Historiske Efterretninger om ROSENBORG

Samlede af Dr. P. Brock
Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling
på bemeldte Slot

I. Det 17. Århundrede
Med et Portræt af Hans Kostgaard

København - Lehmann & Stage - 1881

Transskriberet til nudansk retskrivning for www.chr4.dk
Originalen er public domain (1881-1883)
Denne udgave: 2026 - søgbar og renset for OCR-fejl

Forord - Nudansk udgave

Skønt den tid ikke ligger så fjern, da Rosenborg endnu blev beboet af den kongelige familie og blev benyttet ved festlige lejligheder, er erindringen om, hvad der er passeret her i årenes løb, dog allerede næsten aldeles udvisket. Det syntes derfor, i betragtning af vore dages levende sans for fortidens minder, at være af interesse at samle de spredte efterretninger om det liv, som har rørt sig her, og lytte til, hvad disse mure kunne fortælle om svundne tider, så meget mere, som slottets betydning som historisk ramme om de nationale skatte, der opbevares her, derved yderligere vil falde i øjnene.

Opmuntret af Kammerherre Worsaae har jeg derfor ment at burde udgive nærværende bidrag til Rosenborgs indre historie, som jeg i en længere årrække har samlet fra trykte og skrevne kilder. Kilderne er anført i noter. Personer, af hvilke der opbevares portrætter i samlingen, er første gang de nævnes, anført med kursiv.

Denne digitale udgave til chr4.dk er automatisk renset og moderniseret i retskrivning. Originalens paginering er bevaret som [Side xx] markører. For præcis citering henvises til originalscannet.

[Original side 7]
er om ROSENBORG samlede af Dr. P. Brock, Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling på bemeldte Slot. Med ende! Afbildninger og ni Portræter. » C=^2£$^Sas5*V=^>eKjøbenhavn. Lehmann & Stage. 1881—1883.

[Original side 9]
Hr. Kammerherre, Dr. pM. J. J. A. Worsaae, Direktør for de danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg Slot, Storkors af Danebrog og Danebrogsmand, tilegnes dette Arbejde med Højagtelse og Taknemmelighed af cFctfcLttezzn.

[Original side 11]
er i om ROSENBORG samlede af Dr. P. Brock, Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling på bemeldte Slot. I. Det 17. A århundrede. Hed et Portræt af Hans Kostgård. København. Lehmann & Stage. 1881.

[Original side 13]
Forord. ukjøndt den Tid ikke ligger så fjern, da Rosenborg endnu blev beboet af den kongelige Familie og blev benyttet ved festlige Lejligheder, er Erindringen om, hvad der er passeret her i Årenes Løb, dog allerede næsten aldeles udvisket. Det tmde derfor, i Betragtning af vore Dages levende Sands for Fortidens Minder, være af Interesse at samle de spredte Efterretninger om det Liv, som har rørt sig lier, og lytte til, hvad disse Mure kunne fortælle om svundne Tider, så meget mere, som Slottets Betydning som historisk Ramme om de nationale Skatte, der opbevares her, derved yderligere vil falde i Øjnene. Opmuntret af Hr. Kammerherre Worsaae har jeg derfor troet at burde udgive nærværende Bidrag til Rosenborgs indre Historie, som jeg i en længere Årrække har samlet fra trykte og skrevne Kilder.

For at have passende Afsnit indenfor liver Konges Regeringstid som Holdepunkter har jeg, som det vil bemærkes, forsøgt saavidt muligt at gruppere Begivenhederne om de paagj ældende Slotsforvaltere, således at disses Biografier herved tillige indeholde en Udsigt over, hvad de have oplevet i deres Funktionstid. De i de forskellige Efterretninger omtalte Personer, af hvilke der opbevares Portræter i Samlingen, ere. forsaavidt de ikke høre til den danske Kongefamilie, den første Gang de nævnes, anførte

[Original side 14]
med Kursiv, og i en Note er der gjort opmærksom på, at deres Billeder findes på Slottet. Kilderne ere anførte i Noter under Texten, til hvilke der ogsaa er henvist, hvad der ikke, uden Skade for Sammenhængen i Fremstillingen, kunde optages i denne. For at undgaa ufornøden Vidtløftighed har jeg undladt at citere Clnistian den Fjerdes Kalendere og hans af Molbech samt Bricka og Fridericia hidtil udgivne Breve ligesom ogsaa de endnu ikke udgivne Breve fra denne Konge, forsaavidt de findes i den Molbechske Afskriftsamling i det store kongelige Bibliothek. Kjobenliavn den 18. Maj 18S1. P. Brock.

[Original side 15]
Christian den Fjerdes Tid. 1606—1648. lil Københavns Slot hørte der fra ældre Tid af en kongelig Lystog Frugthave, som laa i Nærheden af Nikolajkirke på det Terræn, der nu indtages af Dybensgade (tidligere kaldet Delfinstræde)1), Laxe- og Hummergade samt Holmens Kanal (oprindelig Størrestræde): denne Have, i hvilken der var en Ringrendebane, blev imidlertid i Christian den Fjerdes Tid udlagt til Byggegrunde, og på dens Plads blev der opført Boliger for Kongens Skibsfolk-). Christian den Fjerde besluttede derfor at anlægge en ny Have, som kunde træde i Stedet for den

ældre, og kjøbte i dette Øjemed i Året 1606 3) endel udenfor Kj ©benhavn mellem den daværende Nørre- og Østerport liggende Smaahaver og Grunde, 41 *) O.

Nielsen, Kjøbh. Dipl. III. S. 669, 671. 2) Wolf, Enconiion regni Daniæ, S. 159—160. 3) Havens Anlæggelse og Rosenborg Slots Opforelse sattes tidligere urigtig til Året 1604, jvfr. Cunradi Aslaci Oratio tlieol hist. 1621, Suhms Saml. I. 2. S. 165. Friis Saml. S. 366.

[Original side 16]

i Tallet1). Udgiften ved Købet af disse Jordstykker og de på dem staaende Bygninger udgjorde 14209 Daler, heri indbefattet et Beløb af 300 Daler, som Kongen betalte Staden for Jordskylden-), og som ifølge Magistratens Bestemmelse af 29. September 1606 skulde være »en evig Hovedstol og hos en vis og vederhæftig Borger her i Byen på Ken te udsættes.«3) Til første Bestyrer af den nye kongelige Have blev Markus Wibliiz udnævnt den 9. Juni 1606 4). Han skulde ifølge sin Bestalling navnlig føre Tilsyn med Urtegårdsmanden5), modtage af denne de Penge, som indkom ved Salget af Urter, og aflægge Begnskab for Havens Indtægter og Udgifter; hans Løn blev bestemt til 50 Daler årlig, 7 Daler i Kostpenge maanedlig og en sædvanlig Hofklædning.

J) Kjøbh. Dipl. I. Nr. 389, 393, 394,. Friis S. 2—5. Enkelte af disse Havers Ejere fik samme År Skjoder på Huse i Kong-ensgade og: ved Slotsholmen, jvfr. Kjøbh. Dipl. II. Nr. 630, 632, 636, 637, 638. *) Friis S. 4-5, jvfr. Kjøbh. Dipl. I. S. 614, 626. 3) Kjøbh. Dipl. I. Nr. 394, jvfr. Nr. 390. 4) Friis S. 5—6. ■r') Af Urtegårdsmænd i Markus Wiblitzes Tid nævnes 1606 Sebastian Lochh ammer (Friis S. 51); i de nærmest følgende År indtil 1620 omtales Hans Konig, der den 18. Maj 1602 var bleven ansat som Gartner ved de tvende Haver ved Københavns Slot fra Fastelavn samme År at regne, men som senere blev ansat ved den nye Lysthave, hvor der i Årene 1608 og 1609 blev bygget en Eolig til ham, og hvor han havde en årlig Løn af 60 Daler foruden 10 Daler til Ildebrændsél (Friis S.

44, 45, 52, 53, Lassens Saml., Kjøbh. Dipl. II. Nr. 605, I. S. 606): han omtales i Kongens Kalender for 1620, hvor det under 26. Februar hedder: Gav jeg Hans Urtegårdsmand 20 Dl. in Sp. til Tærepenninge (il Lånte Brunsvig, hvor han skal kjobe mig nogle Haveurter; 1617 nævnes Melchior Rubbert med 5 Svende (Friis S. 46, 53, Lassens Saml.): 1620 omtales Morten de Laklider med <'ii årlig Ion af 100 Daler (Lassens Saml.).

[Original side 17]

Da Markus Wiblitz fik sin Bestalling, havde man allerede begyndt på forskellige Arbejder i den nye kongelige Have, blandt Andet på Opførelsen af et større Lysthus, der antages at have ligget omtrent der, hvor nu HerkulespaviUonen ligger1), men Opførelsen af selve Hovedbygningen blev først paabegyndt i Året 1610 -); Arbejdet gik imidlertid kun langsomt n) og synes ikke at være blevet fuldstændig tilendebragt for omtrent 1625 4). Kongen aflagde dog allerede i denne Periode ikke så sjældent Besøg i Haven , ligesom han ogsaa gjorde Gjæstebud og modtog Gesandter i Audients der. Sigvard Grubbe omtaler således i sin Dagbog, at han tilligemed sin Hustru Hildeborg den 28. Maj 1606 om Aftenen spiste i Haven hos Kongen og Dronningen, og at han endvidere var til Middag der hos Kongen den 18.

Juni 1608 5), og Eske Brock beretter i sin Dagbog, at han den 21. og 22. Juli sidstnævnte År J) Friis S. 6. 2) Friis S. 16. 3) Under 27. November 1619 skriver Kongen således i sin Kalender: Blev med Peter Isaek handlet, at lian skulde male den Stue i Haven over Yinterstuen for 1600 Daler, hvorpaa lian haver bekommet 1200 Daler (herved sigtes vistnok tilværelserne i den mellemste Etage, jvfr. Danske Saml. 2. Il, 6. B. S. 9 Anni.), og under 4. December samme År: Gav jeg en Kjøbmand 687 Daler for noget forgyldt Læder, som kom i Haven til Salen. — Ogsaa et Par andre Arbejder vedrorende Haven nævnes i Kongens Kalender for 1618; under 7. Marts hedder det således: Elev

Morten Koge lovet 60 Daler for Vaskerhuset og Porthuset i Haven at nederbryde og det igjen at opsætte, og under 21.

Marts: Gav jeg Anders Stenvinkel 100 Daler på Haanden folden Brønd i Haven. 4) Friis S. 39. 5) Danske Magazin 4. R. 4. B. S. 23, 28. Sigvard Grubbes Portræt, malet 1613, findes på Rosenborg. Brock, Den oldenborgske Kongeslægt, S. 25—26.

[Original side 18]

var »Kongelig Majestæts Gjæst i Haven«, og at han den første Dag havde en temmelig stor Riis, men den følgende en noget mindre1). Den 1. August samme År maa Christian den Fjerde atter have været i Haven; thi han skriver i sin Kalender under denne Dato : »Markus (Wiblitz) for nogle Gjæs 5 Mk. 4 Sk. og drogsiden derfra til Frederiksborg«. Den 22. Juli 1615 deltog Grubbe i Kongens prægtige Gjæstebud i Haven, og den 8. April 1616 spiste han til Middag hos Kongen sammesteds, hvor der blev drukket »mere end tilstrækkelig sod Vin.«2) Et Vidnesbyrd om Kongens Ophold der på denne Tid er ogsaa en af ham den 20. April 1616 derfra udstedt Skrivelse. Atter den 11. Juni samme År havde Kongen Gjæster til Middag i Haven, nemlig Grubbe, Jochim Staldmester, Hertug Ulriks meklenborgske Kantsier, Preclbjørn Gyldenstjerne og Eske Brock; »vi drak udmærket«, skriver Grubbe i sin Henrykkelse1'1).

Den 28. Maj 1617 vare tvende fremmede Sendebud, »En fra Gustav af Sverig ved Navn Aage Axelsen« og »En fra Kurfyrstinden af Brandenborg ved Navn Werner Behr«, ifølge Kongens Kalenderoptegnelser »til Gjæst udi Haven udenfor Københavns.« I Februar 1620 var Grubbe atter hos Kongen sammesteds4), og under 20. September samme År har Christian den Fjerde optegnet i sin Kalender, at han fra København drog ud i Haven ; Opholdet her var imidlertid kun kort, idet han allerede den næste Dag tog til Frederiksborg, hvor han *) Vedel Simonsen, Eske Brocks Levnetsljeskrivelse S. 59. 2j D. II. a. St. S. 43, 44. 3) D. M. a. St. S. 45, jvfr. Vedel Simonsen a. St. S. 112. Predbjorn Gyldenstjernes Portræt findes på Rosenborg.

Brock S. 41. 4) I). M. a. St. S. 60.

[Original side 19]

strax efter blev syg, den 30. endog i den Grad, at der var stor Tvivl om Livet. Den 29. April 1621 hørte Grubbe en Prædiken i Kongens Have og deltog i det Gjæstebud, som Christian den Fjerde gjorde der for nogle af Borgerskabet, som tre Dage iforvejen havde skudt med ham om en Oxe udenfor Byen1). Den 17. August samme År træffe vi Kongen af Bøhmens Gesandt Hr. von Dona som Christian den Fjerdes Gjæst i Haven-), og St. Hansdag 1623 gjorde Kongen et Gjæstebud der, hvori Grubbe deltog"). Om Havens og Slottets Udseende i det her nævnte Tidsrum haves en Beretning af en fremmed Fyrste, Christian den Yngre af Anhalt, som i sin Dagbog har optegnet Følgende om sit Besøg her den 4. Marts 1623 4) : Yi begave os derpaa til Kongens Have, som ligger udenfor Byen; Lysthuset deri er nok værd at se; det er en smuk Bygning, opført af brændte Mursten.

Der er for det Første et stort Yærelse med Gulv af sorte og hvide Marmorfliser og med en Kamin af lutter Marmor, prydet med Figurer af Alabast. I dette Yærelse findes der Portræter af Kongen og hans Søskende og nogle af deres Forfædre. Yed Siden heraf er der et lille Yærelse, der er helt forgyldt indvendig og malet med brogede Farver5). Derfra begave vi os op i en stor Sal, der er i *) D. M. a. St. S. 63 og Kongens Kalender. 2) Kongens Kalender. 3) D. M. a. St. S. 07. 4) Tagebuch Christians des Jungeren, Fttrst zu Anhalt, S. 95 — 96, Friis S. 366—368. 5) Herved menes mnaske Christian den Fjerdes Audientssal, jvfr. Ogiers Beskrivelse 1634, og hans Sovekammer; sidstnævnte Værelses Loft er for en Del forgyldt og dets Yægge betrukne med guldblommet Mor.

[Original side 20]
øverste Stokværk, og som er prydet med smukke Malerier, der fremstille hele Menneskelivet, og med Figurer af Gibs ; denne Sal er hvælvet foroven og uden Søjler; den har to Marmorkaminer1). Der er en Altan på Taget med en smuk Udsigt-). Kongens Yærelse er der en Yinde, ved Hjælp af hvilken Hans Majestæt selv kan hejse Broen over Graven op og ned3). Der er ligeledes en kunstig Indretning, ved Hjælp af hvilken man kan tale med en Anden, uden at de Omkringstaaen de kunne hore det i 15 Skridts Afstand4) ; ligeledes en Stenovn af bløde, hvide, norske Sten, som afgiver meget stor Hede uden at springe. Yed Siden heraf er der et lille Kabinet, i hvilket der er nogle japanske Sabler, Knive og Tæpper, ligesom ogsaa Malerier og Billeder.

Badstuen er indvendig helt fortinnet og smukt bygget, forsynet med alt Tilbehør og Baderedskaber af Sølv. Kjøkkenet er der et Ildsted, på hvilket man ved Hjælp af en særegen Indretning skal kunne koge Maden hurtigere og med ringe Ild. *) Riddersalen, jvfr. Ogiers Beskrivelse. De lier nævnte Malerier, der først ble ve borttagne i Begyndelsen af forrige Århundrede, da Frederik den Fjerde gav Salen det nuværende prægtige Stukkaturloft, omtales i det af Holck udgivne Inventarium over Rosenborg fra Christian den Femtes Tid, 2. Oplag, S. 98, Nr. 28, jvfr. Friis S. 35—39. 2) Denne Altan, der ogsaa omtales 1654 af Wolf i hans Encomion S. 374 — 375, er afbildet på en i Kobberstiksamlingen opbevaret Tusktegning, der fremstiller København, set fra den hollandske Flaade på Rheden 1658.

3) Jvfr. Ogiers Beskrivelse. I Holcks Inventarium, 2. Oplag S. 130 nævnes i Dronningens Gemak (Christian den Fjerdes Audientssal) : En Jern vinde, som Kong Christian IV har ordineret til at opvinde Rosenborg Bro med, og i Resens haandskrevne Atlas fra 1688 S. 506 omtales det ogsaa, at Kongen fra sit Sovekammer kan hejse Broen op og ned. *) Talerøret.

[Original side 21]
Sølvkammeret, der hører til Havehuset, er temmelig godt forsynet, for at det ikke skal være nødvendigt at ty til det, der er på Københavns Slot. Da vi gik ned, saae vi en indisk Bærestol, næsten i Form af en Seng, i hvilken de pleje at bære deres Konger 1). Haven er smuk, temmelig stor og i det Indre hist og her prydet med Lysthuse og Billedstøtter. Der er et lille, rundt Lysthus, til alle Sider forsynet med Vinduer; deri er der et smukt Marmorbord, 14 Spænd langt, indlagt med andre Stene. Fødderne ere ogsaa af broget Marmor. Der er to kjødfarvede og hvide, lakerede japanske Skjolde. Foran dette Hus stode to Kanoner på en Pæl, hver på sin Lavet og vendende i modsat Ketning af hinanden, således at når den ene var afskudt, drejede den anden sig omkring.

løvrigt var der på forskellige Steder i Haven og i Havehusene mange Kanoner2). Blandt Andet have vi i et lille Lysthus set en optrukken Bro, som Hans Majestæt ved Hjælp af en Nogle, der skrues på en Stang, kan lukke op; når dette er sket, falder den ned mod Kongen, men den har en Jernfjeder, som, saasnart Hans Majestæt er gaaet over, atter løfter Broen i Yejret, så at den af sig selv falder tilbage i Slottet. Ligeledes saae vi bemeldte Fyrstes Hus, som er bygget af lutter Sten, som have været huggede til en svensk Kirke i Kalmar og ere blevne førte til Danmark istedetfor Skibsballast. *) Sandsynligvis hjembragt Året iforvejen fra Ostindien af Ove Gjedde. a) Ifølge Blom, Christian IV's Artilleri S.

9, synes der i bemeldte Konges Tid baade at være blevet skudt med Kanoner og kastet med Morterer i Rosenborg Have; i Christian den Femtes Tid blev der kastet Granater i Haven, og endnu under Frederik den Femtes Regering blev der anstillet Skydeforsøg sammesteds.

[Original side 22]
Derfra begave vi os til Laboratoriet eller Destillerhuset, som er forsynet med mange og forskellige kostelige Extrakter, for hvilke Kongen nærer stor Forkjærlighed. Det skal endnu tilføjes, at Fyrst

Christian den følgende Dag, den 5. Marts, besøgte Gjethuset, hvor han saae den senere i Haven opstillede Gruppe, der fremstiller Løvens Kamp med Hesten1). Kort efter Fyrsten af Anhalts Besøg blev Markus Wiblitz, efter 17 Års Tjeneste som Forvalter i Kongens Have2), den 8. April 1623 beskikket til Fiskemester i Københavns og Frederiksborg Len3), men han forblev J) Denne Gruppe, der omtales i et Brev fra Christian den Fjerde af 5. Oktober 1618, var bleven paabegyndt 1617 af Peter Husum og blev efter lians Dod fuldført 1624 af Jørgen Wulff, jvfr.

Friis S. 49—51. 2) Markus Wiblitz nævnes ofte i Regnskaberne og Kopibøgerne (Friis S. 7, 11, 29, 30, 32, 33, 34, 40, 46, 47, 55, 141), i Christian den Fjerdes Kalendere (21. Januar 1608 : Leveret Markus udi Haven 20 Daler, 16. April 1608: Gav jeg Markus for et Par Støvler 3 Daler, 1. August 1608: Markus for nogle Gjæs 5 Mk. 4 Sk., 3. September 1608: Sendte Markus 137 Daler 1 Mk. 11 Sk. fra København for Karper, som bleve solgte sidstforleden Herredag, 26. Juli 1620: Annammede jeg af Markus i Haven 60 Daler Kurant for tvende Øxne, 30. April 1621: Annammede jeg af Markus 483 Daler 2 Mk. 16 Sk. Kurant for noget Smor, han solgte, 19. December 1621 : Annammede jeg af Markus for Fisk 78V2 Daler, item for Smor 518 Daler, Daleren til 5 Mk.) og i hans Breve (13.

April 1620: Samme Smør skal Markus i Haven tilstilles, 12. Februar 1621: Markus skal sende en af de tolv lange Bøsser, som hænge i min Stue i Haven ved København, til Sadelmageren på Frederiksborg, han skal gjøre »Holffter« til de samme, 5. Maj 1621: Smørret, som slaaes på begge Ladegårdene, skal efterhaanden forskikkes til Markus, som det skal sælge, samt 14. Juli 1623, jvfr. ovenfor). — Han havde et Par Ejendomme i København (Kjøbh. Dipl. I. S. 623, 624, jvfr. III. Nr. 129). 3) Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarkivet 1872, S. 128.

[Original side 23]

dog endnu nogen Tid i sit forrige Embede, idet han forst den 14. Juli1) fik Befaling til at tilstille Slotsfogden på Københavns Slot, Hans Schmalkall, Hovednøglen, »så at han kan uformodendes komme i Haven at erfare, hvorledes i Haven og Stalden holdes Hus.« Han døde den 18. Maj 1628 2). Forinden vi gaa over til at omtale Markus Wiblitzes Eftermand, skulle vi kortelig nævne et Par Funktionærer, som vare samtidige med ham i Haven. Yed det af Fyrst Christian af An halt omtalte Laboratorium eller Destillerhus, der var blevet opført 1609 3), nævnes således allerede 1610 Husumeren Dr. Peter Diderik Paynck, der tidligere havde været i Kejser Kudolf den Andens Tjeneste, som Destillerer. Han var meget anset som Kemiker og har efterladt sig en Mængde Kecepter, der tildels vare meddelte ham af kongelige og adelige Personer, og som endnu opbevares i det store kongelige Bibliothek 4).

Stillingen som Forstander for Laboratoriet i Haven synes han at have beklædt til sin Død 1645 5). J) Molbech, Christian IV's Breve, I. S. 135. 2) Grundtvig- a. St. — Den Grund, Markus Wiblitz havde iboet udenfor Nørreport, blev den 25. Februar 1632 tilskjodet Gartneren ved Rosenborg- Mester David Konig, jvfr. Kjøbh. Dipl. III. Nr. 129. 3) Friis S. 40. 4) Herholdt og Mansa, Saml. til den danske Medicinalhist. I. S. 154—155, jvfr. Mansa, Folkesygd. Hist. S. 335, Anni. 5) Resen, Inscr. HafFn. S. 221. — Peter Paynck omtales ofte i Christian den Fjerdes Breve, således 11. April 1620 (der staaer på Frederiksborg en ganske Hob Glasflasker med adskilligt Vand, hvilke med god Lejlighed Destillereren derfra skal hente og dennem efterhaanden med Nyt renovere), 5.

Maj 1621 (Peter Paynck skal ikkun blive i København, han skal forfærdige spiritum sulphuris og den hid til Nykjøbing til Fru Moder forskikke), 15. Februar 1627 (Peter Paynck skal migtilskikke

[Original side 24]

10 Foruden Destillereren var der ogsaa en Apotheker i Haven; den 5. April 1619 blev således Peter Gagelendnu et Foder med allehaande Elixir af dem, han færdighaver, og" dem vel forvare), 26. April

1633 (der er nogle condita in laboratorio udi Haven ved København udaf Valnødder, Muskatnødder, Citronskaller og- »Kyssebærnios« , hvilket skal med hosføjede Seddel forskikkes hen til Hofmesterinden på Frederiksborg), 27. Oktober 1633, på Tydsk (Peter Paynek skal tilstille Prinds Christian to Flasker med spiritus vini og fire Flasker med Elixir, og når han har Mixturen færdig, skal han tilsende ham to Flasker deraf til at vaske Benene med), 15. November 1633, på Tydsk (når Lejlighed forefalder, skal Peter Paynek sende en Flaske gul aqua vitæ og to Flasker Citron-Elixir til Skanderborg), 29.

November 16b3 (Peter Paynek skal sende til Skanderborg med denne Brev viser tvende Flasker Annis-Elixir). 30. Maj 1634 (her nævnes han blandt dem, der i Anledning af Prinds Christians Formæling skulle have Æresklæder) , 8. November 1634 (Rentemestrene skulle fra Sundet forskaffe et Oxehoved rhinsk eller fransk Brændevin, som skal leveres Peter Paynek), 16. Februar 1635 (efter enclel Recepter er af Kongen tilføjet: Dette skal strax sendes frem med det Andet, og hvad som Peter Paynek ikke haver, det skal udtages på Apotheket). 26. April 1635, på Tydsk (Peter Paynek skal fylde en Tinbosse med spiritus vini og levere den i Kongens Værelse), 8. August 1635 (Peter Paynek skal præparere Noget efter en Opskrift og beholde det hos sig, indtil han faaer nærmere Besked), 26.

eller 30. August 1636, jvfr. Nyerup , Christian IV's Karakteristik S. XXI— XXII og Georg Carstensens Figaro 18U, 2 B. Sp. 247 (der skal gjøres et lidet Flaskefoder til Grev Valdemar Christian efter Peter Payncks Anordning), 15. November 1636, på Tydsk (Peter Paynek skal sende en Flaske på tre Potter med elixirium citri til Københavns Slot), Januar 1637, på Tydsk (Peter Paynek faaer Ordre til at se til Slotsforvalteren i Haven Peder Nielsen, der er bleven syg, og gjøre for ham, hvad han formaaer), 14. Marts 1639 (Kongen forlanger at vide, hvormeget der gaaer med om Året til Kul til Peter Paynek), 26. December 1639 (Peter Paynek skal fylde nogle Flasker med Annis-, Citron- og Kardemumme-Elixir) , 21.

Juni 1640 (Christian den Fjerde sender et Parti Kanel bark, som skal tilstilles Peter Paynek til at forbruges til Kongens Fornødenhed), 2. Juli 1640 (der skal sendes en Jagt til Glucksburg med endel Sager fra Peter Paynek, hvilke fejlagtig ikke vare blevne oversendte til

[Original side 25]

11 man beskikket til Hofapotkeker fra Paaske 1618 at regne med en årlig Løn af 60 Edlr., to sædvanlige Hofklædninger samt Kostpenge maanedlig til sig selv Kongen med Skibet Spes), 10. August 1640. tildels på Tydsk (der skal strax anskaffes til Kongens Brug 4 Lispund godt Topsukker, 200 Citroner og 150 Pommerantser; Sukkeret skulle Kentemestrene skaffe Peter Paynck, og Akvaviten skal han levere Kongen imorgen lier på Rosenborg), 21. Februar 1641 (Korfits Ulfeldt skal tilkjendegive Peter Paynck, at den AnnisElixir, der sidst kom til Koldinglius, smager så forbrændt, at den ikke kan bruges, hvorfor lian strax skal skaffe en anden hid), 27. Februar 1641, jvfr. Nyerup, Christian IV*s Karakteristik S.

XXXXIV (Peter Paynck skal fylde Grev Valdemar Christians Flaskefoder med Allehaande, som han plejer, og sende Kongen et Parti Jorclbærvand) , 26.' April 1643 (i dette Brev omtaler Kongen Peter Payncks Søn), 21. Juni 1643 (her omtaler Kongen Peter Payncks »Lossomendt«), 5. Januar 1644 (Rigshofmesteren skal skaffe Peter Paynck en Hob fransk Brændevin til at gjøre spiritus vini af, thi skjondt man kunde skaffe hannem en Hob fordærvet Yin, da giver den lidet, så at den lønner intet Umagen), 7. Januar 1644 (Peter Paynck skal befales snart at forfærdige en Hob elixiria, aldenstund man om samme Materie altid molesteres), 11. Februar 1644 (Peter Paynck skal befales at forfærdige noget Maveakvavit og sende det over til Fons Præstegård til Kongen), 12.

Oktober 1644 (af det sidste Vand, som er gjort af Sankt Lene Kilde, skal Peter Paynck tilberede mere og have Forraad deraf) , 13. Oktober 1644 (Kongen meddeler Rigshofmesteren, at der var oversendt ham Noget fra Peter Paynck samt noget Salpeter), 16. Oktober 1644 (det Salpeter og den Mixtur, som sidst kom over til Skaane (il Kongen, er tilstillet denne Brevviser og skal leveres Peter Paynck) , 23. December 1644 (der staaer på Rosenborg i Kongens daglige Kammer et stort Glas med noget Vand, hvoraf den, som er in laboratorio, skal tage en Flaske på 1j2 Pot og sende den ud til Frederiksborg til Kongen. — Det skal endnu bemærkes, at Peter Paynck i Året 1620 nævnes som Ejer af tvende Boder på Gammeltorv (Kjobh.

Dipl. I. S. 609), og at han tilligemed Flere den 8. Februar 1621 fik Bevilling til at opføre en Reberbane udenfor Østerport (Kjøbh. Dipl. II. Nr. 728).

[Original side 26]

12 og en Dreng1). At han har boet i Haven, ses, foruden af Regnskaberne2), tillige af Christian den Fjerdes Kalender for 1621, hvor det under 5. December hedder: »Samme Dag infimdirede jeg den gule Aqua vitæ, som blev indsat i Peter Gagelmans Lossemente i Haven ved Kjobenhavn.« Efter en Mellemtid af et Par År, i hvilke han ikke beklædte Stillingen som Hofapotheker, blev han paany beskikket som saadan den 22. December 1630 fra 6. samme Maaned at regne, ligesom tidligere med en årlig Løn af 60 Rdlr. og to sædvanlige Hofklædninger samt 9 Rdlr. maanedlig i Kostpenge til sig selv og en Dreng3); men den 8. November 1633 blev han afløst af Esaias Fleischer4). Hans Pengesager synes senere at være komne i Uorden ; den 16.

Maj 1635 xfik nemlig Byfogden i Kjobenhavn, Eske Jensen, Brev om at tilholde Peter Gagelman, at J) Kjøbh. Dipl. II. Nr. 702. — Året 1620 anføres lian blandt dem, der vare fritagne for at deltag-e i Vagterne; det ses ogsaa, at lian tillige var Vin- og Øltapper (Kjøbh. Dipl. IV. S. 772). 1623 ejede lian en Have udenfor Vesterport (Kjøbli. Dipl. I. Nr. 436) og 1632 kjøbte lian et grundmuret Hus på tre Fag i Nærlieden af Læderstræde (Kjøbli. Dipl. I. S. 488). 2) Friis S. 46. 3) Kjøbli. Dipl. III. Nr. 115.. Brieka og Fridericia, Christian IY's Breve, I. S. 85 Anni. 1. — Breve af 19. December 1631 og 8. Marts 1633 befales han at sende nogle Apothekervarer og Sukkerkandis til Frederiksborg; i en Skrivelse fra Frederiksborg af 15.

April 1633 faaer han Ordre til at fylde nogle Tinkrukker og indpakke dem forsvarligt tilligemed tør Konfekt. 4) Kjøbli. Dipl. III. Nr. 194. Esaias Fleischer fik ifølge sin Bestalling, der først er udstedt den 6. Januar 1636, en årlig Løn af 300 Speciesdaler, to sædvanlige Hofklædninger og 12 Speciesdaler i Kostpenge maanedlig for sig, en Svend og en Dreng. Det kan imidlertid ikke med Sikkerhed paavises, at han har boet i Haven, skjøndt der i Slotsforvalterbestallingerne fra hans Tid omtales en Apotheker der.

[Original side 27]

13 han betaler den Svend, han havde hos sig, medens han stod for Apotheket, efterdi han Pengene på Renteriet haver på samme Svend annammet1), og den 16. Juni 1636 skrev Kongen til Rentemestrene : »Peter Gagelman skal I for Eder lade kalde og hannem dette herhos føjede Brevs Indhold lade forstaa, derhos hannem lade fcrstaa min Befaling at være, enten strax at søge det blaa Tårn, eller og at stille Kaution at kontentere Kongen af Englands Tjener inden tre Dage. Den ærlige Mand lovede forgangen År så vist, at han det således skulde mage, at ingen videre Klage skulde komme.« Om hans senere Skjæbne savnes Oplysninger. Markus Wiblitzes Efterfølger som Slotsforvalter blev Knud Hansen, hvis Udnævnelse er dateret den 1.

September 1623. Hans Bestalling er mere udførlig end Formandens; det paalægges ham således i denne at have flittig Agt på Huset og på, at Intet deri bliver forrykket, ligesom han ogsaa skulde passe

på, at Urtegårdsmanden med sit Selskab udførte, hvad de skulde, og at Intet kom på de Steder, hvor det ikke skulde hen, samt at Kalk, Sten og Tømmer, når der var Byggearbejder, blev anvendt på befalet Maade. Han maatte ikke uden kongelig Befaling lade Noget komme ud af Dammene, Stadsgravene og de hosliggende Søer. Han maatte ikke tilstede Uvedkommende Adgang til Haven, og når Nogen i Kongens Fraværelse skulde indlades i Haven, skulde han først forespørge sig herom hos Embedsmanden på Københavns Slot, Kantsleren Christian Friis til Kragerup.

Han maatte ikke tilstede Urtegårdsmanden, Apothekeren eller Destillereren at ') Kjobh. Dipl. V. Nr. 359.

[Original side 28]

14 holde noget Lav eller Samkvem i deres Boliger eller at herberge Nogen ved Nattetid eller at indføre Nogen i Haven. Han skulde have Bolig der, hvor hans Formand Markus Wiblitz havde boet, og her maatte han ikke holde Herberge, Gjæsteri, Ølsalg eller sligt. Han skulde årlig holde Regnskab med Urtegårdsmændene med Hensyn til, hvor mange unge Træer de havde sat og podet i Haven, og hvor stort et Forraad der var af Rosentræer og sligt, som kunde bruges i andre Haver. For Salget af Frugt og deslige1) fra Haven skulde han atlægge Regnskab ; ligeledes skulde han årlig levere en Fortegnelse over Beholdningen af Sur- og Gronkaal, Agurker og deslige. Endelig skulde han paase, at de Folk, som skulde passe Haven, ikke bleve benyttede til andet Arbejde.

Hans Løn blev bestemt til 30 Daler Kurant årlig og 5 Daler Kurant i Kostpenge maanedlig. Yed den Ed, som han aflagde, forpligtede han sig til ikke at bortlaane, bortgive eller lade forkomme Noget af det, som betroedes ham, hvad enten det var Husgeraad, Drik, Kogt, Speeeri, Fiskeri, eller hvad der voxede i Haven, men at forvare Alting vel og holde Dore og Laase vel tillukkede. Ligeledes lovede han ikke at bese eller lade Nogen bese Kongens Sedler, Breve eller sligt, som maatte henligge på Bordet, heller ikke at tilstede Uvedkommende Adgang til saadanne Steder og Gemakker; endelig forpligtede han sig til flittig at føre Tilsyn med Arbejdsfolkene i Haven2). Da Knud Hansen tiltraadte sin Bestilling, havde *) Den 10.

December 1029Wev det tilladt Kongens Urtegårdsmand. at han maatte sælge Frø på Amagertorv. Kjøbli. Dipl. 111. \r. 104. 2) Friis S. 54- 55.

[Original side 29]

15 Slottet endnu ikke faaet Navnet Rosenborg, idet en Skrivelse fra Kongen af 25. Oktober 1623 endnu betegner sig som udstedt »i Haven« ; men nogle Maaneder senere træffe vi Navnet under nogle Breve fra Kongen af 5. og 23. Marts 1624*), og fra den Tid af anvender han det udelukkende som Dateringsbetegnelse ; det gjenfmdes således under det næste derfra udstedte Brev af 20. April. 1625. I de nærmest følgende År opholdt Christian den Fjerde sig imidlertid kun sjældent på Rosenborg, da Krigen en Tid lang nødvendiggjorde hans Nærværelse andetsteds; cle Besparelser, som bleve indførte med Hensyn til Hofholdningen under hans Fraværelse, strakte sig naturligvis ogsaa til Rosenborg, og herom hedder det i Ordinants af 17.

Maj 1625 2): Haven skal Folket afskaffes, så nær som Mesteren og en Svend i Urtehaven og en Svend udi Kjokkenhaven ; når Noget udi Kjokkenhaven skal luges og flyes, skal det ske ved Holmens Folk, som altid brugeligt haver været, eller og med Folk af Birket. Den Yogn, Knud haver i Haven, skal afskaffes. Når Urtegårdsmanden skal have Jorden flyet til Kaal, Rødder og andet sligt, da skal Lensmanden dertil forskaffe hannem Plove. Efterdi der er ingen Heste udi Haven, og den lamme Smed Intet haver at gjøre, så skal hannem befales at tage vare på de Heste, som bruges til Slottet, og derimod en anden afskaffes. Her hengaaer nu over halvtredie År, inden vi atter træffe Kongen på Rosenborg, idet de næste Breve fra !) det ene af Brevene af 23.

Marts siger Kongen, at lian »imorger tidlig drager herfra«. 2) Molbech, Christian IV's Breve, I. S. 217—218, Kjohh. Dipl. V, S. 82, 83, jvfr. Friis S. 56.

[Original side 30]

16 ham, udstedte herfra, ere fra 1628, nemlig af 5. Januar 6. Februar, 22. April og 22. Juli1). Fra samme År foreligger der ogsaa Efterretning om et Besøg, som Kirsten Munk2), rigtignok under ejendommelige Omstændigheder, aflagde på Rosenborg ; efter hvad Christian den Fjerde beskylder hende for3), skal hun nemlig i September Maaned, da Ligfølget, som havde bivaanet hendes lille Datter Marie Katharinas4) Begravelse, skulde tilbords på Københavns Slot, være løben bag ned af Slottet og kjørt med sin Elsker Rhingreven ud i Haven, hvor de skulle være blevne ene sammen indtil langt ud på Aftenen. Det følgende År var Christian den Fjerde ogsaa flere Gange på Rosenborg; under 7. Januar 1629 har han således optegnet i sin Kalender, at der blev holdt Ret der, og fra den 14.

16. 22. og 24. Marts5) samme År foreligger der Breve fra ham, udstedte herfra ; endelig modtog han her Søndagen den 9. August den engelske Gesandt Sir Thomas Roe, som »proponerede Allehaande« ; hans Hverv gik ud på, dels at bevæge Christian den Fjerde til at foretage en Mægling i Trediveårskrigen uden dog at overtræde den nylig afsluttede Fred i Lybek, dels til at ophæve de nye Toldpaalæg i Sundet og til *) Brevene af 6. Februar og22. Juli i Frederik Urnes Kopibog i Gehejmearkivet. 2) Portræt af Kirsten Munk, malet 1623, findes på Rosenborg. Brock S. 22. 3) Christian IY's Deduktion mod Fru Ellen Marsvin af 1641 i Suhms Nye Saml. I. S. 126. 4) Kunigsfeldt, Geneal. Tab. 2 Udg. S. 57 Nr. 58. 6) Brevet af 24.

Marts »A Ma treschere femme kyrstina Muncke« taler han om den Rejse, hvorpaa han idag med Guds Naades Hjælp agter at begynde.

[Original side 31]

17 at give Afkald på de lovede engelske Subsidier 1). Fra Året 1630 indskrænke derimod Vidnesbyrdene om Kongens Besøg på Rosenborg sig til et Par Breve af 1. og 13. Marts, og fra 1631") og de første ti Maaneder af Året 1632 kjendes slet ingen Breve herfra. Om Knud Hansen i de sidstnævnte År endnu har været ansat ved Rosenborg, kan ikke ses med Sikkerhed; i Rentemesterregnskaberne opføres hans Løn, der ses senere at være bleven forhøjet fra 30 til 50 Daler Kurant årlig, sidste Gang under 24. August 1629, og i et Brev fra Christian den Fjerde, dateret Odense den 4. April 1632, hvori det befales at sætte Ruser i Søerne ved København og anbringe de deri fangne Fisk udi den Dam, som ligger udi Haven ved København hen ved Vandkunsten, hedder det, at »den, som varer Haven«, skal følge Fiskeren, når han røgter Ruserne, uden at Navnet på Tilsynsmanden i Haven angives; men i ethvert Tilfælde benævnes Knud Hansen i Rentemesterregnskaberne under 13.

Oktober 1632 »forrige Tilsynsmand i Lysthaven«, og Året efter, den 25. Oktober 1633, fik han Brev på Fuglevad Mølle3) (hvilket Kongen omtaler i en Skrivelse af 7. Juni 1634) efter Johan von Delden, der havde havt den siden 5. November 1629 4). Da Knud Hansen imidlertid lod baade Møllen *) Kongens Kalender for 1629, Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. 1629—1635, S. 113. 2) en Ordinants dateret Frederiksborg den 12. April 1631 befaler Kongen, at Yinterstuen på bemeldte Slot skal belægges med sorte og hvide Sten, som ligge på Gangen, og om de ikke ere nok, da skal der hentes flere ud af Haven ved København. 3) Sjæll. Keg. 19. 188. 4) Sjæll. Eeg. 18. 441. 2

[Original side 32]

18 og den ham ligeledes overdragne Stenhuggergård ved Lyngby forfalde, og han ikke kunde holde dem vedlige, ligesom ogsaa Naboerne klagede meget over ham, fik Henrik Kosenmeyer, Borger i

København, den 14. Oktober 1635 Brev på Møllen med Forpligtelse til at sætte god og ustraffelig Bygning, og den 6. November næstefter blev Knud Hansen beordret til at fratræde de omtalte Ejendomme1). . Da Knud Hansen efter det ovenfor Anførte således i det Seneste i Oktober 1632 maa være fratraadt sin Bestilling som Tilsynsmand i Haven, har han ikke som saadan oplevet den sørgelige Begivenhed, for hvilken Rosenborg var Skuepladsen, da Rigshofmesteren Frants Rantzau, som var forlovet med Kirsten Munks ældste Datter Anna Katharina, druknede i Graven ved Slottet2) eller, som Wolf beretter3), »i et Fiskevand« i Haven; dette skete nemlig den 5.

November 1632, nøjagtig på samme Dag, ved hvilken Helvader i sin astrologiske og prognostiske Kalender for 1632, som han efter Sædvane havde indleveret til Kongen i December 1631, havde anbragt Bogstaverne GBFRIA, hvilke skulde betyde: Gud bevare Frants Rantzau 1 År4). Christian den Fjerde, der ved Efterretningen om Ulykken, som fandt Sted Kl. 11 om Aftenen5), ilede til, kom selv i stor x) Sjæll. Keg. 19. 361-362, Nyrop, Strandmøllen S. XXVI. Kjøbli. Dipl. V. Nr. 380. Henrik Kosenmeyer døde nogle År efter, da hans Enke Margrethe omtales 1641 og 1642 (Kjøbh. Dipl. V. Nr. 538, 569). 2) Kesens haandskrevne Atlas S. 538, Hofman, Danske Adelsmænd I. S. 104. 3) Encomion regni Daniæ S. 375. 4) Mansa, Folkesygd.

S. 308, 309, Anm. 5) Yedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 65.

[Original side 33]

19 Livsfare, idet han lagde sig ned på Jorden for at se, om der kunde ydes Hjælp, og var nær styrtet i Tandet, hvis ikke Kjøkkenmesteren havde grebet ham ved den højre Haand1). Rantzaus Lig blev »med stor ProceB om høy Lius Dag« ført til hans Gård i Kj ©benhavn, og ved hans Ligbegængelse, som nogle Uger efter fandt Sted »med stor ProceC« i Nikolaj Kirke, var Hans Majestæt med den kongelige Familie tilstede-). Kongen, der J) Fridericia, S. 82, Anni. 1. 2) Wolf og Hofman, a. St. — Anna Katharina, der døde den 20. August 1633 af Sorg over sin Fæstemands Bortgang, antages at være Forfatterinden til det i Peder Syvs Viser, Udg. 1787, S. 729 — 732, optagne Sørgedigt, i hvilket Begyndelsesbogstaverne af hvert Vers danne hendes Navn, og som lyder således: 1.

Aid verdslig pragt, Med ald sin herlighed, Er snart ombragt. Det maa jeg give magt, Og forandret til fortræd: Thi den som meener i år, At han står, Om han end frygter GUd, Kand dog snart faa bud, At han skal herfra, Lade glæden staa, Hvad er da verden at lide på? 2. Nu stod jeg vist med glæden i min haand, O JEsu Christ, Hvor snart er glæden mist! O hvor skiørt er lykkens baand! Jeg meente det holdt fast, Men det brast, Udi et øyeblik, Fik strax en anden skik; Ald min fryd og skemt, Hastelig blev temt, Og som en syvti forglemt. 3. Nu var fast tid, At glemme ald min sorg, Nu slog jeglid, At lykken var mig blid; O Fortuna du falske borg. Jeg efter hans villie fand, Fanged an med fryd igien, Og jage sorgen hen, Da kom stor ry, Over land og by, At min sorg angik på ny.

4. Ald lyst foor hen, Ald verden blev mig leed, Ey verdslig ven kand rejse mig igien, Dødsens pile slog mig ned: Thi den jeg havde ret kier, Og var værd, At holdes for en ven, Tog døden pludslig hen, At jeg unge blood Miste strax mit mood, Da jeg meente best jeg stood. 5. Christelig og vel, Drev han sin alders tid, At sind og siel Elskte GUd, ræt og skæl, Mod hver mand var from og blid. Thi fortryder mig ret hiertelig, At saadan ædelt hiert' Skulde hendes saadan smert', Ja så ynkelig udaf dødsens svig, Overfaldes uformod'lig.

[Original side 34]

20 omtaler Rantzaus Død i et Rosenborg den 7. November dateret Brev med følgende Ord: »DeB Reiixhoffmeisters 6. Aeh bittre død, Hvi gjorde du det mord? Den angest og nød, Har gjort' min' øyne rød, Ach hvad har jeg da giort! Aid min natur blev forvendt Og bespendt Med angest runden om, Da saadant for mig kom, At jeg miste brat, Den ædle skat, Som kom mig for dag og nat. 7. Thi maa med

mig Enhver bekiende vel, Du død giør lig Den fattig med den rig, Og tar uden forgiel ; Dog når GUd give vil Sit lov dertil. Hed dig maa dandse hen Baade tiende, f rende og ven. Ja i alle land, Hverken kvind' eller mand, Kand undgaa dødsens hånd. 8. Hvo mig har kiend, See mig alvorlig an, Om jeg er den I denne min elend, Som mig kiendte for hver mand.

Jeg maa bestaa det er sandt, Jeg var vant At elske ær' og løst, Nu har jeg mist min trøst, Udi et øyeblik, Han drak den drik, Hvorved ald min lyst forgik. 9. Ald min gestalt fra hoved indtil fod, See hvor den faldt, Ved dødsens streng' gevalt; Thi forvandlet sig mit blod: Jeg som var rosenrød, Seer nu en død Meer' lig i farv* og hud, Ach mig bedrøved brud, At den dødsens mord Og ulykke stor Eamte mig om mit hierte-noor! 10. Kaaben og skrigen har giort mit hierte mat, Mit hoved sygt, Hine øjne så dislig, Som mig døden havde fat, Legemet mister sin kraft, Det har haft, Som den til grav far hen, Jeg længes til min ven, Eja var jeg nu der, Hvor min allerkierest er, Det var min hiertens begier. 11.

Jammer og graad Er bleven min musik, Jeg er forraad af dødsens gift og braad, Og forgiven af hans drik. Acli kunde jeg ønske mig Sandelig, Ret strax at fare hen, Til min udvalde ven; Thi jeg veed med skiel, At det går hannem vel, Og GUd haver giemt hans siel. 12. Når findes den, Mig lær taalmodigheds konst; Bort er min ven, Jeg sørger her igien, Min begjer' er omsonst. Enddog jeg udøser klag, Nat og dag, Og. er al min begiær, At komme hvor han er; Men dog lever jeg nu, Med en sorrigfuld hu, Som en eenlig turteldu. 13. Ade god nat, Far vel du prægtig blod, Jeg er nu mat, For dig min ædle skat, Du giorde mig altid got: Om det mig nu forlagt var, Og stod for, at leve her endnu, Steds' est du mig i hu ; Thi du varst min beste ven, Jeg var ogsaa din igien, Det tvinger mig til Graven hen.

[Original side 35]

21 vnuermudtlicher todtlicher hintriidt wiirdt mich viill molestias causiren«, lod sig iøvrigt ikke ved denne Begivenhed afholde fra i den nærmest efterfølgende Tid at besøge det Sted, til hvilket et så sørgeligt Minde knyttede sig, men han opholdt sig endog ret hyppigt her den Yinter; den 22. November tilskriver han således herfra By fogden i Kj ©benhavn om at skaffe Gibsere til at arbejde på Rosenborg, hvor de skulde møde »strax efter fem slet om Morgenen«, og den 28. samme Maaned Yinskænken på Københavns Slot Morten Sorg om at sende endel Yin, 01 og en Bimpel Yineddike dels til Kongens egen Kjælder på Rosenborg, dels til Kj ælderen nnder Badstuen sammesteds. Der haves endvidere Breve fra Kongen daterede Rosenborg den 21.

Januar, 11. og 19. Februar samt 11. og 24. Marts 1633. I Brevet af 19. Februar befales Rentemestrene at give Holmens Maler Tilhold om at rense Panelværket i Kongens Dagligstue på Rosenborg for det Støv, som var kommet derpaa, medens der blev bygget, samt at fernissere Panelværket paany og opfriske Malingen, og i Skrivelsen af 24. Marts gives følgende Regler for Haven : Mester David1) skal dele Haven mellem sig og sine Anna Katharinas pragtfulde Bønnebog', i hvilken hun på det første Blad har skrevet: Dieu console mon Arne Anna Catharina le XX Juin 1633, og som omtales i Holcks Inventarium, 2. Oplag, S. 50 Nr. 16, opbevares endnu på Rosenborg, jvfr. Brock, S. 22—23. -1) Mester David Konig, Gartner i Lysthaven, omtales allerede 1632, jvfr.

Kjøbh. Dipl. III. Nr. 129. Hans Kollega i Kjøkkenhaven Henrik Poulsen, hvis Ansættelse er af 10. Oktober 1632, havde årlig til Løn og Husly 35 Slettedaler, i Kostpenge maanedlig 10 slette Hark samt ligesaa meget Brændeved som Mester David

[Original side 36]

Svende1), så at enhver veed, hvilken Plads hannem tilkommer. Hannem selvr saavelsom hver udaf Svendene skal holdes sex Arbejdsfolk fra den 1. April indtil St. Hansdag og siden tre indtil

Mikkelsdag. Mesteren saavelsom Svendene med deres Arbejdsfolk sknlle ndaf Laurits Randulf hver Morgen mønstres. Udi Haven skal han have, foruden det han hertildags derudi havt haver, et Bed fuldt udaf alle de Simplicier, som voxe her i Landet, hvorpaa han skal tage en Designation af Dr. Peter2) og, saafremt han ikke er således tilpas, hos Esaias Fleischer3). Mester David skal nu strax sende en udaf sine Svende hen til Holbæk og derfra hente Asparges og dem her udi Haven forplante. Den her nævnte Person, som hver Morgen skulde mønstre Havens Mandskab, var Renteskriver Laurits Melsen Randulf, til hvem Embedet som Tilsynsmand i Haven maa være blevet overdraget efter Knud Hansens Afgang; han var formodentlig en Broder til Domprovst Enevold Nielsen Randulf i Roskilde4).

Laurits Randulf omtales iovrigt allerede i et Frederiksborg den 18. Marts 1633 dateret Brev fra Kongen; i Rentemesterregnskaberne benævnes han under 30. April 1633 »Kongelig Majestæts Forvalter udi Hans Majestæts LystKOnig; han skulde sælge af Havens Produkter, hvad der ikke behøvedes til Hofholdningen, og ugentlig indbetale Pengene til Slotsforvalteren, jvfr. Friis S. 56. ') Disse vare fire i Antal, jvfr. Bricka og Fridericia, Christian IVs Breve, I. S. 93, Anm. 2. 2) Destillereren ved Laboratoriet i Haven, Dr. Peter Paynck. 3) Apothekeren, der den 8. November 1633 afløste Peter Gagelman som Hofapotheker. 4) Hundrup, Biogr. Efterretn. om dem, der ved Kjøbh. Univ. have erholdt de højeste akademiske Værdigheder, T.

S. 30 Nr. 46.

[Original side 37]

23 have og på Rosenborg« og under 2. Marts 1634 »Tilsynsmand« sammesteds, men nogen Bestalling som saadan synes han ikke at have faaet, idet hans Ansættelse ved Rosenborg vistnok kun var rent midlertidig, ligesom han ogsaa samtidig synes at være vedbleven med at fungere som Eenteskriver, i hvilken Egenskab han først afgik den 9. November 1635 1). Christian den Fjerde nærede ikke stor Tillid til ham; i et Brev af 9. Februar 1634 skriver han således fra Skanderborg: »Jeg erfarer, at Laurits Kandulf er gift; jeg haaber ikke, at det er hans Mening, at han med Kvinden vil holde Hus på Rosenborg eller og brænde den Yed op i hans Hus, som jeg haver ladet føre ud i Haven til mit Behov, hvorfor han skal vares ad, at sligt ikke sker.« Hans senere sørgelige Skjæbne er et Bevis for det Begrundede i Kongens Mistanke mod ham ; efter at være bleven Toldskriver begik han nemlig Falsknerier, som 1641 førte ham på Skafottet2).

1) Grundtvig, Medd. fra Rentekamin erarkivet 1872, S. 171. 2) Brasch, Bregentved S. 235—236 (ifølge Meddelelse af Hr. Bibliotheksassistent Bricka). De tvende Skrivelser til Frederik Urne, af hvilke Brasch a. St. giver et Udtog, lyde ifølge Urnes Kopibog således: Din Skrivelse med Toldernes Indlæg om Laurits Bandulfs gode Gjerninger er mig tilhænde kommen, hvorpaa jeg Dig intet forholder, at Du skal tage Dom over hannem til Bythinget i Helsingør, hvorpaa Du finder herhos Befaling til Borgermestre og Baad at dømme i samme Sag. Når Dommen er gangen, og den fine JÆand er vel strakt til at erfare videre om hans Dont, da skal Du uden Forhaling lade hænge hannem udenfor Byen. Koldinghus 10. Decbr. 1640.

Udaf Din Skrivelse haver jeg erfaret Laurits Bandulfs Dont anlangendes, hvad for Dom der ungefehrlig vil falde i den Sag, Du hannem på mine Vegne haver til at tale, hvorpaa jeg Dig intet forholder, at når han er dømt til en Falskner, da skal Du

[Original side 38]

24 Medens Laurits Randulf fungerede som Forvalter på Rosenborg, opholdt Christian den Fjerde sig oftere der; der haves således, foruden den ovenfor nævnte Skrivelse af 24. Marts, endvidere Breve fra Kongen udstedte derfra den 25. April, 8. og 16. Juni, 9. og 11. Juli samt 7. Oktober 1633. Den

følgende Vinter tilbragte Christian den Fjerde for en Del på Skanderborg Slot og Foråret i Hertugdømmerne, hvorfra han i Maj 1634 vendte tilbage til Sjælland i Anledning af Prinds Christians tilstundende Formæling med Prindsesse Magdalene Sibylla af Sachsen; vi træffe ham således ifølge hans Breve atter på Rosenborg den 16. 17. 19. 22. 23. og 30. Maj, 5. 7. 12. og 24. Juni, 10. August, 10. og 15. Oktober.

Det fremgaaer af Kongens Breve, at han itide har tænkt på de forskellige Forberedelser til Formælingen ogsaa for Rosenborgs Vedkommende; allerede den 27. Oktober 1633 skriver han, at Muren om Haven på Rosenborg skal belægges ovenpaa med Næver og Tørv1), den 9. Februar 1634, at en stor Sølvkande på Rosenborg skal tilstilles Christian Guldsmed i Vimmelskaftet, for at han kan sætte en »Snabel« i den til at skænke af, og at han endvidere skal forfærdige en lignende Kande; den 28. Februar vil han have at vide, hvor nær det er med Trappen på Rosenborg, og hvor snart den kan blive færdig; den 2. Marts befaler han Frederik Urne at erfare hos Fiskemesteren på Kronborg, om han kan forskaffe et Antal Krebs fra Tyd skiand, og hvad han begjærer for hver Skok, lade hugge Hovedet af liannem , kommer lian så igjen, da kan Du lade hænge hannem.

Koldinghus 21. Februar 1641. *) det samme Brev befaler Kongen ogsaa, at der skal skaffes Hør til Kokkepigen i Haven, for at hun kan spinde den om Vinteren.

[Original side 39]

25 som kommer vel frem ; Krebsene skulle leveres i Haven ved Kjobenhavn, og Fiskemesteren skal begive sig til Kjobenhavn og bese den Dam, som man plejer at sætte dem i, og lade den istandsætte, hvis det behøves ; begge Fiskemestrene (Nikkel von Tschirnhaus på Frederiksborg og Herman von der Decken på Kronborg) skulle begive sig med Urne til Kjobenhavn og bese Dammene i Haven samt Gravene om Byen og om Haven , hvor de bedst kunne anbringe Fiskene, som skulle bruges ved den forestaaende Bespisning; de tvende Broer i Haven, som gaa over Graven, den ene ved Vaskerhuset og den anden ved Enden, som man kjører over, når man fra Nørreport drager til Helsingør, skulle således forvares med Fjæle, at Fiskene ikke kunne gaa derigjennem; når dette er sket, skulle de føre al den Fisk derhen, som skal spises der på bemeldte Tid, hvortil der skal skaffes dem Rustvogne og andre Vogne, og da Kongen veed, at dette ikke vil behage den enøjede Monsieur, skal Urne advare ham, at han, saafremt det ikke sker, således som det befales, ikke skal tvivle om, at han skal komme til at fortryde det, når Kongen, om Gud vil, kommer tilstede; de skulle ikke dele Dammene og Gravene imellem sig, men sætte Gjedder i en og Karper i en anden og så fremdeles, og skulle de for hver forliges om, på hvilket Sted de forskellige Slags skulle sættes; der skal forordnes en vis Person, som altid skal være tilstede, når Fiskene aflæsses, som skal antegne, hvormange sunde Fisk hver Fiskemester hver Gang fremskikker; saasnart der begyndes dermed, skal der gjøres Anfordring hos Artilleriet, så og Slotsherren på Københavns Slot , item hos Borgermestre og Raad, at de skaffe Folk til at holde Vagt baade ude og

[Original side 40]

26 inde, hvor det er nødvendigt, og der skal sættes et Vagthus ved bemeldte Bro, der hvor Yejen gaaer over henad Helsingør, så at den Yagt kan møde dem, som ere ved Vaskerhuset og ved Vandkunsten ; når de på Volden ogsaa ville se noget til, antager Kongen, at Fiskene vel ville blive i Fred for Tyve. Den 3. April befaler han Rentemestrene at være Mester Hans Sten vinkel behjælpelige med det Arbejde, han skulde udføre på Rosenborg og i Haven, og Paaskedag, den 6. April, at den Konfektskaal med de mange Rum, som findes hos Laurits Randulf, skal forgyldes ; i samme Brev taler han atter om Kander, der skulde gjores med »Snabel«, ligesom den, han tidligere havde skrevet om, og som var på Rosenborg; den 17.

April befaler han, at Lysthaven udenfor Byen skal istandsættes, på det at man ingen Spot haver deraf, når de Fremmede se den. Af Brevene fra Rosenborg omhandler det af 19. Maj blandt Andet Indkjøb af en »Skude med Ved til dette Huses Fornødenhed«, og blandt dem, der i Henhold til Skrivelsen af 30. Maj skulde have Æresklæder *), nævnes Destillereren i Haven Dr. Peter Paynck, der skulde have Trøje og Buxer af sort, blommet Fløjl, besatte med en Guldsnor, Ærmerne skulde være opskårne; endvidere skulde han have en Kappe af godt, sort Klæde, besat med tre Rækker Guldsnore. Skrivelsen af 24. Juni til Smeden Mester Andreas Bentzwinger, i hvilken det hedder: »Der er brudt et langt Hul op ') Antallet af disse angives for lavt i Jørgen J.

Holsts Eegiæ nuptiæ, Kjøbh. 1637, Bl. Biij : »henved 100«, og for højt i Relation von dem Hochfilrstlichen Beylager Christians des Ftlnften, Hamburg 1635, S. 14, og i Holsts Triumphus nuptialis Danicus, Copenhagen 1648, S. 22: »bey tausend«.

[Original side 41]

27 under Loftet på Enden af den store Sal heniniod Kjøkkenet, indenfor hvilket Hul er sat en Hob Bænke ; for samme Bænke er forordnet en Dør, hvilken Dør Mester Andres skal så snart muligt beslaa og Laasen dertil gjøre til den lange Hovednøgle«, sigter muligvis til den i Anledning af Formælingen i Kiddersalen på Eosenborg1) opførte Trompeterstol. Brevet, der, som bemærket, er udstedt på Rosenborg, angiver vel ikke, hvor Arbejdet skal foretages, men det ligger da nærmest at antage, at der sigtes til det Sted, hvor det er udstedt; hertil kommer, at der i Bentemesterregnskaberne på denne Tid nævnes »en Trompeterstol udi den lange Sal på Rosenborg med en indfattet Dør, som de gaa ind fra Trompeterstolen i Bunddelen«2), og at Christian den Fjerde i sin Kalender for 1635 omtaler »den Cirkel, som er slagen på Rosenborg på Éunddelen udenfor Kjøkkenet,« hvilken angives at være 12*/2 sjællandske Alen i Krydset.

Formælingen, der på Grund af en Forsinkelse af Brudens Ankomst først fandt Sted den 5. Oktober, var oprindelig bestemt til den 16. August, og allerede i den første Halvdel af denne Maaned begyndte derfor de fremmede Gesandter at komme3); i den Anledning befalede Kongen i Skrivelse fra Rosenborg af 10. August, at Borgermestrene under Bryllupshøj tidelighederne skulde 1) Bricka og Fridericia antage i Christian IV's Breve, I. S. 273, at der menes Københavns Slot, hvor der ligeledes, iÅretl633, blev. indrettet en Trompeterstol (a. St. I. S. 148); Benævnelsen »den store Sal« bruges ogsaa, saavidt vides, nærmest om Riddersalen på bemeldte Slot, medens Riddersalen på Rosenborg i Reglen kaldes «den lange Sal«.

2) Friis S. 102—103. 3) Bricka og Fridericia, Christian IV's Breve, I. S. 278, Anm. 1.

[Original side 42]

28 hente Parolen hos Rigsmarsken og lukke og aabne Stadens Porte efter den Ordre, som var meddelt ham. Blandt de fremmede Sendebud indtog den franske Gesandt, Grev Claude de Mesmes d'Avaux, en fremragende Plads; han var blandt Andre ledsaget af sin Sekretær Charles Ogier, som i sin Dagbog har meddelt nogle Oplysninger om Posenborg og om, hvad der ved denne Leilighed passerede der; han skriver således, at Gesandten den 1. September1) (ny Stil, svarende til 22. August efter den dengang endnu i Danmark brugte julianske Kalender) af Korfits Ulfeldt2) og Hans Bille blev ført til den kongelige Have, hvor Kongen har bygget et smukt Hus. Der findes her en prægtig, hvælvet Sal, hvor der er mange udmærkede Malerier, som fremstille Menneskets Fornøjelser og Beskjæftigelser i forskellige Aldre, de fleste fortræffeligt udførte.

Der er ligeledes et Yærelse med Marmorgulv, hvor Kongens Familie og Slægtninge ere malede; der er ogsaa en meget smuk Badstue, og i det Hele taget er Alt i højeste Grad bekvemt og smukt indrettet. Det Mærkværdigste er, at Kongen fra sit Sovekammer ved Hjælp af nogle Kjæder og Yinder

kan. hæve og sænke en Træbro, som er temmelig langt borte. Haven er omtrent ligesaa udstrakt som Tuillerihaven i Paris, men den har dog ikke så brede og prægtige Alleer, og den er mere indrettet til Brug for en jevn Familiefader end med kongelig, det vil sige overflødig Pragt3). Nogle Dage senere havde Gesandten Audients på ') Caroli Ogerii Ephemerides S. 47. 2) Portræter af Korfits Ulfeldt findes på Rosenborg. Brock S.

23. 3) Smlgn. Fyrst Christian af Anhalts Beretning af 1623.

[Original side 43]

29 Rosenborg, idet Kongen ifølge Ogiers Beretning1) den 7. September (28. August) gjennem Ulfeldt lod ham tilkjendegive, at han vilde være at træffe i Haven efter Maaltidet, hvis Gesandten vilde indfinde sig der, hvorfor denne Kl. 2 begav sig til Haven, ledsaget af fire af sit Følge. Yed sin Ankomst blev han modtagen af Kongens uægte Sønner Christian Ulrik Gyldenløve • og Hans Ulrik Gyldenløve'1). Kongen, som spadserede alene, gik lige hen imod Gesandten, der hilste ham med et dybt Buk, som Kongen gjengjældte. Kongen satte Hatten på Hovedet, hvilket Gesandten ogsaa gjorde, og i Frastand hilste Kongen på Følget, da dette kom, ved at tage sin Hat af; Gesandten tiltalte ham på Italiensk og sagde, at det var en glad og lykkelig Dagfor ham, idet han havde faaet en så gunstig Lejlighed til at tale med Kongen.

Denne svarede på Latin, på hvilket Sprog Samtalen derefter blev fortsat. Følget trak sig nu tilbage, og Kongen førte Gesandten ind i et lille Lysthus med Glasruder, hvor der stod noget Dessert på et Stenbord, hvoraf Kongen bød ham. Kongen førte derpaa Gesandten ind i et firkantet med Malerier smykket Yærelse, under hvilket han plejer at opstille sine Musikanter, og befalede, at Følget skulde kaldes hid. Da dette var kommet ind, og Kongen atter havde hilst på dem ved at tage sin Hat af, begyndte strax alle Musikanterne, medens han selv og Gesandten bleve staaende midt i Yærelset med Hatten på, at spille og synge. Følget hørte med Opmærksomhed 1) Ogerii Ephemerides S. 52 — 54. 2) Portræt af Hans Ulrik Gyldenløve findes på Rosenborg.

Brock S. 41.

[Original side 44]

30 og Forundring på den smukke Musik, der gjennem forskellige Rør snart lød nærmere, snart fjernere. Gesandten gjorde Kongen en Kompliment for hans Opfindsomhed med Hensyn til denne Nydelse, og Følget, på hvilket Kongen af og til saae hen, tilkjendegav ogsaa ved deres Miner deres Bifald. Når Musikanterne pauserede, samtalede Kongen og Gesandten, gaaende frem og tilbage i Værelset, som om Latin havde været deres Modersmaal; de begyndte med Spøg og ligegyldige Ting og gik derefter over til de vigtige og alvorlige Sager, som vedkom Gesandtens Hverv; blandt Andet sagde Kongen (hvad Ogier senere fik at vide af Gesandten), at han i høj Grad misbilligede Hertugen af Orleans' Frafald fra den franske Konge, hvad enten det nu var hans virkelige Mening, eller fordi gode Fyrster ikke kunne lide fremmede Undersaatters Oprør for det slette Exempels Skyld* Han tilføjede, at han vidste, hvilke Yelgjerninger den franske Konge havde ydet sin Broder, og for at give sine Ord den Vægt som hans egen Erfaring berettigede ham til, sagde han, at han ikke alene var den af alle dalevende Konger, som havde regeret længst, men ogsaa, at han havde oplevet tre Slægtled af Fyrster i næsten alle Riger og Lande, hvilke han opregnede.

Efter at have talt et Par Timer med Kongen, sagde Gesandten, at han frygtede for, at han trættede Hans Majestæt med en så lang Samtale, hvilket Kongen imidlertid gjentagne Gange benægtede, og da han endelig tog Afsked, sagde Christian den Fjerde til ham, at han skulde henvende sig til ham selv, hvis han ved sine Forhandlinger skulde støde på Vanskeligheder hos Rigsembedsmændene. Med disse Ord fulgte han Gesandten lige til Døren og gav ham

[Original side 45]

31 gjentagne Gange Haanden. Da Følget gik ud og satte sig i Yognen under Porthvælvingen *), forlystedes de på Kongens Befaling endnu i nogen Tid med den underjordiske, usynlige, men smukke Musik. Yi have ovenfor set, hvilke Foranstaltninger Christian den Fjerde allerede længere Tid for Formælingen havde truffet for Rosenborgs Yedkommende med Hensyn til de forestaaende Festligheder; hertil skal endnu føjes, at lian nogle Dage før Bryllupshøjti delighedernes Begyndelse ved en Skrivelse af 26. September sørgede for, at der kom Forstrækning til Yinbeholdningen der, og ved det store Taffel, som den 9. Oktober, fjerde Dagen efter Formælingen, blev holdt på Rosenborg, benyttede Kongen og hans Gjæster sig ogsaa i fuldeste Maal af den rigtforsynede Yinkjælders Herligheder, således som det fremgaaer af Jørgen Holsts Beretning, hvor det hedder2): »Næste Dag som vår den 9.

bleff hans Keyserh Mayst: Gesandt*), oc andre tilstede værend Konglig ') Ordene »sub ipso portæ vestibulo« ere hverken medtagne i Schlegels tydske Oversættelse i hans Samml. z. Dan. Geschichte 2 B. 1. S. 129 — 131 eller i de danske Oversættelser i Nyerups Christian IY's Karakteristik S. 93—96, Morgenposten 1791 S. 809— Sil og Friis Saml. S. 104—105; de ere imidlertid af megen Betydning, da det af dem synes at kunne sluttes, at Sammenkomsten har fundet Sted i Christian den Fjerdes .Audientssal; Musikanterne have nemlig rimeligvis havt deres Plads i Salen i den modsatte Ende af Slottet, hvis Loftsmaleri netop fremstiller et Orkester, og Musiken har da forplantet sig gjennem det Talerør, som forbinder disse to Værelser, og som udmunder i et af "Vinduerne i Audientssalen , og ved Gesandtens og hans Følges Bortgang kunnet høres ud i den nærliggende Porthvælving, hvor de stege tilvogns.

2) Regiæ nuptiæ Bl. D, jvfr, Triumphus nuptialis Danicus S. 46, Relation vom Beylager S. 27—28. 3) Hertug Frederik af Gottorp, jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. 1629-1635, S. 295. Af Hertug Frederik findes en Elfenbens-Miniaturbuste på Rosenborg. Brock S. 47.

[Original side 46]

32 Blodsforvante buden til Middags Maaltid affhans Kongl: Mayst: vdi Haffuen oc der kostelig tracteret, oc kom hans Mayst: met saadane hoshaffuende Førstelige Personer om Afftenen ved 6 slet først ind igien på Slotted : Vslslt der oc forordnet på samme Aften en anden Comædi at skulle haffue bleffuit agerit, men effterdi de komme velbeskencket aff Hafnen, er denne Afften vden videre Festivitet gantske stille affgangen.« Der var heldigvis ikke Damer med ved dette animerede Taffel, idet Ogier beretter, at den 19. (9.) Oktober var indrømmet disse til Hviledag, men at Herrerne ikke destomindre fortsatte deres Drikkelag'). Kongen var dog Dagen efter, den 10. Oktober, så vel, at han om Morgenen atter tog til Rosenborg, hvor han traf forskellige Bestemmelser i Anledning af sin Datter Sophie Elisabeths Bryllup med Christian Pentz, hvilket om Eftermiddagen skulde fejres på Københavns Slot.

De glimrende Festligheder afsluttedes for Kosenborgs Vedkommende tre Dage efter, den 13. Oktober, idet alle Gjæsterne, som havde deltaget i en Turnering fra den tidlige Morgen til sent på Aftenen, uden at have faaet Noget at spise, bleve udmærket beværtede i Kongens Have, hvor der var anrettet et Aftensmaaltid for dem2). Den 15. Oktober træffe vi Kongen sidste Gang på Rosenborg i det År; nogen Tid efter begav han sig til Sønderjylland, men forinden sin Afrejse sendte han fra Frederiksborg den 10. November en Nøgle, som ') Ogerii Ephemerides S. 97. 2) Ogerii Ephemerides S. 101, Nyerup, Christian IY's Karakteristik S. 101, Morgenposten 1791 S. 103, Schlegel, Samml. 2 B. 2. S. 48.

[Original side 47]

33 skulde leveres Kjøkken skriveren på Rosenborg Johan Freitag1), for at han kunde have Tilsyn med Yinduer og Taget sammesteds; han tilføjer, at der manglede nogle Tagvinduer, som skulde indsættes, før Vinteren begyndte. Det synes heraf at fremgaa, at Laurits Eandulf på den Tid har ophørt at fungere som Slotsforvalter, og at hans Forretninger midlertidig ere blevne besørgede af den omtalte Kjøkkenskriver. Efter at have tilbragt det Meste af Vinteren 1634— 1635 i Flensborg og på Koldinghus -), kom Christian den Fjerde tidlig om Foråret tilbage til København; på Rosenborg træffe vi ham den 11. April 1635, og to Dage efter, den 13. April, blev der truffet endelig Bestemmelse om Besættelsen af Slotsforvalterposten, idet Peder Nielsen fra bemeldte Dag af blev ansat som Tilsynsmand der.

Hans Bestalling, der først blev udstedt den 7. November3), er, forsaavidt hans Pligter angaaer, i det Væsentlige enslydende med Knud Hansens; men hans Løn blev betydelig højere, end dennes havde været ; han fik nernlig 100 Daler Kurant årlig og, foruden Foder og Maal til en Hest, maanedlig 11 Daler Kurant i Kostpenge til sig selvanden; af denne Medhjælperstilling udviklede der sig i Tidens Løb det senere Fuldmægtigog det nuværende Slotsforvalterembede. *) Bricka og Fridericia, Christian IV's Breve, I. S. 269, 291. 2) Fra sidstnævnte Sted tilskrev Kongen den 24. Februar 1635 Kentemestrene, at da lian havde lovet sin Søn Hertug Frederik sit og Dronning Anna Katharinas Portræter i Legemsstørrelse og den franske Gesandt d'Avaux sit Portræt ligeledes i Legemsstørrelse, skulde Karl van Alandern male tvende Billeder af Kongen og Portrætmaleren Rembert Petersen det tredie Billede: han tilføjer, at Dronningens Portræt er at finde på Rosenborg.

3) Sjæll. Keg. 19. 368—369. 3

[Original side 48]

34 Den nye Tilsynsmand omtales allerede nogle Dage efter sin Tiltrædelse i et Brev fra Christian den Fjerde af 18. April 1635, hvori det hedder, at der skal udleveres ham fra Yinkjælderen på Københavns Slot to Piber fransk Yin til Kongens Brug på Rosenborg ; her indtraf Christian den Fjerde den 26. samme Maaned og tilskrev Destillereren i Haven Dr. Peter Paynck, at han skulde fylde en Tinbøsse med spiritus vini og levere den i hans Yærelse; men iøvrigt opholdt Kongen sig i dette Forår mest på Københavns Slot, Frederiksborg og Kronborg1). Efter at have gjort en Eejse til Norge i Juni Maaned kom han en kort Tid tilbage til Sjælland; vi træffe ham atter på Rosenborg den 15. Juli, men næste Dag rejste han til Holsten, hvor han forblev en Maaneds Tid; han vendte derpaa igjen tilbage til Sjælland, hvor han for største Delen opholdt sig de følgende tre Maaneder; fra Rosenborg har han i dette Tidsrum udstedt Breve den 18.

24. og 26. August, 9. 10. 15. 16. og 31. Oktober samt 7. November"). Et større Taffel8) blev holdt her den 25. Oktober, idet 2) Fra Kronborg skriver Kongen den 9. Maj til Rentemestrene, at der på Bordet i lians nederste Gemak på Rosenborg findes en lille, tynd, broget Æske med hans Portræt i, hvilket Billede skal tilstilles en af Guldarbejderne i Kjø benhavn, som skal forfærdige en Guldkapsel dertil med en Krystal for, besat med Diamanter; Guldet kan faaes i København, men Diamanterne, som skulle have en Yærdi af 500 Rdlr., kunne forskrives fråde Steder, hvor de ere bedst Køb. 2) Af disse Breve angaa de af 24. August og 10. Oktober Udsendelse af Yin fra Københavns Slot til Rosenborg. 3) Skjøndt Rosenborg henhørte under Embedsmanden på Københavns Slot, havde Lystslottet dog ikke Hof holdning fælles med Residentsslottet, idet en særlig Kjøkkenskriver var ansat der; Kongen hævder i en Skrivelse af 27.

August 1635 Rosenborgs selvstændige Stilling i så Henseende, idet han befaler, at med

[Original side 49]

35 Kongen, efter at have~ overværet Indvielsen af Regentskirken, hvilken Handling foretoges af Magister Niels Povelsen, Sogneherre til Vor Frue Kirke i Kjobenhavn og Provst i Sokkelund Herred, havde alle Professorerne til Taffels med sig i Haven1). Medens Christian den Fjerde i Vinteren 1635—1636 opholdt sig i Hertugdømmerne, blev der udført forskellige Bygningsarbejder på Rosenborg; Kongen skriver således fra Haderslev den 12. Februar 1636 til Rentemestrene med Hensyn til Mester Hans Stenvinkels Memorial, at Loftet i Yinterstuen på Rosenborg skal gibses, ligesom det var først, eftersom Sengekammeret derhos udviser; der skal gjøres Akkord om Arbejdet, og saafremt Mesteren tager altfor meget i Munden for sit Arbejde, vil han strax have det at vide, for at han kan skaffe en anden, som ikke er langt derfra-); de sorte og hvide Sten der ovenover skulle tillige optages og poleres og derefter anbringes igjen.

Det er maaske den daglige Udspisning til Hove skal det holdes i alle Maader, som det altid brugeligt været haver, så at de på Slottet Intet have at skjøtte, enten der sker lidet eller mere på Rosenborg, men vare det, som de have at vare, eftersom Udspisningen forgangen Vinter på Kolding skete. Jvfr. ogsaa en Skrivelse af 15. November 1643 i det Følgende. 1) Nyerup, Christian IV's Dagbøger 1618—1620, 1625, 1635, S. 171, Anm. 2) Christian den Fjerde sigter maaske herved til Murmester Henrik Møller fra København, som i Skrivelse af 10. December 1635 fra Taasinge beordres at bringe Kongen en Skabelon, der staaer på Rosenborg i hans daglige Stue udi et Foder, og som den 25. December samme År fik Penge til en Rejse til Haderslev (Bricka og Fridericia, Christian IV's Breve, I.

S. 454, Anm. 2). En Mester Henrik, som skulde bruges til at udføre Gibserarbejde på Gliicksburg med Segeberger Kalk, siges i Ordinants af 14. December 1637 at have arbejdet forgangen År i Haven.

[Original side 50]

36 Kongens Arbejdsværelse, til hvilket der her sigtes; Stukkaturloftet her har nemlig nogen Lighed med det i det tilstødende mørke Sovekammer, og at Loftet i Arbejdsværelset er fra hans Tid, ses af hans ved det ene Vindue anbragte Navnechiffer. I Kegnskaberne for 1636 anføres ogsaa forskellige Beløb for Tømmerarbejde på Loftet i det underste Gemak på Rosenborg, for Gibserarbejde samt for Polering af Fliser, som ere blevne lagte i Hans Majestæts Gemak sammesteds1). Efter at. Christian den Fjerde i Foråret 1636 var kommen tilbage til København, træffe vi ham på Rosenborg den 24. 9) 25. og 28. April samt 18. 20. og 23. Maj3); han forlod derpaa atter Hovedstaden, og den 24. Maj skriver han fra Antvorskov, at Vibeke Kruse skal opholde sig på Rosenborg i hans Fraværelse, når Prindsen drager bort; der skal da forordnes en Speditør, som kan indkjøbe til hende, hvad der er fornødent, og der skal skaffes hende 01 og Vin fra Kj ælderen, hvilket skal indlægges i hendes Kjælder, hvortil hun har Nøglen.

En Maaneds Tid efter, den 26. Juni, indtraf Kongen igjen på Rosenborg, hvor han endvidere *) Friis S. 103. 2) Skrivelsen af 24. April findes i Frederik Urnes Kopibog og lyder således: Du skal lade tælle Pengene udi Toldkisten og dennem forskikke hid, så at de imorgen i god Tid kunne være lier, og efterdi Rentemestrene deraf skal tilstilles 10000 Daler, da skal samme Summa Penning pakkes udi særdeles Fjerdinger og føres henad Renteriet, men Resten skal sættes lier på Huset, som lian mig skal tiltælle, når Rentemestrene have annammet den forbemeldte Summa. De Penge, som her på Huset skal, kan bedst komme ind ad Porten på Kjokkenhaven og siden hid, når han, som varer Huset, herom advares. 3) Skriyelsen af 23.

Maj findes i Frederik Urnes Kopibog.

[Original side 51]

37 opholdt sig den 2. Juli, 30. August1), 7. Oktober, 20. 23. og 24. November. I Efteråret 1636 var der imidlertid udbrudt Pest i Kjobenhavn-), hvilken omtales i Brevet af 20. November3); Christian den

Fjerde begav sig derfor i Slutningen af Maaneden først til Frederiksborg og kort efter til Antvorskov, hvor han tilbragte det Meste af Yinteren. Herfra skriver han den 3. December, at der hos Peder i Haven er en lille Yæv, som skal tilstilles Mester Andreas, at han med det Første beslaaer den, og når den er færdig, skal den sendes derud, og den 14. December, at der ligger en Bog på Rosenborg i det Kammer, han mest plejer at være i; den er indbunden i blaat Fløjl og omhandler Rigets Indkomst og Udgift; Peder i Haven skal give Rentemestrene den, og de skulle gjennemløbe den med Flid og erfare, om den stemmer overens med denne Tids Tilstand, hvorefter den tilligemed Mandtallet af Lenene skal sendes derud; Bogen kunde imidlertid ikke findes, hvorfor Kongen den 26.

December skriver, at der ikke ligger nogen Magt på, at den ikke er bleven funden, da den dog skal gjores om, når Lenene blive forandrede. Januar 1637 blev Peder Nielsen syg, hvorfor Destillereren ved Laboratoriet i Haven Dr. Peter Paynck fik Befaling til at se til ham og gjore for ham, hvad J) Nyerup anfører i Christian IV's Karakteristik S. XXI— XXII denne Skrivelse med Datoen den 26. August; samme Dato har den i Georg- Carstensens Figaro 1841, 2. B. Sp. 247, jvfr. S. 10. 2) Mansa, Folkesygd. S. 314, jvfr. Cold, Lægevæsenet under Christian IV, S. 150. 3) Denne Skrivelse har i Nyerups Christian IV's Karakteristik S. XXII— XXIII Datoen den 26. November.

[Original side 52]

38 han formaaede, men Peder Nielsen er formodentlig død kort efter1), da vi, som det vil fremgaa af det Følgende, snart skulle gjore Bekjendtskab med en ny Slotsforvalter. Efter Pestens Ophor forlagde Kongen atter sin Kesidents til Hovedstaden, og han opholdt sig i Foråret 1637 oftere på Rosenborg, hvorfra Breve af 28. Februar, 6. og 7. Marts-), 19. a) 20. og 24. April, 16. 25. og 27. Maj4) ere udstedte. Om Sommeren gjorde han en kort Kejse til Norge, men forøvrigt opholdt han sig det År meget i Hertugdømmerne, hvor han ogsaa tilbragte Yinteren 1637 — 1638. Efter at han var kommen tilbage til Sjælland, træffe vi ham den 15. Marts 1638 5) på Rosenborg, og der blev nu kort efter taget Bestemmelse om Besættelsen af den ledige Slotsforvalterpost, som blev tildelt hans Livkarl Johan Funck, for hvem han under 27.

Marts 1638 udstedte følgende Instrux : Instruktion på Johan Funcke, som skal have Opsigt på Rosenborg og de tvende derhos liggende Haver. Ordinants, hvorefter Johan Funcke sig skal rette. 1. Han skal have god Opsigt på alt det, som på Rosenborg findes, det være sig lidet eller stort, at deraf x) en Skrivelse af 9. September 1638 i SjælL Tegn. 26. 345 omtales en Person ved Navn Peder Nielsen som død; hvis lian er identisk med Slotsforvalteren af dette Navn, har denne ifølge bemeldte Skrivelse efterladt sig Børn. 2) Brevet af 7. Marts skriver Kongen, at Rentemestrene skulle antage en af Kandestøberne her i Byen til at rengjøre Tintøjet i Badstuen her på Rosenborg for en bestemt Betaling; det maa nok skures, men ikke afskrabes.

3) Nyerup, Christian IV's Karakteristik S. XXIV Nr. 14. 4) Brevene af 25. og 27. Maj findes i Frederik Urnes Kopibog. 5) Brev af 15. Marts i Frederik Urnes Kopibog.

[Original side 53]

39 Intet forkommes, og at Bygningen derpaa ingen Skade tager i nogen Maade. 2. Mine Klæder, baade linnede og uldne, skal han have i god Agt, at deraf Intet forkommes; Linklæderne skal han hos ingen uden hos Anna Wybaldtz *) lade to. 3. Sølvtøjet, stort og smaat, med Husgeraadet skal han efter Inventarium annamme og have i Agt, som han agter at svare dertil. 4. Med Kj ælderen skal han have god Opsigt, at det, som til mit eget Behov skal bruges, strax bliver lagt ind i den Kj ælder under min Stue, og at deraf Intet til Unytte forkommes. 5. Med Kjøkkenskriveren skal han have Opsigt, at han Intet videre indkjøber end det, som fornødent er, så og at det, som hentes hos Proviantskriveren, ikke forvendes andetstedshen end til mit Taffel.

6. På Rosenborg skal han Ingen lade komme uden Forlov af mig eller af Statholderen i min Fraværelse. 7. Portneren ved Huset og ved Byen2) skal han tilholde, at de ingen Ubekjendt lader ind, førend de spørge dem for; kommer der Nogen med Supplikationer eller Breve, da skulle de vises henad Slottet, at de der ervarte min Ankomst; kommer der nogen Fremmed af Kvalitet, som begjærer at tale med mig, da skal han med god Besked holdes op, indtil de have givet sligt tilkjende oppe på Huset. *) sin Kalender for 1635 har Kongen mider 9. November anfort, at lian gav Anna Vaskerpige 8 Daler; hun fik den 22 Maj 1636 Brev på 100 Kurant Daler årlig på Livstid; Sjæll. Keg. 19. 406. 2) Den 17. Februar 1635 var Mikkel Witz bleven ansat som Portner i Lønpørten ud til Lysthaven Rosenborg, jvfr.

Friis S. 56; denne Lønport laa omtrent mellem Brøndstræde og Møntergade (ifølge Meddelelse fra Hr. Mej borg).

[Original side 54]

40 8. Porten næst ved H/uset skal under Maaltidet lukkes, enten der .er faa eller mange hos mig. 9. Med Brændslet skal han have god Agt, at dermed gaaes rigtigt til. Når der kjøbes Yed ind om Året til Husets Behov, da skal det losses ved Toldboden og strax føres henad Rosenborg. 10. Med Dammen i Haven så og med Stadens Grave, som Fiskemesteren besætter, skal han have Opsigt, at Ingen uden Forlov deri fisker. 11. På begge Urtegårdsmændene *) skal han give god Agt, at de til intet fremmed Arbejde bruge Arbejdskarlene, og efterdi den største Have er delt iblandt Svendene-), da skal han aparte give Agt på hver, hvad de gjøre selv, så og hvad deres Folk, som dennem tilordnede ere, tage sig for. 12.

Hvad der sælges udaf begge Haver, derfor skal han tage Pengene til sig og kaste dem i et Skrin, som dertil forordnet bliver. 13. Urtegårdsmanden i den store Urtehave skal beflitte sig på alle de Urter, som her kunne voxe, som bruges til Medicin så og til at bade med. 14. Den Urtegårdsmand i Kjøkkenhaven skal beflitte sig på at have det i Mængden, som bruges udi mit Kjøkken, så og hvad som kan behøves på Holmen og i Børnehuset. 15. På Frugten, som falder i begge Haver, skal han have god Agt, at deraf Intet forrykkes og henkomr mer der, hvor det ikke henhører. Johan Funcks Bestalling, der er enslydende med Peder Nielsens, blev imidlertid først udstedt den 16. Juni 1639 3); Ansættelsen skulde regnes fra 27.

Marts *) David Kunig i Lysthaven ogformentlig- Henrik Poulsen i Kjøkkenhaven. 2) Jvfr. ovenfor Skrivelsen af 24. Marts 1633. 3) Kjøbh. Dipl. III. Nr. 271.

[Original side 55]

41 »sidstforleden«, og da denne Dato ganske stemmer med den nysnævnte Instruktions, maa det vel antages, at der i Bestallingen efter Ordet »sidstforleden« er glemt »Årc. Strax efter hans Tiltrædelse maa der dog være foregaaet en Forandring med det ham i Instruktionen paalagte Tilsyn med Gartneren, idet Lægen ved Børnehuset Dr. Otto Sperling ved Kornts Ulfeldts Indflydelse den 7. Juni 1638 blev ansat som Porstander for Haven og som kongelig Botaniker med en årlig Løn af 200 Speciesdaler fra 1. Maj samme År at regne; i denne Egenskab skulde han have flittigt Indseende med Haven og tilholde Urtegårdsmanden at beflitte sig på at have alle de Simplicia, som gro, »dog i vore Lande.«1) Yed sin Tiltrædelse fandt Sperling Haven meget forsømt, da Gartneren ikke duede til Noget, men han turde dog ikke jage ham bort, da han var forlovet med Vibekes Søsterdatter2)- Klagerne over Gartnerens Forsømmelighed gjenlyde ofte senere; Kongen skriver således den 20.

December 1639 fra Haderslev til Kornts Ulfeldt, at han glemte, da han var i København, at spørge Johan i Haven ad, om Dr. Sperling efter sin Bestilling ser til med Gartneren, at han haver det i Haven, som der bør være deri, hvorfor han skal indhente Oplysning derom; han tilføjer, at der har været ført

Klage over, at Urterne, som brugtes til Bade i Haven, ikke vare af de bedste3). Uagtet Sperling således ikke havde nogen kyndig MedJ) Kjøbh. Dipl. III. Nr. 243, jvfr. Cold, S. 66, 74—75. Sperling, der var født 1602, døde som Fange i Kastellet 1681. Cold, a. St. 2) Suhms Nye Saml., 3. S. 215, Mansa, Folkesygd. S. 376—377. 3) Nyerup, Christian IV's Karakteristik S. XXXVII— XXXVIII, Reg. dipl. hist.

Dan. II. 2. S. 930 Nr. 8364.

[Original side 56]

42 hjælper, lykkedes det ham dog, ved at brevvexle med udenlandske Urtekj endere, af hvem han fik Frø, at faa Haven bragt i god Stand; herom vidner den indholdsrige Fortegnelse over Planterne i samme, som han senere udgav1), og som flere Gange omtales i Yorms Breve2). Han lagde især Vind på exotiske Planter, men kunde dog kun sjældent faa dem til at blomstre eller sætte Frugt3). Sperling maatte imidlertid et Par Gange følge med Gesandtskaber til Udlandet; han var således med Hannibal Sehested i Spanien 1640 — 1641 og med Korfits Ulfeldt i England 1642, og i hans Fraværelse besørgedes hans Forretninger af Dr. Helvig Dietherik; men ved sin Hjemkomst fandt han atter baade Haven og Drivhuset i en forfalden Tilstand, så at det paany kostede ham megen Møje at bringe Orden tilveje4).

Om Rosenborg selv er der i disse År ikke Meget at berette; fra 1638 haves, foruden det ovenfor nævnte Brev af 15. Marts, endvidere kun to Breve fra Kongen, udstedte her den 25. August og 4. September5), og Året 1639 6) kan kun opvise Breve herfra af 15. og 28. J) Hortns Christiansens seu catalogus plantarum, quibus serenissimi principis Christiani IV Daniæ Norvegiæ &c. regis viridarium Hafniense anno MDCXLII et superiore præfecto ejusdem Othone Sperlingio medico et botanico regio adornatum erat. Hafniæ MDCXLII. 57 Sider. 2) I. S. 568, II. S. 873, 906. 3) Vorms Breve II. S. 873, I. S. 568. 4) Suhms Nye Saml. 3. S. 221, Mansa Folkesygd. S. 337. 5) Brevene af 25. August og 4. September findes i Frederik Urnes Kopibog.

6) sin Kalender for 1639 har Kongen optegnet, at han den 8. Maj gav for Ved i Haven 69 Daler, den 9. Maj tilstillede han Kjøkkenskriveren i Haven 221 Daler, den 17. August gav han

[Original side 57]

43 Maj, 1. 2. 8. 9. og 15. Juni1) og 11. Oktober; det følgende År er derimod rigere i så Henseende, idet der haves Breve daterede Rosenborg den 10. 19.2) 21. og 22. Marts, 11. 14.3) og 26. Maj, 1. 4. 5.4) 6.5) og 8. Juni, 30. og 31. Juli6), 10.') 11.8) og 12. August 1640 y), men Året 1641 10) er atter fattigt på Vidnesbyrd om Konfor Materialier i Haven 5 Daler 8 Sk. og den 18. August Gibseren i Haven 65 Daler. I Maj var han vel i København, men i August opholdt han sig i Gluckstadt, så at der ikke fra disse Kalenderoptegnelser kan sluttes til, at han på de nævnte Dage har været på Rosenborg. — Den 1. Juni 1639 blev Gudmand Oelsen beskikket til Skorstensfejer ved de kongelige Bygninger, deriblandt Rosenborg.

Kjobh. Dipl. III. Nr. 266. *) Brevene af 2. 8. 9. og 15. Juni findes i Frederik Urnes Kopibog; i sidstnævnte Brev omhandles Afsendelse af Penge til Rosenborg. 2) Et af Brevene af 19. Marts findes i Suhnis Nye Saml. 1. S. 104. 3) Brevet af 14. Maj findes i Frederik Urnes Kopibog. 4) Brevene af 4. og 5. Juni findes i Frederik Urnes Kopibog. 5) et Brevene af 6. Juni befaler Kongen, at det Skib, på hvilket den svenske Enkedronning med hans hemmelige Understøttelse agtede at flygte fra Sverig, skulde forsynes med »Sulffuer Geskyr, Dugge og Bylegger« fra Rosenborg. 6) Brevene af 30. og 31. Juli findes i Suhms Nye Saml. 1. S. 104—105. 7) Se Side 11. 8) et af Brevene af 11. August befales Rentemestrene at lade forfærdige det Vagthus udenfor Broen på Rosenborg med Yinduer og Loft, så og med Bænke, som sædvanligt er.

Urtegårdsmanden i Kjøkkenhaven skal tilholdes, at han lader Esaias Apotheker bekomme de »Kysseber«, som endnu findes i samme Have, og skulle Rentemestrene akkordere med samme Apotheker, hvad hannem derfor skal gives; Urtegårdsmanden skal der skaffes Hjælp til at plukke »Kysseberren«. 9) Fra Året 1640 haves tvende Breve, af 26. August og 19. December, hvori Kongen omtaler Arbejdet på Kirken udenfor Haven, St. Annæ Kirke eller den runde Kirke, som laa, hvor nu Sølvgadens Kaserne ligger, men som blev nedbrudt i Frederik den Tredies Tid. 10) et Brev fra Københavns Slot af 26. April 1641 omtaler Kongen, at Fru Ellen Marsvin (hvis Portræt findes på Rosenborg, Brock, S. 22) nu sidst i Haven sad og besaae sin Haand

[Original side 58]

44 gens Ophold her, idet der kun kjendes Breve herfra af 26. Marts, 20. April, 2. Maj og 14. Juni. Efter at have tilbragt Vinteren 1641 — 1642 i Hertugdømmerne1), boede under den Ed, der blev begjæret af hende på Antvorskov i de Dage, da hun var der og agerede, hvorfor Iver Yind skal afkopiere Eden med hendes Svar og tilstille Grev Yaldemar Christian den, at han den med sine Søskende med Flid læser og beser. — Den 28. April 1641 fik Glarmester Bertel Johansens Enke Karen Andersdatter Tilladelse til at vedblive sin Mands Haandtering som Glarmester på Københavns Slot, Rosenborg og alle andre Steder mod at holde dygtige Svende; Manden havde havt denne Bestilling siden den 12. April 1606. Kjøbh.

Dipl. III. Nr. 310. l) et Bilag til et Brev fra Rendsborg af 17. Februar 1642, trykt i Nyerups Christian IY's Karakteristik S. XXVIII— XXXIY, forlanger Kongen at faa at vide, hvad der gaaer med til Dr. Sperling og Dr. Peter Paynck, hvad Urtegårdsmanden udenfor København faaer til Løn, Kost og Klæder, item den Kvinde, som toer for ham i Haven, item Johan i Haven. Oplysninger herom findes tildels i nogle Efterretninger om Christian den Fjerdes Hofstats årlige Besolding omtrent 1642, trykte i Danske Magazin 1. R. 5. B., hvor det S. 210 hedder: Kongl. Mayts. Lystoch Kiøchen Haffne. Rxdlr. Ort. Ji. 1 Tilsynsmand der samestedz og på Rosenborg, årlig 100 Dir. cour. och Monatlig 10 Dir. cour. er ....

193 1 8 M. Dauid Kfinig Yrtegårdsmand vdi LysthaufFen, årlig 70 Dir. cour. Monatlig 5 Dir. cour. er 108 1 8 Lauridtz Michelsen, Yrtergårdzniand vdi Kiøbenhafi'n (skal formentlig være Kjøkkenhaven) årlig 50 Dir. cour. Monatlig 5 Dir. cour. . 91 2 16 6 Yrtergårdz Suenne, hu-er årlig 24 Dir. cour. Monatz Penge 4 Dir. cour 360 » » 1 Dreng der sammestedtz, årlig 10 Dir. cour. Monatlig 3}- Dir. cour. er 43 1 8 1 Wogensuend, årlig 10 » » 2 Portener, huer 10 Rxdlr. er 20 » » 1 Tiener vdi Laboratorio, årlig 11^ Dir. cour. 24 /S. Monatlig 4 Dir. cour. er 50 2 16 S. 211 nævnes under »adskillige Hofiftiennere« D. Peter Payng Chymicus, årlig til Besolding och Hushyre 67; Rxdlr. Monatlig 12 Dir. cour. er 187 Rxdlr.

[Original side 59]

45 Kongen noget hyppigere på Rosenborg i 1642, fra hvilket År der findes Breve udstedte her den 10. 16.1) 26. og 28. Maj, 17. 18. og 29. Juli, 5. August og 30. September-). sidstnævnte År tænkte Johan Funck n) på at forlade Rosenborg for at blive Forstander for Helligaands- eller Vartov-Hospital, hvilken Stilling netop var bleven ledig; Anders Hjørring beretter herom Følgende 4) : »Anno 1642, der Hospitalet stod i bedste Flor og Yelstand, og Forandring skete med Forstanderen, var De i den svenske Resident Magnus Durelis Relation om Danmark i Suhms Saml. 2. B. 3. H. S. 54 meddelte Oplysninger om Betienterne ved Kongelig Majestæts Lystog Kiøkkenhave Rosenborg udenfor Kiobenliavn synes at hidrøre fra samme Tid; det hedder om disse: Johan Funck, Tilsynsmand på Rosenborg, årligen 100 Daler og maanedlig 11 Daler .

193 Rdlr. 32 /$ Urtegårdsmanden i Lysthaven, årligen 70 Daler, og maanedlig 5 Daler 108 — 32 - Laurids Michelsen, Urtegårdsmand i Kiobenliavn (Kjøkkenhaven), årligen 50 Daler og maanedlig 5 Daler 91^ — 16 - 6 Urtegårds-Svenne, hver årligen 24 Daler og maanedlig 4 Daler 360 — » - 1

Dreng, som holdes sammesteds, årligen 10 Daler og maanedlig 5 Daler 43 — . » - 1 Vognsvend 10 — » - To Portnere, hver årligen 10 Rdlr 20 — » - *) Brevet af 16. Maj siger Kongen, at han idag begiver sig til Frederiksborg for at opholde sig nogle Dage der og på Kronborg. 2) Brevet af 30. September skriver Kongen, at han imorgen, om Gud vil, vil være på Københavns Slot ved 8 slet. 3) Den 5. Maj 1642 fik Johan Funck Skjøde på en Grund i Mikkel Yibes Gade.

Kjøbh. Dipl. III. Nr. 332. 4) O. Nielsen, Kjøbh. 1536—1660, I. S. 72—73 (meddelt af Hr. Kammerherre Worsaae).

46 en Forvalter i Kongens Have Rosenborg ved Navn Johan Funke, som tilforn nogle År havde været Kongens Livkarl, hvilken og Majestæten vel behagede, saasom han var en fornuftig, adstadig og klog Person. Som han saae Kongen i godt Humør og Sind, fik han Lejlighed til at sollicitere om Forstanderiet i Hospitalet. Hans Majestæt spurgte, hvad han agtede der at gjøre, om han tænkte at gjøre sig rig af de Fattiges Almisse, eller han tænkte derfor at indgive sig udi Hospitalet, at han kunde frygte Gud og blive salig. Der Karlen vidste ikke strax, hvad han dertil skulde svare, da svarede Hans Majestæt selv: Salig kan du der vel blive, men rig kan du der intet blive, uden du vil stjæle, da spilder du Saligheden.

Yi ville intet tage det på vores Samvittighed at sætte enten dig eller andre over de Fattige; vi haver sat dem, som dertil skulle svare, giv dig an hos dem.« Da Kongen således ikke vilde tale Johan Funcks Sag, forblev han altsaa foreløbig i sit Embede på Rosenborg og oplevede som Slotsforvalter endnu adskillige Besøg af Kongen der. Således var Christian den Fjerde der det følgende År 1643 *) den 28. Januar-), 26. AprP), 3. og 21. Juni4) og 13. Au- *) Fra dette År haves et Brev fra Glucksburg, af 10. Maj, hvori Kongen omtaler den nye Kirke ude ved Haven; den 8. Juni skriver han sammestedsfra, at Bayerfyrstens og hans Gemalindes Portræter, som hænge i hans Kammer på Rosenborg, skulle indpakkes og oversendes.

2) Brevet af 28. Januar hefaler Kongen, at der næste Mandag Morgen skal komme 20 af de gemene Baadsmænd ved Lønporten, hvor Broen er brudt af, for at de af Runddelen der næst hos kunne kaste den »Ordt«, som er indpælet, fuld med Jord; hveranden Dag skal Mandskabet afløses af andre. 3) Brevet af 26. April omtaler Kongen Dr. Peter Payncks Søn; det synes, at det er denne, som han betegner som en Kumpan, med hvem det maa være underligt fat. 4) Brevet af 21. Juni til Rigshofmesteren befaler Kongen, at de

47 gust. Vinteren 1643 — 1644, i hvilken Kongen agtede at residere på Frederiksborg, vilde han, når hans Nærværelse i København krævedes, ogsaa af og til have aflagt Besøg på Rosenborg, således som han under 15. November 1643 fra Stenderup skriver til Rigshofmesteren: »Efterdi det lakker nu imod Tiden, at jeg, om Gud vil, begiver mig over til Sjælland igjen og på Frederiksborg mig muligt en Tid lang opholder, hvoraf vil følge, at, når Gud vil, jeg der haver anstillet mit Vinterkvarter, jeg da for allehaande Skyld tidt søger København og »losserer« på Rosenborg, hvor baade Et og Andet vil medgaa, som for rede Penning skal kjøbes, og jeg ikke vil, at Skriverne på Slottene skal have dermed at gjøre i nogen Maade, uden de derpaa haver udtrykkeligen Befaling under min Haand, men sligt bør at indkjobes af Kjøkkenskriveren, som det sker herude, haver jeg nu derfor affærdiget denne Brevviser, som skal annamme af Skriveren på Københavns Slot alle Landgildehønsene for Penge, som de anslaaes i hans Regnskab, som skulle sættes i det Hønsehus, som findes ved Stalden, hvortil skal skaffes Føde af Proviant- og Bryggergården, så at Slotsskriveren Intet dermed haver at skaffe.

Til den anden smaa Mad skal gjøres Rum i Enden af Stalden, hvor man det med Foder kan forsørge fra hugne Sten i Kammen ved Lønporten skulle afbrydes og lægges tilside; thi det var Skade, at de samme skulde komme til Intet; thi de have kostet mangen Daler, førend de kom der at ligge. De tvende Sider, nemlig Kammen i sig selv og den ene Side ud til Graven, der hvor Fiskene vare udi, imod Dr. Paynckes »Lossomendt«, kunne først brydes ud og siden den Side ud til Dammen, som nu fyldes. Samme Aften skal Rigshofmesteren komme ud på Rosenborg til Kongen efter Maaltidet og gjøre Relation om den svenske Enkedronnings Ankomst til Preussen.

[Original side 62]

48 Ladegården« ; men de alvorlige Begivenheder, som kort efter indtraadte, bevirkede, at Planen for Kongens Vinterophold blev forstyrret; i December faldt nemlig den svenske General Thorstensolm pludselig ind i Landet, og i de sidste Dage af Året træffe vi Kongen på Fyen, hvor han forblev et Par Maaneders Tid for at ordne Forsvaret. Han vendte derpaa tilbage til Kj ©benhavn for at træffe yderligere Foranstaltninger til Kigets Sikkerhed, og i dette Tidsrum opholdt han sig enkelte Gange på Ko senborg, nemlig den 26. 27. og 29. Februar samt 31. Marts 1644. I Begyndelsen af April gik han tilsoes, først til Gøtheborg og senere til Vesterhavet for at møde den af Louis de Geer samlede Flaade, som han besejrede i Slaget i Listerdyb den 16.

Maj. den sidste Halvdel af Juni kom han tilbage til København for med Hovedflaaden at opsøge den svenske Flaade; to Dage før sin Afrejse var han, den 28. Juni, på Rosenborg, og den 1. Juli stod det navnkundige Slag på Kolbergerhejde, i hvilket Kongen blev såret ombord på Trefoldighed. På dette Skib havde han ladet indrette en Kahyt til Vibeke1), men hun kan dog ikke have været med på Flaaden-), da den franske Gesandt Grev de la Thuillerie, som var bleven afsendt hertil som Fredsmægler, traf hende på Rosenborg den 2. (efter fransk Tidsregning den 42.) Juli, altsaa Dagen efter Slaget3), og det har formodentlig ogsaa været omtrent på den Tid, at følgende i et Brev fra Christian 2) Garde, Den dansk-norske Sømagt 1535—1700, S.

187—188, Anni. 3. 2) Bruun, Slaget på Kolbergerhejde S. 237. 3) Danske Saml. 2. R. 1. B. S. 304.

[Original side 63]

49 den Fjerde fra Frederiksborg* af 14. Oktober 1647 omtalte Begivenhed, som viser, at hun en Tid lang har boet på Rosenborg under Kongens Fraværelse, fandt Sted; han skriver nemlig: »Den Tid jeg i forleden Ufreds Tid var til Skibs, og de tvende Børn1), jeg haver med Vibeke Kruse, bleve syge, ogYibeke uden Penge ingen Kredit havde hos Apothekeren, da sendte hun Bud til Sten Bek, at hun maatte faa noget af hendes Deputat, som hende af Renteriet befalet var at skulle gives2), men fik til Svar, at uden hun havde Hofmesterens Haand, da fik hun Intet, hvorpaa Yibeke lod sig mærke, at kande hun Intet faa på min Haand, da begj ærede hun Intet på Hofmesterens Haand. Noget derefter kom Hofmesterens Ædelknabe på Rosenborg, som sagde i Manges Gehør: Die Frau mag sauer oder sliCe sehen, sie kriegt bei Gott kein Geld, sie hat dan des Hofmeisters Hånd darauf«.

August vendte Kongen en kort Tid tilbage til Kjobenhavn, og fra denne Periode haves et Brev fra ham udstedt på Rosenborg den 17. August; han begav sig derpaa over til Skaane for at lede Felttoget der. Prinds Christian blev imidlertid syg kort efter og fik derfor Tilladelse til at begive sig fra Malmo til Kjobenhavn for at bruge en Kur på Rosenborg; Christian den Fjerde skriver herom fra Malmøhus den 21. September3) til Rigshofmesteren: »Efterdi Prindsen haver ladet anholde hos mig, at han på tre eller fire Ugers *) Ulrik Christian Gyldenløve (af hvem der findes et Portræt på Rosenborg-, Brock S. 49) og Elisabeth Sophie Gyldenløve. 2) 600 Rdlr. årlig i Året 1642. Danske Hagazin 1. R. 5. B. S.

203. 3) Nyerups Christian IV's Karakteristik S. 144 Anm. har Brevet Datoen den 24. September. 4

[Original side 64]

50 Tid maatte »lossere« på Rosenborg, der at lade sig kurere, og jeg hannem sligt tilladt haver, dog således, at han ikke maa hos sig have flere Folk, end hosføjede Seddel udviser, og at dette, som nu sker, ikke skal andrages pro exemplo til at gjore nogen Forandring i den Akkord, som mig og hannem om hans Underholdning er gangen imellem, da skal Du gjøre den Anordning, at han med samme Eolk bekommer det, som de til Nødtørft behøve. Og efterdi Dig bekjendt er at være min Yillie, at det, som på Lenene medgaaer på Prindsen og hans Folk, skal kortes i hans Genant, da haaber jeg, at det ogsaa sker; thi saafremt det ikke haves i Agt, da vil jeg vide det hos Dig.« Kongen vilde ikke have ham over til Hæren igjen; han skriver således den 1.

Oktober fra Oggerup til Kantsleren Christian Thomesen : »Eftersom Prindsen stakket siden drog fra Malmø over til København sammesteds at lade sig kurere og siden sig igjen til Armeen at forføje, da ser jeg ikke, hvad han her kan udrette, i Synderlighed, om hans Gemalinde skulde komme med ; thi her findes ikke et Hus, som der er Yinduer eller Døre i; i det Hus, jeg nu ligger i, derudi findes hverken Døre eller Yinduer, og Loftet er lagt til over min Seng med løse Fjæle, som ere brudte andetstedsfra; Folket til Hest og til Fods staaer under aaben Himmel baade Dag og Nat, så at jeg vil ingen Skyld have, om hannem og hans Gemalinde derudover kommer Noget til. Skulde Doktorens Kur intet holde fast, og Prindsen skulde befalde med hans forrige Svaghed, da vidste jeg intet at salvere hannem.

Han er ikke vant til dette Lav, og muligt det vilde komme hannem surt an nu at vænne sig dertil, hvorfor Du skal tale med hannem om samme Lejlighed og ved Marskalken Korbitz den

[Original side 65]

51 samme Mening lade forstaa Prindsessen.« Af tvende Skrivelser fra Kongen af 6. og 8. Oktober ses det, at Lægen Dr. Fabricius havde Prindsen under Behandling. Slutningen af Oktober var Kuren tilende, og Kongen gjentager i et Brev af 23. fra Nørrehveding Præstegård, at han formener, at Prindsen kan gjore sig og Riget en storre Tjeneste, om han bliver i Nærheden af Falster og Lolland, end kommer over til Skaane igjen. Da Kongen nogle Dage senere kom tilbage til Kjobenhavn, blev Sperling, der havde paadraget sig hans Unaade, afskediget baade som Bornehuslæge og som Forstander for Haven, og Dr. Hel vig Dietherik, der tidligere under Sperlings Fraværelse havde været konstitueret i hans Sted, den 16.

November 1644 udnævnt til hans Efterfolger i begge Embeder fra 1. samme Maaned at regne med samme Forpligtelser og med samme Løn som Formanden l). Sperlings Afskedigelse var nærmest foranlediget ved, at man mistænkte ham for at have forsømt sine Pligter baade som Børnehuslæge og som Forstander for Haven og for at have lukreret på de 1000 Speciesdaler, som årlig vare ham tillagte til Anskaffelse af Lægemidler. Der blev nedsat en Kommission til at undersøge Sagen, og for denne maatte blandt Andre Johan Funck afgive edelig Forklaring om, hvor ofte han havde set Sperling i Haven i den forgangne Sommer, og hvad denne havde udrettet der. Da Sperling ikke kunde opgive, hvormeget han havde brugt til Lægemidler, blev han sat under Tiltale2) og dømt til at betale en Bode af 1000 Rdlr.3) *) Kjøbli.

Dipl. III. Nr. 366, jvfr. Cold S. 75. Helvig Dietherik var fodt 1601 og døde 1655. Cold S. 69-70. 2) Mansa, Folkesygd. S. 359—360. 3) Kjøbh. Dipl. III. S. 452.

[Original side 66]

52 På Rosenborg var Kongen endnu et Par Gange i Året 1644, nemlig den 13. November og 9. December; da der imidlertid var udbrudt Pest i Kjobenhavn1), forflyttede lian Kesidentsen til Frederiksborg, hvorfra han den 5. Januar 1645 sendte en Seddel tilJohan i Haven angaaende noget Hjortetakkevand, der stod i et Skab, hvortil Mester Hans på Holmen havde Nøglen. I de faa

Maaneder, Johan Funck endnu beklædte Stillingen som Slotsforvalter på Rosenborg, saae han kun lidet til Kongen, idet Christian den Fjerde ifølge sine Breve kun var her et Par Gange, nemlig den 24. Februar og 1. Maj 16452); han maa dog ogsaa have været her den 2. Juni, på hvilken Dag den til Biskop over Århus Stift udnævnte Dr. Jacob Matthisen »gjorde sin Ed udi Haven.«3) Tre Dage senere, den 5.

Juni, fratraadte Johan Funck sin Bestilling på Rosenborg, idet han blev beskikket til Fiskemester i Københavns og Frederiksborg Len *), men et Par Maaneder efter var han nær bleven forgiven af en ukyndig Læge Dr. Johan Conrad Saur på *) Kjøbh. Dipl. V. Nr. 595, Cold S. 151. 2) På Grund af den ved den ulykkelige Krig forøgede Finantsnød maatte Kongen indskrænke sit Taffel, og det gik naturligvis ogsaa ud over Hof holdningen på Rosenborg; den 26. April 1645 skriver Christian den Fjerde således fra Københavns Slot til Rentemestrene, at Kjøkkenskriveren, efter en så ringe Udspisning, skal befales at afskaffe Folkene så nær som en Dreng og den, som er i Haven. Hist. Tidsskr. 1. R. 3. B. S. 456. 3) Danske Magazin 1.

R. 1. B. S. 220. 4) Sjæll. Reg. 21. 369—370, jvfr. Friis S. 57. Funkedammen ved Frederiksborg (jvfr. et Italeri af Thorvald Niss afbildet i Hendriksens illustr. Udstill. Katalog 1881 Bl. 35) er opkaldt efter Johan Funck eller hans Søn, der ogsaa fik med det kongelige Fiskeri i Nordsjælland at gjore. Underholdende Læsning, Følgeblad til Dagblad for Frederiksborg Amt 1868 Nr. 7, jvfr. Nr. 9 og 3 (ifølge Meddelelser fra Hr. Rektor Berg i Hillerød og Hr. Bibliotheksassistent Bricka).

[Original side 67]

53 Christianshavn1), hvorfor Kongen den 1. September 1645 skrev til Rigshofmesteren, at han skulde holde samme Doctor derhen, at han giver de Medicamenta skriftlig fra sig, at Doctores medicinæ her i Byen kan judicere derom, om han haver brugt Andet til Fiskemesteren, end som forsvarligt er. Johan Funck maa dog være kommen sig igjen, da han endnu omtales som Fiskemester i Frederik den Tredies Tid-). Samme Dag, Johan Funck var bleven udnævnt til Fiskemester, blev Esaias Andersen Foged i Kongens Have; hans Bestalling er enslydende med Johan Funcks, alene med den Forskjel, at det er »Os elskelige Hr. Christian Thomesen til Stougård, Ridder, vor Mand, Raad, Kantsier og Befalingsmand udi St. Knuds Kloster«, der i Kongens Fraværelse skal høres med Hensyn til Fremmedes Indladelse i Haven a).

den korte Tid, Esaias Andersen var Foged på Rosenborg, nemlig fra den 5. Juni til den 29. November 1645, vare Christian den Fjerdes Besøg her meget hyppige, idet der haves Breve fra Kongen udstedte he^* den 7. Juni4), 12. og 31. Juli, 1. 9. 11.5) 12.«') 13. 18.) 19.6) 20.6) 21. 24. 25. 26. 28. og 30. August8), l.») 2.10) 3. 4. 6. 13. og 15. *) Denne havde den 9. Februar 1643 faaet Tilladelse til at nedsætte sig på Christianshavn. Kjøbh. Dipl. III. Nr. 351. 2) Under 28. November 1653. Sjæll. Tegn. 32. 657—658. 3) Kjøbh. Dipl. III. Nr. 374, jvfr. Friis S. 57. 4) Hist. Tidsskr. 1. R. 3. B. S. 456—457. 5) Syerup, Christian IV's Karakteristik S. 138—139. 6) Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1810 Nr. 128, Sp.

2033—2034. 7) Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535 — 1700, S. 171. 8) Nye danske Magazin, V. S. 77. 9) et af Brevene af 1. September omtales, at Kantsleren Christian Thomesen havde været på Bosenborg og talt med Kongen om, at Borgerne begjærede at komme sammen og tale med hverandre om deres Trafik og Handel. 10) Brevet af 2. September siger Kongen, at han imorgen, om Gud

[Original side 68]

54 September, 20. 21.1) 27. 28. 29.-) 30. og 31. Oktober. Omtrent samtidig med Esaias Andersen var en ung Mand, hvis Navn senere skulde blive berømt i Danmarks Historie, bleven ansat på

Rosenborg, nemlig Hans Ro stgård, der den 9. Juni 1645 blev beskikket som Medhjælper hos den gamle Sølvpop Hans Wolffburg og fik Sølvtaffelet på Rosenborg overleveret a). Rostgård, der efterhaanden tjente sig op til Slotsforvalter sammesteds, var født den 15. April 1625 i Landsbyen Roost i Arrild Sogn, Haderslev Amt, og var i sit femtende År kommen til København; han havde været med på Trefoldighed i Slaget den 1. Juli 1644 og var ved denne Lejlighed bleven hårdt såret i det venstre Knæ4). Om de senere Begivenheder i hans Liv vil det Fornødne blive meddelt på vedkommende Steder i det Følgende.

vil, agter at være tidlig på Københavns Slot for at tale med Major Handerson. a) Brevet af 21. Oktober omtaler Kongen, at Kantsleren havde været på Rosenborg og talt om en Foræring til Kejserens Resident. 2) et af Brevene af 29. Oktober skriver Kongen, at den franske Gesandt, når han om Eftermiddagen havde talt med Eigsraadet om en paatænkt Alliance mellem Danmark og Frankrig, på hvilken Christian den Fjerde dog finder det helt betænkeligt at indgaa, om Aftenen efter Maaltidet alene skal komme ud på Rosenborg til ham. I et andet af Brevene af samme Dato siger Kongen, at han nylig havde været på Københavns Slot i den Formening, at der skulde have været holdt Prædiken der, men at han, da han fornam, at der intet Latin vilde vanke, derpaa var gaaet ind i Stalden for at se to Heste, som vare hentede fra Antvorskov til den franske Gesandt, og som han troede havde været brune, medens de befandtes at være graa; hvis Gesandten ikke vilde beholde dem, skulde de sendes tilbage til Antvorskov, ogto brune sendes istedetfor.

3) Danske Magazin, 3. E. 1. B. S. 258, Laurits Thura, Hans Rostgårds Liiv og Levnet S. 41. 4) Thura S. 32, 33, 34, 39.

[Original side 69]

55 Som tidligere bemærket afgik Destillereren ved Laboratoriet i Haven Dr. Peter- Paynck ved Døden den 12. April 1645 i sit 70. År; han blev begraven i Petri Kirke, hvor der blev sat følgende Gravskrift over ham l) : Hic qviescit Yir Clarissimus & Excellentiss : Dominus Doctor Petrus Theodoricus Paynge Chymicus qvondam Eegis Christiani IY. celeberrimus qvi Anno Christi M.DCXXXXY. ætatis suæ 70 Mens: April: die 12 hora 12 Mer. animam Creatori reddidit. Efter hans Død gik det tilbage med Laboratoriet, idet hans Kudsk overtog Ledelsen heraf; Sperling, som fortæller dette2), nævner vel ikke hans Navn, men han sigter vistnok herved til Niels Jensen Holst, der i en Skrivelse af 17. Juni 1645 omtales som tjenende udi vores Laboratorio, og hvis Løn ifølge denne blev fastsat til 121/-2 Daler Kurant 24 Sk.

årlig, en sædvanlig Hofklædning, 4 Daler Kurant maanedlig til Kostpenge, 16 Daler årlig til Hushyre og 3 Daler maanedlig til en Arbejdskarl, som sammesteds skal opvarte3). Niels Holst4), der imidlertid ikke kunde komme ud af det med den ham tillagte Lønning, ligesaa lidet som den Person, der skulde opvarte ham, ansøgte derfor nogen Tid efter Kongen om en Lønningsforhøjelse ; Christian 1) Resen, Inscr. Haffn. S. 221. 2) Sulims Nye Saml. 3. B. S. 228, Herholdt og Mansa, Saml. til den danske Medicinalhist, I. S. 157, Hansa, Folkesygd. S. 440. 3) Sjæll. Reg. 21. 372, jvfr. Friis S. 57. 4) Det er formentlig- Niels Holst, der omtales i et Brev fra Kongen til Rentemestrene af 15. December 1645, i hvilket det hedder: Eftersom han, som er in laboratorio i Haven, er befalet at forfærdige nogle Elixiria, da skal I være hannem behjælpelig, at han af Apotheket kan faa det dertil, som han dertil behøver, når han Eder derom besøger.

[Original side 70]

56 den Fjerde tilstillede under 10. Februar 1647 Rentemestrene Andragendet til Erklæring, og allerede to Dage efter blev det bevilget, idet der blev tilstaaet ham i årlig Løn 50 Rdlr., en Æresklædning så god, som vores Sølvpop den bekommer, og 24 Rdlr. til Hushyre, endvidere 6

Kurant Daler maanedlig til Kostpenge, 50 Rdlr. årlig til en gemen Arbejdskarl og en gemen Hofklædning til denne til Værdi 7 Rdlr. 1 Ort'). det Laboratorium eller Destillerhus, som Dr. Peter Paynck og senere Niels Holst forestod, synes man væsentlig at have beskjæftiget sig med Tilvirkning af Elixirer og Medikamenter-), hvorimod egentlig kemiske og alkymistiske Forsøg og Undersøgelser neppe ere blevne anstillede her i større Omfang.

Til saadanne blev der imidlertid i 1646 opført et særeget Laboratorium med en Smelteovn3), og det er ikke urimeligt, at Kongens Rejse til Norge den Sommer kan have givet Anledning hertil, da Christian den Fjerde i et på Tydsk affattet Brev af 19. Oktober 1646 omtaler, at han har sat sig for at smelte den norske Gulderts. Om Indret- *) Sjæll. Reg. 21. 595-596, jvfr. Friis S. 57. 2) Jvfr. Herholdt og Mansa, Saml. til den danske Medicinalhist., I. S. 154—155 Anm. li og ovenfor S. 9, Note 5, S. 55, Note 4. 3) Lassens Saml.: 20. August 1646 til den Smelteovn, som blev bygget på Rosenborg, 20000 Mursten og 16 Læster Kalk. 4. September: 15000 Mursten, 10 Læster Kalk. 20. Septbr.: til det nye Hus på Rosenborg lOOOOSten, 6 Læster Kalk.

13.0ktbr.: — — — — 16000 — 10 — — 19. — — — - — 3000 — 2 — — En Skrivelse på Tydsk fra Christian den Fjerde til Husfogden på Københavns Slot af 5. September 1646 angaaer maaske 'det nye Laboratorium; det hedder i denne: Du skal lade den Ladning Brændeved, som sidst blev kjøbt, brænde til Kul på Pladsen for Rosenborg og lade samme forvare istedetfor Brænde.

[Original side 71]

57 ningen af det nye Laboratorium indeholder en ligeledes på Tydsk affattet Skrivelse fra Kongen af 12. Oktober 1646 Følgende: Mester Hans Svitzer skal tage en af de Digler, som ere gjorte i Tøjhuset før min Afrejse og bragte til Rosenborg, til sig og gjore en Tang dertil, med hvilken man kan løfte den fyldt med Erts og uden at skade Hænderne lægge den ned oven i Smelteovnen; Tangen maa være hul, for at den ikke skal gjøre Skade, når Diglen bliver løftet. Den store støbte Jernplade, der staaer på Jernfødder, skal bringes til det nye Hus og sættes midt i Huset, hvor Fundamentet er lagt. Yed Yandet, som bliver ledet fra Kjøkkenet, skal der sættes en Kumme beslaaet med Jern, hvori en halv Tønde Erts kan røres om og vaskes.

Yed Siden af fornævnte Plade skal der sættes et Bord, hvorpaa man kan lægge den udvaskede Erts, indtil Yandet er løbet af. Dette Bord maa være skraat på den ene Side, for at Yandet kan løbe af. Ikke langt fra Pladen skal der stilles en Yægtskaal, hvorpaa Ertsen og Flusset kan vejes. Til Ertsen, som skal bringes fra Bordet op på Pladen, skal der gjøres en bred Skuffe. Til Ertsen skal der gjøres smaa Træhager, med hvilke man kan bringe den blandt Flusset. et af Sidekamrene skal der gjøres Lister, hvorpaa man kan sætte Diglerne, i hvilke Ertsen kommes. begge Sidekamrene skal der anbringes smaa Jernfyrsteder, som man kan opvarme udenfra ind til Smelteovnen. Til alt dette skal Kunst-Kaspar1) benyttes, da han skal assistere derved.

et andet Brev af samme Dato, ligeledes affattet på Tydsk, skriver Kongen, at Bertel Snedker skal fora) Den bekjendte Guldsmed ogMøntmester Kaspar Herbach.

[Original side 72]

58 færdige en Kasse af Egetræ, to Tommer tyk og så stor, at to Tønder Erts kunne ligge deri, hvilken Mester Hans skal beslaa med Jern, saameget det behøves. Laaget skal fastgjøres med Skruer, og der skal ikke være Haandtag på Siderne. det før omtalte Brev af 19. Oktober 1646 hedder det, at da Kunst-Kaspar, som er antagen til at hjælpe ved Smeltningen af den norske Gulderts, ikke hele Tiden kan være tilstede, skal han saasnart som muligt se sig om efter en Medhjælper1) og meddele, hvad han begjærer til årlig Løn for en saadan ; han skal ogsaa erklære sig over, hvormange gemene Karle han begjærer til at udvaske og riste Ertsen og sligt, og hvilken Løn han forlanger til disse ; bemeldte

Karle skulle dog ikke hugge Brænde eller udfore lignende Arbejder, som fortiden kunne forrettes af Baadsfolk og andre.

Disse Smeltningsarbejder synes at have interesseret Kongen lige til det Sidste; han skriver således den 29. November 1647 fra Bosenborg: Efterdi Du bliver her på Stedet, hvor Kjedelsmeden findes, da kan Du bedst holde hannem til, at han, så vidt ske kan, gjør sin Flid dertil, at de Kjedler blive forfærdigede. Hvad som til samme Kjedel af Jern behøves, det kan Du bedst lade gjøre hos Smeden på Holmen. Og efterdi Du formener, at Ertsen kan blive ristet in ipso corpore, som Kjedlerne komme at staa i, da kan så megen Erts, som i de Maader ristes, blive stødt i de Mortere, som der i Huset findes. Men til at sigte Ertsen vil itide bestilles så smaa Sier, *) Den 6. Februar 1648 blev Møntguardein Jørgen Prydtz ansat som Tilsynsmand ved Smeltehuset ved vor Kjøbstad København med 300 l\dlr.

i årlig Løn og så megen Proviant, som Kaspar Herbacli bevilget er. Kjøbh. Dipl. III. Nr. 433.

[Original side 73]

59 som Behov gjores. Det Besværligste vil blive, hvorledes man kan faa den stødte Erts toet uden Tab; thi man haver her endnu ikke kunnet finde på den Maner, at man haver kunnet faa den toet uden stort Tab. Hvorfor jeg haver stor Årsag til at længes derefter at se den Maner, som Ertsen uden Afgang af Guldet kan blive toet. Når nu Gud i Himlen vil, at samme Kjedler ere færdige til at sætte på de Steder, som de skulle staa, da skal .Du lade mig det vide. Som Forstander for Haven fungerede, som vi ovenfor have omtalt, fra Slutningen af 1644 Dr. Helvig Dietherik; han havde imidlertid tillige andre Forretninger, idet han baade var Livmedikns og, som tidligere bemærket, Læge ved Børnehuset, og det var derfor med noget Besvær, at han den 4.

September 1645 fik Tilladelse til på Begjæring af Prinds Christian, hvem han i sin Tid havde behandlet for en Benskade1), at tage over til Nykjobing; da Kongen nemlig havde faaet at vide, at det ikke var for at betjene Prindsen, men en af Herremændene, vilde han ikke vide Noget deraf for Fremtiden, medmindre enten Prinds Christian eller hans Gemalinde trængte til hans Hjælp; Prindsen holdt nemlig selv med stor Bekostning en Læge, som tillige skulde betjene Folk på Landet, når det forlangtes; »ellers kommer mig Dr. Dietherik ganske ud af Snoren; thi han haver nu det under Hænderne, som han ikke i to Maaneder kan absolvere«. Det er ogsaa let forklarligt, at Kongen på Grund af de oftere indløbne Klager over Gartneren i Haven kunde nære Betænkeligheder ved at lade denne uden Tilsyn i længere Tid.

Imidlertid besluttede Christian den Fjerde under sit Ophold i Her- *) Cold S. 68-70.

[Original side 74]

60 tugdømmerne i Yinteren 1645 — 1646 at indføre en Forandring med Hensyn til Havens Bestyrelse for at undgaa de store Udgifter til Gartneren og hans Folk; han havde nemlig erfaret, at den Maade, hvorpaa Hertugen af Gottorp lod sin Have bestyre, var langt fordelagtigere, og han skrev derfor den 3. Januar 1646 til Husfogden på Københavns Slot, at han i Overværelse af den nye Guvernør i Haven skulde spørge Gartneren, om han vilde bestyre den på samme Maade som den gottorpske, nemlig således, at han skaffede Kongen det Nødvendige til hans Bord og Kjokken, idet han da maatte anvende det Øvrige til sin egen Nytte, som han bedst kunde. Der skulde gives ham Betænkningstid, til Kongen kom til København; når han imidlertid ikke vilde gaa ind herpaa, skulde han fraflytte sin Bolig til Paaske, for at en anden kunde komme til at bo der.

Gartneren, den oftere omtalte Mester David Konig, gik dog ind på den nye Ordning, som traadte i Kraft, da Kongen om Foråret var kommen tilbage til København, idet der den 14. April 1646 blev afsluttet følgende Kontrakt med ham1): Christian den Fjerde antager nærværende Mester David

Konig for en Gartner udi vor Lysthave her for vor Kjøbstad København, og haver vi med hannem på efterfølgende Maade derom ladet akkordere, at han fornævnte vores Lysthave saavelsom den liden derhos liggende Have vecl Huset sammesteds, som af Mangel for Arbejdsfolk er noget bleven forsømt, på sin egen Bekostning med Urtegårdssvende og Arbejdsfolk igjen skal bringe på Fode-) udi rette Tid, hvis derudi for1) Kjøbli. Dipl.

III. Nr. 383. 2) Den 15. Februar 1647 fik Rentemestrene Ordre til at akkordere

[Original side 75]

61 nødent gjøres, så og plante Gangene som forsvarligt, beskjære og renholde, og med Alting således omgaaes og have Indseende, at den ikke bliver herefter som tilforn forsømt, men Dag for Dag kan jo mere tiltage og forbedres med tjenlige Simplicibns og Urter, som en god, tro og forfaren Gartner egner, bør og hans Bestilling udkræver, hvorimod vi haver belovet at ville give hannem årligen, så længe vi hannem naadigst ndi samme Tjeneste ville beholde, 700 Rdlr., hvoraf hannem nu strax 400 er blevet erlagt, og de øvrige 300 Rdlr. skal hannem til Michaelis førstkommende tilstilles. Yidere skal han hos os ej have at fordre eller os anden Bekostning i nogen Maade tilskrive. Desforuden skal og fornævnte Mester David de 13 Kvarterer, som ligge ved Stalden, maa anrette, og til sin egen Nytte og Gavn bruge vort Laboratorium sammesteds.

Skal han og med Urter forsørge og på sin egen Bekostning fornødne »Bourter« forskaffe. Men hvad mere udi Haven kan tilovers være, det maa han til fornævnte. Lysthaves Forbedring anvende og til sin Nytte sælge og afhænde, dog at Haven derudover ikke i nogen Maade Skade tilføjes. Skal og efter hans Begjæring ingen anden end Fogden til forbemeldte vor Have være tilladt Nøglen dertil at have, på det Intet derudi hannem til Skade bortkommer og forrykkes. Mester David Konig, der allerede besad nogle Ejendomme i Nærheden af Rosenborg, idet han den 25. Februar 1632 havde faaet sig den Grund, som den tidligere Forvalter Markus Wiblitz havde iboet udenfor Nørreport, tilskjødet1) og den 25. Maj 1639 havde erhvervet sig endnu et Par Jordstykker udenfor Rosenborg9), fik endmed Johan Alter om Betalingen for de af ham til Kongens Have leverede Træer.

Kjøbh. Dipl. V. Nr. 666. J) Kjøbh. Dipl. III. Nr. 129. 2) Kjøbh. Dipl. I. Nr. 451, III. Nr. 262, 263.

[Original side 76]

62 videre den 11. Maj 1646 Skjode på en temmelig betydelig Grund udenfor Norreport i den gamle Dyrehave udenfor de tvende første Bolværker, som laa næst ind til Vaskerhuset.1)'; dette Jordstykke, som på to af Siderne havde en Udstrækning af 339 Alen og på de øvrige af 266 og 163 Alen, og som David Konig strax lod indgrøfte, havde imidlertid tidligere, førend det var blevet inddraget under Dyrehaven, hørt til Byens Fælled, hvorfor Borgerne mente, at det atter burde udlægges til Fælled, da Staden havde mistet så megen Grund uden at have faaet Erstatning herfor, og de indgave derfor i August samme År en Besværing til Kongen over, hvad der var sket, og androge om, at det ndstedte Skjode maatte blive tilbagekaldt, idet de paaberaabte sig, at Mester David dog aldrig havde »skattet eller skyldt eller båret Byens Tynge enten i denne besværlige Tid eller anden Tid i ringeste Maade.«-) Klagen hjalp dog ikke noget; thi af et Skjøde af 8.

December 1647, ved hvilket Kongen atter afhændede et Stykke af den gamle Dyrehave, ses det, at Mester David Urtegårdsmand dengang endnu var i Besiddelse af den omtvistede Grund3). Samtidig med at Havens Bestyrelsesmaade i Året 1646 blev forandret, faldt dens Forstander Dr. Helvig Dietherik i Unaade hos Kongen og blev, skjøndt en flensborgsk Læge, støttet af en fornem Beskytter, skal have gjort store Anstrængelser for at blive hans Efterfølger, afløst af den tidligere Forstander Sperling, der a) Kjøbli. Dipl. III. Nr. 387. 2) Kjøbli. Dipl. IV. Nr. 909. ■') Kjøbli. Dipl. III. Nr. 432.

[Original side 77]
63 paany havde erhvervet sig Christian den Fjerdes Gunst '). Man maa dog ikke have havt fuldstændig Tillid til Sperling; thi OleYorm og Esaias Fleischer fik den 12. November 1646 Ordre til at begive sig ud i Haven her for Byen og bese Urtegården, om den er saadan holdt, som sig bør, så og om de forrige Simplicia og fremmede Urter, som tilforn derudi været har, endnu derudi findes -). Sperling faldt paany i Unaade, og Haven hensank, tildels på Grund af Mangel på Midler til dens Vedligeholdelse, atter i den forrige forsømte Tilstand3). den ovenfor nævnte Skrivelse af 3. Januar 1646 omtales den nye Guvernør i Haven ; herved sigter Kongen vistnok til Slotsforvalteren Hans Hansen, som den 29. November 1645 havde afløst Esaias Andersen, men hvis Bestalling, der er ligelydende med Formandens, imidlertid forst blev udstedt den 22.

November 1646 4). Hans Hansen var født den 25. Marts 1617 og var allerede, før han blev Slotsforvalter, knyttet til Rosenborg, idet han den 18. Januar 1645 var bleven ansat som Kj okkenskriver der5). I hans Funktionstid vare Christian den Fjerdes Besøg her meget hyppige og varede ofte længere Tid ad Gangen; fra 1646°) haves således Breve fra Kongen udstedte på Rosenborg den 31. 2) Vorms Breve I. S. 544, Cold S. 75. 2) Sjæll. Tegn. 29. 95—96, Lassens Saml. 3) Vorms Breve II. S. 1020. 4) Kjobli. Dipl. III. Nr. 397, Friis S. 57. 5) O. Nielsen, Abel Kathrines Stiftelse S. 4, 7, 10 (meddelt af Hr. Biblioteksassistent Bricka). 6) et Brev af 12. April 1646 omtaler Kongen de nye Fæstningsværker ved Haven.

— Af et Brev af 7. December 1646 fra Frederiksborg erfares det, at Iver "Vind og Jorgen Brahe havde været hos Kongen på Rosenborg.

[Original side 78]
64 Marts1), 10. 11. 15. 17. 18. 23. 26. 28. og 30. Maj-), 1. og 25. Juni, 14. 17. 27. 29. og 30. August3), 17. og 26. November4), 1. 2. 7. og 15. December og fra 1647 5) Breve af 8.6) 9. 23. 27. og 31. Januar, 1. 8.:) 10.8) 11. 12.9) *) Brevet af 31. Marts skriver Kongen, at han iovermorgen agter, om Gud vil, at rejse til Frederiksborg og blive der nogle Dage. 2) Brevet af 28. Maj befales Kantsleren Christian Thomesen at komme ud på Rosenborg om Eftermiddagen Kl. 5, og af et af Brevene af 30. Maj ses det, at han havde været der hos Kongen. 3) et af Brevene af 30. August skriver Kongen, at han agter med Guds Hjælp imorgen helt tidlig at tage herfra: i September og Oktober opholdt han sig i Hertugdommerne.

4) Brevet af 26. November er trykt i Lassens Kjøbh. Befæstn. Hist. S. 142, jvfr. sammesteds S. 57—58. 5) et Brev fra Frederiksborg af 8. Juni befales Skibsmaleren strax efter Pintsehelligdage at begive sig derud og tage af det Slags Farve med, som bruges i Haven ved Rosenborg. — Fra Frederiksborg befales Kentemestrene den 19. Juni at skaffe en Designation på alle Restancer, hvilken Kongen havde glemt at forlange, da de sidst vare hos ham på Rosenborg. — Den 18. Juli skriver Kongen fra Frederiksborg (på Tydsk), at de tvende Save, som Mester Hans Svitzer har gjort, og som findes på Rosenborg, skulle sendes derud, men da det ikke kan ske denne Gang, skulle de bringes tilligemed Egepælene, som denne Gang ikke alle kunne sendes derud.

— et Brev fra Frederiksborg af 21. September omtaler Kongen sin Samtale med Kantsleren på Rosenborg om Hofmesterens Ophold i Holland og den 19. November i en Skrivelse til Rigsraadet, dateret Københavns Slot, det Svar, de gode Herrer erlangede på Rosenborg angaaende Rostjenesten. 6) Brevet af 8. Januar befales Rentemestrene at erfare, om man kan faa Damask Drejl til 6 Alens Bordduge og til 50 Servietter, hvilket da skal sendes til Rosenborg. 7) Brevet af 8. Februar befales Rentemestrene at kjøbe 10 Skippund Bly og lade det føre til Rosenborg. 8) Brevet af 10. Februar omhandler Lønningsforbedringen for den ovenfor nævnte Niels Jensen Holst. 9) Af et af Brevene af 12. Februar erfares det, at Kongen den Dag havde været på Københavns Slot og hørt en

Prædiken.

[Original side 79]

65 13. 19.1) 23. 26. og 27. Februar-), 3. 4. 11. 12.3) 19.4) 25. (eller 28.) Marts, 3. 4. 11. 15. 21. 25. og 26. April, 1. 2. 5. 7. 13. IS.5) 19. 20. 25. og 31. Maj, 1. 16.«) 18. og 19. Juni, 15. 16. og 17. Juli, 4. 9. 13. 14. 28. og 29. November samt 9. December. Medens Kongen den 19. Februar sidstnævnte År opholdt sig på Rosenborg, indtraf der et sørgeligt Budskab til ham, idet der Kl. 3'/2 om Eftermiddagen var udbrudt Ild på Tøjhuset, foranlediget ved Uforsigtighed *) Den 19. Februar sender Kong-en med sin Fyrbøder 1500 Daler i en Otting, som skal tilstilles Sønnen Ærkebiskop Frederiks Tjener, med Bemærkning-, at det på denne Tid er ganske umuligt at erlange flere. 2) Kongens Ophold på Rosenborg i Februar Maaned omtales i et Brev fra Ole Vorm til Dr.

Helvig Dietherik af 28. Februar 1647, af hvilket det ogsaa ses, at Kantsleren havde aflagt Kongen et Besøg der. Vorms Breve, II. S. 994. 3) et af Brevene af 12. Marts omtaler Kongen, at Kagister Hans Jensen, der skulde være Slotsprædikant, førstkommende Søndag skulde prædike på Københavns Slot. Denne Magister Hans Jensen prædikede ogsaa nogle Gange på Rosenborg for Christian den Fjerde, og da hans Gaver »os ikke ilde haver behaget«, anbefalede Kongen ham i Skrivelse af 12. Januar 1648 fra Frederiksborg til den ved Dødsfald ledigblevne Professorplads i Græsk ved Universitetet, saafremt han dertil tjenlig kan være. Sjæll. Tegn. 29. 302, Lassens Saml. 4) Den 19. Marts befaler Kongen, at der næste Formiddag skal møde En fra Kenteriet her på Rosenborg, for at han med Slotsfogden kan levere Inventarium, som derpaa findes, til Hans Schmalkall, som er på Klædekammeret.

5) Af et af Brevene af 18. Maj ses det, at Christoffer Urne og Kantsleren Christian Thomesen havde været på Rosenborg Dagen iforvejen, og at Kongen før Kantslerens Ankomst havde talt med Urne om Kigets Indkomsts Forbedring, og i et andet Brev af samme Dato skriver Kongen, at han den næste Dag vil lade sig finde i Audientsstuen på Københavns Slot Kl. 9. 6) et af Brevene af 16. Juni omtaler Kongen Efterretningen om Prinds Christians Død, og i et andet af samme Dato skriver han, at han imod Natten vil drage fra Rosenborg. 5

[Original side 80]

66 ved Færdiggjørelsen af en Granat. Yed Efterretningen herom begav Christian den Fjerde sig strax til Brandstedet, men Vibeke, som laa syg på Rosenborg, og hendes Datter Elisabeth sendte Solvpopsvenden Hans Kostgård til ham for at bede ham om for Guds Skyld ikke at komme Ilden for nær, da en Mængde Krudt, Fyrværkersager og fyldte Bomber opbevaredes på Tøjhuset. Christian den Fjerde slap uskadt derfra, men Rostgård blev, netop som han stod i Nærheden af nogle Folk, som førte en stor Metalkanon bort, såret af en stor Skifersten, som faldt ned på hans venstre Fod, da Gavlen styrtede om; Såret var temmelig betydeligt; thi Stenen gik igjennem Støvlen, rev Huden af Skinnebenet og knuste næsten Foden; han blev lagt på en Brygger-VandslufTe og ført tilbage til Rosenborg, hvor Kongen lod den franske Barber Lahorse *) tage ham under Behandling; Rostgård led store Smerter, og Jomfru Elisabeth havde, som han selv fortæller, stor Medynk med ham-).

Om man af denne Yttring kan slutte, at den unge Pige har næret ømmere Følelser for !) et Brev fra Rosenborg af 27. Oktober 1645 omtaler Kongen, at han ønsker at faa den franske Gesandts Bartskjærer i sin Tjeneste. 2) Wolf, Encomion S. 153, Arent Berntsen, Danmarckis og Norgis Fructbar Herlighed, I. S. 18, Jonge, Kjøbh. Beskr., I. S. 493, Tøjhusets Katalog 1877 S. 1, Blom, Christian IV 's Artilleri S. 7. Når Hans Rostgård i sin Tegnebog i Danske Magazin 3. R. 1. B. S. 258—259 og Laurits Thura i Hans Rostgårds Liiv og Levnet S. 41—44 angive, at Branden fandt Sted den 19. Februar 1646, da maa dette være urigtigt, idet Kongen dengang var i Hertugdømmerne; der haves således et

Brev fra ham dateret Flensborg den 16.

Februar 1646 og et andet dateret Glilckstadt den 22. Februar 1646; Kongen omtaler desuden selv Branden i Brevene fra Rosenborg af 11. og 12. Harts 1647.

[Original side 81]

67 den 22årige Søl vpops vend, lader sig naturligvis ikke afgjøre, men utænkeligt er det vel ikke, da hun dengang var 14 År gammel og således ifærd med at forlade Barnealderen. Hendes Opdragelse nærmede sig ogsaa sin Afslutning, hvorfor Kongen om Foråret lod hendes Kundskaber prøve ved Præsten Laurits Jakobsen Hindsholm; denne, der Langfredag, den 16. April, havde aflagt Fru Vibeke et Besøg i Haven, blev nemlig den 30. samme Maaned efter Prædikenen kaldet op til Christian den Fjerde, der befalede ham at gaa hen i Haven og examinere Jomfru Elisabeth i Katekismus og Regning; han begav sig derfor derhen den 3. Maj og talte med Jomfruen, men da hun formodentlig ønskede at forberede sig til Ex animationen, begj ærede hun, at han vilde komme igjen om anden Dagen ; hun sendte ham da den 5.

Maj sin Moders Yogn, som kjørte ham *id i Haven; der examinerede han hende først i Katekismus og befandt, at hun kunde Luthers tydske Katekismus med Forklaring udenad, så at hun ikke tog meget fejl, men taalelig kunde bestaa sig udi Forstand og Mening på alle fem Parterne ; hun kunde ogsaa de smaa Spørgsmaal om Skriftemaal, der findes bag i denne Katekismus. Desuden kunde hun en 10 — 12 af Davids Psalmer (1. 2. 6. 8. 23. 32. osv.) samt nogle Sprog af Biblen om Troens Artikler. I Regning havde hun lært nogenlunde de fire Species, Addition, Subtraktion, Multiplikation og Division, »dog skal hun mere exerceres«, siger Laurits Jakobsen i sin Dagbog1). Kongedatterens Kund- *) Danske Magazin 1. R.

1. B. S. 154, Dr. Laurits Jakobsen Hindsholms Dagbog udgiven 1779, S. 2, 4, 5—6.

[Original side 82]

68 skaber synes således ikke at have været synderlig glimrende. Foruden de ovenfor nævnte Dage i November 1647, på hvilke Christian den Fjerde ifølge sine Breve har været på Rosenborg, var han efter Jørgen Brahes Dagbog1) her ogsaa den 7. November, da han gav Audients til Kurfyrsten af Sachsens Gesandt Loss, Hertugen af Holstens Gesandt Klaus von Qvalen, Oreven af Oldenhor g 2), hvem Reventlou svarede, Rigshofmesteren Kornts Ulfeldt første Gang efter hans Tilbagekomst fra Holland og Frankrig og næsten hele Rigsraadet. Løbet af Yinteren 1647—1648, hvilken Christian den Fjerde for en Del tilbragte på Frederiksborg, vare hans Kræfter stadig aftagne, så at han ikke kunde fordøje nogen hård Føde.

Da hans Tilstand, uagtet Lægernes Omhu, stadig forværredes, blev han den 21. Februar 1648 efter sit Ønske ført fra Frederiksborg til Rosenborg i en Bærestol, som var indrettet således, at han kunde ligge deri; for at han ikke skulde forulempes af Yognens Støden, var den, skjøndt det var »Tøvejr og liden Sne«, sat på en lang Slæde, som blev trukken af otte store brune Heste; Lægerne kjørte bagefter i en Kareth. Kjørselen synes at have været temmelig forceret; thi efter Ankomsten til Rosenborg styrtede den ene af Hestene. Her indfandt Kantsleren Sehested sig strax ligesom ogsaa Rentemesteren Sten Bek og kort efter Leonora Kirstine*) og Kornts Ulfeldt. Hun traadte hen til 1) Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S.

89. 2) Anton Gtlnther, af hvem der findes flere Portræter på Rosenborg. Brock S. 56. 3) Portræt af Leonora Kirstine findes på Rosenborg1. Brock S. 23.

[Original side 83]

69 Sengen, græd og kyssede Faderen på Haanden ; Kongen gjorde sig stærk og sagde med høj Kost: »Græd ikke, jeg kommer vel op igjen«; han kjærtegnede hende og trøstede hende med, at han havde sikkret hendes Stilling således, at Ingen knnde rokke den. Derpaa gik Rigshofmesteren hen til ham, og i Kantslerens og Sten Beks Paahør spurgte han, om Hans Majestæt ikke vilde have, at man skulde melde Hertug Frederik, som dengang var i Flensborg, at han var syg. Kongen, der ikke holdt så meget af ham som af hans to afdøde Brødre Ulrik og Christian, svarede: »Nej, jeg forlanger ikke at se ham«. Kantsleren vilde have, at der skulde anstilles en lægekyndig Raadslagning angaaende Kongens Svaghed, hvorfor Dr.

Fabricius sammenkaldte alle de Læger, som vare i Byen, på Dr. Bylke nær, der ikke gav sig af med Praxis ; de samledes i Vibekes Kammer, og Ulfeldt tilligemed Sehested vare nærværende, men Fabricius, der ligesom skulde præsidere i Forsamlingen, gjorde kun sine Sager slet; han refererede Kongens Tilstand ganske kort på Latin, men istedetfor Raadslagning var der dyb Taushed og betænkelige Miner. Ole Vorm1) og Otto Sperling derimod forklarede Kongens Sygdom af hans Natur og angave saavel dens Årsager som dens Kjendetegn og Forløb, ligeledes hvilke Lægemidler der hidtil vare blevne brugte, og hvilke de endnu ansaae for tjenlige til at bruge. de faa Dage, Kongen endnu havde tilbage, besørgede Vibeke og Fru Beate Ahlefeldt Maden lavet til ham; han nød imidlertid intet deraf, men opholdt blot *) Portræt af Ole Vorm findes på Rosenborg.

Brock S. 40.

[Original side 84]

70 Livet ved det Kordialvand og Pulver, som Lægerne gave ham. Han stod dog endnu op hver Dag, lod sig Sagerne forelæse, gav Svar derpaa og underskrev. Fredagen den 25. Februar prædikede Laurits Jakobsen Hindsholm for Kongen, der sad paaklædt ved et Bord, men var meget svag og talte Intet. Lørdagen den 26. maatte han gaa tilsengs, og om Natten vaagede Korfits Ulfeldt og Leonora Kirstine hos ham. Søndag Formiddag, den 27., lod han atter Laurits Jakobsen prædike for sig, men talte Intet. Kl. 1 om Middagen lod han atter Præsten kalde; »der jeg kom til Sengen«, siger denne i Ligprædikenen, »rakte han mig Haanden, tog hart og sagde: »Her ligger jeg, en Guds Fange«, hvorpaa jeg svarede, det nu så Guds faderlig Yillie at være, af hvilken han plejer sine kjære Børn med det naadige Sygdoms-Fængsel at prøve, at han kan føre dem des nærmere til sig og udi Gudfrygtigheds Øvelser opholde.

Hvorfor, endog jeg vel veed, sagde jeg, Eders Majestæt at have Gud fast i sit Hjerte og sig på Christi Fortjeneste at forlade, vil jeg dog have Eders Majestæt formanet nu at holde hart derved ; hvortil Hans Majestæt svarede: »Ne dubites«, og strax på Danske: »Tvifler ickon intet derpaa.« Jeg tvivler ikke derpaa, naadigste Konge, sagde jeg, men efterdi jeg ikke veed Noget, som udi nogen Nød og Modgang kan give bedre og bestandigere Trøst end Christi Jesu hellige og uskyldige Pines og Døds gudelig og hellig Betragtelse, vil jeg Eders Majestæt herom erindre, at Eders Majestæt heraf vil nu fatte sig den bedste og kraftigste Trøst i Hjertet til at opholde sig med i denne sin store Svaghed. Herpaa svarede Hans Majestæt: »Det haver jeg altid gjort,« laa så lidet stille.

Derefter rakte han mig

[Original side 85]

71 atter Haanden og sagde: »Nu gj ælder det«, hvortil jeg svarede, at den almægtigste gode Gud, som Hans Majestæt den Sygdom selv havde paalagt, skulde vel hannem derudi naadeligen styrke og opholde; thi hans Kraft fuldkommes i Skrøbelighed. Og efterdi Hans Majestæt bef andtes meget svag og afmægtig, begj ærede jeg underdanigst, vi maatte falde ned og gjøre Bøn for hannem til Gud om naadig Bistand og Lindring, hvilket Hans Majestæt gjerne bevilgede og selv strax med sammenlagte

Hænder begyndte at bede. Efter Bønnen formanede jeg Hans Majestæt, han med David nu vilde hjerteligen sukke af Psalme 51 : Gud vær mig naadig efter Din Miskundhed, afslet mine Synder efter Din store Barmhjertighed, to mig vel af mine Misgjerninger og gjør mig ren af alle mine Synder, hvortil Hans Majestæt lod se en meget stor og synderlig Andagt med sammenlagte og oploftede Hænder, så at alle derhos Staaende fældede Tårer derved.

Og efterdi Hans Majestæt altid gjerne maatte lide Sang, syntes raadeligt at spørge, om vi maatte siunge en Psalme, hvortil Hans Majestæt svarede med Behagelighed : »O Ja«, blev derfor strax begyndt: Ålene til Dig Herre Jesu Christ -eta, hvor Hans Majestæt da til hver Linie opløftede sine Hænder med største Andagt. Derpaa blev Hans Majestæt formanet, at han med den gudfrygtige Patriark Jakob nu vilde stride mandeligen og ikke slippe, førend han fik Velsignelsen, svarede da med gudelig Ivrighed: »Her vil ikke slippes«. Jeg sagde derfor: O salig er den, som kan stride den gode Strid, beholde Troen og en god Samvittighed; thi hannem er Ketfærdigheds Krone henlagt, som Herren skal give dem, der elske hans herlige Aabenbarelse.

»Gud skee Loff«, svarede

[Original side 86]

72 Hans Majestæt. Strax blev siungen : Min Sjæl nu love Herren, hvilken Psalme Hans Majestæt altid meget elskede, som han og da sin store Hjertens Andagt med Hænder og Pagter lod se og kjende. Derefter blev sinngen: Jeg beder Dig min Herre og Gud, og siden: Når vi i største Nøden staaer, og mellem hver Psalme blev Hans Majestæt adskillige trøstrige Sproge af Skriften foreholdt, som til den Tid og Lejlighed kunde tjene, hvilke Hans Majestæt med største Plid hørte og mærkede. Som Hans Majestæt nu lod se så stor Andagt med Tro og Længsel efter Gud, hvortil Hans Majestæts Kantsier, den ædle og velbårne Herre Hr. Christian Thomæsøn gav hannem stor Årsag med synderlig Trøst og Erindring af Guds hellige Ord, som han hannem vidtlofteligen med stor Devotion og hjertelig Bevægelse foreholdt, haver vel bemeldte Hr.

Kantsier Hans Majestæt om det højværdige Sakramente at bruge strax anmodet, sagde det at være Hans Majestæt en meget god Tærepenge og sikkert Lejde på sin nu forestaaende Rejse igjennem Dødsens mørke Dal, hvilket Hans Majestæt med største Behagelighed gjerne begj ærede og sig dertil strax beredede. Der Absolutionen sket var, haver han det med største Hjertens Andagt annammet og imidlertid lod sig holde op i Sengen. Og der Bønnen og Velsignelsen over hannem var gjort, blev siunget: Yor Herres Jesu Christi Pred etc.; derpaa lagde Hans Majestæt sig til Rolighed og talte ikke meget derefter«. Om Natten, da Sygdommen tog mere og mere Overhaand, så at Kongen ikke talte synderligt, blev Præsten hos ham, ligesom ogsaa Rigshofmesteren og Leonora Kirstine, Ebbe Ulfeldts Hustru Hedvig, der ligeledes

[Original side 87]

73 var en Datter af Kongen, Kantsleren Niels Trolle, Sekretær Otto Krag1), Kammerjunker Ebbe Gyldenstjerne, Dr. Ole Yorm, Dr. Otto Sperling og mange af Hans Majestæts egne Tjenere. Mandag Formiddag den 28. Februar lod Kongen Psalmen: Herre Jesu Christ, sandt Menneske og Gud, synge for sig. »Ved to slet Eftermiddag«, fortsætter Laurits Jakobsen i Ligprædikenen, »som Hans Majestæt lod sætte sig på en Stol, og han da var overmaade meget afmægtig, formanede jeg Hans Majestæt, han jo vilde holde hart ved Gud med et troende Hjerte og blive Gud sin Herre tro indtil Enden, at han kunde faa Lifsens Krone, betænkende, at Ingen vorder salig, uden den alene, som indtil Enden bliver bestandig, da vinkede Hans Majestæt ad mig med Haanden og sagde tydeligen tvende Gange: »I tør intet tvifle, tør intet tvine.« I al sin Sygdom lod Hans Majestæt se en meget synderlig og underlig Taalmodighed, at han sig over sin Angst og Smerte ikke engang beklagede, så at man den

Helligaands kraftig Forarbejdelse udi hannem endog deraf skinbarligen kunde mærke.

Og som den salig Konge var i Himlen, førend han kom i Himlen og blev adskilt fra dette jordiske Yæsen, haver han og aldeles slaget Hu og Sind fra dette Timelige, så han ej med ringeste Ord med Noget af alt det i Yerden er sig befattede, men med Hjerte og Tanker søgte og længtes ikkun efter det Himmelske og Ævige, inderlig begjærende og med Attraa forventende, at den naadige Gud l) Se S. 75 Anm. Et Portræt af Otto Krag og dennes Hustru Anna Kosenkrands er i Finantsåret 1877/78 skjænket Samlingen på Rosenborg af Oberst Krag. Brock, Musée chronologique S. 49.

[Original side 88]

74 vilde komme med naadig Forløsning og hannem i sin evig Ro og Glæde hjemføre, hvilket Hans Majestæt ogsaa samme Aften, der Klokken var slagen fem, er vederfaret, da han med fuldkommen Fornuft, meget stille og uden Bevægelse, sødelig og salig i Herren hensov.« I sin Dagbog siger Laurits Jakobsen, at Kongen den sidste Dag »sukkede jo mere og mere og talte intet synderligt indtil om Aftenen, der Klokken var halvgangen sex, da han døde med sinHaand i min,« samt at alle de, der havde været tilstede den foregaaen de Nat, vare nærværende i Dødsøjeblikket. Leonora Kirstine trykkede sin Faders venstre Øje til, medens det højre, som var blevet beskadiget på Trefoldighed, havde lukket sig af sig selv.

Efter Kongens Død forseglede Rigshofmesteren og Kantsleren hans Sager og sendte endnu samme Aften Ebbe Gyldenstjerne med Underretning om Dødsfaldet til Sønnen Hertug Frederik. Yed det over Sperling senere optagne Forhør blev denne adspurgt, om ikke Ulfeldt, da Kongen var død, havde ladet den salig Herres beslagne Skrin bringe hjem i sit Hus, hvilket Sperling imidlertid ikke vidste Noget om, da han havde forladt Rosenborg før Ulfeldt1). *) Om Kongens Sygdom og Død se Danske Magazin LE. 1. B. S. 156, Dr. Laurits Jakobsen Hindsholms Dagbog, S. 22—29, Tue Jensens Tegnebog i Sulims Nye Saml. I. S. 318, Yedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 91, Wolf, Encomion S. 302, Lauerentzens (eller ifølge Personalhist.

Tidsskr. I. S. 283 rettere Ernsts) Tage-Register Christian V S. 2, Leonora Kirstines Selvbiografi i Danske Saml. 2. R. 1. B. S. 162, Vorms ; Breve I. S. YII, XXXIV, 284, II. S. 1004, Otto Sperlings Levnet i Suhms Nye Saml. 3. B. S. 226-227, 265, Bruun, Slaget på Kolbergerheide S. 100. Ifølge Hans Rostgårds Tegnebog i Danske Magazin 3. B. 1. B. S. 259 døde Kongen i Yintergemakket, hvilket Udtryk maa betegne hans

[Original side 89]

75 Saasnart Kongen havde udaandet, fik Yibeke Kruse, til hvem det Ulfeldtske Parti nærede et glødende Had, at føle, at hun havde mistet sin Beskytter; hun blev nemlig strax efter på en forhaanende Maade, hvori den laveste Hævngjerrighed yttrede sig, bortvist fra Rosenborg; Kantsleren Sehested sendte hende vel en Kareth til at kjøre bort i, men Ulfeldt eller en af hans Termer, maaske Kaj Lykke, skaffede den tilside, lod hende sætte på en simpel Postvogn og med en hvid og en rød Hest for denne kjøre ind til København, og da hun et Par Maaneder efter døde, blev hun på Ulfeldts Befaling på en ligesaa haanende Maade begraven på Eattigkirkegården udenfor Byen1). Sovekammer i Stueetagen, jvfr. Danske Saml.

2. E. 6. B. S. 9 Anm. Christian den Fjerde havde Nytårsdag 1648 foræret den ovennævnte Otto Kragsit Portræt i Legemsstørrelse ; dette fandtes en Tid lang på Grev Gyldenstolpes Slot Steninge ved Hælaren (T. A. Becker, Orion, Hist. Kvartalskr. 1. B; S. 92) og tilhører nu Grev G. M. Hamilton til Hedensberg, som velvillig har tilsendt mig et Fotografi af det Værelse, hvor det er ophængt. Billedet bærer følgende Paaskrift : Denne min allernådigste Herres contrafey blef mig Otthe Krag af Hans JÆayt. Nådigst foræred Nytårsdag 1648, oo kaliede GudHans May t. samme År den 28. february i

haven for Kiøbenhavn omb aftenen imellom 5 oc 6. Gud giwe Hans Mayt. med alle tro Christne en gledelig oc ærefuldig Opstandelse.

:) Hist. Tidsskr. 1. B. 3. B. S. 374—375.

[Original side 90]

Frederik den Tredies Tid. 1648-1670. lOom bekjendt stod Thronen ledig et Par Maaneders Tid efter Christian den Fjerdes Død, idet Frederik den Tredie først blev udvalgt til Konge den 4. Maj 1648. denne Mellemtid fratraadte Hans Hansen sit Embede som Slotsforvalter paaKosenborg1) og blev efterfulgt af *) Han blev senere Amtsforvalter ved de kongelige Godser på Lolland ogFalster, i hvilken Stilling- han forblev til sin Død; den 24. Juli 1654 blev han tillig-e Proviantskriver for Københavns Slot, ligesom han ogsaa med disse Embeder forenede Stillingen som Spisemester på Holmen; den 15. Juli 1655 giftede han sig med Dronning Sophie Amalies 28årige Kammerjomfru Abel Kathrine, senere kaldet von der Wisch, ligesom han ogsaa selv senere fremtræder med Tilnavnet Osten.

Han blev en temmelig velstaaende Mand og besad adskillige Ejendomme dels i København (Kjøbh. Dipl. I. S. 734, 761, II. S. 811, 812, 833, 837, III. Nr. 762, 781, 879), dels andetsteds; under Københavns Belejring kunde han derfor yde 27 Rdlr. maanedlig til Garnisonen (Kjøbh. Dipl. III. S. 500). Han døde den 3. April 1672, og det blev tilladt, at hans Lig maatte begraves om Aftenen, hvilket på den Tid ansaaes for fornemt. Ligbegængelsen fandt Sted i Holmens Kirke den 19. April, og på hans Kiste læstes følgende Indskrift:

[Original side 91]

77 Bertel Jensen, hvis Bestalling, der er enslydende med Formandens, blev udstedt den 23. Juli 1648, således at Ansættelsen skulde regnes fra 3. Marts sammeÅar1). Bertel Jensen kom snart i Strid med Fiskemesteren Hans Merckel om Fiskeriet i Dammene og Gravene omkring Haven, hvorfor Jochum Gersdorf den 18. Marts 1649 fik Befaling til at kalde de stridende Parter for sig, undersøge Sagen og afgive Erklæring derover, for at den fornødne Anordning i den Anledning kunde udfærdiges2). Fra Bertel Jensens Funktionstid foreligger der kun et Par Efterretninger om kongelige Besøg på Rosenborg; således yar den 8. Juli 1649 hele Rigsraadet med nogle af Adelen og deres Fruer, som vare Her lmiler af høybesverlig vroe vdi Soeleklar rychte Edeler end Guld, som Gud behagede oc alle Yelynte oc Unte for slig Kierlig oc oprichtig Sielelig fromhed, den nu SI.

Mand Hans Kongl. May. oc hendis Kongl. May. Enchedronningens ofver Loland oc Falster Ampter høybetroede Inspecteur, så oc Velforordnede Proviantskrifver her for Kiøbenhafns Slot, den Edel høyachtbar Hans Hansen Osten, barnfød vdi Holsten Anno 1617 d. 25. Martii af Erlige oc Guclfrychtige fromme Forældre, Hans Fader den erlige oc Achtbare Mand Hans Pedersen, Hans moder den erlig oc Gudfrychtige Matrone Maria Tygiste, døde vdi Kiøbenhafn Anno 1672, den 3. April. Hans Alder var 55 År ringer 8 dage. Hans berømmelig lefnet, hans christelig endeligt lefver oc forsichrer os om hans glædelig opstandelse med alle Guds børn. Bed oc haab, det var mig i gård, det schal vere dig i Morgen. Abel Kathrine, der ved Testamente af 27.

December 1675 stiftede det Hospital i København, som endnu bærer hendes Navn, døde Nytårsdag 1676 og blev, ligesom hendes Mand, begraven ved Aftenstid (O. Nielsen, Efterretn. om Abel Kathrines Stiftelse S. 4, 6—7, 10, 39). *) Kjøbh. Dipl. III. S. 269, IV. Nr. 910, Friis S. 57. 2) Kjøbh. Dipl. V. Nr. 740.

[Original side 92]

78 tilstede, hos kongelig Majestæt i Haven til Gjæst1), og den 19. August samme År var den svenske Gesandt Bengt Skytte, der var bleven sendt til Danmark med et meget stort Følge for på Dronning

Christines Yegne at staa Fadder til Prindsesse Frederike Amalie, Hans Majestæts Gjæst sammesteds-). Bertel Jensen iratraadte sin Stilling som Slotsforvalter 1650 og synes senere at være bleven Skriver på det kongelige Bryghus; her begik han imidlertid under Københavns Belejring Underslæb, hvorfor hans Bo blev beslaglagt 8). Den Ordning, Christian den Fjerde i sine sidste Leveår efter Hertugen af Gottorps Exempel havde indført med Hensyn til Havens Bestyrelse ved at overdrage Gartneren dens Vedligeholdelse i Entreprise for en vis årlig Sum, ophørte i Begyndelsen af Frederik den Tredies Regering, idet Kaspar Ebclarher den 16.

Marts 1649 på sædvanlig Maade blev ansat som Gartner i Lysthaven fra 1. Maj samme År at regne med en årlig Løn af 60 Rdlr. foruden Kostpenge 50 Rdlr., 6 Tønder Rug, 8 Tønder Malt og 2 Lispund Lys4), og i Kjøkkenhaven blev Klaus Scheer den 7. Februar 1649 ansat som Gartner efter Laurits Mikkelsen med samme Løn som denne, 110 Daler Kurant årlig5). Man vendte dog, som vi nedenfor skulle se, senere under Frederik *) Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 93. 2) Otto Krags Kalenderoptegnelser i Danske Saml. 2. R. 2. B. S. 71. — Den Dragt, Kongen bar ved Prindsessens Daab, opbevares på Rosenborg. Brock S. 44. 3) Nyerup, Frederik III. S. 218—219, Hist. Tidsskr. 4. R. 5. B. S. 388—389 (meddelt af Hr. Biblioteksassistent Bricka).

4) Kjøbh. Dipl. III. Nr. 457, Friis S. 57. 5) Rentekammerets Bestallingsprotokol 3 a. 77. Om Laurits Mikkelsen jvfr. ovenfor S. 44.

[Original side 93]

79 den Tredies Kegering en Tid lang atter tilbage til det gottorpske Bestyrelsesprincip. Af andre Funktionærer ved Rosenborg, som vare samtidige med Bertel Jensen, skulle vi nævne Normanden Jakob Jensen, som den 19. Januar 1649 blev beskikket til kongelig Lademager (Rustmester) eller, som han i sin Autobiografi siger, til at have Inspektion på Rosenborg med Hans Majestæts Livrustning; dette Embede varetog han ifølge sin egen Beretning »i al Skikkelighed, hvilket Hans Majestæt vel behagede«. Til Lon skulde han have fri Bolig, en sædvanlig Hofklædning og Kost som kongelige Skippere, ligesom han ogsaa skulde have fri Befordring i Tjenesteanliggender samt det fornødne Træ og Ben til Skæftningsarbejder; det første År fik han endog hele 4 »Liberie hver så gode som hundrede Daler«1), og senere blev han, J) Kjøbh.

Dipl. III. Nr. 444, Suhins Saml. 2. B. 3. H. S. 156. Det Rustkammer på Rosenborg, med hvilket Jakob Jensen således fik Tilsyn, bestod af to Værelser i det store Tårn, nemlig- det næstøverste, som i Inventarierne benævnes Rustkammeret over Regaliekammeret, ogdet derunder liggende, som kaldes Kunstgeværkammeret, og som altsaa egentlig er det, der ligger umiddelbart over Regaliekammeret. Det var i dette Rustkammer, at Lynilden under et forfærdeligt Uvejr Natten til den 28. Juni 1666 slog ned, hvorved endel Geværer bleve nedkastede, uden at dog nogen større Skade synes at være sket (Beckers Saml. til Frederik III's Hist., II. S. 149, jvfr. Friis S. 106). Yaabnene, der senere bleve forøgede med endel, som havde tilhørt Grev Anton Gilnther af Oldenborg, og som vare faldne i Arv til den danske Konge, bleve afleverede fra Rosenborg i 1732 og findes nu for største Delen i Tøjhusets Samling.

Foruden disse to Yærelser var ogsaa det øverste Kammer i det søndre Tårn taget i Brug til Rustkammer; de her opbevarede blanke Yaaben bleve imidlertid i 1758 afleverede fra Rosenborg til det kongelige Rustkammer på Christiansborg. Jvfr. Danske Saml. 2. li. 5. B. S. 367 — 371. Den sidstnævnte Aflevering synes at være foran-

[Original side 94]

80 under 22. Marts 1652, forfremmet til kongelig- Drabant1). Den Interesse, som Christian den Fjerde havde vist for Kemien ved Oprettelsen af Laboratoriet eller Destillerhuset i Haven samt ved

Opførelsen af den store Smelteovn sammesteds, gik i Arv til hans lærde Søn Frederik den Tredie, under hvis Kegering Arbejderne her fortsattes, for en Del i endnu større Omfang end tidligere. Niels Jensen Holst, der, som vi have set, i de sidste År af Christian den Fjerdes Regering havde fungeret som Forstander for Destillerhuset, var imidlertid nær bleven fortrængt fra denne Stilling af Havens tidligere Forstander Dr. Otto Sperling, der af Ulfeldt blev anbefalet hos Frederik den Tredie til at blive Kemiker ved Laboratoriet, og som ogsaa virkelig fik en Bestalling med en årlig Løn af 200 Rdlr.

; men da Dr. Fabricius bagvaskede ham og beskyldte ham for at være ukyndig i Kemien, kom han ikke i Besiddelse af Posten, hvorimod Ulfeldt, for at det ikke skulde have Udseende af, at Sperling var falden i Unaade, hjalp ham til at blive Hofmedikus2). Niels Holst blev således i uanfægtet Besiddelse af sin tidligere Stilling og fik den 15. Marts 1649 en ny Bestalling som Destillerer med samme ledig-et ved en større Keparation af Slottet; thi ved Istandsættelsen af den Skade, som ved Efterårsstormene i 1880 hlev tilføjet Spiret på det nordre Tårn, har det vist sig-, at Vindfløjen, foruden at bære Christian den Femtes Navnechiffer med Årstallet 1692 nedenunder, tillige er forsynet med Frederik den Femtes Navnechiffer ogÅrstallet 1758, ogdet tør maaske heraf sluttes, at de i Danske Saml.

2. E. G. B. S. 1 og2 nævnte Forandring-er med Hensyn til Karnapperne ogTrapperne have fundet Sted i bemeldte År. *) Kentekammerets Bestall. Prot. 3 a. 50. 2) Suhms Nye Saml. 3. B. S. 228—229.

[Original side 95]

81 Løn som tidligere1). Medens han, som vi ovenfor have set, kun havde siddet smaat i det i Christian den Fjerdes Tid, forbedredes hans Kår betydeligt i Frederik den Tredies Tid, så at han efterhaanden erhvervede sig endel Ejendomme navnlig i Frederiksborggade, Rosenborggade, Tornebuskegade og Nørrevoldgade-), og under Københavns Belejring kunde han således ligesom den tidligere Slotsforvalter og daværende Proviantskriver Hans Hansen yde det betydelige Bidrag af 27 Rdlr. maanedlig til Garnisonen, medens Slotsforvalteren på Rosenborg Johan Hack kun kunde afse l1 In Rdlr.3) Niels Holst fungerede som Destillerer under hele Frederik den Tredies Regering og levede endnu i Christian den Femtes Tid4).

Frederik den Tredies Interesse for Kemien var imidlertid af en noget anden Art end Christian den Fjerdes ; medens denne væsentlig havde havt Blik for dens Anvendelse til praktisk Brug, var Frederik den Tredie mere *) Sjæll. Reg. 22. 154, Friis S. 57. — Den 7. Januar 1654 fik han Befaling- til at levere Otto Kragtil Voldbjerg tolv Potter Maveakvavit af det Slag-s, som Kongen selv brugte. Kjøbh. Dipl. V. Nr. 830. 2) Kjøbh. Dipl. I. S. 749, 751, II. S. 826, III. Nr. 496, 542, 570, 610, 635, 637, 638, 643, 652, 660, 678, 679, 715, 745, 757, 937. 3) Kjøbh. Dipl. III. S. 500. 4) Han fik dog ikke sin Bestalling fornyet af Christian den Femte, idet det af Partikulærkassens Regnskaber ses, at Kaspar Ragi blev Destillerer i Haven ; Niels Holst ansøgte da »om Løn og den fordærved Yiin og Brændeviin, som i Kongens Kielder falder, så og af Lysthaven hvis fornødent, og sine Distileer-Instrumenter fri for Afgift; ville så levere hvad Species fornøden, og giøre Regnskab«, hvorpaa Kongen under 10.

Maj 1672 resolverede: »Hvad Aqvavitter jeg vil have hos ham, vil jeg betale ham fore, og dermed er det giort«. Suhms Nye Saml. I. S. 41. Rentekammerets Deliberationsprotokol 3. 24. 6

[Original side 96]

82 alkymistisk anlagt, og Smelteovnen har utvivlsomt interesseret ham mere end Destillerhuset. De Arbejder, som Kaspar Herbach havde paabegyndt i det nye Laboratorium i Slutningen af Christian den Fjerdes Tid, bleve derfor fortsatte under Frederik den Tredies Kegering, og efter Herbachs Død 1664 blev den lærde Ole Borch1) 1666 ansat ved Laboratoriet; men forst Året efter, da Europas på den Tid navnkundigste Alkymist JosefFrants Bor ro, som Ole Borch havde lært at kjende på sin Udenlandsrejse, men uden at gjennemskue, var kommen til Kjobenhavn, fik de alkymistiske Arbejder

et større Omfang. Borro begyndte sin Virksomhed i Laboratoriet i Rosenborg Have i Forening med Borch, men Forholdene her vare altfor smaa; der blev derfor opført nye Bygninger og Ovne, nye Redskaber, ja selv en Gulddigel bleve anskaffede-), og der blev lagt Beslag på megen Arbejdskraft, så at de Udgifter, til hvilke han forledede Kongen ved sine praleriske Løfter, vare meget betydelige3).

En Bygning, som han havde ladet opføre bag Børsen til sine Experimenter, blev i 1669 flyttet til Sølvgade, hvor dens ') Portræt af Ole Borch findes på Rosenborg-. Brock S. 72. 2) Mansa, Folkesygd. S. 440, Herholdt og Mansa, Saml. til den danske JÆedicinalhist, I. S. 157, 169 — 171, Bordings Danske Merkurius, Oktober 1667, Nyerup, Frederik III, S. 396. — På Rosenborg opbevares endnu Minder om Frederik den Tredies og Borros alkymistiske Virksomhed. Brock S. 55. 3) Borro fik således blandt Andet 30 Skaalpund Salpeter og en af de største Stykkugler, som på Tøjhuset findes, en Tønde Svovl, 300 Favne stakket Brændeved, 80 Kobberplader, 4 Læster Cement, 100 Læster norsk Kalk og Materialierne af et gammelt Krudttårn ved Vandkunsten; 300 Soldater bleve beordrede til at assistere ham ved hans Arbejder.

Nyerup, Frederik III. S. 397—398, Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 55.

[Original side 97]

83 Plads endnu mindes i Benævnelsen Guldhuset1). Efter Frederik den Tredies Død maatte Borro imidlertid skyndsomst forlade Landet, og hans Bygninger bleve snart efter nedrevne-). Det er ovenfor omtalt, at Bertel Jensen i Året 1650 afgik som Slotsforvalter; efter ham blev Hans Rostgård, der den 24. Juni 1648 var bleven forfremmet til ældste Sølvpopsvendn), den 20. Maj 1650 ansat som Foged på Bosenborg fra 1. samme Maaned at regne4). Hans Bestalling er i det Væsentlige enslydende med de foregaaencle, med Undtagelse af, at Rosenborg, der i de tidligere Bestallinger siges at ligge udenfor København, nu, da Fæstningsværkerne senere vare blevne udvidede5), angives at ligge »udi vorKjøbstad København«; det er formentlig af denne Grund, at den Passus, der omhandler Fremmedes Indladelse i Haven under Kongens Fraværelse , er udeladt i Rostgårds og de følgende Slotsforvalteres Bestallinger.

Efterretningerne om de Besøg, Frederik den Tredie aflagde på Rosenborg, medens Rostgård var Slotsforvalter, indskrænke sig til tvende Optegnelser af Jørgen Brahe i hans Dagbøger, hvor det berettes, at a) Mansa Folkesygd. S. 440—441, Herholdt ogMansa, Saml. til den danske Medicinalhist. I. S. 171 — 174, Bordings Danske Merkurius, Marts 1669, Nyerup, Frederik III. S. 396—397. 2) Materialierne bleve for en Del anvendte til den nye Nørreport. Herholdt og Hausa, Saml. til den danske Hedicinalhist. I. S. 170 Anm. æ, Lassen, Kjøbh. Befæstn. Hist. S. 68. Anm. 1. 3) Thura, Hans Kostgårds Liiv og Levnet, S. 46. 4) Sjæll. Reg. 22. 355—357, Rentekammerets Bestall. Prot. 3 a. 102-103, Thura S. 47, Friis S.

57, Hans Rostgårds Tegnebog i Danske Magazin, 3. R. 1. B. S. 259. 5) Lassen, Kjøbh. Befæstn. Hist. S. 67, jvfr. Schlegels Samml. 2. B. 3. H. S. 86-87.

[Original side 98]

84 hele Rigsraadet den 11. August 1650 var »udbødet i kongelig Majestæts Have til Gjæst af kongelig Majestæt til Klokken tolv«, samt at han og Jørgen Sefeldt den 30. Maj 1653 vare til Gjæst hos kongelig Majestæt i Haven1). Med Hensyn til Eostgårds personlige Forhold i denne Periode skulle vi bemærke, at han endnu var ugift, men han levede sammen med sin Husholderske Enken Marie Keich, en Søster til den bekj endte David Skolemester; hun fødte ham i Året 1651 en Søn, Jakob Rostgård, som blev dræbt i Rendsborg 1687 2). Hans Rostgårds Biograf Laurits Thura, der angiver, at han meddeler en udførlig og sandfærdig Beretning om hans »lovlige« Forhold i hans Livs Tid, fortier imidlertid hans Forhold til Marie Reich.

De sex År, Rostgård tilbragte på Rosenborg som Slotsforvalter, vare i det Hele en lykkelig og rolig Tid for ham; Thura rimer herom således:n) Sex fulde Vintre toog Land den d Bestilling- nøje Og meget vel i agt, og var hans Haand og Øje Hos hver dend Ting, der var, at af Hans Majesteet Blev intet, uden for sin Skik og Orden, seet. Hvad dyrebart og rart på Slottet var i Gjemme, Var, som det liafde haft i Mandens Hjerte hjemme, Og, når det for en Dag ved Kongens Ordre kom, Det gjemtes strax igjen, som Stedens Helligdom. Det stood. som det var blæst, i hver en Sal og Stue: Og, saae mand nogen Plæt fra mindste Myg og Flue På Boord og Geridon, på Spejle, Stoole, Glas, På Lyys-Arm og Gardiin, fik Pigen vist sit Pas.

Arachne fik ej lov engang at spende Traade Poort og Galleri; (Dend var i større Naade Blandt dem, der hendes Børn ved Pundevegt og Tal Bøtte, Pose, Sek bar op i Herre-Sal.4) x) Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 95, 111. 2) Bruun, Frederik Eostgårds Liv og Levnet S. 2 Anm. 3) Thura S. 48—51. 4) Ifølge Thura S. 49 sigtes der herved til en Beretning om, at

[Original side 99]

85 Hvad ogsaa forefaldt i Haven at beskikke', Til Kong-ens Velbehag, forsømtes heller ikke : Og, toog ej Gartneren sin Gjerning vel i agt, Da blev med Eftertryk det ham i Tanke bragt. Just derfor motte hånd og allehaande lide, Og ofte dybt udi fuld suurt et Æble bide, Dog lood det, som hånd drak hin søde Engle-Drik På Rosenborg, og der på lutter Rooser gik. Thi, kom til ham en Ven, »Her er et Himmerige, (Fik hånd at høre strax) »og her, så sagt at sige, »Du lever som en Printz, hvad kand du ønske meer? »På Rosenborg Natuur og Kunst tillige leer. »See hist, hvor Svanen need i smelted Sølv sig dukker; •>See, hvor Pomona der sig dybt mod Joorden bukker; »See her, hvor pyntelig og nipper Flora står; »Kong Salomon ej selv i Skjønhed hende naaer.

»See der en liden Lund,' en Priis for alde Skove, »Hvor roosomt er at gaa, og stundom sødt at sove; »See her en liden Høj, ved Kunsten net føørt op, »Ej u-liig Helicon og Pindi Bjerge-Top. »Når andre rejse langt, en Natter-gål at høre, »Har du det Sukker-Neb ret lige ved dit Øre;1) »Soolsoort og Finke med Musik på Linde-Top, »Så tidt du er til Boords, frivillig varter op. »Hvad Lyst og Aande-rum Monarken mellemstunde »Af Rigets Byrder træt, i disse køle Lunde »Forfridsker Sindet med, har du, så tidt du vil, »Og årlig faaer endda af Kongen Penge til. Men, — fortsætter Thura — i hvor smukt der var i Paradises Lunde, Dog sisled Slangen der, med kløfted Brod i Munde; Var end dend Have skjøn, lives Frugt var lutter Guld, Laa dog en Drage der, af Gift og Ædder fuld.

Så gik det ogsaa her: Thi, Gartneren til Ville, Fik een og anden Lyst, for Rostgård Garn at stille, Og brugte hemmelig ald deres Kunst og Magt, At faa, i hvor hånd kom, en Steen i Vejen lagt. Kejser Heliogabal engang lod samle alle de Edderkopper, som kunde opdrives i Rom; disse vejede 10000 Pund og vare således et Bevis på Stadens uhyre Størrelse. *) Endnu i Slutningen af det 18. Århundrede fandtes der Nattergale i Rosenborg Have, jvfr. Werlauffs Erindr, i Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B. S. 373—374.

[Original side 100]

86 Hvad mellem Gartneren og ham var Kood til Trætte, Eragter ikke jeg fornødent lier at sette: Dog har jeg Gjenpart af Kong Fridrichs eget Breev, Som hver sin Gjernings Maal og Grændser foreskreev. Forinden dennem lood sig Ebelacher binde, Og Rostgård, som tilforn, toog sit i Agt og Minde, Hvorved da aldting blev i bedste Folder lagt, Og Tvist og Misforstand gesvindt af Vejen bragt. Med Hensyn til den her berørte »Irring og Misforstand« mellem Rostgård og Gartneren Kaspar Ebelacher udgik der den 11. Februar 1654 Ordre til Adam Henrik Pentz og Erik Krag om at kalde begge Parter for sig og forhøre dem i hinandens Nærværelse om, hvilke Beskyldninger de havde at fremføre mod hinanden, og derefter gjøre fornøden Indberetning1).

Sagen blev hurtig afgjort, idet der den 21. samme Maaned blev udfærdiget en Skrivelse, som nærmere bestemmer Grændserne for hvers Virkekreds 2), således »at Fogden skal efter sin Bestalling have Indseende med Lysthuset og dets Gemakker og den liden øverste Lysthave der omkring Huset med dets tilliggende Grave, Damme og Søer, saavidt hans Formand og han hidindtil Inspektion derover havt haver, så og iligemaade have Opsyn, at Stakitværket og Plankerne omkring den store Lysthave, som det sig bør, bliver vedligeholdt, men med Urterne og Træer deri at plante, pode og optage, saavelsom Urtefrø at sælge eller kjøbe, skal Urtegårdsmanden alene være raadig efter hans Bestallings Indhold, som han for os selv agter at svare, og samme vores Lysthave kan tjenlig eragtes, hvormed Fogden sig ej videre skal have at befatte enten Indkjobet eller *) Sjæll.

Tegn. 33. 29. 2) Sjæll. Reg. 23. 509.

[Original side 101]

87 Udkjøbet angaaende. Men de Penge, som over vores Fornødenhed i bemeldte Have for Blomster, Urter eller saadant at sælge kunne blive tilovers, dennem haver bemeldte Urtegårdsmand med største Troskab at indsamle og dennem siden på en vis Tid om Året til bemeldte Foged at overlevere, som dennem af hannem haver at annamme, kvitterende for så mange, som han i så Maader bekommendes vorder, og os dennem siden således til Regnskab føre.« Skrivelsen ender med en Opfordring til begge Parter om for Fremtiden at leve fredelig sammen. Hos Frederik den Tredie vedblev Rostgård, trods sine Misunderes Rænker, at være i høj Gunst; Kongen forærede ham således den 30. December 1651 Materialierne af en til Nedbrydning bestemt Bygning1) og den 8.

Marts 1656 en Bacchusfigur af Sten, der stod i Rosenborg Have, og som senere blev flyttet til Rostgårds Ejendom Krogerup; herom hedder det hos Thura2) : Ja Kraagerup endnu, ved Kongens Skenk og Gave, Sig seer bepryded i dends store Abild-Have; Hvor Bacchus, gjoort af Steen, er på en Tønde sat, Og har i høyre Haand en dejlig Drue fat. Om dende Bacchus jeg mig haver ladet sige, At hånd fra Rosenborg tilside motte vige, Endeel af Årsag, hånd var stødt på Haand og Fad, Men allermest, fordi hånd uden Skjoorte sad. Medens Rostgård var Slotsforvalter på Rosenborg3), besøgte han af og til Peder Christensen med Tilnavnet a) Thura S. 51. 2) Thura S. 51, jvfr. Kettelserne. 3) Slutningen af hans Funktionstid blev der, den 29.

Februar 1656, givet ham Befaling til at udvise Glasbrænderen Kobert Colnet et Værelse derudi Haven til hans Svend og fra Oldfruen skaffe denne en Seng med fornødne Sengeklæder. Sjæll. Tegn. 33. 503.

[Original side 102]

88 Svensk, der i sin Tid havde været Kammertjener hos Christian den Fjerdes Sønner Frederik og Ulrik og senere havde havt Københavns og Frederiksborg Ladegårde i Forpagtning, men som i 1652 havde kjøbt Bygningerne på Krogerup, hvis Jorder Kronen imidlertid ejede1). Den 11. Juli 1655 blev Postgård på Krogerup trolovet med Peder Christensens yngste Datter Kirsten2), der var født 1637 3); men det blev ikke på Rosenborg, at han indførte hende som sin Hustru, idet han 1656 blev beskikket til Ridefoged i Kronborg Amt fra 1. Maj samme År at regne4); inden han forlod Rosenborg, fik han deu 26. April 1656 for sin og Kirsten Pedersdatters Livstid Brev på Krogerup med de samme Privilegier og Friheder, som havde været tilstaaede Peder Christensen 5), og her blev hans Bryllup fejret den 21.

September samme År<;). ') Thura S. 52, 53, 66, 67. 2) Thura S. 62. 3) Tliura S. 212. 4) Thura S. 63. Den 19. Maj fik Rentemestrene Ordre til at betale ham, hvad han havde tilgode som Fog-ed på Rosenborg. Sjæll. Tegn. 33. 542. 5) Sjæll. Reg. 23. 782 — 7S3. — Hans Rostgård var ogsaa Ejendomsbesidder i København. Kjøbli. Dipl. I. S. 765, III. Nr. 633, 640, 655, 1032. 6) Thura S. 64. Peder Christensen nyttede nogen Tid efter til Helsingør, hvor han døde den 26. Juli 1657 i en Alder af

66 År; hans Hustru Ane Jensdatter var allerede død 1655 i en Alder af 62^2 År. Rostgårds Deltagelse i Krigen 1658 — 1660, navnlig hans, Stenvinkels og Henrik Gerners Forsøg på at fravriste Svenskerne Kronborg, er tilstrækkelig bekjendt.

Efter Krigen fik han den 28. Marts 1661 til Belønning Krogerups Grund til Eje og blev tillige under 10. December 1661 beskikket til Fiskemester i Kronborg Len. Efter sin Hustru Kirsten Pedersdatters Død den 5. April 1668 giftede han sig den 11. April 1670 på Krogerup med Kathrine Asmusdatter Arendrup, Enke

[Original side 105]

89 Samme Dag Hans Rostgård fik Brev på Krogerup, den 26. April 1656, blev Johan Hack udnævnt til hans Efterfølger på Rosenborg fra 1. Maj samme År at regne1). Johan Hack, hvis Bestalling er enslydende med Rostgårds, havde begyndt sin Lobebane den 24. December 1652 som Fyrbøder hos Dronningen-). I hans Funktionstid indtraf skjæbnesvangre Begivenheder for Danmark; Forholdet til Sverig var nemlig blevet meget spændt, og fra forskellige Sider blev Danmark opfordret til at bryde med dette Rige; en moskovitisk Gesandt var saalecles bleven afsendt hertil for at virke i denne Retning, og han synes i Juli 1656 at være bleven trakteret i Kongens Have3); af større Betydning var det Gesandtskab, som Generalstaterne, tilskyndede af Karl Gustavs Fremgang i Polen, ved hvilken Hollændernes Handel på Østersøen blev truet, omtrent på samme Tid sendte hertil; dets tre Medlemmer Conrad efter Lorents Petersen, Forvalter på Hørsholm.

Rostgårds anden Hustru, der var født i Flensborg' den 13. September 1636, skjænkede liam den 30. August 1671 Sønnen F r e d e ri k o s t g a a r d, der som Gehejmearkivar i en længere Årrække var knyttet til Rosenborg, i hvis Kjælder Arkivet en Tid lang opbevaredes, indtil det 1720 blev flyttet til den Bygning, hvor det endnu befinder sig. Efter Kathrine Asmusdatters Død den ',',4. Februar 1672 giftede Hans Rostgård sig den 14. Januar 1674 på Nellerup med Dorthe Rode, Enke efter Fyrmester Peder Jensen Grove; hun døde Treårsdagen efter i Barselseng i sit 44. År. Den 9. Februar 1681 blev Rostgård Amtsforvalter over Kronborg Amt. Han døde på Krogerup den 31. December 1684 og blev begraven i St.

Olaikirke i Helsingør ved sine tre Hustruer. Thura S. 62, 64, 67, 205, 207, 212, 220, 222, 241, 243, 247, 257, 263 og Rettelserne, Bruun, Frederik Rostgård S. 3, 4, 220. *) Sjæll. Reg. 23. 781—782. 2) Rentekammerets Bestall. Prot. 2 a. 44 (meddelt af Hr. Arkivchef Grundtvig). 3) Beckers Saml. til Frederik IIFs Hist. I. S. 110.

[Original side 106]

90 van Beuningen, Godert Adrian van Keede tot Amerongen og Matthias van Yiersen havde hyppige Konferencer med ^Rigshofmesteren Jochum Gersdorf; en af disse, der afholdtes i August 1656 i Overværelse af den kurbrandenborgske Minister Evald Kleist, der skulde mægle mellem Danmark og Sverig, fandt Sted i Kongens Have og varede i næsten fire Timer1). Krigspartiet fik dog Overhaand, og Danmark styrtede sig aldeles uforberedt i Krig med Sverig, navnlig i Tillid til Hjælp fra Holland, hvis ovennævnte tre Ambassadører kort efter Krigserklæringen i Juni 1657 bleve regalerede af Hans Majestæt i Haven under aaben Himmel og i det Grønne med et prægtigt Maaltid under meget kordiale Yttringer af Hengivenhed til den nederlandske Stat; ved Taffelet vare, foruden Deres Majestæter, Hertugen og Hertuginden af Holsten-Sønderborg, Bigshofmesteren , tvende Bigsraader, Admiral Bjelke2), Generallieutenant Gyldenløve og Sekretæren Hi\ Krag tilstede 3).

Den forventede fremmede Hjælp udeblev imidlertid, og Krigen fik snart en sørgelig Afslutning ved Freden i Boskilde; men den blussede nogle Maaneder efter op paany, da den svenske Konge pludselig brød Freden ved at landsætte Tropper på Sjælland. Frederik den Tredie lod da strax den

svenske Gesandt Sten Bjelke, under Paaskud af at ville beskytte ham mod Folkets Baseri4), den 14. August 1658 hensætte i Forvaring på Bosenborg5), og den 17. næstefter fik *) Becker, I. S. 115. 2) Portræter af Henrik Bjelke findes på Rosenborg. Brock S. 53. 3) Becker, I. S. 375. 4) Mémoires du Chevalier de Terlon, I. S. 251. 5) Bircherods Dagbøger S. 12.

[Original side 107]

91 Sten Hondorf og Holger Vind Befaling til at opvarte ham der1), ligesom det den 31. samme Maaned blev forordnet, at Præster skulde med Prædiken og Embedsforrettelse betjene ham til Salighed2). Der blev iøvrigt efter Omstændighederne ogsaa i andre Henseender sørget godt for ham i hans Arrest; således lod Kongen den 8. December samme År udvise to Træer af Amager Lund til Brændsel for ham3), men han blev meget skarpt bevogtet, som det fremgaaer af en Befaling af 7. Januar 1659, ved hvilken Foder-Marskallen beordres til strax at ordinere »tre eller fire af vores Enspændere, som med deres Gevær til Fods på Rosenborg Nat og Dag hos den svenske Kigens Baad Sten Bjelke kunne holde Yagt udenfor Gemakkerne, og i Synderlighed flittig at give Agt på, at ingen, som ikke vel er kjendt eller og af slig Kondition, at om hannem intet Fortænkeligt er at præsumere, tillades at maa gaa ind eller ud hos hannem eller hans Folk, i Synderlighed ingen gemen Soldat eller andre gemene Folk heraf Byen, som lettelig kunde lade sig bestikke med Penge, Kundskab eller Breve frem eller tilbage at fore, til hvilken Ende formeldte Foder-Marskal haver sig selv undertiden en Gang hver Dag derud at begive, Vagten at visitere og fornemme, hvem der sammesteds ind og ud passerer.«4) Der foreligger vel ingen Oplysning om, i hvilke Værelser på Rosenborg Sten Bjelke har boet under sit Fangenskab, men det er neppe urimeligt at antage, at x) Sjæll.

Tegn. 34. 677—678, Friis S. 106. 2) Hjøring-, Leyrs-Krantz O S. 15, Leyres Politie b S. 2. 3) Nyerup, Frederik III, S. 176. Samtidig blev der tildelt Vaskerhuset i Haven 2 Træer. 4) Hist. Tidsskr. 4. R. 5. B. S. 397—398.

[Original side 108]

det maa have været i den nederste Etage, hvor han ikke kunde iagttage, hvad der foregik på Yoldene ; disse vare iovrigt udenfor Rosenborg så lave, at man kunde ride op på dem1), og her havde i Begyndelsen af Belejringen Studenterne deres Post; de maatte selv gaa og trille med Hjulborene om Dagen for at udbedre Fæstningsværkerne; Obersten, Kjeld Lange, som var forlovet med Grevinde Scheel, gik ligesom de andre Officerer hver med sin Hjulbør foran og trillede, for at den ene ikke skulde være bedre end den anden2); til Vagthus blev der anvist dem en Staldbygning i Haven, men da denne ikke var videre bekvemt indrettet, foretrak en Bel af Studenterne at gjøre sig Hytter til at opholde sig i, når cle ikke stode på Post, og at grave sig Huler ind i Yolden3); Studenterne bleve nogen Tid efter afløste af Borgerskabet, medens hine fik Post nærmere ved Østerport 4) ; i Ravelinen ved Vandporten ved Kongens Have bestod Besætningen derimod af Soldater5).

Da Hollænderne om Aftenen den 29. Oktober 1658 kom til Undsætning, besatte de med en Styrke af 38 Kompagnier Volden fra Kongens Have om til Kastellet6). Det maa have været pinlige Timer, Sten Bjelke tilbragte på Rosenborg hin Nat mellem den 10. og 11. Februar 1659, da hans Landsmænd iværksatte Hoveda) Leyrs-Krantz, A S. 10, Nyerup, Frederik III, S. 427. 2) Eørdam, De danske og norske Studenters Deltagelse i Kjøbh. Forsvar S. 28, Nyerup, Frederik III, S. 427. 3) Rørdam, S. 32, 35—30. 4) Rordam, S. 43. 5) Leyres Politie f S. 4. 6) Leyres Politie a. St.; Rørdam S. 80.

[Original side 109]

93 stormen på København ; thi Kampen rasede ogsaa vildt i Nærheden af hans Fængsel. Fra Helmers Skandse til Rosenborg Bolværk havde Generalmajor Trampe Kommandoen og derfra til

Østerport Generalmajor Joachim von Breda ; i Rosenborg Bolværk, hvor Armeringen bestod af 10 Metalkanoner, var der en Stykkapitajn ved Navn Matthias Gifiler; i den ene Halvdel afKurtinen ved Rosenborg Bolværk stod et Kompagni Borgere af Klædebo Kvarter, hvis Kapitajn var Bager Michel Røbche, ligesom de ogsaa havde en Reservekapitajn ; Kurtin en fra Rosenborg Bolværk af samt det derved liggende Bolværk var besat af Oberstlientenant Henning Qvitzau med fire Kompagnier Soldater; nede i Ravelinen stod et Kompagni Soldater samt en Kapitajn af Qvitzans Regiment; henimod Bolværket ved Kongens Have stod i Reserve Oberstlientenant Jacksen med to stærke Kompagnier Haandværkssvende1).

Den 19. April 1659 blev Sten Bjelke, for bedre at opvartes, flyttet fra Rosenborg til Ulfeldts Gård i Lovstræde2), hvortil hans Folk vare blevne førte fra Raadhnset den 18. Angust 1658, og hvor de bleve bevogtede af Borgerskabet :]), men han synes senere atter at være bleven ført tilbage til Rosenborg, da den franske Gesandt Terlon beretter, at han den 20. (10.) Jnli 1659, efter af Frederik den Tredie at have opnaaet Tilsagn om hans Løsladelse, begav sig til Kongens Have, hvor Sten Bjelke og hans Hnstru vare i Arrest, og hvor Terlon ved sin Ankomst traf en Officer, som medbragte ») Nyt hist. Tidsskr. 5. B. S. 280, 282, 279. 2) Leyrs-Kran^z O S. 3-4, V S. 9. 3) Sjæll. Tegn. 34. 678.

[Original side 110]

94 Befalingen om Løsladelsen ; Terlon ledsagede dem da begge til deres Logis, hvor hele deres Familie var forbleven under deres Fangenskab, og førte dem derpaa nd af Staden til den svenske Konge, som endnu holdt Kj ©benhavn indesluttet1). Fredsunderhandlinger havde imidlertid allerede længe været i Gang, og den 30. Maj 1659 havde således hollandske Gesandter været til Audients på Rosenborg i den Anledning-), men først i Maj 1660 kom Freden istand. Man synes dog, belært af den sørgelige Erfaring fra det uventede Overfald i 1658, ikke ret at have troet den; thi endnu den 20. Juli 1660 holdtes, foruden Øster- og Vesterport, tillige Yandporten ved Kongens Have tillukkede 3). Kort efter Fredsslutningen fik Rosenborg Besøg af Ex-Dronning Christine af Sverig4), der på Gjennemrejse opholdt sig her nogle Dage; hun kom nemlig den 14.

September 1660 om Eftermiddagen henved Kl. 5 til København, hvor hun modtoges med stor Æresbevisning; ikke blot alle de regulære Tropper baade til Hest og til Fods, men ogsaa Borgerne vare i Yaaben ; begge Deres Majestæter samt Prindsen og de kongelige Prindsesser, ledsagede af mange Adelsmænd, Hofjunkere og adelige Damer, mødte hende omtrent den halve Vej mellem Staden og Lejrpladsen, hvor hun steg ind i Kongens Kareth og tog Sæde ved hans højre Side; hun blev derpaa fort til 1) Mémoires du Chevalier de Terlon, II. S. 429—431. Hjøring siger, at Sten Bjelke kom ud af sin Arrest den 18. August, jvfr. Leyrs-Krantz O S. 4, S. 15. Samme Dato har Bircherod i sine Dagbøger S. 36. 2) Leyrs-Krantz X S.

4. 3) Leyrs-Krantz N. S. 15. 4) Portræt af Dronning Christine findes på Hosenborg. Brock S. 43.

[Original side 111]

95 Lysthuset i Haven, men allerede den 17. rejste hun til Helsingør, og Dagen efter blev hun, efter at have beset Kronborg, af Niels Juel fort over Sundet på en kongelig Jagt1). Efter Krigen fik Johan Hack, formodentlig til Belønning for det af ham til Garnisonen under Belejringen ydede maanedlige Tilskud af l1^ Rdlr.2), den 30. Oktober 1660 Brev på Havrebjerg Mølle3), men han vedblev dog endnu et Par År at være Slotsforvalter på Rosenborg; han oplevede således i Januar 1662 et Besøg af en fransk Envoyé på Slottet; denne, der var på Gjennemrejse til Sverig, var den 20. kommen til København, og ved hans Ankomst var baade Rytteriet og Garnisonen i Gevær; han blev modtagen udenfor Staden af Kantsleren og blev indlogeret i Kongens Have4).

I Begyndelsen af Maj samme År gav Kongen en Søndag Aften Audients i Haven til Grev Thott, cler ligeledes var på Gjennemrejse til Sverig; Greven blev der til Taffels5). Juli samme År fandt der en Dameturnering tilvogns Sted i Haven, idet Dronningen, den ældste Prindsesse (Anna Sophie) og adskillige Damer heraf Staden »havde det Tidsfordriv for at løbe med de danske Postvogne til Rings« der6). Den 27. Januar 1663 blev Johan Hack imidlertid beskikket til Tolder i Korsør med en årlig Løn af 200 Rdlr.7), og under 18. Maj 2) Becker I. S. 429, 199. 2) Kjøbh. Dipl. III. S. 500. 3) Sjæll. Tegn. 36. 13. — Johan Hack var tillige Ejendomsbesidder i Kjobenhavn. Kjøbh. Dipl. III. Nr. 759 og I. S. 765. 4j Becker I.

S. 275. 5) Becker I. S. 288. 6) Becker I. S. 300. 7) Rentekammerets Bestall. Prot. 7 a. 60—61.

[Original side 112]

96 fik han Ordre til at aflevere Slottet'). Som Tolder fik han den 4. Oktober 1665 Brev på at anrette en Stadskj ælder i Korsør eller Privilegium på at sælge Yin, Brændevin og 01 2), et Erhverv, der, som det vil erindres, i Bestallingerne for Slotsforvalterne på Rosenborg var forbudt disse. Han døde nogle År efter ; thi 1675 maatte hans Enke Anna Kathrine på Grund af nyt Ægteskab opgive Havrebjerg Mølle, som Johan Hack og hun havde nydt kvit og frit i 14 År. Denne Mølleejendom, der var 23 Tønder Hartkorn stor, blev da den 10. Maj 1675 tilskjødet Poul Nielsen (Rosenpalm) for 1666 Rdlr. 4 Mark3). Efter at Johan Hack var bleven befordret til Tolder i Korsør, blev Anders Thomsen4) under 19. Februar 1663 ansat som Foged på Rosenborg med en årlig Løn af 2362/s Rdlr., af hvilket Beløb han imidlertid skulde afholde Udgifterne til en Tjener og en Hest.

Hans Bestalling er ellers enslydende med Formændenes, selvfølgelig dog med Tilføjelse af hans Pligter ligeoverfor Arvekongedømmet: »Thi skal han være os som sin rette Arveherre og Konning lydig, huld og tro, vort og vores kongelige Arvehuses Gavn, Bedste og Fordel i alle Maader søge og befordre, al Skade og Fordærv derimod hindre og afværge«. Kort efter blev imidlertid det engang tidligere anvendte gottorpske Bestyrelsesprincip paany indført med Hensyn til Lystog Kjøkkenhaven, idet der i Året 1663 blev afsluttet Kontrakter *) Sjæll. Tegn. 36. 498. 2) Sjæll. Reg-. 26. 98. 3) Personalhist. Tidsskr. I. S. 272. 4) Kentekammerets Bestall. Prot. 4. 107, 7 a. 77—79.

[Original side 113]

97 med Gartnerne Kaspar Ebelacher og Henrik Dehn1) om mod et Beløb af henholdsvis 900 Rdlr. og 700 Rdlr. at besørge Driften for deres egen Regning, således at de selv skulde holde dem vedlige og levere til Hofholdningen, hvad der behøvedes af Havesager og deslige, og denne Ordning fik, da den saakaldte lille Lysthave, der laa indenfor Slottets Grave, ifølge den ovenfor nævnte Skrivelse af 21. Februar 1654 henhørte under Pogden, ogsaa Indflydelse på Anders Thomsens Stilling, idet der ogsaa med ham blev oprettet en lignende Kontrakt, ifølge hvilken han mod et årligt Vederlag af 400 Rdlr., foruden at forrette Fogedtjenesten på Slottet (hvorfor han, som nys bemærket, ifølge sin Bestalling skulde have 236 -/r.

Rdlr. til sig selv, en Tjener og en Hest) tillige skulde besørge Vedligeholdelsen og Driften af bemeldte lille Lysthave-). *) Henrik Dehn var bleven ansat som Klaus Scheers Eftermand i Kjøkkenhaven den 21. April 1657. Kjobh. Dipl. III. Nr. 751. 2) Rentekammerets Bestallingsprotokol 4. 157—159 lindes de af de tvende Gartnere samt Anders Thomsen på Tydsk indgivne Overslag over Udgifterne ved Haverne og Slotsforvalterembedet. Henrik Dehn anslaaer de årlige Udgifter for Kjøkkenhavens Yedkommende til følgende: Lønning til Gartneren 50 Rdlr., Kostpenge til denne 50 Rdlr., Lønning til en Svend 20 Rdlr., Kostpenge til denne 40 Rdlr., Lønning til en Dreng 10 Rdlr., Kostpenge til denne 40 Rdlr. Da lian imidlertid selv hidtil har maattet forrette baade Svende- og Drengearbejde med, men'Hofstaten og Haven daglig udvides, vil det være umuligt for Fremtiden at bestyre Haven med så

faa Folk; han andrager derfor om, at Kongen yderligere vil bevilge ham 60 Rdlr.

til Lønning og Kostpenge til endnu en Svend. Endvidere udkræves 224 Rdlr. til 6 Arbejdskarle å 1 g daglig fra 1. Marts til 31. Oktober (eller i 8 Maaneder å 28 Arbejdsdage), 115 Rdlr. 3 £ til 6 Koner å 11 p daglig (denne Taxt ses ogsaa at have gjældt 1658—1659, jvfr. Hist. Tidsskr. 4. R. 5. B. S. 413, Anm. 2) fra 1. April til 30. September (eller i 6 Maaneder å 28 Arbejdsdage) samt 40 Rdlr. årlig til Frø: endelig til forskellige Red7

[Original side 114]

98 Denne Ordning bestod dog ikke længe; thi nnder 14. Jannar 1666 blev det overdraget Anders Thomsen skaber 55 Rdlr. 2 #'. Han tilføjer, at han hidtil årlig fra den kongelige Vinkjælder har faaet 15 Oxehoveder til Surkaal og 1 Anker Vineddike samt fra Holmen 4 Tylter Brædder til at lægge over Artiskokkerne i Kjælderen; på Gjødningen, som behøves til Haven, kan han ikke ansætte Prisen. Da hans Overslag tilsammen lyder på 704 Rdlr. 5 $, og der blev bevilget ham 700 Rdlr., vil det ses, at han til Kjøkkenhavens Bestyrelse for hans egen Regning omtrent fik, hvad han behøvede; han forpligtede sig for den akkorderede Sum til ikke alene som forhen årlig at forsyne det kongelige Kjekken med det Nødvendige, men ogsaa saavidt muligt i alle Henseender at forbedre Haven, så at der forhaabentlig i det Mindste ingen Klage skulde komme over ham.

Ikke så heldig var Kaspar Eb elach er med Hensyn til Udgifterne til Lysthaven, idet han fik næsten 200 Rdlr. mindre, end hans Overslag lød på ; han beregner Udgifterne således : Kostpenge til Gartneren 50 Rdlr., Lønning til denne 60 Rdlr.. Kostpenge til 4 Svende å 40 Rdlr. = 160 Rdlr., Lønning til disse å 20 Rdlr. = 80 Rdlr., Kostpenge til 2 Drenge å 40 Rdlr. = 80 Rdlr., Lønning til disse å 10 Rdlr. = 20 Rdlr., fra 1. April til St. Hansdag Lønning til ^0 Arbejdsfolk å 11 <3 daglig i 12 Uger 165 Rdlr., fra St. Hansdag til Mikkelsdag Lønning til 16 Personer å 11 j$ daglig i 13 Uger 141 Rdlr. 2 £ 4 [i (istedetfor 143 Rdlr.), fra Mikkelsdag til Mortensdag Lønning til 10 Karle å 14 fi daglig i 6 Uger 52^ Rdlr., fra Mortensdag til 1.

Marts Lønning til 8 Arbejdsfolk i 15 Uger 82 Rdlr. 1 # 2 jl og fra 1. Marts til 1. April Lønning til 12 Arbejdsfolk å 1 £ daglig i 4 Uger 48 Rdlr., tilsammen 939 Rdlr. 6 #; til Blomsterfrø, Lægeplanter og Badeurter udkræves 50 Rdlr. og til forskellige Redskaber og andre Udgifter 104 Rdlr.; Prisen på Gjødning har heller ikke Kaspar Ebelacher ansat. Hans Overslag, der er dateret den 12. April 1663, lød således ialt på 1093 Rdlr. 6 ,3, men han fik kun 900 Rdlr. Kontrakten, der findes i Rentekammerets Bestallingsprotokol 4. 107 — 108, lyder således: Anno 1663 den 5. Juli haver vi underskrevne kongelig Majestæts Rentemestre på højstbemeldte kongelige Majestæts vores naadigste Herres Vegne oprettet denne Kontrakt med Mester Kaspar Ebelacher, Urtegårdsmand, nemlig, eftersom Hans kongelige Majestæt naadigst haver bevilget mig bemeldte Kaspar Ebelacher for kongelig Majestæts den store Hauges Vedligeholdelse

[Original side 115]

99 fra 1. samme Maaned at regne, overensstemmende med de tidligere afsluttede Kontrakter, at drive alle tre årligen at nyde 900 Rdlr., da derimod paatager og tilforpligter jeg mig liermed bemeldte Hauge med mit eget Folk og på min egen Bekostning således at indrette, bearbejde og renholde, saasom det til deus Sirat og Forbedring udkræves og forsvarligt være kan, og efter den Anordning, mig af Forvalteren på Rosenborg derom ordineret vorder, så og årlig i det Ringeste 60 unge Æble- og Pære-, 30 Kirsebærtræer at pode og fortsætte, saavelsom og af Kjærnerne at sætte og ellers af Abrikos-, Fersken-, Mandel-, Blomme-, Kvæde- og allebaande andre Slags Træer, hvad Navn de og have kan, årligen at opelske og propagere og i saadan kongelig Lysthauge fornodentlig eragtes, saavidt yderst muligt være kan.

Hvis andre rare Gevæxter af Træer, Planter, Blomster og deslige, som nu forhaanden er, vil jeg ikke formindske, men heller konservere, og alle Slags til Haugens Sirat at forbedre og formere lade mig liojest være angelegen, desligeste hvis Frugter af Æbler, Pærer, Kirsebær, Blommer, Stikkelsbær. Ribs, Jordbær og anden Yæxt, som til de kongelige Taffeler, de kongelige Prindser og Prindsesser og ellers saavelsom alt, hvis Snkkerbageren til at indsylte, item udi kongelig Majestæts Kjokken så og til Medicin og til at destillere behøves, samt hvis Blomster til Gemakkerne, item Maden og Konfekten med at sire kunde begjæres, det belover jeg altsaminen at forsyne og forskaffe uden nogen Manquement, saavelsom hvis af Æbler, Pærer og deslige Frugter Sommeren over ikke vorder forbrugt, det skal jeg tørre og til Hofspisningens Fornødenhed i Beredskab holde: ej heller skal jeg noget af store Gevæxter sælge, medmindre noget af Blomsterværk kunde blive tilovers, som ej til Hof holdningens Brug behøves, det da være mig frit bevilget at sælge og til andre fremmede Gevæxters Indkjøb at anvende; til hvilket Forskrevne altsammen at forskaffe, vedligeholde og uden Afgang at kontinuere)eg Hans kongelige Majestæt aldeles ingen videre Omkostning enten til min egen og behøvende Svendes og Drenges Løn og Underholdning, item til Lugekvinder og andre Arbejdsfolk, til Haugens Fornødenhed at holde.

Frø at kjøbe og så, Materialier, Værktøj, Møg til Gjødning eller hvad anden Fornødenhed mere nævnes kan, skal til Regnskab fore, men med forbemeldte 900 Rdlr. årligen for alt des Udkrævende vil og bør være kontent. Hvorfor vi kongelig Majestæts Rentemestre på højstbemeldte vores allernaadigste Herres Vegne handelig haver lovet og tilsagt, at fornævnte Mester Kaspar be-

[Original side 116]

100 Haver under Et for et årligt Beløb af 3000 Kdlr., herunder indbefattet Lønnen for Slotsforvaltertjenesten; denne Kontrakt lyder således : Eftersom vi tilforn naadigst have antaget og bestilt os elskelig Andreas Thombsen til at være Foged og Forvalter over vores kongelige Lysthus og Slot Rosenborg og vores derhos befindende Hauger her udi vores kongelige Kesidentsstad København, så have vi ydermere hannem tillige alle tre vores Hauger, nemlig den liden Lysthauge Rosenborg, samt den store Lysthauge saavelsom Kjøkkenhaugen udi Inspektion og Forvaltning på efterskrevne Maader og Konditioner naadigst tilbetroet, således at han efter forrige med hannem og Urtegårdsmændene af Skatkammeret oprettede Kontrakters Indhold for det Første skal holde bemeldte trende Hauger tilbørligen og forsvarligen vedlige med Alt, hvad dertil behøves, det være sig dem rene at holde, bearbejde, unge Træer at pode og propagere og meldte Summa heraf kongelig-Majestæts Skatkammer kvartaliter rig-tig skal vorde betalt, hvilket fra Paaske næst forleden skal angaa og videre kontinuere, saalænge Hans kongelige Majestæt det naadigst behager ; til ydermere Forsikkring haver dette beggesides med egne Hænder underskrevet.

Actum København ut supra. Anders Thomsens Overslag af 3. Juni 16G3 omfatter følgende Udgifter: Kostpenge og Løn til ham selv og en Tjener samt Underholdning til en Hest i Henhold til hans Bestalling 2362/3 Rdlr., til 2 Arbejdskarle, som hans Formand Johan Hack havde havt fra Pro vian timset til at arbejde på Rosenborg, hver 4 Daler Kurant maanedlig ligesom en Baadsmand, årlig tilsammen 80 Rdlr., til en Dreng, der skal holde den lille Have på Rosenborg ren og, når det er nødvendigt, arbejde i den store Have, Kostpenge 40 Rdlr. og Løn 10 Rdlr. årlig, til Sommerplanter og andre Væxter 50 Rdlr., til Drivkasser, Ballier, Urtepotter og Melonglas årlig 32 Rdlr., tilsammen 4482/3 Rdlr. Han nævner endvidere Udgifter til en Arbejdsvogn og to Heste, men det kan ikke med Sikkerhed ses, om han, foruden de 400 Rdlr., som ved Kontrakten bleve ham tilstaaede, tillige harfaaet et Beløb hertil.

[Original side 117]

101 årligen af Kjærnerne videre at opelske, saavelsom med adskillige Slags Blomsterværk formere og forbedre, så og dennem i saadan Stand komplet at holde, saasom kongelige Lystog Kjøkkenhauger bor at være ; dernæst skal han af bemeldte Hanger vores Hofspisning tilbørligen providere med Alt, hvad der kan tilvejebringes af Ha ugerne, og hvad der ugentlig vor der leveret, derpaa skal han annamme Kjøkkenskriverens Kvittering, alle Species i Penge anslaaet, eftersom de for rede Penge ellers kjøbes kunne, tillige af Hofmarskallen attesteret, hvilke Kvitteringer han med en rigtig Beregning hvert Kvartal på Skatkammeret skal indlevere, at ses kan, hvortil det imod efterskrevne akkorderede Summa kunde beløbe; desligeste maa han selv bestille, antage og kassere Urtegårdsmænci samt Svende og Arbejdsfolk, som han det godt befinder, foruden Mester Henrik, som fremdeles ved Kjokkenhaugen skal forblive, hvilken han proportionaliter efter den Forbedring, hannem tillægges for samme Kjøkkenhauges Underholdning, haver således at tilfredsstille, at han kan være nden Klage, og han derimod at være forpligtet selv på egen Bekostning at forskaffe Alt, hvad der af Frugter, Urter og Andet til vores Kjøkken Sommeren og Vinteren igjennem fornødent gjøres, så og anvende sin højeste Flid, at deslige Gevæxter af alle Slags, stort eller lidet, som enten til Spisning eller anden Sirat tjenlig og udi en velbestillet Kjøkkenhauge kan fornøden gjøres, forefindes (eftersom vi ingen Kjøkkensager udi den store Lysthauge vil have plantet, men den alene til vores egen Lyst at forblive).

Og på det han desbedre kunde forskaffe de Species, som i vores Kjøkkenhauge ikke kunne haves og dog til vores Hof holdning uforbigjængelig fornøden gjøres, skal hannem derimod være tilladt at sælge og gjøre sig til Nytte, hvad der af Salat, Kaal, Agurker og andet saadant udi en eller anden Maade tilovers kunde forblive. For saadan hans Tjeneste, Inspektion og Forvaltning samt sin egen og Urtegårdsmændenes

[Original side 118]

102 med Svendenes, Lugeog Arbejdsfolkenes, Pligtkarlenes og begge Portnernes Kost og Løn, saavelsom på en Arbejdsvogn, tvende Hestes og en Kudsks Underholdning, hvilke Heste og Yogn (eftersom vi dennem selv naadigst have bekostet) hos hannem udi Inventario skulle forblive, saavelsom bemeldte trende Ha ugers tilbørlige og forsvarlige Vedligeholdelse med al anden Bekostning, som til Træernes, Blomsternes og Gevæxternes Forvaring og Propagation kan fornøden gjøres, aldeles Intet i nogen Maade undtaget, vi hannem naadigst have forundt og bevilget, så og hermed forunde og bevilge årlig udi Alt 3000 Rdlr., og derimod os aldeles ingen videre Bekostning i ringeste Maade at tilskrive eller til Regnskab føre, som hannem kvartalsvis udaf Skatkammeret rigtigen skal erlægges og betales og begynde at angaa fra den første Januar i nærværende År og således kontinuere, medens han ved samme Forvaltning og Inspektion forbliver, eller vi anderledes derom tilsigendes vorder1).

Anders Thomsen havde vel ifølge denne Kontrakt faaet frie Hamder med Hensyn til Antagelse og Afskedigelse af Urtegårdsmændene, men de tvende forrige Gartnere vedbleve dog deres Forretninger unde]' den nye Ordning, idet det udtrykkelig var sat som en Betingelse, at Gartneren i Kjøkkenhaven, Henrik Dehn, skulde bibeholdes, og Gartneren i Lysthaven, Kaspar Ebelacher, forst tiere År efter synes at være bleven afskediget. Hvor behagelig en Stilling end Slotsforvalterposten på Rosenborg var, havde den dog ogsaa sine Ulemper, hvilket Anders Thomsen fik at føle ved tre mærkelige Reskripter, som bleve udstedte i hans Funktionstid, og J) Rentekammerets Bestall. Prot. 8 a. 47—49.

[Original side 119]

103 ved hvilke han fik Noget med Stadens Renovationsvæsen at gjore; den 13. Juli 1663 fik således Generaldirektøren over Renoveringsværket i Kjobenhavn Johan Smit Ordre til strax og siden engang

hver Uge at lade i RosenborgHave henføre alt det Hestemøg og anden Urenlighed, som bagved og omkring Københavns Slot findes, og den 7. Januar 1665 meddeltes det Præsident, Borgermestre og Raad i Kjobenhavn, at alt Skarn af Gaderne skulde henlægges i Kongens Have, hvor Fogden vilde paavise Stedet, hvilket paany indskjærpedes ved Reskript af 16. December samme År1). Man maa dog ingenlunde heraf slutte, at Rosenborg på den Tid ikke besøgtes af den kongelige Familie ; der foreligger tvertimod flere Beretninger om Fester og Audientser, som have fundet Sted her i den nævnte Periode; således besøgtes Haven den 2.

Oktober 1663 af Hans kongelige Højhed Arveprindsen til Danmark og Norge og Hans kurprindselige Durchlauchtighed Johan Georg af Sachsen, Prindsesse Anna Sophies tilkommende Brudgom, hvilke rede derhen ledsagede af mange Kavallerer-), og den følgende Dag, den 3. Oktober3), blev der, efter at Deres Majestæter tilligemed Hans kongelige Højhed og Kurprindsen på det kongelige Akademi havde hørt en latinsk Oration af Dr. Christian Ostenfeldt til Hans Durchlauchtigheds Ære, og efter at der på Lystslottet Rosenborg var blevet holdt offentligt Taffel , i den store kongelige Have holdt Ringrenden tilhest og for :) Fogtmans Beskriptsamling-, 1.8.122, 149, 174, jvfr. Hist. Tidsskr. 3. E. 1. B. S. 229. 2) Danske Saml.

2. K. 2. B. S. 160. 3) Danske Saml. a. St. S. 160—161.

[Original side 120]

104 Damerne med smukke Vogne, der vare indrettede som Triumfvogne, udskårne og forgyldte, indvendig forede med Fløjl. Turneringen varede til om Aftenen, og der var udsat tre Præmier af Kongen, som sad ved Siden af Dommerne, de fornemste Raader og Ministre: Hr. Feltherre Schack, Hr. Niels Trolle til Trolho.hn, Statholder i Norge Ivar Krabbe, Kantsier i Norge Ove Bjélke, Hr. Rigsadmiral Bjelke, Generallieutenant Jørgen Bjélke1) og mange andre. Den første Pris, en stor Guldpokal, vandt Hendes Majestæt Dronningen med 5 Træffere, den anden, en stor gylden Drikkeskaal, tilfaldt den kursachsiske Staldmester Hr. Sebastian Hildebrand Metsch, medens den tredie Pris efter Dommernes Kjendelse blev given til Hans kongelige Højhed, som havde truffet halvfemte Gang.

Avanturiererne ved denne Ringrenden vare Dronningen, Arveprindsen til Danmark og de tre ældste Arveprindsesser, Anna Sophie, Frederike Amalie og Vilhelmine Ernestine, Brudgommens Moder Kurfyrstinde Magdalene Sibylla, Brudgommen Kurprinds Johan Georg, Madame Gyldenløve, Madame Daa samt 16 dels kongelige, dels kurfyrstelige Kammerherrer og Kavallerer ; de rede alle vel og forstode sirlig at tage Ringen. I de følgende År modtog Kongen endvidere flere Gange fremmede Sendebud i Audients på Rosenborg; således havde den engelske Gesandt Sir Gilbert Talbot i Slutningen af September 1664 en privat Audients hos Kongen i hans Havehus-), hvor Hans Majestæt ikke havde T) Portræter af Schack, Ove Bjelke ogJorgen Bjelke findes på Rosenborg.

Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 49, 60, Musée chronologique S. 67. 2) Beckers Saml. II. S. 342—344.

[Original side 121]

105 Andre med sig end General Schack, Hannibal Sehested, Kantsier Beedtz og Gabel1), Statholderen, »hvem Kongen meddeler alle sine vigtige Anliggender«; Frederik den Tredie hørte med stor Opmærksomhed på Gesandtens Tale, hvori denne foreslog et hemmeligt, fast Forbund mellem Danmark og England til bedre at sikkre Handelens Frihed mod Hollændernes tiltagende Magt, og syntes at billige, hvad han sagde ; han drog derpaa sine Ministre tilside, og efter et Øjebliks Raadslagning gav han Kantsleren Ordre til at svare. Reedtz gjentog alle Hovedpunkterne af Gesandtens Tale og forsi kkrede, at Kongen billigede hans Forslag. Den 4. April 1665 havde den

franske Ambassadør Hugo Terlon Audients hos Kongen i Haven uden Ceremonier2), og den 5.

Maj samme År blev den nederlandske Gesandt Amerongen af Ceremonimesteren ophentet »udi Kongens egen Karosse til privat Audients på Rosenborg, hvor Kongen ved hans Indkomst på Salen gik hannem 4 eller 5 Skridt imøde, havendes ved Siden af sig Skatmester Sehested, Kantsier Reedtz, Statholder Ahlefeldt af Holsten og Statholder Gabel; efter Komplimenternes Aflæggelse proponerede Gesandten sit Ærinde, og Kongen svarede selv mundtlig«3). I Juli samme År havde Terlon atter Audients hos Kongen i Haven tilligemed den franske Resident Courtin, i hvis Yogn han kjørte derhen, skjøndt Ceremonimesteren var bleven sendt for at afhente dem i Kongens Kareth; i Begyndelsen af August skulde Ter- *) Portræter af Hannibal Sehested, Reedtz og Gabel findes på Rosenborg.

Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 52, 53. 2) Beckers Saml. II. S. 68—69. 3) Bircherods Lagbøger S. 100, jvfr. Beckers Saml. II. S. 73—74, Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 233, Anm. 105.

[Original side 122]

106 Ion have taget Afsked med Kongen og hele Hoffet på een Gang i Haven, men da Kongen netop i de Dage tog bort for at forlyste sig med Svanejagt, blev der dengang ikke noget heraf; Ceremonimesteren maatte da gjore Terlon, der blev meget utaalmodig herover, en Undskyldning i den Anledning. Afskedsaudientsen fandt da endelig Sted den 17. August og gik for sig med store Ceremonier; Terlon blev afhentet af Rigsraad Hr. Otto Krag, Hr. Rosenvinge og Ceremonimesteren med tre af Kongens bedste Karether og med et Følge af ti af Raadets Yogne ; da Audientsen fandt Sted temmelig sent på Dagen, maatte Terlon opgive at rejse bort med det Samme, således som han oprindelig havde havt til Hensigt, og først den 22.

August begav han sig til Malmø1). Den 6. September samme År havde den moskovitiske Gesandt Marsilius Afsked saudients hos Hans Majestæt i Haven uden Ceremonier2). Den 27. Jannar 1666 blev den franske Ambassadør Simon Arnaud d'Andilly de Pomponne på Gjennemrejse til Sverig uden Ceremonier modtagen af Kongen i Haven, hvortil han kun blev hentet i Ceremonimester Speckhans Kareth3), og den 3. September samme År blev Terlon, der to Dage iforvejen uventet var kommen fra Sverig til København uden at notificere sin Ankomst, og som havde anholdt om Audients, da han havde noget Presserende at meddele Hans Majestæt, efter Middag modtagen i Haven af Kongen4). Den 15. April 1667 kom en polsk x) Beckers Saml.

II. S. 87, 89, 90, 93—95. 2) Beckers Saml. II. S. 98. 3) Beckers Saml. II. S. 118. 4) Beckers Saml. II. S. 164.

[Original side 123]

107 Gesandt Gninsky til København og blev den 17. ført til Audients hos Kongen ; i Processionen deltoge foruden to af Kongens Karosser tillige Terlons og Courtins Karosser og Folk; Gninsky havde imidlertid stort Hastræik og anholdt kort efter om Afskedsaudients, hvilket den 21. helt uventet blev ham tilstaaet, da han just havde budet de danske Raader og Terlon hos sig til Gjæst; han blev da om Aftenen, efter en stærk Debauche, afhentet med de samme Ceremonier som forrige Gang til Haven1). I Maj 1668 var den nederlandske Ambassadør de Groot, på Gjennem rejse til Sverig, til Audients i Kongens Have2), hvortil han mod Aften blev hentet med to af Kongens Karether, ene ledsaget af Ceremonimesteren; hans Proposition bestod især i en Bevidnelse af »den gode Fortrolighed og det uforanderlige Yen skab, som Generalstaterne nu og for Fremtiden gjerne vilde have med Hans Majestæt Kongen af Danmark«.

Rigsmarskallen Hr. Kørbitz*) svarede ham i Kongens Navn. Den 29. September 1669 modtog Kongen i hele Hoffets og alle de fornemste Ministres Nærværelse på Rosenborg en sjælden Gjæst,

nemlig »den hellige Gravs Guardian« Paschaen Johan Michael Cigala Ottoman, som Dagen iforvejen var kommen til København og for kongelig Regning var bleven indlogeret i Stadens for- >) Beckers Saml. II. S. 188, 189. 2) Beckers Saml. II. S. 227. I Bordings Danske Merkurms for Maj 1668 hedder det: Den Hollandske Gesant (hånd vist Herr Groot skal hede) Hos Kong-en til Forhør har været allerede : Men hvad hans Verf er om, kand ingen sige mig: Hånd siger, hånd og snart til Sverrig agter sig. 3) Portræt og Buste af Kørbitz findes på Rosenborg.

Brock, Musée chronologique S. 54.

[Original side 124]

108 nemste Hotel »Store Lækkerbidsken« på Hjørnet af Amagertorv og Østergade *) ; det hed om ham, at han var en Fætter til Sultanen af Tyrkiet, men at han var gaaet over til Christen dommen og havde løskjobt over 300 christne Slaver fra Trældom; .under Audientsen, til hvilken han blev fort af Ceremonimester Speckhan, holdt Garden til Hest til Ære for ham ved Havens Indgang, og Livregimentet dannede Spalier ved Broen og Slottet. Paschaen holdt sin Tale på Italiensk og udviklede forst vidtloftigen Grunden til sin Omvendelse, fortalte dernæst, hvorledes han havde forladt den tyrkiske Kejsers Kommando, da han var Pascha over hele Distriktet Jerusalem, og endelig med hvor stor Fornøjelse og Bestyrkelse i sin Tro han rejste omkring for at se og erfare dens faste og fuldkomne Grund.

Kantsier Peter Reedtz svarede ham på Kongens Vegne, at Hans Majestæt gratulerede ham til denne hans lykkelige Omvendelse, hvorom han selv bekjendte, at det var den allerhøjeste Gud alene, som havde givet ham Oplysning. Frederik den Tredie fandt på Grund af hans indtagende Yæsen så stort Behag i hans Person, at han bad ham om ikke at forsmaa en 21/« Alen høj Sølvfontæne, der af Nogle angives til en Værdi af 2000 Rdlr., af Andre til 700 Rdlr. Det viste sig imidlertid snart, at den foregivne tyrkiske Prinds, der i »Store Lækkerbidsken« l) Denne Ejendom tilhørte senere Kommandanten på Rosenborg; Major Cæsar August Wilster; den brændte 1795 (Danske Saml. 2. R. 1. B. S. 356), men blev efter Gjenopførelsen paany en rigIndtægtskilde for Ejeren på Grund af de deri indrettede syv Butikker, »der indbragte ham mere, end hundrede Tønder Hartkorn mangen Herremand«, idet den ringeste Leje var 300 til 400 Rdlr.

dansk Kurant for hver årligen (Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1824 Nr. 27 Sp. 419).

[Original side 125]

109 gjorde Gilder, hvori blandt Andre Borro deltog, var en jødisk Bedrager; han blev derfor udvist1), og Rosenborg er således heldigvis endnu i Besiddelse af den omtalte prægtige Sølvfontæne, som i sin Tid har tilhørt Christian den Fjerdes Dronning, og som ifølge Inventarierne har været opbevaret på Rosenborg fra det 17. Århundrede af2). Bedrageren blev snart efter arresteret i Tydskland3). På Grund af den Mystifikation, for hvilken man ved den ovennævnte Lejlighed havde været Gjenstand, blev man naturligvis noget mistroisk ligeoverfor orientalske Sendebud. Dette viste sig et Par MaanedersTid efter, da en Gesandt fra de krimske Tartarer den 1. December 1669 havde Audients på Rosenborg; thi da denne selv kun talte faa Ord, og hans Ærinde, efter hvad man kunde mærke af Tolkens videre Explikation, kun bestod i at bringe nogle Hilsener fra Khanen, og der desuden saavel i Underskriften af Khanens Navn som ogsaa med Hensyn til Stilen og Sproget bemærkedes en stor Forskjel i Sammenligning med den Skrivemaade, man havde iagttaget i de af de tidligere tartariske *) Danske Saml.

a. St. S. 350, 351, Beckers Saml. II. S. 266, 267, 270, 271, 272. I Bordings Danske Merkurius for September 1669 læses Følgende om denne Person : Den Fader Ottlioman, som kunde vel høyt bramme. At band er kommen frem af Tyrkens Kejser-Stamme, JÆen meere roser sig i Gud sin

Frelsermand, Som liannem haver ført til Saliglieds Forstand. Hånd liid til Kiøbenhavn ankom i disse Dage, Men hvad hånd handler om, og haver an at drage, Det mig er u-bekiendt; Thi jeg ey kand forstaae Det Tungemaal, som hånd til Kongen talde på. 2) Holcks Inventarium 2. Opl. S. 94 Nr. 18. 3) Beckers Saml. II. S. 281.

[Original side 126]

110 Gesandter medbragte Skrivelser fra deres Khaner, tvivlede man meget om Gesandtskabets Kommission; dette blev derfor strax affærdiget og kun regaleret med nogle Rejsepenge og Klæder1). Derimod blev den nederlandske Gesandt le Maire omtrent i de samme Dage modtagen med stor Forekommenhed af Hans Majestæt på Rosenborg, idet Kongen endog selv førte ham omkring på Slottet og lod ham se alle de Rariteter, som han der havde samlet-). Det her nævnte Besøg af Frederik den Tredie på Rosenborg er det sidste, om hvilket der haves Efterretning, idet Kongen to Maaneder efter, den 9. Februar 1670, afgik ved Døden; i Anledning af Dødsfaldet fik Statholder Gabel og Rigsmarskal Kørbitz samme Dag Ordre til at forsegle Alting »på Rosenborg udi Haven«3).

*) Beckers Saml. II. S. 279. I Bordings Danske Merkuiius for December 1669 hedder det: Den Crimske Tartar-Cham, hvis Riges Grændser række Fra den Hyrcanske Strand,. og sigtil Polen strække. Hans Sendebud med Bref og Fuldmagt, som det bor Hos Kongen nyligen har været til Forhor. Hed sælsom Adfærd hånd ærbydelig aflagde Sin Herres Bud og Verf og Venskabs Pligt tilsagde. Fik derpaa noysom Svar, og blev tilbørligen Tracteret, og sig der med hiem begav igien. 2) Beckers Saml. II. S. 279. 3) Suhms Saml. 1. B. 2. II. S. 200. — Frederik den Tredies Tid synes der ikke at være foregaaet andre Forandringer med Ilosenborg Slot, end at Værelset over Christian den Fjerdes Sovekammer, ifølge det i Slottets Arkiv opbevarede Inventarium af 1718 S.

277, har faaet sin nuværende chinesiske Dekoration (som iovrigt 1716 blev restaureret af Lakerer Christian von Bracht); endvidere er Kaminen i det derover værende Kammer i anden Etage, hvilket i Året 1714 blev indrettet til den venetianske Glassamling, bleven forsynet med Frederik den Tredies Xavnechiffer og Buste.

[Original side 127]

Christian den Femtes Tid, 1670-1699. Ved Christian den Femtes Thronbestigelse skete der foreløbig ingen Forandring med Hensyn til Bestyrelsen af Rosenborg og de tilliggende Haver, idet Anders Thomsen under 25. Februar 1670 fik sin Bestalling som Foged og Forvalter fornyet ') overensstemmende med Rentekammerets Bestall. Prot. 12 a. 13 — 15. Anders Thomsen blev tilligemed Peter Karstensen »Jubilerer« den 12. Marts 1670 beskikket til Værge for afgangnc Johan Grembergs to Børn Johan Christopher og Peter Gremberg (Sjæll. Tegn. 39. 31). Denne Johan Gremberg, der var kongelig Vognmester (Kjobh. Dipl. III. Xr. 1029, 1030), og som i Grundtaxten af 1668 nævnes som Ejer af en Plads i Ny (o: Store) Kongensgade i St.

Annæ Kvarter (Kjøbh. Dipl. II. S. 839), havde i Året 1666 faaet overdraget Stenholt Molle i Nøddebo Søgn af Johan Buskmand, der havde faaet den 1660 på sin og sin Hustru Karen Jensdatters Livstid på Grund af de Forstrækninger, som han havde ydet til Garnisonens Underholdning under Københavns Belejring, og denne Overdragelse var bleven konfirmeret 1668, således at Jolian Gremberg og hans Arvinger maatte beholde bemeldte Mølle, saalænge Johan Buskmand og dennes Hustru levede. Johan Gremberg døde imidlertid på en Rejse til Dresden i kongelig Tjeneste og efterlod sin Hustru Mette og sine Børn i stor Trang; Enken ansøgte da om, at Retten til

[Original side 128]

112 den tidligere Bestalling af 19. Februar 1663 og Kontrakten af 14. Januar 1666 ; men inden han havde modtaget sin fornyede Bestalling, maa der være blevet taget en anden Bestemmelse; thi den

10. April 1670 forpligtede han sig til ikke at befatte sig videre med det kongelige Hus Rosenborg, end Hans kongelige Majestæts naadigste Anordning derom tilsigendes vorder1), og den 26. Maj næstefter fik to Renteskrivere Befaling til at begive sig til vores Slot Rosenborg og der rigtig opskrive og til vores Betjent der ved Stedet Anders Madsen, Alt hvad Fogden Anders Thomsen hidtildags på bemeldte Rosenborg haver havt under Forvaltning, levere, så at bemeldte Anders Madsen og ingen anden skal have Indseende dermed, dog at bemeldte Renteskrivere sig ej befatte med de Rariteter, som bemeldte Anders Madsen af vores elskelig kjære Hr.

Fader, salig og hojlovlig Ihukommelse, haver været betroet2). Anders Madsen, der efter det Anførte således allerede i Frederik den Tredies Tid maa have havt en Bestilling ved Rosenborg med Hensyn til de der opbevarede Kunstsager, formodentlig som Anders Thomsens Medhjælper, og som maaske er identisk med en Anders Madsen, der havde været Skriver på Skanderborg, og som 1661 ansøgte om at blive befordret til Kronborg eller Koldinghus3), blev altsaa nu Foged på RosenMollen maatte blive udvidet til hendes oget af hendes Eorns Livstid, men fik den (den 14. April 1673) kun bevilget for sin egen Livstid. (Rentekammerets Deliberationsprotokol 3. 164 — 165). *) Rentekammerets Bestall. Prot. a. St. 2) Sjæll.

Tegn. 39. 82. s) Rentekammerets Resolutionsprot. 1 a. 118.

[Original side 129]

113 borg Slot; men Anders Thomsens Afskedigelse var dog kun partiel, idet han efter sin Fratrædelse som Slotsforvalter i en længere Årrække vedblev at være knyttet til Rosenborg Have. Den 13. Februar 1671 fik han således en ny Bestalling som Foged i Lysthaven fra 1. Januar samme År at regne; da denne Bestalling dels er tagen fra den ældre af 1663, dels af Kontrakten af 1666 og 1670, og den endvidere indeholder enkelte nye Bestemmelser, vil det, til en bedre Forstaaelse af hans forandrede Stilling være nødvendigt at anføre den her; den lyder saaledes1): Christianus Qvintus gjøre Alle vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, så og hermed antage og bestiile Andreas Thombsen til at være Foged over vores kongelige Lysthauge ved vort Slot Rosenborg ; thi skal han være os som sin absolut og souveraine Arve -Konge og Herre, efter derforuden hans allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydig, huld og tro og udi alle Maader vide og ramme vores Gavn og Bedste, med største Flid og Iver at fremme og befordre og al Utroskab, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre og afværge, så og hvad han således til vores Præjuditz i Erfaring bringer, os strax uden nogen Undseelse tilbørligen aabenbare og give tilkjende.

Særdeles skal han samme Bestilling trolig og flittig forestaa og betjene og især med vores Lysthauge, og hvad deraf kommer, have godt Tilsyn og *) Kentekammerets Bestall. Trot. 15 a. 15 — 16. — Om Kongens Have hedder det 1671 i Holger Jacobæi Rejsejournal i Suhms Nye Saml. 3. S. 182, at den »er skionne stor og at deri ere sjeldne udenlandske Planter. Der er ogsaa en Labyrint (Trojborg) som man let kommer ind i, men vanskelig finder ud af igjen.« Denne Labyrinth, der allerede omtales 1610 (Lassens Saml.) , nævnes ogsaa 1702 i de Vrigny's Relation d'un voyage fait en Danemarc 1702, S. 477, jvfr. sammes Travels through Denmark 1702, S. 320. 8

[Original side 130]

114 holde bemeldte Hauge tilborligen og forsvarligen vedlige med Alt, hvad dertil behøves, det være sig den ren at holde, bearbejde, unge Træet at pode og plante og årlig af Kjærnerne videre at opelske, saavelsom med adskillige Slags Blomsterværk formere og befordre, så og den i saadan Stand komplet at holde, saasom kongelige Lysthauger bor at være; dernæst skal han af bemeldte Lysthauge til vores Hofspisning tilbørlig levere og forskaffe, saavidt deraf tilvejebringes kan, så og at udstaffere Konfekturer og andet, som hannem Tid efter anden bliver anbefalet, uforsømmelig levere,

og hvad ugentlig vorder leveret, derpaa skal han annamme Kjokkenskriverens Kvittering, alle Species i Penge anslagne, eftersom de for rede Penge ellers kjøbes kunne, tillige af Ober- Marskal attesteret, hvilke Kvitteringer han med rigtige Beregninger hvert Kvartal på Skatkammeret skal indlevere, at ses kan, hvad det imod efterskrevne akkorderede Summa kunde beløbe.

Desligeste maa han selv bestille, antage og kassere udi samme Lysthauge Urtegårdsmænd samt Svende og Arbejdsfolk, som han det godt befinder. Han skal og aldeles Intet lade komme ud af Dammene og Slotsgravene, uden han derpaa vores naadigste Befaling bekommer; han maa og Ingen stede Gang udiHaugen, som derudinden ikke haver at bestille, desligeste ikke tilstede Urtegårdsmanden , Apothekeren eller Destillereren at holde noget Samkvem eller Lav i deres Logementer eller Nogen om Nattetid at herberge eller tilstede dennem i Hangen at indfordre; sit Logement og Vaaning skal han fremdeles have på de Steder, han den hidindtil havt haver, hvor han iligemaade aldeles intet Herbergeri eller noget Gjæsteri eller andet sligt maa holde, og hvad ellers hannem Tid efter anden af vores OberMarskal til vores Tjeneste anbefalet vorder, tilborligen efterkomme og der udi saavelsom udi alt Andet sig således skikke og forholde, som det en ærlig Foged og tro Tjener egner og bør, og han agter at svare og være

[Original side 131]

115 bekjendt. Hvorimod og for saadan hans Tjeneste samt sin egen og Urtegårdsmandens med Svendenes, Lugcog Arbejdsfolks så og Pligtkarlenes Kost og Løn saavelsom på en Arbejdsvogn, tvende Hestes og en Kudsks Underholdning, hvilke Heste og Yogn (eftersom de hannem tilforn er forskaffet) hos hannem udi - Inventario skal forblive, saavelsom bemeldte Lysthauges tilbørlige og forsvarlige Vedligeholdelse, desligeste Pommeran tshuset (undtagen Brændeved i samme Hus og Stakitter udi Gangene) med Haugens Arbejde og al des Bekostnings Underholdning samt al anden Bekostning, som til Træernes, Blomsternes og Gevæxternes Forvaring og Forplanteise kan fornoden gjores, aldeles Intet i nogen Maade undtagen, vi allernaadigst hanneni haver forundt og bevilget, så og hermed forunde og bevilge årlig udi-Alt et Tusinde Kdlr., som hannem.

kvartalsvis skal erlægges og betales, og derimod os aldeles ingen videre Bekostning i ringeste Maader at tilskrive eller til Regnskab fore, hvilket skal begynde og angaa fra Nytårsdag sidstforleden og således kontinuere, indtil vi anderledes derom tilsigendes vorder. Som det fremgaaer af den anførte Bestalling, blev det Anders Thomsen fra 166(5 af tilstaaede årlige Vederlag af 3000 Rdlr. nu nedsat til 1000 Rdlr., idet, foruden Slotsforvaltertjenesten, tillige Bestyrelsen af den lille Have indenfor Slotsgravene og af Kjokkenhaven var bleven tagen fra ham; fra 1683 af fik han dog en Forhojelse af 200 Rdlr. årlig1). Han blev altsaa nu nærmest stillet, som Kaspar Ebelacher havde været i Henhold til Kontrakten af 1663.

Ebelacher var, som ovenfor bemærket, rimeligvis forbleven i Tjenesten som Gartner i Lysthaven, efter at Ordningen af 1666 var traadt i Kraft, men han maa være bleven afskediget. *) Kammerreglementerne i Geh. Ark.

[Original side 132]

116 da Anders Thomsen blev Foged i Lysthaven 1671; af Partikulærkassens Regnskaber ses det nemlig, at der den 22. December 1670 'blev givet i JNytårsgaver for 1671: 40 Rdlr. til to Fogder i Haven (altsaa Anders Madsen og Anders Thomsen) samt 20 Rdlr. til begge Gartnerne sammesteds (altsaa Henrik Dehn i Kjøkkenhaven og formentlig Kaspar Ebelacher i Lysthaven); i Oktober 1671 opføres der imidlertid et Beløb til Husleje til Mester Kaspar Ebelacher som »forrige« Urtegårdsmand *), og i de specificerede Nytårsruller for de følgende År 1672—1679 nævnes der som Nytårsgaver, foruden de 40 Rdlr. til de tvende Fogder i Haven, kun 10 Rdlr. til Gartneren i Kjokkenhaven. Efter at

Anders Thomsens Navn er forsvundet af Regnskaberne med 1686 2), og efter at Nytårsrullerne, der fra 1680 til 1690 kun opføres med en samlet Sum, derefter atter specificeres, nævnes der ikke længere to Fogder i Haven, men de samme Beløb som tidligere gives dog i Ny tårsgaver , således at den følgende Slotsforvalter Hans Koch faaer 20 Rdlr., Gartneren i Lysthaven, Mester Frederik Dreas (afskediget 1699) 20 Rdlr.

og Gartneren i Kjokkenhaven Mester Jorgcii 10 Rdlr. Anders Thomsens Efterfølger som Slotsforvalter Anders Madsen benævnes i Partikulærkassens Regnskaber for 1670 og 1671 enkelte Gange »sorte Anders«; under dette Navn fik han således 30 Rdlr. til en Sørgeklædning for Frederik den Tredie. Han begyndte med en årlig Løn af 400 Rdlr., ligesom Anders Thomsen *) Hans Navn forekommer endnu i Grundtaxten af 1089. Kjøbli, Dipl. III. S. 740. 2) Hans Navn forekommer i Grundtaxterne af 1668 og 1689. Kjohli. Dipl. II. S. 837, III. S. 740, 741.

[Original side 133]

117 havde havt indtil 1666; den blev imidlertid allerede 1670 forhøjet til 448 Edlr., og fra 1672 af fik han et Tillæg af 100 Rdlr. til at holde to Arbejdskarle for; med denne Løn, 548 Rdlr., opføres han endnn i Kammerreglementerne for 1680 og 1681. Af de Beløb, som i Regnskaberne opføres som udbetalte til Anders Madsen, have mange selvfølgelig ingen videre Interesse; her skal derfor kim omtales nogle enkelte. I Maj 1671 fik han således 40 Rdlr. til en Klædning; skjøndt det ikke udtrykkelig siges, at det var i Anledning af Kongens Kroning, fremgaaer dette dog deraf, at der under 1. Januar 1672 opføres 50 Rdlr. til en anden Slotsforvalter, nemlig Laurs Eskildsen på Jægersborg, til en Klædning, »som ham blev lovet på Salvingens Dag.« Den 18.

Maj 1672 blev der udbetalt Anders Madsen 20 Rdlr. til Bjørnedands, men nærmere Oplysning om, hvad der menes hermed, findes ikke. I Anledning af Krigen fik han den 6. Juni 1676 30 Rdlr. til Hjælp udi Krigsstyren. Anders Madsens Funktionstid fandt den første Uddeling af Danebrogsordenen Sted på Rosenborg, nemlig i Året 1671; Dagen angives forskjelligt, idet en af Deltagerne i Højtideligheden, Ove Juel, i sin Dagbog anfører under 8. Oktober, at han »på Rosenborg uden nogen foregaaencle Videnskab, alene tilsagt der at møde , blev med flere alierna acligst gjort til Ridder af Danebrog ved Trompeters og Hærpaukers Klang,«1) medens dette ifølge andre Beretninger skete den 12. Oktober, Dagen efter Kronprincls Frederiks Fødsel-).

]) Hist. Tidsskr. 3. R. 3. B. S. 622, jvfr. 623. *) De Vrigny, Relation d'un voyage S. 449, Travels through Denmark S. 299—300, Lauerentzens (eller Ernsts) Tage-Register Christian des FUnften S. 62-63, Bussæus, Frederik den Fjerdes Dag-Register S. 1—4 og Tag-Register S. 1—5, Bircherods Dag-

[Original side 134]

118 Højtideligheden fandt Sted i det Værelse, som nu benævnes Marmorværelset, og gik for sig på følgende Maade:1) »Efter at Tienesten var tilende i Kirkerne, eomparerede og indfandt sig de, som Dagen tilforn vare advarede og paamindte derom, Grever, Baroner og de hoie KongL Ministrer, hvilke Kongen havde beskikket til at honorere og bivaane denne Ridder-Orden med sin Xær værelse, og det Klokken ungefehr ved 10 Slet om Formiddag, i den store Spise-Sal, som er på Enden af Rosenborg, hvor man på den hoire Haand gaaer op af Trapperne i den nederste Etage (Christian den Fjerdes Audientssal). Der de nu alle vare forsamlede, kom H. Kgl. Maj. selv Klokken henimod 11 tilligemed sin Broder, Prinds Georg, i Kongens egen Vogn; og fulgte med Kongen de høyeste Ministrer, Geheime-Raader, Riddere af Elephantordenen, de som tilstede vare, nemlig Hans hove Excellence Hr.

Ul. Fr. Gyldenløve'1), Felt-Herren Hr. H. Schack, Cantsleren Hr. P. Reetz, Rigets Marskalk Hr. Joh. Cbristoph von Corbitz etc. ; hvilke samtlig fulte hans KongL Maytt- igiennem det ene Gemak, på den venstre Side i Rosenborg (den sydlige Endeboger S. 137—138,. W'ohlfroms Saml. over Bidderne af Elefantog Danebrogsordenen S. 22—29, Peder Biørns Nye Samling over bemeldte Riddere S. 24—31, Oettinger, Geschichte des danischen Hofes, IV. S. 7—8. I Sulims Saml. 1. B. 2, H. S. 204 hedder det, at Indstiftelsen fandt Sted den 18. Oktober Kl. 2 Eftermiddag. Jvfr. i det Hele Werlauff, Om Danebrog og Danebrogsordenen S. XXI— XXVI. 24—31. 1) Werlauff, S. 26—27. 2) Ulrik Frederik Gyldenlove er fremstillet på det af Tapeterne i Riddersalen, som forestiller Marstrands Erobring.

Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 68, 70.

[Original side 135]

119 sal), til et andet mindre Gemak (det nuværende Marmorværelse), hvor der var tillavet og udstafferet en rød Fløyels Canopee med Kygstykke (af Skikkelse som en Lænestol) , som fra Ryggen af hengte ned til Jorden, og var besat med Guldgaloner og Fryndser; under samme Canopee var giort en Throne, et Trin hov fra Gulvet, for hvilken H. Kgl. Mayttselv indfandt sig, og stod. Bag ved Kongens høyre Haand, ungefehr ved Siden af Thronen, stod H. Kgl. Mlaytts Herr Broder, Prinds Georg; neden for Trinnet af Thronen på den venstre Side af H. Kgl. Maytt. saae man Hs. hove Excellence Ul. BY. Gyldenlove som Ober-Kammer-Herre, holdende i sin Haand alle de Insignia og Prydelser, som henhore til denne Orden; ethvert Insigne, hængte ned af sit Baand.

Lige overfor på den anden Side noget neden for igien stod Felt -Herren Hr. H. Schach, fra hvilken Hr. Cantsler P. Reetz fik sit Sted, på den venstre Side af Thronen , og endelig på den anden Side Rigets Marskalk. Udenfor dette Kongl. Gemak udi Salen (den sydlige Endesal) indfandt sig CeremonieMesteren og Ordens -Secretairen. Indenfor Døren af samme Sal stode tvende Herolder med deres HeroldsKlæder på og holdende hver et Scepter i Haanden; udenfor Døren stode tvende Drabantere, begge med deres Hellebarder udi Hænderne, iligemaade hver ved sin Side af Døren. Yed et andet Gemak (Christian den Fjerdes Audientssal) og langs hen af Gangen (Stengangen) fra denne Sal til den anden (den sydlige Endesal) stode i Orden efter hinanden de andre kongl.

Drabantere, alle med deres Hellebarder udi Hænderne. lieden på Slots -Pladtzen midt for Slottet stode alle Hs. Kgl. Maytts Trompetere og Herpockere, som lod sig hore

[Original side 136]

120 iblandt en stor Mængde af Folk. Imidlertid blev en og anden, enhver efter sin Rang og Orden, paakaldet af Herolderne, som gik enhver af dem imode og ledsagede dem fra Gemakket, hvor de forsamledes (Christian den Fjerdes Andientssal), igiennem den lange Gang (Stengangen), hvor Kongens Drabantere vare disponerede og i Orden satte, til et andet udstafferet og beprydet Gemak lige imod det forrige (den sydlige Endesal), hvor de bleve af Ceremonie-Mesteren og Ordens-Secretairen imodtagne i Døren. Imidlertid bleve de nnderviiste af Ceremonie-Mesteren, hvordan de skulde bære sig ad og hvorledes de skulde admirere og honorere nærværende Ordens Indstiftelse, som og tilligemed Ordens-Secretairen gelejdede dem ind for H.

Kgl. Mayt-, hvor de med trende dybe Reverentzer avancerede mod Thronen og satte sig så for H. Kgl. May*, ned på Knæ på det første Trin af Thronen, og således venererede og ærede Kongen. Derpaa kom Ober-Kammer-Herren frem, som med største Underdanighed overleverede Hs. Kgl. Mayt. denne Ordens Insignia og Prydelser, hvilke H. Kgl. May'- selv hængte om deres Halse og derpaa til et Naadetegn udrakte sin Haand til Enhver især af dem, hvilken de ogsaa med største Reverentz ærbødig kyste og med det samme rejste dennem, og omfavnede de ogsaa Prindsens Haand med et Kys. Da dette nu var skeet, indstillede sig Enhver udi Orden efter sin Rang på sit Sted

igien, hvor de andre Riddere af Elephanten gratulerede og ønskede de nye Riddere af DanebrogsOrden til Lykke.

Efterat Enhver af disse tilforn var nu af Herolderne med hoy Rost prøclameret og udraabt for Riddere af Dannebrogs-Orden og det med disse Ord:

[Original side 137]

121 Hs. Kgl. May*- Vores allernaadigste Herre og Konge haver værdiget den hoyædle og velbårne N. N. med den danske Ridder-Orden af Dannebrog, til et Tegn på hans troe Tieneste, som han har beviist H. Kgl. May t., til en Efterretning for Enhver, saavel fraværende, som de der ere nærværende ved denne hoytidelige Forretning. — Hvorpaa begyndte strax Trompeterne og Herpockerne med største Skral og Glædeskrig at stemme an i Kepubliquens Navn for at give tilkiende deres Lykønskninger. Hvilke skeete ligesaavel for de fraværendes giorte Riddere som for dem, der vare tilstæde.« De Mænd, som ved denne Lejlighed ble ve udnævnte til Riddere af Danebrog, vare følgende1): Jørgen Bjelhe") til Høvidsholm, Generallieutenant og Gehejmeraad, død 1696, Otto Powisch til Palsgård, Gehejmeraad og General-Krigskommissær i Danmark, død 1684, Ove Juel til Villestrup, Gehejmeraad, Storkantsler ogVicestatholder i Norge, død 1686, Holger Vind til Gundestrup og Harrested, Gehejmeraad, Vicekantsler og Oversekretær, Ridder af Elefanten 1679, død 1683, Erik Krag til Bramminggård, Gehejmeraad, Kantsier og Oversekretær, død 1672, Korfits Trolle til Sandholt, Gehejmeraad, død 1684, Enevold Parsberg til Pallesberg, Gehejmeraad, død 1680, Christen Skeel til Sostrup, Gehejmeraad, død 1687, Kart Sivertsen Adeler*2), Herre til Bratsberg og Gjemsø> Generaladmiral, død 1675, l) Wohlfrom og Biørn, a.

St., jvfr. S. 117 Anm. 2. 8) Portræter af Jørgen Bjelke , Kurt Adeler, Griffenfeldt, Oluf Rosenkrands og Halm findes på Rosenborg. Brock, Musée ehronologique S. 67, Den oldenb. Kongesl. S. 66, 65, 7%, 66.

[Original side 138]

122 Peter OriffenfeUV) til Griffenfeldt , Over-Gehejme-Etatsog Kammersekretær, Ridder af Elefanten 1673, død 1699, Mogens Frijs, Greve til Frijsenborg, Herre til Frijsenvold, Skatmester og Geliejmeraad, død 1675, Helmuth Otto Yihterfelclt, Friherre til Yintersborg, Herre til Wusterou og Nevefelder, Geliejmeraad og Overhofmarskal, død 1694, Oluf Rosenhrands1), Friherre til Egholm, Herre til Enggård, Geliejmeraad, død 1685, Ejler Holck, Friherre til Holckenhavn, Herre til Elkjær, Geliejmeraad, død 1696, Henrik Ruse, Friherre til Rusensten, Generalmajor, sidan General lieutenant, død 1679, Jens Juel, Herre til Juellinge, Yorgård, Urup og Tostrup, Baron 1672, siden Geliejmeraad, Ridder af Elefanten 1679, død 1700, Vincents Joachim Halm1), Herre til Egede, Overjægermester, siden Geliejmeraad, Ridder af Elefanten 1679, død 1680, Frederik Alilefeldt til Mastleben og Hald, Generalmajor og Kommandant i København, siden Generallieutenant, død 1672, Christian Gilnther von Osten, Oyerkæmmerer hos Prmds Jørgen, død 1677, Hans Yalentin Schultz, Baron, Generalmajor og Ritmester, død i Østerrig, Ulrik Yianen, Greve af Brederode, død i Holland, Burchard Alilefeldt til Saxtorf og Eskildsmark, Gehejmeog Landraad, siden Greve, død 1695, Kaj Lorents Greve af Brockdorff til Kletkamp og Griinenhause, Kammerherre og Landraad, død 1 725.

Nogle Maaneder efter Danebrogsordenens Indstiftelse blev der den 24. Januar 1672 afholdt Hofmaskerade :) Se S. 121 Note 2.

[Original side 139]

123 på Rosenborg, i hvilken blandt Andre den ovennævnte Ove Juel deltog1); den 6. Maj samme År havde den extraordinære hollandske Ambassadør Werckendam »Seerete auclience udj Haven« i Griffenfeldts og Gylclenloves Overværelse, og den 23. samme Maaned blev den extraordinære

engelske Ambassador Hertugen afKiehmond og Lenox modtagen i privat Audients sammesteds, som det synes ligeledes i Overva>relse af Griffenfeldt, der derefter kjorte tilbage med Kongen til Københavns Slot; endelig deltog Griffenfeldt i Kongens Taffel i Haven om Aftenen den 4. August samme År-). lovrigt ere Efterretningerne om Begivenheder, der have fundet Sted på Rosenborg i Anders Madsens Funktionstid, meget faa. Af Partikulærkassens Kegnskaber erfares det, at Kongen et Par Gange skjod nogle Ænder i Haven :i) , og af Aviserne ses det, at et tartarisk Gesandtskab, bestaaende af sex Personer foruden deres Tjenere, den 3.

December 1677 om Eftermiddagen havde Audients på Rosenborg; den fornemste af dem lied Terner Aga og medbragte en Skrivelse fra den store Khan Cham Selin Cherei Chan, medens de fem andre overrakte Skrivelser fra Khanens tre Brodre: Selemet Cherei Galga Sultan, Safa Cherei Muradon Sultan og Azi Cherei Sultan, fra hans Moder Anabihim og fra hans Kantsier Bater Aga4). 1) Dend 24. clito, vare wj effter allernaadigste Befalning alle forkledde på Roszenborg, och bleffue der traeterede. Ove Juels Dagbog i Hist. Tidsskr. 3. R. 3. E. S. 625. 2j Griffenfeldts Kalender for 1672, indført i et migaf Hr. Godsejer. Lieutenant Eekardt til Ørumgård foræret, 444 Sider stort Manuskript fra 1745, der liar tilliort Joachim Otto Schack til Sneumg-ård, og som er betitlet Griffenfeldts Kriminalproces.

3) Under 17. Maj 1676 og 10. Maj 1679. 4) Extraorcl. maanedl. Eelationer Pecbr. 1677, S. 631—632.

[Original side 140]

124 Anders Madsen døde i Eftersommeren 1681, og den 3. September blev det tilladt, at hans Lig maatte begraves om Aftenen1). I Kammerreglementerne for 1682 og 1683 omtales efter Slotsforvalterens Lon en Pension på 200 Rdlr., som maaske har været tillagt Anders Madsens Enke9). Efter Anders Madsen blev Hans Eilersen Koch den 14. Januar 1682 beskikket til Slotsforvalter fra 1. Oktober 1681 at regne; hans Bestalling lyder saaledes3): C. 5. gjore Alle vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, så og hermed antage og bestille Hans Eilersen til at være Slotsforvalter på vort Slot Rosenborg; thi skal han være os som sin absolut og souveraine Arve-Konge og Herre, efter derforuden hans allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydig, huld og tro og udi alle Maader vide og ramme vores Gavn og *) Sjæll.

Beg. 32. 287—288. Det sidste År, Anders Madsen levede, havde han Kunstneren Jan eller Jol.an Hollænder, der oftere omtales i Regnskaberne, i Kost: således blev der den 28. Juni 1681 udbetalt ham et Beløb i den Anledning, og den 29. December samme År fik Anders Madsens Enke udi Haven et Beløb for Jan Hollænder, »hun haver spiset«. Denne Kunstner, der dels omtales som Yoxpousserer, dels som Billedhugger, kom senere i Kost hos Bernt Sadelknægts Enke og arbejdede en Tid lang på Frederiksborg og senere, 1690, på Koldinghus. Rosenborg besidder et Portræt af ham, hvilket vistnok er det, som ifølge Regnskaberne under 16. December 1683 blev betalt Christian Kontrafeyer med 10 Rdlr.; han er fremstillet med et udskåret Elfenbenskrus i Haanden, hvilket ligeledes opbevares i Samlingen.

Han forsvinder af Regnskaberne 1692, idet der den 29. September opføres det Resterende for Johan Hollænders Kost, som Amtmand Schwartz havde udlagt, samt 8 Rdlr. til en fattig Kvinde, hvis Mand af Johan Hollænder var ihjelstukken. (Det om Johan Hollænder i Weilbachs Kunstnerlexikon S. 285 — 286 Anførte er ikke ganske korrekt). 2) En Karen, salig Anders Madsens, forekommer 1685. Rentekammerets Resolutionsprot. 8. 62. 3) Rentekammerets Bestall. Prot. 19 a. 127—128.

[Original side 141]

125 Bedste, med største Flid og Vindskibelighed at fremme og befordre og derimod al Skade og Fordærv bindre og afværge, så og hvad han således til vores Præjuditz fornemmer, os straxen uden nogen Undseelse tiJborligen aabenbare og give tilkjencle. Særdeles skal han vel i Agt have, at

Bygningen, saavidt liannem vedkommer, vel ved Magt og Hævd holdes, og om derpaa nogen Brøstfældiglied findes, itide på tilbørlige Steder give tilkjende, at det kan blive repareret og forfærdiget; de Mobilier, Tapezeri, malede Stykker og alt Andet, som hannem til Inventarium er eller bliver leveret, skal han iligemaacle i god og flittig Opsigt have, at Intet deraf forrykkes eller fordærves, men vel forvares og konserveres, så han, når paafordres, derom kan gjøre god Bede og Begnskab, hvøraf han og Intet uden vores sær allernaadigste Bevilling og Tilladelse maa bortlaane og Alt, hvad hannem herforuden Tid efter anden anbefales, troligen og flittigen forrette og sig i det Øvrige udi alle andre Maader således skikke og forholde, som det en ærlig, oprigtig Slotsforvalter og tro Tjener egner og bor, og han agter at svare og være bekjendt.

For hvilken hans Tjeneste vi allernaadigst have bevilget liannem at maatte nyde det, som hannem udi vores Kammer-Beglement tillagt er eller vorder, som skal begynde og angaa fra sidstforleden første Oktober udi næstafvigte 1681de År og således kontinuere, indtil vi anderledes derom tilsigendes vorder. Hans Eilersen Koch, der var født i Danzig 1631 *), og hvis Navn allerede forekommer i Partikulærkassens Begnskaber i det første År, fra hvilket disse haves bevarede, nemlig 1670, havde tidligere været kongelig Livkarl; i denne Egenskab havde han ledsaget Kongen i den skaanske Krig og på forskellige Bejser. Af J) Hofman. Saml. af Fundationer I. S. 90 (meddelt af Hr. Bibliotlieksassistent Bricka).

[Original side 142]

126 andre Oplysninger af Interesse, som kunne fremdrages af Regnskaberne med Hensyn til ham, skal anføres, at lian var med ved Rosballetten, som omtales i Bircherods Dagbøger under 13. Januar 1678 !), i hvilken Anledning han fik 30 Rdlr. til en rod Kjole, og at han. opvartede ved Karusselien 1680 i Anledning afPrindsesse Ulrika Eleonoras Formæling med Karl den Ellevte og derfor fik 30 Rdlr. Som Livkarl havde han en Slags Rnstmesterbestilling, for hvilket »Flikkeri på Geværet«, som det kaldes, han ligesom hans Efterfølgere Livkarlene Claudi (1682-1683), Hansehen (1683—1689), Frank (1690—1698) og Fabricius oppebar 150 Rdlr. årlig. Da der netop dengang, som ovenfor bemærket, var et ikke ubetydeligt Rustkammer på Rosenborg, er det vel ikke usandsynligt, at han ogsaa kan have havt med dette at gjore, og at dette kan have givet Anledning til, at han efter Anders Madsens Død blev Slotsforvalter; et Par af hans Eftermænd på Rosenborg begyndte ogsaa deres Løbebane som Livkarle, ligesom tidligere Johan Funck i Christian den Fjerdes Tid, og som det vil erindres, havde baade Hans Rostgård og Anders Madsen havt Bestillinger på Slottet, for cle bleve Forvaltere.

Et Års Tid efter at Hans Koch var bleven Slotsforvalter, giftede han sig med Dorthe Rasmusdatter Lund-), og i Anledning af hans Bryllup blev der den 28. December 1682 af Partikulærkassen givet ham 100 Rdlr. Han var i det Hele vel anskreven hos Christian r) S. 192, 563, 573, jvfr. Extraord. maanedl. Rel. Januar 1678, S. 655—657. 2) Hofman, a. St.. Seddel om Vielse i Huset af 24. Oktober 1682 i Sjæll. Reg. 32. 653.

[Original side 143]

127 den Femte, der et Par Gange fritog ham og hans Familie for at betale Kopog Kvægskat ') og i 1683 forhøjede hans oprindelige Lonning som Slotsforvalter, 350 Rdlr. årlig, til 400 Rdlr.-) og senere, idetmindste fra 1689 af, til 848 Rdlr.; det sidstnævnte Belob forblev derefter i en lang Årrække den normerede Forvaltergage. I sine sidste Leveår opholdt Kongen sig meget på Rosenborg og spiste da, som det vil fremgaa af det Følgende, enkelte Gange hos Hans Koch, undertiden endog med et større Folge. Udgifterne ved disse Taffeler bleve ham godtgjorte af den kongelige Kasse; således opføres der i Regnskabet for 1696 et Belob af 500 Rdlr. til Hans Kochs Hustru og i 1699 et Beløb af 240 Rdlr. til Slotsforvalterens Hustru på Rosenborgfor Spisning.

Det var selvfølgelig ikke altid, at Selskabet hos Hans Koch var så fornemt; han havde ogsaa en mere jævnbyrdig Omgangskreds; således var der den 22. August 1693 om Aftenen Gilde hos ham3) i Anledning af, at daværende Professor Magister Jens Bircherods Fætter Hr. Jens Gerner, Sognepræst i Tjæreby, holdt Jaord med Magdalene Sophie Thomsen4); foruden Bircherod og hans Hustru Søster Bartholin var Brudgommens Fader Biskop Hwérik &erner% Magister Johan Bircherod, Slotspræsten Magister Peter Danielsen Cøler, der var gift med Christence Petersdatter Bircherod G), og flere andre tilstede. ') Kentekammerets Res. Prot. 7. 204, 8. 445. 2) Kammerregi. i Geli. Ark. 3) Birclierods Dagbøger S. 275. 4) Wibergs Præsteligt.

III. S. 341. 5) Portræt af Henrik Gerner findes på Rosenborg. Brock S. 49. 8) Wiberg II. S. 115, jvfr. 349.

[Original side 144]

128 Medens Efterretningerne om de Begivenheder, som fandt Sted på Rosenborg i Anders Madsens Tid, kun vare meget tarvelige, haves der derimod fra Hans Kochs Funktionstid en Mængde Beretninger dels om Fester, der ere blevne afholdte der, dels om Kongefamiliens Besøg på .Slottet og i Haven1). Kort efter hans Tiltrædelse blev der således den 24. November 1681 holdt en Hofmaskerade der, idet Hans Majestæt og det hele Hof, efter at have diverteret sig i Amagerklæder og spist på Ladegården, om Aftenen maskerede fortsatte deres Lystighed på Rosenborg, og den 22. Februar 1682 holdt Prinds Jørgen et Bal der for hele det kongelige Herskab. Det følgende År 1683 blev der den 24. Juli holdt et stort Taffel på Rosenborg før de franske Officerer, som vare komne til Øresund ombord på en Eskadre bestaaencle af 13 Linieskibe-), og den 5.

Maj a) Hvor ingen anden Kilde i det Følgende er anført, hidrøre Efterretningerne fra det Kostgårdske Manuskript Fol. 02 i Univ. Bibi., hvilket vistnok er en Afskrift af en Furérjournal. 2) Extraord. maanedl. Kel. for Juli 1683, S. 375 findes følgende Lista På de Fransøske Orlogs Skibe, som forgangen den 26.'Junii ere ankomne i Øresund, under Monsieur le Marqvis de Previlly, Yice-Admirals Commando. Dend I. Esqvadron. Nafn på Skib Commandants. Styeker. Mandskab. le Glorieux Mr. le Comte de Relingves GO 400 le Contant Mr. de Maignou 54 350 TApollon Mr. le Marqvis de Langeron 52 320 le Temeraire Mr. le Chevalier de Eosmadee 52 303 le Bon Mr. de Coitlogon 52 Dend II. Esqvadre. 300 l'Illustre Mr. de Gabaret Chef descadre 70 400 le Fort Mr.

de Montortie 58 350 le Fendant M. de Manchault 52 300 le Prince Mr. Desnos 58 350

[Original side 145]

129 1684 udnævnte Kongen, med samme Ceremonier som i 1671 og* ved Hærpaukers og Trompeters Lyd, i Marmorværelset efternævnte Herrer til Riddere af Danebrogsordenen1): Frederik Greve af Ahlefeldt, til Langeland og Rixingen, Ridder af Elefanten 1688, død 1708, Joachim Henrik Bulow, Overhofmarskal hos Hertugen af Bruns vig-Luneborg-Z elle, død 1724, Ludvig Rosenkrands, Baron af Rosendal, Greve til Høvidsholm, Gehejmeraad, død 1684, Didrik Schultz til Findsstrupgård, Hellestrup og Christianshald, Gehejmeraad, død 1704, Otto Skeel til Vallø og Billesborg, Etats- og Justitsraad, død 1695, Sten Hondørf til Rønneholm, Gehejme-, Etats- og Justitsraad, død 1687, Christopher Sehested til Mslevgård, Etats- og Admiralitetsraad, siden Gehejmeraad, død 1699, Konrad Biermann Ehrenschild, Herre til Buskerudsgård og Teichhof, Gehejmeraad, død 1698, Dend III.

Esqvadre. Nafn på Skib. Commandants. Stycker. Mandskab. 1'Entrepren Mr. le Chevalier de Charernault 56 350 le Courageux Mr. d'Amblimont 52 300 l'Arogant Mr. de Panetier 56 300 le Pretieux Mr. de Miricour 56 300 Det har formodentlig været en Slægtning af Chefen for le Bon, som et Par hundrede År senere besøgte Bosenborg, da de franske Deputerede og Journalister den 16.

August 1867 besaae den kronologiske Samling (Dagbladet 1867 Nr. 189): blandt Journalisterne var nemlig en Vicomte G. de Coetlogon (Dagbladet 1867 Nr. 190). ') WerlaufF S. 27, Extraord. maanedl. Kel. April og Maj 1684 S. 450 — 452, Mathies Skaanlnnds Autobiografi i Norsk hist. Tidsskr. 3. B. S. 154—155, Wohlf'rom S. 34-41, Biørn S.

36— 43. TageEegister Christian des Filnften S. 175. Bireherods Dagbøger S. 220.

[Original side 146]

130 Michael Vibe til Freienfeldt, Gehejme-, Etats- og Justitsraad, død 1690, Kaj Rumohr til Hanrau og* Sastrupholm, Gehejmeraad, død 1714, Johan Henrik Kielmann, Baron af Kielmannseck, Gehejmeraad, Henning Reventlou til Hemmelmark, Gehejme- og Landraad, død 1705, Knud Thott til Knudstrup og Gaunø, Gehejmeraad, død 1702, Andreas Pauli Lilienkrone, Gehejme- og Landraad, død 1700, Markus Gjø til Hvidkilde og Brahesborg, Gehejme-, Etatsog Justitsraad, død 1698, Christian Sigfred Plessen til Hoikendorf, Gehejmeraad, Ridder af Elefanten 1695, død 1723, Frants Eberhard Speckhan, Gehejmeraad, død 1697, Frederik Yittinghoff, kaldet Scheel, Baron af Schulenburg, Herre til Eskebjerg, død 1691, Adam Levin Knuth til Tybjerg- og Assendrupgård, Overkammerjunker, siden Gehejmeraad, død 1699, Frederik Gabel til Bregentved, Etatsraad, siden Gehejmeraad og Yicestatholder i Norge, død 1708, Otto Krabbe*) til Holmegård og Egholm, Etatsraad, siden Gehejmeraad, Ridder af Elefanten 1709, død 1719, Anton Widf Haxii hemsen '), Overstaldmester, død 1694, Frederik Gersdorf til Ravnholt, Etatsraad og Overceremonimester, død 1691, Philip Adam Massenbach, Generalmajor af Kavalleriet, død 1702, Johan Georg Baron af Schulenburg, Generalmajor af Infanteriet, død 1715, Hans Schack til Stoltzenburg og Prahvitz, Generalmajor af Infanteriet, siden Gehejmeraad, Generallieutenant og Kommandant i København, død 1706, l) Portræter af Otto Krabbe og Haxthausen lindes på Rosenborg.

Brock S. 77.

[Original side 147]

131 Barthold Billow, Generalmajor af Infanteriet og Kommandant i Kastellet Frederikshavn, død 1694, Christian Bjelke til Basnæs ogAnrsgård, Admiral, død 1694, Henrik Spån til Hørbygård, Admiral og Admiralitetsraad, død 1694. »Efter fuldendecle Aet«, hedder det i Aviserne, »ere de her nærværende heye Ministri och liøybemældte Riddere blefne værdigede at spjse hos Hans Kongelige Majestæts egen Tafel. Siden er holden et Kongl. Skifveskydende, hvorved Hans Kongl. Majestæt vores Allernaadigste Arffve-Konge, hendes Majestæt den Kongl. Frue Moder, Her Geheime Kaad Yibe, oc Her Grefve Otto Kantzau hafver bekommet Gevinsten. Herpaa er siden holdet Aftens Maaltid, derpaa en Ballet spillet, och til Beslutning et herligt Fyr-Verck blefvet anstucket.« Dagen efter, den 6.

Maj, fortsattes Højtidelighederne på Rosenborg med en stor Titeluddeling, ved hvilken Følgende bleve udnævnte1): til virkelige Etatsraacler: Matliias Moth, Kancelliraad og Kammersekretær, Assessor i det danske og tydske Kancelli samt Kammerkollegiet, Kaspar Schøller til Lellinge og Spanagergård, Kancelliraad og Kammersekretær, Bolle Litxdorf-) til Sørup, Kancelliraad og Kammer-' sekretær, Thomas Balthazar von Jessen,. Kancelliraad og tydsk Kammersekretær, J) Sjæll. Beg. 33. 590 — 601 sammenholdt med Bernhard Maltas Alfab. Fortegn, over alle Embedsmænds Avancer, Død etc. 1670— 1730 i det store kgl. Bibi. 2) Portræter af Bolle Luxdorf, af Henning Meyercrone (malet af Bigaud) og af Yillum Yorm findes på Bosenborg.

Brock S. 76, 77.

[Original side 148]

132 Jens Harboe, Krigs- og Admiralitetsraad og Krigssekretær, Poul von Klingenberg til Bustrup, Hanrau og Tostrup, Etats- og Koinnierceraad samt Generalpostmester i Danmark, Mogens Skeel til Fusingø, Etatsraad, Henning Meyercrone1), Etatsraad og Gesandt i Frankrig, Herman Meyer, Etats-, Krigs-, Admiralitets- og Kommerceraad, Albert Gyldensparre, Etats- og Kommerceraad, Eggert Christopher Knuth til Aasmark; til Etatsraad er: Peder Eesen, Justitsraad, Præsident i København og Assessor i Højesteret, Rasmus Vinding, Justits- og Kancelliraad og Assessor i Højesteret, Jens Rosenkrands til Faurskov, Justits- og Kancelliraad, Amtmand over Nyborg Amt og Landsdommer i Fyen, Christian Lund, Justits-, Kancelli- og Assistentsraad, Justitiarius og Assessor i Overhofretten i Norge, Peder Scavenius til Aastrup, Generalprokurør, Kommerceraad og Assessor i Højesteret, Christian von Lente til Zarlhausen, »Tores Raad« og Gesandt i England, Johan Hugo von Lente, Regeringsraad i Slesvig og Holsten, Gesandt ved det Kølnske Hof, Christian Stockfleth, Kancelli- og Assistentsraad, Sekretær i Norge og Gesandt i Sverig; til Justitsraader: Poul Nielsen (Rosenpalm) til Brorupgård, Kancelliraad, Assessor i Højesteret og Kancellikollegiet, Erik Rothsten til Lerbæk, Kancelliraad og Landsdommer i Nørrejylland, Holger Parsberg til Eskjær, Kancelliraad og Landsdommer i Sjælland, Andreas von Engberg til Raunstrup, Kancelliraad og Landsdommer i Sjælland, *) Se Side 131 Note 2.

[Original side 149]

133 Knud Urne Sivertsen til Juelskov, Kancelliraad ; til Kancelliraader: Jens Rosenheim, Kammer- og Kommerceraad, Erasmus Bartholin til Lindholm, Assessor i Højesteret og Konsistorium, Mathematicus regius og Professor honolarius, Vilhtm Form1), Assessor i Højesteret, Historiograf og Bibliothekar, Peder Lerche til Lerchenfeldt, Landsdommer i Nørrejylland, Sten Bille til Jungergård; til Kancelliraader og virkelige Kammerr a a d e r : Jens Foss, Assessor i Højesteret, Frederik Giese til Giesegård, Admiralitetsraad, Assessor og Sekretær i Kammerkollegiet, Mels Bentzon til Voer, Admiralitetsraad, Assessor i Kammerkollegiet og Vice-Generalprokurør ; til Kammerraader: Andreas Gi'mther, Admiralitets- og Kommerceraad, Assessor i Kammerkollegiet og Direktør over den øresundske Tolds Oppebørsel, Jørgen Elers, Assessor i Højesteret og Kammerkollegiet.

Hermed ophorte Ordens- og Titeluddelingerne på Rosenborg i Christian den Femtes Tid, og vi høre nu fra Resten af hans Regering kun om Kongefamiliens Besøg, om Familiefester og om Gesandters Modtagelse der. Således diverterede Hans Majestæt og det hele kongelige Herskab sig den 12. November 1684 på Rosenborg og udklædte sig i forskellige Dragter, og i Anledning af Dronningens Fødselsdag clen 27. April 1687 trakterede Kongen i sin Have, hvor der om Sommeren under Prinds Jørgens Besøg ligeledes blev holdt Taffel. Den 13. November !) Se Side 131 Note 2.

[Original side 150]

134 1688 om Formiddagen havde den franske Gesandt Marqnis de Chivarny Afskedsandients på Rosenborg, hvor hans Afloser Marqnis de Mortangis om Eftermiddagen havde sin Tiltrædelsesaudients1). De fyldigste Efterretninger om Rosenborgs Benyttelse som Opholdssted for Kongen og hans Familie foreligge imidlertid forst fra de sidste ti År af Christian den Femtes Regering; Året 1690 kan således opvise 47 Dage9), på hvilke Kongen har været der eller i Haven, i Reglen for at spise til Middag eller Aften ; ved et af disse Besøg, den 27. Februar, blev der skudt til Maals3); et Uheld ramte Kongen her den 11. Maj, idet Hesten stejlede med ham i Haven, så at han faldt af: han kom dog ikke til Skade herved4).

To Gange, den 12. Juni og 30. Juli, var han Gjæst hos Hans Koch, og fra Midten af Juni til Midten af Juli brugte han Bade på Rosenborg5), hvor han i den Anledning enkelte Gange overnattede'5). Det følgende År, 1691, kan opvise 53 Dage, på hvilke Kongen var på Rosenborge); tre Gange, den 12. *) Nyt hist. Tidsskr. 1. B. S. 495,. Amn. 15, Rostg. Manuskr. 2) 27. Februar, 11. 14. 24. 25. 30. og; 31.

Maj, 1. 3. 6. S. 12. 13. 14. 15. 17. 18. 19. 21. 26. 27. og 28. Juni, 1. 2. 5. G. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 18. 23. 27. 29. og 30. Juli, 15. og 27. August, 4. 5. og 27. September, 28. Oktober, 16. 20. og 31. December. 3) Kongens Dagboger i Nyt hist. Tidsskr. 1. B. S. 511. 4) Kongens Dagboger a, St. S. 515.

5) 12. 17. 21. og 28. Juni, 1. 5. 10. og 12. Juli. Kongens Dagboger a. St. S. 517, 518, 519; han anfører, at han ialt har badet ni Gange på Rosenborg; det syvende Bad, som lian imidlertid ikke omtaler i Dagbøgerne, har han formodentlig taget den 8. Juli efter at have overnattet på Rosenborg, se næste Anm. 6j 27.-28. Juni, 7.-8. 9.-10. 11.— 12. Juli. 7) 9. 21. 26. og 27. Januar, 10. og 19. Februar, 7. 18. og 31. Marts, 2. 15. 21. 25. og 27. April, 6. 12. 13. 29. og 31. Maj, 8. 9. 10.

[Original side 151]

135 Maj, 20. August og 24. November, var han til Middag' hos Slotsforvalteren; den 29. Maj og 11. Juni spiste han i Haven. Dronningens Fodselsdag, den 27. April, blev, efter at Kongen om Formiddagen havde holdt Statsraad på Rosenborg, fejret sammesteds ved et Middagstaffel for Herskabet og alle Ministrene1). Den 6. Maj blev der skudt til Maals med Bosser-), og den 13. Juni blev der om Eftermiddagen skudt om en Qxe,T). Juni Maaned brugte Kongen Bade på Rosenborg4) og overnattede i denne Periode nogle Gange der5); den 16. Juni, da han tog det fjerde Bad, lod han sig kopsætte0;, og den 18. Juni holdt han Statsraad om Formiddagen på Rosenborg. Året 1692 var Kongen kun 38 Gange på Rosenborg*); hos Hans Koch spiste han den 2.

Juli og i Haven den 17. Juli og 7. August; den 14. Juni underskrev han Brevene på Rosenborg ; Skiveskydning fandt Sted den 7. August. Den 11. August om Aftenen udbrød der Ild i Fiolstræde, hvorfor Kongen red fra Rosenborg til Brandstedet, men Ilden blev snart slukket. Den 11. 12. 13. 15. 16. IS. 19. 20. 21. 25. og 28. Juni, 26. Juli. 1. 4. P. 16. og 20. August, 28. og30. September, 3. 7. 10. 15. 20. 24. og 27. Oktober.. 10. og 24. November, 1. 15. og 29. December. x) Rostg. Manuskr. og Maanedl. Kel. S. 603. *•) Kongens Dagbøger i Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 199. 3; Kongens Dagboger a. St. S. 211 og Eostg. Manuskr. 4) 9. 11. 13. 16. 18. og 20. Juni. Kongens Dagboger a. St. S. 209, 211. 212, 213.

r>) 8.-9. 10.— 11. 12.— 13. 15.— 16. 18.— 19. Juni. G) Kongens Dagboger a. St. S. 211. 7) 14. Januar, 19. og 24. Februar, 8. 15. og 26. Marts, 23. og 30. April, 19. Maj, 9. 14. og 29. Juni, 1. 2. 3. 7. 17. og 19. Juli, 4. 7. 9. 11. 21. 28. og 29. August, 4. og 6. September, 15. 25. 26. og 27. Oktober, 3. 5. 22. og 29. November, 13. 15. og 20. December.

[Original side 152]

136 20. December om Eftermiddagen gave Kongen og Dronningen den franske Gesandt Marqnis de Mortangis Afskedsandients på Rosenborg1). Året 1693 besøgte Kongen Rosenborg 31 Gange-) og spiste tre Gange til Middag bos Hans Koch; nemlig den 13. Maj (efter at han havde ladet sig årelade), den 9. Juni og 31. December. Den nye franske Gesandt Bonrepos havde den 19. Februar om Eftermiddagen sin første Audients på Rosenborg 3). Kongen spiste til Aften i Haven den 14. Maj og alle Herskaberne sammesteds den 13. Maj og 29. Juni; ved sidstnævnte Lejlighed blev der efter Maaltidet antændt et Fyrværkeri på Yolden. Begyndelsen af Året 1694 indtraf der en sørgelig Begivenhed ved Rosenborg, idet Portneren den 10.

Januar, da han om Aftenen i en stærk Storm skulde lukke den store Port, blev knust af denne4). — Kongen, der den 3. Januar var kjort forbi Rosenborg ad Yolden, aflagde, ligesom de foregaaen cle År, hyppig Besøg her3); Maanedl. Kel. S. 764 og Rostg. Ifanuskr. 2) 7. 26. og; 28. Januar, 4. 10. 15. 18. 19. og25. Februar, 10. og 27. Harts, 11. 12. 19. og 27. April, 4. 13. og 14. Maj, 9. 12. og 29. Juni, 2. 9. 18. og 19. Juli, 14. Oktober, 20. og 21. November, 11. 21. og 31. December. ?') Tage-Register

Christian des Flintten S. 280, Bircherods Dagbøger S. 261 og Rostg. Manuskr. 4i Bircherods Dagboger S. 282 : Tildrog sig ved Rosenborg Slot en ulykkelig Hændelse, idet Porteneren sammesteds, der hånd om Aftenen vilde lukke den store Port i, fik udi denne sin Forretning en hastig Afgang; thi den stærke Vind slog Porten meden ilende Fart i på hannem, så at hans Hoved, Arme og flere Lemmer blev klemt i Stykker, og f'orårsagede ham en ynkelig Død.

— Stormen, der kom fra Nordost og var ledsaget af en hård Frost, bevirkede mange Oversvømmelser her i Landet. Mansa, Folkesygd. S. 491. 5) 4. Februar, 6. 13. 17. 21. og 29. Marts, 17. 24. 25. 27. og 28.

[Original side 153]

137 han spiste den 29. Marts samt 1. og 26. Maj til Middag hos Hans Koch og den 7. Maj til Aften i Haven ; samtlige Herskaber spiste til Aften på Rosenborg den 17. Maj. Ved sit Besog den 6. Marts besaae Kongen nogle unge Heste, som vare komne fra Nykjøbing. I Anledning af Dronningens Fødselsdag den 27. April spiste hele det kongelige Herskab til Middag på Rosenborg, hvor baade Spisesalen og Bordet vare ligesom en skjon Urtehave at se1). Kongen, der de to foregaaende År ikke synes at have taget Bade på Rosenborg, benyttede derimod saadanne her i Året 1694 i Maj og Juni-) og overnattede flere Gange hern); den 21. Maj beskjæftigede han sig med Statssager, idet han lod Postbrevene læse i Haven. Ben 14.

November lod han sig årelade på Rosenborg. Året 1695 begyndte på sædvanlig Maade, idet Kongen den 9. 10. 15. og 25. Januar aflagde Besøg på Rosenborg; men sidstnævnte Dag begyndte han at lide af Podagra, som efterhaanden tog til, så at han den 4. Februar maatte benytte en Rullestol fra Rosenborg, og først den 28. Marts var han atter så vel, at han igjen kunde kjore til sit Lystslot for at spise til Middag der4); i April og Maj gjentog han ofte sine Besøg der5), April, 1. 7. 8. 9. 13. 14. 15. 17. 18. 21. 22. 25. 26. og31. Maj, 1. 7. 8. 17. 18. og28. Juni, 12. Juli, 4. og 12. September, 10. Oktober, 14. 24. 26. og 29. November, 3. og 21 December. l) Maanedl. Kel. S. 892 og Rostg. Manuskr. '-') 9.

14. 18. 22. og 26. Maj. 1. og 8. Juni. ;i 8.-9. 17.— 18. 21.— 22. 25.-26. Maj, 31. Maj— 1. Juni, 7.-8. 17.— 18. Juni. 4) Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 624 og Eostg. Manuskr. 5j 3. 4. 9. 10. 10. 17. 20. 21. 24. 25. og 30. April, 6. 8. 10. 16. 21. og 23. Maj: sidstnævnte Dag spiste lian til Middag i Haven.

[Original side 154]

138 men hans Helbred var stadigvaklende, så at han kun et Par Gange, den 17. og 25. April, kunde taale at ride1), medens han ellers maatte kjore-). Han besluttede derfor at holde sig i længere Tid i Ko på Rosenborg og forlagde sin Residents hertil den 26. Maj; de første Dage derefter hengik dog på sædvanlig Vis med Statssager, Taffeler, Skiveskydning, Kjoreture omkring Byen, til Ny Amager (Frederiksberg), Gyldenlund, Jægersborg og Dyrehaven3): men da Kongen den 31. Maj på Grund af en stærk Hoste, som i længere Tid havde plaget ham, maatte blive liggende til Kl. 9, og han Dagen efter befandt sig temmelig ilde og kastede op, så at han om Aftenen, da hele det kongelige Herskab efter Sædvane var kommet til Rosenborg for at spise til Aften, ikke kunde nyde synderlig Andet end Grod, tog ban, da det netop var Nymaane, næste Morgen , den 2.

Juni , ind at svede på ; Følgen heraf var, at lian blev meget mat, så at han ikke kunde nyde Noget for Kl. 2, da han drak noget Mælk, og han maatte nu bekvemme sig til at udeblive fra Taffelerne og bruge en Mælkekur; tre Gange om Dagen, Kl. 5 Mor1) Den 17. April reel han efter Micldagstaffelet omkring i Haven (Rostg. Manuskr.), og den 25. April red lian henimod Aften fra Rosenborg til Kjobenliavns Slot (Nyt hist. Tidsskr. 2. R. S. 624 og Kostg. Manuskr.). 2) Den 30. April prøvede han fra Rosenborg en ny Rejsechaise. 3j Taffelet den 28. Haj i det rode Plus i Haven deltoge Grev Keventlou , begge

Juelerne (af Niels Juel lindes Portræter på Rosenborg, Brock S. 70). Overkammerjunkeren, Oversekretærerne Moth , Jessen o^ Harboe , Marskal Råbe og Generalmajor Cormaillon.

— Den 29. Maj kjørte Kongen om Formiddagen omkring i Lystog Kjøkkenhaven i Rullestolen, og henimod Middag kjørte han til Dronningens Have, hvor han blev »trakteret med allehaande Lystighed« af Hendes Majestæt.

[Original side 155]

139 gen, Kl. 11 Formiddag og Kl. 6 Aften skulde lian således drikke Mælk med Franskbrod eller Perlebyg til, medens han iovrigt ikke maatte nyde Noget. Da lian ikke kunde taale at gaa, blev lian kjort omkring i Haven i en Kulievogn *) , men efterhaanden bedredes hans Tilstand, og Hosten ophorte den 12. Juni; den 18. Juni spadserede han lidet i Haven stottet til Dronningens Arm, og han forsøgte nu ogsaa at gaa nogle Gange frem og tilbage i sit Værelse uden Stokke; den 21. begyndte han at nojes med een Stok og kunde gaa fra sit Værelse ud i Haven forbi det firkantede Hus til den hollandske Kjokkenbygning2) ; på denne Tid led han dog af Tandpine og fik derfor den 22. en Tand trukken ud. Den 27. Juni ophorte han, efter om Formiddagen at have ladet sig årelade, med at drikke J) Nyt hist.

Tidsskr. 2. 13. S. 6:24, jvfr. S. 62R. 2j Det Lollandske Kjokken i Rosenborg Have (i det rode Lysthus eller Eremitagen, jvfr. Inventariet af 171S S. 591 — 59G, hvor nu Herkulespavillonen lig-ger) var ligesom et tilsvarende i Badstuen ved Frederiksborg; blevet indrettet af Kurt Adeler, som i Året 1673 til Betaling- herfor efter Ansøgning hk Patronatsret til en Kirke i Bratsberg Amt (Rentekammerets Deliberationsprotokol 3. 169). Partikulærkassens Regnskaber for de første År af Christian den Femtes Regering omtales en hollandsk Pige Regine Bendtsdatter, som renholdt det hollandske Stentøj i Rosenborg- Have, og som derfor fik 12 Rdlr. Kvartalet. — Når Stoltenberg (Rosenborg Slot og sammes historiske Mærkværdigheder 1840.

S. 6) siger, at Betjenten her. som hejsede Anretningen op ved Hjælp af et Tridseværk. blev kaldet Postillonen, da er dette vistnok en Misforstaaelse af Inventariet af 1718 S. 595, hvor det hedder: »Udj Een Maschine findis een Sølf Plade, der om een Kiands, med trej palm greene. Altsammen af Sølf, hvor udj Maden, som Postellionen opfører, settis.« Ted Posteilionen menes nemlig Porcelænet, jvfr. Meier, Efterretn. om Fredensborg Slot S. 46, 47.

[Original side 156]

140 Mælk om Middagen og Aftenen og nødfor første Gang vedet Besog på Ladegården Honsekjodsuppe med Perlebyg og stegte unge Høns og drak dertil Kødvin blandet med to Portioner destilleret Brøndvand, og om Aftenen spiste han på Rosenborg Yandgrod og stegte unge Høns og drak dertil Rødvin blandet som ovenfor angivet. Med denne Levemaade vedblev han nu i længere Tid og kunde allerede fra den 29. Juni af undvære Middagssøvnen, som han havde vænnet sig til under Mælkekuren1); i Dagene fra den 3. til den 11. Juli tog han Bade, og den 14. Juli kunde han atter deltage i Taffelerne. Under hans Sygdom besøgte Kongefamilien ham daglig og spiste i Reglen til Middag eller Aften på Rosenborg. Foruden de Adspredelser, som Kongen havde ved sin Families Besøg, ved hvilke der oftere blev afholdt Ringrenden i Rallevogne eller i Baacle, skudt til Skive, spillet, spadseret o.

des]., morede han sig ogsaa selv med Skiveskydning i Haven, og når hans Helbred tillod det, kjørte han omkring i Stadens Omegn eller besøgte Tojhuset, Kastellet, Toldboden, Holmen og Ladegården; engang, den 1. Juli, besaae han Brandsprøjterne på Grønland ved Østerport, en anden Gang, den 2. Juli, var han ude ved Fuglestangen ; han besaae ogsaa, den 28. og 29. Juni, Rustkammeret på Rosenborg og var engang, den 14. Juni, med Bygmestrene Stenvinkel og Quellinus i

Marmorværelset sammesteds; det synes heraf at kunne sluttes, at det omhandlede Værelses 3) Om Kong-ens Ophold på Rosenborg hedder det i Maanedl. Eel. for Juni 1695 S. 1003: Hans Kongl. Majestæt haver sig udi denne Maaned mestendeel på Rosenborg opholdet, og betient sig der det angenemme Sommer-Veyr.

[Original side 157]

Hl Dekoration er blevet udført i Året 1695. Trods sin Sygdom forsømte Kongen ikke Statssagerne; thi når det var Postdag, kom Ministrene til ham på Rosenborg for at referere. Der blev ogsaa regelmæssig holdt Gudstjeneste på Rosenborg hver Son- og Helligdag; den forste Søndag gav Kongen 4 Rdlr. i Tavlen, de andre Gange 2 Rdlr.1). Den Prædiken, som blev holdt Søndagen den 7. Juli, maa utvivlsomt have grebet Kongen dybt; thi Fredag Aften var der kommen en Kurér med det Budskab, at hans tyveårige Søn Prinds Christian var død i Ulm på sin Rejse til Italien, hvorfor Alle vare klædte i den dybeste Sorg. Kongens stadige Ophold på Rosenborg varede, med en kort Afbrydelse i Dagene fra den 16. til den 19.

Juli, indtil den 23. samme Maaned; han forlagde derpaa Residentsen til Jægersborg og senere, hen på Efteråret, til Københavns Slot; men han aflagde dog i denne Periode endnu adskillige Gange Besøg på Rosenborg-), hvor han ofte spiste til Middag, ligesom han ogsaa der beskjæftigede sig med Statssager; enkelte Gange overnattede han ogsaa der3). Kronprindsens Fødselsdag den 11. Oktober blev fejret i den hollandske Kjøkkenbygning ved et stort Taffel, ved hvilket Fyrsten af Anhalt var tilstede; der hørtes Yokal- og Instrua) 2. 9. 16. 23. 24. og 30. Juni, 2. 7. 14. og 21. Juli. Partikulærkassens Regnsk. og Rostg. Manuskr. 2) 3. 13. 20. og 26 August, 7. 12. 13. og 14. September (da der blev skudt om en Hest), 28.

September, 8. 11. 16. 24. 25. £6. og 30. Oktober, 2. 4. 5. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 18. 23. og ^6. November, 12. og 16. December. 3) 24.-25. Oktober, 4.-5. 5.-6. 8.-9. 9.— 10. 10.— 11. 11.-12. 12. — 13. November.

[Original side 158]

142 mentalmusik og Stykkers Losning1). I November Maaned residerede Kongen på Rosenborg fra den 8. til den 13., og der blev da, tildels af denne Grund, flere Gange holdt Taffeler her for det hele kongelige Herskab-); to Gange, den 6. og 8., holdtes disse i den hollandske Kjokkenbygning. Før Taffelet den 13. November gav Kongen Audients til en Hofmester fra Meklenborg, som formodentlig var kommen hertil i Anledning af Kronprindsens Formæling. Forinden Kongen i Foråret 1696 for en længere Tid opslog sin Residents på Rosenborg, havde han gj entagne Gange aflagt Besøg der eller var på sine Kjoreture tagen igjennem Haven*). På Dronningens Fødselsdag den 27. April tog Kongen tidlig til Rosenborg, hvorhen Ministrene ogsaa begave sig med Brevene, da Posten var kommen; ved Middagstid kom Dronningen, Kronprindsen, den kongelige Princlsesse og Prindsen af Hessen og spiste i den hollandske Kjøkkenby giring; efter Taffelet deltoge Kongen og Prindsen af Hessen i en Ringrenden i Baade, medens Dronningen og Kronprindsen kjørte tilbage til Københavns Slot, Om Eftermiddagen blev der holdt Assemblé på Rosenborg, hvorhen Dronningen og Kronprindsen ankom henimod Aften, og det hele Herskab begav sig da til Huset ved Tolden, hvor de strax gik tilbords ved et herligt anJ) Bircherods Dagbøger S.

309 og Kostg. Manuskr. 2) 6. 8. 9. 11. 12. og 13. November. 3) 2. 15. Januar (Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 625), 30. Januar, 13. Februar, 5. 10. 21. og 28. Marts, 2. April (da han spadserede omkring i Haven), 4. 6. 15. 10. 18. 21. 22. 24. 25. 26. og 27. April, 4. og 6. Mai.

[Original side 159]

143 rettet Taffel. Da de havde sat sig, viste der sig en Triumfvogn med lire Heste for, åen ene hvid med grønt Seletej og gronne Fjer, den anden en Blaaskimmel med rødt Seletøj og rode Fjer, den tredie gul med blaat Seletøj og blaa Fjer og den fjerde sort med gult Seletøj og gule Fjer; Kudsken var klædt i romersk Dragt, og på Vognen sade to Trompetere, som, da man nærmede sig Huset, blæste en Marsch, medens en Fama, der stod bagved dem, tre Gange udraabte i et stort Horn: Vivat Charlotta Amalia. Da Vognen var kommen til Huset, stege tre Akademister ud af den og traadte hen til Taffelet; desværre savnes der Efterretning om, hvad der herefter passerede1). Som ovenfor bemærket opslog Kongen sin Residents på Rosenborg om Foråret; dette skete den 12.

Maj, og Dagen efter begyndte han her en Badekur. Medens denne varede, kom Hoffet i Reglen om Aftenen til Rosenborg for at holde Taffel der. Kongen synes i det Hele taget dengang at have befundet sig temmelig vel, idet han stadig foretog Udflugter tilvogns og tilhest, ligesom han ogsaa enkelte Gange skjød til Skive; den 18. og 19. Maj blev han portræteret; ved Ophoret af Badekuren , den 30. Maj , befandt han sig »Gud were loffued naaget bedere vcli kneet og lårene»-). *J Uostg. Manuskr. I sin Dagbog (Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 566) skriver Kongen: »war Droningens fødtselszdag som wié holte vdi rosenborgs hattue, og holte den feete hele dagen igennem.« Festen omtales ogsaa i Maanedl. Bel. S. 2G og i Bircherods Dagbøger S.

318. 2) Kongens Dagbøger i Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 567—563. — Kongens Taffel den 15. Maj deltoge Grev Beventlou, Baron Juel, Overkammerjunkeren, Generallieutenant Pless samt Jessen og

[Original side 160]

144 Efter en Udflugt til Østrup og Jægersborg i Dagene fra den 3. til den 5. Juni vendte Kongen atter tilbage til Rosenborg, hvor han fra den 8. til den 28. samme Maaned brugte en Mælkekur1); da han, saalænge den varede, ikke kunde deltage i Taffelerne, kom Kongefamiliens Medlemmer på denne Tid først efter Aftensmaaltidet til Rosenborg* for at besøge ham; de tilbragte Tiden med at spadsere i Haven eller med at spille med Kongen; han var dog ikke så lidende som det foregaaen de År, idet han kunde undvære Kuliestolen, og han spadserede ofte i Haven, endogsaa under et stærkt Eegnvejr den 11. Juni; en Lidelsesfælle, Gehejmeraad Knuth, som på samme Tiel brugte Mælkekur, nød bemeldte Dag sin Middagsmælk sammen med Kongen på Rosenborg.

Kongen varetog som sædvanlig sine Forretninger, idet Ministrene på Postdagene kom til ham på Rosenborg, ligesom han ogsaa beskjæftigede sig med militære Sager; den 17. Juni kom således Generalmajor Munch med sine Folk til Rosenborg og proberede nogle store Musketter i Haven, og den 24. Juni exercerede Kongen tre Musketterer, som havde Bajonetter i deres Flinter. Medens Mælkekuren varede, havde Kongen kun maattet nyde Mælk, hvortil han undertiden spiste noget Franskbrød, men da den ophørte, begyndte han at nyde Harboe. — Kongens Ophold på Rosenborg- på denne Tid omtales i Maanedl. Eel. S. 33 således: Yed denne angenehme May-Maaneds Tid opholder sig Hans Kongelige Majestæt Yoris Allernaadigste Herre mest på Rosenborg, og Hans Kongl.

Hoyhed med sin Gemahlinde på nye Amager. Kongens Dagbøger i Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 568 og Enstg. Manuskr.

[Original side 161]

145 Kjodmad; han spiste således den 29. Jnni Honsekjodsuppe og en stegt ung Kapun og drak dertil Rødvin med destilleret Brøndvand, hvilken Drik han den 3. Jnli ombyttede med Rhinskvin og Dekokt, og den 6. Jnli kunde han igjen deltage i Taffelerne. En ringe Upasselighed den 8. Jnli, da han på Grund af Snue maatte gaa tilsengs om Eftermiddagen, viste sig kim at være forbigaaende, idet han Dagen efter befandt sig noget bedre. Efter at Kongens Ophold på Rosenborg havde varet et Par

Maaneders Tiel, begav han sig den 14. Jnli til Jægersborg »der it tag at were« l), og om Efteråret forlagde han Residentsen til Københavns Slot: han aflagde dog endnu i den øvrige Del af Året adskillige Besøg på Rosenborg-), hvor han et Par Gange overnattede "), den ene Gang, den 21.

— 22. August, fordi han havde brugt Damp til Ørene. Den 12. September overværede han nogle Artilleriøvelser i Haven, hvor der blev kastet nogle Granater, og den 4. Oktober kom hele det kongelige Herskab til Rosenborg for at bese en stor Himmelglob as af Kobber, som »en fremmed Raad og Mathematieus fra Jena ved Navn Dr. Erhard Weigel« i August Maanecl havde opstillet ved Slottet, og som var forsynet med forskellige Potentaters Vaabner istedetfor de sædvanlige Stjernebilleder; den var indrettet således, at den af en eller to Personer ved Hjælp J) Kongens Dagljoger a. St. S. 569. 2) Han var her således den 21. 22. og 29. Juli, 5. 21. og 22. August, 11. 12. og 24. September, 4. G. 10. 15. og 17.

Oktober, 5. 12. og 25. November. 3) 21.— 22. August, 11.— 12. September. 10

[Original side 162]

146 af en Maskine kunde drejes een Gang rundt i 24 Timer, og når man stod inden i den, viste der sig ved høj lys Dag alle synlige Stjerner i deres rette Orden på Grund af det Lys, som faldt ind gjennem de i den borede Huller; for dette Arbejde var der ialt blevet udbetalt Dr. Weigel 3000 Kdlr1). Året 1697 residerede Kongen ikke på Rosenborg som de to foregaaende År, men han aflagde dog ofte Besøg der9), ligesom Kongefamilien ikke sjældent holdt Taffel der3); medens man den 13. Juni sad ved Aftensbordet, kom der Efterretning om, at der ved Uforsigtighed med en Tobakspibe var opstaaet Ildebrand på Ny Amager, hvorfor det kongelige Herskab efter Taffelet kjørte til Brandstedet for at se på Ilden, ved hvilken det paagjældende Hus næsten nedbrændte.

— Tvende *) Tage -Register Christian des Flintten S. 332, Partikulærkassens Regnskaber. — sin Lovtale over Christian den Femte, holdt ved Ordenshøjtideligheden på Rosenborg den 28. Januar 1810, siger Schønheyder: Den beromte jenaiske Professor Erhard Wejgel havde udtænkt en stoer Verdensmaskine, som skulde forestille alle Forandringer på Himlen. For at bestride Omkostningerne, havde han forgjeves henvendt sig til andre Fyrster. Hos Danmarks Konge fandt han Understøttelse, og Kunststykket blev fuldført. s) 8. 14. 19. og 27. Januar, 18. og 24. Februar, 8. 12. og 13. Marts, 3. 10. 12. 13. 14. 20. 21. 22. 25. 27. og 28. April, 2. Maj, 9. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 22. 23. 24. 25. 27. 28. 29. og 30.

Juni, 1. 6. 7. 10. 11. 17. 18. 19. og 29. Juli, 12. og 16August, 2. Oktober, 24. November, 2. og 9. December. — Den 16. November kjørte Kongen forbi Rosenborg. 3) 21. 22. 27. og 28. April, 2. Maj, 9. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 22. 23. 24. 25. 27. 28. Juni (sidstnævnte Dag i Anledning af Kronprindsens nyfødte Søns Daab, jvfr. Nationaltidende 9. Maj 1880 Nr. 1443), 29. og 30. Juni, 1. 11. 18. og 19. Juli samt 12. August (sidstnævnte Dag holdtes Taffelet i Eremitagen eller den hollandske Kjøkkenbygning).

[Original side 163]

147 større Festligheder fandt Sted på Rosenborg i bemeldte År, nemlig på Dronningens Fødselsdag den 27. April, da der blev holdt Middagstaffel i Lysthuset ved Tolden, og den 25. Juni, da Kongeparrets 30 Års Bryllupsdag blev fejret der med stor Pragt. Hoffet havde sidstnævnte Dag spist til Middag hos Statholderen Ulrik Frederik Gyldenlove, hvorefter Kongen tog til Rosenborg, medens Dronningen, Kronprindsen og den kongelige Prindsesse begave sig til Københavns Slot; herfra toge de dog atter Kl. 6 til Statholderen og diverterede sig med Spil og anden Lystighed, men henimod Kl. 7 kom Kongen for at afhente Dronningen, og da de kom til Rosenborg, blev der strax saluteret med 9 på Tolden staaende Kanoner.

Taffelet fandt Sted i det firkantede Hus ved Muren og var arrangeret af Hofmarskal von Osten. Bordet, der stod mellem Pommerants- og Citrontræer, var i Form af en kongelig Krone, alle Retterne vare garnerede med Roser og begge Majestæters Navnechiffre, dannede af Pommerantser og Citroner, vare anbragte på Bordet. Ted hver Skaal lode Trompeterne og Hærpaukerne sig lystig hore, og Kanonerne tordnede på Tolden. Først sent på Natten endte denne glimrende Fest1). Året 1698 °-) var Kongens Helbred ikke godt; thi først den 2. Marts kunde han kjøre ud, og Turen gjaldt da Rosenborg, hvor han ogsaa senere i Løbet af Året, ofte sammen med det øvrige kongelige Herskab, aflagde adskillige Besøg3) ; han residerede imidlertid heller J) Rostg.

Manuskr., Maanedl. 1M. S. 138, Tage-Register Christian des Fttnften S. 344, 345. '2) Jvfr. Beckers Kvartalskr. Orion I. S. 25 ff. og liostg. Manuskr. 3j Kongen var her den 18. 22. 23. og 24. Marts, 4. og 18. April,

[Original side 164]

148 ikke det År på Rosenborg, men overnattede kun enkelte Gange der1). l Den 23. Marts var han til Middag hos Hans Koch tilligemed Kionprindsen, Fyrsten af Anhalt, Hertugen af Wiirtemberg, Prindsen af Tillenbnrg, Statholder Gryldenlove, Overkammerjunker Knuth, Generalmajor Cormaillon og Marskallerne Osten og Halm, og den 13. Juli havde Slotsforvalteren atter fornemme Gjæster til Middag, nemlig, foruden Kongen, de to unge Gyldenlovrer, Overkam merjunkeren, Admiral von Stocken og Marskal Osten; iovrigt fandt Taffelerne Sted afvexlende i den hollandske Kjokkenbygning-) eller i Dronningens Gemak n) eller i selve Haven4). — En Adspredelse af en ejendommelig Art havde Hoffet den 15. Maj ; en Konduktor fra Norge havde nemlig for Taffelet anstillet nogle Forsøg med en af ham opfunden Maskine til at gaa på Tandet, men da en Person, som var an4.

8. 15. 18. Maj (da han besåae Tapeterne), 21. og22. Maj, li Juni (da Overkainmerjunker Kimtli, Gehejmeraad Gabel, Generalmajorerne Munch og Cormaillon, Admiral von Stocken og Marskal von Osten deltoge i Taffelet), 15. og 23. Juni, 13. 22. 23. (Danske Saml. 2. li. 6. B. S. 57), 24. 25. 27. 28. 29. 30. og- 31. Juli, 1. 2. 3. 5. 6. og 31. August, 12. 13. 15. 17. og 18. Oktober. J) 24.-25. 28.-29. 29.— 30. Juli, 31. Juli— 1. August, 1.— 2. 2. — 3. 5.-6. August. 2) Den 24. Marts (i dette Taffel deltoge Kongen, Dronningen, Fyrsten af Anliait med Gemalinde, Prindsessen af Homburg, Hertugen af Wiirtemberg, Prindsen af Tillenburg, General- Admiral-Lieutenanten og Statholderen Gyldenløve, Grev Reventlou, Generalmajor Cormaillon og Marskal von Osten; derimod vare Kronprindsen og Kronprindsessen forhindrede ved Tandpine og den Kongelige Prindsesse ved en Upasselighed, som havde varet fra den 13.), den 4.

Maj (bemeldte Dag spiste Overkammerjunkeren samt Generalmajor Cormaillon og Marskal von Osten hos Kongen.) *) 18. Maj. 4) 8. Maj.

[Original side 165]

149 sat ved Tojlmset, i ikke ganske ædru Tilstand derpaa forsøgte at gjore ham det efter, vippede han om med Maskinen og faldt i Vandet, så at han dygtig gjennemblodt maatte trækkes op ; Badet synes dog at have bragt Eusen til at fordunste; thi han forfriskede sig strax med et nyt Glas Yin. Da Kongen på Grund af en Hofteskade var dårlig tilbens, maatte han stadig benytte Rullevognen, når han var i Haven. Han fik imidlertid det Raad at bruge Druebade, hvorfor der blev forskrevet Druer fra Portugal1), men inden disse kom, tog han 17 Gange Rodvinsbade-), hvori der var kogt Egeløv og en Kryderpose; fire af disse Bade tog han på Rosenborg, den 28. 29. og 31. Juli og 1. August 3), og samtidig blev der anskaffet et Snørliv af en særegen Konstruktion til ham; dette Snørliv prøvede han gjentagne Gange på Rosenborg4), i Reglen i Overværelse af Gehejmeraad Moth, en hollandsk

Kirurg, Hofskræcler Rossum5), der efter Kirurgens Anvisning havde forfærdiget Snørlivet, Hofskomageren og en Klein smed Mester Johan Gerdes, som boede ved Reformert Kirke.

I Oktober ankom Druerne til Rosenborg, hvor Kongen den 12. 13. 15. og 18. indfandt sig for at bese dem, og hvor han den 13. x) Partikulærkassens Regnskaber for 1698 nævnes 600 Rdlr. til Druer fra Portugal. 2) Partikulærkassens Regnskaber for 1698 omtales, at tier var bragt Rødvin til Rosenborg. 3) Den 3. August vilde lian ogsaa have taget Bad på Rosenborg, men maatte opgive det, da Vejret var dårligt. Af de øvrige 13 Bade tog lian 12 på Badstuen ved Frederiksborg og 1 på Eremitagen. 4) 23. 25. 27. og 29. Juli, 2. 3. og 6. August. 5) Partikulærkassens Regnskaber.

[Original side 166]

150 og 18. overværede deres Udpresning1); men da han den 19. Oktober var kommen tilskade på Jagten i Jægersborg Dyrehave, blev der ingen Anvendelse for Druerne, og Skallerne bleve derfor den 26. Oktober bragte fra Rosenborg til Københavns Slot og satte i Forvaring der. Efter sit Uheld på Jagten var Kongen længe sengeliggende, og forst den 18. Marts 1699 om Eftermiddagen kunde han atter kjore ud; Vejret var den Dag smukt, men der blæste en kold og skarp Yin cl; Turen gik over Volden forbi Vester- og Nørreport til Rosenborg, i hvis Have han kjorte omkring-). lovrigt indfandt Kongen sig i Løbet af Eoråret og Sommeren flere Gange på Rosenborg3), hvor han ogsaa enkelte Gange overnattede4). Taffelerne holdtes i Reglen i den hollandske Kjøkkenbygning eller, som den ogsaa kaldtes, Eremitagen5).

En Tid lang residerede han på Frederiksborg, hvorfra han to Gange, den 24. Maj og 7. Juni, tog til Rosenborg for at give den polske Gesandt Voivod Galetski Audientser6). Kongens Helbred var i Slutningen af Juni begyndt at blive bedre'), idet han fik a) Den 15. Oktober var Kongen ledsaget af General Cormaillon, Gehejmeraad Moth, Amtmand Kåbe, Marskal von Osten og Justitsraad Rømer. -) Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 635. 3) Kongen var her den 21. Marts, 1. 8. 24. og 25. Maj, 7. 8. 20. 21. 22. 28. 29. og 30. Juni, 11. 12. 24. 25. 26. og 27. Juli, 1. 2. og 3. August. 4) 24.-25. Maj, 7.-8. 20.— 21. 21.-22. 28.-29. Juni, 24.-25. Juli, 1. — 2. August og maaske endnu enkelte andre Gange, hvilket imidlertid ikke med Sikkerhed kan ses af Kilderne.

3) 21. 29. og 30. Juni, 12. 25. og 26. Juli, 2. August. Nyt hist. Tidsskr. 2. 13. S. 639 og Kostg. Manuskr. 1 ") Nye Tidender S. 34, 41. 7) 1 Nye Tidender for Juni 1699 S. 42 læses: Den 28. have vi

[Original side 167]

151 større Appetit, men en Maanedstid efter gik det atter tilbage; den 2. August deltog han vel i Middagstaffelet på Eremitagen ved Rosenborg, men nød kun lidet, og ved Aftenstaffelet spiste lian slet Intet; om Natten befandt han sig ilde, havde Hoste og kastede op; næste Dag, den 3. August, indfandt Kronprindsen sig på Rosenborg og spiste til Middag sammen med sin Fader, men Kongen befandt sig atter ilde efter Taffelet og maatte lægge sig til Hvile, inden han tog til Jægersborg, hvorhen hele det kongelige Herskab da begav sig1). Dette blev hans sidste Besøg på Rosenborg, og tre Uger efter hensov han på Københavns Slot2). igien havt den Glæde at seé H. Kongl. Jlajest. her i Staden fremfare, hvor Hans Maj.

nogle Dages Tiid til denne Maaneds Udgang forbliver på sin Rosenborg, derfra II. Majest. igien da agter sig til Fridriksborg. Hans Bedring omtales i Eostg. Manuskr. *) Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 641. 2) Christian den Femte efterlod i rede Penge på Rosenborg 140000 Edlr. i Guld, jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 2. B. S. 615; at der i hans Tid på Rosenborg opbevaredes større Summer, ses ogsaa af den svenske Gesandts Eelation af 27. Novbr. 1682 i Danske Saml. 2. E. 5. B. S. 105.

[Original side 168]

152 Slotsforvaltere i det 17. Århundrede« Markus Wiblitz 1606-1623. Knud Hansen 1623-C.1632, Laurits Nielsen Randulf 1633-1634. Peder Melsen . . .' 1635—1637. Johan Funck . . 1638—1645. Esaias Andersen 1645. Hans Hansen 1645—1648. Bertel Jensen 1648—1650. Hans Kostgård 1650—1656. Johan Hack 1656-1663. Anders Thomsen 1663—1670. Anders Madsen 1670-1681. Hans Eilersen Koch ..... 1681—1703.

[Original side 169]

er ROSENBORG samlede af Dr. P. Brock, Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samlin; på bemeldte Slot. IL Det 18de Århundrede. Med nogle Afbildninger samt et Portræt af Major Cæsar August von Wilster. København. Lehmann & Stage. 1882.

[Original side 170]

Hoffensberi & Trapt BUbl. København,

[Original side 171]

Frederik den Fjerdes Tid. 1699—1730. Medens Christian den Femte i Slutningen af sin Regering ofte havde aflagt Besøg på Rosenborg og flere År havde resideret der længere Tid ad Gangen, opholdt Frederik den Fjerde sig i Begyndelsen af sin Regering1) kun undtagelsesvis der, idet der netop i denne Periode blev foretaget en del Arbejder på Slottet og i *) denne Periode blev der i Rustkammeret på Rosenborg begaaet et Tyveri, ved hvilket to Par Pistoler og tre Flintegeværer bleve stjaalne: Gjerningsmanden blev dog snart udfunden; det viste sig, at det var en Musketer af Garden til Fods Christopher Vilhelm Mylius ; han havde solgt Kosterne , men skaffede dem tilveje igjen med Undtagelse af Laasen til den ene Flint samt Sølvsigtet og Ringen.

Synderen blev, i Betragtning af, at han havde begaaet Tyveriet på et Sted, hvor Scepter og Krone opbevaredes, og hvor han selv ofte havde staaet på "Vagt, dømt til Galgen, men blev dog allernaadigst pardonneret med livsvarigt Arbejde i Jern på Bremerholm, hvor han blev hensat den 15. Juni 1701. Da han havde været her i fire År, ansøgte han, samtidig med to andre Soldater, der for forskellige Tyverier, blandt Andet af tre Svin, vare dømte til Galgen, således at de skulde kaste Terninger om, hvem af dem der skulde hen1

[Original side 172]

Haven1). Der er således fra disse År kun opbevaret en enkelt Beretning om et kongeligt Besøg på Rosenborg, hvilket fandt Sted den 28. Februar 1703, da Frederik den Fjerde, efter at have ladet Hertug Frederik Yilhelm af Meklenborg »ophente udi sit Kabinet på Københavns Slot, hvor han hængte Ridder-Ordenen af Elefanten om hans Hals, siden samme Dag havde hannem på Rosenborg hos sig til Gjæst«2). Om Havens Udseende i denne Periode ilndes nogle Oplysninger i en Rejsebeskrivelse, som de Vrigny, der tilligemed den engelske Gesandt Vernon besøgte Danmark i Året 1702, har udgivet; han skriver Følgende herom 3) : Haven maa anses for en meget smuk Spadseregang, og der er neppe nogen Stad, som har en saadan indenfor sine Yolde, idet den udgjør en Femtedel af Byen.

Den hører til et lille Slot eller Palais, som ligger nær rettes, men som ligeledes vare blevne benaadede med Arbejde på Livstid i Jern på Bremerholm, om at maatte blive løsladt, idet han lovede, at han ærlig og tro til sit Livs Ende vilde tjene Hans Majestæt ved Kapitajn Schrøders Kompagni. Han fik da i Året 1706, som det hedder, »Afsked i Naade« og kom formodentlig atter i militær Tjeneste, dog ikke i Garden, da dennes højstkommanderende Officer Oberstlieutenant Thomas v. Weinigel ('1702—1708, jvfr. Løvenskjold, Eft. om den kgl. Livgarde til Fods, Anhang) ikke vilde have ham der, fordi han oftere havde maattet kassere saadanne Fanger fra Holmen , som vare komne til

Kompagnierne ved hans Afdeling.

Geh. Ark. Kef. Sager 1705—1706, meddelt af Hr. fhv. Distriktslæge Sommer. *) Friis, Saml. S. 108—113, Bruun, Frederik Rostgård S. 194. — Det nuværende prægtige Stukkaturloft i Riddersalen skriver sig således fra Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regering. 2) Bircherods Dagbøger S. 420. 3) Relation d'un voyage fait en Danemarc 1702, Rotterdam 1706, S. 221, 475-478, Travels through Denmark 1702, London 1707, S. 318-321, Friis S. 113.

[Original side 173]

ved Volden; dette er meget gammelt og omgivet af en Grav, over hvilken man kommer ad en meget smal Bro og gjennem en meget lille Port; omkring Slottet er en Gård som en Platform, hvis Hjørner ere udskårne som Bastioner, hvilket synes aldeles unyttigt. Haven er meget udstrakt og indeholder adskillige Tønder Land. Man rinder i den mange Alleer besatte med smukke Træer, nogle Blomsterpartier og adskillige Statuer, *j iblandt hvilke på et Fodstykke en Løve kjæmpende x) Allerede i Kjøbh. Amts K egnskab for 1673 (i Min. Ark., meddelt af Hr. Mej borg) omtales de fleste af de Statuer og Prydelser, som gjenfindes i Beskrivelserne over Haven fra en senere Tid. Der nævnes således ved Eremitagen (nu Herkulespavillonen) et Kvindebillede af Kobber i Legemsstørrelse på et Stenfodstykke (formodentlig Bathseba, jvfr.

nedenfor); i Kavalergangen fandtes 4 store Billeder af Kridtsten i Legemsstørrelse. 77 »Posturbørn« af Kridtsten på Stenfodstykker og 2 store høje Stenpiller hver med en stor, forgyldt Fugl ovenpaa; endvidere omtåles Løven og Hesten på et Stenfodstykke, 2 Kobberløver på Stenfodstykker, 2 høje Stenpiller, hver med et Stenhillede på, et stort Blybillede med en »Degen« i Haanden, 8 store Brystbilleder af Potteler, 43 hvide Brystbilleder af Gibs, alle på Træfodstykker, 4 store Kridtstensbilleder, 20 store, runde Marmorkugler på murede Fodstykker, 4 Træbilleder, en Mængde Urtepotter og Vaser af brændt Ler, 8 Brystbilleder af brændt Ler, 2 forgyldte Kupidobilleder af Bly samt 4 smaa Brystbilleder af Ler.

Af Inventarierne af 1718 S. 602—605 (i Slottets Arkiv) og 1731 S. 558-561 (tilhørende Hr. Slotsforvalter, Inspektør Carl Andersen) og de i disse tilskrevne senere Bemærkninger faaer man nogle nærmere Oplysninger om Statuerne og disses Fordeling i Haven i den første Halvdel af forrige Århundrede. I Lystkvarterne (den nuværende Exercerplads) stode således fem større Billeder: Herkules af Bly, Saturn af gullandsk Sten, Diana, Mars og Venus af Kridtsten, alle på Fodstykker af gullandsk Sten; af disse var Venus den skrøbeligste; »Efter foregaaende adskillige flikkerier på dette Billede, er det endelig Ao. 1736 af ælde og forraadnelse smulet fra hinanden og nedfaldet; Stumperne og st#ne er taget strax udj øyesyn af General Bygmester Hr.

Brigadier Hauser, og Hof-Bygmester Hr. Obrist Lieutenant Thura, og funden unøttig til nogen ting,

[Original side 174]

med en Hest, som bukker under, idet Løven sønderriver dens Side med sine Tænder og Kløer; Figurerne og derfor er bleven udkastet som uduelig. Udj dets stæd er intet nyt kommen igien, men Postamentet står bart siden den tiid »(Afgangsfortegnelse 1731—1744 S. 27, i Slottets Arkiv); endvidere fandtes her 52 Børnebilleder (16 af Bly, 30 af gullandsk Sten, 6 af Østerssten) på Fodstykker af Træ, 20 store brune og røde Marmorkugler på Plinther af sort og hvidt Marmor og med Kampestensfodstykker, endelig to Løver af Kobber på Fodstykker af gullandsk Sten. »Af disse Løver blev Natten mellem d. 16. og 17. Febr. Anno 1744 den Eene bortstaalen, men fandtes synderhuggen, liggende nederst i Haugen. Tyvene som var 2 Granaderer og en Musquetair af Garnisons Regimentet, bleve attraperede og efter Dom afstraffede, med Kagstrygen, Brændemerke og Evig Slaverie.

Det synderhuggede Kobber, som veiede 5 L£7 9 u er leveret til Kobber-Smeden Jacob Huvinghoff, deraf at forfærdige en ny Løve, som ikke endnu er kommen her til Stædet.« (Afgangsfortegnelse 1731 — 1744 S. 28). Den nye Løve blev dog færdig inden 1749 (Inv. 1731 S. 558). Af Fremstillingen af den nuværende Exercerplads i den danske Vitruv I. T. XXIX ses det, at disse Løver have ligget ved Kanalen, som dengang helt omgav Rosenborg, lige ud for det store Tårn: i Året 1785 bleve de ved Parterrets Omdannelse til Exercerplads flyttede (Marskall. Korresp. Prot. 1784 — 1785 S. 344 — 345) og formentlig anbragte på deres nuværende Plads ved den saakaldte grønne Bro. — »Bom haverne mellem de to store Alleer« fandtes en Bacchus, en Bath seba, »som skal være Kopi af en oprigtig Original af Michael Angelo, hvilken Original skal fordum af en svensk Konge være bortført fra Prag og bragt til Sverig« (den danske Vitruv I.

S. 44), og en Gladiator (Vitruv, a. St), alle af Bly, på Fodstykker af gullandsk Sten, Løven, der kjæmper med Hesten, af Kobber, på et Fodstykke af gullandsk Sten, tre Portaler, de to af brunt og hvidt Marmor, det tredie af gullandsk Sten med forgyldte Kugler ovenpaa; endelig et Fuglehus gjort som en Grotte, jvfr. de Vrigny's Beskrivelse; dette blev, efter at dets Beboere, 31 Turtelduer, den 18. Maj og 23. Juli 1723 vare blevne flyttede til Fredensborg og Frederiksberg (Tilog Afgangsfortegn. 1719 — 1725 S. 67, i Slottets Arkiv), på Grund af Brøstfældighed nedbrudt den 27. Juli 1723 (Inv. 1718 S. 603 , Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 68), og i Oktober samme År blev på dets Plads opstillet »et fuldkommen stoert hvid Marmor Billede, som skal være Samson« (Tilog Afgangsfortegn.

1719—1725 S. 24, Inv. 1731 S.

[Original side 175]

ere i naturlig Størrelse og udførte i forgyldt Bronce. Der er i Rosenborg Have en meget lang Allé, som 559): denne Statue, som Frederik den Fjerde havde kjøbt i Året 1709 i Italien af Baratta, havde først været anbragt i Haven bagKidebanen ved Københavns Slot; i Året 1740 blev den overmalet og til Vinterbrug iført en stor Sejldugskappe (Meier, Fredensborg S. 39 — 40); da Eremitagen i Året 1773 blev ombygget af Harsdorff (Friis S. 126—127), blev Statuen flyttet til denne Bygning (Berl. Tid. 1773 Nr. 66), hvor den endnu har sin Plads. — den ene af Alleerne (Kavalergangen) fandtes to Kampestenssøjler med forgyldte Kugler ovenpaa, fire høje Billeder af Kridtsten: Pallas og Venus på Fodstykker af gullandsk Sten, Pluto og Proserpina på Kridtstensfodstykker: bag Proserpina stod et Bord med Plade af Østerssten på en muret Fod; endelig 67 Børnebilleder (2 af Bly, 6 af gullandsk Sten, Resten af Kridtsten), af hvilke 24 stode på Fodstykker af gullandsk Sten og Resten på Kridtstensfodstykker; af disse blev i Året 1737 stjaalet det ene Blybillede, istedetfor hvilket der i 1741 blev opstillet et andet lille Blybillede, udført af Ehbisch; det fremstillede Apollo med »Skildt« og Harpe i Haanden (Inv.

1731 S. 560, Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 28, Meier, Fredensborg S. 178). - Omkring den saakaldte firkantede Park stode 12 Portaler af gullandsk Sten med forgyldte Kobberkugler ovenpaa; to af disse bleve bortstjaalne 1725 (Inv. 1718 S. 605) og vare endnu ikke erstattede med nye i 1731 (Inv. 1731 S. 561); af de tiloversblevne 10 Kugler bleve endvidere 8 stjaalne Natten mellem den 20. og 21. April 1737, hvorefter der 1741 blev anbragt smaa Kugler af Brem ersten i deres Sted (Afgangsfortegn. 1731 — 1744 S. 27). Parken stod et Bathsebabillede af Kobber i Legemsstørrelse, hvilket vejede 41 Va Lispund; dette lod Christian den Sjette 1738 sønderhugge udi smaa Stykker under Tilsyn af Brigader og Generalbygmester Hauser (Afgangsfortegn.

1731 — 1744 S. 24 — 25), og Året efter (Meier, Fredensborg S. 140, 175, 178, Inv. 1731 S. 560) blev der istedetfor anbragt en Sandstensgruppe af le Clerc, fremstillende en Dreng siddende på en Svane, hvilket Billede blev malet hvidt; efter at have gjort Tjeneste omtrent 100 År blev denne Gruppe i 1837 erstattet af den nuværende, der er udført af Freund. (Den nu på Fredensborg, jvfr. Meier a. St,

staaende Bathsebastatue, der er af Bly, kan således ikke være den nysnævnte, men maa være den tidligere omtalte, der stod i »Bomhaverne« mellem de to Alleer). Endelig stod der tvert overfor Slottet to Billeder i Legemsstørrelse,

[Original side 176]

strækker sig over hele Havens Brede (Kavalergangen), og som er besat med smaa Billedstøtter, der fremstille Børn i alle mulige Stillinger, hvilke vilde afgive et meget behageligt Skue, hvis de havde været godt udførte. De ere af Bly eller Gibs og meget klodsede, og de fleste af dem ere revnede eller lemlæstede, da Haven i nogle År er bleven meget forsømt; men den nuværende Konge, som holder af Orden, vil sætte den i bedre Stand; man har allerede begyndt at arbejde derpaa og på at istandsætte og indrette Springvand. Der er en Labyrinth '), i hvis Midte der er en Glashal, og man er nu ifærd med at plante en ny, som om 10 til 15 År vil blive meget smuk. Man finder desuden flere smaa Lysthuse og to andre Haller med en Slags Grotte, hvor der er Guirlander og andre Prydelser af Muslingskaller, hvilke ere meget godt udførte; ovenover er der et Fuglehus.

Jeg maa ikke forglemme det smukke Orangeri, hvis Tag, efter hvad man har forsikkret mig, har kostet over 60,000 Daler, da det helt bestaaer af Plader af rødt Kobber, som kunne tages af og sættes ind igjen efter Behag. Dette Orangeri har en meget stor Udstrækning, da det er bygget langs med Muren ved Nord vestsiden af Tolden. Kort sagt, denne Promenade er meget smuk, og der er tilstrækkeligt Terræn til her at indrette en prægtig Have. Mod Nordost er der en Kanal i hele Havens Længde; den er temmelig bred, og på den Side, der vender mod Haven, er der en Allé af Træer afbrudt af en grundmuret Bygning på een Etage, hvis Forside vender ud mod en af Tværalleerne (Eremitagen, nu Herkulespavillonen).

Denne Kanal vilde være meget smuk, hvis den anden Side ogsaa havde været besat med Træer Apollo og Diana, afgullandsk Sten på Fodstykker af samme Materiale. Samtlige her nævnte Statuer og Prydelser fandtes endnu i Haven i Året 1749, da de ifølge Inv. af 1731 bleve afleverede til Gartner Bruhn ; endel af dem omtales endnu 1772 og de nærmest følgende År, jvfr. Friis S. 123 ff. l) I. S. 113 Anm.

[Original side 177]

eller Buske, som kunde skjule nogle gamle, stygge Huse i den Del af Byen. Ved Enden af Haven mod Sydvest, på den anden Side af Muren, er der bygget en Reformert Kirke. Slotsforvalteren Hans Kochs Hustru, Dorthe Rasmusdatter Lund, mistede i Begyndelsen af Året 1701 sin Moder; den 28. Januar blev det bevilget, at der over hende maatte parenteres, desligeste Liget begraves om Aftenen, og Sangklokkerne lade sig høre en Time efter den ordinære Tid'). To År efter blev hun Enke, og ved aabent Brev, dateret Jægersborg den 25. Juni 1703, blev det tilladt, at Hans Kochs Lig om Aftenen maatte hensættes, og at det maatte blive staaende på Gulvet for Koret i Kirken, medens Parentationen varede, samt at Sangklokkerne ved Ligbegængelsen maatte lade sig høre to Timer over den forordnede Tid2).

Efter Mandens Død ansøgte hun Kongen om at maatte faa en liden Naadsens Penge eller ogsaa Koldbjerg og Sjørup Sognes Kongetiender i Kalø Amt, idet hun paaberaabte sig, at hun ikke havde faaet noget Naadsens År efter sin afdøde Mand, ligesom ej heller de gamle Klæder, som opbevaredes på Rosenborg, og som Kongen, efter hvad hun paastod, havde lovet hende, vare blevne hende ») Sjæll. Reg. 42. 17—18. 2J) Sjæll. Reg. 43. 87, meddelt af Hr. Arkivassistent Krarup. — Med Hensyn til, hvad der tidligere (I. S. 126) er bemærket om, at Hans Koch som Livkarl hos Christian den Femte havde havt en Slags Rustmesterbestilling, skal det tilføjes, at det vistnok er ham, som omtales i den franske Gesandts Relation af 9.

Marts 1680 (Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 160), hvor det hedder, at Kongen er meget fortrolig med et Menneske af ringeste Stand ved Navn Hanceq (o: Hans Coq, ikke, som a. St. antaget, Hansen), der passer de Vaaben, han bruger, og som til hvilkensomhelst Tid kan træde ind i hans Værelse, ligesom han er meget familiær med Kongen.

[Original side 178]

følgagtige, da hun overleverede Inventariet. Da hun ikke fik noget Svar, gjentog hun sin Ansøgning; den blev imidlertid afslaaet den 3. November 1705, idet det hedder, at hun ikke var nogen fattig Enke, men havde Midler og sit eget Hus1), og med Hensyn til de gamle Klæder på Rosenborg siges det i Resolutionen, at Kongen selv havde taget dem i Øjesyn, og at de vel ikke havde nogen Yærdi, men at han dog nærede Betænkeligheder ved at bortskjænke dem på Grund af deres Betydning som Antikviteter, og fordi de vare Minder om hans salige Forfædre, der selv havde båret dem2). Efter Hans Eilersen Kochs Død blev /^^^ j^ Jørgen Nahmensen eller Nummesen Slotsforvalter på Rosenborg 3). Hans Navn synes allerede at forekomme i Året 1668, idet et Hus på Nørregade i Grundtaxten for bemeldte År angives at tilhøre en Jørgen Nauflhesøn 4).

Han havde begyndt sin Løbebane som Fyrbøder 1676 efter Johan Suhr, og i denne Stilling havde han blandt Andet havt Tilsynet med Kongens Hund; han opføres således i Regnskaberne under 31. Juli 1681 med et Beløb for nogle Sølvplader og et Halsbaand til Hunden og 1683—1685 med 40 Rdlr. ») Grundtaxten af 1689 omtales 6 Vaaninger i Adelgade Nr. 251 som tilhørende Hans Eilersen Forvalter. Kjøbh. Dipl. 111. S. 743. *) Bentekammerets Kel. Prot. 57. 16, Kel. 57, meddelt af Hr. Arkivassistent Bloch. 3) Hvor ingen anden Kilde er angiven, hidrøre Oplysningerne om Jørgen Nahmensen fra Partikulærkassens Kegnsk. i Geh. Ark. 4) Kjøbh. Dipl. II. S. 821.

[Original side 179]

årlig til Underholdning af en Dreng, som holdt Hunden ren; endnu i Slutningen af 1687 benævnes han Fyrbøder, men blev, som det synes 1689, Kammertjener hos Kongen med en årlig Løn af 600 Kdlr. og 30 Rdlr. i Nytårsgratiale; 1699 blev hans Løn forhøjet til 800 Rdlr. og hans Nytårsdouceur til 40 Rdlr.; efter Christian den Femtes Død fik han den 5. September 1699 50 Rdlr. til en Sørgeklædning. Han havde været gift med en Datter af Præsident i Borgretten Hans Hjort, men hun var allerede død 1689, Året efter sin Fader1). Hans Svigermoder Catharine Sophie Meyer, der i 13 Åar overlevede sin Mand, gav Jørgen Nahmensen den 20. Januar 1701 Afkald på Arv efter Datteren og skjænkede ham for hans kjærlige Omgængelse 2000 Rdlr.

i Gården, hun boede i-); denne testamentariske Bestemmelse, der blev konfirmeret den 29. næstefter, er, som det fremgaaer af Intimationen, affattet på Svigermoderens Dødsleje8); thi faaDage efter Testamentets Udstedelse fik Jørgen Nahmensen den 25. Januar Brev (hvori han benævnes Christian den Femtes forrige Kammertjener) angaaende hendes Begravelse; det blev herved tilladt, at Liget maatte staa over Jorden nogle Dage over den ordinære Tid, samt at Ligkisten maatte betrækkes med Sort og Stuen, hvori Liget stod, behænges med Sort, hvorhos Ligbegængelsen maatte finde Sted om Aftenen og Sangklokkerne lyde *) Personalhist. Tidsskr. I. S. 201. 2) Grundtaxten af 1689 omtales Præsident i Borgretten Hans Hjorts Enkes Hjørnehus i Lille Kirkestræde Nr.

201. Kjøbh. Dipl. III. S. 670. 3) Sjæll. Reg. 42. 18—20.

[Original side 180]

10 en Time over den tilladte Tid *). Begravelsen fandt Sted den 31. Januar i Mkolajkirke, hvor den Afdøde blev stedet til Hvile i Gravstedet Nr. 14 Nord for Koret ved sin forudgangne Mands og Datters Side-). Da Jørgen Nahmensen var bleven Slotsforvalter på Rosenborg, tog han sin Søsterdatter

Helene Juliane Jørgen Lachmansd atter, der var opkaldt efter hans afdøde Hustru, i Huset til sig, og da han ingen Livsarvinger havde, indsatte han hende under Pesten 1711 til sin Universalarving; af hans Rosenborg den 29. August 1711 daterede Testamente3) fremgaaer det, at han dengang i tredive År havde været en Omgangsven af Kunstneren Magnus Bergs Svigerfader, Raadmand Jens Kuur, som han ønskede beskikket til Yærge for Universalarvingen: når Jens Kuur døde, da skulde hendes Svoger Skipper Klaus Petersen overtage Yærgemaalet for hende.

Nogle andre Slægtninge af Testator bleve betænkte med ikke ubetydelige Gaver; således skulde hans Søster Ellen Nahmensdatter have en kongelig Obligation på 500 Rdlr.; endvidere skulde Hr. Jens Seiling, der var gift med en anden Søsterdatter, Edle Marie Jørgen Lachmansdatter, og som i sin Tid havde laant 500 Rdlr. af Jørgen Nahmensen, have et Beløb af 200 Rdlr. af Gjælden eftergivet, medens Resten 300 Rdlr. skulde betales til Jørgen Nahmensens Søstersøn Mels Jørgensen Lachman, som gik i Frederiksborg Latinskole; disse Penge skulde anvendes til hans Studiers Fortsættelse og Hjælp til et Par Års Udrejse J) Sjæll. Reg. 42. 16—17. 2) Personalhist. Tidsskr. I. S. 201. ») Sjæll. Reg. 49. 484—487.

[Original side 181]

11 på fremmede Universiteter i Tydskland. Af Testators Tjenestefolk skulde Margrethe Christensdatter Seiling1), der havde været hos ham på tolvte År, have 500 Edlr. og Halvdelen af Indboet og Jørgen Marcussen, der havde tjent ham i over tyve År, 300 Rdlr. De Fattige ved Konventhuset skulde have 150 Rdlr. og Fattigskolen ved Trefoldighedskirken 50 Rdlr. Jørgen Nahmensen undgik imidlertid dog Pesten og levede endnu adskillige År derefter. Foruden sit Embede som Slotsforvalter havde Jørgen Nahmensen tillige andre Bestillinger; således nævnes en Smeltehytte i Amalienborg Have i Forbindelse med hans Navn, ligesom han ogsaa synes at have havt Noget med de kongelige Pager at gjøre. Hans Stilling som Slotsforvalter bragte ham ogsaa i Forhold til Militæretaten, idet Hestgarden havde sine Heste i Stalden ved Rosenborg, og Yagten på Rosenborg, der bestod af en Lieutenant, to Underofficerer og tolv Mand, i Tidsrummet fra den 17.

December 1712 til den 18. November 1716 fik Lønningerne udbetalte gjennem ham; Lieutenanten havde 4 Rdlr. ugentlig i Kostpenge, Underofficererne hver daglig 3 Skilling lybsk og de Menige hver 2 Skilling lybsk i Lønning; dette hans Forhold til Vagtmandskabet har maaske givet Anledning til, at hans Efterfølger fik en militær Titel og som Følge heraf en militær Charge. a) Hun var født den 20. Juli 1680 og blev 1720 gift med ovennævnte Niels Jørgensen Lachman, der da var bleven Sognepræst til Vester Tørslev og Svenstrup i Nørhald Herred, Kanders Amt; hun døde den 22. Februar 1726. Niels Jørgensen Lachman var født den 29. Januar 1691 og døde den 2. Maj 1763. Wibergs Præstehist. 3. S. 409—410.

[Original side 182]

12 At de kongelige Besøg på Rosenborg i de første År af Jørgen Nahmensens Funktionstid have været sjældne, fremgaaer af et Digt forfattet af en Embedsmand, hvis Forretninger knyttede ham til Kj ælderen på Slottet, i Anledning af den mindeværdige Begivenhed, at Kongefamilien i Foråret 1706 nogle Dage tog Ophold på Rosenborg1); det var dog ikke Yinskænken, som slog Lyren ved denne Lejlighed, men Gehejmearkivaren Frederik Rostgård, Søn af den tidligere Slotsforvalter Hans Rostgård; Gehejmearkivet havde nemlig dengang sit Lokale i Kjælderen på Rosenborg2), hvorfra det først blev flyttet i Året 17203). Dette Digt lyder således: Allerunderdanigste Lykynskning tn Den Store Nordens Monarch KONG FRIDERICH DEN FIERDE, Da Hans Kongl.

Mayt. forflyttede sin Residentz til Rosenborrigs Slot den 7 May. 1706. Imprimatur, Joh. Bircherod. Bryyd frem du gyldne Sool, du firmamentets glæde; Du maa i ald din pragt i dag dig lade klæde, *)

Bruun, Frederik Rostgård, S. 192, 546, Erik Torms Antegnelser til Frederik den Fjerdes Hist. i Suhms Nye Saml. 2. B. S. 6, Bircherods Dagbøger S. 487, Nye Tidender Maj 1706 S. 33, Friis Saml. S. 114. — Året 1706 var en ny Stald bleven opført. Inv. 1731 S. 543. 2) Bruun, Frederik Rostgård, S. 81—82, 129, 520, Norsk hist. Tidsskr. 2. B. S. 305. — Rostgård blev Gehejmearki var den 9. Marts 1700. Bruun, a. St. S. 82. 8) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 57, Danische Bibliothec 6. S. 520, Bruun, Frederik Rostgård, S.

129—130, 218, 220.

[Original side 183]

13 Og i særdeelished på Kosenborrigs tag Udskyde aldt dit lyys og på hver dør og fag. dag, det er en dag, som billigen maa tegnis Med gylden pen og skrift blant dem som skulde regnis tide-bogen op: thi Eosenborrig får Ej større ære-dag i dette hundred år. Den Store Friderich i dag sig lood behage På dette skiønne Slot sit blivested at tage; Ja Danmarks Dagmar selv, og Kongens Broder med, Samt Dydernis Princess kom og til dette Sted. Et Sted hvor Kunsten og Naturen sig bemøje Så vel de fremmede som eegne at fornøje Med alt hvis nogen kand med føje kalde rart ; Thi her er ingen fliid og ej omkostning spårt. Her stoocl Eetferdighed og Fred ved Poortens side, Hvor Kongen skulde ind, og lode Hannem vide, At Gud dem havde sendt til Danner Kongens Slot, For at forkynde Ham ald velstand og aldt got.

Retferdigheden var befalet at forblive Hos Kongen nu som før, og stedse ham at give Fra Gud de beste raad, at kiende landets tarv, Så ingen uret skeer Hans Ejedom og Arv. Så var og Freden glad med Kongen selv at tale, Og den ælendighed for Hannem at afmale, Som nesten over ald Europa er at see, Hvor hun var jaget bort med trusel, spot og spee. Men, sagde hun, det land, hvor Kongen har at raade, Det vil den store Gud bevise denne naade, At Fred og Eenighed der stedse blomstre skal, Og ingen fiende der i bytte gaa i val.

[Original side 184]

14 Og begge finge de for Kongens dør et sæde, Hvor hver mand, når hånd vil, til dennem frem kand træde, For at anmældis og at føris lige frem For Kongen, hvor Gudsfrygt og viisdom har sit hiem. Det store Kiøbenhavn og alle Danmarks Sønner, Med mig, til Himlen op fremsender suk og bønner, At Gkid vil blive ved at hugse Kongens navn, Og glæde Kongens Siæl, så fremmis landets gavn. Yi alle Rosenborg med billighed maa prise, Som Kongens Majesteet dend naade vil bevise, At Hånd med aldt sit Hoff vil der sit Telt opslaa, Og tret af Eigets last en liden hvile faa: Men dend som disse Riim til Kongens skammel bringer En underdanig pligt, at være dristig, tvinger: Her er dend Ære-Post som Kongen hannem gav, Her vil hånd lade see sin troskab til sin grav.

Eders Kongelige Majesteets Allerunderdanigste tro Arve-undersat og Tiener Friderich Rostgård. Skrevet på Rosenborg udi Eders Kongl. Mayts. Geheime Archiiv d. 7 May 1706. Kongens Ophold på Rosenborg varede dog kun i 11 Dage; thi den 18. Maj forlagde han tilligemed det kongelige Herskab og Følget Residentsen til Frederiksborg.1) Det næste År 1707 boede Kongefamilien ogsaa en kort Tid på Rosenborg, nemlig fra den 13. til den 31. Maj,2) og under dette sit Ophold udnævnte) Bireherods Dagbøger S. 488, Nye Tidender Maj 1706 S. 3. !) Nye Tidender Maj 1707 S. 34, 35.

[Original side 185]

15 Kongen her den 26. Maj Grev Christian Ditlev Reventlou, Ridder af Danebrog, Herre til Krenkerup, Kammerherre, Overjægermester, G-enerallieutenant og Amtmand over Haderslev Amt (død 1738) til »Ridder af den højpriselige Elefantorden saavelsom tilligemed at være Hans Majestæts Gehejmeraad«1); ligesom det foregaaende År forlagde Kongen efter sit Ophold på Rosenborg Residentsen til Frederiksborg2). Efteråret 1708 residerede Kongefamilien længe på Rosenborg, hvor

Kongen indtraf den 22. August, og hvor Dronning Louises og Prindsesse Sophie Hedvigs fælles Fødselsdag den 28. samme Maaned »sær højtideligen bleev holded«3). løvrigt gjorde Kongen Tid efter anden Jagtudflugter herfra4), ligesom han ogsaa beskjæftigede sig med Statssager; således udstedte han her den 24.

September5) samt 8.6) og 15. Okto2) Wohlfrom S. 56—57, Biørn S. 58—59, Nye Tidender Maj 1707 S. 35. — Den 19. Maj blev Albert Dysseldorf, Kong-I. Majestæts Slotsfoged på Københavns Slot, bestilt til at være tilligemed Kancelliraad ogPræsident i den kgl. Borgret, hvilken Udnævnelse formentlig- ogsaa har fundet Sted på Rosenborg. Nye Tidender Maj 1707 S. 35. 2) Nye Tidender Maj 1707 S. 35. 3) Nye Tidender August 1708 S. 58. 4) Nye Tidender September 1708 S. 67. 5) Forordninger om Forhold med Betlere , fattige Børn , rette Almisse Lemmer og Løsgængere i København, så og om Almisse til deres Underholdning — om Betlere i Danmark, saavel på Landet som i Kjøbstæderne, København undtagen — om Hestes Udførsel af Danmark — om Hestes Udførsel af Norge, daterede Rosenborg den 24.

September 1708. Kvartudg. af Forordn. S. 17—58, Nye Tidender September 1708 S. 67, Oktober 1708 S. 73. — Samme Dag udnævnte Kongen Nikolaj Schwartz til Kancelliraad. Nye Tidender September 1708 S. 67. 6) Forordning at fremmede Ministrer, som ved Kongens Hof sig kunde opholde, deres Personer, Domestiquer eller Gods, ingenlunde maa stædes eller lægges Arrest på for Grjæld, som de i

[Original side 186]

16 ber1) forskellige Forordninger, ligesom det formodentlig ogsaa var på Rosenborg, at han den 10. Oktober modtog den danske Gesandt i Wien Frederik Weyberg, som var kommen hertil »for at give Hans Majestet sin allerunderdanigste Beretning om de høje Ærinder, hannem ved Kæiserens Hof have været betroede«2). Kongens Fødselsdag den 11. Oktober blev fejret med stor Pragt, og herom berettes Følgende3) : »Den 11 udi denne Maaned er Hans Kongl. Majestets Fødsels-Dag på Rosenborg sær høj tideligen bleven holden og Hans Majestet af Dronningen ypperligen bleven tracteret. Til Middag bleev således på det kostbarste Taffel holden udi det store Pommerants-Huus sammestæds, hvor at Hans Majestets høje Betiente udi deres Dannebrogs-Ridder-Orden ved Taffelet vare nærværende; Imedens Retterne forandredes, bleve derimellem udi stoor Mængde de rareste Confecter opsatte, imellem samme Confecter kom en tredobbelt Kongl.

Crone, som var forgyldt, neden op giennem Taffelet for Dagen, som stilledes frem lige med Confectet og var besat og opfyldt med allehaande rare Frugter, derimellem adskillige smaae Fontainer sprang med Yiin. Et hundrede Skrit fra Pommerants-Huset, saae mand tvende afmaKongens Riger og Lande, imidlertid de der har været, eller ved deres Bortrejse kunde have gjort, dateret Rosenborg den 8. Oktober 1708. Kvartudg. af Forordn. S. 64—65, Nye Tidender Oktober 1708 S. 73—74. *) Forordning om Kornskatten i Danmark for År 1709, dateret Rosenborg den 15. Oktober 1708. Kvartudg. af Forordn. S. 65 —67. — Samme Dag blev Højesteret aabnet. Nye Tidender Oktober 1708 S. 76. 2) Nye Tidender Oktober 1708 S. 74.

3) Nye Tidender Oktober 1708 S. 74—76.

[Original side 187]

17 lede Palme Træer, som 20 Allen høje sloge Grænene udi hinanden, hvormed de giorde en Bue, hvorudi det Danske Yaaben i Grænene ligesom indfletted var at see, oven over disse Palme-Stammer saae mand tvende store Piller, som holdtes af tvende cronede Løver, samme fremstillede så mange Croner, som Hans Kongel. Majestet var År gammel, hvorved læsdes denne Overskrift : Qvot tibi sunt anni, tot, Kex tibi Magne, coronæ, Yirtutes, horæ qvot numerantur, håbes;

Ml melius vidit, nec majus Dania, tecum Prima, cui talis nata, Corona fuit. Oven på benævnte Pillere vare alle KongeL Regalier fremstillede, under disse Palme-Træer og Pillere saae mand Kongen trende Sinde til Hest udi Legems Størelse afskildred i Rommerske Dragt, neden til den Norske Løve liggende på en Pude, og oven over Kongen Fama, som førdte i sin Haand den Kongel.

Crone for tilkommende Hans Majestets Livs-År, derunder Regalierne fremstilledes udi Lignelse af et F, hvorved var denne Overskrift: Nulla non parte coruscans. På begge Sider af Pillerne vare Trompeterne og Herpukkerne staaende, som under Maaltidet, når Skaalerne bleve drukne, lode sig høre, foruden anden stoor Prægtighed, som der var at see. Mod Aften forlystede det Høj-Kongel. Herskab sig udi en Comødie, som bleev spillet udi det prægtige Opera-Huus, derfra Højestbenævnte Herskab og dets anseelige Følge begav sig ind på Rosenborg igien, hvor det Kongl. Herskab om Aftenen spisede på den store Sal tillige med de Høje Kongel. Betiente og deres Fruer ved et dertil sær indretted Taffel udi Lignelse af Kriigs-Redskab.

Yed Taffelet var at see tvende rare Hær-Pukker, som vare af 2

[Original side 188]

18 grønt Glas pustede, midt imellem dem fremstilledes adskillige Sinde-Billeder, blant dennem en croned Løve, havende i sine Kløer et stoort Granat-Æble, med denne Overskrift: Mecum mea fata. På disse Hærpukker var at see de nye fra Persien komne kostbare Pocaler og Flasker,1) skønnere ingen nogen sinde haver seet. Efter holdet Aftens-Maaltiid fremstilledes et kunstigt Syyn, hvor mand saae Solen gaae need og Maanen at gaa op igien på Himmelen, på den ene Side af Jorden saaes Croneborg liggende ved Sundet, og adskillige Skibe, som sejlede imellem begge Lande frem og tilbage med andre flere Figurer, som var meget fornøjeligen til at see. Derefter forlystede sig det Høj-Kongel. Herskab samt nærværende Høje Herrer og Fruer med Dants hen ud på Natten.

Imens dette Aftens-Maaltiid og Lysten varede, vare fremstillede udi Rosenborgs Have adskillige artige Konst-Lyys og Lamper, hvormed da Hans Kongel. Majestets Fødsels Højtiids-Dag sig udi al Fornøjelse endede.« Fra Rosenborg forlagde Kongen den 16. Oktober Residentsen til Københavns Slot,2) men det varer nu næsten et År, inden vi atter træffe ham på hans Lystslot, da han tilbragte en Del af den mellemliggende Tid i Udlandet; efter at være hjemkommen fra denne sin Rejse udstedte han den 4. September 1709 på Rosenborg en Befaling om at udgive Kongeloven,3) og den 11. Oktober fejrede han atter sin Fødselsdag der. Herom hedder det:4) *) To saadanne, forsynede med Dronning- Louises Navnechiffer på Beslaget, opbevares endnu på Rosenborg.

8) Nye Tidender Oktober 1708 S. 76. 3) Schous Forordn. 3 Udg. I. S. 30. 4) Nye Tidender Oktober 1709 S. 73—76.

[Original side 189]

19. »Den 11 udi denne Maaned, bleev Hans Kongel. Majestets Fødsels-Dag på Rosenborg udi det dejlige Pommerants-Huses Gemak heel højtideligen holden, hvor Hans Kongel. Majestet med Høj Kongelige Herskab og Hans Majestets Højeste Betiente bleev meget ypperlig tractered. Samme Gemak var særdeles udzired med mange Piller, på dennem en Deel vare Hans Majestets malede Brystbilleder, en Deel Hans Kongel. Majestets Navne med den Kongel. Enevolds-Crone derover, om givene med en Cirkel, mellem disse Pillere fremstilledes her og der Fama, som førdte i den ene Haand en Deel af det Kongl. Danske Vaaben, der således var udi tolv Parter fordeelt, over hver af dennem saaes en sær Overskrift : 1. Over Dannebrogens Kidder- Ordenen: Signum de cælo dedit hæc insignia Dano.

2. Over de trende blaae Løver : Alliciant & formå & odore. 3. Over den Norske Løve: Auget Majestatem. 4. Over de trende Guld-Croner: Nec pluribus impar. 5. Over den blaa Løve med de 9

Hierter : Antiqva virtus. 6. Over Lind-Ormen: Et rarus & beneficus. 7. Over de tvende blaae Løver: Yis unita fortior. 8. Over det Sølv Nelle-Blad med de trende Nagler : Indicia pietatis. 9. Over den cronede Sølv-Svane: Candor coronat. 10. Over den Sølv -Rytter: Non horrori sed honori. 11. Over de tvende røde Biælker: Dum servio regno

[Original side 190]

20 12. Over det Guld Kårs: In hoc victoria signo. Og disse Famæ-Billeder betegnedes at blæse ud af deres Basuner efterfølgende Ynsker, nemligen: 1. Conservet Danis hæc data signa DEUS. 2. Alliciet Numen, Kex, tua formå & odor. 3. Regni Majestas, Friderico Rege, vigebit. 4. Magnus Alexander nec pluribus Orbibus impar, Nam DEUS adstiterit, par Fridericus erit. 5. Excitat ingenuos virtus antiqua vigores, Digna qvis Mc tanto præmia Rege dabit. 6. Fortunam raram rari clementia Regis Poscit, sic rarå Dania sorte viret. 7. Rex noster cum Rege ferit pia fædera Regum, Omnibus hine potior vis ea juncta valet. 8. Indicium pietatis adest, felicia regni Tempora; sed qvid non æva futura dabunt. 9. Ut populo, olim sic candor porro coronet.

10. Hostibus horrori, sed regno cedat honori. 11. Cælorum servo cælum qvoq; regna beabit. 12. Omen håbe: speratur in hoc victoria signo. Neden for Gemakket i Haven fremstilledes udi et Lyst-Bed en Yand-Konst udi Lignelse, saasom det udi den Konst kaldes , en perpetua, hvor at trende Kugler vare udi stædsvarende Bevegelse, ligesom op og ned af en Yindel-Trappe, samme Kugler vare malede, den ene med Stierner, den anden saasom en Sool og den tredie som en Morgenrøde, ved samme Yand-Konst befandt sig tre store forgyldte Løver. På den, som var ved den højre Side laa en Commando-Staf med følgende Overskrivt: Hic regit imperio. På den anden Løve til venstre Side stood en Hielm, med denne Overskrivt: Tegit ille.

[Original side 191]

21 På den tredie Løve, som var for an, laa et Sverd, derhos skrevet: Sed iste tuetur. Bedree hen midt i Haven saae mand en udskåren Konst-Lysning over 20 Allen høj, som lyste saavel ved Dagen som ved Natten, hvorudi Hans Kongel. Majestets Billede stood udi sin fulde Harnisk, omgiven med sin Kongel. Kiortel, staaendes på en Food-Pille med Commando-Staven i Haanden, og traaed med sin højre Food på et Billede, som beteignede Misundelsen. Over Hans Kongel. Majestets Billede saae mand Fama og derhos disse Yers: Parcere subjectis, & debellare superbos, Propria sunt genio, Kex Friderice, tuo: Alcide in bello, præsente in pace Minerva Aurea Saturni Dania secla videt. Yed den Højre Haand af Food-Pillen, som Kongen stood på, fremstilledes Hercules hans Billede, ved den venstre Pallas : Eigemaade saae mand på den højre Side en Orlogs-Flode, på den venstre Side en Lejer med Kriigs-Folk.

Efter at Hans Kongl. Majest. da med Høj Kongl. Herskab var opstaaed fra Tafelet fremstilledes i Kosenborgs Canal, som er 5 alen dyyb, en Granadier med sin fulde Mundering, hånd spatserede med sit skuldrende Gevær over hundrede Skridt frem og tilbage i Canalen, så Yandet gik ikkun op til hans Lender ; på ligemaader fremkom og en Neptunus, som sang nogle Lykynskningers Yers, Hans Kongl. Majest. til Ære. Disse and-Konster vare så behændige sammensatte, det mand ey skulde fornemme noget deraf på fornævnte Personer. Da Aften-Maaltidet var bereed, spiiste Hans [ongl. Majest. med det Høj Kongel. Herskab samt alle

[Original side 192]

Kongl. høje Betiente og deres Fruer ved et prægtigt Taffel på Rosenborgs Audients Sal, hvor at Hans Kongl. Majest. efter Maaltidet tillige med den høje Forsamling forlystede sig med adskillige Dandser ud på Natten. Da den forbigangne ynskelig Dag besluttedes med al Fornøjelse udi idel Lyst og Fryyd.« de nærmest efterfølgende År, da Kongen for en Del var fraværende fra Hovedstaden, dels på

Grund af Krigen, dels fordi Pesten1) hærgede København, høre vi Intet om kongelige Besøg på Rosenborg;2) først Femårsdagen efter den nysnævnte Fødselsdagsfest var der atter en større Højtidelighed her, idet Kongen r) Forordningen af 12. August 1711 § 1 nævnes som Pestkommissær for Kosenborgkvarter Raadmand Christoffer Iversen, hvem to af de 32 Mænd, Peter Dora og Christen Søfrensen, vare adjungerede, og i § o bekjendtgjøres det, at Barber Røtke Klister, boende udi det Oldenborgske Horn på Østergade, tilligemed tvende Svende, betjener Rosenborg-, Kjøbmager- og Østerkvarters Pestsyge, især de Fattige, indtil de kunne udføres til Lasaretherne.

Kvartudg. af Forordn. S. 69 — 70, 73. — Da Pesten var på det Højeste (Hist. Tidsskr. 1. R. 3. B. S. 560, 4. B. S. 66, 106), gjorde Slotsforvalteren på Rosenborg Jørgen Nahmensen, som ovenfor bemærket, den 29. August 1711 sit Testamente. a) Den kostbare Glassamling, som Frederik den Fjerde blandt andre »Forfriskelser« havde faaet Nytårsdag 1709 af den venetianske Regering (Nye Tidender Januar 1709 S. 4—6), blev i Året 1714 (Inv. 1718 S. 165) opstillet i det Yærelse, hvor den endnu befinder sig. Ledelsen af dette Arbejde var ifølge Partikulærkassens Regnsk. for 1719 overdragen Brandmajor Fuchs; blandt dem, der have medvirket ved "Værelsets Udsmykning, skal fremhæves Billedhuggeren Johan Christopher Sturmberg, der for »to siddende Chinesere udskårne i Træ under de to Pyramider i Porcelænskammeret på Rosenborg« eller, som disse Figurer ogsaa benævnes, »de indianske Billeder« fik 12 Rdlr.

Jvfr. Meier, Fredensborg S. 196.

[Original side 193]

23 den 11. Oktober 1714 udnævnte Følgende til Riddere af Danebrog : l) Wnlf Henrik Baudissen, sachsisk Generallieutenant af Kavalleriet, død 1748, Grev Christian Frijs til Frijsenborg, Kammerherre og Oberst af Kavalleriet, siden Generallieutenant og Gehejmeraad, Ridder af Elefanten 1755, død 1763, Baron Christian Rantzau, Kammerherre og Deputeret i General -Krigs-Kommissariatet, Ridder af Elefanten 1731, død 1770, Hans Adolf Ahlefeldt til Buckhagen, Kammerherre, siden Gehejmeraad, Ridder af Elefanten 1752, død 1761, Vilhelm Mourits Munck til Biiseck, Overhofmester hos Dronning Louise, Ridder af Elefanten 1730, død 3 741, Frederik Weyberg, Friherre, Etatsraad og Gesandt ved det kejserlige Hof, død i Wien 1720, Frederik Gram, Etatsraad og Hofjægermester, siden Gehejmeraad og Overjægermester, Ridder af Elefanten 1730, død 1741, og Albrecht Eynden til Frydendal, Generalmajor, siden Generallieutenant, død 1731.

Begyndelsen af Året 1716 saae det krigerisk ud i København, da man befrygtede et Angreb af Karl den Tolvte over Isen; i den Anledning afholdt Kongen den 27. Januar Revue over Borgerskabet, hvilken man kunde iagttage fra Rosenborg, idet Kompagnierne »under flyvende Faner og udi fuld Gevær gjorde et meget anseligt Tog omkring Voldene, så at de naaede fra det blaa Tårns indtil forbi Rosenborgs Volde, at det således med Mandskab Voldene kunde besætte«2); Faren 2) Wohlfrom S. 86—89, Biørn S. 88—91. 2) Nye Tidender Jannar 1716 S. 2, jvfr. Herslebs Optegnelser i Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1826 Nr. 42 Sp. 666: 1716 Borgerne til Volds i fuld Geyæhr.

[Original side 194]

24 drev dog over, da der indtraf Tøvejr. Senere hen på Året kom Peter den Store1) hertil, idetmindste tilsyneladende som vor Forbundsfælle med Hensyn til en paatænkt Landgang i Skaane, hvilken imidlertid dog ikke blev til Noget. Under sit Ophold her besøgte Kejseren tilligemed sin Gemalinde Katharina to Gange Rosenborg; således blev den 2. September »Hans Czariske Maj. med sin Elskelig Gemahl og Høje Følge her på Rosenborg meget herligen tracteret« 2), og den 1. Oktober »forføjede Deres Czariske Majestæter (efter at have aflagt et Besøg på Rundetårn) sig ad Rosenborg, hvor de af Deres Kongel. Majestæter bleve herligen tracterede og efter Tafel med et

Ring-Renden til Tands på Rosenborgs Kanal forlystede.« Yed denne Lejlighed sad Kejseren i samme Baad som Dronning Louise og Frederik den Fjerde i samme som Kejserinden3).

De sidste Begivenheder, som forefaldt på Rosenborg i Jørgen Nahmensens Tid, vare tre Ordensuddelinger i Året 1717, idet Følgende »for deres høje Fortjenesters Skyld« den 18. Juni bleve udnævnte til Riddere af Danebrog4): Laurence de Boysset til Basnæs, Generallieutenant af Infanteriet, død i sit 96. År 1728 5), 1) Buste af Peter den Store findes på Rosenborg. Brock, Musée chronologique S. 73. 2j Nye Tidender September 1716 S. 65. 3) Nye Tidender Oktober 1716 S. 74, Bussæus, Frederik IV 's Dagregister S. 173, sammes Tag-Register S. 195, Hist. Tidsskr. 5. R. 3. B. S. 65, T. Beckers Maanedskrift Orion, 4. B. S. 175. *) Wohlfrom S. 88-91, Biørn S. 90—93, Nye Tidender Juni 1717 S. 41—42. 5) Personalhist.

Tidsskr. I. S. 95.

25 Theodoras Levetzau, G-enerallieutenant af Kavalleriet, død 1719, Grev Georg Vilhelm Hedeviger Sponeck, Generallieutenant, siden General og Kommandant i København, Kidder af Elefanten 1739, død 1740, Grev Johan Henrik Hugetan Gyldensten, Friherre af Odyeh, siden Gehejmeraad, død 1749, og Christian Carl Gabel til Bramminge, Kammerherre og Overkrigssekretær , siden Gehejmeraad, død 1748. Endvidere fik Grev Hans Schack til Schackenborg, Herre til Gram og Brinck, Kammerherre og Gehejmeraad, død 1719, og Hans Henrik Ahlefeldt til Zestermiihe og Nevenhof, Gehejme- og Landraad, død 1720, den 26. Oktober Elefantordenen1) og Frederik Rantzau til Knop, Gehejmeraad, død 1723, Matthias Nummesen, Generalmajor af Kavalleriet, siden Gehejmeraad, død 1731, og Baron Christian Gyldenkrone til Yilhelmsborg, Konferentsraad, siden Gehejmeraad, død 1746, den 30.

November Danebrogsordenen her-). Jørgen Nahniensen døde i Slutningen af December 1718; hans Navn findes endnu på et af ham den 20. December 1718 underskrevet Regnskabsbilag8), men den 31. December blev »afgangne« Jørgen Nahmensens ovenfor omtalte Testamente konfirmeret, og den 6. Januar 1719 blev det bevilget, at hans Lig maatte begraves om Aftenen, og at Sangklokkerne maatte lade sig høre en Time over den tilladte Tid4). Hans Fuldmægtig i hans sidste Tid, Jørgen Tors- *) Wohlfrom S. 62—63, Biørn S. 64—65. 2) Wohlfrom S. 90—91, Biørn S. 92—93. 3) Bilag 103 til Partikulærkassens Regnsk. 1719 i Geh. Ark. 4) Sjæll. Reg. 50. 3—4.

26 ager1), beholdt' sin Stilling som saadan under de følgende Slotsforvaltere indtil Begyndelsen af Christian den Sjettes Kegering2). Det Ønske, Jørgen Nahmensen havde udtalt i sit Testamente, at hans, hans Svigerforældres og hans Husfrues fælles Gravsted Nr. 14 i Nikolajkirke i den nordre Gang ved Siden af Koret, hvor han blev begraven, maatte blive bevaret, om muligt for stedse, men idetmindste det 18. Århundrede tilende, blev ikke opfyldt; Gravstedet blev vel fornyet to Gange, 1738 og 1758, af Kancelliraad Brorson8), men Kirken blev, som bekjendt, ødelagt i Københavns Ildebrand 1795. Jørgen Nahmensens Efterfølger som Slotsforvalter blev é Julius Henrik Hartman, der tidligere havde været Kongens Livkarl.

Ligesom sin Formand var han Enkemand, da han blev Slotsforvalter, idet hans Hustru, Anna Catharine Folmans, til hvem han den 28 November 1702 havde faaet Tilladelse til at lade sig vie hjemme i Huset, af hvilken Præst de det begjærede4), var død i Året 1717, som det fremgår af Bevilling af 31. Juli bemeldte År, ved hvilken det tillodes, at Hans Majestæts Livtjener Julius Henrik Hartmans af1) Bilag- 307 til Partikulærkassens Eegnsk. 1719, af hvilket det tillige ses, at Skifteforvalteren i Jørgen Nahmensens Dødsbo hed Brøer. Jørgen Torsager er maaske den i Jørgen

Nahmensens Testamente (S. 11) nævnte Jørgen Marcussen. — Inv. af 1718 samt Til- og Afgangsfortegn. 1719 — 1725 synes at være skrevne med Jørgen Torsagers Haand.

2) Se S. 42. 3) Personalhist. Tidsskr. I. S. 201. 4) Sjæll. Beg. 42. 618.

[Original side 197]

27 gangne Hustrues Lig maatte om Aftenen begraves og Ligkisten med sort Bay overtrækkes1). Fra Hartmans Tid af bliver Slotsforvaltertjenesten på Rosenborg omgiven af større Glands end tidligere, idet han strax, den 6. Januar 1719, blev udnævnt til Oberstlieutenant af Kavalleriet; haus Bestalling som saadan lyder saaledes2): Vi Frederik den Fjerde osv. gjøre vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, så og hermed antage og bestille os elskelig ædle og velbyrdige Hendrich Julius Hartman til at være Obristlieutenant af Kavalleriet; thi skal han være os som sin absolut og souverain Arve-Konge og Herre lydig, huld og tro og udi alle Maader vide og ramme vores Gavn og Bedste, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre og afværge, i Synderlighed af al Kraft og Formue derhen tragte, sine Idrætter dirigere og arbejde, at vores absolutum dominium, Souverainetet og ArveRettighed over vore Kongeriger og Lande uforanderlig conserveret og på vore retmæssige Arve-Successorer udi Regeringen fortplantet og fremsat vorder, hvorpaa han Liv, Gods og Blod skal forpligtet og skyldig være at vove, at tilsætte ; han skal og ikke tillade eller samtykke, at Nogen, ihvo det og være, maa Noget derimod i nogen Maade hemmelig eller aabenbare, som præjudicerligt kunde være, foretage, tale eller handle, men saafremt Noget saadant skulde imod Forhaabning ske og hannem vitterligt og bekjendt vorde, sig ikke aleneste derimod sætte , men endog det os uden Ophold tilbørligen aabenbare og tilkjendegive.

Særdeles skal han vore Instruktioner, Krigsartikler og Forordninger, som ') Sjæll. Keg. 49. 167. 2) Krigskancelliets Prot. for udfærdigede Sager Jan.— Maj 1719 Nf. 14.

[Original side 198]

28 enten allerede givne ere eller herefter givne vorde, tilbørligen efterkomme og udi alle Krigs-Bestillinger og hannem anbetroede Forretninger sig med største Flittighed villig og hørsom lade finde og bruge, med Liv og Blod overalt og imod Alle, nårsomhelst og hvor han bliver kommanderet, saavelsom og udi alle andre forefaldende Occasioner sig således skikke og forholde, som det en ærekjær, dapper Obristlieutenant af Kavalleriet og tro Tjener egner, bør og vel anstaaer, og han agter at svare og være bekjendt. Hartmans Oberstlieutenantsbestalling , der skulde have kostet ham 50 Rdlr., blev dog ifølge Ordre af samme Dato til den ovenfor nævnte Raadmand og Stempelpapirsforvalter Jens Kuur udstedt gratis, idet denne på Forlangende af Krigskancelliet uden Betaling skulde udlevere det til samme fornødne Ark stemplede Papir 1).

Som Følge af den Hartman tillagte militære Titel blev der under 23. December 1720 udfærdiget et Paritionspatent for ham som Kommandant på Rosenborg Slot; dette lyder saaledes2): Yi Frederik den Fjerde osv. gjøre vitterligt, at vi vores Oberstlieutenant af Kavalleriet os elskelig ædle og velbyrdige Hinrich Julius Hartman som Kommandant på vort Slot Rosenborg herudi vores kongelige Residentz Stadt København allernaadigst have bestilt og antaget; thi byde og befale vi derfor alle på bemeldte Slot Rosenborg daglig til Yagt eller Garnison henkommende Ober- og Underofficerer samt gemene Soldater herved allernaadigst og alvorlig, at de fornævnte vores Oberstlieutenant Hartman for deres Kommandant erkjende og respektere så og hans Ordres udi Alt, *) A.

St. Nr. 13. 2) Krigskano. Prot. Juni— Decbr. 1720 Nr. 1591.

[Original side 199]

29 hvad han på vore Tegne og til vores Tjeneste ordinerer og befaler, tilbørligen parere. Om Hartmans Udnævnelse til Kommandant på Rosenborg fik Kommandanten i København, Generallieutenant, Grev »Schponeck« følgende Meddelelse1): Dann uns allergi] adigst gefallen unsern Obrist Lieutenant und SchloBverwalter Hartman zugleich als Commendanten auf unsern SchloGe Rosenburg zu bestellen, dergestalt daG die daselbst zur Garnison oder wache Commandirete Milice in vorkommenden fallen von seinen befehlen und ordres lediglich dependiren sollen, So haben wir dir solches hiedurch zur nachricht allergnådigst kund thun wollen. Kort efter Hartmans Tiltrædelse som Slotsforvalter aflagde Kongen, den 14. Januar 1719, et Besøg på Rosenborg2), hvor han endvidere den 11.

Februar samme År gav Danebrogsordenen til sin Gesandt i England, Kammerherre, Baron Henrik Frederik Søhlenthal (Ridder af Elefanten 1743, død 17523). En Maaneds Tid efter, den 13. Marts, ankom den franske Gesandt ved det svenske Hof Grev de la Marque til København, hvor »hans Høj-grævelige Excellence Tiid efter anden er bleven af Hans Kongl. Majest. meget naadig imodtagen og medfaren,« idet han, foruden at bese Kunstkammerets Rariteter, Tøjhuset og Arsenalet, tillige, den 17. Marts, fik de prægtige kongelige Regalier med andet mere at se på Rosenborg4); hans Besøg her løb dog ikke af uden Uheld, idet et »Postelins« *) A. St. Nr. 1592. 2) Tilog Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 41. 3) WoMfrom S. 90—91, Biørn S.

92-93. 4) Nye Tidender Marts 1719 S. 18.

[Original side 200]

30 Bæger i Regaliekammeret ved den Lejlighed gik i Stykker *) . Den 6. Maj, 23. August og 16. September samme År synes Kongen atter at have været på Rosenborg, idet han bemeldte Dage dels skjænkede Hartman forskellige af de på Slottet og i Portbygningen beroende Sager (Stole, Skabe, Gueridoner og nogle musikalske Instrumenter), dels selv tog nogle Kostbarheder, som opbevaredes i Regaliekammeret, i Forvaring2). løvrigt haves i nogle Dagbogsoptegnelser af Konferentsraad , Baron Rudolf Gersdorf, Overhofmester hos Dronning Louise og senere Stiftamtmand i Sjællands Stift, enkelte Oplysninger til Slottets Historie i denne Periode; det ses således af disse, at Gersdorf den 19. og 20. September 1719 ledsagede Dronningen til Rosenborg, hvor hun den førstnævnte Dag viste ham et prægtigt Armbaand, og at der atter den 30.

Oktober aflagdes Besøg på Slottet, hvor alle Rariteterne bleve besete med Undtagelse af Kronen, til hvilken Kongen selv havde Nøglen ; denne blev den 5. November leveret Gersdorf, for at han den næste Dag kunde vise Marskal Bulow, Kammerherreinde Gabel, »Monsieur Delfi.no« og flere Andre Regalierne. Den 29. Maj 1721, altsaa Dagen før Anna Sophie Reventlous Kroning, holdt Kongen, ledsaget af Kronprindsen , Hertuginden (Anna Sophie Reventlou) og Kronprindsessen Revue over Grenaderkorpset udenfor Nørreport, og derefter spiste Herskabet på Rosenborg3). I August 1721 blev Rosenborg møbleret og *) Til- og Afgangsfortegn. 1719-1725 S. 39, Inventariet af 1718 S. 4. 2) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S.

39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 55, 56. 3) Ny kgl. Saml. 4. 1099, Bruun, Frederik Kostgård S. 306.

[Original side 201]

31 sat i Stand, for at Kongen kunde bo der under Københavns Slots Ombygning1); vi træffe derfor ogsaa fra denne Periode adskillige Beretninger om Kongefamiliens Ophold her; således maa Kongen have været her den 28. Oktober 1721, da han forærede Hartman et Skab, og den 8. og 11. April 1722, da han atter bortskjænkede Sager, der beroede på Slottet2); endvidere fortæller Gersdorf, at han den 9. April 1722 spiste til Middag og Aften ved Kongens Taffel på Rosenborg, hvor hele Herskabet var; Eftermiddagen tilbragte han med at spille »Scharwentzel« med Overhofmarskal

Blome, Generalmajor Ørtz og Slotsforvalteren Monsieur Hartman, som han endnu benævner Kongens Kammertjener; Omsætningen var ikke ubetydelig, idet Gersdorf vandt 59 Dukater.

Den 1 2. April hørte Gersdorf en Prædiken i Kongens Forgemak på Rosenborg. Den 16. April3) »bleev Hendes Kongl. Majsts. så højlyksalige Fødsels-Dag her på Rosenborg sær Højtideligen holdet, hvor at til Middags-Maaltidet over de 90 høje Stands-Personer havde den Naade at spise med det Høj-Kongl Herskab, desligeste og derefter og om Aftenen her på den Kongl. Residence i Staden, hvor da det artigste på Taffelet var at see for Kongen og Dronningen, et så konstigt Sukker- Yerk, som fremstillede så Livagtig Friderichsbergs Slot, at den beste Skilderer ej skal kunde afmale det så livagtig. På samme så prægtig holdne Høje Fødsels-Fest Hans Kongl. Majst. for Maaltidet i Naade lood sig sær behage at optage følgende sine høje Betiente og troe J) Friis S.

205. 2) Tilog- Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 59, 61—63. 5) Nye Tidender April 1722 S. 26—27.

[Original side 202]

32 Mænd udi den højpriselige Dannebraage-Orden , nemligen« *) : Johan Ehrenreich, Greve af Geiersberg og Osterborg, sachsisk Overstaldmester, død 1741, Henning Holstein, Landraad, Overhofmester hos Dronning Anna Sophie, død 1753 Hans Jakob Arnold, Generalmajor, siden Generallieutenant og Chef over Armeen i Norge, Ridder af Elefanten 1747, død 1758, Werner Schulenburg, Generalmajor af Kavalleriet, siden Gehejmeraad og Gesandt i Frankrig, Ridder af Elefanten 1739, død 1755, Paul Løvenørn2) , Generalmajor af Kavalleriet og Gesandt i Preussen, Ridder af Elefanten 1739, død 1740, Iver Ahnen til Topanger og Stadiegård, Konferents- og Etatsraad, Stiftamtmand i Trondhjem, død 1722, og Hans Frederik Holstein, Etatsraad og Hofmester hos Prindsesse Sophie Hedvig, siden Gehejmeraad, død 1737.

Om Kongens Ophold på Rosenborg i Året 1723 vidne endel af ham her udstedte Forordninger af 26. Maj3), 4.4) J) Nye Tidender a. St., Wohlfrom S. 94-97, Biørn S. 96—99. 2) Portræt af Paul Løvenørn findes på Rosenborg-. Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 85. 3) Forordning om Frihed for dem, der ville bygge og sig nedsætte i Heden udi Jydland — Plakat angaaende tvende Maaneders Prolongation på den Undersaatterne i Norge forelagte Tid med deres Fordrings Angivelse for Matrikul-Kommissionen sammesteds, daterede Rosenborg den 26. Maj 1723. Kvartudg. af Forordn. S.80— 83. 4) Forordning om hvorledes og på hvad Sort stemplet Papir Kald og Varsel til Rytter-Distrikternes Birkeretter maa og skal antages, så og om Dom- og Brev-Penges Betaling, samt hvad Slags Bønders Sager først af de til Sessionen Kommitterede skal søges at forlige, dateret Rosenborg den 4.

Juni 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 84—86.

[Original side 203]

33 18. l) og 30. Juni2), 28. Juli3), 2. August4) og 24. September.5) Slottets Arkiv indeholder ogsaa flere Oplysninger om, at det Høje Kongl. Herskab var »logerende« eller »resenderende« her i bemeldte År 6), og i Gersdorfs Dagbog omtales hyppig kongelige Taffeler på Rosenborg i Juni, Juli og August'); efter Taffelet drak man gjerne Kaffe, som det synes i Prindsesse Charlotte Amalies Forgemak 1) Forordninger om hvad Tid den ridende Post imellem København og Hamborg skal afgaa, samt inden hvilken Tid om Aftenen Brevene i Posthuset skal leveres — anlangende, at når nogen Jorddrot i Norge vil afhænde den Gård, som Lejlendingen med Bøxel og Livsfæste besidder, da skal han den Lejlendingen først tilbyde, daterede Rosenborg den 18.

Juni 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 86—88. 2) Forordning angaaende Medvidere og Medhjælpere i Toldsvig, dateret Rosenborg den 30. Juni 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 88—89. 3) Forordning anlangende at Omgangs-Brygningen udi København til førstkommende 1. September skal være

ophævet, og således det ellers med Brygningen herefter skal forholdes, dateret Rosenborg den 28. Juli 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 90—91. 4) Plakat angaaende endnu tvende Maaneders Prolongation på den Undersaatterne i Norge forelagte Tid med deres Fordringers Angivelse for Matrikul-Kommissionen sammesteds, dateret Rosenborg den 2. August 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 91—93. — Den 14. August 1723 forærede Kongen Kammertjener Simonsen nogle musikalske Instrumenter, som beroede på Slottet.

Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 66. 5) Forordning anlangende Smør-, Kjødog Fiske-Fustager deres Justering i Danmark, dateret Rosenborg den 24. September 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 99—100. 6) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 20, 23. Ifølge Inventariet af 1718 S. 278 bortkom i Året 1723, medens det kongelige Herskab residerede på Rosenborg, nogle af de Stene, som vare indfattede i Panelet i det chinesiske Værelse i det nordre Tårns første Etage. 7) Den 10. 14 18. 19. 21. 25. 27. 29. og 30. Juni, 1. 9. 11. 17. 26. og 30. Juli, 1. og 7. August spiste Gersdorf ved Kongens Taffel på Rosenborg; ved Marskalstaffelet sammesteds spiste han den 11. og 28. Juni, 12. og 16. Juli og 2. August.

[Original side 204]

34 (den nordlige Endesal på første Sal1), hvor Gersdorf i Keglen samtalede med Prindsessens Hofmesterinde, Frøken Sophie Elisabeth Holstein; om Søndagen blev der sædvanligvis holdt Prædiken på Rosenborg (af den tydske Hofpræst Conradi2), en Magister Schrøder fra Pfalz3), som samlede Bidrag til en Kirke i sin Hjemstavn, og af Kongens Konfessionarius Lemvig4). Gersdorf spillede stadig »Scharwentzel« med Hartman og Flere, ofte til langt ud på Natten og om ikke så ubetydelige Beløb. Fra Året 1724, da der under Kongeparrets Fraværelse på en Baderejse blev foretaget en del Foranjh„„ 12 i3 Den mellemste Etage før 1724. 1) Danske Saml. 2. K. 6. B. S. 5 Nr. 4 og Grundridset S. 7. 2) Magister Georg Johannes Conradi, født i Riga 1679, blev 1720 tydsk Hofpræst i København, 1728 Generalsuperintendent i Slesvig og Holsten, død 1747 (Wibergs Præstehistorie II.

S. 112); han prædikede på Rosenborg den 13. og 20. Juni samt 1. August 1723, sidstnævnte Dag efter Taffelet, før hvilket Konfessionarius Lemvig havde prædiket, jvfr. nedenfor. 3) Han prædikede på Rosenborg den 27. Juni og 11. Juli, sidstnævnte Dag i Dronningens Forgemak eller Christian den Fjerdes Audientssal, jvfr. Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 2. 4) Magister Christen Sørensen Lemvig, født 1672, 1703 Sognepræst til Trinitatis Kirke, 1715 kongelig Konfessionarius, død 1724 (Wibergs Præstehistorie 11. S. 104, 133), prædikede på Rosenborg i Kongens Forgemak (den sydlige Endesal i Stueetagen) den 1. August før Taffelet.

[Original side 205]

35 dringer med den mellemste Etage, idet »Rosen« blev forandret »udj Trende Logementer«, og den store Sal mod Syd ogsaa blev indrettet »udi Trende Cabinetter«1), iT'l H 10 7 5 4 6 3 / ? /4 J.f 16 L_ . fl 0 '£* l Den mellemste Etage efter 1724. medens alle Gulvfliserne i denne Etage samt i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse og det mørke Yærelse i Stueetagen bleve borttagne2) og erstattede med Fyrrebrædder8), foreligger der kun Efterretninger om nogle enkelte Besøg, som Kongen aflagde på Rosenborg, nemlig den 15. April, 10. August og, som det synes, den 19. September4), og fra 1725 kun Beretning om, at »Hendes Majestæts Dronningens højlyksaPge FødselsFest (den 16. April) er udi stoor Glæde og Fryyd holden på Rosenborgs Slot, da udi det Høj-Kongel.

Herskabs Nærværelse og til des mere Fornøjelse det nyeligen bygte Orlogs-Skib, kaldet Sleswig, sær lykkelig løøb af Banke-Stokken her på den nye Holm og derpaa ad Aftenen et kostbar og konstig Fyyrverk bleev antændt, *) Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 6, 7. 2) Tilog Afgangsfortegn. 1719—1725 S.

69, 71. — Fliserne i de store Endesale i Stueetagen vare allerede tidligere blevne borttagne og 1722 førte til Fredensborg. A. St. S. 64. 3) Tilog Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 34, 35. 4) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 69, 70, 72.

[Original side 206]

36 hvorudi begge deres Majestæters Navne med Chiffre og overstaaende Kongelige Crone udi artig lysende blaae Fyyr og Flamme bleev præsenteret, desforuden der bleve udkaste nogle tusinde Fyyr-Kugler, som vare sær curieuse at see til, som og sær derfor forlystede det Høj Kongelige Herskab, og efter at det Yerk til sær Fornøjelse fra 10 til 12 Slæt på Natten havde givet sit herlige Lyys og Skin fra sig, bleev det besluttet med 27 Canoners Skud, som skøød den Dag ved Sundhedernes Drik deres Løsen, med det Danske Løsen fuldendt«1). denne Periode2), da glimrende Hoffester ofte fandt Sted på Rosenborg, foregik der her dog ogsaa x) Nye Tidender April 1725 S. 26. aj Året 1726 udkom: Das um den Rang wegen der Schonheit und des Vorzugs streitende Friedensburg, Friedrichs berg , Friedrichs burg und Rosenburg, Wolte In einer zu Friedensburg allerunterthånigst tlbergebenen SERENATA, vorstellen und Husicalisch auffilhren, J.

J. H. v. H. (Hoe von Hoenegge) : heri synger Rosenborg : Ihr wollet euch zu grosz und mich zu kleine machen, Dasz ich gar schweigen soli; doch ich musz drtlber lachen. Ach! glaubt, ich kan mit einigen Vorzllgen Das Konigliche Haus gleichfals vergntlgen. Der Sitz der Konige schliesst mich in seinen Schutz Und Pallas in die festen Mauren ein; Da kan ich jedem Feind zu Trutz In stiller Sicherheit und silsser Ruhe seyn. Was aber mich hochst schun ja gar zur Gottin macht, Ist, dasz die Konige den Reichs-Schmuck mir vertrauet, Den selbst die Majestat mit Ehrfurcht hoch geacht Wann Sie die Konige damit geschmtlckt geschauet. ARIA. Schwerdt, Apffel, Scepter, Kronen, Der JÆajestaten Heiligtuhm Verwahr' ich stets zu meinen Ruhm.

Kein Konig kan zum Trohnen Der zweyen Reiche sich erheben, Eh' ich den Reichs-Schmuck ihm gegeben. Schwerdt etc. etc.

[Original side 207]

37 Ting af en alvorligere Natur; endel højtstaaende Embedsmænd, deriblandt Krigsog Marineministeren, Sejrherren i Slaget på Kolbergerhejde Christian Carl Gabel, Holmens Chef Admiral Judichær, Justitiarius i Højesteret Christian Scavenius og Oversekretær, Grehejmearkivar Frederik Kostgård, vare blevne mistænkte for at have taget mod Bestikkelser, og enGehejme-Inkvisitions-Kommission var bleven nedsat til at undersøge deres Forhold ; den begyndte sine Møder på Københavns Slot den 9. Januar 1725, og adskillige Afskedigelser ble ve snart Frugten af dens Virksomhed; først den 18. December samme År afsluttedes den på Kosenborg1). Es mag das argste Wetter stllrmen Und alle Unruh sicli aufthttrmen, So kan ich meinen Konig doch ergetzen, Olm' eine Eeise fortzusetzen ; Ja wenn der Winter euch den schOnsten Schmuck entwendet, Und er sein weisz Gewand statt unsers Schmucks uns sendet, So denckt mein Konig doch, Aus sonderbarer Gnade noch, Zu meinen Schmuck mir einen Garten einzur&umen, Der mit stets grtinenden und fremden Baumen Und lauter giildnen Frilchten prangt, Ja in dem ich, wann es mein Konig nur verlangt Ihn und die Konigin samt Seinem Haus allzeit (Auch bey der rauh'sten Winter-Zeit,) Gleich als im Sommer, recht vergntlgen kan; Dann schaut Er mich um diese Selteeheit Um so viel gnadiger, als sonsten, an.

ARIA. Ich bin zwar klein, doch hoch geacht: Mein Konig macht mich schOn und grosz. Mein kleiner sttsser Rosen-Schoosz Schliesst einen solchen Pracht Yon grtinenden und schonen Båumen ein, Der aus den Winter Sommer macht, Und mich schon putzt, wenn andre heszlich seyn. Ich bin etc. etc. ') Bnmn, Frederik Rostgård S. 322, Anm.

[Original side 208]

38 Med Året 1727, fra hvilket der foreligger Vidnesbyrd om Kongens Ophold på Rosenborg i Oktober og November1), standse Efterretningerne herom for Resten af hans Regeringstid; efter at »Hans Kongel. Højheds Cron-Princens elskelige Gemahls Sophiæ Magdalenæ Fødsels-Dag, den 28. November, var højtideligen holdet på Slottet Rosenborg«-), behagede det nemlig den følgende Dag »Hans Kongel. Majestæt med det Høj-Kongel. Herskab igien fra sit Lyst-Slot Rosenborg at indtage sin nu så meget ypperlige og prægtige så vel uden som inden til forbedrede og ræt Kongel. ligesom af nye opførdte og udziirede Residence-Slot her i Staden«3). Det følgende År svævede Rosenborg i stor Fare under Københavns store Ildebrand i Oktober Maaned; Reformert Kirke afbrændte, hele Indhegningen og Gitterværket omkring Kongens Have blev nedrevet, og man nærede en alvorlig Frygt for Slottet4).

Endel af de Brandlidte flyttede ud i Kongens Have, saavidt de kunde skaffe sig Plads5), og her lod Kongen den 23. *) Patent om Højesteret i Danmark for År 1728 af 20. Oktober 1727 (Kvartudg. af Forordn. S. 74—80) — Civilreglement for 1727 af 23. Oktober 1727 (Geh. Ark.) — Patent angaaende det almindelige Told-Skjel imellem Jylland og Fyrstendømmet Slesvig, forsaavidt Toldvæsenet betræffer, samt Forordning om Skatternes Paabud i Norge for År 1728, begge al 29. Oktober 1727 (Kvartudg. af Forordn. S. 80— :06) — Forordning om MatrikulSkatten og Rytterholds-Penge saavelsom Oxe- og Flæske-Skatten udi Danmark for År 1728 af 12. November 1727 (Kvartudg. af Forordn. S. 106- 108) ere alle daterede Rosenborg.

a) Nye Tidender November 1727 S. 85. 3) Nye Tidender a. St. 4j Danske Saml. 1. R. 2. B. S. 79. 5) Danske Saml. a. St. S. 81. — Hvorvidt Haven ellers var tilgængelig for Publikum allerede i Frederik den Fjerdes Tid, således som det forudsættes i en Skildring af »Søndagen i to

[Original side 209]

39 Oktober i sin Overværelse uddele Brød, 01 og Penge til de Fattige1). Rosenborgs første Kommandant, Oberstlieuteforskjellige Århuudreder« i Nyeste Skilderie af Kjøbh. for 4. December 1813 Nr. 97 Sp. 1540—1541 , lader sig ikke afgjøre med Sikkerhed; Gersdorf omtaler i sin tidligere nævnte Dagbog under 5. August 1723, at man kjørte omkring i Haven, men det har rimeligvis ikke været Alle og Enhver tilladt. I ethvert Tilfælde var Haven tilgængelig for »alle skikkelige Folk« i Midten af Århundredet. Thurah, den danske Vitruvius 1746 S. 44, Hafnia hodierna 1748 S. 75. Frederik den Fjerdes Tid var Bestyrelsen af Lystog Kjøkkenhaven ifølge Partikulærkassens Regnskaber endel År forenet, idet Mester Jørgen, der i Slutningen af Christian den Femtes Regering havde været Gartner i Kjøkkenhaven, efter at Gartneren i Lysthaven Mester Frederik Dreas var bleven afskediget 1699 (I.

S. 116), tillige overtog sidstnævnte Have. De Beløb, som tiistudes ham til Driften af de tvende Haver, vare endnu de samme som tidligere, idet han til Lysthaven fik 1200 Rdlr. (I. S. 115) og til Kjøkkenhaven 700 Rdlr. årlig (I. S. 97, 98). Året 1711 blev dog Bestyrelsen af Orangerihuset overdragen Gartneren ved Amalienborg Peter Schneckelt mod et årligt Vederlag af 200 Rdlr., som blev fradraget det Mester Jørgen til Lysthaven tilstaaede Beløb, og da Peter Schneckelt døde samme År, fik Johan Cornelius Krieger fra 4. Kvartal 1711 af Tilsynet med Orangerihuset. Mester Jørgen døde i Året 1721; hans Enke blev den 29. Maj 1722 gift med Major Kruekow, hvilket Bryllup Gersdorf ifølge sin Dagbog overværede.

Krieger, der blev Mester Jørgens Efterfølger som Gartner i Lystog Kjøkkenhaven, blev senere tillige Bygningsinspektør og Overlandbygmester og udfoldede som saadan en betydelig Virksomhed; han var gift med Klokker Søren Mathiesens Datter Anna; først i Året 1749 fratraadte han sin Stilling som Gartner ved Rosenborg og fik da Titel af Justitsraad; han døde 1755 (Partikulærkassens Regnsk.,

Statskal., Meier, Fredensborg S. 15 fi0., 100, 185). Som Orangerigartner fungerede Johan (eller Joachim) Nikolaj Roggenkamp fra 1721 til sin Død 1741 (Partikulærkassens Regnsk., Statskal., Extraord. Rel. 24. Maj 1741 Nr. 37 S. 8). ') Danske Saml. a. St. S. 83, 86, Nyerup, Kjøbh. Beskr. S. 160.

[Original side 210]

40 nant Hartman døde den 18. April 1729, hvorefter Kammerraad Matthias Grønvald blev Slotsforvalter der fra 29. Juni at regne, men han fik ikke nogen militær Titel, ligesom han heller ikke blev udnævnt til Kommandant på Slottet. Grønvald havde tidligere, fra 1720 af, været Inspektør ved Øresunds Toldkammer med en årlig Gage af 250 Rdlr., hvorefter han den 28. Januar 1726 var bleven udnævnt til Kammerraad samt Told- og Konsumptions-Inspektør i København med en årlig Gage af 1000 Kdlr. ') Han har formodentlig været en af Dronning Anna Sophies Kreaturer, således som hans Skjæbne under den følgende Konge synes at antyde. *) Uddrag af Bestall. Prot. i Min. Ark., Bernhard Malta, Alfab. Fortegn, over Embedsmænd 1670—1730 i det kgl.

Bibi., de kgl. Eegnskaber og Civilreglm. i Geh. Ark.

[Original side 211]

Christian den Sjettes Tid. 1730-1746. Uet første Skridt, Christian den Sjette foretog sig for Rosenborgs Vedkommende efter sin Thronbestigelse, var, at han, fire Dage efter at være bleven Konge, den 16. Oktober 1730 afskedigede Slotsforvalteren Kammerraad Grønvald og samme Dag udnævnte sin Kammertjener Magnus Langhorn til hans Efterfølger; af Partikulærkassens Eegnskaber ses det nemlig, at denne den 31. December 1730 har oppebåret Slotsforvaltergagen for Oktober Kvartal (212 Rdlr. med Fradrag af 1 °/0 til stemplet Papir eUer 209 Rdlr. 5 % 4 j8) mod at tilstille sin Antecessor, Kammerraad og »forrige« Slotsforvalter Grønvald den ham heraf tilkommende An-

[Original side 212]

42 del for Tidsrummet fra 1. til 16. Oktober. Det blev paalagt den nye Slotsforvalter at beholde den gamle Fuldmægtig Jørgen Torsager, saalænge dennes Alder tillod ham at gjøre Tjeneste som saadan, hvorefter Kongen vilde give ham Naadsens Brød1). Magnus Langhorn, der vslt født på Christiansø den 16. Juli 1690, havde, som ovenfor bemærket, tidligere været Kammertjener hos Christian den Sjette, da denne var Kronprinds, og havde som saadan, i Årene 1720-1730, havt en årlig Løn af 600 Rdlr.2). 1725 var han bleven gift med Dorothea Elisabeth Wagner, der skjænkede ham syv Børn, to Sønner og femDøttre3). Tre År efter at han var bleven Slotsforvalter på Rosenborg, blev han under 18. November 1733 udnævnt til Oberstlieutenant af Infanteriet og fik derhos samme Dag et Paritionspatent som Kommandant på Slottet, hvorom Kommandanten i København, Gehejmekonferentsraad, Generallieutenant , Grev »Schponeck« blev underrettet på Tydsk4).

At Langhorn maa have staaet højt i sin Konges Gunst, fremgår blandt Andet ogsaa deraf, at Christian den Sjette den 16. Januar 1732 forærede ham sin Moders Dronning Louises Thronstol, der opbevaredes på Rosenborg, men som Dronning Sophie Magdalene ikke havde villet benytte, fordi Anna Sophie Reventlou var bleven kronet i den5). Med Langhorns Ophøjelse fra Kammertjener til *) Partikulærkassens Regnsk. 1752. 2) Civil-Reglm. i Geli. Ark. 3) Adresseavisen 10. August 1759 Nr. 17 S. 127. 4) Krigskano. Prot. 1733 Nr. 1109—1111, Kjøbh. Maanedl. PostRytter 1733 Nr. 11 S. 86, Kjøbh. Extraord. Rel. 20. Novbr. 1733 Nr. 81 S. 7. B) Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 15.

[Original side 213]

43 Slotsforvalter, Oberstlieutenant og Kommandant synes en tilsvarende Fornemhed i Tænkemaade at være fulgt, og denne yttrede sig på et Sted, hvor Ydmyghed havde klædt bedre, nemlig i Kirken.

Der havde fra gammel Tid af været tillagt Slotsforvalterembedet på Rosenborg en Stol i Trinitatis Kirke uden Afgift til denne, og det har maaske været af Hensyn hertil, at Jørgen Nahmensen i sit ovenfor omtalte Testamente betænkte Fattigskolen ved Trefoldighedskirke med et Beløb; ved Kirkens Istandsættelse efter Ildebranden 1728 var Stolen imidlertid bleven rykket nærmere ind til Muren og havde mistet et stort Stykke Plads, hvorpaa sex andre Stolestader vare blevne anbragte. Skjøndt Langhorn først var bleven Slotsforvalter 1730 ogsaaledes ikke havde været i Besiddelse af Stolen i dens tidligere Skikkelse, ønskede han dog at ombytte den med en bedre og bekvemmere, og han kastede da sine Øjne på den, »som til Hans Høy Græfvelige Excell.

Hr. Græfve Danneschiold blef bygget og Hr. Græfven nu igien haver qvitteret«. Dette Mageskifte kom ogsaa istand 1737, men han maatte dog, for at komme til at paradere i den grevelige Stol, betale 4 Rdlr. om Året til Kirken. Den forrige Slotsforvalterstol blev bortlejet, og Eettigheden til den maa derfor vel således nu efter så lang Tids Forløb betragtes som gaaet tabt for Embedet1). Skjøndt Langhorn utvivlsomt har sat Pris på sin militære Titel, ønskede han dog tillige at bevare den Kopi, attesteret af Klokker Søffren Matthisen, i Slottets Arkiv. — Langhorns Skriftefader var ifølge Bilag 305 til Partikulærkassens Eegnsk. for 1759 Magister Jens Pedersen Olrog (1733 —1735 nederste, 1735 til sin Død 1766 øverste Kapellan ved Trinitatis Kirke.

Wibergs Præstehist. II. S. 137).

[Original side 214]

44 Glands, som hans Stilling under Hofetaten medførte; han indgav således i Året 1742 et Andragende om i Henhold til Danske Lovs 1 — 2—6 at maatte henhøre under Hofretten, idet han bemærkede, at det efter hans Død kunde befrygtes, at der skulde opstaa Strid, om han henhørte mider den civile eller den militære Jurisdiktion, og han af Hensyn til sine Børn, som maatte behøve Formyndere, gjerne i levende Live ønskede at se en saadan forebygget; under 10. August 1742 blev det ham ogsaa bevilget tilligemed Hustru og Børn at maatte henhøre og svare under Hofretten ligesom andre kongelige Betjente, der nævnes i Rangen og bo i Kjøbenhavn1). Uagtet Slotsforvalterne på Rosenborg, idetmindste fra Slutningen af det 17.

Århundrede af-), ikke havde Noget med den egentlige Bestyrelse og Drift af Haverne at gjøre, men denne henhørte under Gartnerne3), vedbleve de dog endnu i lang Tid at føre det øverste Tilsyn med Haverne4); det ses således af en Bekjendtgjørelse i Aviserne fra 1739 angaaende en Auktion udi Rosenborger Hauge over 93 Stkr. store tykke Træ-Luger, at Liebhaverne kunde tage dem i Øjesyn, når de vilde *) Militære Skifter Pakke 14, i Geh. Ark. Meddelt af Hr. Arkivassistent Krarup. 2^ Jvfr. Hans Kochs Bestalling i 1. Hefte S. 124—125. 3) Christian den Sjettes Tid fungerede Krieger endnu som Gartner i Lystog Kjøkkenhaven; efter Boggenkamps Død 1741 overtog Gartneren ved det kongelige Palais Johan Georg Leitlof Bestyrelsen af Orangerierne , uden dog at fratræde sin førstnævnte Bestilling.

(Statskal.) Orangerigartnerens Bolig laa ifølge den danske Vitruv I. T. XXIV n i Lysthaven i Nærheden af Møntergade. 4) Samtlige Bygninger og Statuer i Haverne vare således underlagte Slotsforvalteren, jvfr. Inv. af 1718 og 1731 samt Afgangsfortegn. 1731-1744.

[Original side 215]

45 anmelde sig sammesteds hos Hr. Oberstlieutenant Langhorns Fuldmægtig Msr. Raun1). Ogsaa med en anden Have, nemlig den, som laa ved Tolden mellem Rosenborg og Stokhuset, hvor nu Sølvgadens Kaserne er bygget, havde Langhorn Tilsyn; af en Bekjendtgj øreise i Aviserne fra 1734 erfares det nemlig, at der i bemeldte Have den 1. Marts blev afholdt offentlig Auktion over endel Frugttræer og »Gevæxter«, som Liebhaverne efter Henvendelse til Oberstlieutenant Langhorn og

Gartneren, Overlandbygmester Krieger, forinden kunde tage i Øjesyn, og over hvilke de hos begge kunde faa Specifikation 2). Efterretningerne om Rosenborg i Christian den Sjettes Tid ere ikke synderlig talrige; det ses, at Kongen har opholdt sig her den 25.

3) og 28. 4) Maj, 26. 5) og 27. Juni, 31. Juli og 1. August 1731 6); endvidere var x) Kjøbh. Extraord. Kel. 1739 Nr. 5 S. 8. — Raun, der formentlig er bleven Fuldmægtig- efter Jørgen Torsager, har skrevet det Exemplar af Inv. af 1731, som tilhører Hr. Slotsforvalter, Inspektør Carl Andersen, og i hvilket Langhorn lige til sin Død 1759 har anført, hvad der i hans Tid er tilkommet ellej afgaaet. 2) Kjøbh. Extraord. Kel. 1734 Nr. 11, 12, 13. 3) Anordning hvorledes herefter skal forholdes med de Sager, til hvis Afhandling Hans Kongl. Hayst. allernaadigst bevilger Commissarier, dateret Rosenborg den 25. Maj 1731. Kvartudg. af Forordn. S. 40 — 43. — Konfirmation på Kaldsbrev for Johan Adolf Jakobæus som Sognepræst til Smørum og Ledøje, dateret Rosenborg den 25.

Maj 1731. Kirkehist. Saml. 3. E. 2. B. S. 640. 4) Bilag 2 til Part. Kassens Kegnsk. 5) Plakat anlangende inden hvad Tid de, som have indstævnt Sager for Højesteret, eller deres Fuldmægtiger, sig dermed hos Justitiarium skulle anmelde, dateret Rosenborg den 26. Juni 1731. Kvartudg. af Forordn. S. 54—55. G) Bilag 33, 36, 37 til Part. Kassens Regnsk.

[Original side 216]

46 han her i Maj 17351) samt den 14. 2) 15. 16. 18. 19. 3) 20. 4) og 23. Juli5) samme År, og i September Maaned holdt han her Forhør i den Danneskjold-Benstrupske Sag, ved hvilken Lejlighed, foruden Benstrups Modstandere: Grev Frederik Danneskjold-Samsø*), Kommandørkaptajnerne Kragh, Coningh, SuhmogNeuspilzer samt Kapitajnlieutenant Thura 7), tillige hans Forsvarere Kapitajn Liitken og Kapitajnlieutenant Lutzow mødte8). — Efter Doktorpromotionen i Anledning af Jubelfesten den 3. November 17369) »satte begge Deres Kongelige Majestæter samt det Høye Kongelige Herskab, gelejdede af Hoff-Staten og Professorerne, sig udi Deres prægtige Staats-Karreter, og begave sig til Kosenborgs Slott, hvor der blev holdt Taffel, hvorefter begge Deres Kongl.

*) Jens Møllers Mnemosyne 3. B. S. CCXCIII Nr. 307. 2) Inventariet af 1731 S. 1. 3) Breve fra Kongen af 15. 16. 18. 19. Juli 1735 i Geli. Ark. 4) Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1735 Nr. 7 S. 53: Den 20. Julii begav det samtlige Høj-Kongl. Herskab sig til Holmen, traadde sammesteds i den prægtige Kongl. Chaloupe, og lode sig bringe til det på Rheden liggende Kriigs-Skib Charlotte Amalia, som imodtoog samme Høj-Kongl. Herskab med 27 Canon-Skud; den Tiid Hans Kongl. Majestæt havde taget alting i høje Øjesyn, og holdet Taffel på bemeldte Krigs-Skib, begav sig vor Allernaadigste Monareh meget fornøyet, efterat 27 Canoners FrydeSkud bleve atter løsnede, ad Holmen tilbage, og siden videre til det Kongl.

Slott Rosenborg. 5) Verboth wegen Ausftlhrung der Feld-Steine in dem Hertzogthum Schleswig, dateret Rosenborg den 23. Juli 1735. Kvartudg. af Forordn. S. 46. 6) Portræt af Grev Frederik Danneskjold-Samsø findes på Rosenborg. Brock, Musée chronologique S. 89. 7) Portræt af Didrik Thura samt nogle Arbejder af ham i Rav og Elfenben findes på Rosenborg. 8) Mnemosyne 2. B. S. XXVI, 227, jvfr. 225 Anm. 9j Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1736 Nr. 11 S. 84.

[Original side 217]

47 Majestæter tilligemed det Høye Kongl. Herskab reyste tilbage igien til Friderichsbergs Slot«. — Slutningen af Juli 1737 besaae de Astronomer, som Kongen af Frankrig havde sendt til Sverig og Finland for at anstille Undersøgelser om Jordens Figur ved Observationer under Polarkredsen1), på deres Tilbagerejse Københavns Mærkværdigheder, deriblandt Rosenborg Slot, »mit vielem daruber bezeugten Vergniigen«. — Efter Frue Kirkes Gjenindvielse den 30. April 1738 2) »begav Hans

Kongel. Majest. tilligemed det Høye Kongel. Herskab sig udi Deres prægtige Staats-Carosser og hen til det Kongel. Slott Rosenborg, hvor det Allernaadigst behagede Deres Kongel. Majestæter tilligemed Hendes Kongel. Høyhed, PrintzeCen Charlotta Amalia, at holde Middags-Taffel, ogsiden at begive sig til det Kongel.

Slott Friderichsberg igien« ; Kongen var endnu en Gang på Rosenborg i det År, nemlig den 3. Oktober, da han holdt Conseil der3). Et længere Ophold synes Christian den Sjette at have gjort her i Året 1739, da det ses, at han har *) Dånische Bibliotliec I. S. 449-450. — Franskmændene Pierre Louis Moreau de Maupertuis , født 1698, død 1759 (meddelt af Hr. Professor Erslev), Clairaut, Camus, Le Monnier, Abbed Outhier, Sommereux og Herbelot rejste tilligemed den berømte svenske Fysiker Celsius i Sommeren 1736 til det nordlige Sverig for at anstille Grademaalinger , hvilke tilendebragtes i et Års Tid. Nouvelle biographie générale XXXIV. Sp. 387. a) Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1738 Nr. 4 S. 32. 3) Brev fra Christian den Sjette dateret Vallø den 2.

Oktober 1738 (i Geh. Ark.): Die Konigin ist gestern nicht recht wohl geweszen, heute aber ist es Gottlob beszer, so dasz wir hoffen heute abend in die stadt zu kommen und morgen wils Gott in Rosenburg Conseill zu halten. — Patent om Højesteret i Danmark for År 1739, dateret Rosenborg den 3. Oktober 1738. Kvartudg. af Forordn. S. 53—59.

[Original side 218]

48 været her den 13. *) 26.2) 28. 8) og 29. August4), 2. 15. og 17. September samt 3. Oktober5). Ifølge sine Dagbøger spiste han til Middag her den 6. og 23. August 1740 6) og den 13. Juni, 7. September og 9. Oktober 1741; sidstnævnte Dag var Prindsen af Wurtemberg med ved Taffelet7). I Året 1744 var Kongen ifølge sin Dagbog kun een Gang på Rosenborg, nemlig den 3. Oktober, da samtlige høje Herskaber (begge Majestæterne, Kronprindsen , Prindsesse Louise, Fyrstinden af Ostfriesland og Prindsessen af Wurtemberg) spiste til Middag der; ved denne Lejlighed viste Kongen Prindsessen af Wurtemberg den kongelige Krone8). Det sidste Vidnesbyrd om Kongens Ophold på Rosenborg er fra 1. Juli 1746, 9) altsaa en Maaneds Tid, før han døde.

x) Mnemosyne 3. B. S. CCX1I Nr. 219. 2) Mnemosyne 3. B. S. CCXIV Nr. 222. 3) Forbud at ingen, Hans Kongel. Majestæts Skov- og Jagt-Betiente undtagen, maa efterdags understaa sig i Kongens Vildbane enten at lægge Luder, fange Eæve med Jern eller at skyde, under den i Jagt Forordningen af 18de Aprilis 1732, dens 25de Articul dicterede Straf, dateret Rosenborg den 28. August 1739. Kvartudg. af Forordn. S. 175—176. 4) Brev fra Christian den Sjette til Schulin, dateret Rosenborg den 29. August 1739 (i Geh. Ark.) 5) Mnemosyne 3. B. S. CCXIV, CCXV, CCXYI, Nr. 223, 226, 227, 228. 6) Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 266. 7) Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 267, 269, 270. 8) Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 317. *) Forordninger om April og Julii Kvartals Skatters Eftergivelse, af det kontribuerende Hartkorn udi Danmark, hvor Kvægsygen, førend den 1.

Maji 1746 naver været — angaaende adskillige Poster, Landgodset fornemmeligen vedkommende, daterede Rosenborg den 1. Juli 1746. Kvartudg. af Forordn. S. 113—117. — Geh. Ark. findes et Par Optegnelser af Kongen angaaende paatænkte Ophold på Rosenborg, men uden Årstal. — Ifølge den danske Vitruv I. S.45 plejede Kongen og Dronningen

[Original side 219]

49 Med Rosenborg foregik der i Christian den Sjettes Tid ikke synderlig store Forandringer1); Christian den Fjerdes Hejseapparat fra hans Sovekammer til de andre Etager blev borttaget og erstattet med en Trappe ; Apparatet blev i Året 1737 sendt til Fredensborg2); Lanrbærhnsets Facade blev samme År ombygget af Krieger3), en Domestikbygning blev opført 17324), og nogle gamle Lysthnse og Staldbygninger bleve ved Auktion solgte til Nedbrydelse5). Istedetfor det tidligere

Plankeværk, som omgav Haven, paabegyndtes Opførelsen af en Mur omkring denne mod Gothersgade og Sølvgade; Arbejdet, som udførtes af Krieger, blev imidlertid ikke strax fuldført, men stilledes i Bero 1735 6); de gjentagne Tyverier, som i denne Periode ses at have fundet Sted i Haven7), synes dog at have bidraget til, at opholde sigi Stueetagen, Kronprindsen og de kongelige Prindsesser i den mellemste Etage, jvfr.

a. St. S. 46. *) Kun Rosenborg undgik at omkalfatres og forhutles i Christian den Sjettes Tid. Schwartzkopfs Lexikon i Danske Saml. 1. E. 4. B. S. 74. 2) Inv. 1731 S. 361, Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 21—22, jvfr. Friis S. 116. s) Meier, Fredensborg S. 185, Thurah, Hafnia hodierna S. 77. 4) Inv. 1781 S. 628. Denne Bygning (den danske Yitruv I. T. XXIV. d), hvor Gardens Marketenderi nu er, blev i Året 1785 afgiven til Invalidehus, jvfr. senere. 5) Jvfr. Friis S. 114 — 115. Maskinhuset ved den lange Park (bag den nuværende Herkulespavillon) solgtes 1734 (Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 19); 1738 afhændedes nogle Staldbygninger til Daniel Petersen for 304 Rdlr. 3 $ (a. St. S. 22—23, Kjøbh. Extraord.

Eel. 1738 Nr. 12 og 14), 1741 Lysthuset med de tre Porte til Monsr. Krieger for 100 Edlr. (Afgangsfortegn. 1731 — 1744 S. 26—27). Det grønne Lysthus blev 1735 overleveret Overlandbygmester Krieger med Forpligtelse til i dets Sted at opsætte nogle Lysthuse i Haven (a. St. S. 21). 6) Meier, Fredensborg S. 16. 7) Jvfr. S. 4 og 5. 4

[Original side 220]

50 at Muren blev fuldført 1745 *); mod Gothersgade var denne ud for alle Hovedgangene forsynet med større Aabninger, som vare tillukkede med kunstigt udarbejdet Jernværk, således at man fra denne Gade havde »en fri og angenem Indsigt i Haven«2). J) Herslehs Optegn, i Nyeste Skild. af Kjøbh. 1826 Nr. 43 Sp. 678. s) Thurah, den danske Yitruv I. S. 44.

[Original side 225]

Frederik den Femtes Tid. 1746-1766. 1 Frederik den Femtes Tid synes de kongelige Besøg på Ko senborg at have været endnu sjældnere end nnder Christian den Sjettes Kegering; Thurah1) siger, at det kongelige Herskab alieneste om Sommeren2) på nogle faa Dage undertiden residerer der, når det på en kort Tid opholder sig i Staden. En enkelt Gang boede Kongen dog ved Vintertid på Slottet, idet han, den Dag Dronning Louise var død, den 19. December 1751, om Aftenen Kl. 6 forlod Christiansborg Slot, »som af et Fryde-Sted var bleven til et Græde-Huus, og begav sig til Rosenborg, for der at residere for det første«3), og den følgende Dag udstedte han her Anordning om Sørge-Klæder at bære formedelst Hendes Majestæts Dronning Louises Død, samt Forbud på Spil og Leg J) Hafnia hodierna S.

65. 2) Året 1749 synes det at have været paatænkt, at Kongen skulde residere på Rosenborg i September Maaned, men heraf blev der dog ikke Noget. Berl. Tid. 5. Septbr. 1749 Nr. 71. 3) Berl. Tid. 20. Decbr. 1751 Nr. 102.

[Original side 226]

52 i samme Anledning1). Hans Ophold her varede dog kun til den 24. om Aftenen, da han atter begav sig til Christiansborg og »okkuperede de til dybeste Sorg betrukne Apartements«2). Medens Kongen ikke senere synes at have resideret på Rosenborg, opholdt Kronprindsen sig derimod et Par Gange i længere Tid her; i Året 1756 boede han således en Maaneds Tid her, nemlig fra den 20. Maj, indtil Kongen .i den sidste Halvdel af Juni kom tilbage fra sin Rejse i Hertugdømmerne. Kronprindsen gjorde under sit Ophold på Rosenborg enkelte Gange Udflugter herfra i Stadens Omegn, eller, som det kaldtes, han promenerede en Carosse, og skjøndt han kun var noget over 7 År gammel, bivaanede han flittig Gudstjenesten, idet han baade var i Christianshavns, Nikolaj, Petri og Garnisons

Kirke3).

Hans andet Ophold på Rosenborg fandt Sted i Året 1759 og varede to Maaneder, nemlig fra den 2. Maj til Slutningen af Juni, da Kongen kom tilbage fra en Rejse i Hertugdømmerne; der var i dette Tidsrum et Par Gange (den 21. Maj og 25. Juni) Kur hos den tiårige Kronprinds på Rosenborg, ligesom endel høje Herrer den 21. og 24. Maj samt 25. Juni vare til Taffels hos ham der; den 11. og 18. Juni spiste Dronning Juliane Marie til Aften hos ham på Rosenborg; iøvrigt gjorde han ofte Udflugter (til Bernstorff, udenfor Østerport, til Frederiksberg, DyreJ) Kvartudg. af Forordn. S. 96—99. 3) Berl. Tid. 24. Decbr. 1751 Nr. 103, Partikulære Efterretn. 1733 —1760, indførte i Marskali. Dagjournal 1760—1765. ») Berl.

Tid. 1756 Nr. 40—44, 46, 50. Kronprindsen blev strængt holdt til at gaa i Kirke hver Søndag. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 542.

[Original side 227]

53 haven og Jægersborg), ligesom han ogsaa ofte overværede Soldaternes Øvelser og en Gang aflagde Besøg ombord i Flaaden; Gudstjenesten blev iøvrigt heller ikke forsømt, idet han besøgte Helliggejstes, Holmens, Frue, Petri, Nikolaj, Garnisons og Christianshavns Kirke1). Slottets Kostbarheder bleve flere Gange i Frederik den Femtes Tid tagne i Øjesyn af fyrstelige Personer2), og Haven3) blev af og til benyttet som Spadserested af Kongefamilien, hvilket Aviserne pligtskyldigst notere4). *) Staats und Gelehrte Neuigkeiten, Altona, 26. April 1759, Berl. Tid. 1759 Nr. 35, 40—42, 44, 45, 47—52. 9) Oktober 1749 førte Kongen således sin Svoger Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen- Hildbur g hansen (af hvem der findes et Portræt på Rosenborg, jvfr.

Brock, den oldenb. Kongeslægt S. 108) og lians Broder til Rosenborg, hvor Deres Durchlauchtigheder besaae de kongelige Insignia og Klenodier (Berl. Tid. 1749 Nr. 86); den 14. Oktober 1752 om Eftermiddagen behagede Monarken at benaade Rosenborg Slot med sin allerhøjeste Nærværelse og tage et og andet af sammesteds forvarede Pretiosis udi allerhøjeste Øjesyn (Berl. Tid. 1752 Nr. 83); den 29. Oktober 1753 tog Dronning Juliane Maries Broder Prinds Ferdinand af Brunsvig-Wolfenbuttel det kongelige Slot Rosenborg med derværende Kostbarheder udi højeste Øjesyn (Berl. Tid. 1753 Nr. 87), og i Januar 1756 bleve de kongelige Regalier på Rosenborg Slot foreviste Hans Durchlauchtighed Prinds Carl af Bevern af Overhofmarskal Grev Moltke (Berl.

Tid. 1756 Nr. 6). s) Som tidligere bemærket afgik Krieger 1749 som Gartner; hans Efterfølger blev Gartneren ved Amalienborg Frederik Ludvig Bruhn, der tillige fra 1750 overtog Orangerihusene; ved Resolution af 3. Januar 1750 fik Bruhn, der som Gartner ved Rosenborg ses at have havt en årlig Løn af 800Rdlr., til Driften af Rosenborg LystogKjøkkenhave samt Orangeri- og Laurierhusene et Beløb af 1689 Rdlr. årlig. Den forrige Orangerigartner Leitlof vedblev at være Gartner ved det kongelige Palais. (Part. Kassens Regnsk., Statskal.) 4) Således gjorde >de unge Høy-Kongelige Herskaber den 29. April 1752 en Spatsere-Tour fra Christiansborg til Rosenborg, hvor Deres Kongelige Høyheder, Princesserne Sophia Magdalena og Wilhelmina Carolina, lode sig løfte af Vognen, og promenerede til Fods i Haven« (Berl.

Tid. Nr. 35), og den 5. Maj samme År

[Original side 228]

54 En enkelt Gang, den 9. Februar 1750, blev der anstillet Skydeforsøg i Haven, da »den formedelst sin store Erfarenhed udi Artillerie- Væsenet så vel som sine egne nye Opfindelser bekiendte Hr. Capitain Steuben af det Kongel. Artillerie-Corps udi mange Høye Generals-Personers og andre Ministrers Overværelse viste en besynderlig Prøve på hans Habilitet, i det han udi et Minut giorde 24 Skud af et lidet Feldt-Stykke , og forsikrer, at ville giøre det samme af en stor Canon, hvilket med

rette kand regnes for en ny Puldkommenheds-Grad, som Artilleriet i vore Tider har naaet«1). Han fik af Kongen til Belønning herfor 100 Speciesdukater2) og gjentog senere i Kongens Nærværelse den 6. August samme År Forsøget i større Maalestok på Amager, ved hvilken Lejlighed den Ulykke indtraf, at nogle Krudttønder og Granater bleve antændte, så »promenerede samtlige unge Høy-Kongelige Herskaber atter udi Rosenborg Have« (Berl.

Tid. Nr. 36); den 31. Maj 1753 vare Prindsesserne Sophie Magdalene og Vilhelmine Karoline der, (Berl. Tid. Nr. 44), den 4. Marts 1754 Hendes Majestæt (Berl. Tid. Nr. 18), den 6. April samme År »de unge Høy-Kongelige Herskaber« (Berl. Tid. Nr. 28), den 25. samme Maaned Enkedronningen (Berl. Tid. Nr. 33), den 3. Oktober Kronprindsen og de kongelige Prindsesser (Berl. Tid. Nr. 79), den 14. April 1755 om Formiddagen Dronning Juliane Marie, om Eftermiddagen de kongelige Prindsesser (Berl. Tid. Nr. 30), den 9. Maj Kronprindsen (Berl. Tid. Nr. 37), den 16. Marts 1756 Enkedronningen (Berl. Tid. Nr. 23). Den 2. Maj 1757 behagede det Hans Kongelige Højhed Kronprindsen om Aftenen at spadsere fra Christiansborg Slot omkring på Volden til Rosenborg Slot (Berl.

Tid. Nr. 35), og den 10. April 1759 promenerede Dronningen og Enkedronningen om Eftermiddagen i Haven (Berl. Tid. Nr. 30), hvor Kronprindsen ligeledes den 24. Maj, medens han residerede på Rosenborg, behagede at promenere (Berl. Tid. Nr. 42). *) Berl. Tid. 1750 Nr. 12. a) Berl. Tid. 1750 Nr. 16.

[Original side 229]

55 at Flere bleve farligt sårede, medens Kongen slap heldig derfra1); den Dragt, Frederik den Femte bar den Dag, opbevares endnu på Kosenborg2). det Tidsrum af Frederik den Femtes Regering, med hvilket vi hidtil have beskjæftiget os3), varOberstlieutenant Langhorn endnu Slotsforvalter og Komman- ») Berl. Tid. 1750 Nr. 64. 2) Brock S. 118. 3) September 1750 passerede der i Nærheden af Rosenborg en Begivenhed, som vakte megen Bevægelse, inden Sagens rette Sammenhæng blev oplyst; det hedder herom i Berl. Tid. Nr. 76: Siden i Fredags amuserer man sig udi Compagnier med en lige så sær som merkværdig Hændelse, hvilken somme tør sætte en Parallele med den fameuse Jydske Hav-Frue, som for et År siden satte Avis-Skriverne udi største Parten af Europa i Bevægelse, og andre ligne i Vigtighed med Jomfru Fikkes Bortsnappelse på Slots-Pladsen.

Sagen er kortelig denne: Der udbredte sig et Rygte, at bemeldte Dag, for Middag Kl. halvgaaen elleve, en overmaade stor Hiort, som var bleven forvildet på Jagten, skulde, forfulgt af 7 Jagt-Hunde en Svite, have retireret sig ind ad Nørre-Port forbi Orangerie-Huuset ved Rosenborg ud i Castellet og der bleven fangen udi en af Castel-Graverne etc. hvilket blev desmeere troligt, da det saaes på Prent. Endeel, der ere så stivsindede, at de ikke vil troe alt, hvad der bliver trykt, giorde strax den Indvending, at samme Dag ingen Jagt havde været; at det var urimeligt, at Jægerne skulde lade Hundene således forløbe sig, og lige så, at en Hiort skulde forlade Marken, og tage sin Retirade ind i en Fæstning; men endelig bleve de dog overbeviiste om, at Hoved-Posterne af en Historie kand have deres Rigtighed, omendskjønt Omstændighederne ere ilde grundede; thi Sagen blev således oplyst, at ved NørrePort var en stor Giede-Buk sluppen ud af en Stald, og strai ved sin Udflugt bleven angreben og forfulgt af endeel GadeHunde og derudover havde seet sig nødt til at tage Flugten langs med Volden, hvor man da formedelst dens hastige Løb ikke så nøye havde observeret Skiægget, men derimod seet Hornene an for noget større, end de virkelig vare, og følgelig bildt sig ind, at det var en Hiort, hvorudover Historien har givet Materie til Latter.

[Original side 230]

56 dant1). Han var nu imidlertid i sin fremrykkede Alder begyndt at blive svagelig, og da han frygtede for, at hans Fuldmægtig Johan Christian Wittenhuus ved hans Død skulde blive brødløs, ansøgte han

under 6. December 1751 Kongen om, at der maatte blive givet denne, ligesom i sin Tid Jørgen Torsager, Tilsagn om at maatte forblive i Tjenesten som Fuldmægtig ved Rosenborg, saalænge han kunde bestride denne Bestilling. Langhorn anfører til Støtte herfor, at Wittenhuus har tjent ham i 18 År med Troskab og Ærlighed, og at han til enhver Tid, ved Nat som ved Dag, tilligemed ham giver flittig Agt på Slottet, at han er en indfødt Undersaat, er Søn af en Officer, og at han har Hustru og fire smaa Børn; han beder om, at det Honorar af 120 Rdlr.

årlig, som han har givet Wittenhuus, maa for Fremtiden blive udredet af den kongelige Kasse mod at fradrages i hans egen Gage. Ansøgningen blev bevilget under 26. Februar 1752, således at der fra 1. Kvartal 1752 at regne i Langhorns Gage 848 Rdlr. — eller med Fradrag af 1 °/0 Afgiften til stemplet Papir 839 Rdlr. 3^2/3 — blev indeholdt Fuldmægtigens Løn, 120 Rdlr. (uden 1 °/0 Afgiften), der da blev udredet direkte af den kongelige Kasse, medens Langhorn fra bemeldte Tidspunkt af indtil sin Død kun oppebar 719 Rdlr. 3^2/3 årlig2). r) Langhorns Tid blev Kustkammeret på Rosenborg, hvilket allerede omtales i det 17. Århundrede, opløst, idet Vaabnene i det saakaldte Kun stge værkammer og i det egentlige Rustkammer (de to Værelser over Eegaliekammeret i det store Tårn) bleve afleverede 1732, og det gamle Kårdekammer i det søndre Tårns øverste Etage blev rømmet 1758.

Jvfr. 1. Hefte S. 79. Anm., Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 369-370. 2) Bilag til Part. Kassens Regnsk. 1752.

[Original side 231]

57 Langhorn afgik ved Døden Fredagen den 3. August 1759 om Aftenen mellem Kl. 11 og 12 i en Alder af 69 År: *) i Henhold til den ham under 10. August 1742 meddelte Tilladelse til efter Lovens 1—2-6 at maatte henhøre under Hofretten, blev Forseglingen saavel af Slottet som af hans Bo foretagen af Hofetaten, og da Auditøren mødte på Militæretatens Vegne, blev han afvist af en af den Afdødes Døttre og hans Svigersøn Professor Horrebow med den Bemærkning, at Alt var i Orden, og at Justitsraad, Generalauditør Caroc, som ikke havde faaet den fornødne Underretning om Sagens Sammenhæng, skulde faa den kongelige Kesolution at se.3) Langhorn blev begraven i Petri Kirkes Kapel, og på Ligkistens Plade blev sat følgende Indskrift:3) Her ligger Skallen, men Himlen har Kiernen af den fordum her i Live Høyædle og Velbyrdige Hr.

Magnus Langhorn, Kongl. Majest. til Dannemark og Norge bestalter Obrist-Lieutenant af Infanteriet, samt Commandant og Forvalter på Rosenborg Slot. Han blev født til Verden på Fæstningen Christiansøe Anno 1690. den 16 Julii til at trælles fra Ungdommen af, hans Siel var sat i et Verkstæd til ideligt Arbeyde; og alle hans Dage vare Stridsdage; men ved Guds Ords Betragtning, og betimelig Bereedelse til Døden, blev hans Liv fornøyeligt, roeligt og lyksaligt i Verden ; J) Berl. Tid. 1759 Nr. 63. 2) Militære Skifter Pakke 14 i Geh. Ark. s) Adresseavisen 10. August 1759 Nr. 17 S. 127.

[Original side 232]

58 saasnart han fik Forstands oplyste Øyne til at skiønne på den rige og herlige Arv, som han havde at vente i Evigheden formedelst JEsum Christum. Hans daglige Bereedelse til Døden giorde ham stedse Activ til det, som sknlde udrettes her i denne Yerden. Og Dødens idelige Betragtning befriede ham fra Dødens Frygt og Skræk ; forlængede hans Liv ; bedrede hans sande Yelfærd; opholdt ham ved et stille og roeligt Sind under alle de Besværligheder og Møysommeligheder, som dette Liv fører med sig ; og han nød på Jorden alle de uskyldige Forlystelser med et glad Mod i HErrens Frygt, som vare fornødne til Naturens Forfriskning og Opholdelse. Anno 1725. kom han, ved GUds Forsyn, i et kierligt og sødt Ægteskab med den Velbyrdige, -Gudelskende og dydige Jomfrue Jfr.

Dorothea Elisabeth Wagnern, Udi hvilket Ægteskab HErren velsignede dennem med Syv Børn, hvoraf 2 Sønner og 1 Datter, tillige med deres Moder, allereede foran ere indgangne til de andre

retfærdige Aanders Forsamling, som ere bragte til Fuldkommenheden i den sikkere Hviile. Til hvilken Salighed og sikkere Hviile hans udødelige Siel ogsaa blev optagen Anno 1759. den 3 Augusti. Men Legemet er her nedsat udi St. Petri Kirkes Capell, indtil den almindelige store Aabenbarelses-Dag, da det usle Legeme (Støvet) skal forvandles til et aandeligt Legeme, 1 Cor. 15, 44. og vorde lige dannet efter Christi herlige Legeme, Phil. 3, 21. På denne Aabenbarelses-Dag skal Sielen og Legemet komme i Fællig igien for at see GUd, som han er, 1 Joh.

3, 2. og i ald Evigheds Evighed see det : som intet Øye haver seet, og intet Øre haver hørt, og er ikke opkommet i noget Menneskes Hierte, det som GUd haver bereedet til dem der elske ham. Hans efterlevende fire Døttre, som nu sørge over

[Original side 233]

59 en så kierlig Faders dødelige Afgang, trøste sig ved hans Eftermæle, og stræbe at vandre for GUds Aasyn i deres Faders Troes Fodspor, indtil de ogsaa, hver i sin Deel, skulle indgaae i Guds Hviile, og staae hver i sit Lod op ved Dagenes Ende. Langhorns ovennævnte lire Døttre bleve alle gifte med Mænd af den lærde Stand ; således ægtede Sophie Magdalene Magister Jens Kraft, Prof. math. ved Sorø Akademi (født 1720, død som Justitsraad 1765 *), og Anna Barbara (døbt den 13. Marts 1735, død den 5. September 1812) den 25. Oktober 1754 Prof. math. & phil. Christian Horrebow (født 1718, død 1776 2); Ulrike Eleonora, der var født på Rosenborg den 3. Marts 1737, blev nogen Tid efter Faderens Død, den 8 Februar 1760, gift med Hr.

Frederik Pedersen Horrebow, Præst i Egeslevmagle i Sorø Amt, født 1729 3) ; efter at være bleven Enke det følgende År blev hun den 18. Juli 1769 gift med Etatsraad Ole Strøm, Stiftsskriver i Sjælland, hvem hun ligeledes overlevede; hun døde i København den 4. Oktober 1810 4); den fjerde Datter Louise Charlotte, der den 12. Maj 1762 blev gift med Professor Dr. juris Balthasar Gebhard de Obelitz (født 1728, død 1806), døde allerede den 30. Juni 1763 i sit 20. År5). x) Worm, Lexikon over lærde Mænd I. S. 540. 3) Personalhist. Tidsskr. 2. B. Tillæg S. 2. 8) Adresseavisen 8. Februar 1760 Nr. 11 S. 68, Wibergs Præstehist. I. S. 302, Personalhist. Tidsskr. a. St. S. 3. 4) Adresseavisen 6. Oktober 1810 Nr.

235. *) Hundrup, Biogr. Eft. om dem, der ved Kjøbh. Univ. have erholdt de højeste akad. Yærdigh. I. S. 118, Berl. Tid. 1763 Nr. 52. — For Langhorns Gage fra 1. Juli til Dødsdagen den 3. August 1759 har hans Svigersøn Christian Horrebow på egne og Professor Krafts Vegne samt U. E. og L. C. Langhorn kvitteret. Part. Kassens Regnsk. 1759.

[Original side 234]

60 Efter Langhorns Død blev Kongens Livtjener ^^t^c^^i rU*«*C<C*~ August Vilhelm Horstmann1), (født den 17. Februar 1699 2), den 15. September 1759 udnævnt til Slotsforvalter og den 18. næstefter til Kommandant] med Titel af Oberstlieutenant af Infanteriet, hvorom Kongens Svoger Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen-Hildburghausen som Guvernør i København blev underrettet ved en Skrivelse på Tydsk 3). Henhold til den ovenfor nævnte Kesolution af 26. Februar 1752 forblev Fuldmægtig Wittenhuus i sin Stilling som saadan under den nye Slotsforvalter, indtil han kunde faa et andet Embede; hans Gage blev i Henhold til Kesolution af 27. Oktober 1759 4) fremdeles udredet af Partikulærkassen med 120 Rdlr.

årlig, men uden at dette Beløb blev fradraget i Horstmanns Løn ; denne blev derfor udbetalt ham med det normerede Beløb af 848 Kdlr. årlig (eller J) Møller, Alfab. Reg. over Rangspers. 1730—1790 i det kgl. Bibi., Statskal. — Horstmann, der i Statskalenderen nævnes som Livtjener hos Kronprinds Frederik, senere Kong Frederik den Femte, fra 1742 til 1759, efterfulgtes i denne Stilling af Overjagtberider Anton Nebbe, der ifølge Skrivelse af 27. Oktober 1759 (ved Part. Kassens Regnsk.

for 1760) erholdt den for denne Bestilling normerede årlige Løn af 600 Rdlr. 2) Adresseavisen 10. April 1781 Nr. 61. 3) Krigs Kane. Eiped. 3. Kvartal 1759 Nr. 1343— 1345, Ref. Sager Septbr. 1759, Post Rytteren 1759 S.

70, 74, Berl. Tid. 1759 Nr. 76, 79, Nye Stats Tid. 1759 S. 69, 74. 4) Part. Kassens Regnsk. 1760.

[Original side 235]

61 med Fradrag af 1 % Afgiften med 839 Rdlr. 3 % 2 /3), medens Langhorn, som tidligere bemærket, fra 1752 af kun havde oppebåret 719 Rdlr. 3 % 2 fl Horstmann fik desuden ligesom sine Forgængere1) 20 Rdlr. årlig i Nytårsgave. Wittenhuus forblev i Tjenesten som Fuldmægtig til sin Død den 28. Marts 1769 2), hvorefter hans Gage i Henhold til Resolution af 10. Juni 1769 blev delt således, at de 100 Rdlr. tillagdes Horstmann til derfor at lønne en Fuldmægtig, medens de 20 Rdlr. bleve givne som årlig Pension til Wittenhuus' Enke formedelst hendes yderlige Fattigdom. Kort efter Horstmanns Tiltrædelse synes man at have tænkt på at benytte Rosenborg som kongeligt Koppelasareth, idet Kronprindsen, efter at være bleven inokuleret i Foråret 1760, skulde have boet der, medens de øvrige kongelige Børn, for at undgaa Smitten, samtidig skulde rejse ud på Landet3).

Det lader dog til, at Tanken herom blev opgiven, da Kronprindsen kort efter ses at have resideret på Frederiksberg Slot4), hvor der den 29. Juni blev afholdt en Takkegudstj eneste i Anledning af, at han lykkelig havde overstaaet Indpodningskuren5), løvrigt indskrænke Efterretningerne om Rosenborg fra Resten af Frederik den Femtes Regeringstid sig til, at Kronprindsen og Arveprindsen nogle Gange promenerede i Haven6). Frederik den Femtes Tid skete Begyndelsen til 1) Jvfr. 1. Hefte S. 116. 2) Bilag 225 til Part. Kassens Regnsk. 1769. 3) Berl. Tid. 1760 Nr. 37. 4) Berl. Tid. 1760 Nr. 42. 5) Berl. Tid. 1760 Nr. 52. e) 30. April, 1. Maj og 10. August 1763 samt 16. Maj 1765. Berl. Tid. 1763 Nr. 35, 64, 1765 Nr.

[Original side 236]

62 de uheldige Forandringer med Hensyn til Slottet og dets Omgivelser, som fortsattes under den følgende Konge. Det er således tidligere bemærket, at det vistnok var i Året 1758, at Karnapperne bleve forlængede til Stueetagen, og at de oprindelige, smukke Indgangstrapper, der førte op til det mellemste Tårn, bleve borttagne l). Hvad Slottets Omgivelser angaaer, havde man hidtil været fri for de nskjønne Vindmøller på Yolden i Nærheden af samme, men i Året 1755 fik Jochum Olsen Møller, Borger i København, Bevilling på her i Staden på et belejligt Sted at opbygge en Vejrmølle med Sigteværk; hans Andragende om at opføre den på Schacks eller Holcks Bastioner blev dog ikke bevilget, da Kommandanten General Numsen i sin Erklæring anførte, at saadan Mølle udi Holckens Bastion ej uden betydelig Nachdeel for Fæstningen og dens Defension kunde opbygges, og at Schackens Bastion fremdeles maatte blive fri for dertil at indtages, formedelst Postsækken der i Vinter-Tider maatte overhidses; men da Jochum Olsen Møller derefter androg om, at Rosenborg Bastion maatte indrømmes ham til Opførelsen af Møllen, lød Svaret gunstigere; vel mente Kommandanten, at det ikke var gjorligt Møllen udi Midten af Bastionen at opføre formedelst den derværende Corps de garde og den slette Prospekt fra Rosenborg Slot af, men han indstillede dog til allernaadigst Resolution, om samme på Siden af Bastionen maatte opbygges, idet han endnu desidererede , at Møllerlauget maatte beflitte sig efter at anlægge Vand-Møller, som man i Freds- og FejdeJ) Jvfr.

1. Hefte S. 80 Anm., Danske Saml. 2. K. 6. B. S. 1, 2, den danske Vitruv I. T. XXVII.

[Original side 237]

63 Tid kunde have Nytte af. Det blev derefter under 7. Januar 1756 tilstaaet Supplikanten at opføre Møllen på Bastionen1). *) Geh. Ark. Ref. Sager 7. Januar 1756, meddelt af Hr. fhv. Distriktslæge

Sommer. — Efter Branden Natten til den 30. December 1851 , på hvilken Tid Møllen ejedes af Møllermester Langevad (Berl. Tid. 1851 Nr. 303), er Møllen heldigvis ikke bleven opført paany, hvorimod det astronomiske Observatorium nu er bygget på dens Plads.

[Original side 238]

Christian den Syvendes Tid, 1766-1808. Medens Rosenborg i Slutningen af Frederik den Femtes Regering næsten synes at være sunken i Forglemmelse, idet der ikke foreligger nogen Efterretning om, at noget Medlem af Kongefamilien har besøgt Slottet efter Kronprinds Christians Ophold der i Året 1759, men kun om, at de unge Prindser enkelte Gange have promeneret i Haven, oprinder der i Christian den Syvendes Tid atter flere Perioder, i hvilke der bliver mere Liv indenfor Slottets Mure og i Haven. Den unge Dronning Caroline Mathilde, der ønskede at lære Hovedstaden nærmere at kjende,1) aflagde sit første Besøg på Rol) Jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 598. — Christian Flensborgs Danske Merkurius for April 1767 S.

VZ2 hedder det: Seer vor velsignede Mathilde allevegne At see Sig nøye om i Hoved-Stadens Egne. Underdanighed vi følge Hendes Fied, Os drager Majestæt og Moders Kierlighed. Det ikke smaae Ting er, ey Stadens Vaniteter, Som vor Mathildis Lyst og agtsomt Øye mætter,

[Original side 239]

65 senborg Tirsdagen den 7. April 1767 l) om Eftermiddagen sammen med Arveprinds Frederik, Prindsesse Louise af Hessen og Enkedronning Juliane Marie, i hvis Stadskarosse de fire kongelige Personer kjørte derhen for at bese Regalierne, som skulde bruges ved den forestaaende Kroning den 1. Maj, samt Slottets øvrige Antikviteter; Kongen var ved Upasselighed forhindret i at være tilstede.-) Herefter behagede det »Aller- og Høystsamme særdeles mildelig at tilfredsstille en Mængde Ney Tingaf Vigtighed, ja just de Vigtigste Af Hende eene nøed en værdig Agtelse. Hun ey alleene saae, men vilde Alting kiende, Og nogle Dage saaes til samme at anvende. (*) priselige Lyst: — Kom tidt Elskværdige! Din Lyst og Nordens Lyst sees altid samlede.

— — (*) Den 8de på Rosenborg Slot de Kongelige Regalier, samt adskillige ældre og yngere rare Amindelser efter forrige Høylovlige Konger, som der forvares. *) Marskali. Dagjournal 1765—1769. Flensborg har a. St. den 8., ligeledes Berl. Tid. 10. April 1767 Nf. 29, hvor det hedder: Iblant de Forfriskninger, som De Aller- og Høyeste Personer af den Kongel. Familie, ved nærværende smukke Forårs Veyrlig, jævnlig give Sig, behagede det Deres Majestæter Dronningerne Carolina Mathiida og Juliana Maria, med Deres Kongel. Høyheder Prints Friderich og Princesse Louisa af Hessen, Forgårs at begive Sig på Rosenborg Slot her i Staden , for at besee de Kongel. Regalia, og adskillige ældre og yngre rare Afmindelser efter forrige Høylovlige Konger, som der forvares.

2) Flensborg skriver a. St. Hvor var vor Christian, den så årvaagne Fader! Hvis Lyst at selv see til ey nogen Tid aflader? — — Mathilde, Kongens Siel! på hvert mærkværdig- Sted! — Er her ey dobbel Grund, at vente Hannem med? — Af Frygt og Længsel vi vor Uroe ey kan dølge: — Hvi er vor Christian ey i Mathildis Følge? Forfærdes ey, o Nord! Han var — upasselig — — Du nu maae vide det, da Faren er forbie.

[Original side 240]

66 i den hosliggende Have sammenkomne Undersaatteies Attraae, i det at De til Fods ginge igiennem endeel Allees i samme Have, og, efterat have stiget alle i een Carosse, ganske langsom passerede igiennem visse Gader på Amalienborg, hvor Citadellet Friderichshavn og adskillige andre smukke Giænstænde for Hendes regierende Majestæts Opmærksomhed, faldte i Beskuelse«1). »Efter at allerhøjstsamme højkongelige Herskaber vare bortrejste, bleve forbemeldte kongelige Kegalier af Oberhofmarskallen annammede og tilligemed (!) Kammerfureren, som var tilstede, og

Slotsforvalter Hostman (sic) indpakkede samt af de tvende sidste nedbragte til Oberhofmarskallens Carosse, som dem selv bragte til Christiansborg«2).

Den næste Gang, vi træffe Caroline Mathilde spadserende i Rosenborg Have, den 23. Maj 1768 om Eftermiddagen-1), var Christian den Syvende heller ikke med, idet han nylig havde tiltraadt sin bekjendte Uden- ') Berl. Tid. 10. April 1767 Nr.. 29. 2) Marskali. Dagjournal 1765 — 1769. Regalierne bleve eftersete og oppudsede af Hofjuveleren, hos hvem de nogle Dage før Kroningen vare udstillede for »meenige Iland« (Heri. Tid. 27. April 1767 Nr. 34); den 6. Maj bleve de af Overhofmarskal Grev Moltke bragte tilbage til Rosenborg (Berl. Tid. 8. Maj 1767 Nr. 37), men kort Tid efter blev det, ved Resolution af 2. Juni 1767, bestemt, at de skulde henflyttes til Christiansborg, ligesom at Slottets øvrige Kostbarheder og Kunstsager skulde afgives til Kunstkammeret og de andre kongelige Slotte, idet Rosenborg og nogle af dets Nebenbygninger samt det for Slotsforvalteren for faa År siden opførte nye Vaaningshus skulde indrettes til et Akademi for Landkadetterne; Slottets Embedsmænd skulde som Følge heraf sættes på Pension og have Bolig andetsteds.

Denne Beslutning kom dog heldigvis ikke til Udførelse. Friis S. 118—119. 3) Berl. Tid. 23. Maj 1768 Nr. 42.

[Original side 241]

67 landsrejse1), der skulde blive så skjæbnes vanger for Kongefamilien. Dronningen tilbragte iøvrigt største Delen af Sommeren på Frederiksborg Slot-), men flyttede om Efteråret tilbage til Kjobenhavn, hvis Indvaanere den 30. September havde den Glæde at se Hans kongelige Hojhed Kronprindsen blive ført en promenade gjennem Staden ind i Rosenborg Have og tilbage3). Christian den Syvende kom hjem fra sin Udenlandsrejse den 14. Januar 1769 4), og da Foråret begyndte tidligt med smukt og mildt Vejr, træffe vi Kongefamilien allerede den 20. April i Rosenborg Have5). »Efter Taffelet behagede det nemlig Kongen, Dronningen og Arveprinds Frederik tilligemed samtlige Hofdamer og Kavalerer samt de Kavalerer, som om Formiddagen J) Nyt hist.

Tidsskr. 4. B. S. 621. 2) Marskali. Dagjournal 1765-1769. Nyt hist. Tidsskr. 4.B.S. 614. 3) Berl. Tid. 30. September 1768 Nr. 79. I Flensborgs Danske Merkurius for September 1768 S. 68 hedder det: Hvor længe skulde vel Yor Caroline kunde Vor Kron-Prinds have her, og ikke os forunde Det Vellystfulde Syn, at see Ham offentlig, (d) Hvor Han er munter, frisk og sund og trivelig. (d) Man promenerede strax en Carosse med Hans Kongelige Høyhed igiennem Staden til og fra Rosenborg Have. 4) Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 621, 624. 6) Berl. Tid. 21. April 17G9 Nr. 32 hedder det: Iblant andre Forfriskninger, som De Høy-Kongel. Herskaber her tage Sig ved nærværende tidlig begyndte smukke og iblant milde Forårs Veyrligt, behagede Deres all em.

regiærende M. M., med Hs. K. H. Arve-Prints Friderich, i Går Eftermiddag udi Rosenborg Haven i denne Stad at promenere, der at nyde en Collation, og siden over Voldene omkring Residence-Staden at spatsere til Christiansborg tilbage. — Flensborg synger i den Danske Merkurius for April 1769 S. 122: Ja, i sin Volde-Kreds Selv Hovedstaden havde Et Lyst-Slot. som for Dem sin Forårs-Lyst tillav'de, Den blev og ey forsmaaed; thi Rosenborg så got Opvarter Kronede, som noget andet Slot.

[Original side 242]

68 havde bivaanet Karusselien, henimod Kl. 5 at gjøre en Lystpromenade til Fods fra Christiansborg Slot gjennem Stormgade over Volden til Rosenborg Have, hvor der ifølge hans højgrevelige Excellence Overhofmarskal Moltkes Ordre var foranstaltet en liden Kollation i den så kaldte indelukkede Svanehave; bemeldte Kollation, som Konditoren ene besørgede, bestod i The, Kaffe, Chokolade, Limonade og »Oschade« samt 4 Tallerkener med Konfekt, 4 Franskbrød, en Smørkande

frisk Smør, som bekommedes fra Dronningens lille Kjøkken, 4 Bouteiller rhinsk og 2 dito rød Yin, som Alt blev sat på et Bord; af Vinen blev aldeles ikke noget brugt; Borde og Stole forefandtes hos Gartner Bruhn1); Kongen og de øvrige Herrer, som vare i Følge med, vare iførte rødgrønne Veste, hvide Silkestrømper og Sko«-).

De allernaadigst saaes mod dets Opvartning- tage, Til Fods De kom derhen, til Fods De kom tilbage; Stads-Voldene Dem bar ved denne Leylighed Og grønnedes i Lyst at kysse Deres Fied. *) Frederik Ludvig Bruhn, jvfr. S. 53, døde i Året 1776; lians Enke Dorothea Christine Binder overlevede ham i 5 År (Berl. Tid. 1781 Nr. 67, 70). Bruhns Efterfølger blev Christopher Dørsene!, der døde den 28. Oktober 1782, 63 År gammel (Berl. Tid. 1782 Nr. 87). Den 6. Januar 1783 blev adjungeret Slotsforvalter og Gartner ved Charlottenlund Carl Æmilius Døllner ansat som Gartner ved Rosenborg fra 1. samme Maaned at regne (Friis S. 131). Hans Efterfølger blev Peter Lindegård, der den 31. Juli 1791 blev udnævnt til Slotsgartner ved Rosenborg; han var født den 16.

Januar 1758; ved Ordenshøjtideligheden på Rosenborg den 28. Juni 1809 blev han dekoreret med Danebrogsmændenes Hæderstegn (Statstid. 1809 Nr. 67), og den 1. November 1828 blev han Ridder af Danebrog (Statskal.) ; han døde den 2. Oktober 1832 (Thårup, Materialier til den danske Stats Havekulturs Hist. og Statistik S. 16—17, meddelt af Hr. Slotsgartner Tyge Rothe). Lindegård er begraven på Assistentskirkegård, hvor hans Gravminde endnu ses ved Muren ud mod Nørrebrogade. *) Marskali. Dagjournal 1765—1769.

[Original side 243]

69 Fem Dage senere, den 25. April om Eftermiddagen, spadserede Majestæterne og Arveprinds Frederik, hvilke havde spist til Middag på Charlottenlund1), atter til Rosenborg, hvor der først blev holdt et lille Bal og derefter Taffel for 32 Personer foruden et Marskalstaffel for 20 Personer, og den 6. og 10. Maj holdtes der atter Bal og Taffel på Slottet2). Senere hen på Sommeren fik Hoffet Besøg af Dronningens Broder Hertugen af Gloucester3), som den 23. Juli om Eftermiddagen foretog en Spadseretur med sin Søster i Rosenborg Have 4). Året 177CP) synes Kongefamilien ikke at have været på Rosenborg, derimod var der det følgende År adskillige Gange Taffeler her. Søndagen den 14. April 1771 spiste således Kongen, Dronningen, Generalinde Gåhler, Konferentsraadinde Fabricius, Grevinde Holstein fra Tønder6), Gehejmekonferentsraadinde Schimmelmann, Frøken Trolle, Kammerherre Falkenskjold, Kammerherre, Baron Bulow, Marskal Bjelke, Kammerherre Brandt1) *) Adresseavisen 25.

April 1769 Nr. 62. 2) Marskall. Dagjournal 1765—1769. 3) Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 607. 4) Berl. Tid. 24. Juli 1769 Nr. 59, Adresseavisen 24. Juli 1769 Nr. 111. 5) De svenske Prindser Kronprinds Gustav og Prinds Frederik Adolf, der på Vejen til Paris besøgte København under Navn af Greverne af Gothland og Øland (Berl. Tid. 1770 Nr. 95, Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 675, 710), besaae den 30. Novbr. 1770 om Formiddagen Rosenborg Slot. Berl. Tid. 30. Novbr. 1770 Nr. 96. 6) Gift med Kammerherre, Grev Ulrik Adolf Holstein til Holsteinborg (Ridder af Danebrog, 1767 Amtmand i Tønder Amt, 1771 Overpræsident i København). Brandt var Fru Holsteins erklærede Galan. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 663, 709.

7) Af Brandt findes et Portræt på Rosenborg. Brock, Den oldenb. Kongeslægt S. 126.

[Original side 244]

70 og Konferentsraad Struensee1) til Middag i Christian den Fjerdes Audientssal ; efter Taffelet blev der spillet Kort i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse og i Marmorværelset, hvorpaa man Kl. 7 begav sig til den italienske Opera9). — Den 23. Maj om Aftenen kjørte de nysnævnte Personer, med Undtagelse af Falkenskjold, til Rosenborg Have; 6 Løbere gik foran den kongelige Vogn, men der var

ikke Pager eller Jægere med; man drak »Thevand« i Badstuen på Salen i Haven3) (formodentlig Eremitagen, nu Herkulespavillonen), hvor der atter den 26. Maj om Aftenen blev holdt Taffel for 12 Personer, blandt hvilke Struensee og Brandt4). — Den 31. Maj blev der holdt Aftenstaffel i den nederste Etage af den midterste Pavillon af Orangerihuset; kun Kongen, Dronningen, Frøken Trolle, Grevinde Holstein fra Tønder, Struensee og Brandt deltoge heri5).

— Den 2. Juni drak Hoffet »Thevand« i et i Haven oprejst Telt, hvorefter der i Orangerihusets midterste Pavillon var Taffel for 13 Personer, blandt hvilke Struensee og Brandt 6). — Den 4. Juni var der »Bunterads«-Taffel i Orangerihuset for 31 Personer, blandt hvilke Oberst Køller, Struensee og Brandt7), og den følgende Aften spiste Kongen, Dronningen, Generalinde Gåhler, Grevinde Holstein fra Tønder, Struensee og Brandt sammesteds i anden Etage8). *) Af Struensee findes Portræter på Rosenborg1. Brock S. 126. 2) Marskali. Dagjournal 1770—1771 S. 503-504, 1771—1772 S. 39-40. 3) Marskali. Dagjournal 1771—1772 S. 92. 4) A. St. S. 97. 5) A. St. S. 103. 6) A. St. S. 106 jvfr. S. 105. 7) A. St. S. 108—109.

8) A. St. S. 110.

[Original side 245]

71 Struensees Tid fik Rosenborg Have endnu mere Tiltrækning for Publikum end tidligere1), idet de hidtil lukkede Kvarterer i Slutningen af Maj 1771 bleve tilgjængelige, og der med kongelig Tilladelse blev truffet Foranstaltning til, at de Spadserende hos en Restauratør i Haven for Betaling kunde faa Spiseog Drikkevarer; denne Beværtning blev overladt til en Meklenburger ved Navn Gabel, der, som det antoges, for sin Datter Esthers Skyld stod i Gunst hos Struensee; der blev endvidere den 27. Juni aabnet en Pharaobank sammesteds, hvilken skulde svare en Afgift til Opfostringsstiftelsen for Hittebørn, og hver Søndagaften blev der af Regimentshoboister opført Musik her2). Haven tabte herved sin tidligere Karakter af Promenade og blev snart berygtet for de natlige Skandaler, som fandt Sted her3).

*) Svenskeren Liden skriver i sin Dag-bog for 6. Juni 1768 (Danske Saml. 1. K. 2. B. S. 331): Mot aftonen geck jag uti den vid Kongl. Slottet Rosenborg- belågna trågården, den wackraste, jag ånnu seet. Den ar mycket vidlyftig, och med de hårligaste alléer beprydd; har få stadens ennevånare utan åtskillnad och utan kostnad fornota sin afton. Har var ingen, som vid utgången fordrede betalning for det man i en så vidlyftig trågård gått sig tratt. Har var och nu en ansenlig folkmangd. Uti såliskap med några Svenske, som hår tråffades, tillbragtes aftonen i denna trågård med serdeles fornujelse. — Under 7. Juni (a. St. S. 333) skriver han: Sedan vi (Liden og Langebek) åtit, fiiljdes vi åt till Rosenborgs trågård, der vi langt inpå natten promenerede.

Jvfr. Hist. Tidsskr. 3. R. 6. B. S. 518. — Den 10. Juni besaae Liden Slottet (a. St. S. 340); han tilføjer: Man ger 2 Rdr. for at se denna herligheten. aj Hist. Tidsskr. 3. R. 4. B. S. 441 Anni., Høst, Struensee og hans Ministerium S. 338—339, 523, Kjøbh. polit. Vejviser 1772 S. 259, 260, Friis S. 123, Schiern, Hist. Studier I. S. 172. 3) Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 525, 689. — Luxdorph anfører i sin Dagbog for 1771 under 1. August en Skandalhistorie med Angivelse af de Vedkommendes Navne; sammesteds omtaler han Fyrværkeri i Haven.

[Original side 246]

72 Anledning af Begivenheder i Kongefamilien foranstaltede Gabel flere Gange større Festligheder i Haven ; således lod han, Dagen efter Prindsesse Louise Augustas Fødsel, den 8. Juli opføre Instrumentalmusik af to Orkestre med Pauker og Trompeter; Koncerten varede til KL 12 om Middagen og begyndte atter Kl. 4 om Eftermiddagen, hvorefter den fortsattes til Kl. 8 næste Morgen, idet en Del Selskaber lode sig beværte i Haven og udbragte Skaaler for Kongehuset. Mellem Kl.] 1

og 12 om Aftenen lod han i Haven under Musik afbrænde et Fyrværkeri , hvori man bl. A. saae de regerende Majestæters Navnechiffre samt den nyfødte Kronprindsesses betegnet med C P; der skulde ogsaa have været Dands hele Natten igjennem, men dette blev forhindret ved Regnvejr1).

— Anledning af Dronningens Fødselsdag og Kronprindsessens Daab lod Gabel den 24. Juli om Aftenen afbrænde et stort Fyrværkeri med Dronningens og Prindsessens Navnechifrre i forskellige Farver; derimod savnedes Kongens Navnechiffer, hvilket vakte Mishag-). — Den sidste Efterretning om Rosenborg fra den Struenseeske Periode er af 17. Oktober 1771, da Majestæterne, efter at have bivaanet den franske Komedie på Hoftheatret, begave sig til Lystslottet for tilligemed en talrig Forsamling af Damer og Kavalerer, som iforvejen vare tilsagte ved de kongelige Lakajer, nemlig samtlige fremmede Ministre og de tre første Rangklasser, at se på et for kongelig Regning under Gabels Ledelse arranJ) Høst S. 359—360.

2) Høst S. 361. — Ved samme Tid optoges Struensee i Grevestanden (Høst S. 365), i hvilken Anledning Luxdorph skriver i sin Dagbog under 13. August: På en mutileret Statue af en Dreng i Rosenborg Have er tegnet: Var S som Du, blev hånd ej nu.

[Original side 247]

73 geret Fyrværkeri i tre Akter med en Pirique af Brambillas Arbejde ; Fyrværkeriet fremstillede en Fæstnings Bombardering og Erobring, og mellem Akterne blev der fra Volden saluteret med 27 Kanonskud. Spejlværelset var forbeholdt de kongelige Herskaber med Hofdamer og Kavalerer, men desuagtet trængte over 50 Personer sig ind her'); de øvrige Værelser på første Sal og i Stueetagen vare anviste de øvrige Indbudne. Hele Slottet var oplyst2). Strax efter at Fyrværkeriet var afbrændt, tog Hoffet til Hirschholm, medens de Indbudne begave sig op i Riddersalen for at nyde de der serverede Forfriskninger3). Nogle Uger efter Katastrofen den 17. Januar 1772 forlystede Kongen og Arveprinds Frederik sig den 25.

Februar om Middagen med en Kanefart på Stadens reelle Gader til Rosenborg, hvorhen Enkedronning JuJ) Om Tonen ved Hoffet, jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 709. 2) alle Slottets mindre Værelser i de to nederste Etager samt i Trappetårnets Vinduer var der anbragt Lys; i Rosen, den nordlige Endesal og et af de sydlige Værelser i den mellemste Etage hang der Lysekroner med henholdsvis 5, 4 og 4 Lys ; i Christian den Fjerdes Audientssal var der en Lysekrone med 8 Lys og i den sydlige Endesal i Stueetagen 4 Lysekroner, hver med 4 Lys; Stengangen imellem disse to Værelser var oplyst med to Lygter hver med 3 Lys; i Riddersalen var der 4 Lysekroner, hver med 6 Lys, og på hver af de to Kaminer stod der 4 Lys.

Her var lige for Døren til Regaliekammeret opstillet Kongens nye Fuldtaffelbord med kold Anretning, og ved Siderne heraf stode 6 firkantede Borde hvert på 10 Couverts; på hvert af disse Borde stod en Pyramide med Desert, 4 Tallerkener med Konfekt og 4 Lysestager hver med 1 Lys. hver Ende af Salen stode 2 ovale Borde, 2 på 12 og 2 på 10 Couverts; på disse Borde varder ligeledes Desert og Konfekt samt 4 Lysestager hver med 1 Lys og 2 Armstager hver med 3 Lys. 3) Berl. Tid. 18. Oktober 1771 Nr. 83, Marskali. Dagjournal 1771 — 1772 S. 241—244, Høst, Struensee S. 471.

[Original side 248]

74 Hane Marie tilforn en Carosse havde begivet sig ; i Christian den Fjerdes Audientssal blev der derpaa holdt Taffel, hvori 24 Personer, deriblandt Generallieutenant Køller, deltoge. Efter Taffelet besaae de kongelige Personer Regalierne samt Slottets Antikviteter og øvrige Kostbarheder, hvilke befandtes i den kompletteste Orden1). — Den 28. Maj blev der holdt Bal på Rosenborg, ved hvilken Lejlighed »det falsterske Regiments Hautboister gjorde Opvartning med Janitscharmusiken« ; Musikanterne bleve ikke beværtede, men fik Betaling af Komediekassen; efter Ballet holdtes der

Taffel i Orangerisalen, hvori foruden Kongen, Enkedronningen og Arveprindsen endvidere 23 andre Personer, deriblandt Generallieutenant Køller, deltoge.

Haven var den Aften opfyldt med nogle tusinde Mennesker2). — En Uge efter, den 4. Juni, blev der atter holdt Bal og Taffel på Rosenborg; man dandsede i den sydlige Endesal i Stueetagen, og Taffelet, der var på 26 Couverts, blev holdt i Christian den Fjerdes Audientssal; Generallieutenant Køller var ikke med denne Gang; i Rosen var endvidere et Taffel med 6 Fade, 2 Salatiers og »Pladminasen« i Midten3). — Den 23. Juni blev der holdt Bal i Orangerihuset, og derefter var der på selve Slottet Taffel for 28 Personer, deriblandt Generallieutenant Køller -Banner4). — Den 16. Juli gjorde Kongen og Arveprindsen om Aftenen *) Berl. Tid. 28. Februar 1772 Nr. 17, Marskali. Dagjournal 1772 S. 80- 82. 3) Berl.

Tid. 29. Maj 1772 Nr. 43, Marskali. Dag-journal 1772 S. 264—266. 3) Marskali. Dagjournal 1772 S. 277—279. 4) Berl. Tid. 26. Juni 1772 Nr. 51 , Alarskall. Dagjournal 1772 S. 308—309.

[Original side 249]

75 en Tur fra Frederiksberg til København og promenerede i Rosenborg Have, hvorpaa de begave sig tilbage til Frederiksberg igjen1). Det følgende År blev Rosenborg benyttet som kongeligt Koppelasareth, idet den toårige Kronprindsesse Louise Augusta og Prinds Karl af Hessens tre Børn, Marie Sophie Frederike (født 1767, senere gift med Kong Frederik den Sjette), Frederik (født 1771) og Juliane Louise Amalie (født den 19. Januar 1773), den 28. April 1773 bleve inokulerede på Christansborg Slot2) og derefter den 1. Maj henbragte til Rosenborg, hvor Prinds Karl tilligemed sin Gemalinde Louise, Christian den Syvendes Søster, Dagen efter besøgte de smaa Patienter3). Kuren varede i tre Uger, hvorefter Kronprindsessen og de tre durchlauchtige Børn den 22.- Maj om Eftermiddagen Kl.

41/? vendte tilbage til Christiansborg Slot4). Der blev derpaa den 31. Maj og 3. Juni holdt Aftenstaffeler i Laurierhuset, i hvilke Prinds Karl og Prindsesse Louise deltoge5), ligesom de ogsaa vare med ved et Bal og Taffel, som den 5. Juni blev holdt på Rosenborg6). Endnu en Gang i det År, den 10. Juni, holdtes der Aftenstaffel i Laurierhuset7), men der hengaaer nu et Par År, i hvilke Rosenborg ikke besøgtes af Kongefamilien. I Foråret 1775 træffe vi imidlertid, den 17. og 30. April, Arvex) Berl. Tid. 17. Juli 1772 Nr. 57. 2) Marskall. Dag-journal 1773—1774 S. 46. 3) Berl. Tid. 3. Maj 1773 Nr. 36. 4) Marskall. Dagjournal 1773—1774 S. 79, Berl. Tid. 28. Maj 1773 Nr. 43. 5) Marskali. Dagjournal 1773—1774 S.

91—92, 95—96, Berl. Tid. 31. Maj 1773 Nr. 44, 4. Juni Nr. 45. 8) Marskall. Dagjournal 1773—1774 S. 99—100. 7) A. St. S. 109.

[Original side 250]

76 prinds Frederik med sin unge Gemalinde Sophie Frederike på Slottet, hvor de bemeldte Dage »ansaae« Regalierne1), og den 23. April om Eftermiddagen KL 51/* begave de kongelige Herskaber sig til Haven for at promenere der, hvorefter de af Konditoren bleve opvartede med »Thevand«2). Den 23. Maj spadserede de kongelige Herskaber atter i Haven, og uagtet der nogle Dage iforvejen hertil var indtruffen Efterretning om Dronning Caroline Mathildes Død3), blev der dog holdt Bal og Taffel på Slottet4), og to Dage senere, den 25. Maj, var der Apartement med Spillepartier samt Aftenstaffel i Orangerihuset5). Først den 11. Juni, da der fra det engelske Hof var indløbet officiel Efterretning om Dronningens Død, blev der anlagt 4 Ugers Hofsorg6).

— Den 15. Maj 1776 spiste de kongelige Herskaber, efter at have overværet en Revue på Nørrefælled, til Aften på Rosenborg, hvorhen Prindsen af Bevern, som havde ledet Revuen, ogsaa begav sig; før Taffelet spillede han »Lue« (Loup) med Herskabet 7). — Den 14. Maj 1777 var der

atter Revue på Nørrefælled, hvorefter de kongelige Herskaber spillede »Allebaseth« på Salen i Orangerihuset og spiste til Aften i det sædvanlige Spisegemak på Rosenborg8). — Sommeren 1778 besøgte Hertug J) Marskali. Dagjournal 1774—1776 S. 224, 235. 2) A. St. S. 230. 3) Berl. Tid. 19. Maj 1775 Nr. 40. 4) Marskall. Dagjournal 1774—1776 S. 245—247, Berl. Tid. 26. Maj 1775 Nr. 42. 5) Marskali. Dagjournal 1774—1776 S. 248—250, Berl.

Tid. 1775 Nr. 42. c) Berl. Tid. 12. Juni 1775 Nr. 47. 7) Marskall. Dagjournal 1776-1777 S. 13, Berl. Tid. 17. Maj 1776 Nr. 40, jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 703. 8) Marskall. Dagjournal 1777—1778 S. 53—54.

[Original side 251]

77 Ferdinand af Brunsvig Hoffet; han promenerede den 8. Juni om Eftermiddagen i Haven tilligemed Kronprindsen 1), og den 13. Juni »ansaae« han Kegalierne2), men der hengaaer derefter et Tidsrum af flere År, i hvilke der Intet høres om fyrstelige Besøg på Slottet. den Periode af Christian den Syvendes Regeringstid, som vi hidtil have havt for Øje3), beklædtes Kommandant- og Slotsforvalterembedet endnu af Oberstlieutenant Horstmann, som allerede ved sin Ansættelse 1759 var i en temmelig fremrykket Alder. Han havde derfor den mærkelige Skjæbne at opleve, at tre Personer skriftlig ansøgte om hans Embede, før det blev ledigt. Den første af disse var Major Christian Carl von Pogrell, der den 14. Februar 1773 anholdt om at maatte blive ham adjungeret i hans Embede med Succession4).

Pogrell, der var født i Kolding5), havde begyndt sin ») Marskall. Dagjournal 1778 S. 157-158. 2) A. St. S. 167—168. 3) Året 1772 havde Rosenborg, som dengang trængte til en Reparation, nær mistet Spiret på det store Tårn, idet det paatænktes at anbringe et Gelænder eller en Balustrade ovenpaa sjette Etage istedetfor Spiret; denne Vandalisme blev dog heldigvis afværget af Harsdorff (Friis S. 119 — 120), men ved Reparationen synes Riddersalen at have mistet sit Flisegulv (Friis S. 120). Ved samme Lejlighed bleve Statuerne i Haven eftersete af Wiedewelt og Harsdorff (Friis S. 123-126). Det følgende År, 1773, ombyggede Harsdorff Eremitagen i Haven, og hertil blev Herkulesgruppen flyttet tilligemed de to mindre Figurer, Orfeus og Eurydice, der ligeledes ere udførte af Baratta, og som i en tidligere Periode havde staaet i Amalienborg Have; Wiedewelt prydede den nye Bygning med de to Relieffer, Herkules og Omfale, og forsynede de tre Statuer med nye Fodstykker.

Berl. Tid. 1773 Nr. 66, 67, Holck, Kjøbh. Beskr. 1774 S. 66, Friis S. 126—128, Meier, Wiedewelt S. 95—98, 269, Fredensborg S. 39—40. 4) Bilag1 253 til Rentekammerets Res. Prot. 1773. 5) Bilag 56 til Res. Prot. 1776.

[Original side 252]

78 militære Løbebane den 14. Juni 1754 som Kornet ved det oldenborgske Kavalleriregiment ; ved denne Afdeling stod han indtil 1763 og var da efterhaanden rykket op til Premieiiieutenant (den 28. Februar 1759) og Ritmester (den 1. Juli 1761); i Årene 1764 til 1767 stod han ved det fyenske hvervede Dragonregiment og var fra 1767 til 1773 Kapitajn ved det falsterske hvervede Infanteriregiment, ved hvilket han det sidstnævnte År anføres med Majors Karakter1). Han havde imidlertid ikke gjort aktiv Tjeneste i den danske Hær i alle disse År; ved Resolution af 5. September 1759 havde han nemlig faaet en Gratinkation af Kongens Kasse på 200 Rdlr. for blandt andre permitterede Officerer at bivaane Krigen udenlands-), og i sin Ansøgning anfører han ogsaa, at han i syv År havde tjent i den franske Hær, og at han tre Gange var bleven såret, hvilket havde kostet ham over 300 Speciesdukater, ligesom han ogsaa havde mistet sin Eqvipage.

Derved var han kommen i en Gjæld af 2000 Rdlr., som han havde faaet allernaadigst Løfte om at faa godtgjort, men ved Kongens Død var dette Løfte ikke blevet opfyldt, og man havde desuden berøvet

ham 300 Rdlr., som han årlig oppebar af en besynderlig kongelig Naade. Senere havde han gjort fire Felttog med ved den russiske Hær og havde tilsat sin Helbred, så at han på Grund af Brystsvaghed for en Del var uskikket til Militærtjeneste, ligesom han ogsaa, da hans Karl var død af Pest, havde maattet lade alt sit Tøj brænde, hvorfor han hos den russiske General Grev Panin havde maattet laane 800 Rdlr. og desuden gjøre en lang og kostbar Rejse *)• Ancienneteterne i Geh. Ark. 2) Krigskanc. Exp. for 3.

Kvartal 1759 Nr. 1247.

[Original side 253]

79 fra Krim til St. Petersborg. Skjøndt han et Par Gange i Ansøgningen omtaler sin Svaghed, mener han dog, at han indtil videre kan vedblive at gjøre Tjeneste ved den russiske Hær, indtil han kan komme til at efterfølge Oberstlieutenant Horstmann som Kommandant på Rosenborg. Foruden at ansøge om denne Retrætepost beder han tillige om et Forskud på 3000 Rdlr. til at betale sin gamle og nye Gjæld med, således at han, når han tiltraadte Tjenesten på Rosenborg, årlig vilde betale Afdrag på dette Forskud. I sin Forestilling til Kongen af 18. Marts 1773 bemærker Finantskollegiet1), at skjøndt der ellers ikke maatte gjøres Indstilling om Exspektancer, havde Kongen dog ved sin Paategning på Ansøgningen gjort Kollegiet det til Pligt at henstille Andragendet, hvortil kom, at Andrageren havde gode Vidnesbyrd om Indsigt og Bravour i Krigen.

Da Major Pogrell imidlertid hidtil kun havde ansøgt om en Betjening (et Told- eller Amtsforvalterembedej på 5 til 600 Rdlr. årlig, medens Oberstlieutenant Horstmann foruden fri Bolig med et Stykke Jord til Have og Græsning til et Par Køer, samt hvad der blev tilovers af de årlig til Rosenborg Slots Fornødenhed bevilgede 24 Favne Brænde, havde en årlig Gage af 939 Rdlr. 3 |(2 /3), nemlig ved Civilreglementet 700 Rdlr. og Resten extraordinært af Skatkammerets Kasse, derunder indbefattet 100 Rdlr. til en Fuldmægtig (Fouragen til to Heste, hvilken han før havde havt, var derimod bortfalden fra 1. April 1771), og disse Indtægter syntes at være for store i Forhold til Embedets Vigtighed og Møje, mente Kollegiet, at Pogrells Gage, hvis han fik den ansøgte Exspektance på Horst- ») Finants Koll.

kgl. Res. Prot. 5. 45.

[Original side 254]

80 manns Embede, ikke burde sættes højere end til 6 å 700 Rdlr. årlig, idet alle personlige Deputater, undtagen de med den frie Bolig forbundne Emolumenter, burde ophøre. Hvad Andragendet om Forskud angaaer, anser Kollegiet det for sin Pligt at gjøre opmærksom på det Usædvanlige heri og på, at det under Kassens nuværende Omstændigheder i ethvert Tilfælde ikke bør overstige 1000 Rdlr. Under 22. Marts blev det resolveret, at der af særdeles kongelig Naade og uden nogen Følge for nogen Anden skulde forundes Andrageren den ansøgte Exspektance på Rosenborg Slots Kommandantskab med 700 Rdlr. og på de Yilkår, at han selv skulde lønne Fuldmægtigen uden Erstatning af den kongelige Kasse, samt at alle personlige Deputater, undtagen de med den frie Bolig fortiden forbundne Emolumenter, skulde ophøre.

Endvidere blev der bevilget Pogrell et Forskud på 1000 Rdlr., som han, når han virkelig kom til at tiltræde Tjenesten på Rosenborg, skulde tilbagebetale i taalelige Terminer, der i sin Tid nærmere skulde bestemmes af Finantskollegiet. Den kongelige Resolution blev af Finantskollegiet meddelt Rentekammeret og Major Pogrell den 25. Marts1), og den 26. April blev hans Bestalling udfærdiget overensstemmende hermed. Den lyder således-): 7 gjøre Alle vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, så og hermed antage og bestille os elskelig Major Christian Carl von Pogrell til at være Slotsforvalter ved vores Slot Rosenborg udi vores kongelige Residence Stad København udi

nuværende Slotsx) Rentek.

Kel. og Res. Prot. 1773 Nr. 57 Lit. B, Finants Koll. Dok. 1778 Nr. 206. 2) Bestall. Prot. Nr. 19. 21—28.

[Original side 255]

81 forvalter os elskelig Oberstlieutenant og Kommandant August Vilhelm Horstmanns Sted, når han ved Døden afgaaer, eller Tjenesten på anden lovlig Maade ledig vorder. Thi skal han være os som sin absolute og souveraine Arve-Konge og Herre, efter derforuden hans allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydig, huld og tro, vores og vores kongelige Arvehuses Gavn og Bedste med største Flid søge, vide og ramme, al Utroskab, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre, forekomme og afværge, så og hvis han fornemmer at ske til vores Præjudice, os straxen uden nogen Undseelse tilbørligen aabenbare og give tilkjende. Særdeleshed skal han denne Tjeneste troligen og flittigen forestaa, så at han ej alene med Bygningerne haver behørigt Tilsyn samt de derpaa forekommende Brøstfældigheder betimeligen for Vedkommende anmelder, men endog holder de på Slottet værende Pretiosa, Skilderier, Møbler og alle andre Ting, hvilke ham, efter derover forfattet Inventarium, i sin Tid overleveres, under nøje Opsigt og Forvaring, at Intet deraf beskadiges eller bortkommer, saasom han bliver pligtig dertil i alle Maader at være ansvarlig; til hvilken Ende han og over den Af- og Tilgang, som udi samme Inventarium maatte ske, holder behørig Optegnelse, og samme med udfordrende rigtige Beviser belægger, ligesom han og udi alle Maader sig således haver at skikke og forholde, som det en ærekjær og oprigtig Slotsforvalter og kongelig tro Tjener egner og vel anstaaer, han og agter at forsvare og vil være bekjendt, efter den allerunderdanigste Troskabsed, han os derpaa givet og aflagt haver.

(Herefter nævnes de i Kesolutionen af 22. Marts fastsatte Lønningsvilkår, der ere anførte ovenfor). Pogrell, der fra 1774 af opføres i Statskalenderen som succederende Kommandant og Slotsforvalter efter Horstmann, skulde imidlertid altsaa indtil videre forblive i Militæretatens Tjeneste. Den 29. Januar 1774 blev 6

[Original side 256]

82 han, der, som det vil erindres, fra 1767 af havde staaet ved Infanteriet, atter forsat til Kavalleriet og som Premiermajor ansat som Chef for en Husareskadron, og under 3. April samme År blev han Kammerherre. Da han ikke havde Raad til at indløse den for ham i sidstnævnte Egenskab under 18. December 1775 udfærdigede Bestalling, ansøgte han, der af Kentekammeret var bleven erindret om at afgjore Sagen, den 21. Marts 1776 om at maatte faa den gratis1). Da Horstmann endelig laa på sit Dødsleje, meldte endnu to Officerer sig som Ansøgere om den endnu ikke ledigblevne og i ethvert Tilfælde jo allerede ved eventuel Vakance bortgivne Plads. Den 12. Februar 1781 indgav nemlig Kapitajn i Kongens Regiment Frederik von Cruys 2) et Andragende til Prinds Frederik om dennes naaderige Protektion til at faa Embedet, »når den nuværende og for Døden liggende Kommandant Oberstlieutenant Horstmann afgaaer«.

Cruys, hvis Fader var Kapitajn i Søetaten, var født i Kj ©benhavn 17363); han havde stadig staaet ved det samme Regiment, Kronprindsens, derfra 1766 førte Navnet Kongens Regiment; den 1. April 1756 var han bleven Fændrik, den 25. Januar 1758 Sekondlieutenant , den 5. Oktober 1763 Premierlieutenant og den 17. April 1765 Kapitajn; senere, i ethvert Tilfælde først 1781, blev der tillagt ham Majors Karakter med Anciennetet fra Arveprinds Frederiks Bryllupsdag den 21. Oktober 1774; han forsvinder af Militæretaten med Året 1786, da han endnu findes opført som Kapitajn med Majors Titel ved Kon- *) Dok. til Res. Prot. 1776 Nr. 56. ») Kjøbh. Journ. 1781 Nr. 196, Dok. til Res. Prot. 1781 Nr. 15. s) Oberst Lehmanns Regiment til Fods 1767 i Geli.

[Original side 257]

83 gens Regiment1). I sin Ansøgning paaberaaber han sig sin Tjenestetid af 29 År, deraf 16 som Kapitajn, og siger, at han har tilsat det Lidet, han ejede, dels til Kompagniets Køb og dels til nødtørftigt Underhold for sig, sin Hustru (der var Datter af Justitsraad Schrøder2) og otte Børn, hvorfor han i flere År havde befundet sig i den kummerfuldeste Tilstand og uden mindste Ressource. Den 7. Marts 1781 indgav endvidere Major af det norske Livregiment til Fods Cæsar August von Wilster3) en Ansøgning til Christian den Syvende om at blive benaadet med »det rolige Kommendantenskab på Rosenborg Slot, når samme maaske snart bliver vakant«, dog forsaavidt Major Pogrell skulde give Afkald derpaa4).

Wilster, der var født den 1. Januar 1734, var den 31. December 1755 bleven udnævnt til Sekondlieutenant i Kavalleriet ved det sjællandske Regiment, hvor han findes omtalt blandt de saakaldte reformerte Officerer; den 9. Marts 1757 avancerede han til Premierlieutenant ved samme Regiment, hvor han endnu gjorde Tjeneste 1759 og 1761; den 5. Oktober 1763 blev han Sekondkapitajn og findes i 1764 anført som saadan under de hvervede Dragoner ved det jydske Regiment og i 1765, 1766 og 1767 under det hvervede Infanteri ved det langelandske Regiment; herfra overgik han til det norske Livregiment til Fods, hvor han, vistnok 1779, fik Titel af Major med Anciennetet fra Arveprinds Frederiks Bryllupsdag *) Ancienn.

i Geh. Ark. 2) Oberst Lehmanns Reg. 1767. 3) Ifølge Daabsattesten, der 1882 er foræret Slottets Arkiv af Familien, opkaldt efter Fadderne Kapitajn Cæsar Prætorius og General August Prætorius. 4) Kjøbh. Journ. 1781 Nr. 197, Dok. til Res. Prot. 1781 Nr. 15.

[Original side 258]

84 den 21. Oktober 1774 l). Som Grund til Ønsket om at udtræde af aktiv militær Tjeneste anfører Wilster, at hans Helbred var blevet nedbrudt det foregaaende År i den kongelige Tjeneste på Flaaden. Horstmann, hvis Død således med Længsel blev imødeset, hensov da endelig den 25. Marts 1781 i en Alder af over 82 År2). I Adresseavisen3) læses følgende Gravskrift over ham: Herunder er det Dødelige nedlagt af den forhen i Live værende Commandant og Slots-Forvalter ved Rosenborg, Høyædle og Velbyrdige nu salige Hr. August Wilhelm Horstmann, Kongelig bestalter Oberst Lieutenant af Infanteriet. Fød År 1699. den 17 Februarii, død År 1781. den 25 Martii, giftet År 1751. den 8 Januarii med Mad. Else Sternbergs, fød Berentz, med Hende avlet en Søn Frideric Julius Christian Horstmann4), 1) Ancienn.

i Geh. Ark. 2) Adresseavisen 1781 Nr. 49, Berl. Tid. 1781 Nr. 25. 3) 10. April 1781 Nr. 61. *) Den lier nævnte Søn, der var Kapitajn, var gift med en Datter af Generalkrigskommissær Jacob Gregorius Graae, Anna Birgitte Graae; han var en dårlig Husholder, hvorfor hans Svigerfader på derom indgiven Ansøgning 1783 fik udvirket, at den af Datterens allerede faldne Arvemidler i Behold værende eller efter Mandens retmæssige Gjælds Betaling til Rest blivende Kapital ligesom ogsaa de hende for Eftertiden ved Arv tilfal-

[Original side 259]

85 hvilke begge beklage det vigtige Tab af en kierlig, bestandig og christelig sindet Ægtefælle, Fader og Ledsagere på Dyders Yey: fire store og uforglemmelige danske Kongers 60 Års Tjeneste, er han prøvet og altid befunden en duelig, årvaagen og tro Tiener i sin Guds Dyrkelse oplyst, opbyggelig og oprigtig; i Omgang med Medmennesker ærlig og kierlig. Dagen efter Horstmanns Død blev hans hidtilværende private Fuldmægtig Nicolai Andreas Svitzer udnævnt til kongelig Fuldmægtig ved Rosenborg Slot1), og skjondt kongelige Fuldmægtige ellers ikke fik nogen Bestalling, men kun en skriftlig Meddelelse om Resolutionen, blev der dog under 9. April næstefter udfærdiget en Bestalling-)

for ham, hvilken blev meddelt gratis.

Den lyder således: Vi 7 etc. gjøre Alle vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, så og hermed antage og bestille Nicolai Andreas Svitzer, som haver de udi vores Indfødsret fastsatte Egenskaber, til at være Fuldmægtig ved Slotsforvalterens Forretninger på Rosenborg Slot udi vores kongelige Residence Stad København. Thi dende Mdler maatte blive indsatte i Overformynderiet, således at Ægteparret kun skulde nyde Kenterne heraf, medens Kapitalen, som ikke maatte røres til Dækning- af deres fremtidige Gjæld, efter deres Død skulde tilfalde deres Arvinger efter Loven. Kjøbh. Hof- og Stadsrets Tillysnings Prot. 15. August 1783, meddelt af Hr. Højesteretssagfører IL Lunn. *) Rentekammerets Rel.

og Ees. Prot. 1781 A 75 A. Svitzer havde dengang idetmindste i ti År været Horstmanns Fuldmægtig, jvfr. Berl. Tid. 1771 Nr. 20, Tillæg. 2) Bestall. Prot. 19. 267.

[Original side 260]

86 skal han være os som sin absolute og souveraine ArveKonge og Herre, efter derforuden hans allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydig, huld og tro, vores og vores kongelige Arvehuses Gavn og Bedste med største Flid søge, vide og ramme, al Utroskab, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre, forekomme og afværge, så og, hvis han fornemmer at ske til vores Præjudice, os straxen uden nogen Undseelse tilbørligen aabenbare og give tilkjende. I Særdeleshed haver han med al Flid og Omhyggelighed at forrette, det hannem som Fuldmægtig vorder anbetroet, samt ellers trolig og med behørig Flid at efterleve, hvis hannem af hans Foresatte anbefales, og sig derudi saavelsom udi alle andre Maader således at skikke og forholde, som det en ærlig og oprigtig Fuldmægtig samt tro Tjener vel egner og anstaaer, han og agter at forsvare og vil være bekjendt efter den aller underdanigste Troskabsed, han os derpaa gjort og aflagt haver.

Under 9. Maj samme År blev der tillagt Svitzer, foruden de 100 Rdlr., han tidligere havde faaet at Kommandanten, og som fremdeles skulde udredes af denne, endvidere 100 Rdlr. for at renholde Guldmedaillerne på Slottet1), altsaa en Bestilling ved det i Henhold til Resolution af 23. December 1780 og 28. Marts 1781 3) fra Kunstkammeret udsondrede Mønt- og Medaillekabinet, der skulde hennyttes til Rosenborg og forenes med de der allerede iforvejen opbevarede Medailler, ligesom det ogsaa ses, at han har havt et personligt Tillæg af 100 Rdlr. fra Skatkammeret, ialt således 300 Rdlr.3). Kammerherre, Major Pogrell, der i Henhold til sin x) Rentek. Eel. og Res. Prot. 1781 C 187. 2) Beskr. over danske Mønter og Medailler, Indledn., JÆøntsaml.

Arkiv. 3) Rentek. Rel. og Res. Prot. 1786, 2. Halvår, 214.

[Original side 261]

87 Bestalling af 1773 skulde have succederet Horstmann som Kommandant og Slotsforvalter, men som på den Tid laa i Ribe med sin Eskadron af andet Husarregiment for at afspærre Grændsen mod Kvægsygens Indtrængen1), døde der i Juni samme År9) uden at have tiltraadt Embedet på Rosenborg. Dette blev derpaa under 23. Juni samme År3) givet til den ene af de ovenfor nævnte Ansøgere Major Cæsar August von Wilster4), hvis Bestalling som Slotsforvalter blev ud- *) Krigskano. 3. Dep. Exp. Prot. 1781, 528, 529. 2) Adresseavisen 15. Juni 1781 Ni. 102, Dok. til Kes. Prot. 1781 Nr. 15. 3) Rentek. Rel. ogEes. Prot. 1781 C 187. 4) Om sin Slægt har Major Wilster på en af ham affattet, Rosenborg den 14. Maj 1787 dateret Stamtavle, som 1882 er foræret Slottets Arkiv af Familien, optegnet Følgende: Obrist Lieutenant Jacobsen, mein Elter vater Wurde 1657 vom Korrige Friederich den Sten, im Adelstande, mit den Nahmen von Wilster, erhoben, weil er sich bey der Stadt Wilster in Holstein, wie Konig Carl Gustav ins Land fiel, selir tapfer be- "wiesen: allein weil er wegen Geldmangel die Auszfertigung des Adelpatents nicht verlangte, und sicli hernach kein beweisz wegen

seiner Erhebung in dem Adelstande fand, so suchte mein Vater und Vaterbruder erst im Jahre 1755 ein neues Adelspatent.

Dieser Obrist Lieutenant v. Wilster hat 12 Sohne nachgelassen, davon elfe in Danische , Schwedische , Russische , Osterreichsche, Pfalzische, Bayerische, Spanische und Hollandische Kriegsdienste gestorben, die meisten als Generals und drey als Admirals: Von ihren Nachkommen weisz ich nur folgendes. Johann v. Wilster mein Groszvater war Einer von Obrist Lieutenant v. Wilsters Sohnen; starb 1721 als General Major und Chef vom Konigl. Artillerie Corps in Holstein. Seine Frau war eine Muhlen und seine Kinder 1. Johann Jacob v. Wilster gebohren 1689. Verheyrathet 1742 mit General Lieutenant von Kyan Tochter, die 1747 unbeerbt starb. Er starb 1769 unbeer[b]t als wllrcklicher Konigl. Polnischer und Sachsischer General von der Infanterie.

2. Carl v. Wilster mein Vater, gebohren 1698, heyrathete 1728 Christine Henrica v. Amthor, gebohren 1705, gestorben 1762.

[Original side 262]

88 færdiget den 5. Juli 1781; den er, med Undtagelse af Tilføjelsen af, at han har de i Indfødsretten fastsatte Ihre Kinder waren: C.atrina Sabina, gebohren 1729, gestorben 1729. SophiaCatrina, gebohren 1730, gestorben 1752. Friderich, gebohren 1731, gestorben 1759. Amalia Sophia, gebohren 1732, Siehe Lit. a. César August, gebohren 1734. Siehe Lit. b. Carl, gebohren 1737, gestorben 1784. Anna Barbara, gebohren 1738, gestorben 1749. Johann Hinrich, gebohren 1743. Siehe Lit. c. Ferdinand Christian, gebohren 1744, gestorben 1745. Mein Vater heyrathete 1764 die verwitwete Justice Eathin Vogt, gebohrne Holter. Sie war 1725 gebohren und starb 1782. Mein Vater starb 1776, als General Lieut., Ritter vom Dannebrog und Commandant zu Friederichstadt.

Von seinen Kindern und Kindes Kindern leben: Lit. a. Amalia Sophia v. Wilster gebohren 1732. Ist unverhey- .rathet und zu Christiansfelde. Lit. b. César August v. Wilster, Major und Commandant zu Rosenburg Gebohren 1734. Verheyrathet 1771, mit Charlotte Elisabeth von Schacht eine Tochter des General Major v. Schacht. Sie ist gebohren 1749 und ihre Mutter war eine Tochter vom Obrist Lieutenant de la Milliere. Kinder ausz meiner Ehe sind: 1) Carl Hinrich, gebohren 1772. 2) Johann Friederich, gebohren 1774, gestorben 1778. 3) Karen Mariane, gebohren 1775, gestorben 1778. 4) Alette Maria Amalia, gebohren 1777. 5) Carl Fri deri ch, gebohren 1779. 6) Karen Mariane Mattea, gebohren 1780. 7) Julius Friderich Ferdinand, gebohren 1782.

8) César August, gebohren 1784. 9) Alexander Émilius, gebohren 1785. Lit. c. Johann Hinrich v. Wilster starb 1783 als Kammer- Juncker. 1779 heyrathete er Martine Eliesen, eine Tochter vom Justice Rath Eliesen. Sie starb 1783. Ausz dieser ist am Leben Karen Henrica v. Wilster, gebohren 1780. 3. Sophia v. Wilster heyrathete ungefehr 1729 Capitain v. Arnschildt, und starb ungefehr 1743. Ausz dieser Ehe sind 2 Kinder : 1. Anna Catrine v. Arnschildt, wurde 1769 mit dem Såchsischen Capitain v. Brtlck verheyrathet, und starb 1777. 2. Charlotte v. Arnschildt ist mit dem Såchsischen Capitain v. Watzdorff verheyrathet. den Wilsterske Families Besiddelse findes følgende i Christiania hos Samuel Conrad Schwach trykte Gravskrift over Major Wilsters ovenfor nævnte Fader; den lyder således:

[Original side 263]

89 Egenskaber, ellers enslydende med Pogrells, i hvis Sted han siges at være traadt1). Yed Resolution af 12. Juli Grav-Skrift. t t t Strid og Seyer Troskab og Tapperlied Vittighed og Ære Danner Helternes Levnets Løb Dyd og Gudsfrygt giør det berømmelig Fletter Krandse til deres Navn og strøer -Blomster på deres Grav Saadan var Livets Bane for Hans Excellence Den Høyog Velbårne Herre Hr. Carl von "Wilster Nedstammet af adelige Krigsmænd I Glykstad den 10de Novbr. 1698

Tiltraadde Han selv den Høy-Kongelige Krigs-Tieneste 1715 Fulgte Krigen ved Stralsund Fridrichshald og Rhinen Og fik ved 2de Udenlands Rejser de udmærkede Indsigter Som giorde Ham færdig til at lyde værdig til at befale Til sidst Som Commendant udi Fridrikstad den 29de May 1776 Æren fulgte Dyden Skyggen Fortienesterne Derfor blev Han udnævnt Til General-Li eutenant 1773 Til Ridder af Dannebrog 1774 Og Forsynet selv forhøjede Ærens Glants Udi Hans første Ægtestand Med den Høy-Velbårne Frøken Christine Henrica von Amthor Som gav Ham af 9 Børn Trende endnu levende Sønner en Datter Og udi Hans anden Ægtestand Med den igienlevende Høyog Velbårne Dame Frue Karen Holter Som delede Velstand og Glæde med Ham , Indtil Han giorde det siste lykkelige Udfald af Tidens Befæstning Og fandt en evig Fred for sig den 16de Julii 1776 Ki endere af Trophæer! Som ikke søge eders Vellyst på Valpladsen blant slagne Mennisker og døde Kroppe Finde hos dette Monument de heldigste Krigs-Bedrifter Ikke malede men udøvede Hist forjog Han Vankundigheds Taage og Fornuftens Fordomme Ved grundig Lærdom og lang Forfarenhed Der nedbrød Han Sandsernes Udværker og Indbildningens Slot Ved Lysternes Tvang Her forskandsede Han Livets Styrke mod Sygdoms Storm Ved Ordentlighed og Maadelighed til det 78de År Og Avind selv krøb i Skiul da den saae Lasternes Skare Udi Lænker under Heltens Fødder Rygtet basunede og den evige Sandhed bevidnede At Retfærdigheds Krone var henlagt til ham.

S. J) Bestall. Prot. 19. 278.

90 1781 *) blev hans Gage bestemt som Pogrells, således at han deraf skulde udrede 100 Kdlr. til Fuldmægtig Svitzer. Wilster fik ikke nogen formelig Afsked af Militær etaten 3), men udgik dog af dennes Detail, og i Henhold til Generalitetets Forestilling af 3. Juli blev der udfærdiget et Paritionspatent for ham som Kommandant3). Kort efter sin Tiltrædelse på Rosenborg ansøgte Wilster, da den ham i Henhold til Resolutionen af 12. Juli 1781 overladte Have knap var 15 Alen i Kvadrat og således utilstrækkelig til at forsyne hans talrige Familie med Kjøkkenurter, om at den tidligere omtalte saakaldte lille Slotshave, som laa indenfor Rosenborgs dengang endnu ikke tilkastede Grave, og som var opfyldt med store, gamle og for det Meste unyttige Træer, maatte blive ham overladt til Brug, og at det maatte tillades ham at plante unge og nyttige Frugttræer der og på egen Bekostning forbedre den.

Da Gartner Dørschel ved Rosenborg erklærede, at Gartneriet kunde undvære bemeldte Have, blev Ansøgningen bevilget under 26. November 1781 4). Denne Ha^e blev iøvrigt snart efter i Henhold til Resolution af 18. Oktober 1781 5) sat i Forbindelse med den øvrige, idet det var blevet bestemt, at en Del af Slotsgraven langs Kommandantens Yaaningsgrund og de saakaldte Domestikbygninger, *) Rentek. Rel. ogRes. Prot. 1781 C 187. 2) Register over Gen. og Komm. Koll. Ordrer og Res. 1781 Nr. 341, Generalitetets Korresp. Prot. 443 Nr. 1279. 3) Generalitetets Extrakt Prot. 374 Nr. 33, Reg. over Gen. Exp. 474 Nr. 1279. 4) Rentek. Rel. og Res. Prot. 1781 C 271. 5) Res. Prot. 1781 C 250, Friis S. 129.

91 istedetfor at opføre det sammesteds forfaldne Bolværk, skulde tilkastes og opfyldes med Jord, Grus og Gaderenovation af dem, der saadant derhen vilde tilføre, så og tildels med Jord af den ved Slotsgraven liggende unyttige Bakke, hvori der efter Kommandantens Beretning ifølge Rygtet skulde ligge en Skat begraven. Det er i denne Have, som Wilster i sin sidste Yillie om sin Begravelse kalder »mein irdisches Paradies, worin ich ofters Himmelsfreuden genossen håbe«, at han overensstemmende med sit derom udtalte Ønske har fundet sit sidste Hvilested1). Skjøndt Wilster efter den anførte Udtalelse har op- *) Wilsters egenhændige Optegnelse om sin Begravelse, der 1882 af hans Familieer foræret Rosenborg til Opbevaring, lyder således: P.

JL wegen mein Begrabnisz. In der Hoffnung dasz meine guten Kinder mir dadurch die letzte Liebe beweisen, dasz Sie mir so begraben, wie ich es wtinsche, will ich folgendes von ihnen verlangen. 1. Im Kttchengarten, mein irdisches Paradies, worin ich ofters Himmelsfreuden genossen håbe, will ich in der Ecke, vor den Marmortisch mein Grab haben: Schon lange hat mein Chef mir dieses erlaubt; nur dasz niemand etwasz dabey verlieren soli, welches nicht zu vermuthen ist, da ich als Officier auf den Soldaten Kirchhoff ein Grabmahl haben musz. 2. In dasselbige Leinen Zeug und Kleider worin ich sterbe, soli man mir, ohne andere Leichen-Kleider, Bettucher oder dergleichen unntitze Sachen, und ohne mir zu waschen, ins Sarg 3.

Erst vollig 3 mahl 24 Stunden nach meinein Tode, soli man mir ins Sarg legen, und den 4ten Tag begraben. 4. Folgende Unkosten sind bey mein Begrabnisz, und keine andre unnuthige, 5. 25 arme Manner sollen mir, tiber den inneren Schloszplatz, ins Grab tragen; und 25 arme Weiber, nebst alle meine Sohne, Tochter, Kindeskinder und mein Beichtvater sollen meinen Sargbis ans Grab folgen. YorzUglich sollen die Armen ins Militar

[Original side 266]

92 levet mange glade Timer på Rosenborg, hjemsøgtes han dog ogsaa der i sine senere År af tunge Prøvelser. Hans Hustru, der, foruden de ovenfor på Stamtavlen nævnte 9 Børn, endvidere 1787 havde født en Datter Charlotte1), døde den 9. November 1791 i Barselseng. Hendes Død bekjendtgjordes i Adresseavisen saaledes2): Min gode, uforglemmelige Egtefælle, Charlotte Elisabet v. Wilster, fød v. Schacht, forlod den 9de hujus Kl. 6J/2 om Aftenen i sit Alders 43 År den Yerden, i hvilken hun en Time tilforn havde sat vor efterlevende Søn3). Overbeviist om hvert ædelt Hjertes Medlidenhed ved dette for mig og 9 Børn uoprettelige Tab, frabeder jeg mig al skriftlig Forsikring derom. C. A. v. Wilster Major og Kommandant.

Pflegehausz dazu gewahlt werden. Jeder von diese Armen bekomt 1 Rthl 50 Rthl. Das Grab zu graben 3 — Das Sarg von schlechte unbehobelte Bretter, die ini Stall liegen, und von Lindegård Garten Tischer schlecht gearbeitet 10 — Mein Beichtvater 10 — Der Cantor 3 — 2 Graber, jeden 2 Rthl . 4 — Jeden von meine Bedienten 5 Rthl 20 — 100 Rthl. 6. Kein Lauten, kein Schiessen, kein Leichentuch oder dergleichen, soli bey meinem Begråbnisze seyn, auch kein trauren: Aber meine guten Kinder sollen Freude zeigen, tiber die Hoffnung dasz wir uns im Himmel wieder versamlen werden. Ach ! muchte ieh doch mahl alle meine Kinder bey Jesu wieder sehen! Rosenborg den 23 Decbr. 1811. C. A. v. Wilster Commandant. x) Stamtavle, støttet til de Benzonske i Geh.

Ark., i den Wilsterske Families Besiddelse. *) 11. Novbr. 1791 Nr. 240. 3) Harald Valdemar Wilster, Interimsfuldmægtig ved Rosenborg

[Original side 267]

93 Den ældste Søn, Carl Henrik Wilster, forårsagede sin Fader megen Kummer. Han var Højesteretsadvokat og en udmærket begavet Mand, men på Grund af Misligheder maatte han 1799 flygte til Udlandet, efterladende sig her sin Hustru Anna Juul Vinde (født 1770, gift den 14. Oktober 1794, senere, 1810, gift med Hospitalsforstander Rasmus Paludan i Slagelse) og tre smaa Børn ; men det blev endnu værre ; i Tydskland fortsatte han under Navnet Baron v. Essen sit forrige Levnet og blev i Berlin 1813 på Indicier dømt til 15 Års Fæstningsarrest for 1809 ved Gift at have ombragt en velstaaende preussisk Embedsmand, hvis Hustru han tænkte på at ægte for at bringe sine derangerede Pengeaffærer i Orden. Hans gamle Fader tilskrev ham, medens Undersøgelsen stod på, et Brev, hvori han indtrængende formanede ham til at gaa til Bekjendelse; men Brevet gjorde aldeles intet Indtryk på ham.

Han døde i Stettin den 3. Juni 1837 1). Foruden disse Sorger maatte Major Wilster ogsaa friste den Skjæbne at miste en voxen Søn, Cæsar August, der døde 1803 som Yolontær på St. Croix2). Major Wilster, af hvem Rosenborg 1879 har faaet 1811—1815, Cand. juris 1815, Sekretær 1816, Kopist i Statsgældskontoret 1817, Fuldmægtig 1820, entlediget 1826, samme År Bogholder og Kasserer ved det kjøbenhavnske Brandassurancekompagni for "Varer og Effekter, død den 16. Marts 1840 som Kammerassessor; han var gift med Thea Friess, Datter af Faderens Efterfølger på Rosenborg Oberst Friess. Jvfr. den Wilsterske Stamtavle, Richter, Jur. Stat 1881 S. 356, hvor hans Fødselsår dog urigtig er sat til 1792. Nogle af Enkelthederne meddelte af Hr.

Overretssagfører Richter. *) Erslev, Forf. Lex. 3. 562, Suppl. 3. 621, Richter, Jur. Stat 1881 S. 356, Schorn, Kriminalhist. I. S. 287—376. *) Den Wilsterske Stamtavle. a/Luy^

[Original side 268]

94 et Miniaturportræt, der har tilhørt Familien, var utvivlsomt en velhavende Mand; han ejede blandt Andetstedet på Hjørnet af Østergade og den nuværende Højbroplads, hvilket i det 17. Århundrede havde været et af Københavns fornemste Hoteller og havde ført Navnet »den store Lækkerbidsken«1). Det brændte i Københavns Ildebrand 1795, men blev efter Gj en opførelsen paany en rig Indtægtskilde for Ejeren på Grund af de deri indrettede syv Butiker, »der indbragte ham mere end hundrede Tønder Hartkorn mangen Herremand«, idet den ringeste Leje var 300 til 400 Kdlr. dansk Kurant for hver årligen-). Uagtet Wilsters Formuesomstændigheder således vare gode, synes det, efter en Beretning af John Carr, som besøgte Slottet i hans Tid, at han, når han foreviste Samlingen, ikke har anset det for at være under sin Yærdighed at modtage Drikkepenge af de Besøgende3).

*) Danske Saml. 2. R. 1. B. S. 356, jvfr. Bordings danske Merkurius 1667 S. 21. 2) I. S. 108 Anm., Nyeste Skilderie afKjøbh. 1824 Nr. 27 Sp. 419. 3) John Carr Esq., Beschreibung einer Reise duren Dannemark etc. Aus dem Englischen. I. Rudolstadt 1806 S. 82: Ein alter Obrist zeigte die Merkwtlrdigkeiten und durcli die Hånde eines Begleiters erhielt er einen Dukaten flir seine Bemilhung; jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 22. Novbr. 1806 Nr. 12 Sp. 191. — Wilsters Tid besøgte bl. A. Følgende Slottet: den 14. September 1796 Hertuginden af Augustenborg (Marskall. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 323), den 15. September 1797 to franske Herrer Marquis de Mortemard og Chevalier de Tisseuil (a. St. 1797 — 1798 S.

184), den 25. Maj 1798 den russiske Minister (a. St. S. 494), den 6. Juli samme År den unge Grev Schack og de unge Herrer von Rosenkrands (a. St. 1798—1799 S. 61), den 28. August samme År Prindsen af Anhalt-Kothen (a. St. S. 118), i Foråret 1800 Arveprinds Frederiks Børn (a. St. 1800—1801 S. 39 — 40), den 31. Juli samme År Officerer og Kadetter fra en russisk Kadetfregat (a. St. S. 143 — 144, Berl.

[Original side 271]

95 For at bedømme Wilsters Embedsvirksomhed rigtigt, maa det tages i Betragtning, at denne netop faldt i en Periode, i hvilken der, således som det vil fremgaa af det Følgende, særlig for Rosenborgs Vedkommende af de Styrende kun blev udvist ringe Interesse for at bevare Fortidens Minder. Der blev således i hans Tid et Par Gange (1786, 1797) holdt Auktion på Slottet over gamle Inventariesager ; mange af disse Ting have vistnok ikke havt videre Betydning, men det maa dog i højeste Grad beklages, at der ikke blev vist samme Omhu for Bevarelsen af de egentlig historiske Minder, som Frederik den Fjerde i sin Tid havde udvist, da han selv indfandt sig på Rosenborg for at syne de gamle Kongedragter, som Hans Kochs Enke vilde have udleverede.

Den 24. Maj 1786 indstillede Wilster således, at noget gammelt Porcelæn, Stentøj, Kjøkkentøj, nogle Møbler og gamle, forraadnede Betræk og Sengegardiner maatte blive bortsolgte ved Auktion, da de vare til Hinder på Slottet, hvor der ofte manglede Plads til Omflytning og Bevaring af Møbler, især ved de højkongelige Herskabers høje Nærværelse, idet Domestikbygningen var bleven overladt til militær Brug1). Indstillingen blev bifaldet, og Auktionen, til hvilken der kunde faaes Kataloger hos Wilster, fandt Sted den 31. August, efter at Sagerne to Dage iforvejen havde været til Eftersyn for Lysthavende2); det indkomne Beløb, Tid. 1800 Nr. 61), i August 1801 russiske Kadetter (Berl. Tid. 1801 Nr. 62), den 18.

September samme År den kejserlig-e Minister Grev Kaunitz (Marskali. Korresp. Prot. 1801—1802 S. 186), i Maj 1807 »en hertil ankommen Grev Ahlefeldt fra Langeland tilligemed en Doktor« (a. St. 1806—1807 S. 463). l) Kjøbh. Kont. Journ. 1786, 275. *) Adresseavisen 1786 Nr. 170, 171.

[Original side 272]

96 1176 Edlr. 8 Sk., blev ifølge kongelig Resolution af 6. December samme År anvendt til Bestridelse af Udgifterne ved det i Henhold til Resolution af 10. August 1785 befalede nye Anlæg i Søndermarken, til hvilket der ellers kun var bevilget 150 Rdlr. årlig1). Ved at sammenholde Slottets Inventarium af 1781 2) med WilstersAf- og Tilgangsfortegnelse for Årene 1794 — 17973) erfares det, at der mellem de bortsolgte Sager var Christian den Fjerdes Sengs Tilbehør, hvori han døde, bestaaende af et Sengetæppe af kolombinblommet Fløjl, underforet med brandgult Taft og belagt i Sømmene med brede Guld- og Sølvgalioner, et do. Gardin af 6 Stkr., i Sømmene med do. Galloner, et do. Gardin af 8 Stkr., besat med Galloner, et do.

af 3 Stkr., med 2 Rader Gallon er, samt en Kappe til en Seng, derpaa Guld- og Sølvfryndser, 4 Alen. Herfor blev der på Auktionen betalt 122 Rdlr.4). Disse særlig for Rosenborg i historisk Henseende højst interessante Relikvier, der i Christian den Femtes Tid havde været opbevarede tilligemed den Dragt, Christian den Fjerde bar på Trefoldighed under Slaget, og som er plettet af hans Blod, i et Skab i det saakaldte Dronningens Gemak eller Christian den Fjerdes Audientssal 5), vare senere blevne henslængte på Klædekamrene, først i den næstøverste Etage af det nordre Tårn og senere i Horstmanns Tid i den tilsvarende Etage af det søndre6); dér synes de i ethvert *) Marskall. Korresp. Prot. 1785— 1787 S.

192, Rentek. Rel. og Res. Prot. 1786, 2. Halvår, 266. 2) S. 540—541, i Min. Ark. 3) S. 206, i Slottets Ark. 4) Meddelt af Hr. Justitsraad, Museumsinspektør Strunk. 5) Holck, Rosenborg Slots inv. fra Clir. Y's Tid, 2. Opl. S. 128—129. 6) Inv. 1718 S. 477—478, 481, 1731 S. 457, 459-460, 1781 S. 540—542, 544—546.

[Original side 273]

97 Tilfælde ikke at have kunnet genere den kongelige Familie, der neppe nogensinde betraadte disse Værelser, til hvilke der tilmed kun er Adgang fra Slottets Loft, således at man endog maa stige ud på selve Taget for at komme derind gjennem de mod Taget vendende Døre. Heldigvis undgik Christian den Fjerdes blodplettede Dragt, som endnu mange År efter vedblev at ligge skjult i et Skrin i Klædekammeret i det sondre Tårn1), den Skjæbne, som ramte hans Sengs Tilbehør. Det er ovenfor bemærket, at der, kort før Wilsters Tiltrædelse på Rosenborg, var foregaaet den Forandring med Hensyn til Fuldmægtigens Stilling, at denne, der tidligere havde været privat ansat af Slotsforvalteren og lønnet af denne, nu fik kongelig Bestalling, dog således, at Slotsforvalteren fremdeles skulde udrede 100 Rdlr.

årlig af sin Løn til ham; Sportlerne tillagdes ved Skrivelse af 15. September 1781 fra Overhofmarskal Schack den kongelige Fuldmægtig -), den ovenfor omtalte Svitzer. Denne døde allerede den 1. Juli

1786 i sit 50. År3), og hans Efterladenskaber, over hvilke der kunde faaes Katalog hos Wilster, bleve den 22. August næstefter bortsolgte ved Auktion, der blev holdt i Rosenborg Slotsports Bygning4), altsaa faa Dage før den ovenfor J) hiv. Regnsk. 1794—1797 S. 207, 1798-1802 S. 160. 2) Marskali. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 178—179. 9) Adresseavisen 5. Juli 1786 Nr. 135. 4) Adresseavisen 1786 Nr. 165—167. Bemeldte Portbygning synes ifølge Inv. af 1718, 1731 og 1781 kun at have været benyttet til Opbevaring af Møbler, Malerier o.

desl., således at Fuldmægtigen neppe kan have havt Bolig der på den Tid; Sagerne bleve imidlertid senere bortflyttede , for en Del til Kjøkkenbygningen, og da »Kammeret over Porten« ifølge Eegnsk. 1794 — 1797 S. 220 i Året 1786 blev indrettet til Kjøkken, er det rimeligt, at det først er fra bemeldte År af, at Portbygningen 7

[Original side 274]

98 omtalte Auktion, ved hvilken Christian den Fjerdes Sengs Tilbehør blev solgt. Svitzers Efterfølger blev Martin Christian Svendstrup, der blev beskikket ved Eesolution af 12. Juli 1786; hans Gage blev under 4. Oktober samme År bestemt som Formandens med Undtagelse af dennes personlige Tillæg af 100 Kdlr., som bortfaldt; han havde altsaa 100 Kdlr. af Slotsforvalteren og 100 Rdlr. for at renholde Guldmedaillerne1); desuden skulde ifølge Overhofmarskal Numsens Skrivelse af 18. August 1786 Sportlerne fremdeles tilfalde den kongelige Fuldmægtig-). Svendstrup3) døde den 30. Maj 1799 4), og Dagen efter blev Møntkabinettet taget under Forsegling af Skiftekommissionen. Det blev overdraget Magister Christian Ramus at revidere Møntsamlingen efter Svendstrup, og efter at dette var sket, blev det under 4.

Oktober samme År tilladt, at dennes Bo maatte sluttes, forsaavidt Møntsamlingen angik, idet der ikke skulde gjøres nogen Paastand i dette for de enkelte Mangler, som vare befundne; for Revisionen fik Ramus et Honorar af 100 Rdlr.3). Et Par Dage efter er bleven anvist Fuldmægtigen til Bolig. Før den Tid har denne maaske boet enten i Kjøkkenbygniugen eller i Domestikbygningen, der, som tidligere bemærket, blev opført i Året 1732, og som i 1785 blev afgiven til Militæretaten. ») Kentek. Kel. og Res. Prot. 1786, 2. Halvår, 214, Marskali. Korresp. Prot. 1785-1787 S, 168—170, 221. 2) Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 178—179. 3) Han synes tillige at have givet sig af med Kommissionsforret- ' ninger; i Berl.

Tid. 1795 Nr. 62 findes således et Avertissement, ifølge hvilket man kunde faa nærmere Anvisning hos ham med Hensyn til en Familie, som. ønskede en Lejlighed på Landet, og ifølge Berl. Tid. 1796 Nr. 73, 75 og 77 blev der den 26. September i hans Værelser afholdt offentlig Auktion over endel nye Mahogni Møbler tilhørende Isenkræmmerne Frees &Tøxens Bo. 4) Rentek. Kel. og Res. Prot. 1799, 223. 5) Møntsaml. Ark.

[Original side 275]

99 Svendstrups Død blev Fuldmægtig ved Sølvkammeret Jonas Giessing under 3. Juni udnævnt til hans Efterfølger 1), og den 21. samme Maaned blev der meddelt ham en Instruktion, af hvilken en Kopi blev tilstillet Wilster med Bemærkning, at man ansaae den for at være bestemt nok til at undgaa al skadelig Kollision mellem Kommandanten og Fuldmægtigen; Wilster fik derhos Ordre til at udlevere Giessing de samme Hovedog andre Nøgler, som hans Formænd havde havt, og overalt anse ham ganske på samme Fod som hine2). Instruktionen for Fuldmægtig Giessing lyder saaledes3): 1. Han bør med al mulig Forsigtighed bevare de ham overleverede til Kegaliekammeret, Guldtaffel-Servicet, Thronkammeret og, til alle kongelige Prætiosa på Rosenborg Slot og dets Bygninger henhørende Hovedog andre Nøgler.

2. Ligesom han i Almindelighed er forbunden at efterkomme alle de Befalinger, som ham af Overhof marskallen blive tillagte, således er han og i Særdeleshed forbunden at rette sig efter de Befalinger, ham af Kommandanten som hans nærmeste Foresatte blive tillagte i den kongelige Tjeneste til Slottets og dets Inventariers Sikkerhed. 3. Til den Ende bør han især af yderste Kræfter bidrage til Konservationen af Rosenborg Slot og de derværende kongelige Prætiosa og Sager, som enten allerede ere anbetroede eller for Fremtiden maatte anbetroes til hans Opsyn (således som Medaillekabinettet m. M.), dersom det i Tiden maatte befales. 4. Han gaaer Kommandanten tilhaande med Renskrivningen af Inventarierne, som angaa Rosenborg, J) Kentek.

Kel. og Kes. Prot. 1799, 223, Marskall. Korresp. Prot. 1798—1799 S. 450—451. 2) Marskall. Korresp. Prot. 1798—1799 S. 478. 3) Marskall. Korresp. Prot. a. St., Kes. Prot. S. 164, Afskrift i Slottets Arkiv.

[Original side 276]

100 hvilke bør grunde sig på de ældre Inventarier og den ham af Kommandanten skriftlig bekjendtgjorte Afog Tilgang. 5. Han bør at holde Dagbog over Haand værkernes Arbejde ved Slottet, ligesom han og skal have Opsyn med de Materialier, som leveres til Slottet. 6. Når han viser Slottet eller nogen af dets Inventarier til Fremmede, skal han være ansvarlig for, at ingen Ting bortkommer eller beskadiges, at de Fremmede ingen Ting tage af sig selv i Hænderne, og at alle de Forsigtigheder, som han selv eller Kommandanten eragter nødvendige til de kostbare Sagers Konservation, blive iagttagne. 7. Han bør ved Tordenvejr, Opløb og Ildsvaade i Byen ligesaavel som Kommandanten stedse opholde sig på Slottet, og overalt bør saavidt muligt ikkuns een af dem nogensinde være fraværende fra Slottet.

Yed Eesolution af 26. Juli 1799 blev Giessings Gage bestemt som Formandens, nemlig 100 Kdlr. af den kongelige Kasse og 100 Kdlr. af Slotsforvalteren; han skulde herfor, skjøndt han ikke egentlig, som Svendstrup, havde Noget at gjøre med Medaillekabinettet, dog, når det befaledes, være forpligtet til at have Tilsyn med Medaillerne og deres Renholdelse1)- Dette Tilsyn blev imidlertid ikke overdraget ham, men i Henhold til Resolution af 23. September 1799 til Magister Christian Ramus2), som under 5. Juni samme År havde faaet det Hverv at affatte en Fortegnelse over de antike Mønter, hvorfor han skulde have 300 Rdlr. årlig i to År. Da Ramus imidlertid ikke havde nogen fast Gage for Tilsynet med Møntkabinettet, ansøgte han den J) Rentek.

Rel. og Res. Prot. 1799, 223. 2) Leth og Wad, Dimitt. fra Herlufsholm Nr. 593. Ramus, der var født 1765, døde 1832 som Direktør for Møntkabinettet.

[Original side 277]

101 22. April 1801 om at maatte faa en saadan. Han anfører i sin Ansøgning, at hele den første Sommer hengik med Revisionen af Mønterne efter Svendstrup, og at han om Vinteren næsten slet ikke kunde arbejde i Kabinettet på Grund af Mangel på Yarme; da Samlingen derhos var i stor Uorden1) og adsplittet på mange forskellige Steder, og der desuden var meget andet Arbejde at udføre i Kabinettet, havde han ikke kunnet fuldføre Fortegnelsen over de antike Mønter, og da det var uvist, om den årlige Gratinkation af 300 Rdlr. vilde blive fornyet efter de to Års Forløb, indtil det ham overdragne Arbejde blev fuldført, var det ham af Vigtighed, at hans Stilling blev sikkret, tilmed da han nu var i en AJder af næsten 37 År, og han på Videnskabernes Bane ikke havde kunnet bringe det til at erholde, han vilde ikke sige, hvad der henhørte til et nogenledes skikkeligt Etablissement, men end ikke, hvad der kunde sikkre ham hans anstændige Udkomme, idet han udenfor Kabinettet ikkun tjente ved det Classenske Bibliothek på 350 Rdlr.

årlig. Ramus blev derefter under 4. December 1801 udnævnt til Inspektør ved Møntkabinettet med en årlig Gage af 400 Rdlr., hvorfor han skulde holde Forelæsninger over Numismatiken og de

Gjenstande af Antikviteterne, som stode i Forbindelse hermed. Møntkabinettet blev derefter tilgjængeligt for Publikum om Fredagen fra Kl. 5 til 7, første Gang den 21. Maj 1802; dog kunde kun et begrændset Antal indlades, og man maatte om Formiddagen Kl. 8 til 10 forud henvende sig til Ramus i hans »Logis« Møntergade 119, første Sal, for at erholde Adgangstegn, J) Jvfr. Ramdohr, Studien auf einer Eeise nach Dannemark I. S. 150.

[Original side 278]

102 som skulde afleveres ved Indgangen. Disse Forsigtighedsregler vare nødvendige, da det bekj endte Guldhornstyveri i Kunstkammeret havde fundet Sted nogle Dage iforvejen. I to ugentlige Eftermiddagstimer holdt Eamus endvidere Forelæsninger i Kabinettet for Studerende efter nærmere Aftale med Tilhorerne1). Møntkabinettet blev der en Nat i November Maaned 1806 begaaet et frækt Indbrudstyveri2), ved hvilket *) Møntsaml. Arkiv. — Om Eamus" Virksomhed som Bestyrer af Møntkabinettet siger Thomsen (i Herlufsholms Program 1867 S. 103 — 104): Cabinettet var han kun, når han vilde hente Noget hjem til sig, og Ingen kj endte Andet af Samlingen end det, der var fremlagt under Glas, og som forevistes af uvidende Omvisere, når man saae det øvrige Slot.

Da Eamus døde, havde saavel Brøndsted, der blev hans Eftermand, som jeg kun været to Gange med ham i Cabinettet og seet Ubetydeligt; men det var ikke os alene, det var Tilfældet med ; Biskop Munter og den gamle Kj ender Timm kj endte ligesaalidt til Samlingen som vi Andre. Talte man til ham derom, var Svaret sædvanlig: »Det skal nok skee engang; nu har jeg for Gud ikke Tid dertil«. 3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 15. Novbr. 1806 Nr. 10 Sp. 164, Berl. Tid. 17. Novbr. 1806 Nr. 94, jvfr. Thomsen i Herlufsholms Program 1867 S. 104—105. — Wilsters Tid forefaldt der iøvrigt et Par andre Tyverier på Rosenborg. En Pige Ane Kirstine Meyer, som, uden at have Pas eller Skudsmaal, i Året 1784 var kommen i hans Tjeneste, saae Lejlighed til, ved at færdes alene på Slottet, at tilegne sig nogle mindre Søl vgjenstande ; hun slap dog med et Par Maaneders Børnehusarbejde, og Wilster fik den 22.

Januar 1785 Paalæg om for Fremtiden ikke at lade saadanne Folk have Gang på Slottet uden iforvejen at være forvisset om deres Troskab og Paalidelighed (Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 242, 256—257, 266). — Da der et Par År efter skete Indbrud i Vaskerhuset, blev der fra Politikammeret føjet Anstalt til, at en af de i Gaden ved Rosenborg Slot ansatte Nattevægtere bestandig skulde forblive om Natten på sin Post og ikke være forbunden til at forlade samme, når der blev pebet i andre Gader, eller Arrestanter skulde bringes på Eaadstuen (Skrivelse af 29. Marts 1787 i Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787).

[Original side 279]

103 en Mængde kostbare og tildels uerstattelige Medailler bleve stjaalne, men det lykkedes ikke at udfinde Gjerningsmanden; en Smed blev senere anholdt og sat i Stokhuset, ligesom ogsaa hans Familie blev arresteret1), men der kom ikke Noget ud af Sagen. Dette Tyveri foranledigede en skjærpet Instruktion til Fuldmægtig Giessing-), hvilken lyder således: Anledning af den utilgivelige Uvished om Dagen og Tiden, på hvilken det i forrige Maaned i Medaillekabinettet på Rosenborg Slot forøvede Tyveri er sket, bestemmes herved, foruden den Instruktion, som Fuldmægtig Giessing under 21. Juni 1799 er meddelt, endvidere følgende Poster til nøjere Ordens Overholdelse for Fremtiden, nemlig: 1. Skal Fuldmægtigen ved Rosenborg Slot være forbunden hver Morgen at gaa omkring på Slottet i alle de Værelser og Lejligheder, hvor Prætiosa og Kostbarheder forvares, og hvortil han haver Nøgler, for at efterse, om alle Døre og Vinduer ere ligesaa forsvarlig lukkede, som da han sidst forlod dem, og at Intet derfra savnes, hvilket bør ske så betids, at Eftersynet overalt kan være tilendebragt og den fornødne Indberetning i på kommende Tilfælde behørig anmeldt, forinden den derværende Vagt afløses.

2. Det er ikke Fuldmægtigen tilladt herefter at forevise Slottet eller de der værende Kostbarheder og Inventarier for Nogen, enten Fremmede eller de herværende Indvaanere og Borgere, med mindre han iforvejen har erholdt skriftlig Begjæring derom af en bosiddende eller bekjendt Mand i Kjobenhavn, og som altsaa indestaaer for det Selskab, han medbringer på *) Berl. Tid. 22. Januar 1808 Nr. 7, Nyeste Skild. af KjøMi. 1808 Nr. 29. *) Marskali. Korresp. Prot. 1806—1807 S. 282—283, Afskrift i Slottets Arkiv.

[Original side 280]

104 Slottet; til den Ende skal der ligge en Protokol i et bestemt Yærelse på Slottet, i hvilken de Personer, som have beset Slottet, skulle tegne deres Navne, Stand og Bopæl, tilligemed Datum og Årstal, for derved stedse at kunne vide, hvilke Personer der sidst have været på Slottet og set sig om. 3. Skal Fuldmægtigen være forbunden til Dagen iforvejen at tilmelde Kommandanten, hver Gang Nogen begjærer at se Slottet, og hvem disse Personer ere, for at han ifølge den ham under 9. denne Maaned tillagte allerhøjeste BefaJing kunde bestemme, hvorvidt han anser det nødvendigt, enten selv tillige at gaa med disse Fremmede eller og at lade den vagthavende Officer følge med dem omkring på Slottet; iøvrigt skal Fuldmægtigen, så ofte han maatte anse det fornødent, i Kommandantens Fraværelse være berettiget til at anmode den ved Slottet vagthavende Officer om at følge med sig omkring på Slottet, når han foreviser de der værende Seværdigheder for Nogen.

Hvilke Poster Hr. Fuldmægtig Giessing på det Nøjeste haver at iagttage og efterkomme. Kongens Palais den 13. December 1806. Hauch. Wilsters Tid foregik der en Del Forandringer med Rosenborg Have og selve Slottet. Det er således tidligere berørt, at det ved Resolution af 18. Oktober 1781 blev bestemt, at den ene Fjerdedel af Slotsgraven skulde tilkastes; det var på et uheldigt Tidspunkt, at denne Bestemmelse blev tagen; thi den 1. December 1781, om Aftenen Kl. 83/4, kom Prinds Frederik Vilhelm af Wurtemberg-Stutgard, med Følge, bestaaende af en Kavaler Oberst Mansbach, en Sekretær og Kammertjener samt to Lakajer, foruden den ham fra Hoffet attacherede Kavaler Generaladjudant von Suckow til

[Original side 281]

105 Rosenborg1) for i længere Tid at bo der, men den Stank, som Opfyldningen af Graven forårsagede-), fordrev Prindsen et Par Maaneder senere herfra til Christiansborg, hvorhen han på Grand af Upasselighed flyttede den 28. Januar 1782 tilligemed Oberst Mansbach og dennes Tjener, medens hans øvrige Suite forblev på Rosenborg3); Prindsen synes ikke senere at være vendt tilbage hertil. Istedetfor den karakteristiske Indkjørsel til Slottet ad Yindebroen4) over Graven fik man således ved dennes Opfyldning en kloverbevoxet Mark, hvorpaa Major Wilsters to Køer idyllisk græssede5).]) Da Prindsen kom så silde om Aftenen, kunde han ikke naa at komme med til det kongelige Aftenstaffel , som allerede var anrettet, hvorfor han spiste på Rosenborg; Kommandanten havde for det Tilfælde faaet Ordre til at have Anretningen færdig til ham.

Næste Formiddag blev der fra Kongen og enhver af de kongelige Herskaber sendt en Page til Rosenborg for at lykønske hans Durchlauchtighed til hans Ankomst, hvorpaa han af en kongelig Løber blev inviteret til Audients hos Kongen og til det kongelige MiddagstafFel. Marskall. Dagjournal 1781 — 1782 S. 234-235, Berl. Tid. 3. Decbr. 1781 Nr. 97. ■) Friis S. 130. 8) Marskali. Dagjournal a. St. S. 272. — På nogle Gjenstande (4 Porcelæns Tallerkener, 5 Lysesaxe, 4 Ildkister, 3 Ildpustere, 8 Glaskugler, 3 Jernildtænger og 2 do. Skuffer), som ved Prindsen af W Urtern bergs Folks Uagtsomhed gik itu eller bortkom, fik Wilster senere Afgangsordre. Marskali. Korresp. Prot. 1785 — 1787 S. 27. *) Yindebroen, som blev hejset op ved Hjælp af Jernlænker på hver Side af Porten, blev borttagen 1783, og de 9 med Bly fyldte Jerngranater, der benyttedes som Lodder, bleve afgivne til Materialgården.

Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 226. 6) Marskali. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 13. Overhofmarskal Numsen udtaler her, at bemeldte Mark ikke bør indhegnes, da der hertil vil medgaa 151 Alen Stakit; desuden vil en Indhegning blive til Hinder for Ekvipagerne, når de højkongelige Herskaber komme til Rosenborg, ja endog være upassende og unødvendig, fordi Køerne dog maa tøjres.

[Original side 282]

106 Ødelæggelses værket fortsattes imidlertid ustandseligt; allerede 1767 havde man begyndt at indrette Blomsterkvarteret til Exercerplads, men Planen var dog atter bleven opgiven1); i Året 1784 blev det imidlertid besluttet at opføre Kaserner i og omkring Rosenborg Have og at nedlægge Kjokkenhaven sammesteds; denne Plan kom dog ikke til Udførelse i sin Helhed, idet man, for så meget som muligt at skaane den Publikum forundte Promenade, kun offrede Laurierhuset og Parterret til Kaserne og Exercerplads-), og den paatænkte Nedlæggelse af Kjøkkenhaven fandt ikke Sted, da Indkjøbet af Urter til Hofholdningens Brag derved vilde blive dyrere, ligesom ogsaa Fattigfolk vilde lide under Prisstigningen på Kjøkkenurter3).

I Året 1785 blev da i Henhold til Besolution af 4. Marts Laurierhuset forandret til Kaserne for Garden, hvis Underofficerer og Mandskab ved Paaske Flyttetid det følgende År toge Bygningen i Besiddelse4); endvidere blev det smukke Blomsterkvarter planeret, Stenene fra Bassinet her bleve benyttede til Svanebassinet5), Statuerne og Kuglerne med deres Postamenter bleve borttagne og de to Kobberløver flyttede, formentlig til deres nuværende Plads ved den grønne Bro6). Trods ivrig Modstand fra Overhofmarskal Numsens Side7) blev endvidere samme År, 1785, efter Forslag af Statsminister General Huth den J) Friis S. 122—123. 2) Marskali. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 243-244, Paiium, Beschr. des Kunigl.

Christians-Pnegehauses bei Eckernforde S. 8 — 9. 3) Marskali. Korresp. Prot. a. St. S. 194—196. 4) Løvenskjold, Eft. om den kgl. Livgarde til Fods S. 227. 5)' Marskali. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 339—340. «) A. St. S. 344—345. T) A. St. S. 307—310.

[Original side 283]

107 Del af Graven, som vendte ud mod Exercerpladsen, tilkastet og Domestikbygningen afgiven til Invalidehus1). To År efter, 1787, offredes atter et Stykke af Haven, idet Exercerhuset ud mod Gothersgade blev opført ; den almindelige Misfornøjelse hermed kom til Orde i Pressen2), *) A. St. S. 338, Panum S. 3. — På et Hr. Slotsgartner ved Rosenborg Tyge Eothe tilhørende Kort over Haven, optaget i September 1784 og udfort af Stykjunker Frieboe junior, ses endnu Parterret og Kanalen langs dette. 2) Morgenposten for 1. Juni 1787 Nr. 48 S. 385—386, jvfr. Friis S. 133, Anni., læses således følgende Stykke (Tallene referere sig til det senere citerede Gj ens var): Eosenborghave. 1) Den yndige Eosenborghave, som før lokkede den "Vankende til sine buskede Vildnisser, som for ved sine høie tetgroede Træer udbredede forfriskende Luft, og qvægede os med sine kiølende Skygger, nærmer sig nu sin Ødelæggelse med hurtige Trin.

2) Træerne omhugges for at pleie Egennytte og Vindesyge, og ryge bort på Vellystens Arnesteder. 3) Store Stykker af dig, du hulde Tililugtsstæd for den mismodige Vankende! oprives og bortskieres fra vore Fied. 4) Buldrende Trommer og skingrende Piber, Krigens, Ulyksalighedens redsiende Varsler, støie nu på dine forhen rolige Enemærker. 5) et tieårig Forløb er dit Udseende forvandlet, ligesom en hyred Avlsgård, som forder ves og oprives af den gierrige Forpagter, der omhugger Træerne uden at plante på nye, og udpisker Jordens Fedme, uden at tænke på, den vil bære Tidsler for Efterkommerne. 6) Nattergalen, som med sine klukkende Toner fortryllede vort Øre, er bortskræmmet fra dine skyggefulde Grene; 7) den stille høitidelige Grannegang nedkastes; 8) og inden en stakket Tid vil der intet blive tilovers af dig, du yndige Have, Kiøbenhavns Prydelse, uden den støvede

Cavaliergang.

9) Da skal Staden ikke have et Sted inden sine Mure, hvor dens Indvaaner kan svale sin Isse i Solens Hede , eller vandre i de kiølige Aftner for at udhvile sig fra Dagens Byrde. Schirachs Politisches Journal 1787, 6. Stykke S. 645 bemærkes hertil: Eine lacherliche, aber dabey huchst unverschamte Stimme hat sich vor kurzem in einem Volks-Wochenblatt (Morgen-Post) vider den angefangeneu Bau eines Exereierhauses, welches den

[Original side 284]

108 ja selv Overhofmarskal Numsen kunde ikke tilbageholde sin Harme, idet han i en Skrivelse til RenteKosenburger Garten vielleicht ura 1/20 verkleinern wird, horen lassen. Der Verfasser bedauert vorlaufig den schon vorher vom Garten zum Exercierplatz abgeschnittenen Theil, der doch mir eine schattenlose Ebene war, wo ein kabler Springbmnn hochstens einige Kinder und ihre Warterinnen hinzog, und nun, dasz noch mehr Larm von Trommeln und PfeifFen die Naehtigallen verseheuchen wird. Den angrebne Avisskriver indrykkede derefter i Morgenposten for 13. Juli 1787 Nr. 3 og 4 S. 24—31 følgende: Forsvar imod en mig af den politiske Journals Avisskriver tilføiet Overlast. Skal Skrivefribeden virke med heldig Indflydelse på Statens Tarv, skal den handthæve den menneskelige Yærdighed, være et Værn for de Undertrykte, og et Lys for Landets Styrere, skal den ikke blot være et Skyggespil, eller en Kampplads, inden hvis Skranker de skrivende Stridere tumle sig, da maae man ikke mishandle den redelige Mand, fordi ban troskyldigen taler fra Hiertet, og ei stemmer sine Ord efter den krybende Hyklers Klingklang.

Hans Kierlighed til sin Konge, hans Nidkierhed for Fædrenelandet vil evindelig være Borgen for, at han ikke skeier uden for Sandbed, eller fremstiller sit Anliggende med fræk Dristighed. Den trofaste Mand søger sin Hæder i, at Fyrsten og Landets Styrere fæste Lid til hans Ord; thi da er det, ban kan beskierme den Underkuede, forsvare den Uskyldige, og revse, hvad Shakespear kalder Th' oppressor's wrong, tbe proud man's contumely, The insolence of office, and tbe spurns That patient merit of tb' unworthy takes. Ikke har jeg staaet frem og talt i nogen vigtig Sag, til mit Fædrenelands Fremtarv, eller opløftet min Stemme til Landets Ypperste. Med Yeemod havde jeg længe seet Rosenborghave forlise sin gamle ærværdige Skikkelse: de Mægtige og Rige, tænkte jeg, kiende maaskee ikke alletider, hvor karrig Skiebnen tildeler den Fattige Livets Glæder, hvor nænsom han maae være over Brødet, og hvor sielden han kan tage Deel i de Moerskaber, som æske Guld; Rosenborghave var et Fornøielsessted, hvor ban kunde forgiette en kummerfuld Time, og nyde en uskyldig Fryd, uden at opvise Rang eller Rigdom; skal nu dette yndige Forlystelsessted Tid efter Tid bortrivei fra ham? Disse vare mine

[Original side 285]

109 kammeret af 15. Maj 1787 siger: »Da det haver behaget det kongelige Rentekammer at tilkjendegive mig. Tanker; og troskyldigen yttrede jeg nogle nidkiere, dog i den vennehulde, sørgmodige Tone, stemte Beklagelser i dette Blad. Den politiske Journals Avisskriver (see 6te Stykke 87), har sagt, at der havde ladet sig en latterlig, hoist uforskammet Stemme høre i Morgenposten, imod Opbyggelsen af det nye Exerceerhuus i Rosenborg-Have. Om dette er sandt, vilde vi strax undersøge. Men først vil jeg spørge min Antastere, om han troer at den Mand, der taler sine Medborgeres Sag uden Hensigt til Roes eller Vnding, skulde ræddes ved at opløfte sin Stemme høit og mandigen; eller troer han, at vor menneskekierlige, retsindige, og årvaagne Kronprinds, skulde kierligere bøie sit Øre til den hyrede Avisskriver, som alletider staaer færdig til at blæse i Basunen med oppustede Kiever, og ydmygeligen lograr i Støvet, når lian troer at kunde tilvende sig en Xaadeskierv med sin Smidsken.

Jeg skrider nu til mit Forsvar; og for at vise, at jeg hverken har skrevet hen i Taaget, eller skrevet noget, som jeg maatte blues over at fremkomme med for min Fyrstes og mine Landsmænds Øine, vil jeg Punctum for Punctum giennemgaae dette lille sex og tyve smaae Linier udgiørende Stykke, som findes i Morgenposten No. 48, 1787, under Titel: Rosenborg-Have. 1. Da Forfatteren skrev dette Stykke, var OrangeriehuusPladsen indplanket; Øxe og Sav vare på Gang med at sleife Havens ene Side, han kunde altsaa ikke vide, hvor Oprydningen vilde standse, eller hvorvidt Haven vilde hævdes for Fremtiden. Nu see vi, at vor retfærdige, selvtænkende Kronprinds, langt fra ikke vilde borttage denne Sommerens yndige Sankeplads fra de hulde Kiøbenhavnere, hvis Forfædre med sårede Bringer stode til Værn for Fædrenelandet, bragte den modige, seirende Svenske til at vige, og overrakte Kongehuset sit uindskrænkede Vælde.

Troer du da ikke, du ydmyge Avisskriver! at en Mand, som selv med Stolthed føler sig en Kiøbenhavner, som føler, hvor varmt hans Barm banker for Konge og Fædreland, torde freidigen fremsige, hvad der laae ham om Hiertet. 2. Jeg kan erindre Rosenborg-Have i tyve År, og tydelig mindes Forskiellen imellem de høie tetgroede Træer, som fordum overskyggede dens Vildnisser, og de faa enke Træer, som nu sørgeligen stikke frem mellem de afhuggede Stubbe; jeg indsaae, hverken Nytten eller Øiemedet af disse Omhugninger, jeg troede altsaa, de vare udvirkede af Egennytte og Vindesyge;

[Original side 286]

110 at det er hans kongelige Majestæts Yillie, at et Exercerhus i Rosenborg Hange skal bygges, så paalægges af hvis Egennytte og Vindesyge ? Det maae Gud vide, jeg veed det ikke; jeg kiender ingen hverken Høie eller Lave, som har havt Havens Bestyrelse under Hænde, ei heller veed jeg, om deres Tænkemaade kunde tilstæde Underslæb; men Donten, jeg har ommeldet, den er øiensynlig. 3. Pladsen ved Orangeriehusene var rigtig nok, som Avisskriveren siger, en skyggefrie Slette; men den havde dog sine Behageligheder; det var alletider skiønnere for Øiet at skue hen over denne vakkre Plet til Orangeriehusene og Yolden, end nu da et opreist Plankeverk graaner Synet. Hvad ellers Manden vil sige med det latterlige Ord vorlaufig, veed jeg ikke, i et så lille Stykke kunde der ikke tales meget vorlaufig.

4. For den tænkende Mand er Krigen unægtelig det ulyksaligste, det Menneskekiønnet meest fornedrende Optrin; lad os fremkalde de gyselige Billeder i Sielen, når den blodige Valplads ligger opdynget af nedfældte Ulyksalige, som med sønderknuste Lemmer og stønnende Barm vride sig under Dødens Skræk og Piinsel, indtil den forbiilende Hestehov søndertræder deres Isse. Lad os tænke os de Ulyksalige, som maae overlade Hustrue og Børn til Elendighed, og selv trække i Marken for at lade sig martre ud af Livet, blot fordi en Fyrstes Lune krævede Mo erskab, eller han fik i Sinde at vinde en unyttig Strimmel Land fra sin Naboe. Ikke menes her den Kamp, som opstaaer, når det gielder at forsvare sin Konge, værge Fædrenelandet, eller stifte Lyd imellem Nationer; da drager den kiække Mand villigen i Striden, og hans seirende Arm viser, at han ikke stred for den uretfærdige Sag.

5. Da jeg nævner et tiårig Forløb, seer man, at jeg ikke blot har menet til de sidste Tider med mine Beklagelser; dette er et uomstødelig- Vidnesbyrd på min sandrue og velmeente Bedelighed. De Ord, gierrige Forpagter, kan ingen uden Ondskab eller Taassevurrenhed, ansee for hensigtende; enhver seer tydelig, det er en blot Lignelse. 6. Avisskriveren udlader sig med, jeg har sagt, at Larm af Trommer og Piber kysede Nattergalerne bort: nei min kiere Vindbeutel, om Aftenen lader Nattergalen sig først høre, og da er Trommeriet forbi; hermed sigtede jeg tilbage i Tiden; for en halv Snees År siden hørte vi Nattergalen, som siden blev bortskremmet ved voldsom Medfart; men her var det, min Avisskriver skulde prøve på at giøre mig latterlig, thi høist ufor-

[Original side 287]

111 mig derved Taushed i Henseende til det Tab, som Publikum da igjen lider på dets Promenade i Rosenskammet, som han havde udskiældet mig for, det vidste han nok, var plat umuelig at bevise, men latterlig kan man giøre enhver Ting; således gnavede denne Øienskalk på mig med sin fule KlafFertand; thi derved vilde han tilliste sig Yndest. 7. Det Stykke, som nu er indhegnet til Blomsterhede, var Forfatteren et ubehagelig Syn; Havens) Opsynsmænd kan have havt gode Grunde og Hensigter med at indringe denne Plet; den nu værende Kommendants og Gartners Bestræbelse for Havens Fremvext, lader os ikke formode andet; men i mine Tanker leed dog den yndige Granne-Gang derunder. 8. Nemlig, dersom Oprydningen ikke havde standset.

Den smukke Kavaliergang kaldes her kun støvet, for saavidt den stundum betrædes af alt for store Menneskeklynger. 9. Dette Punctum forklarer sig vel selv. Hvo vil nu finde noget fornærmeligt, noget diærvt, noget fripostigt, noget frækt, noget stiklende, noget bidende, noget fremfusende, noget forvovent, noget latterligt, noget høist uforskammet i dette Stykke? Således har jeg da trukken denne listige Avisskrivers Rævehale frem for Dagen, og viist, hvorlunde han uforskyldt vilde sætte redelig Dannemand Klik på. øvrigt, vil enhver, som læser ham, lettelig see af hans udenad lærte, sladderagtige, tydske Eomanstiil, at det er en ussel Smørere, og en Bønhas i Literaturen. Hvor jeg har forsvaret de af mig forhen om Rosenborg-Have yttrede Tanker, troer jeg at have brugt al den Beskedenhed og Agtelse, som jeg var Sagen og de høistærede Læsere skyldig.

At tiltale en Mand, som uforskyldt havde overfuset mig, i den lave, sagtmodige Stemme, det vilde være overdreven Spagfærdighed og Cujonerie : enhver seer let, at det ikke burde være mig så meget om at giøre, at tvistes med min Angribere, som at tugte ham. Havde jeg havt at bestille med en mandhaftig, redelig Modstander, skulde mine Forsvarsgrunde være blevne fremsatte uden Bebrejdelser, og venskabelig Undersøgelse væreØiemedet af min Tvist: men her havde jeg een for mig, som vilde forhaane mig med Klaffer, og maaskee opvække de Mægtiges Uvillie, ved at fordreie mine Ord. For min egen Skyld havde jeg aldrig svaret denne Mand: jeg anseer de af mig fremsatte 26 Linier, for alt ubetydelige til at man derom skulde giøre Staahey i et offentlig udenlandsk Avisskrivt; og jeg veed nok, at den retsindige, frimodige Tale skal vrangelig udlægges, og velmeent Nidkierhed stilles til

[Original side 288]

112 borg Hauge« l). — Året 1793 blev det saakaldte røde Lysthus i Haven eller »Christiani quarti ottekantede Lysthus«, på hvilket Christian den Fjerde selv skal have muret, solgt til Nedbrydelse2). — Ligesom Haven efter Københavns Ildebrand 1728 havde tjent som Tilflugtssted for de Brandlidte, således bivouakerede ogsaa efter Ildebranden 1795 en Mængde husvilde Familier her8); desværre blev sidstnævnte Brand Anledningen til, at Haven atter maatte afgive en del af sit Terræn, idet det den 11. September 1795 blev bestemt, at en ny Gade skulde opføres på det Stykke, som strakte sig henimod Adelgade4); Salget af disse Byggegrunde indbragte den betydelige Sum af 85,889 Kdlr. 73 /3.5) Latter af Skurken : men det var migubehagelig., at min Yen Hr.

Poulsen (o: Udgiveren af]\lorgenposten) skulde føle sig fornærmet., og see sit Blad overtølpret, formedelst hine faae af mig frimodigen yttrede Tanker. Derfor lod jegikke Angrebet falde bort uden Paaankning. Forfatteren. Med Hensyn til, hvad der i dette Stykke er anført om Nattergalene, henvises til det i Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B. S. 374 Anm. 1 citerede Stykke af Kapitajn Peter Schiønnings Dagbog, hvor det under 20. Haj 1778 hedder: Hørte om Aftenen i Rosenborg Have en Mængde Nattergale : hørte en, som sad på samme Sted, som i Fjor, hvilken jeg kunde kjende på en Slags liden Forandring, den havde i sit Slag i Trillen fremfor alle de andre, så det synes, de søge og kan finde sine gamle Steder.

J) Marskall. Korresp. Prot. a. St. S. 351, 353. — Angelin omtaler i Underriitt. om KOpenhamn, Stockholm 1806, S. 32, at Paraden daglig finder Sted i Exercerhuset: han tilføjer, at Soldaternes Manøvrer aldeles ikke ere udmærkede. 2) Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 241, Friis S. 133, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 13, 1806 Nr. 56, jvfr. Thårup, Kjobh. Mærkværdigh. S. 77. 3j Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 54, 1807 Nr. 68. Nyerup, Kjøbh. Beskr. S. 203—204. 4) Friis S. 133. 3) Berl. Tid. 1806 Nr. 43, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 64, Friis S. 133.

[Original side 289]

113 Foråret 1804 kunde man passere den nye Gade, i hvilken »fem meget smukke Bygninger« dengang vare fuldførte1), og ved Resolution af 26. Oktober samme År fik den Navn af Kronprindsessegade-); allerede i Sommeren 1806 var Antallet af Bygninger naaet op til 23 3). Ligesom der i sin Tid kun havde været et Plankeværk ud mod Bygningerne i Adelgade*), således var ■der i Begyndelsen ogsaa kun en Bræddeindhegning mod den nye Gade5); denne blev imidlertid senere borttagen, og det nuværende Jerngitter med de smaa Pavilloner og Portene opfort6). Den 13. Marts 1805 bleve ■de 14 Pavilloner, som dels vare anbragte, dels skulde opføres der, udbudte til Bortleje ved offentlig Auktion7): der svaredes 30 til 50 Rdlr.

i årlig Leje af disse; de første Lejere vare en Konditor og en Strømpehandler8), men i Begyndelsen var det vanskeligt at faa disse Butiker udlejede9). — Året 1806 mistede Haven igjen et Stykke, idet Brandvæsenets Depotbygning ud mod Gothersgade blev opført10). Når man således misJiandlede Haven på alle Sider, kan det ikke forundre, a) Jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 1, 1804 Nr. 40, 46. 2) Berl. Tid. 1804 Nr. 89. 3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 74. 4) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 68. 5) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 57. "«) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 50, 1805 Nr. 88, 1807 Nr. 68. •7) Berl. Tid. 1805 Nr. 17, 18, 19, jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1805 Nr. 65. 8) Nyeste Skild.

af Kjøbh. 1803 Nr. 1, 1805 Nr. 57, 1806 Nr. 55. 9) Berl. Tid. 1806 Nr. 20, 21, 22, 1807 Nr. 13, 14, 15, 1808 Nr. 22, 23, 25, 26, 29, 31, 33, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 55, 1807 Nr. 68, 98, 99. '10) Berl. Tid. 1806 Nr. 27, 51, 52, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 81, 1807 Nr. 31, 68, Thårup, Journal og Haandbog for

[Original side 290]

114 at det i Året 1805 tillodes Justitsraad Lange, som var ifærd rå ed at opføre en Bygning på Kongens Nytorv, at benytte den indre Slotsgård ved Rosenborg til TømKjøbenhavnere 1812, 4. H. S. 159—160. — Nyeste Skilderi«- af Kjøbb. for 20. Maj 1806 Nr. 63 læses : Om det Rygte, at der i Gothersgaden skal opføres en offentlig Bygning. (Efter Indsendt.) Ingenlunde kan man troe, at vor Regjering, som ynder Hauger og Haugeanlæg, skulde bifalde et saadant Forslag, om det endog skulde blive gjort den. Unegtelig vilde det vanzire Hovedstaden,, og i vore Dage søger man jo i enhver Residence, ved Hjelp af Konsten at bøde på Mangelen af naturlige Yndigheder. Hvor meget har ikke Kronprindsessegaden vundet i Behagelighed ved det skjønne Jernrækværk langs med Rosenborg Hauge? Ikke allene de, som boe i denne Gade, men ogsaa enhver Forbigaaendekan nu nyde Frugten deraf.

I de fleste Residencer og store Stæder i Tydskland, f. Ex. i Berlin, Potsdam, Dresden, Leipzig etc. ere saadanne aabne Gitterværk omkring Kongelige og FørsteligeHauger meget almindelige. De forskjønne Stæderne, og forundeden Forbigaaende et behageligt Syn og frisk Luft. Det er glædeligt, at man nu ogsaa i Dannemark har begyndt at indsee Fordelen heraf. Et skjønt og behageligt Syn forundes os ved de herlige og ærværdige Castanietræer i Gothersgaden. Og disse Træer, i hvis Skygge fjerde Christian maaskee har vandret, hvorunder vore Oldfædre have søgt Ly, skulle

ødelægges og oprykkes med Rode? — Nei, det er umueligt! så aldeles kan al Følelse for Naturens Yndigheder ikke være uddød hos os. Gives der ikke Pladse nok, hvor en saadan Bygning kunde opføres, hvad enten den skal anvendes til et borgerligt Exerceerhuus eller til et Gjemmested for Brandredskaber? Have vi ikke ved Østervold en stor Plads imellem Stokhuushjørnet og Krudtårnet, hvor forhen de smaa Bygninger stode? En anden, i Philosoph Gangen, en tredie ved Toldboden,, en fjerde bag Amalienborg ved Korntørringsmagazinet, en femte på endeel af Garnisonspladsen, en sjette på Nicholaikirkes Tomte, en syvende ved Marmorkirkens Ruiner? Endeel af Promenaden ved Toldboden kunde jo ogsaa ret godt bruges til saadanne Bygninger, ikke at tale om, at to Grunde ved Nørrevold allerede siden den,

[Original side 291]

115 merplads i nogle Maaneder, saalænge hans Hus var under Bygning1). Haven var endnu i denne Periode et yndet Spadserested-); dog var det nærmest kun Kavalergangen, som var i Mode3), og her var Menneskemængden, saastore Ildebrand have ligget ubebygget. Hvorfor tager man bestandig sin Tilflugt til den stakkels Rosenborg Hauge ? Bygninger på de anførte Steder vilde forskjønne Byen , og tillige bevare" den eneste offentlige Hauge Københavns eier fra at blive end mere vanziret. Skulde endelig ingen anden Gade end Gothersgaden tindes beqvem til en saadan Bygning, så kunde man maaskee fra den anden Ende af Exerceerhuset ned ad Volden til, ligefor Keformeert Kirke, gjøre det med mindre Tab for Gaden, thi adskillige Huuseiere i den anden Ende have for Udsigtens Skyld betalt deres Eiendomme meget dyrt, og de vilde upaatvivlelig tabe alt for meget, dersom der blev opført en Bygning ligefor samme.

*) Marskali. Korresp. Prot. 1805—1806 S. 201, 206, 343, 352— 353. 2) Hauber, Beskr. over Kjøbh. 1783 S. 42, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 51. 3) Minerva for Juni 1789 S. 337—338 læses: Ved Kongens Have er en Modens Unode at mærke. Uagtet den er stor, og bestaaer af Gange nok, dog alle nu indsluttede, og, som sagt, noget beklumrede, besøges den deels ikke meget, deels er der (heri stikker fornemmeligen Capricen) kun een eeneste af alle Havens Gange, som bruges til Spadsering. Et maadeligt Antal Spadserende besætte derfor let denne således, at Spadseringen der bliver yderligen ubehagelig. Der er en Tummel, så man umueligen kan fortsætte en sammenhængende Samtale, og man løber og løbes hvert Øieblik på Armen.

Imidlertid ere alle Havens øvrige Gange så tomme for Folk, som om det var ti Mile fra nogen Bye; og for at begive sig til saadan en Eensomhed er det dog ligesaa lidt den Studerende forlader sin Stue, som for at lade sig trykke fordærvet i et larmende Opløb, hvormed Freqvencen i hin Gang har Lighed. Og dog er der i bemeldte Gang intet sært tillokkende af Forfriskninger eller sligt, som Brug skal være på de offentlige Spadseregange andre Steder. Når det begynder at mørkne, er det desuden nødvendigt at Haven lukkes, og de Spadserende erindres ved en Klokke om at begive sig ud. Da er det min Spadseregang i Almindelighed

[Original side 292]

116 ledes som det ses af vedføjede Billede1), især om Søndagen ofte så stor, at der klagedes over Støvet og den kvalme Luft-). Tildels som Følge af de ovennævnte Forandringer mistede Haven imidlertid efterhaanden en Del af sin forrige Tiltrækningskraft3) og blev Skueplads begynder, eller er nys begyndt. Jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 4, 5. — Angelins Underråttelser om Kopenhamn, Stockholm 1806 S. 206, hvor Kavalergangen som Spadserested omtales, fortælles det, at Savoyarder og blinde Virtuoser spillede for Publikum her. *) Den magre Mand med Paraplyen under Armen skal ifølge Traditionen være Stadskirurg Carl Friederich Reiser, bekjendt som Forfatter til Københavns Ildebrands Historie.

Illustr. Tid. 10. Juni 1866 Nr. 350 S. 306. 2) Morgenposten 1787 Nr. 3 og 4, Minerva, Juni 1789, S. 336, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 24, jvfr. Nr. 61, 1805 Nr. 57, 1807 Nr. 68. Der klages ogsaa over, at Røg og Damp fra et Kalkbrænderi med visse Vinde førtes over i Haven. Nyerup, Kjøbh. Beskr. S. 658, Angelin S. 207. 3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 56 læses: Vi gik nu ind i Rosenborg Hauge, for, efter Deres Skildring, at beundre dens paradisiske Egenskaber. Men Herre Jemini! hvad den seer ud ! Den er i eet og alt et talende Sindbillede på det nuværende Tydske Rige. De ældgamle, stolte Træer, under hvis Skygge jeg fordum så ofte havde fundet Ly, vare tildeels borte; den skjønne Blomsterhauge, hvor man fordum midt i København kunde finde en sand Himmel på Jorden, var forsvunden.

Selv Nattergalen har forladt denne forstyrrede Plads; istedet for dens Trylletoner, hørte jeg den skurrende Lyd af Trommer og Piber, der skulde dæmpe de Jammerskrig, der kom fra Mennesker, — hvis blotte Ryg Ei for at svales, søge Skygge en Allee gevorbne Venner, Som bleve Bøddeler af Tvang, Og under spiilte Huders Klang, Dem vifte Ild med smidig Green På nys afklædte Rygge been. Der var langtfra ingen behagelig Udsigt for mig. Det forekom mig som man stod her på et Gallerie i Paradis og saae ned i Helvede. Jeg skyndte mig derfor bort, for ikke at høre eller see Virkningerne af en Straffemaade, som jeg fra min

117 for Uordener, over hvilke Klager gjenlyde i Datidens Presse '). første Ungdom af aldrig har kunnet høre nævne uden at gyse derved. Jeg gik nu hen til Samsons Støtte. Men som det er gaaet hele Hangen, således synes det ogsaa at være gaaetham. Han ligner snarere en Martyr, der er bleven hudflettet, end den stærke Samsom (sic). Tre Smaadrenge rede på Løven. Det stakkels Dyr har, uden at have begaaet mindste Brøde, mistet Tungen. Istedet for denne rækker det et Stykke Jern frem, ret som om det vilde sige: »det er en Jernalder, som behandlede mig således!« Jeg gik nu videre, for at see de tolv Romerske Keisere og det murede Lysthuus, som Christian den Store med egen Haand havde opført. Men her var hverken Romerske Keisere eller noget muret Lysthuus at see mere.

Alting var ligesom pustet bort. — Alt dette bedrøvede mig inderlig, og fremlokkede Tårer af mine Øine. Men »Graad smeltede — som Digteren siger — hen i Smiil« da jeg traadte ud af Haugen og fandt her fjorten splinternye Boutiquer, som alle vare lukkede på to nær, og opvakte den snurrige Idee hos mig, at man her havde spillet en Generalbanquerot. Rosenborg Hauge havde langt fra ikke mere nogen Tillokkelse for mig, og jeg slog altsaa en Streg over eet af Københavns Hovedagrements. — Lignende Udtalelser findes i samme Blad 1807 Nr. 31. ') Året 1783 blev således en Assistent ved det østersøiske Kompagni arresteret i "Vagten for Slagsmaal med en Gartnersvend (Marskali. Dagjournal 1782—1783 S. 196); 1791 blev en Soldat Johan Schreiber greben i Tyveri i Haven og ført til Hovedvagten (Marskali.

Korresp. Prot. 1791—1794 S. 78); i 1794 og 1797 fandt der større Tumulter Sted i Haven; sidstnævnte År var det nogle Matroser, der f o rårsagede Spektaklerne; de forsamlede sig i Kavalergangen og opførte sig så slet, at de fleste Folk maatte forlade Haven; på Forlangende af Gartneren sendte Wilster 4 Mand fra Vagten for at tilvejebringe Orden, skjøndt det egentlig tilkom Politiet at sørge herfor; Overhofmarskal Hauch mente ogsaa, at det snarere vilde forstyrre end vedligeholde den offentlige Rolighed, når der blev detacheret Vagt mellem det spadserende Publikum, men det blev dog overladt til Kommandantens Skjøn, når Nødvendigheden i paakommende Tilfælde fordrede det, at skride ind med den militære Magt (Marskali.

Korresp. Prot. 1797-1798 S. 36— 37, 54—55). Denne blev det en Aften i Juni 1807 nødvendigt at paakalde mod fire velklædte, berusede Englændere, som overfaldt de Spadserende

[Original side 298]

118 Ikke bedre end Haven gik det selve Slottet, baade hvad dets Indre og dets Ydre angaaer. Det er således i Kavalergangen, men som derefter bleve arresterede (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 S. 74). — Som Følge af det mangelfulde Tilsyn i Haven led Herkulesstatuen, der ikke var beskyttet ved noget Jerngitter, endel Overlast (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 1, 1806 Nr. 56, 101). — Selvmord eller Forsøg derpaa fandt ogsaa Sted i Haven; således druknede en ung Pige sig den 10. Juli 1805 i Slotsgraven (Davidsen, Fra det gamle Kongens København, II. S. 161), og den 5. August samme År forsøgte en Snedkers Hustru at drukne sig i Kanalen bag Herkulespavillonen, men blev dog forhindret heri (Nyeste Skild.

af Kjøbh. 1805 Nr. 86). — Samme År franarrede en Mandsperson en Dreng, som vilde vise ham sin Færdighed i at klavre op i et Træ, hans Uhr, som Personen tilbød at holde saalænge (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1805 Nr. 80). — Det synes ifølge Nyeste Skild. af Kjøbh. 1809 Nr. 33, at det har været forbudt at ryge Tobak i Haven og at medtage Hunde der, men ifølge samme Blad 1805 Nr. 67 synes dog Hunde ikke at have været aldeles udelukkede herfra. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 58 læses: Rosenborghaugepolitie. Eet af de Steder, som med Føie fortjene at kaldes Kjøbenhavnernes Eliseum, er Rosenborghauge. Her og på Volden kan man dog finde en Ventilator, som kan rense Lungerne for den giftige Luft, som enhver, der boer indenfor Murene af store Stæder, er fordømt til at indaande, — her kan den Sygelige eller den, hvis Forretninger ikke tillade ham at gaae uden for Porten, gjøre sig en sund og passende Legemsbevægelse.

Så- ■danne offentlige Promenader fortjene især Sundheds-Politiets største Opmærksomhed. Ogsaa bør der så meget som mueligt sørges for, at ingen af Kaadhed eller Ondskab forstyrrer disse fredelige Steders Rolighed. Hvo kan imidlertid sige, at Rosenborghauge er fri for Uordener'? En offentlig Bekjendtgjørelse fra Gartneren Hr. Lindegård har nyligen viist os, at endog den Person, der er sat til at passe på Haugen, er bleven mishandlet af Pøbelen. Det er i den senere Tid næsten blevet en vedtagen Skik, hver Aften at følge et Fruentimmer ud af Haugen, og undertiden endog at ipibe og raabe Hurra efter hende. Rigtig nok kunde der maaskee indvendes, at de Fruentimre, som således forfølges, i Almindelighed ere Skjøger.

Men endog en offentlig Sk j øge kan, saalænge som Lovene ikke paatale hendes Opførsel, ligesaa vel som enhver

[Original side 299]

119 allerede tidligere bemærket, at det i Året 1780 var •blevet bestemt, at Mønt- og Medaillekabinettet skulde anden gjøre Fordring på offentlig Sikkerhed. Og hvo indestaaer desuden for, at et saadant forfulgt Fruentimmer er en "Skjøge? — Mennesker, som kunne fornedre sig til således •offentlig at beskjæmme et værgeløst Fruentimmer, hør her ikke have nogen Stemme. Det er desuden ikke mange År siden, at •en Borgermand stillede sig om Aftenen ved Indgangen til Haugen, morede sig med at faae Drengene til at forfølge Fruentimre, •og kom, da han drev Spøgen for vidt, i Tugthuset. Der foregaaer mange andre Uordener i denne Hauge, som det vilde blive for vidtløftigt her at opregne. Forleden Aften var der f.

Ex. et forrykt Menneske, som sagde, at han var Bonaparte, og som, ledsaget af en heel Flok Mennesker, spadserede ganske gra viftetisk op og ned i Cavaliergangen. Alle saadanne Uordener, der forstyrre den offentlige Rolighed og Fornøielse, kunde léttelig standses. Hvor ubehageligt det end i og for sig er, at finde Vagt på Steder, som ere bestemte til Publicums Recreatiori, så gives der dog Tilfælde, -som gjøre det, der under andre Omstændigheder vilde synes upassende, temmelig nødvendigt. Man har jo Vagt på Comoediehuset, på Masqueraderne, ja endog ved Liig-

'begjængelser ; hvorfor kan der ikke ligesaa godt ved eller i Rosenborghauge være et Slags Vagt, som kunde vaage over, at der, især om Efteråret, når det tidlig begynder at blive mørkt, ingen Uordener foregik, og at intet Menneske blev offentligen forfulgt og mishandlet? (Om de her nævnte Uordener jvfr.

og- -så Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1809 Nr. 33). De forskellige Slags Besøgende karakteriseres i samme Blad 1804 Nr. 47, jvfr. S. Soldin, Humoristen I. 1818 S. 89—92, •således : Rosenborg Hauge. Denne Hauge ligner i mange Henseender det fordum så beTømte Eden. Saalænge Folk befinde sig her, ere de tildeels i en fuldkommen Uskyldighedsstand. Det eneste, de synde med, er maaskee Øinene. Haugen koster imidlertid Landet mange Penge, det vil sige, ikke at underholde, men som en Rede, hvor al Mode- og Grlimresyge i Klædedragt udklækkes. Uagtet den besøges af Spadserende den hele Dag fra tidlig om Morgenen til sildig om Aftenen, så lader Dagen sig dog her inddele i fire Perioder. Den første Periode begynder om Morgenen Kl.

5. På den Tid hører man Fuglene synge og qviddre, og seer hist

[Original side 300]

120 have Lokale på Rosenborg: hertil offredes først fire af de smaa Værelser i den mellemste Etage mellem Rosen og her imellem Buskene en eensom Nyinphe, som har været så heldig eller uheldig at komme for silde den forrige Aften til Udgangene. Hun anstiller philosophiske Betragtninger over Menneskenes Tilstand i Paradiis og det paafølgende Syndefald. Henimod Kl. 9 samles Ammer med Børn, — Hypochondrister, som. ikke gide være hjemme, — Dagdrivere, som ikke vide, hvorledes de skulle dræbe de Dage, som de ikke kunne faae nok af. Denne Periode varer til omtrent Kl. 11. Da begynder der en ny, som maaskee kunde kaldes den politiske. Nu indfinder der sig drabelige Politikere med Aviser og andre courieuse Blade i Haanden.

Her afgjøres, om Bonapartes Consulat skal være arveligt eller ei, — om Expeditionen på Engelland skal udføres, — her fortælles, blandt mange andre vigtige Nyheder: »at den 1 Maji bleve de første Reier solgte i København«, — her holdes Forelæsninger over den Europæiske Politiks Over- og Undervægt. — De Politiserendes Appetit gjør da i Almindelighed Udslaget i Sagen. Når Kl. slaaer 12, vandrer Selskabet hjem, om der end ikke skulde blive noget af Expeditionen på Engelland; thi man tænker her, hvad der er meget rigtigt, at man ikke bør forsømme sit Middagsmaaltid eller lade sin Appetit, desertere for en saadan Bagatels Skyld. Nu forandrer Scenem sig igjen og den tredie Periode indfinder sig. Folk, som vel kunne blive kjede af Tiden, men ikke af den frie Luft, — Drenge, som ville sanke vilde Castanier, og Tjenestepiger, som ere vacante, samles efterhaanden.

Bønderkoner og Goldammer medt den nye Generation ved Haanden og ved Brystet vælte sig om^ kring i Græsset, Notabene der, hvor der er noget. Endnu er man her ganske ugeneret. Hen endelig kommer den fjerde Periode, som er ganske forskjellig fra alle de foregaaende. Fra alle' Kanter stimle nu de Spadserende til, i forskjellig Klædedragt, i forskellige Hensigter, af forskellige Stænder og af forskjelligeNationer. Med Natuglernes og Aftenens Ankomst nærmer der sig ogsaa et Slags Musik, som der bedre lader sig spadsere end danse eller nynne efter. Musicanterne tage Sæde i den saakaldte Cavaliergang, der, som hver Mand veed, just ikke altid besøges allene af Cavalierer. Hvad uher foregaaer og hvad her underhandles om, det hverken kan eller bør der tales om på Prent, nok er det, den kydske Maane er Vidne dertil, og det vilde den sandeligen ikke være, dersom man bar sig anderledes ad, end man burde.

Imidlertid spadserer man op og ned i den cavalier-

[Original side 301]

121 og de sydlige Endeværelser1), og senere bleve disse sidste, efter at have været overladte i en længere A arrække til Sølvkammeret2), ogsaa afgivne til Møntkabinettet, som først i Efteråret 1867 blev flyttet til Prindsens Palais. Værre var det imidlertid, at det ved Resolution af 7. December 1790 blev bestemt, at Trækningen af Klasselotteriet samt af kongelige Annuiteter og østersoiske Obligationer skulde foregaa på Rosenborg3); da man først havde bestemt Riddersalen hertil, foreslog Wilster, som frygtede for, at Tapeterne skulde lide Overlast, at der skulde anbringes Lærred so vertræk over disse fra øverst til nederst, og at der skulde sættes et 3l/2 Alen højt Stakitværk, som kunde skrues fast til Gulvet !/a Alen fra Tapeterne, hvilket Forslag Overhofmæssige Cavaliergang og indaander den Duft, som en velgjorende Testenvind af og til hemmeligen fører over fra Gartnerens veltillukte og velbefæstede Blomsterhauge.

At see og lugte Blomsterne selv, det skal, som man vil paastaae, kun være dem forbeholdt, der ville forsyne sig med en Bouquet , og denne Lykke nyde kun Damerne, når de skulle staae til Conifirmation (si<") eller staae Fadder. Når nu således Elskeren med sin Elskede under Armen og Forretningsmanden efter fuldendt Dagarbeide nyder den kjølende Aftenstunds Yederq vægelse, så behøver midt i deres Glæde kun en Gartnerdreng at gjore et Træk i Klokken, for at skræmme dem alle som Spurver ud af Hangen. J) Grundridset S. 35 Nr. 4, 5, 7 og 8, Inv. Eegnsk. 1794—1797 S. 126 — 129; de to midterste af disse Værelser bleve da slaaede sammen til et større på to Fag. Indretningen af Møntkabinettet blev betroet Johannes Wiedewelt, under hvis Tilsyn Arbejdet blev udført i Årene 1782 — 1784.

Beskr. over danske Mønter og Medailler, Indledn. og Vignetten, Meier, Wiedewelt S. 142—143, 275, Thomsen i Herlufsholms Progr. 1867 S. 99100, Thårup, Kjøbh. Mærkværdigh. S. 200, Kamdohr, Studien anf einer Keise nach Dannemark I. S. 150, Hauber, Beskr. over Kjøbh. 1783 S. 39. 2) Inv. 1813 S. 103, 1824 S. 103, J830 S. 77 (samtlige i Slottet* Arkiv). 3) Marskall. Korresp. Prot. 1789-1791 S. 239.

122 marskal Numsen fandt vel overvejet1). Nogle Dage efter kom Wilster imidlertid med et andet Forslag, hvorved Stakitværket kunde spares, idet han mente, at når den første Trækning af det 38. Lotteri (for 1791) endnu ligesom hidtil kunde foregaa på Charlottenborg, og man fik Tid, indtil Hertugen af Bevern (som således på den Tid synes at have boet paaKosenborg) var bortrejst, da kunde Trækningen foregaa i Slottets Stueetage2). Dette Forslag vandt dog ikke Bifald, idet Kosen i den mellemste Etage ved Resolution af 9. Februar 1791 blev bestemt til Trækningssal3); da denne imidlertid var for lille hertil, blev Skillerummet til det lille Værelse på eet Fag Nord for Salen borttaget og Værelset således forenet med Rosen til et uregelmæssigt Rum, der beholdt denne Skikkelse indtil 1860, da det atter blev reduceret til sin forrige Størrelse4).

Mandagen den 11. April 1791 om Morgenen Kl. 8 blev bemeldte Sal således for første Gang benyttet til Trækning af Klasselotteriet (det 38. Lotteries 2. Klasse)5), og i en lang Årrække, lige til Slutningen af 1833 6), anvendtes den hertil og til Trækning af Obligationer7). Ved Rosens Omdannelse til Lotterisal var Riddersalen dog foreløbig bleven skaanet, men det varede ikke længe, inden ogsaa den blev tagen !) A. St. S. 248. 2) A. St. S. 258. 3) A. St. S. 262—263, 268. *) Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 12, jvfr. S. 7, Inv. Regnsk. 1794— 1797 S. 124, 146. 5) Berl. Tid. 1791 Nr. 26, 27, 28. 6) Statstid. 1833 Nr. 270, 271, jvfr. 1834 Nr. 47. — Lotteriet blev fra 1834 af trukket i Hoftheatrets Forsal på Christiansborg og senere på forskellige Steder.

7) 4 og 2 °/0 Annuiteter å 1000 Rdlr. og 150 Rdlr. (Forordn. 8. Juli 1785), 3 % Annuiteter (Forordn. 1. Maj 1789), det oktroy-

[Original side 303]

123 i Brug; vel blev der ikke Noget af en kort efter paatænkt Indflytning af Hof- og Stadsretten på Rosenborg1), men da Christiansborg var brændt den 26. Februar 1794, blev Riddersalen benyttet til Højesterets højtidelige Aabning i Kongens og Kronprindsens Overværelse den 6. Marts2), og denne Ceremoni gjentog sig de følgende År den første Torsdag i Marts, sidste Gang 1829 3), hvorefter den atter ligesom tidligere foreerede østersøiske øg guineiske Handelsselskabs Obligationer af 11. Juni 1786 å 75 Rdlr., Finantskollegiets den 1. Juli 1787 for indfriede østersøiske Aktier udstedte Obligationer å 70 Rdlr., de i Henhold til Resolution af 16. April 1794 for et optaget Laan på 400,000 Rdlr. udstedte Obligationer, Københavns Brandforsikrings Annuiteter (Anordn.

17. Juli 1795, Plakat 31. August 1795, jvfr. Schous Forordn. 2. Udg. XI. S. 271—272) samt 3 °/0 transportable Statsfonds (Plakat 13. Juni 1806). *) Friis S. 122. 2) Marskali. Dagjournal 1794—1796 S. 25—26, Berl. Tid. 1794 Nr. 19. — Til Riddersalens og de øvrige Værelsers Opvarmning ved Højesterets Aabning blev der senere tilstaaet Wilster yderligere to Favne Brænde årlig udover det til Slottets Fornødenhed fra gammel Tid af bevilgede Kvantum af 24 Favne. Marskali. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 423—424, 1798—1799 'S. 314. — For at forhindre Trængsel blev der kun indladt omtrent 300 Tilskuere. Marskali. Dagjournal a. St., jvfr. Berl. Tid. 1795 Nr. 18. *) Berl. Tid. 1795 Nr. 18, 19, 1796 Nr. 18, 19, 1797 Nr.

17, 18, 1798 Nr. 17, 18, 1799 Nr. 19, 1800 Nr. 19, 1801 Nr. 19, 1802 Nr. 19, 20, 1803 Nr. 17, 18, 1804 Nr. 17, 18, 1805 Nr. 17, 18, 19, 20, 1806 Nr, 17, 18, 19, 1807 Nr. 17, 18, 20, 1808 Nr. 17, 19 (uden Kongens Nærværelse), Statstid. 1809 Nr. 20, 21, 22, 1810 Nr. 17, 18, 19, 1811 Nr. 17, 18, 20, 1812 Nr. 17, 18, 19, 1813 Nr. 18, 20, 1814 Nr. 17, 19, 1815 Nr. 16, 18 (uden Kongens Nærværelse), 1816 Nr. 18, 19, 20, 1817 Nr. 17, 18, 19, 1818 Nr. 17, 18, 19, 1819 Nr. 17, 19, 1820 Nr. 16, 18, 1821 Nr. 16, 18, 1822 Nr. 17, 19 (Kongen havde dengang Rosenfeber, jvfr. Nr. 19), 1823 Nr. 17, 18, 19, 1824 Nr. 17, 19, 1825 Nr. 16, 18, 1826 Nr, 16, 17, 18, 1827 Nr. 16, 17, 18, 1828 Nr. 17, 18, 19, 20, 1829 Nr.

33, 38. I Årene 1823—1829 omtales Kongens Nærværelse ikke i Statstidenden. — Højesterets øvrige Møder holdtes i Riddersalen på Prindsens Palais (Berl. Tid. 1794 Nr.

[Original side 304]

124 gik på Christiansborg1). Foruden til Lotteriets Trækning og til Højesterets Aabningshøj tidelighed benyttedes Rosenborg i Slutningen af Christian den Syvendes Tid,, i Årene 1803 til 1808, til Afholdelse af Søsessionen for det indrullerede Mandskab her i Staden, hvilken af Mangel på Plads i Skippernes Laugshus ikke kunde afholdes der-). — denne Periode antager Rosenborg desuden mere og mere Karakter af et Pulterkammer; således blev efter Christiansborgs Brand endel frelste Sager hensatte i et Yærelse på Slottet under Forseglingn). Året 1797 fik Hof- og Stadsretsprokurator Bradt Tilladelse til, at hans afdøde Broder Sekretær Bradts Mineraliesamling maatte anbringes i et Yærelse på Rosenborg (formentlig den sydlige Endesal i Stueetagen), indtil hans under Bygning værende Hus igjen blev sat istand4); denne Samling henstod her endnu 25), men da Lokalet her i Sommeren 1824 skulde underkastes en Hovedreparation, blev Riddersalen og det chinesiske Værelse på Rosenborg- anvist til Rettens Brug saalænge.

Marskali. Korresp. Prot. 1823—1824 S. 272—273, 428-430, Statstid. 1824 Nr.. 57, 58, 84. *) Statstid. 1830 Nr. 34. 2) Marskali. Korresp. Prot. 1803-1804 S. 444-445, 450, 1804— 1805 S. 463, 1805-1806 S. 364, 1806-1807 S. 307, 1807— 1808 S. 205. 9) Ifølge Marskall. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 371—372 blev. der den 25. November 1796 nedsat en Kommission, bestaaende af Major Wilster, Kunstkammerforvalter Spengler og Hofskriver Spiir, til under Overhofmarskal Hauchs Forsæde at sortere og specificere disse Sager. Endel af disse bleve indlemmede i Samlingen på Rosenborg,

medens de øvrige tilligemed nogle fra Kongens Palais kasserede og til Rosenborg henbragte Gjenstande bleve solgte ved Auktion den 3.

og 4. Maj 1797, efter at de havde været til Eftersyn to Dage forinden. Marskall. Korresp, Prot. 1795—1797 S. 474—475, 480—481, 524, 1797—1798 S. 7, Berl. Tid. 1797 Nr. 34. Kommissionens Protokol, ogAuk- tionsfortegnelsen findes i Slottets Arkiv. 4) Marskall. Korresp. Prot. 1797-1798 S. 32.

[Original side 305]

125 1801, da den maatte flyttes til et mindre Værelse (formentlig det sydlige Tårnværelse i Stueetagen), for at den Mineraliesamling, som Kongen havde kjøbt efter Professor Abildgård, kunde anbringes her1); foruden disse Samlinger blev ogsaa Kunstkammerets, Universitetsbibliothekets og den Holmskjoldske Mineraliesamling opbevaret her2); endelig blev i Året 1804 Marmorværelset taget i Brug til Opbevaring af den Samling af Konkylier og Forsteninger, som Kongen havde af kjøbt Kunstkammerforvalter Spengler for 5000 Kdlr.3) Samme År paatænktes det at opbevare en Manuskriptsamling fra det kongelige Bibliothek i et Yærelse på .Rosenborg4), men dette synes dog ikke at være sket; derimod blev en Glassamling, som henstod i en Kj ælder på Christiansborg, men som ikke kunde blive staaende der længere på Grund af Slottets Nedbrydelse, i Slutningen af samme År anbragt i den saakaldte Konditorikjælder på Kosenborg5).

Hvad Slottets Ydre angaaer, skal det blot bemærkes, at man i Året 1806 lod det opmåle0), en Forskjønnelse af en vistnok meget tvivlsom Værdi. Uagtet Rosenborg og dets Omgivelser ingenlunde bleve forskjønnede ved de nysnævnte Forandringer, benyttedes Slottet dog endnu i denne Periode ikke så a) A. St. 1800-1801 S. 363. 2) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 44, Thårup, Kjøbh. Mærkværdigh. S. 3. s) Marskall. Korresp. Prot. 1804—1805 S. 171, 176, Angelin, Underrått. om KOpenhamn S. 69, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 48. 4) Marskall. Korresp. Prot. 1804—1805 S. 89—90. 5) A. St. S. 381, 383. €) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 81.

[Original side 306]

126 sjældent til Hoffester, ligesom Kongefamilen ogsaa enkelte Gange boede her. I Sommeren 1784 blev der således adskillige Gange afholdt Bal her, første Gang Onsdagen den 26. Maj; Kiddersalen var da oplyst med femarmede Lysestager på Gueridoner langs Væggene, 6 Par på hver Side; Dandsen gik for sig i den nordre Ende, medens en Balustrade fra det første Vindue på venstre Haand fra Indgangen var anbragt tvers over Salen ; KL 101/1-' blev der holdt Taffel »under neden« (i Stueetagen), Kongens på 31 Couverts på den højre Side (i Christian den Fjerdes Audientssal), Kosens på 30 Couverts på venstre Side (i den sydlige Endesal)1). Af de øvrige Baller, som bleve afholdte Fredagene den 18. og 25. Juni samt 2.

Juli, Onsdagen den 7. Juli, Fredagene den 16. 23. og 30. Juli, 6. 13. og 20 August, Tirsdagen den 24. August samt Fredagen den 10. September-), vare de, der fandt Sted den 7. Juli og 24. August i Anledning af Kronprindsesse Louise Augustas og Arveprindsesse Sophie Frederikes Fødselsdage, de mest glimrende, idet Hoffet kjørte fra Frederiksberg til Rosenborg en galla, og Deltagernes Antal var større end ved de øvrige Baller; på Kronprindsessens Fødselsdag vare således Statsministrene og de Deputerede med Damer tilsagte; ved begge disse Lejligheder blev det kongelige Taffel på 33 Couverts holdt i anden *) Marskali. Dagjournal 1784—1785 S. 134. 2) A.St.S. 154/159, 162, 166, 170, 174, 177, 182, 185, 189, 193, 206.

Et til Fredagen den 17. September bestilt Bal på Rosenborg blev derimod holdt på Frederiksberg. A. St. S. 209. — Den 3. August bleve alle i og udenfor Kjobenhavn værende Damer og Kavalerer »ansagte« til Bal liver Fredag Aften på Rosenborg Kl. 6a/2 slet, saalænge Kongen opholdt sig på

Frederiksberg. A. St. S. 180.

[Original side 307]

127 Etage, medens tvende Marskalstaffeler, den 7. Jnli begge* på 30 Couverts, den 24. August på 30 og 20 Couverts, bleve holdte i Stueetagen1). De tvende følgende År hengik mere roligt, idet der kun een Gang i hvert af disse afholdtes Bal her. Da således de kongelige Herskaber tilligemed Prindsen af Augustenborg den 7. Maj 1785 om Eftermiddagen vare tagne til Rosenborg for at bese Kegalierne, i hvilken Anledning Konditoren var beordret ved deres Ankomst at have »Thevand« færdigt, besluttedes det at improvisere et lille Bal, som varede til Kl. 9, hvorefter man gik til Bords i det sædvanlige Spisegemak; de Kavalerer, som ikke kunde faa Plads ved det kongelige Taffel, der var på 24 Couverts, spiste ved smaa Borde i det nederste Galeri; der blev serveret kold Anretning med Punch 2).

Da Riddersalsloftet i Sommeren 1785 blev afpudset og hvidtet, kom Hoffet ikke oftere i det År til Rosenborg3), men de ugentlige Baller afholdtes på Frederiksberg. I Året 1786 fandt Ballet Sted Onsdagen den 17. Maj, i hvilken Anledning Wilster to Dage forinden fik Ordre til at besørge de i de underste Gemakker, hvor Herskaberne plejede at spise, staaende Sager bortfly ttede og Gemakkerne istandsatte4). Det kongelige Taffel på 28 Couverts blev da mod Sædvane holdt på venstre Side, hvor ellers Rosen plejede at være (den sydlige Endesal), og for Kavalererne, som ikke spiste ved Taffelet,, *) A. St. S. 166, 193, Berl. Tid. 1784 Nr. 55, 70. 2) Marskali. Dagjournal 1785-1786 S. 5—6. 3) Marskali. Korresp.

Prot. 1784—1785 S. 404—405, 4) Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 118.

[Original side 308]

128 blev der hensat 5 smaa Borde i Sideværelset (Marmorværelset) 1). Nogle Uger efter, den 6. Juni, overværede Kongefamilien nogle Ballonforsøg, som fandt Sted på Exer- ^erpladsen2); kongelig Skuespiller Urberg, der et Par Gange havde experimenteret for Hans Majestæt Kongen ■og de højkongelige Herskaber med sine aérostatiske Globi, havde nemlig faaet Tilladelse til i Kongefamiliens Nærværelse at gjøre et tredie Forsøg i det Større på bemeldte Plads og dertil at indbyde den høje Adel og det højstærede Publikum; der skulde dog erlægges Betaling af Tilskuerne, idet den første og nærmeste Plads •med 100 Stole til Damerne kostede 1 Kdlr., 2den Plads med Bænke 3 Mark og sidste Plads 24 Sk.; for at forebygge Trængsel ved Indgangen, som var på Hjørnet af Gothersgade og Nørrevold, og som skulde aabnes tre Timer før Kongens Ankomst, kunde Billetter faaes hos Urberg i Christenbernikovstræde Nr.

300. Der opsteg tre Balloner; først kom en Globe af 3 Fods Diameter, derpaa en lignende af 6 Fods og endelig en aérostatisk Maskine, med dekoreret Gondol og Mand udi, af 12 Fods Diameter, som i forholdsmæssig Proportion skulde give et rigtigt Begreb om de berømte Montgolfiérers Invention. Den sidstnævnte Ballon havde imidlertid ikke Held med sig, idet der gik Ild i den ;. lykkeligvis var det ikke noget levende Menneske, der var i Gondolen, hvilket Publikum synes at have forudsat, J) Marskall. Dagjournal 1785—1786 S. 229. 2) Adresseavisen 1786 Nr. 93, 97; 104, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 100 og næste Anm. Jvfr. min Artikel om Luftballoner i Berl. Tid. 9. Juli 1878 Nr. 156.

[Original side 309]

129 men en Dukke. Et nyt Forsøg, som Urberg anstillede den 21. Februar 1787 fra den gamle Skydebane i Sølvgade, faldt heller ikke heldigt ud, idet der af Ondskab blev gjort en Rift i Ballonen, kort før den steg op, så at den, da den havde naaet Kongens Have, af et Vindstød blev revet i Stykker; dens Passager, »en i et snævvert Staaltraadsbur indeklemt Hane«, der gjorde Rejsen med istedetfor den bebudede Kat, slap heldigt fra Luftsejladsen; men Urberg, som nær havde faaet Prygl

af Pøbelen, når han ikke havde reddet sig ad en Bagdør, og som i Anledning af sine Experimenter blev indviklet i en temmelig bitter Avisfejde1), optraadte ikke senere på Skuepladsen som Aéronautiker. x) Morgenposten for 2.

Marts 1787 Nr. 35 S. 287—288 læses følgende Inserat: For Udenbyes Læsere, (indsendt.) Utrættet Flid og Kunst udmærkede de Evner, Naturen vores Urberg gav; — lians Vid Udmærker sig, — og man ham billig nævner En Mand, — hvis Kunst selv med Naturen fører Strid Om Fortrin. Sigvard Lyche i Bibliotheket for Skuespil- og Musik-Elskere 1ste Hefte Side 5te 1784. Det samme Uheld, som traf den største af de Luftmaskiner, iiom den 6te Junii 1786 opgik på Exerceer-Pladsen ved Rosenborg-Hauge, og som efter Avisens Formeld skulde føre en Mand med sig; men som egentlig at tale var kun en Dukke; det samme Uheld tral desværre ogsaa det anmældte Luftskib, som Onsdagen den 21 Februarii skulde transportere en levende Kat giennem Luften.

Efter mindre end eet Minuts I'orløb gik der Ild i Skibet, som efter Syneladende strandede med sin Passageer i Rosenborg-Have. — Det allerværste herved var, at isteden for den averterede Kat, maatte en i et snæver Staaltraadsbuur indeklæmt Hane giøre denne korte Lufttour, så at vi, os til ubodelig Skade, endnu ikke har til Dato her seet nogen levende Skabning uden Vinger at giøre Luftreiser. O. 9

[Original side 310]

130 De sidste Baller afholdtes på Rosenborg i Året 1787, nemlig Onsdagene den 9. 16. 23. og 30. Maj, 6. Som Svar lierpaa indrykkede Urberg i Morgenposten for 9.. Marts 1787 Nr, 36 S. 295-296 følgende: Replique på Anmeldelsen for de udenbyes Læsere i Morgenposten No. 35. Side 287. den 2den Martii 1787. Af Forfatterens Signatur O. kiendes han lettelig når »ndskab«,. lægges til. At roses eller lastes af Lykke, ærer eller vanærer ingen.. Den retskafne Mand giør sig altid een Ære af, at lastes af een, Skurk. Hans Roes anseer lian som Smiger: og foragter begge Dele. Den som fordrer at alle Forsøg, som giøres, skal opnaae den muelige Grad af Fuldkommenhed, er en Nar: og den, som tager de Prøver, jeg har viist i Aerostatiken for andet end Forsøg, er hans Staldbroder.

At jeg har averteret, at een Mand skulde følge med Luftmaschinen fra Excercer-Pladsen er een Løgn. At den Luftmaschine brendte, som den 21 Februarii opgik fra Skydebanen er Løgn. Den brast formedelst et Vindstød, hvorved den Eift som Ondskab giorde i den, da den allerede var fyldt, blev giort større,, og endelig nagte Kuglen. Efterfølgende vidnesfaste Fortælling beviser Sandheden:- Tvende Personer anstændig klædte, hvoraf den ene i en hvidagtig Overkiole, kom ind til Verten Hr. Schårup, begiærte 2de Flasker Viin, og 3 Glas, satte sig i hans Rustkammer, og fortærte samme. Da Balonen skulde gaae op, og var næsten flyvefærdig, kom Personen i den hvidagtige Frakke, tog med begge Hænder, og. giorde med Magt en Rift i samme, en Arm lang.

En liden, Mand, som saae dette, begyndte at tordne ham noget for, hvorved han forsvandt iblant Mængden. Balonen kunde ei mere holdes tilbage, den forlod mine Hænder under velmeente Haandklap og Hurra-Raab. Ei et Minut, som Ondskab siger, men i samme Øieblik, da den havde naaet Kongens Hauge, kom et Vindstød, fangede i Riften, hvorved den revnede og faldt. Den deri værende Hane blev et Qvarteer derefter ubeskadiget viist for de tilstædeværende. At det blev en Hane, som skulde gaae med,, skede efter Begiæring. Imidlertid gik Verten ind, for at faae Penge for sin Viin; men til hans største Forundring vare Personerne borte, uden at have betalt ham Vinen. Ganske forbauset blev han, da de havde medtaget hans Flasker og Glas.

Denne Conduitte er een så passende Gienstand til Anmeldelsen, at jeg. ei har fundet den anden Besvarelse værdig. Urberg.

[Original side 311]

131 Juni, 12. 19. og 26. September, hvorimod et til den 3. Oktober her berammet Bal blev holdt på ChristiansI Morgenposten for 30. Marts 1787 Nr. 39 S. 319—320 gav følgende Svar på Hr. Urbergs Repliqve i No. 36. Hr. Urbergs Plumphugger-Svar er en sand Tilgift til den Diervhed og Fripostighed, hvormed han nu et Par Gange har haft sit Spøg med Publikum, og fix strøget deres velmeente Skillinger i sin Snapsæk. Det havde sikkert været sømmeligere, om han havde viist mere Beskedenhed i sit Svar, og ganske ydmygelig krøbet til Korset; thi et lille satirisk Yink er vel den lemfældigste Revselse, en Mand er udsat for, som stiller sig offentlig frem, og kalder et heelt Publikum til Vidne på sine Fuskerier; ja det som værre er, giver Tydsken og Udlændingen noget at lee ad; og blot på den Grund burde han ikke sluppet så heeløret, det havde ikke' været af Veien, om Smaadrengene havde geleidet et saadant Forsøg med en lille Fløiteconcert: ei heller kan den Slags Vindmagerie længere undskyldes under Navn af Forsøg, da man i hele Europa uden Ophævelse stiger i Veiret med de største Luftkugler: og vil Hr.

Urberg indvende, at det er Forsøg fra hans Haand, da giorde han vel i, om han vilde lægge det gyldne Tankesprog på Hiertet: Skomager blev ved din Læst, og ikke bebyrde Publikum med sine vindige Paaskeæg. Hvad Hr. Urbergs andre Indvendinger angaaer, f. Ex. om Manden i Gondolen, da staaer det ganske udtrykkelig i AdresseAvisen*), og hvad Klokkeslettet angaaer, da Luftbolten faldt, da eier jeg ingen Secund-Uhr, som kunde tilpikke mig det forløbne Antal Secunder, beder derfor om Forladelse, ifald jeg skulde have angivet et Par over Antallet. Riften i Kuglen var en Ondskab, som er uden lige, og som, ifald den havde mindste Sandsynlighed, vilde tiene en Deel til Hr. Urbergs Undskyldning; men man kan ikke noksom undre sig over den Føielighed, hvormed Hr.

Urberg og skiendende Staldbroder har ladet denne Usling snige sig bort, uden at skienke ham et behørigt Livfuld Prygl, sandelig det er ubegribeligt. Da nu Hr. Urbergs aerostatiske Ære har således adskillige Gange lidt Skibbrud, så har jeg hørt et Forslag, som kunde skaffe ham tilstrækkelig Opreisning; det er, at Hr. Urberg stiger neste Gang selv op med en Vindbeutel, under hele Publikums Juchheien og Hurra-Raab. *) See Adresse-Contoirs Efterretninger No. 93, 1786.

[Original side 312]

132 borg1). Det følgende År, 1788, foretog Hoffet Søndag Aften den 9. Marts en Kanefart og spiste derefter til Aften på Rosenborg; Selskabet bestod foruden af Kongen tillige af Kronprindsen, Arveprindsen , de tre augustenborgske Prindser Frederik Christian, Emil og Christian August, Hertuginde Louise Augusta, Kammerfrøken Møsting, Frøken Staffeldt, Komtesse Holck, Frøken Brockenhus, Frøken von Krogh, Baronesse Holck og Kammerherreinde Giede, hvilke alle spiste ved det kongelige Taffel, medens Overhofmarskal Numsen og Gehejmeraad Bulow med et Par af Kammerjunkerne spiste ved et lille Bord i samme Gemak2). De næste Gange, vi træffe Kongefamilien på Rosenborg, er det under mere alvorlige Forhold; således flyttede Dronning Juliane Marie samt Arveprinds Frederik og på denne Henfart bør han jo for jo heller samle Subskribentere.

— Hr. Urberg har sit modbydelige Svar at takke, at jeg har tiltalt ham med en temmelig stærk Basstemme: havde hans Svar været mere beskeden, stemt i en behageligere Tone, havde jeg ladet det altsammen være got, og med Fornøielse seet , om han havde ved et anstændig fyldestgiørende Svar kundet formilde sin Forseelse, men den som begaaer Feil paaFeil, og endda tør pukke og sige, her er jeg; han bør kysse Eiset. O. Foruden denne Giendrivelse imod Hr. Urbergs Repliqve, er der ligeledes indløben tvende andre Svar, et med Mærket ****n, og et uden Mærke, der ere vel så saltede som dette. Udg. x) Marskali. Dagjournal 1786-1788 S. 149, 152, 155, 159, 162, 203, 206, 209, 212. — Under sit Besøg i København i Efteråret 1787 besaae Kong Gustav den Tredie af Sverig tilligemed Kronprinds Frederik den 31.

Oktober Vagtparaden på Exercerpladsen og spadserede tilligemed ham og Arveprindsen af Augustenborg samt sine egne og adskillige andre Hofkavalerer i Rosenborg Have, ligesom han på sin Formælingsdag den 4. November fornyede Mindet om sit Besøg på Slottet 17 År iforvejen ved at tage de kongelige Regalier og andre Seværdigheder i allernaadigst Øjesyn. Berl. Tid. 1787 Nr. 89, 91. 2) Marskall. Dagjournal 1786—1788 S. 379—380.

[Original side 313]

133 og Prindsesse Sophie Frederike med deres Børn til Rosenborg, da Christiansborg Slot var brændt den 26. Februar 1794. Dronningen tog Ophold i Wilsters Bolig, udenfor hvilken derfor Højesterets Aabning blev proklameret Søndagen den 2. Marts, men den 4. Marts rejste Dronningen til Fredensborg. Arveprindsens Familie, der var taget ind på selve Rosenborg Slot, var allerede Dagen efter Branden, den 27. Februar, flyttet til Sorgenfri *). — Under de truende Forhold i Foråret 1801 2) blev Rosenborg udset til Opholdssted for Kongefamilien; den 23. Marts skrev Overhofmarskal Hauch til Wilster, at han om en Times Tid vilde komme til Rosenborg og haabede at træffe ham på Slottet, og Dagen efter blev der sendt Wilster tre Favne Brænde til at uddampe Værelserne på Slottet så tilstrækkeligt og hastigt som muligt, ligesom han ogsaa fik Ordre til ufortøvet at lade Værelserne rengjøre.

Da den engelske Flaade var passeret Kronborg, tog Kongen, Kronprindsessen med sin Datter Caroline samt Hertugen og Hertuginden af Augustenborg med deres Børn Mandagen den 30. Marts om Formiddagen til Rosenborg, medens Arveprindsen med Familie tog til Prindsens Palais; Kronprindsen forblev derimod på sit Palais på Amalienborg. Kongen boede på selve Rosenborg Slot i Stueetagen, Kronprindsessen med sin Datter hos T) Marskall. Dagjournal 1794—1796 S. 24, 25, Braseh, Vemmetofte III. S. 213, Anm. 2) Marskali. Dagjournal 1801—1802 S. 42—43, Korresp. Prot. 1800 —1801 S. 435, 439, 451—453, 459—472, Nyeste Skild. af Kjø bh. 1804 Nr. 36, Hist. Tidsskr. 5. R. 2. B. S. 369, D. Rosen, Dronning Caroline Amalies Liv og Død, S.

8, Berl. Tid. 1879 Nr. 94, Rørdam, Fra Universitetets Fortid S. 168.

[Original side 314]

134 Gartner Lindegård, den hertugelige Familie hos Major Wilster. Da man antog, at Kongen på Grund af Urolighederne ikke vilde kunne bivaane Gudstjenesten i Byens Kirker i de tilstundende Paaskehelligdage, tilskrev Hauch Hofpræst Christiani den 30. Marts, at han maatte være betænkt på at forrette Gemaksprædiken på Rosenborg indtil videre, og anmodede ham om at meddele dette til Dr. Kofod og Hof kantor Lund. Skjærtorsdagsprædikenen blev dog afbestilt på Grund af Slaget; under dette gik Christian den Syvende frem og tilbage i Værelset og udbrød: »Yi vinde, vi vinde«; heller ikke Langfredag blev der holdt Prædiken, men derimod begge Paaskedagene den 5. og 6. April. Under Kongens Ophold på Rosenborg, hvilket varede til Lørdagen den 11.

April inklusive, blev der daglig holdt Middagstaffel, hvori Kronprindsessen med Damer samt Hof kavalererne deltoge; en enkelt Gang, Fredagen den 10. April, spiste Arveprindsen ogsaa hos Kongen ; om Aftenen var der Kammerspisning. Da man efter Slaget befrygtede et Bombardement af Hovedstaden, blev der af det under Overhofmarskal Hauchs Kommando oprettede Studenterkorps beordret 80 Mand til at holde Yagt ved Flyttegodset, som maatte blive henbragt til Rosenborg Have og til Exercerpladsen, 30 Mand til Rosenborg Slot for at have Opsyn med Regaliernes og det kongelige Sølvkammers Flytning og 6 Mand ved Flytningen af Møntkabinettet; de 80 Mand, som skulde holde Yagt i Haven og på Exercerpladsen, og af hvilke kun Halvdelen skulde gjøre Tjeneste ad Gangen (i 6 Timer), skulde medbringe deres Geværer, de øvrige derimod ikke.

Tyve År efter Urbergs uheldige Ballonforsøg med

[Original side 315]

135 Montgolfiérer på Exercerpladsen foretoges der sammesteds, ligeledes i Kongefamiliens Overværelse, et Par Ascensioner, som fik et bedre Udfald end hine. Den 1. Oktober 1806 gik nemlig en øvet Aéronaut Professor ^Kobertson fra Moskon, der i Udlandet havde foretaget 36 Luftrejser, op med en Ballon, som var fyldt med Gas1). Hele Staden var i Bevægelse i den Anledning; længere Tid iforvejen taltes der næsten ikke om Andet end Ballonen, og på selve Ascensionsdagen standsede de fleste Forretninger, selv Børsen var lukket, og Klasselotteriet, med hvis sidste store Trækning for dette År man netop på den Tid var beskjæftiget på Rosenborg, kunde af samme Grund ikke trækkes den Dag, idet Slottet Mev lukket for Fremmede; kun Major Wilster fik Lav til at disponere over et eller to Fag Vinduer for sin Familie og sine Bekjendte; hele Tolden fra Nørre- til Østerport var spærret, og allevegne posteredes der Vagt; alene på Exercerpladsen var der 300 Soldater for at holde Orden.

Professor Kobertson var allerede om Morgenen Kl. 3 på Pladsen, hvor han med sine Folk fra Kl. 4 af sysselsatte sig med Ballonens Fyldning; Gassen blev udviklet i 15 Tønder med Vitriololie og Filspaan og blev derpaa ledet gjennem Vand, forinden^ den ved Hjælp af en Slange blev ført ind i Ballonen; denne, med hvilken Kobertson nu for niende Gang skulde gaa op, var i Form af en Melon og så "høj, at den ikke kunde staa helt oprejst i det musikalske Akademies Sal, hvor den forinden Ascensionen havde a) Berl. Tid. 1806 Nr. 78, 79, 80, 1878 Nr. 156, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 100, 101, 102, Marskall. Korresp. Prot. 1806— 1807 S. 185, 194—195.

[Original side 316]

136 været udstillet; den var sammensat af 1200 Alen gult og grønt Taft, overtrukket med et Silkenet, og havde kostet 1800 Kdlr.; i Gondolen, der var af Kurvemagerarbejde, og som var behængt med et smagfuldt rødt Tæppe, sad, indtil Opstigningen skulde finde Sted, en Mand, og 8 Personer holdt bestandig ved den, for at Ballonen ikke skulde gaa i Vejret; Fyldningen var allerede færdig Kl. 11. Imidlertid var der fra Kl. 9 af stadig strømmet Tilskuere ind på Exercerpladsen ; de, som havde Billetter til 1. og 2. Plads (begge Siddepladser til henholdsvis 2 Kdlr. og 1 Kdlr.), begave sig ind ad Rosenborg Slotsport, de øvrige, der betalte 3 Mark, ad Porten på Hjørnet af Gothersgade og Volden. Henimod det til Opstigningen fastsatte Klokkeslet Kl.

I1/* ankom Kongen, Prindsesserne Juliane og Charlotte, Hertugen af Augustenborg og Prinds Ferdinand og toge Plads på Kasernens Altan, der var behængt med et rødt Fløjls Tæppe besat med Galloner; senere stege Herskaberne ned blandt det talrige Publikum, blandt hvilket Statens første Embedsmænd og Rangspersoner, alle klædte i »Stadseuniform«, befandt sig; på Møllevinger og Skorstene rundt omkring saae man Mennesker, der med spændt Nysgjerrighed ventede på det Øjeblik, da Ballonen skulde stige. Professor Robertson beredte sig nu til sin Rejse med en Koldsindighed, Bestemthed og Orden, der opvakte Tilskuernes almindelige Beundring; han anbragte et Barometer, et Thermometer, et Kompas, en Kikkert, adskillige Flasker og en Kork-Svømmetrøje, som kort før Opstigningen bragtes ham af Stadsphysicus Dr.

Scheel, og som han derpaa prøvede, i Gondolen; ligeledes blev der bundet en Faldskjærm ved en Hane, som

[Original side 317]

137 ogsaa blev lagt deri. Han tog derpaa den lille Prøve« ballon, ved hvilken der hang et hvidt Flag med Kongens Navnechiffer på, fyldte den og leverede den til Overhofmarskal Hauch, som bad Prindsesse Juliane om at overskjære Baandet; Ballonen steg hurtig tilvejrs i vestlig Ketning. De kongelige Personer begave sig derpaa op på Altanen igjen, hvorefter Professor Robertson tog sin Frakke, sagde Farvel til endel af de Tilstedeværende, modtog et Pas, hvori Alle og Enhver

anmodedes om at tage vel imod ham ved hans »Nedkomst«, og satte sig i Gondolen. Efter at have taget Plads i denne, prøvede han flere Gange Ventilen, og Ballonen blev derpaa af en 3 — 4 Personer, som holdt den, ført hele Kredsen rundt, for at Alle kunde se den ; medens Ballonen således svævede omkring på Pladsen,, udtrykte Professor Robertson med megen Anstand sin Taknemlighed mod det danske Publikum, som til— raabte ham sit Bifald.

Da han kom midt på Pladsen r slap man Ballonen og lod den stige; Klokken var da l8/4; Robertson svang nu det danske Flag, som han holdt i Haanden, og tusinde Bifaldsraab ledsagede ham. Det var det mest majestætiske Syn, man kunde tænke sig, Solen skinnede i sin største Glands (det var 20 Graders Yarme), Himlen var så blaa og klar, at end ikke den allermindste Sky formørkede den. Robertson udkastede nu noget af det Sand, han havde medtaget som Ballast, for at faa Ballonen til at stige højere, og lod derpaa Faldskjærmen med Hanen neddale ; den faldt i en Have på Nørrebro og blev gjemt af Konsul Saaby som et kjært Minde. Ballonen steg til en saadan Højde, at den næsten en halv Time kunde ses fra Exercerpladsen, hvor Tilskuerne ledsagede Luftskipperen

[Original side 318]

138 med gjentagne Hurraraab, som ligeledes gjenløde fra den uhyre Mængde Tilskuere, der på Farimagsvejen, på Broerne og på Fællederne havde samlet sig; i og udenfor Nørreport var Menneskemængden endog så stor, at Prindsessernes Yogn ikke kunde komme igj ennem Porten, men maatte vende om og kjøre en anden Vej1). Det var imidlertid ikke alene med Øjnene, at Publikum fulgte Ballonen; nogle raske Ryttere rede efter den og indhentede den i den Egn, hvor den dalede, ja selv en stor Ørn vilde i Nærheden af Frederiksberg flere Gange sætte sig på den, men maatte dog opgive Forsøget. Luftskipperen svævede en hel Time over Landet, og først Kl. 23/4, da han saae Roskildefjorden og noget længere borte den bredere Isefjord og nærmere under sig en Mængde Moser og Moradser, nedlod han sig og kastede Anker.

Efter at have svigtet nogen Tid og slæbt hen efter den over Mark og Moser henstrygende Ballon, faldt Ankeret endelig i et Dige, •og nu holdt det. Nogle Bønder nærmede sig, af hvilke en gammel Bonde var den første, som greb fat i Ringen, og nu kom flere til og holdt Ballonen. Stedet, hvor Ballonen blev tømt for Luft, var en sumpig Egn, 2 Mile fra Roskilde og 3*/2 Mil fra København, tilhørende det bag ved liggende Smørumovre Sogn. Byen Østrup var ikke langt borte på venstre Haand. Efter at være gaaet omtrent en Fjerdingvej til en Kro fandt Hr. Robertson der Pastor Bindesbølle fra Ledøje, med livem han tog did, og hvis Omhu og Deltagelse han var overmaade fornøjet med. Der fik han nu en Bonde- *) Der indtraf ved denne Lejlighed et Ulykkestilfælde på Reformert Kirkegård, hvor en Mand, som var krøben op i et af Træerne, faldt ned og forslog sig ynkelig på Stakittet.

[Original side 319]

139 vogn til København, hvor han ankom omtrent Kl. 9 og blev modtagen med glade Hurraraab af en Folkestimmel, som til Midnat vedblev at opfylde Gården hos Eau (Hotel d'Angleterre). Dagen efter bevidnede Robertson i Berlingske Tidende det danske Publikum sin Taknemlighed. Mandagen den 13. Oktober om Eftermiddagen Kl. 3 foretoges en ny Luftsejlads fra Exercerpladsen1) i Kongens og Kongehusets Nærværelse ; efter at Professor Robertson først havde ladet to Prøveballoner opstige, den ene i Form af en Stjerne med det kongelige Navnechiffer vedheftet, hvilken dalede ned på Nørregade, steg en af hans Elever, som allerede syv Gange tidligere i Udlandet med Held var »nedkommen« fra sine Luftfarter ved Hjælp af Faldskjærm, i det prægtigste Yejr op med Ballonen ; under Opstigningen affyrede han en Pistol, •og da han havde naaet en temmelig betydelig Højde, skar han sig løs og lod sig neddale ved Hjælp af Faldskjærm; han faldt ned ved Reformert Kirke og blev i Triumf af det jublende Publikum ført ind på Pladsen, hvor han gjorde en Kompliment for det kongelige Herskab.

Baade Gondolen og Faldskjærmen blev revet itu af det henrykte Folk, og endog de sidste Levninger bleve opsamlede på Gaden som Relikvier. Ballonen dalede ved Tømmerpladsen udenfor Vesterport, hvor nogle Fiskere bjergede den og herfor modtoge 15 Rdlr. i Douceur af Professor Robertson. Folkemængden baade på Exercerpladsen og udenfor var ligesaa stor som første Gang; i et Hus i Gothersgade var en stor *) Berl. Tid. 1806 Nr. 79, 81, 82, 83, 1878 Nr. 156, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 1.

[Original side 320]

140 Del Tagsten borttagne, og gjennem disse Huller tittede Menneskehoveder frem; Møllevinger og Skorstene vare ligesom tidligere besatte med Folk; på en eneste Skorsten havde ni Skorstensfejere placeret sig. Priserne vare som forrige Gang, kun var 3. Plads nedsat til 2 Mark. Klasselotteriet, hvis Trækning endnu ikke var færdig, holdt selvfølgelig ogsaa Ferie den Dag. Den 18. Juni 1807 foretog Studiosus Colding1), der senere ved Kidderordenshojtideligheden på Rosenborg den 28. Juni 1809 blev udnævnt til Danebrogsmand som Aer o statiker3), nogle oprindelig til den 8. Juni berammede Ballonforsøg på Exercerpladsen. Først gik en Montgoliiere eller Ildballon op og faldt ned midt i Adelgade, derpaa en lignende, som i en stor Højde tog Vejen nordlig og dalede i en betydelig Afstand fra Staden.

Den tredie Ballon, af fernisseret Taft, 7 Fod i Diameter og af 170 til 180 Kubikfods Rumfang, var fyldt med Gas; Silkenettet var strikket af Jomfru Galschiøtt. Til denne Ballon var fastgjort en Faldskjærm med en Kurv under, hvori en Kaninunge, der vejede IV2 Pund, var anbragt; Faldskjærmen havde 5 Fod i Tversnit af sit Luftfang, og Snorene til den vare omtrent 6 Fod lange. Denne Faldskjærm var ikke anbragt som Robertsons, men meget sindrigt lagt oven på Laaget af Kaninens Kurv ved opskudte Snore og fra sit Toppunkt heftet til Ballonen ved en svag Traad; Kaninens Kurv var således fæstet til Nettet, at den løsnedes, når en Salpetertraad var afbrændt; i sit Fald !) Marskali. Korresp. Prot. 1806-1807 S.

473—474, 485, Berl. Tid. 1807 Nr. 46, 49, 50, 51, 1878 Nr. 156, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 72. 2j Statstid. 1809 Nr. 67.

[Original side 321]

141 maatte den drage den sammenfoldede Faldskjærm med, indtil sammes ovenmeldte svage Traad spændtes, og således kunde det ikke undgaaes, at jo Skjærmen udspændtes, når denne Traad brast. Ballonen gik næsten lodret op, og i en meget stor Højde løsnedes Faldskj ærmen. Den gjorde sit Nedfald efter det første hurtige Plump yderst langsomt, så at man i omtrent 8 Minuter kunde fra Pladsen af se den dale, indtil den tabtes af Syne bag Bygningerne, men det har sikkert endnu varet 3 til 4 Minuter, inden den naaede Jorden. Faldskjærmen med Kaninungen, der faldt ned ved Kastellet i et Træ, blev tagen i Forvaring af Kommandanten og tilbageleveret Colding; Kaninen befandt sig fuldstændig vel efter sin Luftfart og skulde atter i August Maaned have produceret sig for Publikum, hvis ikke de alvorlige Begivenheder, som indtraf på den Tid, havde forhindret det.

Ballonen selv dalede mellem Toldboden og Batteriet, hvor den blev optagen af en Søofficer, der sejlede i en Baad, og blev ganske uskadt tilligemed Nettet tilbageleveret Ejeren. Den fjerde Ballon var en Montgolfiére, og til dette brandfarlige Luftfartøj skulde en stakkels Hane, som blev sat i en Kurv under en Faldskjærm, betroes; denne Faldskjærm var ikke anbragt som den foregaaende, men på sædvanlig Maade, og Colding havde vedføjet en sindrig og tillige simpel Mekanik, hvorved Faldskjærmen med sin Kurv kunde løsnes tidligere eller sildigere efter Tykke. Idet Ballonen tog Sving, fik Kurven imidlertid fat i en af Stapel stængerne , og Snoren, som holdt Faldskjærmen, afreves, så at Ballonen gik uden Passager; den dalede på Volden henimod Østerport.

Endelig opsendte Colding en Luftballon med et tændt Brandrør, som i

[Original side 322]

142 en Højde af mellem 1 til 2000 Alen tændtes, hvorved Ballonen spramgtes i et øjeblikkeligt Glimt, der kort efter lod høre et fjernt Bulder. Coldings Forsøg overværedes af henimod 2000 Tilskuere, som tydelig tilkjendegave deres Tilfredshed; Indtægten beløb sig til 840 Kdlr., hvori dog fragik 5 °/0 Fattigpenge og 50 Kdlr. til Yagten. Colding tænkte nu selv på at foretage en Ascension med en stor Ballon af 14 Alens (TJennemsnit^. hvortil vilde medgaa 7 å 800 Alen Taft, som blev forarbejdet på Silkefabriken1), men Krigsbegivenhederne bevirkede, at han først flere År efter kunde udføre sit Forehavende, og som ovenfor bemærket blev det af samme Grund ikke til Noget med hans til August Maaned-) bebudede nye Forsøg med mindre Balloner.

Under Urolighederne i 1807 var det paatænkt, at Prindsesserne Juliane og Charlotte samt Prinds Ferdinand skulde have boet på Rosenborg3), men heraf blev der dog ikke Noget, Ligesom Studenterkorpset i 1801 havde holdt Yagt i Rosenborg Have, på Exercerpladsen og på selve Slottet, således besatte Korpset ogsaa i August 1807 bl. A. Rosenborgvagten4), men til yderligere x) Berl. Tid. 1807 Nr. 51. 2) Berl. Tid. 1807 Nr. 63, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 84. 3) Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 35—36. 4) Berl. Tid. 1807 Nr. 71. — Korpset blev forestillet Kronprindsen på Exercerpladsen den 12. November 1807 (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 9), på hvilken Tid Rosenborgvagten besattes af Livvagten med 1 Lieutenant, 1 Underofficer og 27 Mand (a.

St. Nr. 10); i December vare Livjægrene på Yagt her; de besluttede at lade en Kanonbaad bygge og at forære Kongen den; i Korpsets Vagtstue på Rosenborg blev der derfor fremlagt en Subskriptionsplan til Paategning. Berl. Tid. 1807 Nr. 104,. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 16. -- Livjægerkorpset havde i Begyndelsen af 1807 faaet et af Kamrene i Portbygningen ved

[Original side 323]

143 Hjælp ved Slottet i paakommende Tilfælde blev der beordret nogle Seminarister fra Blaagård, som bleve lønnede med 24 Skilling daglig1). Wilsters Forslag om at flytte Kostbarhederne til Citadellet2) blev dog ikke billiget af Hanch, der mente, at Rosenborg, hvor endog hans Hustru vilde tage Ophold ligesom i 1801 i et af Værelserne i Portbygningen, var sikkrere end Citadellet s) ; at man dog er skreden til Forholdsregler med Hensyn til Sikkringen af Kostbarhederne, fremgaaer af, at der senere blev tilstaaet Wilsters Karl Georg Seiler 10 Rdlr. i Douceur for den Umage, han under Belejringen havde med Indpakningen af Inventarier4). Iovrigt var Rosenborg ingenlunde noget sikkert Sted under Bombardementet, da de tre Morterer, som vare anbragte på Bastionen udenfor, bevirkede, at Englænderne rettede mange Skud mod den Del af Byen 5) ; enkelte indmurede Bomber i Nærheden vidne endnu herom, og i Året 1813 fandtes ved Slotsgravens Oprensning en Bombe i denne6).

Da der efter Bombardementet var mange Husvilde, blev Kjøkkenbygningen ved Rosenborg den 8. September 1807 overladt til Brandlidte; således fik i de nærmeste Dage derefter Kapitajn Welding af det danske Livregiment, Sr. Wacher, der var Hauch bekjendt som et skikkeligt Menneske, med Kone og fire Børn, Vagtstuen anvist til Arrestlokale. Marskall. Korresp. Prot. 1806 -1807 S. 343, 355. Det følgende År blev der i Kjøkkenbygningen indrettet to Værelser til Arrest for Studenterkorpset. Marskali. Korresp. Prot. 1808—1809 S. 31—32. a) Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 45. 2) Marskall. Korresp. Prot. 1807-1808 S. 47. 3) A. St. S. 35—36, 47. 4) Marskali. Korresp. Prot. 1808—1809 S. 45. 5) Nyeste Skild.

af Kjøbli. 1807 Nr. 91, Berl. Tid. 1807 Nr. 86. 6) Marskali. Korresp. Prot. 1813 S. 225.

[Original side 324]

144 Kobberstikker Angelo samt en Brandkarl fra Palaierne Jacob Grøn med Familie Tilladelse til at bo der; den sidstnævnte, der havde mistet Alt, hvad han ejede, fik senere en Kakkelovn anbragt i sit Værelse. Endelig fik Hofvinleverandør Etatsraad Hauser Tilladelse til at benytte en af Kjældrene på Rosenborg til Opbevaring af Yin1). Hvorvidt man har fnlgt et i Pressen-) fremkommet Forslag om at overlade de ledige Butiker ved Rosenborg Have til de Brandlidte, vides ikke. 1) Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 54, 56, 57, 67, 71—72, 78—79, 96—97, 104. 2) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 fe. 98, 99.

[Original side 325]

145 Slotsforvaltere i det 18de Århundrede. Hans Eilersen Koch . . 1681—1703. Jørgen Nahmensen . . 1703—1718. Julius Henrik Hartman, Oberstlieutenant 1719, Kommandant 1720 1719Kammerraad Matthias Grønvald 1729Magnus Langhorn, Oberstlieutenant ogKommandant 1733 1730August Yilhelm Horstmann, Oberstlieutenant og Kommandant 1759 . . . 1759 — 1781. Major Christian Carl von Pogrell, Kammerherre 1774, succederende Kommandant og Slotsforvalter Fuldmægtige. ! Jørgen Torsager. 1729. \ 1730. Raun. ■1759. "j Johan Christian rittenhuus , død 1769. 1 Jo 1773-1781. Major Cæsar August von Wilster, Kommandant . . 1781 — 1812. Nicolai Andreas Svitzer, 1781 kgl. Fuldmægtig, død 1786. Martin Christian Svendstrup, 1786 —1799.

Jonas Giessing, 1799—1813. Harald Valdemar Wilster, InterimsFuldmægtig 1811 —1815.

[Original side 327]

Historiske Efterretninger om ROSENBORG samlede af Dr. P. Brock, Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling på bemeldte Slot. III. Det 19de Århundrede. Med endel Afbildninger og* syv Portræter. København. Lehmann & Stage. 1883. 1% <!(['

[Original side 328]

Hoffensborg & Trap« Etabl. - Kjøhenhavn.

[Original side 329]

Frederik den Sjettes Tid. 1808-1839. 1 Begyndelsen af Frederik den Sjettes Regering blev Rosenborg atter Skuepladsen for en Række glimrende Festligbeder. Yed aabent Brev af 28. Juni 1808 angaaende Banebrogsordenens Udvidelse blev det nemlig bestemt, at den regerende Konges Fødselsdag skulde være Ordensdag for Elefant- og Banebrogsordenen, og at Ridderne af Elefanten samt Storkommandørerne og Storkorsene af Banebrog på denne Bag skulde møde i deres Højtidsdragt i Kapitnlet på Rosenborg, hvor der tillige skulde anvises behørig Blads for Kommandørerne og Ridderne af Banebrog samt Banebrogsmændene; endvidere blev den 15. April »som Banebrogsordenens anden kongelige Velgj ørers Kong Christian den Femtes Fødselsdag« bestemt til Banebrogsriddernes særskilte Ordensdag, på hvilken Ridderne og Banebrogsmændene ligeledes skulde møde på Rosenborg.

Ben første Ordenshøjtidelighed skulde herefter afholdes på Frederik den Sjettes Fødselsdag den 28. Jannar 1809, og i Slutningen af Becember 1808 fik man derfor travlt med de l

[Original side 330]

fornødne Forberedelser til Festen; der blev således indrettet en lukket Gjennemgang fra Haven over den grønne Bro og en Trappe i de tre nederste Etager af Tårnet nærmest denne som Opgang for Tilskuerne; disse skulde have Plads i Kiddersalens søndre Ende, hvor der i den Anledning blev anbragt amfitheatralske Bænke1). For at blive færdig i rette Tid maatte man ogsaa arbejde om Natten, og der blev derfor givet Befaling til Iværksættelsen af de fornødne Sikkerhedsforanstaltninger

for at betrygge Slottet mod Indbrud og Tyveri -), ligesom den vagthavende Officer og Underofficer fik Ordre til, saalænge Arbejdet stod på, at patrouillere hver halve Time baade Nat og Dag omkring i Slottet for at paase, at der ingen Uorden fandt Sted, og at der udvistes Forsigtighed med Ild og Lys3).

x) Marskall. Korresp. Prot. 1808—1809 S. 298, 299, 304—305. Overdækket på den grønne Bro omtales endnu under 22. November 1823. A. St. 1823—1824 S. 6. — Da Mineraliekabinettet benyttede Værelset i Tårnets Stueetage (jvfr. II. S. 124—125), fik Professor Wad Ordre til at flytte Mineralierne herfra; de bleve derefter anbragte i Kjøkkenbygningen. A. St. 1808 — 1809 S. 298, 303, 308—309. 2) Således Anbringelse af Jernstænger i Vinduerne, a. St. S. 301—303. — Da Bygningskonduktør Meyn borttog Døren, som førte ud til Slotshaven, klagede Major Wilster herover, hvorfor Meyn fik Ordre til uopholdelig at iværksætte alt, hvad der kunde tjene til Slottets Sikkerhed. A. St. S. 338-339. 3) A. St. S. 315. — Til Opvarmning af Slottet, dels medens Arbejdet stod på, dels på selve Ordensdagen, fik Wilster leveret tre Favne Brænde extra, jvfr.

II. S. 123 Anm. 2; der skulde nemlig på sidstnævnte Dag, foruden på de sædvanlige Ildsteder, være Kaminild i Kongens Kjøkken, i det chinesiske Gemak, i Lotterisalen og i de Værelser, hvor Kongens 12 Pager skulde opholde sig, og en Del af disse Ildsteder maatte på Grund af den strænge Kulde opvarmes 24 Timer iforvejen; de følgende År, da der ikke krævedes så store Forarbejder til

[Original side 331]

Til Overholdelse af Orden på Festdagen blev der fra Politikammeret udstedt de fornødne Befalinger i så Henseende,1) ligesom Københavns Kommandantskab beFesten som første Gang-, synes der kun at være blevet bevilget to Favne Brænde extra i Anledning af Ordenshøjtidelighederne. A. St. 1809—1810 S. 380, Marskali. An. til Geli. Ark., Ordenshøjtidelighederne. *) Ved den høytidelige Forsamling, som skal holdes på Rosenborg Slot efter allerhøyeste Befaling, og ved Apartementet om Aftenen på Hans Majestæts Kongens Palais den 28de Januarii førstkommende, vil følgende Bestemmelser blive at iagttage og opfylde: Almindelighed anmærkes : at Amaliepladsen ansees den Dag, som Hans Majestæts Slotsgård, og, som en Følge heraf, kan ingen Passage tilvogns tilstædes over denne Plads, ey heller nogen Uvedkommende tillades der at opholde sig fra KL 10 Formiddag, indtil Processionen er endt.

a) De som ere tilsagte at møde på Hans Majestæts Palais, for at følge Processionen, kiøre igiennem Bredgaden og Frideriksgaden til Amalienborg, således at de beholde Statuen til høyre Haand. De Kiørende stige ud af Vognene imellem Pillerne ved Kongens Palais, og Vognene kiøre tilbage til Pladsen imellem Pillerne ved Gardens Vagt. Imellem de mellemste Piller maae ingen Vogne kiøre eller holde. På Pladsen vil Vognene blive ordnede ved en kongelig Berider. Efter Ankomsten til Rosenborg kiøres herfra langs Volden til Øster-Port, hvor samtlige Eqvipager blive holdende i den Orden, som dem ved en Berider vil blive anviist, indtil Processionen er endt, da de kiøre herfra til Hans Majestæts Palais, hvor Processionen er endt.

b) De som tilsiges af Ordens-Marschallen at møde på Rosenborg Slot, eller maatte blive givne Indgangs-Billet hertil af OverHofmarschallen som Tilskuere, maae indfinde dem inden Kl. 11, kiøre til Jernporten for Enden af Dronningens Tvergade, hvor de maae forevise deres medhavende Billet, hvorefter de kiøre til Rosenborg Slot igiennem Haven. Vognene blive anviist Plads af en Artillerie-Under-Officeer til Hest på Exerceerpladsen, hvor de forblive indtil Høytideligheden er endt, da de kiøre samme Tour fra Rosenborg tilbage; dog undtages herfra de, der som Embedsmænd skal møde på Rosenborg, hvilke passere, de Civile efter Tegn fra Overhofmarschallen, de øvrige i Militær- eller

[Original side 332]

kjendtgjorde, at al Passage fra Nørre- til Østerport vilde blive spærret på bemeldte Dag, og at enhver, som blev antruffen i at ville snige sig op på Tolden, vilde blive arresteret og strax bragt til Hovedvagten og derfra til Politiet for at mulkteres eller afstraffes med at sidde på Yand og Brod1). Ceremoniellet, der efter Kongens Befaling kun blev uddelt til dem, der bleve tilsagte til at være tilstede ved Festen 9), lyder således : Den 28de i denne Maaned Klokken 11 Formiddag møde samtlige Kiddere af Elefanten, Stor-Commandeurer Ordens-Dragt, den i Ceremoniellet bestemte Yey indtil Kl. 11, og skal disses Vogne holde i Sølvgaden, hvor de rangeres af en Artillerie-Under-Officeer. c) De som vil kiøre til Gårde eller Huuse, for sammesteds fra at see Processionen forbiepassere, maae være sammesteds inden Kl.

10, og først bestille deres Vogne når Processionen er endt. Samtlige Vogn-Eyere og Udleyere skal være ansvarlige for deres Kiørekarle. Tjenerne, som henhøre til Tilskuernes Eqvipager, der rangeres på Exerceerpladsen, vil blive anviiste Plads i Garder-Kasernens Brandstue, da ingen Uvedkommende maa opholde sig enten i Slotsgården eller Gangene. d) Alle de Eqvipager, som indfinde sig for at afhente deres Herskaber fra Taffelet, eller kiøre til Apartement om Aftenen, kiøre igiennem Bredgaden og Frederiksgaden ind imellem Pillerne ved Vagten, og hiem igiennem Amaliegaden, og maae ingen Kudsk vende eller blive holdende i Amaliegaden. For Besten holder jeg enhver Erindring om at afholde sig fra Trængsel, eller foretage noget som kunne giøre Brud på den offentlige Rolighed, for overflødig, da jeg har nydt så mange uimodsigelige Prøver på Selvfølelsen af dets Nødvendighed.

Kiøbenhavns Politiekammer den 25 Januarii 1809. Haagen. Lignende Politiplakater udstedtes ved de følgende Ordensfester. a) Statstid. 1809 Nr. 9. 2) Statstid. 1809 Nr. 5.

[Original side 333]

og Storkors af Dannebrogen, samt Orclens-Kapitulets Over-Officianter1), med deres egne Eqvipager, i Ordensdragt og med Ordens-Kiede, ved Hs. Majestæt Kongens Palais. Dem anvises Plads af Overhof marskalken, i de Kongelige Værelser. Commandenrerne og Ridderne af Dannebrog-Ordenen, Ordens-Kapitulets Officiantere,2) samt DannebrogsMændene3) forsamle sig til samme Tid på Rosenborg Slot for der at oppebie Hs. Majestæts allerhøieste Ankomst; ligeledes skulle de Personer, som befales at møde for at modtage Ordens- og Hæderstegn, indfinde sig på Rosenborg Slot. Cheferne af Hs. Majestæts Greneral - Adjutant - Stab og General - Qvarteermester - Stab med samtlige til disse Staber henhørende Officerer, den tienstgiorende Greneral- Adjnt an t af Søe-Etaten, saavelsom Commandeurerne af begge de Kongelige Garder møde ligeledes på Rosenborg Slot, hvor de oppebie Hs.

Majestæts Ankomst. *) Ordenskantsleren, Gehejmeraad, Grev Joachim Godske Moltke til Bregentved, Yicekantsleren, Kancellipræsident Fr. Julius Kaas, Ordenssekretæren, Gehejmeraad, Generaltoldkammerpræsident Fr. Moltke, Ordensmarskallen, Generalmajor, Grev Carl Ludv. Baudissin, Ordensskatmesteren, Præsident i det tydske Kancelli Johan Sigismund Møsting, Ordensceremonimesteren, Deputeret i Land-Økonomi- og Kommerce-Kollegiet Ove Kainmel Sehested og Ordensbiskoppen Fr. Munter. Werlauff, Om Danebrog og Danebrogsordenen S. 34. -) Yicecerenionimesteren, Kammerjunker, Kapitajnlieutenant Joh. Fr. Bardeniieth, Kapitulssekretæren, Legationsraad Joh. Daniel Timotheus Manthey, Ordenshistoriografen, Prof. Abraham Kali og Ordensbiskoppens Yikarius, Slotspræst Michael Fr.

Liebenberg. Werlauff S. 34. 3) Danebrogsmændene skulde ifølge de af Ordensmarskallen ved de senere Ordensfester udstedte Bekjendtgjørelser forinden melde sig personlig på Ordenskapitulets Kontor i St. Peterstræde Nr. 105 og på Rosenborg hos Yicecerenionimesteren eller Kapitulssekretæren. Statstid. 1809 Nr. 64, 65, 1810 Xr. 7, 1811 Nr. 5, 6, 1812 Nr. 6, 7, 1813 Nr. 7, 8.

[Original side 334]

Når Hs. Majestæt Kongen befaler, at Processionen fra Allerhoistsammes Palais til Rosenborg Slot skal begynde, aabnes den i følgende Orden: 1. Et Detaschement af Garden til Hest med Pauker og Trompetter. 2. Ordens-Herolderne til Hest, i deres Heroldsdragt. 3. Storkors-Ridderne i Ordensdragt, hver i sin egen Eqvipage med 2de Heste og 2de Tienere i Stats-Livrée ; de yngste Storkors kiøre forrest og de ældste tilsidst. 4. Kapitulets Over-Officianter efter deres Rang, som Over-Officianter, hver i sin egen Eqvipage med 2de Heste og 2de Tienere i Stats-Livrée. 5. Stor-Commandeurerne af Danneb rogen ligeledes hver i sin egen Eqvipage med 2de Heste og 2de Tienere i Stats-Livrée. 6. Ridderne af Elefanten hver i sin egen Eqvipage med 2de Heste og 2de Tienere i Stats-Livrée.

7. OrdensKantsleren i sin Eqvipage med 2de Heste og 2de Tienere i Stats-Livrée. (Tienerne staae bag på alle disse Vogne). 8. Prindserne af det Kongelige Huus, enhver i sin egen Eqvipage med 6 Heste og 4 Laqvaier i Stats-Livrée. (Yed Prindsernes Yogne gaae Laqvaierne ved begge Sider). 9. Kongens Overhofmarskalk med Overhofmarskalkstaven i Haanden i sin egen Eqvipage med 2de Heste og 2de Tienere bag på Yognen i Stats-Livrée. 10. Ordens-Herren i en Stats-Eqvipage bespændt med 8 Heste; ved enhver af de 4 Mellemløbere gaaer en Staldkarl i Stats-Livrée, foran Yognen gaae 12 Løbere og Laqvaier, og ved begge Sider af Yognen 12 Pager, alle i Stats-Livrée. Foran Yognen rider Livtieneren. 11. Efter Ordens-Herren kiøre alle de Hofcavalerer som ei ere Storkors eller have nogen anden høiere Ordensgrad, da de ellers rangere i Processionen efter deres Ordensgrad, og ikke som Hofcavalerer.

De kiøre parviis i egne Eqvipager med 2de Heste og deres Tienere i Livrée bag på Yognen. Nærmest efter Ordens-Herrens Eqvipage kiører den Kammerherre, som bærer OrdensHerrens Slæb, og efter ham de øvrige Hofcavalerer, så-

[Original side 335]

ledes at de første iKangen ere de forreste. 12. Et Detachement af Garden til Hest slutter Toget. denne Orden gaaer Processionen fra Kongens Palais igiennem Amaliegaden, St. Anna-Plads, Bredgaden, Kongens Nyetorv, ned af Gothersgaden til Rosenborg-Slot1). På Yejen paraderede Garnisonen, Borgerskabet, Kongens Livkorps og Holmens Tømmermænd ; Skibene flagede, og Kanonerne på Yolden løsnedes. Werlauff S. 35. Ifølge Lind, Nyboder S. 56_57? 180, var Æresplads en ved Amalienborg bl. A. forbeholdt Søetaten. Haandværkerstokkens 8 Kompagnier udgjorde over 2000 Mand i Tallet; de anførtes af Holmens Chef og havde deres Fane og et Musikkorps i Spidsen; i Midten af Fanen, der var et Splitflag af Silke, saaes et guldbroderet Orlogsskib på Stabel og i det ene Hjørne, Christian den Sjettes kronede Navnechiffer med følgende Inskription nedenunder: Med Kunst og stor Møje vi Tømmeret så føje, til Tjeneste bered' i Fejde og Fred 1743.

Folkene bare lyseblaa Frakker med røde Kraver og Opslag, lyseblaa Knæbenklæder, Strømper, Sko og sorte Hatte og vare bevæbnede med forskjelligt Værktøj, f. Ex. forsølvede Øxer, Naverbor, tolv Tommer lange Spiger med røde Silkebaand, Høvle, Maalestokke af Træ og Jern osv. Efter disse kom fire Divisioner Søfolk, hver Division med sit Artillerikompagni, ialt mindst 4000 Mand i Tallet. Matroserne bare blaa Trøjer med Kraver og Opslag af forskjellig Farve, enten rød, hvid, gul eller grøn, lange lyseblaa Benklæder, Sko og baadformede Læderkasketter, øg vare bevæbnede med Landser; Artilleristerne vare klædte i lignende Uniformer med røde Opslager og Kraver og bare blanke Hatte med en Granat til Emblem: de vare bevæbnede med.

Geværer; af Underofficererne bare Kompagnisergenterne trekantede Hatte med Guldkrampe. Disse Korpser vare vel smukt udrustede, men manglede militær Holdning. — Et Maleri af Lorentzen,

fremstillende »Hans Majestæt Kongens Riddertog til Rosenborg«, malet på Lærred, 1 Alen 9 Tommer bredt, 23 Tommer højt, beskrives i »Fortegnelse over nogle originale Malerier af afdøde Professor Lorentzen, som han har ønsket ikke

[Original side 336]

Vice-Ceremoniemesteren har imidlertid der rangeret de tilstædeværende Dannebrogs-Mænd, Kiddere og OrdensCommandeurer i Gemakket, som ligger for Enden af Gangen på hoire Haand. Ordens-Herren passerer igiennem dette Gemak ind i sit eget Yærelse, og når Allerhoistsamme befaler det, indlades Prindserne af det Kongelige Huus i bemeldte indre Gemak. Imedens Ordensherren opholder sig der, blive saavel de i Forgemakket forhen Tilstædeværende, som de der i Processionen med Ordensherren ere ankomne, således rangerede, at de staae færdige til at afgaae i Processionen. Når Prindserne igien ere udkomne fra Ordensherrens Gemak, og Ordens-Kantsleren dertil har imodtaget Allerhoistsammes Befaling , forer Yice-Ceremoniemesteren samtlige i Forgemakket Tilstædeværende op i Riddersalen i følgende Orden: 1.

Ordens-Herolderne1). 2. Ordens Yice-Ceremoniemesteren. 3. Dannebrogs-Mændene parviis, de yngste forrest. 4. Ridderne parviis, cle yngste forrest, 5. Commandenrerne parviis, de yngste forrest. 6. Storkorsene af Dannebrogen parviis, de yngste foran. 7. Overmaatte vorde adskilte« under Nr. 2 således: Toget kommer op ad Bredgaden og bøier til liøire, forbi det Thotske Palais. I Forgrunden Hans Majestæt Kongens Vogn, forspændt med 8 livide Heste, foran de kongelige Herolder, Livtjeneren og Løbere, på begge Sider paraderer Militairet. Efter den kongelige Vogn følge de til Sviten hørende Arogne. Maleriet, der omtales i Nyeste Skild. af Kjøbh. 1811 Nr. 26, var på Kunstakademiets Udstilling 1822 (Udstill.

Katalog 1822, Nr. 2, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1822 Nr. 27); det var udstillet efter Malerens Død (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1829 Nr. 28) og betaltes på Auktionen med 60 Rdlr. (a. St. Nr. 32). *) Det var oprindelig bestemt, at to kgl. Lakajer (deriblandt den senere Fuldmægtig ved Rosenborg Iver Rasmussen Stouenberg) skulde forrette Heroldtjeneste, men dette blev senere forandret, idet to Guider bleve anvendte hertil. Geh. Ark. Marskali. Aflev.

[Original side 337]

Officianterne parviis, efter deres Rang som Over-Officianter, de yngste forrest. 8. Kapitulets Medlemmer parviis, efter deres Rang som Riddere, de yngste forrest. 9. Ordens -Kantsleren. 10. Princlserne af det Kongelige Huus; Deres Durchlauchtigheder, Hertugen af Augustenborg, Prindserne Friderich og Christian af Hessen ved Siden af hinanden. Deres Slæb bæres af Hofjunkere. Deres Hoiheder Prinds Christian og Prinds Ferdinand ved Siden af hinanden. Deres Slæb bæres ai Kammerjunkere. 11. Commandeurerne af begge de Kongelige Garder. 12. Cheferne af begge Generalstaber og den tienstgiorende General-Adjutant af Søe-Etaten, alle 3 ved Siden af hinanden. 13. Overhofmarskalken. 14. Ordensherren, hvis Slæb bæres af en Kammerherre.

15. Efter Ordensherren følge alle Hofcavalerer og samtlige Officerer af begge Generalstaber, parviis, de fornemste i Rangen forrest. Yice-Ceremoniemesteren rangerer hele Følget, som det kommer ind i Riddersalen, således: at enhver kommer på den for ham anviste Plads. Dannebrogsmændene placeres langs med Balustraden i een eller flere Radder, lige over for Tronen. Ridderne placeres på begge Sider af Salen fra Balustraden opad imod Tronen, således at de yngste sidde nærmest Balustraden. Commandeurerne placeres igien ved Siden af disse, således at de yngste Commandeurer komme til at sidde ved Siden af de ældste Riddere. Storkorsene af Dannebrogen rangeres på samme Maade, således at de yngste Storkors sidde ved Siden af de ældste Commandeurer, og de ældste Storkors altsaa nærmest hen imod Tronen.

Kapitulets Medlemmer og Over-Officiantere tage Plads ved de for dem hensatte Borde, hvor de rangere sig på begge Sider af Salen, Ridderne efter deres Anciennitet, som Riddere, og Over-Officianterne efter deres Rang som Overofficiantere. Den Prinds, som er afhøieste Rang, tager Plads nærmest Tronen på høire Side;

[Original side 338]

10 den Næste nærmest Tronen på venstre Side, og så fremdeles. Overhofmarskalken med sin Overhofmarskalkstav i Haanden, Cheferne for begge Generalstabe, den tienstgiørende Gen eral-Adj utant af Søe-Etaten, samt Commandeurerne af begge de Kongelige Garder, rangere sig staaende ved den høire Side af Tronen. Ordensmarskalken med sin Marskalkstav, samt Ordens Ceremoniemesteren, på Tronens venstre Side. På den høire Side af Tronen staaer et med rødt Fløiel overtrukket Bord, hvorpaa Ordens-Dekorationerne ligge. Bag ved OrdensKapitulet sidde Ordens - Officianterne. Drabanterne1) staae lige over for Tronen nærmest ved Balustraden, dog således, at Udsigten fra Tronen til Balustraden er frie. Nærmest bag ved Balustraden sidde de, som af *) December 1808 blev der oprettet et Drabantkorps for at gjøre Tjeneste ved Ordensliøjtideligliederne ; dette Korps bestod af: en Overfører, Oberst, Grev Georg Ludv.

Schuienburg, Bidder af den russiske militære St. Georgsorden, Chef for Marine- og Københavns Regiment (R. af D. 24/5 1813, Statstid. 1813 Nr. 44, f 29/3 1828 i sit 73. År, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1828 Nr. 27), to Underførere, Kapitajn, Grev Haxthausen af Livgarden til Fods og Ritmester, Grev Holstein af Livgarden til Hest (senere, i sidstnævntes Fraværelse, Kammerherre, Kapitajn, Grev Carl Valdemar Danneskjold Løvendal), samt 36 Drabanter, hvoraf 4 Reserver: af Soetaten: Seklieutn. Hedemann, Sandholt. Schultz ogMlihlenstedt, af Artilleribrigaden: Prlieutn. Rosenørn, Grev Trampe ogElshoug, Seklieutn. Wiirtzen, af norske Livregiment: Prlieutn. Norager og Saabye, Fændrikkerne Schmidt og Hornemann, af Kongens Regimenf : Prlieutn.

Heltberg, Seklieutn. Funck og Biørn, Fændrik Kiælland, af Prinds Christian Frederiks Regiment: Prlieutn. Gedde, Hansen og Morgenstjerne, Seklieutn. Bruhn, af Marineregimentet: Prlieutn. Trepka og Høst, Seklieutn. Brandt, Fændrikkerne Qvistgård og Wriesberg, af holstenske Regiment: Prlieutn. Seyffarth og Krogh, Seklieutn. Braaden, Fændrik Grev Holk, af Kongens Livjægerkorps: Prlieutn. Buntzen og Mangor, Seklieutn. Top og Kipnasse, af Københavns Regiment: Prlieutn. Falkenskjold, Seklieutn. Lenschau og Fændrik Pingel. Statstid. 1809 Nr. 1, Statskal.

[Original side 339]

11 Ordensherren ere udseete til at benaades med Ordenstegn. Den Kammerherre, som bærer Ordensherren s Slæb, bliver staaende bag Tronen. Bag hver af Prindsernes Stole tager den Kammerjunker eller Hofjunker, som har båret Slæbet, ligeledes Plads staaende. Hofcavalererne og Officererne af begge Generalstabe anvises Plads bag Balustraden foran Tilskuerne. Ordens-Herolderne staae ved Indgangen til Salen. Når Hs. Majestæt Kongen har sat sig, og ved Ordensmarskalken har tilkiendegivet Ordens-Kantsleren, at Kapitulet skal aabnes, sætte Prindserne, Kapitnlets Medlemmer, samt Storkors-Bidderne Hatten på, og samtlige Tilstædeværende tage Plads. Herpaa lader Ordens-Kantsleren ved Ordens-Secretairen og Skatmesteren, oplæse det, som han i Kapitulets Navn har at berette.

Derefter tilkiendegiver Kantsleren, Hs. Majestæts ham tilhændekomne Befaling, at følgende ere optagne og at følgende på denne Dag skulle optages i de forskiellige Grader af Ordenen. Listen over dem som skulle optages, overleveres fra Kantsleren til OrdensCeremoniemesteren, som ved Herolderne lader dem kalde at mode for Kongens Trone. Når de komme op til samme rangeres de på høire Side af Tronen. Biskoppen træder derpaa frem på venstre Side af Tronen og holder en kort

Tale, hvorefter han tager Løftet af dem, der skulle optages, ved at forelæse dem Bidder-Eeden ; hvortil de, med oprakt høire Haand, alle på eengang, svare: »Så sandt hielpe mig Gud.« Herpaa samle Kapitulets Medlemmer sig på begge Sider af Ordensherrens Trone.

Ordens-Ceremoniemesteren fører dem, som skulle benaades med Ordenen, en efter den anden, for Tronen, hvor de knæle på det høire Knæe. OrdensCeremoniemesteren træder tilbage til Tronens venstre Side. Ordensherren berører den, som skal optages, med Sværdet under Formaning: at han skal blive sit Løfte troe; hvorpaa Han pryder ham med Bidder-Ordenen,

[Original side 340]

12 hvilken Ordens-Kantsleren, som herved assisteres af en af Kapitulets Over-Officiantere, på en Pløiels Pnde af Ordenens Farve overleverer til Kongen. Når derpaa Kongen har rakt ham Haanden til Haandkys, og tilkiendegivet ham at staae op, reiser han sig og føres af Vice - Ceremoniemesteren hen til den yngste Ridders Plads. Ceremoniemesteren bringer nu den følgende Ridder til Tronen, og samme Ceremonie igientages, indtil alle de, som dertil af Hs. Majestæt ere udseete, ere optagne til Riddere; hvorpaa Kapitulets Medlemmer igien tage deres Pladse. Når Ordensherren under denne Handling reiser Sig fra Tronen, reise Ordenernes samtlige Medlemmer og alle Tilstædeværende sig, og blive staaende indtil Kongen igien sætter Sig.

Kantsleren proklamerer da de Ridderes Navne, som skulle benaades med hoiere Grad, først Commandeurer, dernæst Storkors, tilsidst Stor-Comm an deurer og Riddere af Elefanten, dersom nogen af disse høiere Grader og af Elefant-Ordenen skal uddeles. Enhver, som nævnes, triner frem og stiller sig på hoire Side af Tronen i samme Orden, som Ridderne før stode. Kapitulets Medlemmer samle sig igien på begge Sider af Ordensherrens Trone. Ceremoniemesteren forer den ene efter den anden af dem, som skulle benaades med et af de forskiellige høiere Ordenstegn, frem til Poden af Tronen, først de som ere udnævnte til Commandeurer, og siden en efter den anden til de høiere Grader. Ridderne knæle ved Poden af Tronen; Ordens-Kantsleren, som herved assisteres af en af Kapitulets Over-Officianter, rækker Kongen Ordenen, med hvilken Commandeuren skal beklædes, på en Pløiels Pude af Ordenens Parve.

Kongen pryder Ridderen dermed, og rækker ham Haanden til Haandkys; Commandeuren staaer op, og tager den yngste Plads af den Grad, hvortil han nu er optagen. Ved Optagelsen til Storkors, Stor-Commandeur, eller Ridder af Elefanten, forholdes på samme Maade.

[Original side 341]

13 Kapitulets Medlemmer forføie sig igien til deres Pladse, hvor Stor-Commandeuren, eller Elefant-Ridderen strax tager Sæde med dem. Nu skrides til Uddelelsen af Dannebrogs-Mændenes Sølvkors, hvilket skeer på følgende Maade : Kantsleren erholder Befaling, at Dannebrogs-Mændene skulle fremkaldes, hvorpaa Ceremoniemesteren lader dem, som Kongen vil benaade med Hæderstegnet, ved Herolderne kalde frem for Tronen. Biskoppen træder derpaa frem, holder en kort Tale og forelæser dem Eedsformularen, hvortil de, med oprakt høire Haand, alle på eengang, svare: »Så sandt hielpe mig Gud.« Kapitulets Medlemmer samle sig på begge Sider af Ordensherrens Trone. Ceremoniemesteren fører derpaa en efter den anden, af dem som skulle benaades med Hæderstegnet, for Tronens Fod, hvor enhver knæler på sit høire Knæe, og modtager af Kongens Haand Hæderstegnet; hvilket overleveres Kongen ved Orden s-Kantsleren, ligesom ovenfor ved Ridderne er anført.

Kongen rækker ham under Formaning til fremdeles Troeskab Haanden til Haandkys; hvorpaa den nye optagne Dannebrogsmand reiser sig, og ved Yice-Ceremoniemesteren anvises Plads nederst iblandt de øvrige Dannebrogsmænd. Ceremoniemesteren bringer den følgende, som skal benaades

med Hæderstegnet, til Tronen, og samme Ceremonie igientages, indtil alle, som dertil ere udseete, have erholdt Dannebrogs Sølvkorset ; hvorefter Kapitulets Medlemmer igien tage deres forrige Pladse. Biskoppen bliver staaende, og holder en kort Tale, hvorefter han igien indtager sin Plads. Derefter andrager Kantsleren for Ordensherren om det maatte tillades ham, ved Herolderne at lade de nye creerede Riddere og Dannebrogsmænd proklamere i Slotsgårclen.

Efterat Ordensherren dertil har givet Sin Allerhøieste Tilladelse, udraaber en af Herolderne i Slotsgården: »Hs. Majestæt Kongen præsiderer i Egen

[Original side 342]

14 allerhøjeste Person Sine Ordeners Kapitul, og har allernaadigst udnævnt og optaget følgende:« hvornæst han navnligen proklamerer enhver nye optagen Ridder eller Dannebrogsmand. Medens denne Proklamation skeer af Herolderne, bliver en kort Tale til Ordenernes Ære at holde, eller en kort Afhandling om samme Gienstand at oplæse af en af Ordenernes Medlemmer, som dertil af Ordensherren udnævnes1). Efter dertil erholdt Befaling erklærer Kantsleren derpaa i Ordensherrens Navn, at Kapitulet er sluttet, hvorved Ordenernes Medlemmer, som have været bedækkede, alle tage Hatten af. Derpaa begynder Processionen for at forlade Salen således : Ordenernes samtlige Medlemmer blive staaencle hver på sin Plads, indtil Kongen har forladt Forsamlingen hvilket skeer i følgende Orden : 1.

Officererne af begge Generalstabe og Hofcavalererne parviis, de yngste forrest. 2. Commandeurerne af begge de Kongelige Garder. 3. Cheferne for begge Generalstabe og den tienstgiørende General-Adjutant af Søe-Etaten. 4. Overhofmarskalken. 5. Ordensherren. 6. Prindserne, de af høiest Rang først, i øvrigt som ved Ankomsten. 7. Ordens-Kantsleren. Dernæst Kapitulets og Ordenernes øvrige Medlemmer parviis, de ældste forrest, i omvendt Orden, som de af Vice-Ceremoniemesteren bleve opførte i Riddersalen. Når Hs. Majestæt befaler at forlade Slottet, kiøres derfra i samme Orden som derhen. Yed Ankomsten til Kongens Palais passerer Ordensherren igiennem Raden af Storkors, Stor-Commandeurer og Elefant-Riddere, hvilke rangeres ligesom ved Bortkiørselen, således: at Elefant-Ridderne staae nærmest ved Hs.

Majestæts indre Gemak, hvorpaa Døren lukkes og Processionen er opløst. J) Talen holdtes af Konferentsraad O. Malling (hvis Portræt, malet af Jensen, findes på Rosenborg). Werlauff S. 38.

[Original side 343]

15 dette Ordenskapitul bleve Følgende udnævnte:1) x) Statstid. 1809 Nr. 10, Statskal. — Da der i forskellige, almindeligt bekjendte "Værker (således Worms Lexikon over lærde Mænd, Nyerups og Krafts Litteraturi exikon, Erslews Forfatterlexikon, Krafts og Langes samt Halvorsens norske Forfatterlexika, Weilbachs Kunstnerlexikon, Hundrups biografiske Arbejder, Lengnicks Stamtavler, Wibergs Præstehistorie, Jensens Versucli einer kircliliclien Statistik des Herzogtliums Schleswig, Thårups Nekrolog, Selmers Nekrologiske Samlinger, Strunks Portrætkatalog, Eicliters juridiske Stat 1881, Gardes Efterretninger om den danske og norske Sømagt, 4. Bind, Thorsøe, Danmarks Hædersdage, Swalin, Det danske Statsraad 1800 — 1881, Collins Danske Frimurere, Molbechs Historiske Årbøger, 3.

Del, Smith og Bladt, Den danske Lægestand, Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen, Personalhistorisk Tidsskrift, Leth og Wad, Dimitt. fra Herlufsholm, Lahdes Saml. .af fortjente Mænds Portræter, Rugård, Fremragende danske Bønder, jvfr. det store kgl. Bibliotheks danske Afdeling Katalog Nr. 42 ff.) findes Oplysninger om en Del af de ved Ordensfesterne på Rosenborg Dekorerede, er der kun undtagelsesvis optaget Notitser om de Paagjældende, enten hidrørende fra mindre iøjnefaldende eller mindre let tilgængelige trykte Kilder, eller fra Meddelelser af

Vedkommendes Slægtninge eller fra skriftlige Kilder. Et ved Navnet betegner, at den Paagjældendes Levnetsløb findes i den afManthey paabegyndte Samling af Biografier af de fra 1809 afdøde Elefant- og Danebrogsriddere, hvilken imidlertid standser med Året 1817.— Når de Vedkommende ved de senere Ordensfester på Rosenborg have erholdt højere Ordensgrader eller Danebrogsmændenes Hæderstegn, er den fornødne Oplysning herom tilføjet med Angivelse af Året, ligesom der ved de senere Ordensfester findes Henvisning til de tidligere, forsaavidt de Vedkommende ere blevne dekorerede ved disse.

— Ifølge en i Geh. Ark. (Marskali. Aflev.) opbevaret den 27. Januar 1809 dateret Fortegnelse over de Personer, som antoges at ville møde den følgende Dag ved Ordensfesten, have, foruden Ordensherren, de fem i Ceremoniellet nævnte Prindser, Overofficianterne og Officianterne, formentlig Følgende indfundet sig: af Elefantridderne : Gehejmestatsministrene Grev Ernst Henrik Schimmelmann og Chr. Ditlev Fr. Reventlau (af hvilke der på Rosenborg findes henholdsvis et Miniaturportræt og et Brystbillede, malet af Jensen) ; derimod undskyldte Geh. Statsmin. Grev Chr. Giinther Bernstorff

[Original side 344]

16 Til Riddere af Elefanten: 1. M. * Grev Markus Gerhard Rosenkronex), Gehkfrd., 5. K., 2. M. Chr. Ludv. Stemann-), Gehkfrd., S. K., 3. M. Ernst Fr. Di'iring, Gen. Lieutn., Inspektør over hele Kavalleriet, S. K. Til Kommandører af Danebrog: 1. M. * Carl Fr. Hellfried, fhv. Stiftamtm., 2. Bernhard Detlev Staffeldt, Kmh., Gen. Major, Chef for det norske Jægerkorps, S. K. 1812, 3. Baron Kaj Lorents Brochdorff, Kmh., Kantsier for den holstenske Overret, S. K. 1811, D. M. 1813, 4. Baron Chr. Henrik Aug. Hardenberg-Reventlau, Kmh., Hofjægermester, D. M. 1812, 5. * Sten Andersen Bille, Kmh., Kommandør i Søetaten, Deputeret i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet, S. K. 1811, D. M. 1812, 6. * Fr. Gottschalck Haxthausen, Gen.

Major, første Deputeret i det norske Kommissariatskoll., Deputeret i Feltkommissariatet, Intendant for den norske Armé, Chef for sig- (af denne besidder Rosenborg et Miniaturportræt); af Storkorsene: Gehejmekonferentsraaderne Henrik Levetzau, Fr. Kåben, Grev Rosenkrone (der blev dekoreret med Elefantordenen) og* Joh. Rudolf Bjelke, Gen. Lieutn. Castenschiold , Overkammerjunker de la Caimette, Overliofmarskal Hauch, Kammerherre Niels Rosenkrands, Admiral Winterfeldt, Viceadmiral Wleugel, Overceremonimester Buchwald, Stiftamtmand Fr. Hauch, Konferentsraad Chr. Ludv. Schtltz, Kammerherre Grev Fr. Knutli, Gen. Major Berger, Stiftamtm. Baron Fr. Adeler, Viceadmiral Stookfleth, Grev Joachim Fr. Bernstorff, Amtmand Paul Chr.

Stemann (af hvem Rosenborg besidder et Portræt, malet af Jensen), den kejserlige franske Gesandt Didelot og Amtmand Grev Chr. Konrad Sofus Danneskjold-Samsø; derimod undskyldte Gen. Major Ewald sig (et Miniaturportræt af ham findes på Rosenborg). Den eneste Storkommandør af Danebrog Prinds Christian August af Augustenborg, senere Kronprinds i Sverig (Werlauff S. 37), var ikke tilstede. — den i Texten anførte Fortegnelse over de ved dette Ordenskapitul Dekorerede betegner en Stjerne, at den Paagjældende, ifølge den nævnte Liste, har været tilstede ved Festen. 1) Portræt af ham og hans Hustru Agnete Marie Hjelmstjerne findes på Rosenborg. '2) Afbildet på Haffners Tusktegning på Rosenborg. Brock, Den oldenb.

Kongeslægt S. 127.

[Original side 345]

17 det norske Landkadetkorps, Kommandant ad interim ved Aggershus Fæstning, S. K. 1811, 7. M. * Chr. Colbjømsen, EM., Justitiarius i Højesteret, S. K. 1811, D. M. 1813, 8. Nikolaj Emanuel de Thygeson, Stiftamtm. over Christiansands Stift, D. M. 1813, 9. Christopher Fr. Peter Theodor

Lowzow, Gen. Major, Chef for det oplandske Inf. Beg., 10. M. Hans Gram Holst, Gen. Major, Chef for det nordenfjeldske Inf. Reg., 11. * Joh. Kornelms Krieger, Kmh., Gen. Ådjutant, Kommandør i Søetaten, D. M. 1812, 12. M. * Biskop, Dr. og Prof. theol. Nikolaj Edinger Balle, D. M. 1812, 13. * Ove Malling1), Kfrd., Deputeret, S. K. 1811, D. M. 1813, 14. Lorents Henrik Fisker, Gen. Ådjutant og Kommandør i Søetaten, S.

K. 1812. Til Riddere af Danebrog: 1. * Adam Gottlob Krogh, Kmh., Major, Chef for det sjæll. ridende Jægerkorps, 2. Peter Anker-), Kmh., Yejintendant, K. 28/6 1809, S. K. 1812, 3. * Gerhard Sivers Bille, Kontreadmiral, Guvernør, 4. * Hans Lindholm, Kmh., Gen. Ådjutant, Kornmandørkapt. i Søetaten, K. 1811, D. M. 1812, 5. * Frants Christopher Biilow, Kmh., Gen. Ådjutant Oberst, Chef for Gen. Adjutantstaben, K. 1811, D. M. 1812, 6. * Fr. Konrad Holstein, Kmh., Oberstlieutn. , Chef for Livjægerkorpset, D. M. 1812, 7. * Peder Wormskjold, Kfrd., Deputeret, K. 1811, 8. Jakob Georg Chr. Adler, Overkonsistorialraad, Generalsuperintendent, K. 1811, 9. M. Chr. Matthias Jakob Johansen, Kfrd., Landfoged i Heide, 10.

M. Baron Chr. Ulrik Ditlev Eggers, Legationsraad, Overprokurør, K. 1812, 11. Dr. theol. Chr. Bastholm, Konfessionarius, 12. * Daniel Gotthilf Moldenhawer, Etatsraad, 13. * Ole Andreas Kierulff, Kommandør i Søetaten, Overekvipagemester ved Holmen, K. 1811, 14. * Chr. Magdalus Thestrup Cold, Etatsraad, Deputeret, K. 1811, 15. * Henrik CaUisen, Etatsraad, Prof., K. 1813, 16. * Chr. Yilh. Lange, Etatsraad, Deputeret, D. M. 1813, 17. M. Børge Risbrigh, Etatsraad, Prof., 18. * Poul Løvenørn, Kommandør i Søetaten, Gen. Ådjutant, D. M. 1812, 19. M. Didrik Hermann Hegewisch, Etatsraad, Prof., 20. Josef Peter Texier, Geh. Legationsraad, 21. Joh. Chr. Fr. Heinzelmann, Etatsraad, Landfoged i Sønder Ditmarsken, 22.

Georg Henrik Weber, 1) Hans Portræt, malet af Jensen, findes på Rosenborg. 2) Personalhist. Tidsskr. III. S. 383-384.

18 Etatsraad, Prof., 23. * Peter Harboe Frimann, Geh. Legationsraad, 24. * Andreas Hallander, Oberst, Stadshauptmand i Kjøbh., 25. Hans Knutzon, Etatsraad, Trondhjem, 26. * Theodor Joh. "Wegener, Oberst, Generalkvartermester, K. 1811, 27. M. Karsten Mebuhr, Etatsraad, Landskriver i Sønder Ditmarsken, 28. * Chr. Fr. Hansen, Overbygningsdirektør, D. M. 1813, 29. M. Jens Koustrup, Etatsraad, Konsul i Danzig, 30. Emanuel Blom, Amtm. over HjørringAmt, 31. Joh. Kehbinder, Legationsraad, 32. Gerhard Faye, Amtm. over Thisted Amt, 33. Joh. Fr. Carøe, Etatsraad, Birkedommer i Randers, 34. * Joh. Martin Schønheyder, Etatsraad, Kammeradvokat, D. M. 1813, 35. Grev Joh. Kaspar Herman Wedel-Jarlsberg , Amtmand over Buskeruds Amt, Medlem af den midlertidige Eegeringskommission for Norge, K.

1812, 36. M. * Didrik Adolf Recke, Oberstlieutn., 37. M. * Thomas Bugge, Justitsraad, Prof., 38. M. * Nikolaj Abildgård, Justitsraad, Direktør for Kunstakademiet, 39. * Lorents Bertelsen, Justitsraad, Bankkommissær, 40. * Peter Jessen, Justitsraad, Kabinetssekretær hos Kongen, D. M. 1812, 41. M. * William Brown, Kommerceintendant , 42. Frants Henrik Muller, Justitsraad, Direktør for Porcelænsfabriken, 43. * Konrad Daniel Linde *), Justitsraad, Zahlkasserer, 44. Jens Schou Fabritius, Kapt. i Søetaten, Chef for Frederiksværns Yærft, 45. Sigvard Urne Rosenvinge, Kapt. i Søetaten, 46. Georg Nikolaj Nissen, Legationsraad, Chargé d'affaires i Wien, 47. Georg Fr. Ulrik, Kapt. i Søetaten, Konsul i Algier, 48.

Joachim Didrik Brandis, Archiater, Prof., 49. M. * Andreas Kirkerup, Brandmajor i Kjøbh., 50. * Carl Yilh. Jessen, Kapt. i Søetaten, D. M. 1812, 51. Erik Otto Knoph, Direktør ved Røraas Kobberværk, 52. Carl Adolf Rothe, Kapt. i Søetaten, D. M. 1812, 53. * Joh. Georg Ludv. Manthey, Justitsraad,

Administrator for Porcelænsfabriken, 54. * Carl Eugen Aug. Hommel, Major af Artill., 55. M. * Stephan Didrik Kruse, 56. Michael Joh. Petronius Bille, 57. * Lars Fabritius, Kapitajner i Søetaten, 58. * Hans Chr. Hansen, Major, Chef for Helsingørs borgerlige Artillerikorps, 59. M. * Fr. Chr. Winsløw, 60. M. Georg Zoega2), 61. * Niels Treschow, Professorer, 62. * Georg Yilh. Bruel, Overførster, 63. * Chr.

Rothe, Kammerraad, Sekretær ved det sjæll. og fyenske Landvæsenskontor, 64. y) Leth og Wad, Dimitt. fra Herlufsholm Nr. 559. 2) A. D. Jørgensen, Georg Zoega, et Mindeskrift 1881.

[Original side 347]

19 Nikolaj Chr. Nissen, Bankdirektør, 65. Jonas Collet, Kammerraad, Foged for Nummedal og Sandsværd, 66. * Hans Top, Kammerraad, Postmester i Helsingør, forhen Prlieutn. i Søetaten, 67. * Kaj Fr. Tønder Krebs, Kapt. af Artillerikorpset, 68. Julius Høegh-Gnldberg, Kapt., Chef for Jægerkomp. af 1. jydske Inf. Eeg. 2. Bat, 69. Anton Tobias Liitzow, Kapt. i Artill., 70. * Hannibal Krieger, Stabskapt. i Marineregimentet, 71. * Andreas Bruun Meyer, Kapt. i Artill., D. M. 1812, 72. Georg Flemming Kørbye, Kapt., Kompagnichef i 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 73. * Johannes Krieger, Kaptlieutn. i Søetaten, K. 1811, 74. Thomas Fr. Westenholtz, Kapt, Kompagnichef i 1. jydske Inf. Eeg. 3. Bat., 75. Jens Peter Stibolt, Kaptlieutn.

i Søetaten, 76. Chr. Henrik Georg Friboe, Kapt. af Artillerikorpset, 77. Ulrik Anton Sehiønheider, 78. * Jean Jacques Suenson, Kaptlieutenanter i Søetaten, 79. * Thevis Wilde, Kaptlieutn. i Søetaten, Admiralitetsadj utant, 80. Andreas Glud, Kapt, Kompagnichef i 3. jydske Inf. Peg. 3. Bat., 81. Joh. Henrik Aug. Kohl, Kapt., Kommandant på Fæstningen Christiansø, 82. Maximilian Chr. Fr. Hommel1), Kapt., Interimskommandør for det lollandske Jægerkorps, 83. * Hans Rudolf Saabye-), Formand for Grosserersocietetet Konsul, 84. * Fr. Chr. Smith, Overkrigskommissær, Chef for Kommissariatets eller 2. Departements Kontor under Admiralitets-og Kommissariatskoll., D. M. 1812, 85. Gabriel Schanke Kielland, Agent, Stadskapitajn og Kjøbmand i Stavanger, 86.

* Erik Nissen Wiborg, Prof., 87! M. * Nikolaus Henrik Massmann, Sognepræst, 88. Jochum Nikolaj Muller, 89. Chr. Wulff, 90. Gotfred Hagerup, 91. Chr. Lorents Ferry, 92. Joh. Nikolaj Krag Hensier, 93. * Fr. Grotschilling, D. M. 1812, 94. Andreas Holsten, 95. Jørgen Konrad de Falsen, K. 1811, Prlieutenanter i Søetaten, 96. * Andreas Petersen Høyer, Søartill. Prlieutn., 97. Ole Worm, Prof., Rektor i Horsens, 98. * Peter Atke Castberg, Dr. med., Prof., Forstander for Døvstummeinstitutet, 99. * Thomas Lutken, Seklieutn. i Søetaten, 100. * Harald Rothe, Prlieutn. i Artill., 101. M. * Georg Joachim Grotschilling, 102. *Ove Chr. Pedersen, 103. * Christopher Joh. Fr. Hedemann, 104. Peder Rosenstand, 105.

* Poul Sandholt, D. M. *) Udslettet 1814 som idømt en Straf, der medfører den offentlige Agtelses Fortabelse. Statstid. 1814 Nr. 72. 2) Jvfr. II. S. 137.

[Original side 348]

20 1813, 106. * Magnus Bøeg, Seklieutenanter i Søetaten, 107. * Ludv. Ernst Fr. Prunst, Prlieutn. i ArtilL, 108. Knud Linde, D. M. 1812, 109. * Jens Seidelin, 110. * Lars Flor, 111. M. Peter Buhl, D. M. 1812, Seklieutenanter i Søetaten, 112. * Daniel Bernhard Castonnier, Seklieutn. af Livgarden til Fods, 113. * Hans Chr. Rømeling, Seklieutn. af det holstenske Skarpskytterkorpses l.Bat, 114. * Fr. Adolf "Wedelfeldt, Prlieutn. i ArtilL, 115. Joh. Henrik Pihl, Prlieutn. af det loll. Jægerkorps, 116. * Fr. Schwartz, Fændrik ved Prinds Christian Frederiks Regiment, 117. Hieronimus Vilh. Henrik Hildebrandt, Landfoged på Østerland Føhr, 118. Abraham Pihl, Provst og Sognepræst til Vange på Hedemarken, 119.

M. * Hans West, Konsul, 120. * Thomas Thårup, fhv. Theaterdirektør, 121. M. Peder Behn, Kasserer ved Hovedkassen i Rendsborg, 122. Andreas Schaft, Zahlkasserer i Christiania, 123. Greorg Vilh.

Pfingsten1), Forstander for Døvstummeinstitutet i Kiel, 124. Peter Justesen, Fyrinspektør på Anholt, 125. M. * Pierre Peschier, Grosserer, 126. Meincke, Kjøbmand i Trondhjem, 127. M. John Collet, Kjøbmand i Christiania, 128. * Nikolaj Abraham Holten, Stadsmægler i Kjøbh., 129. * Mads Jakobsen Tvermoes-), Hørkræmmer, Kirkeværge for Trinitatis Kirke i Kjøbh., 130. Chr. Fr. Grove, Maanedslieutn. i Søetaten, 131. * Søren Halkjær, Pælebukkemester ved Holmen, 132.* Thyge Bøiesen, Skibskapt. Til Danebrogsmænd : 1.

M. Charles Norberg, Kommerceraad, R. 1812, 2. * Bertel Nielsen Werness, Prlieutn. i den danske ArtilL Ba- *) Død 1827, 81 År gammel. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1829 Nr. 63. Biografi ved Abrahamson i Lahdes Saml. af Portræter, 6. Hefte. 2) Født 26/9 1768, Agent 1815, Borgerrepræsentant, død 23/5 1817. Under Bombardementet 1807 begav lian sig, efter at have sendt sin Hustru og sine 6 Børn ud på Christianshavn, til Trinitatis Kirke, hvor han, for at kunne slukke en mulig udbrydende Ild, lod anbringe Kar fyldte med Vand på Kirkens Loft; han rev Brandrørene ud af de nedfaldende Bomber og reddede således Kirken, medens hans egen Ejendom brændte. Hans Fornavn angives i Statskal. og i hans Bestalling som Agent urigtigt som Michael.

Meddelt af hans Sønnesønner Hr. Grosserer E. Tvermoes og Hr. Direktør i Landbygningernes Brandforsikkring G. Tvermoes. I Familien opbevares et Miniaturportræt af ham, som paatænkes lithograferet. (I Politivennen 1808 Nr. 524 og 529 omtales en Bombe og en Fuldkugle liggende på Kirkeloftet).

[Original side 349]

21 taillon, E. -8/c 1809, 3. Joh. Anton Kyhle, Seklieutn. ved det fyenske Inf. Eegiinents annekterede Batailloner, 4. Joh. Peter Klinge '), Seklieutn. i den danske Artill. Bataillon, 5. Henrik Gottlieb Klee, Seklieutn. ved det søndenfjeldske Inf. Eeg., 6. Jørgen Jørgensen, 7. Chr. Yilh. Hommel, Seklieutenanter ved det loll. Jægerkorps, 8. * Joh. Christopher Schottman, 9. * Joachim Chr. Esmann, 10. * Joh. Chr. West, 11. * Peter Ludv. Krause-), Kapitajner ved Kjobh. Brandkorps, 12. * Hans Mathiesen Stæhr, 13. Joh. Ernst Erik Fischer, 14. Ole Kierulff, 15. * Joh. Jørgen Hermansen, 16. * Heick Meinertz3), 17. * C. "W. Skansgård, 18. Peter Jakobs, Maanedslieutenanter i Søetaten, 19. Easmus Melsen Fisker4), 20.

Hans Chr. Axelsen, Maaneds- Artill. -Lieutenanter i Søetaten, 21. * Fr. Carl Emil Melsen, Stutmester i Frederiksborg, E. 1811, 22. * Didrik Henrik Petermann, 23. * Kaspar Fr. Hollander, 24. * Joh. Christopher Frost, Prlieutenanter af Kjøbh. Brandkorps, 25. * Joh. Christopher Pryjor, 26. * Joh. Joachim Schlage, Seklieutenanter af Kjøbh. Brandkorps, 27. Jens Christensen Kierulff, Kystbefalingsmand i Nørrejylland, 28. Otto Ferslev, Kapt. af 2. Afdeling ved Borgerskabet i Skagen, 29. * Addit, Borgerofficer i Næstved, 30. * Hans Chr. Knudsen, Skuespiller, 31. Sivert Knudsen Årflot5), Lensmand i Voldens Skibsrede på Søndmør i Bergens Stift, 32. Urban Jiirgensen, Uhrmager, 33. * Albrecht Holm, Undertold- og Konsumptionsbetjent i Kjøbh., 34.

Anton O. Grage, Kjøbmand og Skibsbygger i Eckernførde, 35. * Hans Henrik Pløtz6), Mekanikus, E. 1810, 36. * Laurits Holmblad, Farver ved det militære Uldmanufaktur, 37. * Lars Jensen Fuglesang, Skibsbygmester, 38. * Peder Jensen Gaaser, Underskibsbygmester, 39. * Fr. Christophersen, Mastemager ved Holmen, 40. * Jørgen Flørness, Kaperanfører, 41. * Jakob Jørgensen, Overgraver ved St. Petri tydske Kirke i Kjøbh., 3) Udslettet 1815. Statstid. 1815 Nr. 90. 2) Død pludselig *% 1811 under en Ildebrand i Borgergade. Statstid. 1811 Nr. 7. 3) Selmer, Nekrol. Saml. I. S. 97. 4) Udslettet 1813 på Grund af slet Opførsel. Statstid. 1813 Nr. 56. 5) Født 1759, død -1817. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1819 Nr. 24, med et Mindedigt af Klaus Frimann.

Halvorsen, Norsk ForfatterLexikon. 6) Weilbachs Kunstnerlexikon. Meddelt af Hr. Cand. juris Nyrop.

[Original side 350]

22 42. * Chr. Møller, Skipper på Christianshavn, 43. Andreas Bierk, Overstyrmand af Christiansands Distrikt, 44. Henning Schrol, Hørbereder på Brahetrolleborg, 45. Sand, Løber i kgl. Tjeneste, i Kiel, 46. * Hans Nielsen, Postbud ved Kjøbh. danske Brevpostkontor, 47. Haagen Hermansen, Overtømmermand af 1. Klasse Nr. 15, 48. Michael Jensen Bredahl, 2. Styrmand af Christiansands Distrikt, 49. Henrik Trux, 4. Styrmand, 50. Chr. Villars, Kanonér af Tøjlmskomp., 51. * Hans Jørgensen Melsen, 52. * Hans Olsen, Baadsmænd ved 1. Divisions l.Komp., 53. Melchior Basmussen, Kvartermester, 54. * Jens Bendsen, Matros af Sjæll. Distrikt, 55. Jakob Nielsen, Sættekvartermester af Christiansands Distrikt, 56. Erik Hansen, Soldat af det vesterlandske Inf.

Beg., 57. Andreas Andreasen, 58. Ole Bro vig, Matroser af Christiansands Distrikt, 59. * Andreas Ivanow, Kommandersergent ved norske Livregiments Grenaderkomp. , 60. * Andreas Hølzer, Underoff. af norske Livregiment, 61. Hans Christensen, 62. Joh. Caudrup, Overkanonerer ved Tøjhuskomp., 63. Peter Andersen, Kanonér ved samme Komp., 64. Nikolaj Clausen, 65. Carl Tange, Overjægre ved det sjæll. ridende Jægerkorps, 66. Joh. Hammer, Kvartermester ved samme Korps, 67. Otto Hansen, Overjæger ved samme Korps, 68. Fr. Hammer, Guide, forhen Jæger ved samme Korps, 69. Wegge, Overjæger ved det loll. Jægerkorpses Afdeling til Fods, 70. * Jørgen Møller, 71. * Anders Christen Theiss, Underofficerer af Livgarden til Fods, 72.

* Jens Jensen Tryderup, Garder af Livgarden til Fods, 73. * Joh. Mathias Mumm, Underoff. af Livgarden til Fods, 14. * Niels Pedersen Bierring, Garder af Livgarden til Fods, 75. Ole Christensen Gamstrup, Underoff. af 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 76. Vogn Nielsen Torsgård, Konstabel af den danske Artill. Brigades 22. Komp., 77. Christen Andersen Ullerup, Furer ved 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 78. * Jørgen Møller, 79. * Balthasar Weiebach, Brandmestre ved Kjøbh. Brandkorps, 80. * Andreas Koch, 81. * Joh. Chr. Beytelmann, Straalemestre ved samme Korps, 82. * Joh. Mathias Hinckel, 83. * Kaspar Laurits Paaske, Brandsvende ved samme Korps, 84. * Kaspar Møller, Bombardér ved Kjøbh. borgerlige Artilleri, 85.

* Poul Nielsen Halberg, Artillerist ved Kjøbh. borgerlige Artill., 86. Joh. Gottlieb Christian! ved det sjæll. ridende Jægerkorps, forhen borgerlig Artillerist, 87. * Peter Spang, Overkonstabel ved Kjøbh. borgerlige Artill., 88. * Frants Gedey, Artillerist ved samme Artill., 89. Peter Hansen

[Original side 351]

23 Kierum, 90. Ole Andersen Øverød, 91. * Peter Øverød, Gardere af Livgarden til Hest, 92. * Anders Christensen Overhornbæk, 93. * Morten Jensen Sønderørum, i Året 1807 Ryttere ved det slesvigske Rytterregiment , 94. * Carl Kranse, Jæger ved norske Livregiments 2. Bataillons Jægerkomp., 95. * Joh. Anders , helbefaren Matros fra Tårs, 96. * Hans Peter, anden Tømmermand af 5. Klasse Nr. 110, 97. Hans Ude, Underkanonér på Christiansø, 98.* Poul Knudsen, Overkonstabel af Artillerikorpsets 1. Komp., 99. * Peder Jeppesen, Konstabel af samme Komp., 100. * Ammund Bergersen, Overkonstabel af Artillerikorpsets 4. Komp., 101. * Christen Jonassen, Konstabel af 8. Komp., Artilleristerne 102. Hans Christensen af Artillerikorpsets l.Komp., 103.

* Mels Jensen Paderup1) af 4. Komp., 104. Peder Andersen af 5. Komp., 105. * Hans Jensen Kock 2) af 9. Komp., 106. * Christopher Olsen, Furer af Artillerikorpsets 1. Komp., 107. * Henrik Nikolajsen, Overkonstabel af Artillerikorpsets 5. Komp., 108. * Jens Pedersen Jennum, Konstabel af Artillerikorpsets 5. Komp., 109. * Matthias Zadoffsky, Artillerist af frederiksværkske Kommando, 110.* Hans Jørgensen af Ramsølille, 111. * Yilh. Pedersen af Broderup, 112. * Hans Jensen af Hestetag i Ørsted Sogn, 113. * Niels Andersen af Assingløse i Danstrup Sogn, 114. * Hans Nielsen af Søllerød, 115. Joh. Hansen af Kagstrup, 116. * Lars Jørgensen af Jersie, 117. * Hans Sørensen af Ramsølille,

118. Chr. Kjøbenhavner af Yeby, 119.

* Jens Mortensen afSnadeløv, samtlige af den danske Artilleribataillon, 120. * Peder Jensen3), Artillerist, 121. * Niels Andersen, Underkanonérsmath af 3. Divisionskomp. Nr. 37, 122. * Mads Christensen Balleby 4), Artillerist, kommanderet ved Kystkanonererne, 123. Markus Monrad, norsk Matros, 124. Lars Refsvindinge, Skarpskytte i 1807 ved det jydske Skarpskytterkorps, 125. * Henrik Maroldt, Kommandersergent af norske Livregiments 2. Bataillons Jægerkomp., 126. * Chr. Jørgensen, Underkonstabel af Artillerikorpsets 4. Komp., 127. Chr. Rieper af Tersløsegård, kgl. Forvalter på Sorø Akademies Gods, 128. Jørgen Hansen af Rersø, Skipper og Selvejergårdmand. *) Udslettet 1814 som idømt Straf for en Forbrydelse, der medfører den offentlige Agtelses Fortabelse.

Statstid. 1814 Nr. 22. 2) Udslettet 1811 på Grund af Tyveri. Statstid. 1811 Nr. 100. 3) Udslettet 1812 på Grund af Absentering. Statstid. 1812 Nr. 99. 4) Udslettet 1811 på Grund af Tyveri. Statstid. 1811 Nr. 100.

[Original side 352]

24 Efter at Ceremonien på Bosenborg var endt , samlede Bidderne af Elefanten, Storkorsene, Kommandørerne og Bidderne af Danebrogsordenen saavelsom Danebrogsmændene sig på Kongens Palais på Amalienborg, hvor Bidderne af Elefanten og Storkorsene af Danebrog i Ordensdragt spiste ved Kongens Taffel, der var på 40 Couverts, medens Kommandørerne, Bidderne og Danebrogsmændene spiste ved fire Gaia Marskalstaffeler på 300 Couverts; Danebrogsmændenes Taffel præsideredes af Ordenernes Viceceremonim ester. Om Aftenen, da der var Cour og Apartement og derefter de kongelige Taffeler på 180 Couverts, var hele Staden illumineret; adskillige saavel offentlige som private Bygninger, hvoriblandt Generalpostamtets Gård, asiatisk Kompagni, Vajsenhusets Gård, Frimurerlogen, Bau's Gård (Hotel d' Angleterre) m.

fl., udmærkede sig ved skjønne Transparenter1). Den næste Ordensfest skulde ifølge det aabne Brev af 28. Juni 1808 have været afholdt den 15. April på Bosenborg, men hverken 1809 eller senere blev der på denne Dag afholdt Ordenskapitul ; derimod blev der den 28. Juni 1809 atter afholdt et saadant på Bosenborg, idet man på Grund af Afstanden fraveg Bestemmelsen i det aabne Brev, at Festen på bemeldte Dag skulde afholdes i Frederiksborg Slotskirke, hvor Kapitulet aldrig er blevet holdt.2) Ifølge Ceremoniellet, der *) Statstid. 1809 Nr. 10, 11. — Det var paatænkt kort efter Kongens Fødselsdag at gjore Landgang i Skaane over Isen, men denne Plan strandede på Grund af det Omslag i Vejret, som allerede var indtraadt, før Processionen gik for sig.

og som om Aftenen under Illuminationen gik over til Tøvejr. WerlaufF S. X, 35. 2) Werlauff S. 37—38.

[Original side 353]

25 i det Væsentlige er det samme som ved den første og de senere afholdte Ordensfester, deltoge af Prindserne kun Christian Frederik og Ferdinand samt Frederik af Hessen i Højtideligheden, ved hvilken Følgende bleve udnævnte1): Til Storkors af Danebrog: 1. M. Pierre Guillaume Gratien, Gen. Lieutn., Øverstkommanderende for det hollandske Armékorps. Til Kommandører af Danebrog: 1. Carl Henrik Vilh. d'Anthing, Gen. Major i holl. Tjeneste, 2. Jean André Stedmann, Oberst, Chef for Generalstaben i holl. Tjeneste, 3. David Esaias Bocle, Oberst, Chef for det holl. ridende Artill., 4. Joh. Martin Behr, Oberst, Chef for det 6. holl. Reg., 5. Louis Joseph Xavier Yeizier, Oberst, Chef for det 9. holl. Reg., 6.

Albert Dominicus Trip, Oberst, Chef for det 2. holl. Kyrasser-Reg., 7. Jean Baptiste Gratien Vallet, Oberst, Adjoint af Generalstaben i holl. Tjeneste, 8. M. Ezechias Henrik Stricker, Gen. Lieutn., fhv. Kommandant på Kronborg, 9. Carl Telleqvist, R., Gen. Major, Chef for det 2. jydske Inf. Reg., kommanderende General i Nørrejylland, 10. Peter Anker, R.-8/il809, Kmhr., Generalvej intendant i

Norge, S.K. 1812, 11. Grev Magnus v. Dernath, Kmhr., Deputeret i Økonomiog Kommercekoll. og i Feltkommissariatet i Kiel, S. K. 1811, 12. M. Henrik Chr. Harboe, Gen. Major, Chef for det oplandske Dragon-Reg., S.K. 1812, 13. Peter Tobiesen, Gen. Major, Chef for det vesterlenske Inf. Regi, Kommandant i Christiansand, 14.

Markus Gjø Rosenkrantz, Kmhr., Aintm. over Smaalenenes Amt, Medlem af den midlertidige Regeringskommission for Norge, S. K. 1812, D. M. 1813, 15. M. Joh. Burchard Munnich, Gen. Major, Chef for det oldenborgske Inf. Reg., S. K. 1812. Til Riddere af Danebrog: 1. Jean Baptiste Michelin, Oberstlieutn. og Gen. Adjut. i holl. Tjeneste, 2. David Schindler, Kapt, Adjoint af Gea) Statstid. 1809 Nr. 67, Statskal. Der synes ikke at være bleven holdt nogen Tale ved dette Kapitul. WerlaufF S. 39.

[Original side 354]

26 neralstaben i holl. Tjeneste, 3. Migeon, Kapt., Major og Adjoint af Generalstaben i samme Tjeneste, 4. Carl Aug. Yilh. Driberg, Kmhr., Generalkrigskommissær for Søog Landetaten i Danmark, K. 1812, 5. Fr. Chr. Ang. Roepstorff, Kmhr., Overstntmester, 6. Peter Severin Fønss, Kmhr., Amtm. over Randers Amt, 7. M. Morten Hjorthøy, Kfrd., Borgermester, D. M. 1812, 8. Kaspar Yoigt, Etatsraad, Baron til Flotbæk, 9. M. Georg Fr. Frelsen, Etatsraad, Deputeret i Gen. Toldkammeret, 10. Carl Ferdinand Suadicani, Etatsraad, Dr. med., Physikus i Slesvig, 11. M. Chr. Knudsen, Etatsraad, Deputeret i det danske Kancelli, 12. M. Hans Haagen, Etatsraad, 13. Peter Bech, Etatsraad, Yice-Borgermester, 14. Hans Rostgård Bruun, Oberst, Land- og Søkrigskommissær i det 2.

sjæll. Distrikt, 15. M. Peter Hansen, Biskop i Fyens Stift, Dr. theol., Prof., 16. Peter Outsen Boysen, Biskop i Lollands og Falsters Stift, 17. Didrik Carl Lorentz, Oberst, Kommandør for Landkadetkorpset, 18. Hans Chr. Snedorif, Kommandørkapt, Chef for Søkadetkorpset, D. M. 1812, 19. Peter Norden Sølling, Kommandørkapt. i Søetaten, 20. Johan Wolffgang Haffner, Generalkvartermesterlieutn., D. M. 1812, 21. M. Chr. Fr. Abercron, Oberstlieutn., Bataillonskommandør i oldenborgske Inf. Reg., 22. Mathias Friis, Oberstlieutn. å la suite af Kavall., 23. Andreas Gram Heide, Oberstlieutn. af Yejkorpset, 24. CarlFr. Fabritius Tengnagel, Kommandørkapt. af Søetaten, 25. Carl Fr. Seyfarth, Oberstlieutn., Bataillonskommandør i oldenborgske Inf.

Reg., 26. Peter Jørgen Cloumann, Justitsraad, Foged i Øvre Tellemarkens Fogderi, 27. M. Nikolaj Lysholm, Agent, Stadshauptmand i Trondhjem, 28. M. Christopher Qvist, Agent i Aalborg, 29. M. Carl Chr. Holch, Kapt. i Søetaten, Konsul i Tunis, 30. Henrik Flindt, Premiermajor i Husar-Reg., 31. Fr. Yictor Moltke, Major, Kommandør for holstenske Inf. Reg. 3. Bat., 32. Carl Chr. Spath, Major i HusarReg., 33. Fr. Mourier, Major, Forstander for Artill. Kadetinstitutet, D. M. 1813, 34. Adam Mogens Wenzel Haffher, Overkvartermester, D. M. 1812, 35. Chr. Fr. Glode du Plat, Overkvartermester, Forstander ved det danske Militærinstitut, D.M. 1812, 36. PrindsFr.Yilh. Paul Leopold til Holsten-Beck, Overkvartermester , 37.

Jakob Melsen, 38. M. Thomas Bagge, Agenter, Administratorer for det ankerske Fideikommis, 39. Joh. Pohlmann Widing, Major ved nordenfjeldske Inf. Reg., 40. Ejler Hammond, Amtsprovst for Kjøbh. Amt, 41. Peder Aug. Wedel, Amtsprovst for Svend-

[Original side 355]

27 borg Amt, Dr. phil., 42. Jens (rettere Jeppe) Smith1), Prof., Lic. med., 43. M. Werner Hans Fr. Abrahamson, Kapt. af Artill. , 44. Henning Castberg Lohmann , Kapt. i bergenhusiske Inf. Reg., 45. Carl Fr. Vilh. Wilcken, Kapt, Chef for Jægerkomp. i oldenborgske Inf. Reg. 2. Bat., 46. Hans Rudolf Juel, Ritmester, Chef for fyenske ridende Jægerkorps, 47. Chr. Fr. Langeland, Kapt. i 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 48. Joh. Detlev v. Qvalen, Kapt., Chef for Jægerkomp. af holstenske Lif. Reg. 3. Bat., 49. Vilh. Jiirgensen, Kapt., Chef for det leierdalske lette Inf. Komp. af bergenhusiske Inf. Reg., 50.

Helle Fr. Grønvold, Kapt. i nordenfjeldske Inf. Reg., 51. Niels Schiøtt, Kapt. af Artill.-Korpsets norske Brigade, 52.

Kaspar Fr. Munthe Bruun-), 53. Hartvig Kaas Munthe, Kapitajner i bergenhusiske Inf. Reg., 54. Fr. Løvenørn Bardenfleth, Divisions-Kvartermester, 55. M. Carl Fr. Engelbrecht Køppen, Kapt. i nordenfjeldske Skiløberbataillon, 56. Joh. Arnt Hals, Kapt. i søndenfjeldske Inf. Reg., 57. Joh. Eberhard Fr. Gartner, Stabskapt. i slesvigske Jægerkorps, 58. Carl Adolf Dahl, Kancelliraad, Byfoged i Frederikshald, Sorenskriver over Ide og Marker, 59. Otto Fr. Rasch, D. M. 1813, 60. Yilh. Møller, 61. Peder Mandrup Tuxen, 62. Andreas Chr. de Cederfeld, Prlieutenanter i Søetaten, 63. Joh. Carl Fr. Keil, Regimen tskirurg ved oldenb. Inf. Reg., 64. Joachim Fr. Schultz, Prlieutn. i søndenfjeldske Inf. Reg., 65.

Thomas Iversen Koed, Prlieutn. å la suite i fyenske Inf. Reg. 3. Bat., 66. Peder Myhre, 67. Svend Kornelius Bruun, Prlieutenanter i søndenfjeldske Inf. Reg., 68. Baron Ludv. Carl Christoph Lilliencron, Prlieutn. i holstenske Skarpsky tterkorpses 1. Bat., 69. Aug. Fr. Krohn, Prlieutn., Adjutant ved oldenb. Inf. Reg., 70. Peter Konrad Ludv. Muck, Prlieutn. i oldenb. Inf. Reg., 7 1 . Lars Torgersen Bierkebek, Prlieutn. i den norske lette Inf. Bat., 72. Bertel Melsen Werness, D. M. 28/i 1809, Prlieutn. i den danske Artill. Bat., 73. Chr. Yilh. Seip, Prlieutn. i nordenfjeldske Inf. Reg., 74. Kaspar Johannes Bentzon, Prlieutn. ved Jægerkomp. i 1. jydske Inf. Reg. 2. Bat., 75. Woldemar Fremming Beichmann3), Prlieutn.

i sjæll. Skarpsky tterkorpses 1. Bat., 76. Jens Hoffmann, Prlieutn. i HusarJ) Født 1759, død 1821. Hans Autobiografi, forfattet 1812, er udgiven 1823 af Chr. Smith. 2) Personalhist. Tidsskr. III. S. 360 Stamtavle I. 3) Personalhist. Tidsskr. III. S. 384—385.

28 Eeg., 77. Henrik Gerner '), Prlieutn. å la suite ved norske Jægerkorps, 78. Chr. Carl Gabel Sulir, Prlieutn. i 2. jydske Inf. Eeg. Jægerkomp., 79. Georg Fog, D. M. 1812, 80. Peter Urban Bruun, 81. Tøger Emil Eosenørn, 82. Aug.Didrik Schultz, Seklieutenanter i Søetaten, 83. Just Fr. Eahsted, 84. Johannes Ewald, Seklieutenanter i Husar-Eeg., 85. Hans Peter Gustav Beck, Seklieutn. i Artill.-Korpset, 86. Andreas Carl Beck, Seklieutn. i Husar-Eeg., 87. Johannes Wilstrup, Seklieutn. i den danske Artill.-Bat., 88. M. Joh. Fr. Eosendalil, 89. M. Fr. Gottlieb Hiibbinett, 90. Carl Moltke, Seklieutenanter ved holstenske Inf. Eeg. 3. Bat., 91. Easmus Eosing Bull-), Seklieutn. i nordenfjeldske Inf. Eeg., 92.

Chr. Claus Gill, 93. Guttorm Eustad, Seklieutenanter i norske Jægerkorps, 94. Mathias Bodum, Seklieutn. i søndenfjeldske Inf. Eeg., 95. Mathias Seip junior, Seklieutn. i nordenfjeldske Inf. Eeg., 96. Erik Møller, Seklieutn. i tellemarkskelnf.Eeg., 97. Johannes Nikolaj Klocker, Seklieutn. i norske Jægerkorps, 98. Fr. Chr. Schouboe, Sekretær og Institutforstander, 99. N. P. Warendorff, Maanedslieutn. i Søetaten, 100. Kornelius Thomas Eønnau, Provst og Sognepræst til Opdal i Trondhjems Stift, 101. Chr. Nielsen Krarup, Sognepræst til Vivild og Vejlby i Århus Stift, ln2. Chr. Eister, Foged i Ørkedals og Guldals Fogderi, 103. Peder Heuch, Kjøbmand i Kragerø, 104. Jakob Aal, Ejer af Næs Jernværk, 105.

M. Niels Anker3), Grosserer i Frederikshald, 106. M. Niels de Bang, Proprietær til Sparresholm i Sjælland, 107. Lars Eejnertsen, D. M., Bodeanfører ved Kystværnet på Lister i Christiansands Stift, 108. Kaspar Wolf sen, Kaperfører fra Kjøbh. Til Danebrogsmænd : 1. Markus Fr. Voigt, Slotsforvalter ved Frederiksberg Slot, 2. Fr. Luclv. Holbøll, Gartner i den botaniske Have, 3. Peter Lindegård4), Gartner ved Bosenborg, 4. JohanPeter Colding5), Studiosus philosophiæ og Aérostatiker, 5. Dirk Corneliussen, konst. Schout i store Magleby på Amager, r) Leth ogWad. Dimitt. fra Herlufsholm Nr.

653. 2) Udslettet 1814, »da han har gjort sig uværdig; til at bære Hs. Majestæts Orden«; Statstid. 1814 Nr. 101.

3; Personalhist. Tidsskr. III. S. 382—383. 4) II. S. 68 Anm. 1. 5) II. S. 140 ff., Erslews Forf. Lexikon. Om hans Ballonforsøg i Frederik den Sjettes Tid findes nærmere Oplysninger i det Følgende.

[Original side 357]

29 6. Lars Larsen, Skibsbygmester, R. 1812, 7. Marstrand, Mekanikus, 8. Joh. Ludv. Mansa1), Slotsforvalter og Gartner ved Fredensborg Slot, 9. Hans Barlien, Mekanikus og Uhrmager i Trondhjem, 10. Jens Mogensen Linde, Farver i Skanderborg, 11. Dirk Albert Ribers, Bager i Dragør, 12. Chr. Albrecht Jørgensen, Maanedslieutn. i Søetaten, 13. Søren Ploug, Kjøbmand og Anfører for Borgerbevæbningen i Faaborg, 14. Chr. Wilken Kyhl, Rustmester ved Artill.-Korpset, R. 1812, 15. Lorenz Lorenzen, Distriktskirurg på Samsø, 16. Chr. Møller, Magasinforstander i Itzehoe, R. 1811, 17. Albrecht, Kommunitetsforvalter i Roskilde, 18. Peter Riffelsen, Mekanikus, 19. Fr. Saust, Skovrider og Befalingsmand for Kystmilitsen på Jægerspris Gods, 20.

Hans Peter Severin Sørensen, fhv. Livjæger i Livjægerkorpset, 21. Peter Fr. Schmidt, ved Forstinstitutet, forhen ved Guidekorpset, 22. Bernt Tønsberg, 23. Ugland, Kaperførere fra Arendal, 24. Mathias Otterbeck, Skipper fra Tønsberg, 25. Abraham Skalle, Skipper . på en armeret Slup fra Lillesand i Norge, 26. Mikkel Børre, Skipper fra Randers, 27. Johannes Fasting, Hof-Trompet- og Yaldhornmager, 28. Peter Birch, Undergraver ved Garnisonskirken i København, 29. Peter Konig, Korporal af norske Livregiment, 30. Ulrich, Underoff. af 1. jydske Inf. Reg., kommanderet på Egholm ved Aggersø, 31. Villads Poulsen Elsø, Korporal ved Jægerkomp. i 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 32. Peder Svendsen Thorup, Underbefalingsmand ved Kystmilitsen i Thisted Amt, 33.

Christen Andersen, Konstabel ved den danske Artill.-Brigades 1. Komp., 34. David Simonsen, Konstabel ved den danske Artill. Brigades 5. Komp., 35. Christopher Madsen Stabek, 36. Jeppe Pedersen Tverstedt, Musketerer af 3. jydske Inf. Reg. 3. Bat, 37. Erik Andersen, norsk Matros af Frederikshalds Distrikt, 38. Mels Andersen Gønsberg, norsk Sømand, 39. Tyrken Andersen fra Øster Risør, 40. Henrik Eliotsen fra Christiansand, norske Søfolk, 41. Torkild Terreldsen, Tømmermand på Kaperfører Tønsbergs Kaperslup fra Arendal, 42. Ammund Abrahamsen, Rodeanfører ved Kystværnet på Lister i Christiansands Stift, 43. Peter Chr. Melsen, Kystværn sammesteds, 44. Anders Larsen Breed, Jæger af Kongens Reg. 4. Bat.

Jægerkomp., 45. Ørbeck, Underjæger af det sjæll. Jægerkorpses 1. Komp., 46. Mels Madsen Elsborg, Garder ved 1. Komp. af LivJ) Død 1820, 80 År gammel. Statstid. 1820 Nr. 33.

[Original side 358]

30 garden til Fods, 47. Chr. Fr. Hausler *), Kommandersergent af danske Livregiments Jægerkomp. i 2. Bat., 48. Asmus Schiitt, 49. Hinrik Harm, 50. Peter Wilse, 51. Claus Rohr, 52. Claus Horst, 53. Jiirgen Duncker, 54. Peter Wilckens, 55. Hans Hauschild, 56. Claus Dancker, 57. Aug. Sellmer, Jægre af holstenske Inf. Peg. 3. Bat. Jægerkomp., 58. Fr. Scharpp, Halvmaaneblæser af samme Jægerkomp., 59. Loop, Kommandersergent, 60. Peter Ruscli, Sergent, begge af bemeldte Bat., 61. Brachstedt, Korporal, 62. Ahrentz, Underoff., begge af bemeldte Bat. 2. Komp., 63. Freese, 64. Marx Behrens, 65. Yoss, 66. Doose, 67. Mordhorst, 68. Blocker, Underofficerer af bemeldte Bat., 69. Aug. Schmidt, Musketer af samme Bat.

2. Komp., 70. Peder Chr. Dahl Scholberg, Vicekorporal af oldenborgske Inf. Reg. 1. Komp., 71. Jochim Heinrich Christopher Briigmann, Vicevagtmester af Husar-Reg. 2. Eskadron, 72. Claus Studt-) fra Amtet Trittau, 73. Detlef Fr.' Gamm fra Nettelsee, 74. Andres Paulsen af Amtet Tønder, Husarer af 2. Eskadron, 75. Carl Chr. Croytz, Yice vagtmester af Husar-Reg. 6. Eskadron, 76. Poul

Mkolaj Ewers, 77. Joh. Nikolaus Fr. Kreuz, 78. Willi. Lein, 79. Klaus Blocker, 80. Kaspar Lorens, 81. Jasper Crohn, Husarer af 6. Eskadron, 82. Sigismund Olsen, 83. Enger, 84. Jullie, Underjægre af norske Jægerkorpses Livkomp., 85. Torgersen, 86. Bye, 87. Welta, Jægre af bemeldte Korpses 2. Komp., 88. Dahl, Furer af bemeldte Korpses 3.

Komp., 89. David Løchen, Underjæger af samme Komp.? 90. Ole Berg, Halvmaaneblæser af Korpsets 4. Komp., 91. Heggum, Yaabenmester ved norske Jægerkorps, 92. Ole Hansen, Grenader, 93. Enger, Korporal, 94. Halvor Erichsen, Halvmaaneblæser, 95. Johannes Petersen, 96. Hans Olsen Ask, Skarpskytter, samtlige af nordenfjeldske Inf. Reg., 97. Sandem, Korporal af Regimentets 7.Musketerkomp., 98. Sørum, Korporal af samme Reg. 3.Grenaderdivision, 99. Erik Larsen, 100. Ole Klenietsen, 101. *) Han havde i 1807 mistet sin venstre Arm i et Udfald mod Englænderne ; efter 28 Års Tjeneste som Underofficer blev han 1810 udnævnt til Branddirektør i Ribe Amt, fra hvilket Embede han på Grund af Svagelighed blev entlediget 1821 med en årlig Pension af 500 Rdlr.

Landbygningernes Brandforsikkrings Forestillingsprotokol. 2) Udslettet 1810 som idømt ved Krigsret en Straf, som medfører Ærens og den offentlige Agtelses Fortabelse. Statstid. 1810 Nr. 62.

[Original side 359]

31 Clir. Hansen, 102. Jens Christiansen, 103. Jakob Gulbrandsen, 104. Peder Hansen, Grenaderer, 105. Fr. Løchen, 106. Ammuncl Pedersen, 107. Ole Bierge, Musketerer, 108. Johannes Pedersen, 109. Anders Dietrichsen, Grenaderer, alle af samme Reg., 110. Anders Ølmen, 111. Johannes Korstad, 112. Peder Iversen, Grenaderer, 113. Lars Svendsen Jam, 1 14. Zacharias Svendsen Boe, Musketerer, samtlige af bergenhusiske Inf. Reg., 115. Thore Thoresen, Korporal af den norske lette Inf. Bat. solørske Komp., 116. Peder Hansen, let Infanterist af samme Bat. oudalske Komp., 117. Daniel Pedersen, Korporal af bemeldte Bat, 118. Erik Lien, Korporal af den norske lette Inf. Bat. eidsvoldske Komp., 119. Ole Eriksen, Musketer af oplandske Inf.

Reg. læssøeske Komp., 120. Joen Pedersen, Musketer af samme Reg. leuthenske Komp., 121. Tosten Rasmussen, Musketer af samme Reg. vaageske Komp., 122. Ole Olsen Lunke, 123. Erik Rougnæs, Grenaderer af 2. trondhjemske Grenader-Bat. 4. Division, 124. I. Houge, Korporal af søndenfjeldske Inf. Reg., 125. Tosten Eriksen, Sektionsanfører ved Kystværnet på Jedderen i Stavanger Amt, 126. Christen Pedersen Boldsen fra Randers, Styrmand på Koffardigaleasen Helene Charlotte, 127. Carl Kempf, Sergent af det oldenb. Inf. Reg. 2. Bat. 5. Komp., 128. Gregorius Hollas, Underoff. af samme Reg. 7. Komp., 129. Carl Fr. Misbach, Underoff. af samme Reg. 2. Bat. Jægerkomp., 130. Amund Oswaldt , Underoff. af samme Reg.

2. Bat. Jægerkomp., 131. Asmus Meyer, Musketer af samme Reg. 2. Bat. 5. Komp., 132. Henrik Loose, Musketer af samme Reg. 6. Komp., 133. Michel Giilck, Musketer af samme Reg. 7. Komp., 134. Peter Petersen, Underkanoner smath af 3. Division 1. Artill.-Komp. Nr. 58 af Artilleriskolen, 135. Albert Alexi, Jæger af norske Livregiments Jægerkomp. Efter at Orden shøj tideligheden på Rosenborg Slot, hvilken var begunstiget af det skjønneste Vejr, var til Ende, vare samtlige Riddere af Elefanten og Storkorsene af Danebrog i Ordensdragt tilsagte at spise på Amalienborg ved Kongens Middagstaffel, som var på 34 Couverts; Kommandørerne og Ridderne af Danebrog spiste ved tre Gaia Marskalstaffeler på 200 Couverts og Danebrogsmændene ved et Taffel på omtrent 100 Cou-

[Original side 360]

32 Terts. Anretningen var meget smagfuld og glimrende. Yed det kongelige Taffel serveredes på Flora Danica Servicet, og på Taffelet stode ni kostbare Sølvterriner, der kun brugtes ved højtidelige Lejligheder. Skuespiller, Danebrogsmancl Knudsen afsang ved Taffelet, efter at han iforvejen havde udbedt sig Tilladelse dertil, følgende af ham selv forfattede Sang: Et Bæger for Fredrik, vor Fader, vor

Yen! Erkjendtlige Hjerter ham signe! Kom, sværger enstemmigt, I Dannemarks Mænd, Dyd og i Daad ham at ligne! Kun Fædrelandskærlighed hjemler os Krav Til Hæderens Tegn, som hans Naade os gav! Du være os helligt, o elskede Pant! Kun Borgersind kan Dig fortjene; Hver Mand, som hint herlige Yidnesbyrd vandt, Med Brødre sig tro vil forene Og love at virke af inderste Sjæl For Frederiks Hæder og Dannemarks Yel!1) Yed Ordensfesten på Rosenborg den 28.

Januar 1810, i hvilken Prind s Frederik af Hessen, Heitugen af Augustenborg samt Prindserne Christian Frederik og Ferdinand deltoge, bleve Følgende udnævnte:-) Til Riddere af Elefanten : 1. Henrik Levetzau, Gehkfrd., S. K, 2. M. Chr. Fr. Numsen, Gehkfrd., Direktør ved Øresunds Toldkammer, S. K. Til Kommandører af Danebrog: 1. * Grev Otto Joachim Moltke, Direktør i Rente- *) Statstid. 1809 Nr. 68, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1809 Nr. 76, Werlauff S. 37—38, 39. 2) Statstid. 1810 Nr. 9, 10, Statskal., Ceremoniellet; i dette og de følgende Ceremonieller ere Bestemmelserne om Storkommandører udeladte. — De med * Betegnede mødte personlig og modtoge Ordens- og Hæderstegnene af Kongens egen Haand; den samme Bemærkning gjælder med Hensyn til Ordensfesterne i de følgende År.

[Original side 361]

33 kammeret, Kmh., D. M. 1812, 2. Konrad Daniel Blucher, Overpræsident i Altona, Kmh., D. M. 1812. Til Riddere af Danebrog: 1. * Baron Adam Christopher Knnth til Lilliendal, Kmh., Kystmilitsoverbefalingsmand , 2. Carl Ludv. Gustav Warnstedt, Kmh., Hofjægermester i det 2. holstenske Forstdistrikt, 3. Grev Carl Emil Moltke, Kmh., overordentlig Gesandt hos Kongen af Holland, K. 1813, 4. Aug. Nikolaj Carl Kardorff, Gen. Major, Chef for Livregimentet Byttere, K. 1812, 5. * Baron Hans Holsten, Kmh., Kapt. i Søetaten, D. M. 1812, 6. M. Gustav Adolf A'arendorff, Gen. Major, Chef for det slesvigske Inf. Reg., K. 1812, 7. Chr. Sigfred Bassewitz, Gen. Major, Chef for det sjæll. Rytter-Reg., 8. * Ancher Yilh.

Fr. Bornemann, Generalauditør for Danmark og Hertugdømmerne, Deputeret i Gen. Kommiss. Koll., 9. M. Gotfred Petersen, Kfrd., Vicekantsler i den slesvigske Overret, K. 1811, 10. Fr. Julius Bech, Biskop over Aggershus Stift, Dr. theol., D. M. 1812, 11. * Carl Wigand Falbe, Kfrd., Justitiarius i Lands- Over- samt Hof- og Stadsretten, 12. M. Knud Holtermann, Kfrd., Højesteretsassessor, K. 1813, 13. * Peter Feddersen, Etatsraad, Højesteretsassessor, 14. M. * Chr. Jansen, Etatsraad, Deputeret i det slesv.-holst. Kancelli, 15. * Joh. Fr. Yilh. Schlegel, Etatsraad, Dr. og Prof. juris, 16. M. * Jøns Mathias Ljungberg, Etatsraad. Deputeret i Gen. Land- Økon. og Komm. Koll., 17. * Andreas Bjørn Rothe, Etatsraad, Deputeret i det slesv.-holst.

Kancelli, 18. * David Monrad, Etatsraad, Postdirektør, 19. Chr. Hein, Gen. Krigskommissær i det slesv. Distrikt, 20. Henrik Fr. Roepstorff, Gen. Krigskommissær i det holstenske Distrikt, 21. * Carl Grove, Gen. Krigskommissær, Deputeret i Admiralitets- og Kommiss. Koll., 22. Joh. Daniel Lavætz, Etatsraad i Altona, 23. Kaspar Sigfred Gæhler, Etatsraad, Borgermester i Altona, 24. M. Joh. Nordal Brun, Biskop over Bergens Stift, K. 1812, D. M. 1813, 25. Jens Bloch, Biskop over Viborg Stift, Dr. theol., 26. Andreas Birch, Biskop over Århus Stift, Dr. og Prof. theol., 27. Mathias Bonsach Krogh, Biskop i Nordlandene og Finmarkens Amter, 28. * Hans Nikolaj Arktander, Amtm. over Frederiksborg Amt, 29.

Rasmus Jansen, Biskop over Aalborg Stift, 30. Hilmar Meincke Krogh, Amtm. i Finmarken, 31. Fr. Chr. Risbrich, Kommandør i Søetaten, D. M. 1813, 32. Didrik Hegermann, Oberstlieutn., Kommandør for det norske Landkadetkorps, 33. Hans Krabbe, Kammerjunker, 3

[Original side 362]

34 Legationssekretær ved det danske Gesandtskab i St. Petersborg, 34. Emanuel Rasmus Grove, Generalkonsul, Medlem af den kgl. afrikanske Konsulatdirektion, 35. * Christen Henriksen Pram, Justitsraad, Kommitteret i Gen. LandØkon. og Komm. Koll., 36. M. * Markus Jonas Ludv. Melsen, Justitsraad, Politimester i Kjøbh. Amt, 37. M. * Peter Chr. Bagger, Justitsraad, Justitiarius i Kjøbh. Politiret, 38. M. * Fr. Efraim Almer, Justitsraad, Postforvalter, 39. Gottlieb Fr. Ernst Schønborn, Legationsraad , 40. Anton Joh. Decker, Justitsraad, Borgermester i Oldesloe, 41. Klaus Henrik Christensen, Major, Digeinspektør i søndre Marskdistrikt, 42. Hans Mossin, Kapt. i Søetaten, 43. * Klaus Frees Hornemann, Prof.

og Dr. theol., 44. Bertel Thorvaldsen, Prof. i Billedhuggerkunsten, 45. Bertel Brun, Kancelliraad, fhv. Raadmand i Fredericia, 46. * Hans Jessen, Kammerraad, Oldermand for Rodemestrene, Overformynder og deputeret Borger i Kjøbh., 47. Joh. Georg Fock, Konsistorialraad, Sognepræst til Mkolaj Kirke i Kiel, 48. M. Chr. Aug. Yalentiner, Konsistorialraad, Kirkeprovst i Grevskabet Rantzau, 49. Georg Fr. Krogh, Divisionsadj utant ved Gen. Adjutantstaben, 50. Ole Christopher Brock1), Kapt., Kommandant på Vardøhus, 51. Søren Adolf Bille, 52. Grev Fr. Christopher Just Gerhard Trampe, Kaptlieutenanter i Søetaten, 53. Mkolaj Fr. Lihme, Kapt. i nordenfjeldske Inf. Reg., 54. Frants Martin Dodt, 55. Ole Christopher Budde, 56.

William Halling, Kaptlieutenanter i Søetaten, 57. * Anders Sandø Ørsted, Assessor i Lands- Over- samt Hof- og Stadsretten, D. M. 1813, 58. Ingersløw, Overkrigskommissær, Ejer af Silkeborg og Rugård Godser, 59. * Knud Lyne Rahbek, Prof., Theaterdirektør , 60. Fr. Chr. Arentz, Prof., Rektor i Bergen, 61. * Jakob Saxtorf, Prof., første Lærer ved Skolelærerseminariet i Joenstrup, 62. Lorents Hansen, Prof., Rektor i Ribe, 63. Klaus Hartvig Henne, Prlieutn. i Søetaten, 64. Abraham Yaleur, Prlieutn., Vicekommandant på Frederiksværns Citadel, 65. Mkolaj Henrik Tuxen, Prlieutn. i Søetaten, 66. Rasmus Langeland, Krigsraad, Proviantforvalter ved Søetaten, 67. Martinus Chr. Klaumann, 68. Jørgen Martinus Ring Fønss, Seklieutenanter i Søetaten, 6y.

Frants Henrik Meidell, Prlieutn. i det bergenhusiske Inf. Reg., 70. * Andreas Anton Fr. Schumacher, Prlieutn. i Ingeniørkorpset, Adjoint af Generall) Kichter, Jur. Stat 1881.

[Original side 363]

35 adjutantstaben, 71. Gabriel Lorentzen, Prlieutn. af 2. jydske Inf. Keg. 3. Bat., 72. Chr. Nikolaj Gyldenfeldt, Seklieutn. i Artillerikorpset, 73. Kichard Flor, Kapt. ved det frivillige røraasiske Bjergjægerkorps, 74. * Hans Henrik Pløtz, D. M. 28/i 1809, Mekanikus, 75. Otto Lemvigh1), Birkedommer på Kronborg Distrikt, 76. Johannes Henrik Aas, Sorenskriver i Senjen og Tromsøen under Finmarkens Amt, 77. Jakob Timlin Thams, Foged sammesteds, 78. * Hans Bastholm, Sognepræst til St. Peters Menighed i Slagelse, 79. Niels Normann, Sognepræst til Tranø og Dyrø Præstegjeld i Senjens Provsti, 80. Peter Holm Borch, Sognepræst for Ude- og Oppesundby Menigheder i Sjælland. 81. Nikolaus Funcke, Kompastor i Altona, 82.

Joh. W. Manhardt, Ejer af Godset Hanerau ved Eendsborg, 83. Peter Jansen Lemvigh, D. M., Divisionsanfører ved Kystværnet på Hitterø i Norge, 84. * Joh. Fr. Clemens, Kobberstikker, Medlem af Kunstakademiet, 85. M. * Jørgen Bech, Grosserer, deputeret Borger i Kjøbh., 86. M. * Jens Jensen Berg, Grosserer i Kjøbh., 87. * Samuel Hechsher-), Stadsmægler i Kjøbh. Til Danebrogsmænd : 1. Georg Fr. Wriedt, 2. Henrik Peter Johansen, 3. Boy Volkerts, Maanedslieutenanter, 4. Peter Henrik Barclay, Byskriver i Rønne, 5. Næss, Lensmand i Melhus i Trondhjems Stift, 6. Haraldsen, Lensmand på Røraas i samme Stift, 7. * Peder Krag, Lodsoldermand i Helsingør, 8. Fr. Møller, Lodsoldermand, Kjøbmand og Skibsbygger i Christiania, 9.

Duus, Lieutn., Lodsoldermand i Hals, 10. * Søren Henrik Thorsen, Inspektør på Bodenhoffs Plads, 11. * Bertel Kaastrup, Oldermand for Brændevinsbrænderlavet i Kjøbh., 12. * Jens Mathiesen Top, Tegner ved Søkortarkivet, 13. Olaus N.Hald, Handelsassistent på Hammerfest i Finmarken, 14. Anders M. Buch, Underanfører ved Kystværnet på Hammerfest i Finmarken, 15. Andreas Langballe, 16. Søren Jespersen, Beltpostførere, 17. * Chr. Fr. Juncker, Oldermand for Dugmagerlavet i Kjøbh., 18. * Fr. Groening, *) Leth og Wad, Dimitt. fra Herlufsholm Nr. 580. 2) Født 29/7 1772 af jødisk Slægt, men gik senere over til Christendommen, blev Stadsmægler 1797, død 10/2 1843. Meddelt af Hr. Cand. polit. C. Martensen, hvis Hustru er en Sønnedatter af Hecksher, og som har foræret Rosenborg et lithograferet Portræt af ham.

[Original side 364]

36 Straahattefabrikant i Kjøbh., 19. Peter Høiberg Schiellerup, Kattuntrykker i Aalborg, 20. Benner, Degn i Fårevejle i Holbæk Amt, 21. Mathias Andersen Ditzel, Kirkesanger og Skolelærer i Rønneklint, Jungshoved Sogn, i Præstø Amt, 22. * Joh. Petersen, Kirkesanger og Skolelærer i Hørsholm, 23. Henning Dieckmann, Skolelærer i Neuenkogshafen i Sønder Ditmarsken, 24. * Buchmann, Kunstdrejer i Kjøbh., fhv. kgl. Taffeldækker, 25. Lange, Mekanikus og Snedker i Slesvig, 26. Jiirgensen, Mekanikus i Slesvig, 27. Jesper Jespersen, Beltpoststyrmand, 28. Jens Thomsen, Skipper af Staværn, Fører af det kgl. Korntransportfartøj Nr. 63, 29. Ole Andreas Hermansen, Fører af Kaperen »Prøven« af Christiansand, 30.

Thomas Sclrwensen, Skipper, Fører af Jagten »De to Brødre« fra Flensborg, 31. Christen Christensen Feld, Sognefoged i Madum By og Sogn, Ringkjøbing Amt, 32. Jens Juul, Sognefoged i Stier By, Århus Amt, 33. * A. W. Haack, Bud og Fyrbøder i Lands- Over- samt Hof- og Stadsretten, 34. * Schansgård, Portner ved samme Ret, 35. * Mels Pedersen, Mastemagermester ved Holmen, 36. * Chr. Larsen Ingmann, Drejermester ved Holmen, 37. * Jens Andersen Hammer, Anker- og Grovsmedemester ved Holmen, 38. Anders Dam Egholm, Skipper på Postjagten i store Belt, 39. Joh. Clir. Schultz, Skipper fra Bergen, 40. Mogens Thoresen, Skipper fra Christiania, 41. Bakken, 42. Rones, Vagtmestre af henholdsvis 2. og 3. Eskadron trondhjemske Dragoner, 43.

Henrik Muck, Kommandersergent ved det oldenborgske Inf. Reg. 3. Komp., 44. Forsan, 45. Toldahl, Korporaler af 3. trondhjemske Inf. Division, 46. Melhus, Korporal af 5. trondhj. Inf. Division, 47. Even Johannesen, Underoff. ved Roflotillen i Frederik sværn, 48. Tietgens, Yicekorporal af Dronningens Livregiments 8. Komp., 49. Anders Peter Olsen, Underkanonersmath af 4. Division, 1. Artill. Komp. Nr. 3 af Kjøbh., 50. Svend Beckstrøm, Kvartermester af slesvigske Distrikt, Aabenraa, 51. Peter Mathiesen Smith, Lods fra Dragør , var kommanderet med Orlogsskibet »Prinds Christian Frederik« i Slaget, 52. Halvor Bremseth, 53. Yillum Høgnæs, Dragoner af 4. Eskadron trondhjemske Dragoner, 54. Jens Paulsen Jennum, Artillerist af 22.

Artill. Komp., 55. Frants Pedersen Gjerlev, Underkonstabel af samme Komp., 56. Anfind Andersen Auran, 57. Haagen Oxvold, Musketerer af 2. trondhjemske Inf. Division, 58. Joen Lykken, 59. Hans Tlnonstad, Musketerer af 5. trondhjemske Inf. Division, 60" Konrad Jep-

[Original side 365]

37 pesen,1) Musketer af Kongens Reg. 4. Bat. 3. Komp., 61. * Peder Holmgren, Musketer af Kjøbh. Inf. Reg. 9. Komp., 62. Jens Christensen Degn, Bonde i Overjonstrup, Saltum Sogn, Hjørring Amt, 63. Peder Pedersen, Gårdmand af Mørup By, Tølløse Sogn, Holbæk Amt, 64. Niels Nielsen Uldal, Bonde af Vandsø Sogn, Lister Amt, 65. Ansten Poulsen, Bonde på Gården Østre Doblug, Yangs Præstegjeld i Hedemarken, 66. Anders Jochumsen Schiøtt, Gårdmand i Nustrup i Ribe Stift, 67. Ole Andersen, Gårdmand af Ramløse By, Frederiksborg Amt. Ved denne Ordensfest holdt den berømte

Sagfører, Etatsraad og Kammeradvokat Johan Martin Schønheyder følgende Lovtale over Christian den Femte:2) Stormægtigste, allernaadigste Arveherre og Konge! Når store Mænd, hvilke Forsynets Velgjerning skj enker Nationerne, ved Brugen af deres herlige Talenter, ved ædel og kraftfuld Daad, ikke blodt stifte Samtidiges Lyksalighed, men endog, med sikker Haand, nedlægge en Sæd, der for Efterslægten skal fremspire, og bære hundredefold Frugter; da kunne vi ikke, uden med ærbødig Beundring, skue disse Ædle, og frydes over deres Daad.

Gjennemvandre vi med Historiens Fakkel cle henfarne Tider, da skrækkes vi ved Tiberier og Neroner, væmmes ved Sardanapaler; men, hvor oplives ikke vort Øie ved at møde Titer og Antoniner? Som Vandringsmanden, der gjennem den sandige Ørk, eller igjennem en skrækkende Kjede af nøgne Klipper, omsider opdager den frugtbare Dal, der qvæger hans trættede Syn, rejser det synkende Mod; således qvæges vi, og glædes. I! det menneskelige Kjøns Prydelse! at beskue Eder på Eders lysende Bane, hvor have bortdrevet Voldsmanden fra Grændserne, vaaget over Eders Lands Ære og Fred, kuet Lasten, værnet om Uskyldigheden, stiftet Kundskaber, og skabt Flid og Borgersind, — at beskue Eder, at grunde over Eders Vandel, det 1) Udslettet samme År som idømt Straf for en Forbrydelse, der medfører Tabet af den offentlige Agtelse.

Statstid. 1810 Nr. 94. 2) Trykt som Manuskript for Venner. WerlaufF S. 38.

[Original side 366]

38 opløfter Sjelen, og vækker den til gavnrig Eftertanke. Medens I levede, var al Eders Id henvendt på Eders Medmenneskers Lyksalighed. Det Mønster, I have givet, er Eders sidste Yelgjerning, der, lig Solens Straaler, opilder Efterslægtens Barm, lyser ad Vejen, den skulde vandre. Deres Majestæt har allernaadigst befalet mig. som Taler, at optræde i denne høitidelige Forsamling ; og De har derhos allernaadigst biefaldet, at Dannebrog-Ordenens Fornyer, vort Fædrenelands femte Christian, skulde være Gj enstanden for min Tale. Men — allernaadigste Konge! — det er ikke uden med Frygt, og Undseelse, at jeg efterkommer dette Deres Bud. Jeg kj ender Æmnets Værdighed, men jeg kj ender ogsaa min Svaghed.

Her på dette Sted have ypperlige Talere tilforn fremstaaet. Ordenens første Stifters, Valdemars, Minde blev hædret af Svadas, og Klios Yndling. Hvor meget bør jeg da ikke frygte, at mit Foredrag vil skurre i det til Vellyd vante Øre? Dog! — hvo skuer ikke gjerne den Elskedes Billed, endskjøndt det ikke er tegnet med Mesterhaand? En oprigtig Fortælling er nok til at hædre Christian, og jeg behøver derfor ingen Veltalenhed. Hvor jeg ufuldkommen skildrer hans Værd. tør jeg allerunderdanigst haabe, at Deres Majestæt vilde antage den gode Villie istedet for Gjerningen. Danmarks femte Christian var — så siger Historiens Muse — medlidende, god, og retfærdig, from uden at være overtroisk, behjertet, tapper, årvaa gen, og omhyggelig for sine Staters Vel.

Han elskede Videnskaberne, valgte duelige Mænd. og lønnede kongeligen deres Troeskab og Fortienester. Her at fortælle hans hele ærefulde Levnetsløb, vilde langt overgaae Grændserne for min Tale. Ikkun nogle af hans Bedrifter i Krig, og i Fred, der udmærke ham, som Danmarks Skytsaand, og som sit Folks Fader, vover jeg at fremstille. Til Uheld for Menneskeslægten har den falske Ære bygget sig et Tempel, hvis Adgange ere farvede med Blod. og som ikke kunne bestiges, uden ved at vandre over Dynger af Liig. Ulykkeligt det Land! hvis Fyrste higer efter, at krones i dette Tempel. Ulykkelig Fyrsten selv! Til sin Skræk vil han erfare, at Samvittigheds Nag, og Menneskehedens Forbandelse, vorde hans Løn.

Men — der gives ogsaa retfærdige Krige. Når Sværdet drages for at afbøde Fornærmelser, for at tilbagedrive. Vold, for at

[Original side 367]

39 hævde Statens Selvstændighed, når det kun drages for at tilbagevinde en hæderlig Fred; da velsigner Folket den modige Kriger, og Æren, den sande Ære, rækker ham sin Laurbærkrands i den samme Stund, da lian har erobret Fredens Palme. Christian førte Krig; men han var nødt dertil, baade fordi Faren truede Danmark, og fordi han maatte opfylde det Forbund, han med Brandenborgs Churfyrste, med Nederlandene, og med flere Magter havde indgaaet. Ved Klogskab sikkrede han Eiget imod dets hemmelige Fiende. Selv var han midt iblandt sin Hær, og hvor han var, der sejrede den; thi hvo kunde see Heltens uforfærdede Mod, see hvorledes han trængte frem der, hvor Faren var størst, uden at følge hans lysende Exempel, og uden at besjeles af samme Krigeraand, som han.

Under Christians egen Bestyrelse belejres Vismar, den værger sig frygteligen. Er end Besætningen i et Udfald slagen, — er end den Hær, som iilede Staden til Hielp, tilbagedreven; så overgiver den sig endda ikke, forinden et af dens Udenværker med stormende Haand er indtaget, og det øvrige truet med en lige Skjebne. Nu ydmyger den sig for Sejervinderen, og hylder ham som Herre. Dette var Christians første Sejer, men kun Forløberen for de flere. Helsingborg, Landskrone, Christianstad, Ry gen, faldt for Heltens sejerrige Hær. anført af ham sbIv. — Jeg nævnte Christianstad. Den blev indtaget med Storm. Skra^k og Rædsel udbrede sig nu over den ulykkelige Stad. Vildt og sejerdrukkent, løber Krigsfolket omkring, de plyndre, og øve Voldsomheder.

Men, o hvilket Syn ! — Fra Gade til Gade, standses Udaaden. De Vilde vige tilbage, og de nyeligen jamrende Mænds, og Qvinders, og Børns, Takkeraab lyde høit mod Himlen. Er det en Skytsengel, en af de højere Væsener i menneskelig Skikkelse, som iler de Ulykkelige til Hielp ? — nej ! — det er Helten selv, det er Danmarks Konge, som farer om fra Gade til Gade, hvis lynende Øjekast, og skrækkende Sværd, nu bruges til Overvundnes Frelse. O, Christian! nu fortjente Du, at Æren rakte Dig sin uforvisnelige Krands; — nu fortjente Du, at Forsynet va agede over Dig, cla på Tilbagerejsen fra Rygen Dit Skib i fem Dages Storm, adskildt fra alle de øvrige, havde mistet Roret, alle Baade, og alle Ankere, og da det mindste, som endnu var tilbage, kun ellers brugeligt i Havnen, men i Fortvivlelsens Øjeblik udkastet, holdt Skibet, og frelste Dig.

— Hvad Under? at Skaaningerne så velvilligen vendte

[Original side 368]

40 tilbage under det gamle Septer, da de gjenkj endte Danmarks gode Konge. Endnu har jeg intet talt om de toe frygtelige, for Christians Krigerære så hæderfulde Dage, den 3die Decbr., og 14de Julii. Yed Lund, og siden ved Landskrone mødte han Sverrigs Carl i aaben Mark, og i begge disse Slag vandt den Deel af den danske Hær', som han anførte, en fuldkommen Sejer. Ved Lund fornyede han med sin Garde 16 Gange Angrebet; ved Landskrone nedlagde han med egen Haand 3 Eyttere, der vovede at anfalde ham, og Fienderne flyede. At i begge disse Slag den anden Deel af Krigshæren var mindre lykkehg, formindsker ikke Christians Hæder. Det beviser ikkun, at han var den vældige Fjeder, der fremdrev Yærket, saavidt dens Kraft kunde naae.

Dog! — Christian vidste ogsaa, at vælge kloge og tappre Mænd der, hvor han ei selv kunde møde. Under Gyldenløves Anførsel nærmer den norske Hær sig til Vennersborg. Fienden har antændt Broerne ; men Ild skrækker ikke disse djerve Mænd, de trænge frem over de brændende Broer, og, efter 3 Timers Storm, ere Skandserne erobrede. Marstrand, og Jempteland falde for den samme Hær, og under Løvenhjelms Anførsel adsplitter den Fienden ved Uddevalla. Christian fremkaldte Dannebrogen af sin Forglemmelse, og aldrig har Dannebrogens gamle Flag vundet større Hæder end under denne Konge. Adeler, der i den venetianske Fejde mod Tyrkerne havde erhvervet sig et uf orgj engeligt Navn, -døde i Begyndelsen af den svenske Krig; men Niels Juel fulgte ham, og det fejler ikke meget, at han jo næsten fordunklede sin store Forgjengers Bedrifter.

Han erobrer Gothland, slaaer den svenske Flaade under Blekingen, og ved Rostok; men endnu er den hårdeste Kamp, og den ærefuldeste Sejer, ham forbeholden. En stoer fiendtlig Flaade er udløbet, bestemt til at hævne de forrige Nederlag, til ved Ild, og Sværd, at ødelægge de danske Kyster. Den er 37 Skibe stærk, og Juel har kun 25. Skulde han vel frygte for den ulige Kamp? — Jeg vil lade Digteren svare: Niels Juel gav Agt på Stormens Brag Nu er det Tid! Han hejsede det røde Flag, Og slog på Fienden Slag i Slag. Da skreg de høit blandt Stormens Brag, Nu er det Tid!

[Original side 369]

41 Flye! skreg de, hver, som veed et Skjul, Hvo kan bestaae mod Danmarks Juel Strid! Juel begyndte Slaget med 25 Skibe imod 37, han endte det med 36 mod 15, og evigt staaer hans Æreminde. Skulde Fredsvilkårene have været bestemte i Forhold til de vundne Fordele, da maatte de vist nok være bleven trykkende for Naboriget; men Christian var høimodig og klog. Han havde kun ført Krig, for at værne om sit Land, og sine Bundsforvante, og for at blive sine Løfter troe. Som sit Folks gode Fader, attraaede han heller den sikkre Fred, end den glimrende. Villigen rakte han derfor Yenskabs Haand, da den bødes ham, og gav sine Erobringer tilbage. Altsaa Øjet bort fra disse Eædsels-Scener ! Kunde vi end ikke nægte Helten vor Beundring, og vor Tak; vi skue ham dog heller, når han ved vise Love grundfæster Staten, og hævder disses Helligdom, — når han aabner Kilderne for Vindskibelighed og Flid — når han fremelsker Videnskaberne — når han hører de Undertryktes Klager, og når han (for at bruge vor femte Christians egne Ord) vaager over, at Sandhed, Retfærdighed, og Fred maa boe i Landet.

Med taknemmelig Ærbødighed nævne vi Christian, som Lovgiver. Fremmede have erkiendt disse Loves Værd, og med Ret. Når i det sydlige Naborige hele Skokke af sophistiske Former næsten gjøre enhver borgerlig Handling uvis, når Lovene tildeels ere skrevne i et fremmed Sprog, og altsaa omtrent ligne hiine Kobbertavler i det gamle Rom, der vare ophængte så høit, at ingen kunde læse dem; når Rettergangsordenen således er lagt i Slangebugter, og fremledet i Sneglegang, så at Trætter kunne nedarves fra Oldefader til Sønnesøns Søn; — når hos et andet Folk, der dog ideligen brammer med indbildte Fortrin, en vitterlig Forbryder kan frifindes, blodt fordi et Navn ikke findes rigtigen stavet; — når atter i andre Stater Lovene kun gjelde mod Hyttens, ej imod Palladsets Beboere : — da kunne Danmarks Indvaanere glæde dem ved, at deres Lov ingen Former kjender, uden dem, hvilke den sunde Fornuft tilsiger, og Borgersikkerheden fordrer; at enhver Mand, der forstaaer sit Modersmaal, kan skrive et lovgyldigt Document; at Rettergangen er kort, og uden Omveje, at Lovene, med lige Kraft, gjelde mod den Mæg-

[Original side 370]

42 tige som mod den Ringe, — og — burde jeg vel forbiegaae det? — at Danmarks og Norges Konge, i enhver Tvistighed, om mit og dit, møder sine Undersaatter for Domstoelen, og ikke kræver anden Ret, end den, Lovene tilsige. Jeg har nævnet det til Christians Hæder, at han var Danmarks vise Lovgiver. Ikke formoder jeg mig den Indvending : at Lovene vare de Mænds Yærk, som han havde valgt til dette Arbejde. Kunde vel nogen Dødelig være sig selv nok? Dette Fortrin er det høieste, alle Væseners Væsen, eene forbeholden. Kongen på Tronen er kun Menneske, og kan ikke gjøre alt ved sig selv. Når han, iblandt sit Folk, udmærker de Duelige og Retskafne, vinker ad dem, sætter enhver på sit rette Sted, og bruger dem; da handler han, som den store Konge, og således handlede Christian.

Da Lykurg, Spartanernes berømte Lovgiver, var død, byggede det taknemmelige Folk ham et Tempel, og ofrede årligen til hans Ihukommelse. Efter mere end et Århundredes Forløb priser det danske og norske Folk sig lykkeligt ved Christians Lov, og i deres taknemmelige Hjerter er hans Tempel opbygget. Christian aabnede Kilderne for Vindskibelighed og Flid. Ikke aliene opmuntrede

han den ved adskillige Frieheder; men benyttede og en anden Lejlighed. Formedelst ilde forstaaet Religion siver , havde den ellers kloge Ludvig ophævet det nantiske Edict, og derved berøvet sig selv mange duelige Borgere, Videnskabs- og Handelsmænd, Kunstnere og Haandværkere i alle Fag. Endeel af disse ønskede, at nedsætte dem i Danmark: og, blev end dette i nogen Tid hindret, fordi ogsaa her, skjøndt ikke hos Kongen, fandtes ilde forstaaet Religionsiver ; så dog, ej aliene tilstædede Christian disse Udvandrede Borgerret og frie Gudsdyrkelse efter deres Skik, men opmuntrede dem endog at komme lud, ved at tilsige dem tyve Års Skattefriehed, og flere Benaadninger.

Var end Christians ypperlige Dronning, den yndige Charlotte Amalie (og hvor kunde jeg andet, end nævne hende?) den, som havde drevet dette Værk, så udmærker det dog den vise Regent, at han heller hørte sin Venindes forstandige Raad, end det Usands, som andre havde ^forebragt ham. For den danske Handel, og Søefart, var Christians Regjering en vigtig Epoke. Øen St. Thomas var vel allerede forhen besejlet af de Danske; men først, formedelst denne vor Konges vise Omsorg, blev Kolonien, som ogsaa

[Original side 371]

43 en anden mægtig Stat tilegnede sig, sikkret for Fædrenelandet, og ved kloge Anordninger Handelen oplivet. Omtrent ligesaa var Tilfældet med den asiatiske Handel. Tvillingrigets store Konge, den uforglemmelige fjerde Christian, havde stiftet den, men i næsten 30 År var Handelen standset, og hans ædle Sønnesøn var det forbeholden, atter at rejse den af sin Dvale. Den opstoed med forynget Kraft, og i Året 1674 udgik det første danske Skib til China. Ogsaa Videnskaberne elskede Cliristian. Historien, den politiske Jordkundskab, og Krigsbygningskunsten, vare især hans Yndlingsfag. Han vidste, at Videnskaberne, disse yndige Søstre, ved deres uimodstaaeltge Tillokkelser, tæmme Vildskaben, blidgjøre Sæderne, krydre Livet, skabe Embedsmanden, og qvæge hans Sind.

Derfor var det hans kjereste Verk, at fremkalde, at oplive, og beskytte dem. Han stiftede Academier, anlagte Konst- og Naturalie -Kammeret, forøgede det kongelige Bibliothek, og især berigede det med gamle Haand skrifter, Landets Historie vedkommende, hvilke han, ved Belønninger og Opmuntringer, allevegne fra søgte, at anskaffe. Den berømte jenaiske Professor Erhard Wejgel havde udtænkt en stoer Verdensmaskine, som skulde forestille alle Forandringer på Himlen. For at bestride Omkostningerne, havde han forgjeves henvendt sig til andre Fyrster. Hos Danmarks Konge fandt han Understøttelse, og Kunststykket blev fuldført.1) Ole Rømer, denne vor lærde Landsmand, hvis store Genie, udbredte Kundskaber og fortreffelige Indretninger, fortjene vor, og Efterverdenens Agtelse, fandt hos femte Christian sin Mæcenas.

På hans Bekostning rejsecle han i fremmede Lande, og til Fædrenelandets Gavn bleve hans erhvervede Kundskaber anvendte. Christian var, lig sin store Farfader, omhyggelig for Norges Vel. Han berejste dette seeværdige Rige, Danmarks trofaste Søster, fra Sønden til Norden, og til Vesten, foer, trods Snee, og de næsten utilgj engelige Veje, over Dovrefjeld , hvor aldrig tilforn nogen dansk Konge, end ikke hans Farfader, havde været: Han gik ned i Kongsbergs Gruber, og — det, som satte Krandsen på hans kongelige Rejse — overalt, hvor han drog frem, talte han 0 I. S. 145—146.

[Original side 372]

44 med Bønderne, hørte deres Klager, og hvor de fandtes grundede, afhjalp dem. Endeligen — jeg vover at igjentage det — Dannebrogens gamle Orden fremdrog han fra Forglemmelsen. På sin Søns Fødselsdag oprettede han den, og de troe Mænds Kj endelse smærke (Tessera Fidelium) blev Ordenens Valgsprog. Af troe Mænd vilde han stifte et Samfund, der med forenet Kraft skulde vaage over Dannertronen, og være dens faste Borg. O ! at dette Yalgsprog, med uudslettelig Skrift, maa staae præget i hver dens Hjerte, som Danmarks Konge værdiger, at optage i dette hæderlige

Samfund. Således arbejdede vor henfarne dyrebare Konge for Rigets udvortes Sikkerhed, for dets indvortes Lyksalighed. Skulde vi vel kunne glemme den Taknemmelighed, vi ere ham skyldige? Kunde vi sidde i Skyggen af det gamle Træe, og glemme Haanden, der plantede det? — Nej, gode, herliggjorte Christian! — i vore Hjerter ville vi oprejse Dig et Alter, og det Offer, som der skal brænde, er Kjerlighed til det Fædreland, som Du elskede.

Kan Du, fra Din lyse Boelig, kaste et Blik ned til Dit fordum så elskede Danmark, — kan Du skue Din Tronarving, der, ligesom Du, sætter sin Tillid til Gud og den retfærdige Sag ; — o ! da vil Du med os, med Tvillingrigets Folk, på vor gode, milde Frederiks Fødselsfest, istemme den Bøn : at Forsynets Øje stedse maa vaage over ham, som det vaagede over Dig, — at hans Dage maa vorde mange og lykkelige, — og at hans utrættelige Arbejder for Almeenvel og Fred, maatte krones med Velsignelse fra det Høje. Efter Ordensfesten var der som sædvanligt om Middagen Taffel på Amalienborg for samtlige Dekorerede ; ved Kongens Taffel, der var på 40 Converts, spiste Ridderne af Elefanten og Storkorsene i Ordensdragt, medens Kommandørerne, Ridderne og Danebrogsmændene spiste ved fem Gaia Taffeler på 350 Couverts.

Om Aftenen var der Cour og Apartement og derefter det kongelige Bunteradstaffel på 48 Couverts og Marskalstaffel på 90 Couverts.1) Statsti d. 1810 Nr. 10.

[Original side 373]

45 Ordensfesten på Rosenborg den 28. Januar 1811, der tre Dage iforvejen blev offentlig bekjendtgjort af Ordensherolderne, ledsagede af et Detachement af Garden til Hest med Pauker og Trompeter1), deltoge Prinds Vilhelm af Hessen samt Prindserne Christian Frederik og Ferdinand ; der var denne Gang anbragt en Loge for Dronningen og Prindsesserne bag Balustraden i Midten af Salen og ved Siden heraf en Loge for Corps diplomati que.2) Yed denne Lejlighed bleve Følgende udnævnte:3) Til Riddere af Elefanten : 1. * Fr. Moltke, Geh. Statsminister, Præsident i Gen. Toldkammeret, S. K., Ordenssekretær , 2. * Niels Rosenkrands, Geh. Statsminister, Chef for Departementet for de udenlandske Sager, S. K..

3. * Jørgen Balthazar Winterfeldt, Admiral, S. K. Til Storkors af Danebrog: 1. Baron Kaj Lorents Brochdorff, Kmh., Kantsier i den holstenske Overret, K. 28/i 1809, D. M. 1813, 2. * Sten Andersen Bille, Kmh., Kontreadmiral, Deputeret i Admiralitets- og Kommissariats Koll., Ridder af Sværd ordenen, K. -8/i 1809, D. M. 1812, 3. Fr. Gottschalck Haxthausen, Gen. Major, første Deputeret i det norske ' Kommissariats Koll., Intendant ved den norske Armé, Chef for det norske Landkadetkorps og Kommandant ad interim over Aggershus Fæstning, K. 28/i 1809, 4. M. Chr. Colbjørnsen, Justitiarius i Højesteret, K. 28/i 1809, D. M. 1813, 5. Ove Malling, Kfrd., kgl. Historiograf, Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler, K.

28/i 1809, D. M. 1813, 6. Grev Magnus v. Dernath, Kmh., overordentlig Gesandt ved a) Statstid. 1811 Nr. 7, Werlauff S. 35. 2) Ceremoniellet. 3) Statstid. 1811 Nr. 8, Statskal. — Politivennen 1811 Nr. 666 findes en Klage over, at man ved Havens Indgang havde forsøg-t at tilbagevise Tilskuere, som vare forsynede med Adgangstegn til Ordenshøjtideligheden.

[Original side 374]

46 det svenske Hof, K. 28/e 1809, 7. Edmund Bourke, Kmh., overordentlig Gesandt i Madrid. Til Kommandører af Danebrog: 1. * Hans Lindholm, Kmh., Gen. Adjutant, Kommandør i Søetaten, R. ->8/i 1809, D. M. 1812, 2. * Frants Christopher Biilow, Gen. Major, Kmh., Gen. Adjutant og Chef for Gen. Adjutant Staben, R. *8/i 1809, D. M. 1812, 3. * Ole Andreas Kierulff, Kontreadmiral, Overekvipagemester ved Holmen, R. 28/i 1809, 4. Theodor Joh. Wegener, Gen. Major, Chef for det fy en ske Inf. Reg., Kommandant i Fredericia, R. 28/i 1809, 5. M. Grev Chr. Ditlev Carl Rantzau,

Kmh., Overpræsident i Kiel og Kurator for det derværende Universitet, 6. * Peder Wormskjold, Kfrcl. , Deputeret i Rentekammeret, R. -8/i 1809, 7." Jakob Georg Chr.

Adler, Overkonsistorialraad, Dr. og Prof. theol., Generalsuperintendent i Hertugdømmet Slesvig, Slotspræst i Gottorp, R. -8/i 1809, 8. * Chr. Magdalus Thestrup Cold, Kfrcl., første Deputeret i det danske Kancelli, R. -8/i 1809, 9. M. Gotfred Petersen, Kfrd., Yicekantsler i den slesvigske Overret, R. 1810, 10. * Johannes Krieger, Kapt. i Søetaten, R. 28/i 1809, 11. * Jørgen Konrad de Falsen, Prlieutn. i Søetaten. R. 26/i 1809. Til Riddere af Danebrog: 1. Poul Weyby, Oberstlieutn. af Inf., tjenstgj ørende Major i det tellemarkske Inf. Reg., med Anciennetet som Ridder fra 28. Juni 1809, 2. Joh. Randulff Bull, Stiftamtm. over Bergens Stift, 3. Grev Fr. Christopher Trampe, Kmh., Stiftamtm. over Trondhj ems Stift, 4.

Kaj Werner Ahlefeldt, Kmh., Landraad og Amtm. over Haderslev Amt, 5. Hans Yilh. Cederfeld de Simonsen, Kmh., Stiftamtm. over Christiansands Stift, 6. M. Michael Treschow, Kfrd., K. 1812, 7. * Konstantin Bruun, Kfrd., 8. * Fr. Christopher Jensen, Etatsraad, Deputeret i det slesv.-holst. Kancelli, 9. * Cluistopher Henrik Suckow, Oberst, Chef for Ingeniørkorpset, 10. * Hans Beck, Oberst, Chef for Artill.-Korpset, 11. M. * Joh. Philip Rosenstand-Goiske, Etatsraad, Deputeret i Gen. Toldkammeret, D. M. 1813. 12. Just van Dockum, Kommandør i Søetaten, 13. Chr. Ditlev Adolph Ahrenfeldt, Oberst, Kommandør for det vesterlenske Inf. Reg., 14. Johannes Seierstedt, Oberst, Gen. Kvartermesterlieutn., 15. * Grim Johnson Thorkelin, Etatsraad, Prof., Dr.

juris, Geh. Arkivar,

47 16. M. Hans Jørgen Birch,1) virkelig Gen. Krigskommissær i Norge og Deputeret i det norske Kommissariats Koll., 17. Joh. Leonhard Fischer, Etatsraad, Prof. i Kirurgien ved Universitetet i Kiel, 18. M. Chr. Sommerfeldt, Amtm. over Christians Amt, 19. * Christoph Daniel Kreber,-) Oberstlieutn., Kommandør for Kongens eget Kegiment, 20. Christopher Johannes Hammer, Oberstlieutn. og Gen. Yejmester i Bergens Stift, 21. M. Fr. Chr. Motzfeldt, Kommandørkapt. i Søetaten, 22. Clrr. Fr. Bendeke, Justitsraad, Præsident i Trondhjem, 23. M. * Joh. Henrik Bærens, Justitsraad, Assessor i Lands- Over- samt Hof- og Staclsretten i Kjøbh., 24. * Joh. Bøye Wivild, Justitsraad, Told- og Konsumptionsinspektør i Christiania, 25.

M. Joh. Philip Brandorff, tjenstgjørende Major ved den holstenske Artill. Brigade, 26. * Carl Chr. Ditlev Staffeldt, Pladsmajor ved Kjøbh. Fæstning, 27. M. * Jakob Hansen Steffens, Major af Ingeniørkorpset, 28. * Francois Louis d'Auchamp, Major af Inf. og Magasinkommissær ved det militære Yaredepot, 29. Lars Semb, Agent og Medadministrator for det ankerske Fideikommis, 30. Joh. Georg Rist, Legationsraad og Konsul i Hamborg, D. M. 1812, 31. * Chr. Fr. Schumacher, Prof. i Kirurgien ved det kirurgiske Akademi, 32. Aug. Niemann, Magister philosophiae og Prof. i Kiel, 33. * Fr. Plum, Dr. theol., Stiftsprovst over Sjæll. Stift, Sognepræst til Frue Kirke i Kjøbh., 34. * Yiktor Chr. Hjorth, Provst i Holmens Provsti og Sognepræst for Bremerholms Menighed, 35.

* Fr. Carl Gutfeldt, Amtsprovst og Sognepræst for Asminderød og Grønholt, Slotspræst på Fredensborg, 36. Ditlev Joh. Yilh. Olshausen, Dr. theol., Sognepræst i Grluckstadt, 37. Ole Lyng, Kapt, Komp. Chef i det 1. trondhjemske Inf. Reg., 38. Ernst Luclv. Høhling, Kapt., Chef for Jæger-Komp. i 3. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 39. * Tobias Fr. Falkenthal, Dr. med., Overkirurg ved Søkvæsthuset, 40. Michael Leegård, Kapt., Komp. Chef i det norske Jægerkorps, 41. Chr. Møller, Kapt., Komp. Chef ved den langelandske Inf. Bat., 42. * Baron Erhard Rantzau, Stabskapt. i Livgarden til Fods, 43. l) Personalhist. Tidsskr. III. S. 385—386. !) Født 1755, død 1840. Officererne ved Kongens Regiment, for hvilket han var Kommandør fra 1810 til 1828, bekostede en Medaille med

hans Portræt, af hvilken to Exemplarer, et i Gnid.

og et i Sølv, bleve overrakte ham den l.Juli 1828, da han på Grund af Alder og Svagelighed tog sin Afsked. Fortegnelsen over hans Møntsamling, Devegges Møntsamling I. S. 152.

[Original side 376]

48 * Just Michael Aagård, Kapt. ved Kjøbh. Borgervæbning, Medlem af de 32 Mænds Raad, 44. * Ole Warberg, Prof., Møntdirektør, 45. Jakob Rosted, Prof., Magister, Rektor ved Christiania Kathedralskole, 46. * Fr. Ludv. Emilius Kunzen, Prof., Kapelmester, 47. Chr. Hartvig Leonhard Donner, 48. Hans Didrik Brink-Seidelin, 49 Klaus Lexou Sønderup, 50. Broder Knud Brodersen Wiegelsen, D. M. 1812, Prlieutenanter i Søetaten, 51. Pr. Valdemar Beichmann, Prlieutn. i det norske Jægerkorps, 52. Andreas Nikolaj Engelhard, Prlieutn. i det aggershusiske Skarpskytter-Reg., 53. * Julius Moltke, Prlieutn. i Artill.-Korpset, 54. * Chr. Gotsche Fugl. Prlieutn. ved 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat. Jæger-Komp., 55. Peter Wolrath Jensen Havn, Seklieutn.

i Søetaten, 56. Niels Graa, dimitteret Prlieutn. og Overkystbefalingsmand, 57. Boe Bojesen, Dr. med., Stiftsfysikus i Fyen, 58. Fr. Vilh. Starck, Seklieutn. ved Jæger-Komp. i 3. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 59. Carl Fr. Gotthilf Janssen, Seklieutn. i holstenske Skarpskytterkorpses 2. Bat., 60. * Hermann Foss, Seklieutn. ved den danske Artill. Bat., 61. Jakob Neumann, Dr. phil., Sognepræst til Asker i Aggershus Stift, 62. Chr. Brønsted, Provst og Sognepræst i Horsens, 63. M. Hans Daniel Hammer, Provst og Sognepræst til Sands Præstegjeld i Aggershus Stift, 64. Niels Hertzberg, Provst og Sognepræst for Kintzervig Præstegjeld i Bergens Stift, 65. Peter Daniel Baad, Provst for Sundmør og Sognepræst for Borgens Præstegjeld i Bergens Stift, 66.

* Klaus Schall, Koncertmester, 67. Ulrik Fr. Rosing, Præst ved den danske lutherske Kirke i London, 68. Søren Schive, Sognepræst for Lund og Flække fjord i Christian sands Stift, 69. Kaspar Kappeln, Kjøbmand og Proprietær i Bragernæs, 70. M. Joachim Yilh. Bech, forhenværende Præst på Anholt, 71. Hieronimus Heyerdahl, residerende Kapellan til Toten i Aggershus Stift, 72. * Fr. Carl Emil Nielsen, Stutmester i Frederiksborg, D. M. 28/i 1809, 73. Joh. Adam Strøhlein, Forvalter ved Korn- og Furagemagasinet i Altona, 74. Chr. Møller, Magasinforvalter i Itzehoe. D. M. 28/6 1809, 75. Ole Falch Ebbel, Ejer af Tangengård ved Arendal. Til Danebrogsmænd : 1. Erik Eriksen Magnusen, 2. Francisco Maro Tetens, 3.

Knud Knudsen, Maanedslieutenanter af Søetaten, 4. Niels Madsen, Underbefalingsmand i det 2. vestre jydske Kyst-

[Original side 377]

49 militsdistrikt, 5. * Thomas Mollerup,') Borger og Brygger i Kjøbh., 6. * Young, Mekanikus i Kjøbh., 7. Thomas Sørensen, Forpagter og Selvejer, Anfører for et Skyttekorps af Kystmilitsen på Lolland, 8. Christen Jensen, Forligskommissær, Handelsmand i Løkken, Hjørring Amt, 9. * Joh. Au g. Bauer, Borger og Komfurhandler i Kjøbh., 10. Jens Elias Meberg, Rodeanfører ved Kystværnet i Christiansands Stift, 11. Eggert Langemark, Skipper af Nakskov, 12. * Peder Madsen fra Sletten, Skipper af 1. sjællandske Indrulleringsdistrikt , 13. Henrik Jensen, Skipper af Dybvaag Sogn i Norge, 14. Jonas Jonasen, norsk Kaperfører, førende Kaperen »Vejviseren«, 15. Knud Ellingsen, Skipper, førende en Kaperkutter fra Norge, »den vejvisende Paquet« kaldet, 16.

Johannes Jakobsen Roscher, Kaperfører af Bergen, 17. Ole Albrechtsen Rævesand, Skipper af Christiansands Stift, 18. Yilh. Biilow, Skipper af Drammen, førende Transportfartøjet Nr. 120, 19. Niels Peder Gunnersen, Skipper fra Arendal, førende Provideringsskonnerten Nr. 41, 20. Hans Wulff, Møller i Nepper Mølle, Brusk Herred, Vejle Amt, 21. Fr. Ollendorff, Styrmand, førende en af de Refsnæs Batteri underlagte kongelige Baade, 22. Guldbrand Wold, Sergent af det aggershusiske

Skarpskytter-Reg., 23. Jens Hansen Ordrup, Underoff. af Skarpskytter-Komp. annekteret det sjæll. Jægerkorps , 24. Jens Jensen Snævre , Underoff. ved Jæger-Komp. af 3. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 25. * Ole Johannesen Winstrup, Garder af 2.

Komp. i Livgarden til Fods, 26. Anders Pedersen Kirk, Degn og Skoleholder i Udby i Aalborg Stift, 27. Gamle Lars Forseth, fhv. Klokker til Klæbo i Trondhjems Stift, 28. Juelsrud, Korporal af det aggershusiske SkarpskytterReg., 29. Anders Christensen Vester-Ørbæk, Vicekorporal af 3. jydske Inf. Reg. 6. Komp., 30. Mads Elbech, Sognefoged i Bobøl By, Føvling Sogn, Malt Herred, Ribe Amt, 31. Iver Haagenstad, Bonde af Vaage Præstegjeld i Aggershus Stift, 32. Johan Hansen Brødenvestre, Bonde af Bergs Præstegjeld, Ide og Marker Fogderi, Smaalenenes Amt, 33. * Niels Kruckow, Fyrbøder og Raadstuetjener ved Kjøbh. Magistrat, 34. Jens Davidsen Lund, Baaclsmand af 4. Divisions 6. Komp. Nr. 17, 35. Jakob Fr.

Christiani, gammel. Statstid. 1818 Nr. 90. Nyeste Skild. af Kjøbli. 1818 Nr. 90.

[Original side 378]

50 Kanonér ved Koflotillen på Elben, 36. Peder Hansen Ulevaag, Skibstømmermand af Dybvaag Sogn i Norge, 37. Peder Larsen, Konstabel ved Artill.-Korpsets 13. Komp. og det frederikshaldske Detachement, 38. Søren Corfsen, 39. Søren Christensen Back, Kystmilits konstabler på Læsø ved de der af Kystværnet oprettede Batterier, 40. Lars Nielsen Leibølle, Underkonstabel af den danske Artill. Bat. 4. Komp., Nr. 183, 41. Baltzar Kjøster, 42. John Østnæs, Underjægre af norske Jægerkorpses 3. Komp., 43. Ole Halvorsen Nyberger, af samme Komp., 44. Heinrich Todt, Skarpskytte af holstenske Skarpskytterkorpses 2. Bat. 4. Komp., 45. Niels Andersen Ørum, 46. Thomas Jensen Trydkjær, 47. Søren Christensen Beistrup, Jægre af Jæger-Komp.

i 3. jydske Inf. Beg. 3. Bat., 48. Anders Christophersen, Matros på en Kaperkutter fra Norge, kaldet »den vejvisende Paquet«, 49. * Ludv. Frederik, Tømmermand af Haand værksstokkens 6. Klasse Nr. 70. Efter denne Ordensfest, ved hvilken der ikke synes at være bleven holdt nogen Tale1), afholdtes de sædvanlige Taffeler på Amalienborg ligesom det foregaaende År.2) Ordensfesten på Rosenborg den 28. Januar 1812 overværedes ligesom det foregaaende År af Prinds Vilhelm af Hessen samt af Prindserne Christian Frederik og Ferdinand, og der var ogsaa denne Gang anbragt en Loge for Dronningen og Prindsesserne og en for Corps diplomatique.3) Ved denne Lejlighed udnævntes:4) Til Danebrogsmænd følgende Storkors af Danebrog: 1.

* Adam Vilh. Hauch, Overhofmarskal , Overstaldmester, 2. Peter Hersleb Classen, Grehkfrd., 3. * Joh. Peter ») WerlaufF S. 38—39. ?) Statstid. 1811 Nr. 9. 3) Ceremoniellet. 4) Statstid. 1812 Nr. 8, Statskal.

[Original side 379]

51 AVleugel, Admiral, første Deputeret i Admiralitets- og Kommissariats KolL, 4. Ernst Fr. Walterstorff1), Gen. Lieutn., overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det kejserlige franske Hof, 5. M. Ludv. Fr. Bechtolsheim, Gen. Lieutn., Chef for Dronningens Liv-Eeg., Kommandant i Gliickstadt, 6. Fr. Juel til Taasinge, Kmh., Gen. Major, 7. Baron Hermann Schubart, Kmh., Gen. Kommerceintendant, 8. M. Fr. Carl Kruck, Gehkfrd., Kantsier i den slesv. Overret, 9. Grev Fr. Ahlefeldt Laurvig til Langeland og Eixingen, Gen. Major, Kmh., 10. Baron Fr. Julius Chr. Gyldenkrone til Vilhelm sborg, Kmh., Stiftamtm. , 11. Otto Blome til Bahrenfleth, Kmh., Gen. Adjutant, overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister ved det kejserlige russiske Hof, 12.

* Faid Chr. Stemann-), Kmh., Amtm. over Sorø Amt, 13. M. Joh. Evald*), Gen. Lieutn., Chef for det slesv. Jægerkorps, 14. * Grev Chr. Konrad Sophus DanneskjoldSamsø, Amtm. over Præstø Amt, 15. * Sten Andersen Bille, Kmh., Kontreadmiral, Deputeret i Admiralitets- og Kommissariats KolL, K. 28/i

1809, S. K. 1811. Til Storkors af Danebrog: 1. Bernhard Detlev Staffeldt, Kmh., Gen. Major, Chef for det norske Jægerkorps, K. 28/i 1809, 2. * Lorents Henrik Fisker, Kontreadmiral, K. 28/i 1809, 3. Peter Anker, Kmh., Gen. Vejintendant i Norge, R. 28/i 1809, K. 28/6 1809, 4. M. Henrik Chr. Harboe, General, K. 28/g 1809, 5. * Markus Gjø Rosenkrantz, Kmh., Stiftamtm. over Aggershus Stift, K. 28/6 1809, D. M.

1813, 6. M. Joh. Burchard Munnich, Gen. Major, Chef for det oldenborgske Inf. Reg., K. 28/6 1809. Til Danebrogsmænd følgende Kommandører af Danebrog: 1. * Baron Chr. Henrik Aug. Hardenberg - Reventlau, Kmh., Hofjægermester, K. 28/i 1809, 2. * Joh. Kornelius Krieger, Kmh., Kontreadmiral, K. 28/i 1809, 3. M. * Nikolaj Edinger Balle, Dr. og Prof. theol., Biskop, K. 28/i 1809, 4. * Grev Otto Joachim Moltke, Kmh., Direktør i Rente1) Død 1820. Statstid. 1820 Nr. 86. 2) Hans Portræt, malet af Jensen, findes på Rosenborg. s) Et Miniaturportræt af ham findes på Rosenborg.

[Original side 380]

52 kammeret, K. 1810, 5. Konrad Daniel Bliicher, Kmh., Overpræsident i Altona, K. 1810, 6. * Hans Lindholm, Kmh., Gren. Adjutant, Kommandør i Søetaten, E. 28/i 1809, K. 1811, 7. * Frants Christopher Biilow, Kmh., Gen. Major, Gen. Adjutant og Chef for Gen. Adjutantstaben, K. 28/i 1809, K. 1811. Til Kommandører af Danebrog: 1. * Fr. Munter, Dr. og Prof. tlieol., Biskop over Sjællands Stift og Ordensbiskop , E. , 2. M. Baron Chr. Ulrik Ditlev Eggers, Kfrd., første Deputeret og Overprokurør i det slesv. holst. Kancelli, E. 28/i 1809, 3. * Grev Joh. Kaspar Hermann Wedel-Jarlsberg, Kmh., Amtm. over Buskeruds Amt, E. 28/i 1809, 4. Carl Aug. Yilh. Driberg, Kmh., Gen. Krigskommissær for Danmark, E. 28/e 1809, 5.

* Aug. Mkolaj Carl Kardorff, Kmh., Gen. Major, Chef for Livregimentet lette Dragoner, É. 1810, 6. M. Gustav Adolf Yarendorff, Gen. Major, Chef for det slesv. Inf. Eeg., E. 1810, 7. M. Joh. Nordal Bruun, Biskop over Bergens Stift, E, 1810, D. M. 1813, 8. M. * Michael Treschow, Kfrd., E. 1811, 9. Hans Christopher Didrik Yiktor Levetzau, Kmh., Amtm. og Overdirektør i Husum, 10. Grev Andreas Konrad Peter Eantzau til Breitenburg, Kmh., D. M. 1813. Til Danebrogsmænd følgende Eidclere af Danebrog: 1. * Joh. Fr. Bardenfleth, Kmh., Kapt. i Søetaten, Ordensviceceremonimester, 2. * Fr. Konrad Holstein, Kmh., Oberst og Chef for Livjægerkorpset, E. -8/i 1809, 3. * Poul Løvenørn, Kontreadmiral, Gen. Adjutant og Overlods, E.

28/i 1809, 4. * Peter Jessen, Etatsraad, Kabinetssekretær hos Kongen, E. 28/i 1809, 5. * Carl Yilh. Jessen, Kommandørkapt. i Søetaten, E. 2s/i 1809, 6. Carl Adolf Eothe. Kommandørkapt. i Søetaten, Guvernør ad interim over Bornholm og Christiansø, E. 28/i 1809, 7. Andreas Bruun Meyer, Kapt, Komp. Chef i den holstenske Artill. Bat., E. 28/i 1809, 8. * Fr. Chr. Smith, Justitsraad, Chef for 2. Departements Kontor under Admiralitets- og Kommissariats Koll., E. 28/i 1809, 9. Fr. Grotschilling, Kaptlieutn. i Søetaten, E. 28/il809, 10. Knud Linde, E. 28/i 1809, 11. M. * Peter Buhl, E. 28/i 1809, Seklieutenanter i Søetaten. 12. M. * Morten Hjorthøy, Kfrd., Borgermester i Kjøbh., E. 28/e 1809, 13. * Hans Chr.

Snedoi-ff, Kommandør i Søetaten og Chef for

[Original side 381]

53 Søkadetkorpset, R. 28/e 1809, 14. * Joh. Wolffgang Haffner, Kmh., Gen. Kvartermester, Chef for Gen. Kvartermesterstaben og Giudekorpset, E. 28/6 1809, 15. Adam Mogens Wenzel Haffner, Overkvartermester og Major, R. ?8/e 1809, 16. *Chr. Fr. Glode du Plat, Major, Kommandør for det danske Landkadetkorps, R. -8/e 1809, 17. * Georg Fog, Prlieutn. i Søetaten, R. -8/6 1809, 18. * Baron Hans Holsten, Kmh., Kommandørkapt. i Søetaten, R. 1810, 19. * Fr. Julius Bech, Dr. theol., Biskop over Aggershus Stift, R. 1810, 20. Joh. Georg Rist, Geh. Legationsraad, Gen. Konsul i

Hamborg, R. 1811, 21. Broder Knud Brodersen "Wiegelsen, Prlieutn. i Søetaten, R. 1811. Til Riddere af Danebrog: 1. Otto Liitken, Kontreadmiral og Chef for Norges flydende Defension, K.

1813, 2. Ludv. Mkolaus Hugo Buchwald, Kmh., Major og Chef for Hertuginde Louise Augustas Livjægerkorps, 3. Baron Charles Selby, Kmh., overordentlig Gesandt ved det kongelige westphalske Hof, 4. Grev Ditlev Reventlau til Brahetrolleborg, Kmh., 5. * Hermann Løvenskjold, Kmh., Amtm. over Holbæk Amt, 6. Mathias Otto Leth Sommerhjelm, Kfrd., Amtm. over Smaalenenes Amt, 7. * Grev Gustav Holck Winterfeldt, Sekondritmester i Livgarden til Hest, 8. * Chr. Birch, Etatsraad, Deputeret i Finantskoll., D. M. 1813, 9. Mathias Mathiesen, Etatsraad, Amtsforvalter i Pinneberg, 10. Fr. Carl Ferdinand Grimer, Oberst, Kommandør for 2. jydske Inf. Reg., 11. * Rasmus Krag, Oberst og Brigadekommandør i Ingeniørkorpset, 12.

Samuel Waldek, Oberst og Kommandør for det holstenske Skarpsky tterkorps, 13. Lorents Fieldrup Lassen, Kommandør i Søetaten og Indrulleringschef i Frederikshalds Distrikt, 14. Ulrik Yilh. Koren, fhv. Amtm. over Stavanger Amt, 15. * Guldbrand Ahrentz, Etatsraad, Kommitteret i Rentekammeret, 16. Andreas Vilh. Cramer, Etatsraad, Prof. juris ved Universitetet i Kiel, 17. * Nikolaj Tidemann, Oberstlieutn., Bataillonskommandør i 2. jydske Inf. Reg., 18. * Rudolf Anthon Ludv. v. Qualen, Kammerjunker, Major, Divisionsadjutant ved Gen. Adjutantstaben, 19. Joh. Lausen Bull, Justitsraad, Præsident i Christiania, 20. * Konrad Fr. Schmidt Phiseldek, Justitsraad, Kommitteret i Gen. Land-Økonomi og Kommerce-Koll., 21.

* Jakob Bang, Justitsraad, Chef for Søetatens 4. Departement, Meddirektør ved Kjøbh. Fattigvæsen, 22. M. Hans Henrik Scheel, Justitsraad, Byfoged i Moss, 23. * Carl Fr. Henrik Lange, Major ved det sies-

[Original side 382]

54 vigske Jægerkorps, 24. Joh. Peter "WMenrath, Prmajor i det slesv. Rytter-Reg., 25. Johannes Jakob Bruun, Major, Kommandør for Generalstaben i Nørrejylland, 26. Pr. Julius d'Origny, Major ved det sjæll. Skarpskytterkorps, 27. M. Hans Peter Holm, 28. * Hans Stephansen, Kapitajner i Søetaten, 29. M. * Alexander Henrik Guillaumo, Major, Legationssekretær ved Gesandtskabet i Paris, 30. * Jens Michael Hertz, Amtsprovst i Roskilde Amt, 31. * Peter Hans Mønster, Amtsprovst i Sorø Amt, 32. Peter Yilh. Lytken, Amtsprovst i Odense Amt, 33. * Henrik Georg Clausen, Stiftsprovst og Professor, 34. * Chr. Fr. Brorson, Prof., Præst ved Garnisonskirken, 35. * Joh. Chr. Ryberg til Frederiksgave, Agent og Grosserer, 36.

Lars Larsen, Bankdirektør, 37. M. * Charles Norberg, Kammerraad, D. M. 28/i 1809, 38. Terkild Aschehoug, Konsistorialraad, Provst og Sognepræst til Rakkestad i Aggershus Stift, 39. - Henrik Christopher Valentin Friboe, Sekondritmester i det sjæll. Rytter-Reg., 40. * Joachim Henrik Køppen, Kapt., Chef for det til Sejerø detacherede Skarpskytter-Komp., annekteret det sjæll. Jægerkorps, 41. * Fr. Ernst Prangen, Kapt. i Ingeniørkorpset, 42. Jean André Suenson, 43. M. * Carl Fr. Bagger, Kaptlieutenanter i Søetaten, 44. M. * Fr. Chr. Holsten, Kaptlieutn. i Søetaten, Gen. Konsul i Gøtheborg, 45. * Carl Emil Scholten, Divisionskvartermester, 46. Poul Trane, Stadshauptmand og Kjøbmand i Christiania, 47.

* Herman Cramer, Kapt. ved danske Livregiments annekterede Batailloner og Vandbygningsinspektør, 48. Christopher Lutken, D. M. 1813, 49. Magnus Lutken, Prlieutenanter i Søetaten, 50. Adolf Ahlefeldt, Stabskapt, af Dronningens Livregiment, 51. Joh. Carl Peter Prytz, Prlieutn. i Søetaten, D. M. 1813, 52. Chr. Fr. Kraft, D. M. 1813, 53. Christen Fr. Klink, 54. Fr. Aug. Paludan, Seklieutenanter i Søetaten, 55. * Laurits Buch Rudiger, Seklieutn. i den danske Artill. Bat., 56. Peder Pedersen, Gen. Konsul og Chargé d'affaires ved de forenede nordamerikanske Stater, 57.

Klaus Petersen, Stiftsfysikus i Christiansands Stift, 58. Joh. Christopher Ulrik, Konsul i Livorno, 59. Vilh. Heigelin, Konsul i Neapel, 60.

Klaus Frimann, Provst ved Nordfjord og Sognepræst for Davigen i Bergens Stift, 61. Hans Echorn, Foged i Mandals Fogderi, 62. Ernst Ludv. Friderici, Provst for Sønderborg Provsti og Sognepræst til Broager, 63. Søren Nikolaj Joh. Bloch, Magister, Rektor ved den lærde Skole i Nykjøbing, 64. * Lars Larsen, Skibsbygmester, D. M. 28/r, 1809, 65. * Chr. Wil-

55 ken Kyhl1), Kustmester, D. M. 28/e 1809, 66. Niels Aaf, Raadmand i Skien, 67. Møllmaim Lysholm, Kjøbmand i Trondhjem, 68. * Moses Wessely, Assurancemægler og Repræsentant for den jødiske Menighed i Kjøbh., 69. * Søren Bruun, Inspektør ved. den geografiske Opmaaling under Videnskabernes Selskab, 70. Andreas Broch, Provst og Sognepræst til Faaberg og Lille Hammer i Aggershus Stift, 71. Ole Clasen Mørch, Kjøbm. i Christiansand, 72. Joh. Gottlieb Jæger, Rektor ved den lærde Skole i Meldorn0, 73. Ludv. Stoud-Platou, Overlærer ved den lærde Skole i Christiania, 74. Edvard Qvale, Sognepræst til Lyster Præstegjeld i Bergens Stift, 75. David Christi, Kjøbmand i Moss, 76. * Peter Andreas Eskildsen, Skibsmaaler, 77.

* Hans Jørgen Herløv, Mægler i Kjøbh., 78. M. * Vincenzo Galeotti, Balletmester, 79. Carl Stoltenberg, 80. Henrik Stoltenberg, Kjøbmænd i Tønsberg, 81. Hans Hjerrild, Sognepræst for Øsse og Næsbjerg Menighed i Ribe Stift, 82. * Fr. Schwartz, -83. Michael Rosing, Instruktører ved det kgl. Theater, 84. Iver Holter, Kjøbm. i Drammen, 85. Peter Snitler Krag, residerende Kapellan til Trondhjems Domkirke. Til Danebrogsmæncl : 1. * Christen Jakob Kock, 2. * Georg Tycho Holm, 3. Jens Krag, 4. * Joh. Risom, 5. Adolf Sigfred Oldeland2), 6. Peter Fr. Ohm (Fører af Luggeren »Svanen«), 7. * Kaspar Herman Trolle, 8. Michel Thomas Warming, 9. Weise (kommanderet på Sejerø), 10. Jens Jørgen Brandt, 11. Peter J.

Farmer (Chef for Kanonskonnerten »Nornen«), 12. Ole Fæster (Chef for Kanonskonnerten »Valkyrien«), 13. Anders Olaus Falck, R, 1813 (ansat ved den norske Sødefension) — samtlige Maanedslieutenanter i Søetaten, 14. Peder Olsen Beck, afskediget Maanedslieutn., 15. J. Petersen i Løverodde, Holzfører i det første slesvigske Distrikt, 16. * Peter Johannes Kretz, Maskinbygger og Snedkermester i København, 17. Joh. Herman Lalmdorff, Inspektør ved Tugthuset og Dårekisten i Gliickstadt, 18. Daniel Kuhnmunch, Strandtoldbetjent i Vedbæks Distrikt, 19. Mads Bang, Kjøbmand i Fladstrand, 20. * Jakob Georg Larshoff, Hofinstrumentmager i Kjøbh., 21. * Uldahl, Fortepianofabri- !) Død 1827, 66 År gammel. Statstid.

1827 Nr. 55. 2) Født 1787, død 1812. Statstid. 1812 Nr. 30.

56 kant i Kjøbh., 22. Glad, Proprietær på Gården Grev i Aggers Sogn, Aggershus Stift, 23. Dines Simesen af Fredericia, Batterikirurg, 24. * Schultz, Inspektør ved Kronborg Geværfabrik, 25. Anthony Pen Sølling, norsk Skibskapitajn, 26. Anders Osmundsen af Kollesund, Skipper, Fører af den norske Pro videringsskonnert Nr. 40, 27. Jakob Luytkis, Skipper, Fører af den norke Provideringsskonnert Nr. 54, 28. Jørgen Henriksen, Skipper fra Tønsberg, Fører af Skibet »Providentia«, 29. Ambjørnsen, Skipper på Provideringsskonnerten Nr. 61, 30. Henrik Hansen, Skipper på Galeasen »Anna Brown«, tilhørende Grosserer Kaasbøll i Christiansand, 31. Peter Larsen, Degn på Tromøen, 32. * Karsten Petersen, Lærer ved Søetatens Underoff.

Skole,. 33. * Joh. Philip "Weilbach, Kapt. i det borgerlige Artill., Sejl-, Flagog Kompasmager i Kjøbh., 34. * Teisner, konstitueret Gartner ved Frederiksborg Slotshave, 35. Ole Høier, Skolelærer og Kirkesanger i Porsgrund, 36. C. Ingolstad, Organist og Orgelbygger i Totens Præstegjeld i Aggershus

Stift, 37. * Thomas Melsen, Pælebukkekvartermand Nr. 2 af Holmens Haandværksstok, 38. Jens LemvigFalster, Skolelærer og Kirkesanger ved Yaagens faste Skole i Nordlandenes og Finmarkens Stift, 39. Lars Forseth den yngre, Forligskommissær og Klokker i Klæbo imder Trondhjems Stift, 40. Ole Johansen Hvalen, Lensmand for Tinds Præstegjeld i Bradsberg Amt, 41. * Hans Chr. Møller, Kvartermand af Holmens Haandværksstok, forestaaende Havnearbejdet ved Karrebæksminde, 42.

Niels Hansen, Formand ved Holmens Haandværksstok, forestaaende Havnearbejdet i Fredericia, 43. Peter t Nielsen Lejen, Skoleholder og Kirkesanger ved Gilleskaals Menighed i Nordlandenes og Finmarkens Stift, 44. Christen Møller, Selvejer på Saltumgård i Hjørring Amt, 45. Bruhn, Klokker og Skolelærer i Esgrus, Flensborg Amt, 46. * Lars Olsen, Gårdmand og Udflytter af Herstedvester på Kjøbh. Amt, 47. Ole Nielsen Lolandsaas, Skolelærer ved Hammerø faste Skole i Nordlandenes og Finmarkens Amt, 48. Ingebrit Tronsen Eggen, Gårdmand og Kunstarbejder af Eimebo under Trondhjems Stift, 49. Johannes Sivertsen Aalbo, Gårdbruger af Opdals Præstegjeld i Trondhjems Stift, 50. Jon Dalen, Husmand og Kunstarbejder af Meldalen under Trondhjems Stift, 51.

* Mads Jensen, Skolelærer i Rude, Holsteinborg Sogn, under Sorø Amt, 52. * Peter Larsen, Sergent ved Livgarden til Fods, 53. Niels Poulsen Elsø, Kommandersergent ved 2. jydske Inf. Reg. 3. Bat., 54.

[Original side 385]

57 Christen Pedersen Odgård, Furer af samme Bat., 55. Ubbe Madsen Næstrup, Korporal af samme Bataillons Jæger Komp., 56. Jørgen Petersen, Kvartermester af Fy ens Distrikt Nr. 5935, 57. Kock, Baadsmand af Århus Flotillen, 58. Poul Juul, Baadsmand af Fladstrands Flotillen, 59. Jens Sørensen, 60. Jakob Stage, Underofficerer ved samme Flotille, 61. Svend Larsen, Underoff. ved den norske Sødefension af Frederikshald, Patent Nr. 32, 62. * Niels Hansen, Bombardér af 21. Artill. Komp., 63. Henning Sievers, Bombardér af den holstenske Artill. Brigade, 64. * Jeppe Johansen Schottborg *), Garder ved 2. Komp. af Livgarden til Fods, 65. * Michael Aisløv, 66. * Jens Kikop, 67. * Rasmus Thomsen, Lille Løjtofte, Grenaderer af Prinds Christian Frederiks Regiment, 68.

Henrik Straafeldt, Musketer af Kjøbh. Inf. Reg. 5. Komp. Nr. 132, 69. *Fr. Schultz, Soldat af samme Reg. 1. Komp., 70. Christen Jakobsen Friistrup, Musketer ved 3. jydske Inf. Reg. 4. Bat. 1. Komp., 71. * Charles Staal, befaren Matros og Kvartermester af Korsør By Nr. 70, 72. Fr. Block, Matros af 2. Division 1. Komp. Nr. 37, Baadsmand på Briggen »Lolland«, 73. Morten Jørgensen, helbefaren Matros af Østerjyllands Distrikt, Patent Nr. 24, 74. Lunøe, Underkanonér ved Flotillerne i Jylland, 75. Jakob Nielsen Normann vigen, Matros fra Finmarken, 76. Knud Carlsen, Matros fra Christiansand. Talen, der ved denne Ordensfest blev holdt af Holmens Provst Fr. Carl Gutfeld, lyder således:-) Stormægtigste, Allernaadigste Arveherre og Konge! På en Dag, der lyser festlig ned til Tvillingriget på en Dag, hver god Mand hædrer som en glad Højtid på hvilken hvert ædelt Hjerte hæver sig til Himmelen i velsignende Ønsker over Folkets Fader; på en Dag, som omgivet af betydningsfuld Glands, minder så mange af Statens Borgere om store Krav, om hellige Pligter; på denne Deres Majestæts Fødselsdag staaer jeg her, efter Deres Yink, for, saavidt jeg formaaer, at tolke hvad 1) Havde 27/7 1811 grebet Sclimeerfeldt, der på Amalienborg begik et Attentat på Frederik den Sjette, i Kraven.

Carl Hermann, Gamle Minder S. 6. 2) Trykt for Venner. WerlaufF S. 38.

[Original side 386]

58 Dagen selv og det høitidelige Optrin, der ledsager den, paalægger mig; Og vil end min Evne ikke her svare til min Villie; vil min Tale maaske mere vise hvad jeg ønskede, end hvad jeg formaaede at bidrage til Festens Højtidelighed, o ! den vil dog modtages af Deres Majestæt med Hyldest og Naade,

som en, skjøndt ringe, dog velmeent Skjærv, der, med erkjendtlig Hu, med villige Hænder, nedlægges ved Deres Trones Fod. Og kan jeg vel i dette Nu see omkring mig; kan mit Øje vel dvæle ved hin Pomp, som straaler det imøde; ved hin ridderlige Færd, hine ridderlige Hæderstegn, der minde om Oldtiden og dens kjække og dydige Mænd, uden at min Tanke ufrivillig føres ind i disse, ved Daad og Kraft og •underfuld Storhed udmærkede Dages alvorlige Helligdom; uden at den nødes til, skjønt med ilende Skridt, at følge den stolte Gang, hin store, ofte dunkle, men stedse mægtige Følelse hos Mennesket: Æren valgte blandt vore Forfædre.

Ja i hin første Old syntes denne Følelse især at være fængslet til Mod og Tapperhed. Kjækhed i Brystet og Kraft i Armen aftvang Ærefrygt og Hylding overalt ; Og, som på en udkåren Søn af Kampens Gud, stirrede man, med gysende Beundring på den djærve Kriger, for hvis Fødder Døende og Lemlæstede krympede sig i Støvet, medens han selv, blødende af talrige Ulivs Sår, med Sejerens Smil i sit Blik, med Odins Sang på sin Læbe, vandrede glad over Liigdynger til det aabnede Valhal. Hvo vilde imidlertid nægte, at ogsaa Eetfærd og Afskye mod underfundig List og Agtelse for værgeløs Uskyld og flere høje Dyder, ofte, skjønt med strængt Aasyn og i alvorlig Dragt, ledsagede den vilde Tapperhed? Kristendommen kom; dens vennesalige Aand gjorde Sæderne mildere og de stille rolige Dyder nøde deres Ret; dog vedblev endnu stedse Tapperheden, forenet med høj Agtelse for qvindelig Uskyld og qvindeligt Yærd, at udgjøre en Hoveddyd hos den kristne Helt; en Dyd, hvortil Ridderslaget især højticleligen opfordrede ham.

Hæderstegn opfandtes og gaves, men ikke ville vi lukke Øret for Historiens sanddrue Stemme, når den forkynder os, at ogsaa Overtroen, der ansaae det for Pligt mod den Gud, den laante sit eget forfærdende Billede, at udrøclde alle, hvis Brøde var et fremmed Fædreneland og en fremmed Troe, ikke sjælden her spillede en vigtig, skjønt ikke ærefuld Rolle. Kun da Oplysningen liig Dagen mere og mere ud-

59 bredte sine Straaler, og Mulmet, der indhyllede den, svandt som den flygtende Taage; kun da fik ogsaa hine Hæderstegn en sandere og mere passende Betydning; kun da bleve de hvad de burde være: talende Vidnesbyrd om Fyrstens Agtelse for sine troe, ved Fortjenester udmærkede Mænd, og mægtige Opmuntringer for disse, til ved ædel Daad, at gjøre sig denne Agtelse værdige. Således bød Anden Frederik hint Katholicismens Emblem, der ledsagede Elefant-Ordenen, vige for hans eget kongelige Billede; Således forædlede femte Christian, med skabende Haand, hint Dannebroge, der, hyllet i mystisk Dunkelhed, kun omgivet af Overtroens Mmbus, og indskrænket til Krigeren allene, skylder Waldemar sit Udspring.

Ja, det var på denne Maacle de ridderlige Ordener og Hæderstegn efterhaanden forædledes; det var således de, rensede fra Sværmeriets afgudiske Trolddom, men vigtige ved ædel, religiøs og moralsk Betydning, bleve ikke mindre lærerige end hædrende for den, de prydede. Thi hvorom skal vel hin Stjerne minde, der skinner på Eidderens Bryst? Mon ikke derom, at han, som bærer den, bør, ved Kundskab og Dyd og hæderlig Idræt, som en lysende Stjerne straale blandt hans Brødre? Ja, hør det, Du, som med lunt glimrende Symbol på Fyrsteyndest og Fyrstekrav fremstaaer blandt Dine Medborgere ; med ventende Blik følger deres Øje Dig på Din Vandring, og med højtidelig Alvor lyder deres Stemme Dig imøde: »Kun når prøvet urokkelig Troskab mod Konge og Land; kun når ædel Virksomlied og aldrig trættet Oavnelyst; kun når Tapperhed i Leding; Viisdom og Sindighed i Fred; kun når hver Dyd, som adler Mennesket og Borgeren, boer i Din Barm og pryder Din Vandel: Kun da har Du fyldestgjort Kongens og Fædrenelandets Fordringer til Dig; og klarere end Stjernen på Dit Bryst straaler Din ubesmittede Hæder ; Men lagde Du Dig, svag og uvirksom til Roe bag dine Fædres Skjolde ; troede Du det stort at have arvet deres Navn, uden at have arvet deres Dyd, og glemte, at

Du kun tager dette Navn, der minder Dig om Daad og Kraft, forfængelig så ofte Du nævner det; da sank Du dybt blandt Dine Medborgere og Din Stjernes (rlands vil kun svagt skjule Tomheden i Din Sjæl og dit indere Mørke.« Men det var dog især Dem forbeholdt, allernaacligste Konge! på en end mere udmærket Maade, at forædle et

[Original side 388]

60 af Ridderskabets vigtigste Hæderstegn. Det var Dem forbeholdet, at vise hvor værdigen De hædrede Deres ædle Stammefaders Minde, ved, ikke væsentlig at forandre, men herlig at forskjønne hans Yærk og udvide dets Gavnlighed. De vilde ikke, at Dannebrogens Orden kun skulde vorde enkelte Borgerklasser til Deel; De vilde ikke, at kun udmærket Byrd eller sjælden Krigerdaad skulde hjemle Ret til at bære den. Nej ! til alle Statens Borgere lød Deres Faderrøst: »I ere alle mine og Fædrenelandets Børn; at bidrage til dets Held paaligger eder alle; men ogsaa for eder alle staaer Yejen aaben til Bifald og Hæder, når stadigen ville vandre den.« Hvo hører disse Ord og føler ikke dybt i sit Indere deres Yægt og deres Sandhed? Ja, Du, som med Sværdet i Din Haand træder frem, når Danmarks Stemme lyder, for, på den blodstænkte Valplads at finde Sejr eller ærefuld Død; og Du, som ved den rolige Arne, med virksom Klogskab, grunder på Dine Medborgeres Lykke og fremmer den; Du, som med omfattende Blik, med aldrig kjølnet Iver, arbejder til Statsbestyrelsens vigtige Tarv; Og Du, som ofte, ved Midnatstimens stille Lampe agter på Yiisdommens Stemme til Menneskene og lader denne Stemme høres blid og kraftfuld og fattelig i Samfundet; Du, som i Purpurets Glimmer, eller Overflødighedens Skjød, med runde Hændei søger at afhjelpe Trang og lindre Elendighed; Og Du, som i den lavere Hytte, under Nøjsomhedens tarvelige Skjul, ikke trættes ved at aflokke Jorden sine Skatte eller at fremme og forædle hvad Flid og Konst formaaer for at udbrede Vindskibelighed og Velstand overalt i Fædrenelandet; Ja, alle, ihvo I end ere, have fri ubehindret Adgang til Eders Fyrstes Opmærksomhed og til hine hædrende Udmærkelser, I allene ved fordobblet Troskab og Dyd og Virksomhed kunne fortjene.

See! Eders Konge og hans Slægt hædrer selv den lavere Klasses Ordenstegn, ved at bære det. See! det svæver hist på hans kongelige Bryst, et skjønt, et talende Billede på, at ogsaa den beskedne undersaatlige Troskab, den jevne, men stadige Gavnelyst, der virker i Stilhed, ikke lyser ubemærket i hin Glands af Byrd og af Hæder, som ellers kunde synes at fordunkle den. Og hvor indholdsriig, hvor fuld af Vægt og Betydning er ikke Tegnets Indskrivt: »Gud og Kongen?« Gives der Ord, som kraftigere, i mere udtryksfuld Korthed, minder Mennesket og Borgeren på eengang om alle sine Pligter?

[Original side 389]

61 Ord, som med stærkere Vælde, med høitideligere Alvor tale til hans Sjæl? At gjennemtrænges af hint sande religiøse Sindelav, der, ledsaget af Tillid og Ærefrygt og villig Lydighed, hylder det store, altomfattende Væsen, hvis Øje roligt og uforandret overskuer de Dødeliges Idrætter som deres Skjæbner, og hvis mægtige Haand styrer disse Idrætter, ordner disse Skjæbner til det Heles Vel. Kan nogen Pligt være det tænkende, sædelige Menneske mere vigtig, mere velgjørende? Og at være Kongen og Fædrenelandet — thi hos os ere begge disse Et — usvigelig troe i Fred og i Fejde; at virke ærligen og med trofast Hu til deres Bedste; at staae fast i Farens Stund, hvilende på de store, aldrig vaklende Støtter : Retfærd og Fædrenelandskjerlighed, — liig hin Mand, der bygde sit Huus på en Klippe; Kan noget vel fortjene sandere Navn af Borgerdyd og Borgerhæder? Og derom mindes, dertil opfordres vi, som af vor Konges Haand modtoge Ridderskabets Ordenstegn.

Ja Du, som hist i Dit Belte bærer Sværdet — det Sværd, der skal blottes med Kjækhed og føres med Kraft — Danmarks Kriger! Dit Hæderstegn minder Dig om Din Pligt, lærer Dig når og hvorfor Du bør drage Sværd. Ja, det er for den gode Sag; for Kongens og Fædrenelandets Bedste; for Medborgeres

Sikkerhed og huuslige Roe, Du skal drage det. Når Kampens Alvorstime frembryder for at prøve Troskab og Kjækhed; for, på en blodig men sikker Vægtskaal, at veje Tapperhed og Mod og sand Krigerære : da er det, hint Sværd skal sväve høit i Din Haand, for, som en fortærende Lynstraale, at knuse Voldsmandens Isse. Men aldrig rokke Lidenskab eller Fordom eller ussel Forfængelighed det i sin Skede ; aldrig blotte Du det, for at afgjøre en Tvist, der ene burde afgjøres for Fornuftens Domstol, af dens og den sande Æres sindige og upartiske Voldgiftsmænd, og hvor det stedse er ædlere at tilstaae sin Brøde end at forfægte den; Aldrig glemme Du, at som hine Fortidens gjæve Riddere kun for at værne om Uskyld ; kun for at afbøde Uret og Vold, hævede det tunge Glavind; så bør ogsaa Dit Værge være helliget Sandhed og Ret.

Aldrig glemme Du, at det Alvorssprog: »Gud og Kongen« minder Dig vældigen, at kun der, hvor Almeenvellet kræver det; hvor Fædrenelandets høje Røst kalder dets kraftfulde Sønner til Forsvar, at kun der bød Gud, kun der byder Kongen at drage Sværdet. Men vover Du, opflammet af Lidenskabens fortærende Ild, at dræbe

[Original side 390]

62 eller lemlæste Din Broder, Gud gav Livet, og på hvis \rirksomhed Kongen og Fædrenelandet har så helligt et Krav; da staaer Du der, som den, der trodser Guds og Kongens Love, og er blottet for sand, ridderlig Dyd. Hører det alle, ihvo I ere, der, med Ærens hædrende Tegn, fik Ærens hellige Kald: at gavne Fædrenelandet; I, der på forskellige Veje vandre der i Borgersamfundet, men ved faste uopløselige Baand knyttedes til dets Favn ; Eders Kraft være helliget Almeenvel; Eders Hu stande fast til det Eette og Gode! Eders Idræt vise, at hint mindende, kraftfulde Alvorsprog, I bære på Eders Bryst, ogsaa er dybt og levende indpræget eders Tanke: »Gud og Kongen!-- Ja, Gud og Kongen ! skal være vort Valgsprog og vort Løsen! Gud og Kongen! skal være de mægtige Ord, hvormed vi ville opfordre os selv til, med fordobblet Iver, at opfylde Menneskets og Borgerens hellige Pligter; »Gud og Kongen« ! skal det lyde højt i vort Indere, hver Gang Fædrenelandet fordrer Daad og Kraft og villig opoffrende Lydighed af sine Sønner! — Og en glad, en stille Bevidsthed af virket Gavn og af skjønsomme Medborgeres Agtelse og Tillid og af en god, ædel Fyrstes Bifald skal herligen' lønne os; Vore Dage skulle henrinde under veldædige Sysler, under reen og værdig Hylding af Pligt og af Ære; og når da den sidste Aften, lysende i Erindringens og Haabets milde Glands, vinker os til qvægende Hvile; da Held os! vi døe som vi levede, troe mod Gud, troe mod Kongen.

Efter Ordensfesten blev der efter Sædvane afholdt Middagstaffel på Amalienborg; ligesom de to foregaaende År var det kongelige Taffel, ved hvilket Ridderne af Elefanten og Storkorsene af Danebrog spiste i Ordensdragt, på 40 Couverts, medens Kommandørerne, Ridderne og Danebrogsmændene spiste ved sex Galataffeler på 400 Couverts. Det kongelige Bunteradstaffel om Aftenen var på 52 Couverts og Marskalstaffelet på 90 Couverts1). ') Statstid. 1812 Nr. 9.

[Original side 391]

63 De nysnævnte Ordensfester medførte naturligvis endel Besvær for Slottets gamle Kommandant Major Wilster, tilmed da Fuldmægtig Giessing var svagelig; Wilster ansøgte derfor den 15. Januar 1811 om, at hans yngste Søn Harald Valdemar maatte i Fuldmægtig Giessings Sygdom gaa ham tilhaande og ansættes som Vicefuldmægtig ved Rosenborg for efter Giessings Afgang at ansættes som Fuldmægtig ved Slottet, saalænge Faderen levede. Uagtet Kongen indrømmede, at Major Wilster ved den forestaaende Ordenskøjtidelighed på Slottet den 28. Januar kunde behøve Hjælp, ligesom at han ogsaa ellers kunde trænge til daglig Assistance i sit Embede, vilde han dog ikke ansatte den 19årige Yngling, der Året iforvejen var bleven Student, som Vicefuldmægtig, hvorimod det den 18.

Januar blev Wilster tilladt på eget An- og Tilsvar at benytte Sønnens Hjælp, og blev der lovet ham en Gratinkation for det Arbejde, han maatte have forrettet ved Slottet.1) Wilster maa imidlertid have sat flere Sejl til for at faa Sønnen ansat; thi faa Dage efter, den 25. Januar, blev det resolveret, at den unge Wilster skulde ansættes som Interimsfuldmægtig, dog uden Gage, og mod at aflægge den sædvanlige Ed.2) Efter at have dvælet ved, hvad der i Slutningen af Major Wilsters Levetid passerede på Slottet, skulle vi nu kaste et Blik på dets Omgivelser, Haven og Exercerpladsen. Førstnævnte, der en Tid lang var gaaet af Mode som Promenade, gj en vandt i denne Periode ') Marskali. Korresp. Prot.

1811 S. 32—33. *) A. St. S. 53, 54, sammes Res. Prot. 1811—1812 S. 23—25, Rentekammerets Kel. og Res. Prot. 1811 A. 35.

[Original side 392]

64 endel af sin tabte Glands og blev atter stærkt besøgt om Sommeren1), baade om Aftenen og især hver Søndag Eftermiddag, når Eegimentsmusiken og Livjægerkorpsets-) Hoboister spillede dera); Lørdag Aften plejede Jøderne at promenere her4). Der indfandt sig ogsaa, ligesom tidligere, nogle Spillemænd5), som diverterede Publikum6), og Konditor Firmenich fik i Året 1810 Tilladelse til i Herkulespavillonen at udsælge alle Slags Forfriskninger, saasom Is, Chokolade, Punch og Limonade; om Aftenen blev en Glaslysekrone, som hang i x) Politivennen 1808 Nr. 524 klages der over de tæt besatte Bænke ved Indgangen og over, at der kun fandtes 5 mod Blæst lukkede Bænke i Kavalergangen; hvis der stod 50 saadanne, vilde der maaske dø 100 Mennesker færre om Året.

— Der forefaldt iøvrigt ofte Uordener i Haven; således anføres det i Politivennen 1808 Nr. 544, at et fattigt ungt Fruentimmer, der havde tilegnet sig en Hat, som en på en Bænk liggende Sovende havde tabt af Hovedet, i den Grad var blevet mishandlet af fire Matrosdrenge, at hun knap kunde slæbe sig ud af Haven. samme Blad 1809 Nr. 577 berettes det, at nogle Gadedrenge havde mishandlet en Ugleunge i Damegangen. — Søetatens Mandskab, der tidligere havde været udelukket fra visse Spadseregange, ses i Året 1810 at have havt Tilladelse til at spadsere i Rosenborg Have, når det var iført Uniform. Lind, Nyboder S. 147. 2) denne Periode gjorde bemeldte Korps Vagttjeneste på Rosenborg og afgav Skildvagter til begge Havens Indgange.

Politivennen 1811 Nr. 678, jvfr. II. S. 142. 3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 84, 1810 Nr. 91, 96, 1812 Nr. 43. 4) Politivennen 1809 Nr. 584. 5) En Harpespiller, der tidligere havde indfundet sig her, var nu forsvunden. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 100, Politivennen 1809 Nr. 588, jvfr. 1839 Nr. 1222. 6) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 100, 1810 Nr. 85, Politivennen 1809 Nr. 588, 1839 Nr. 1222. — de nævnte Numre af Politivennen opfordres Dyrkere af Musik og Sang til om Aftenen at opføre smaa Koncerter i Haven.

[Original side 393]

65 den øverste Sal i Pavillonen, tændt, hvilken Belysningtog sig fortræffeligt ud i Mørkningen mellem de høje, løvfulde Træer, under hvilke en broget Vrimmel af Mennesker færdedes.1) Man begyndte allerede dengang så smaat at omlægge Haven i den engelske Stil, men det var dog først flere År senere, at denne Omlægning blev fuldført.2) De Forsøg med Luftballoner, som i Slutningen af Christian den Syvendes Tid vare blevne foretagne på Exercerpladsen, fortsattes sammesteds i Begyndelsen af Frederik den Sjettes Begering. Saalecles blev det den o. Marts 1 810 tilladt Kobbersmedemester Carl Frederik Kjerstrupn), der i Årene 1804 og 1805 havde gjort sig bemærket vecl et Par uheldige Ballonforsøg i Citadellet4), at lade en Papirs-Montgolfiére opstige fra Exercerpladsen og for Betaling at uddele Tilskuerbilletter i denne Anledning, dog uden at han eller noget andet Menneske maatte følge op med Ballonen.

Opstigningen fandt Sted den 26. April i Middagsstunden i Kongens og Prindsesse Carolines Overværelse ; da det kongelige Herskab traadte ud på Gardekasernens Balkon, der var bedækket med rødt Fløjl, blev der forst opsendt en 1) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1810 Nr. 85. 2) A. St. 1810 Nr. 56, 85, 91, 1812 Nr. 2, jvfr. 1821 Nr. 41, 1823 Nr. 30, Politivennen 1808 Nr. 524, 1811 Nr. 678. — Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 72 foreslaaes det at opstille Billedstøtter af de Hænd, som udmærke sig i Krigen, i Rosenborg Have og at anbringe en Marmortavle med fortjente Patrioters og Krigeres Navne ved Herkulespavillonen. 3) Statstid. 1810 Nr. 28. 4) Berl. Tid. 1804 Nr. 47, 97, 1805 Nr. 2, 1878 Nr. 156, Adresseavisen 1804 Nr.

477, 483, 1805 Nr. 2, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 11, 13, 14, 15, 20, 1805 Nr. 25.

[Original side 394]

66 mindre Montgolfiére; man begyndte derpaa Fyldningen af den større, der var af Konceptpapir og havde en Diameter af 30 Fod; efter adskillige Svingninger og Sammenkrympninger, som bragte Kjerstrups forrige uheldige malede Sejldngsballon i Erindring, blev Montgolfiéren dog helt fyldt, uagtet den nedentil var gaaet noget itu, og da Snoren var overskåren, hævede den sig majestætisk til en stor Højde, indtil den ganske forsvandt for Øjet1). Student Johan Peter Colding, der i Året 1807 havde anstillet Ballonforsøg paaExercerpladsen2), havde i de følgende År fortsat sine aeronautiske Studier for efter kongelig Befaling at benytte Kesultaterne til militære Øjemed; han havde således i Året 1808 forsøgt at etablere en Luftbrevpost over store Belt, og i Vinteren 1808 — 1809 sendte han fra Kronborg det saakaldte Luftballondokument over til Sverig3), hvorfor han, som foran bemærket, ved Ridderordenshøjtideligheden på Rosenborg den 28.

Juni 1809 blev udnævnt til Danebrogsmand. Til Indtægt for de i engelsk Fangenskab værende Danske og Norske paatænkte han nu i Majestæternes Overværelse selv at foretage en Opstigning fra Exercerpladsen med en med Yandstofgas fyldt aérostatisk Maskine. Ballonen blev nogle Dage iforvejen udstillet i det kongelige musikalske Akademi på Nytorv Nr. 89 fra Kl. 11 til 2 mod Erlæggelse af 3 Mark, eller hvad mere Nogen vilde give, og Billetpriserne bleve *) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1810 Nr. 59, Berl. Tid. 1878 Nr. 156. 2) II. S. 140 ff. 3) Erslews Forf. Lexikon, Schiern, Hist. Studier,. I. S. 294—295, Politivennen 1809 Nr. 597, Berl. Tid. 1878 Nr. 156.

[Original side 395]

67 bestemte til henholdsvis 3, 2 og 1 Rdlr.; de to første Pladser vare Siddepladser. Kirkeværge, Eidder Tvermoes på Kultorvet Nr. 136 og Kapitajn Ponsaing på Østergade Nr. 12 paatoge sig at modtage Indtægten og aflægge offentligt Regnskab derfor, og der blev hos dem henlagt Lister, på hvilke man kunde tegne sig for de Belob, man vilde give udover Billetprisen. Den første Ballast, Luftskipperen vilde nedkaste til Tilskuerne på Pladsen, skulde bestaa af Yers, hvori han i eget og fangne Medbrødres Navn aflagde sin Taksigelse; senere vilde han nedlade et Dyr bundet til en Faldskjærm. Opstigningen fandt dog ikke Sted på den oprindelig bestemte Dag (den 11. Juni 1810), men blev udsat til den 14. ; Yejret var imidlertid uheldigt sidstnævnte Dag, idet heftige Vindstød beskadigede Ballonen, og da Colding i Mangel af engelsk Svovlsyre havde maattet tage sin Tilflugt til sachsisk, og Apparatet blev angrebet af denne og blev utæt, kunde Ballonen ikke faa den fornødne Stigekraft, hvorfor Forsøget blev opgivet denne Gfang1).

Den 9. August samme År gjorde Kjerstrup atter et Forsøg med en Montgolfiére på Exercerpladsen ; men dette blev hans Bane som Luftsejler. Papirsballonen, med hvilken han formodentlig maa have erhvervet Tilladelse til selv at opstige, var 41 Fod høj og 35 Fod i Gjennemsnit ; den var forfærdiget af 11 Ris Papir, der vejede omtrent 140 Pund, men da hertil kom Sejlgarnsnettet, Ildapparatet og Gondolen, vejede Ballonen omtrent det Dobbelte og kunde ikke hæve ham over x) Statstid. 1810 Nr.

46, 47, 51.

[Original side 396]

68 1 Fod fra Jorden ; med Magt maatte de Tilstedeværende tage ham ud af Gondolen, da den brændende Spiritus fra lidapparatet flod ned og vilde have forbrændt ham; han havde desuden begaaet den Uforsigtighed istedetfor Sandposer til Ballast at komme en Mængde leret Jord i Gondolen; denne Lerjord traadte han naturligvis sammen med Fødderne til en fast Masse. Ballonen steg langsomt tilvejrs medtagende Kjerstrups Kjole og dalede mellem Trekroner og Prøvesten. Foruden ved det mislykkede Forsøg var Publikums Taalmodighed bleven hårdt prøvet ved flere Timers Yenten efter den bestemte Tid, inden Ballonen var stigefærdig; henved 700 Mand Militære havde maattet holde Yagt fra tidlig om Morgenen til langt ud på Aftenen.

Kjerstrups Uheld blev endog omtalt i tydske Blade, og herhjemme udspandt der sig en Avisfejde derom. Det er derfor intet Under, at den miskjendte Luftskipper vendte sit utaknemmelige Fædreland Ryggen for andetsteds i Verden at prøve sin Lykke. Hvor langt han naaede på sin Kunstrejse, vides ikke; i Slutningen af Året var han kommen til Christiania, hvor han vilde lade en Ballon opstige, men hermed forsvinder han af Synskredsen1). Colding, der i April det følgende År havde foretaget en Opstigning med en Montgolfiére fra sin Broders Ejendom på Blegdamsvej en, og som ved Nedstigningen på Brønshøj Bakke havde faaet sit Ansigt noget beskadiget2), lod sig dog hverken ved sit eget eller ved *) Nyeste Skild.

af Kjøbh. 1810 Nr. 88, 91, 97, 120, Berl. Tid. 1878 Nr. 156, jvfr. Politivennen 1810 Nr. 641, 642. 2) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1811 Nr. 35, Riises Arkiv for Hist. og Geografi, 29. Bind S. 137.

[Original side 397]

69 Kjerstrups Uheld afskrække fra en ny Ascension ; denne gik for sig fra Exercerpladsen Søndagen den 10. November 1811, og Publikum blev underrettet herom ved Plakater, der ble ve opslaaede på Gadehjørnerne, og ved at der blev hejst Flag på Rundetårn. Montgolfiéren var stigefærdig omtrent 11 Minuter efter Ildens Antændelse, og da Luftsejleren havde naaet en Højde af omtrent 2000 Fod, nedsendte han en Faldskjærm, hvorunder der var heftet en Kurv med en Kanin, der dalede Jangsomt og faldt ned på den anden Side af Peblingesøen. Ballonen, der naaede en Højde af omtrent 10200 Fod, forsvandt snart i Skyerne, fra hvilke man adskillige Gange saae den komme frem og atter forsvinde; efter 25 Minuters Forløb dalede Colding uden Uheld ved Søborghus 1).

Ogsaa i Årene 1812 og 1813 blev Exercerpladsen overladt Colding til aeronautiske Forsøg2), men disse oplevede Slottets gamle Kommandant Major Wilster ikke, idet han den 6. Juni 1812 afgik ved Døden3). Efter 1) Statstid. 1811 Nr. 92, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1811 Nr. 92, Dag-en 1811 Nr. 314, 315, 316. 2) Statstid. 1812 Nr. 56, 60, 1813 Nr. 49, Dagen 1812 Nr. 198, 199, 1813 Nr. 146, 148, 150, Adresseavisen 1813 Nr. 141. 3) Statstid. 1812 Nr. 46 bekjendtgjøres Dødsfaldet således: t t t Min retskafne Fader, den værdige Olding, Major og Commandant Cæsar August von Wilsters dødelige Afgang" i Dag Morges, i en Alder af 79 År, bekiendtgiøres herved for deeltagende Venner og Pårørende på egne og Sødskendes Vegne.

Kiøbenhavn, den 6te Juni 1812. Carl Fred. v. Wilster, Capitain ved norske Livregiment og Lærer ved det Kongel. Landkadet-Corps. Skiftekommissionen i Wilsters Bo bestod af Gehejmekonferents-

[Original side 398]

70 sit derom udtalte Ønske ') blev han i Henhold til kongelig Tilladelse af 8. Juni 1812 -) jordet på det af ham opgivne Sted i Haven; hans Gravmæle, som hans Sønnesøn General Wilster 3) har ladet istandsætte i Foråret 1879, bærer følgende Indskrift: Kongens Naade tilstod Commandanten Major

Cæsar August r. Wilster, født d. 1 Jan. 1734, død d. 6 Junii 1812, her at begraves. Hans Dg der som Christen Statstiener, Ægtefælle, Ven og Fader erhiendte hans Samtid. Efterkommerne ville agte hans Hvilested. To Dage efter Wilsters Død blev Oberstlieutenant å la suite i Kronens Regiment Vilhelm Albrecht Ludvig Herman v. Friess udnævnt til Kommandant og Slotsforvalter på Rosenborg på samme Vilkår og med samme Emolumenter, som havde været Formanden forundt4), og den 18.

samme Maaned blev hans Bestalling raad Malling ogKancelliraad Fugl. Marskali. Korresp. Prof. 1812—1813 S. 8. *) II. S. 91—92. 2) Marskall. Ees. Prot. 1811—1812 S. 368. 3) 111. Tid. 1882 Nr. 1163. *) Statstid. 15. Juni 1812 Nr. 48, Marskall. Kes. Prot. 1811—1812 S. 368—370, Korresp. Prot. 1812-1813 S. 1. Friess fik, ligesom Wilster i de senere År havde havt, til Slottets og sit eget

[Original side 399]

71 som Slotsforvalter udfærdiget1). Friess, der var en Søn af Vagtmester i Hestgarden Carl Yilhelm Friess og Hustru Hedvig, var født den 9. Marts 1760 og blev to Dage efter døbt i Petri Kirke. Den 13. Maj 1769 blev han Kadet, den 2. September 1778 Korporal, den 10. Februar 1779 Sergent, den 23. Maj 1781 Sekondlieutenant ved Arveprinds Frederiks Regiment med Anciennetet fra 2. September 1778, den 3. August 1787 Premierlieutenant; han overgik til Kongens Regiment den 11. December 1789, fik Kapitajns Karakter den 23. Juni 1791, blev Stabskapitajn den 23. Maj 1794, Kompagnichef den 9. September 1796, Major den 29. August 1806. I Slutningen af. 1807 betroedes der ham Inspektion over Slotsarbejderne, således at han dog forblev staaende i Numer i Regimentet; han overgik derefter i Numer ved Kronens Regiment og fik den 18.

Maj 1811 Udnævnelse som Oberstlieutenant å la suite. Efter at være bleven Kommandant og Slotsforvalter på Rosenborg blev han den 15. Juli 1814 udnævnt til Oberst å la suite2). Friess havde fra September 1809 af havt en Bestilling ved den daværende Kurantbank, idet han underskrev Pengesedler mod en vis Betaling pr. 100 Stkr.; han vedblev at fungere som Seddelunderskriver i RigsBrug- årlig 12 Favne Brænde og36,000 Stkr. Tørv (idet 3000 Stkr. Tørv regnedes — 1 Favn Brænde). Marskali. Korresp. Prot. 1812—1813 S. 110, smlgn. II. S. 123. Rentekammerets Kel. og Iles. Prot. 1812 A. 208. Bestallingen kostede 124 Rdlr. 48 Sk. Marskall. Korresp. Prot. 1812—1813 S. 66. 2) Krigsmin. Ark. Disse Oplysninger skyldes Hr.

Arkivar, Kapitajn Feilberg.

[Original side 400]

72 banken fra 1813 til 1818 og i de første År efter Nationalbankens Oprettelse til noget ind i Tyverne, da det blev overdraget Bankens faste Embedsmænd alene at besørge Underskriften 1). Han havde endvidere, efter at være tiltraadt Tjenesten på Rosenborg, fremdeles i en længere Årrække Tilsyn med Byggearbejderne på Christiansborg-). Af hans Børn blev Vilhelm Christian Friess, der, saavidt vides, oprindelig var Sømand, ved Resolution af 19. December 1810 beskikket til Kopist i Kontoret for de danske Kjobstæders og Kongeriget Norges Brandforsikkring fra 1. Januar 1811 at regne 3); han døde som Justitsraad og Fuldmægtig i Kjobstædernes Brandforsikkring den 10. November 1861 i en Alder af 69*/2 År4).

En Datter af Oberst Friess, Thea, blev gift med den tidligere nævnte Interim sf uldmægtig ved Rosenborg Harald Valdemar Wilster5). Kort efter Friess' Tiltrædelse som Slotsforvalter og Kommandant på Rosenborg fandt den sidste store Or- *) Meddelt af Hr. Konferentsraad, Nationalbankdirektør Linnemann. — Det fortælles om Oberst Friess, at han, der i sine senere År var svagelig-, ikke selv besørgede Underskriften på Pengesedlerne, men lod sine Børn udføre dette Arbejde, idet han dikterede dem: »Friess, Punktum. Hai I det?« Forsaavidt denne Anekdote (meddelt af Hr. Sekretær Hesselberg) skulde være sand. maa Friess have faaet Tilladelse til at forrette sit

Arbejde for Banken hjemme, da Underskriverne efter Bestemmelsen skulde udføre det i Banken, hvor 2 Værelser i øverste Etage vare anviste dem hertil.

2) Marskali. Korresp. Prot. 1818-1819 S. 390— 391, 1821 S. 234— 235, 1824-1825 S. 1—2. 3) Landbygn. Brandfors. Kopibog 1810—1813 S. 88. Meddelt af Hr. Justitsraad, Direktør M. A. Petersen. 4) Till. til Statskal. 1862. 5) Den Wilsterske Stamtavle.

[Original side 401]

73 densfest Sted der den 28. Januar 1813. Ved denne Lejlighed bleve1) Følgende Storkors af Danebrog benaadede med Danebrogsmændenes Hæderstegn : 1 . M. * Valentin Berger, Gen. Lieutn., Chef for Husarregimentet, 2. M. * Baron Er. Adeler, Gehkfrd., Overpræsident i Kjøbh., 3. Baron Kaj Lorents Brochdorn3, Gehkfrd., Kantsier i' den holstenske Overret, K. 28/i 1809, S. K. 1811, 4. M. Chr. Colbjørnsen, Gehkfrd., Justitiarius i Højesteret, K.28/i 1809, S.K. 1811, 5. Ove Malling, Gehkfrd., kgl. Historiograf og Medlem af Direktionen for Universiteterne og de lærde Skoler, K. 28/i 1809, S. K. 1811, 6. Markus Gjø Rosenkrantz, Kmh., Direktør for Rigsbanken, K. 28/g 1809, S. K. 1812. Følgende Kommandører bleve benaadede med Danebrogsmændenes Hæderstegn : 1.

* Mkolaj Emanuel de Thygeson, Stiftamtm. over Aggershus Stift, K. 28/i 1809, 2. M. Joh. Nordal Brun, Biskop over Bergens Stift, R. 1810, K. 1812, 3. Grev Andreas Konrad Peter Rantzau til Breitenburg, Kmh., K. 1812. Til Kommandører af Danebrog udnævntes: 1 . * Heinrich Callisen, Kfrd., Dr. med., Prof. chirurgiæ, Gen. Direktør for det kirurgiske Akademi, R. 28/i 1809, 2. Grev Carl Emil Moltke, Kmh., R. 1810, 3. M. Knud Holtermann, Kfrd., Højesteretsassessor, R. 1810, 4. Otto Lutken, Kontreadmiral og Chef for Norges nydende Defension, R. 1812, 5. * Hans Vilh. Warnsteclt, Overceremonimester. Følgende Riddere af Danebrog bleve benaadede med Danebrogsmændenes Hæderstegn: 1. * Peter Fr. Wulff, Kapt.

i Søetaten, 2. * Chr. Vilh. Lange, Kfrd., Deputeret i Finantskoll., R. 28/i 1809, 3. * Chr. Fr. Hansen, Overbj^gningsdirektør i Danmark og Direktør for Kunstakademiet, R. 28/i 1809, 4. * Joh. Martin Schønheyder, Etatsraad, Kammeradvokat, R. 28/i 1809, 5. Poul Sandholt, Prlieutn. i Søetaten, R. 28/i 1809, 6. * Fr. ') Statstid. 1813 Nr. 9, Statskal.

[Original side 402]

74 Villi. Henrik Mourier, Major af ArtilL, Forstander for Artill. Institutet, R. -8/e 1809, 7. Otto Fr. Rasch, Kaptlieutn. i Søetaten, R. 28/g 1809, 8. Fr. Clir. Dichmann '), Seklieutn. i Søetaten, 9. Fr. Chr. Risbrich, Kommandør i Søetaten, R, 1810, 10. Anders Sandø Ørsted, Assessor i Højesteret, R. 1810, 11. M. Johan Philip Rosenstand-Goiske, Kfrd., Direktør for Rigsbanken, R. 1811, 12. * Chr. Birch, Etatsraad, Deputeret i Finantskoll., R. 1812, 13. Christopher Liitken, Kaptlieutn. i Søetaten, R. 1812, 14. Joh. Carl Peter Prvtz, R. 1812, 15. Chr. Fr. Kraft, R, 1812, Prlieutenanter i Søetaten. Til Riddere af Danebrog udnævntes: 1. M. * Fr. Vilh. Falbe, Gen. Major og Deputeret i Gen. KommissariatskolL, 2.

Fr. Eyben, Kmh., overordentlig Gesandt ved det preussiske Hof, 3. M. Fr. Carl Bauditz, Gen. Major og Chef for 1. jydske Inf. Reg., 4. Knud Andreas Meyer, Gen. Major, Chef for det søndenfjeldske Dragon Reg., 5. Ole Borch de Schouboe, Stiftamtm. over Christiansands Stift, 6. Joh. Hinrich Bauer, Kfrd., Borgermester i Altona, 7. Mathias Feldmann, Kfrd., Yicekantsler i den holstenske Overret, 8. * Michael v. Essen, Kfrd., Deputeret i Rentekammeret, 9. * Søren Aagesen, Gen. Krigskommissær og Deputeret i Gen. KommissariatskolL, 10. Joh. Kaspar Moritz, Kfrd., Yicekantsler i den slesv. Overret, 11. Hans Jakob Czernikow-), Oberst og Brigadekommandør i Ingeniørkorpset, 12. * Peder Kolderup Rosenvinge, Etatsraad, Postdirektør, 13.

Hans Hagerup Falbe, Etatsraad, Justitiarius i Aggershus Stifts Overret, 14. Peter Mathiesen, Etatsraad og Overretsraad samt Landraad i Gluckstadt, 15. * Nikolaj Kali, Etatsraad, Prof. ved Kjøbh. Universitet, 16. * Fr. Ludv. Bang, Etatsraad og Prof. ved Kjøbh. Universitet, 17. * Ernst Philip Kirstein, Etatsraad, Deputeret i Finantskoll., 18. Chr. 1) Diclimann var allerede som Søkadet for sin Tapperhed i den Fægtning, som ved Udbruddet af de spanske Troppers Forræderi fandt Sted i Boltet i August Maaned 1803 mellem de i Beltet stationerede danske Krigsskibe, Briggen »Fama« og Kutteren »Søormen«, og en fjendtlig Styrke, bestaaende af en Brig, to Bombeskibe og tre Kanonbaade, bleven udnævnt til Ridder af Danebrog fra 28.

Juni 1809 at regne, dog med den Bestemmelse, at han ikke maatte anlægge Ordenen, før han var bleven forfremmet til Søofficer. Statstid. n/8 1809 Nr. 82. 2) Personalhist. Tidsskr. III. S. 345—349.

[Original side 403]

75 Fischer, Gen. Krigskommissær samt Land- og Søkrigskommissær i 2. jyclske Distrikt, 19. Detlev Vibe, Gen. Krigskommissær samt Krigskommissær for Søog Landetaten i Tronclhjems Stift, 20. Joh. Henrik Selmer, Amtm. over Vejle Amt, 21. Chr. Sørensen, Biskop over Christiansands Stift, 22. Ole Hannibal Sommerfeldt, Amtm. over Christians Amt, 23. * Eilert Peter Tscherning1), Oberstlieutn. og Chef for det frederiksværkske Korps, 24. Hans Rustad, Oberstlieutn. å la suite i Armeen, 25. * Fr. Chr. Clausen, Oberstlieutenant og Provindsialkommissær ved Kjøbh. Arsenal, 26. Nikolaj Engelhardt, Overkrigskommissær og Landkrigskommissær i Aggershus Stift, 27. * Joh. FY. Blix v. Oppen, 28. * Carl Ludv. Villi.

Rømer, Gen. Adjutant-Lieutenanter, 29. Grev Nikolaj Fr. Luckner, Kammerjunker, Legationssekretær ved det sachsiske Hof, 30. M. * Adolf HartvigHenrik Biilow, Kammerjunker, Assessor i Finantskollegiet, 31. M. Niels Erik Behr, Justitsraad, fhv. Byfoged i Randers, 32. * Michael Joh. Chr. Herbst, Justitsraad, Kommitteret i Gen. Land-Økonomi- og Kommercekoll. , 33. Nikolaj Chr. Lassen, Justitsraad, Toldinspektør i Bergen, 34. * Laurits Nikolaj Hvidt, Justitsraad og; Børskommissær, 35. * Jonas Collin, Justitsraad, Assessor i Finantskoll., 36. Fr. Adler Pløyen, 37. M. * Chr. Fr. Sick, Legationsraader, Sekretærer i Departementet for de udenlandske Sager, 38. Christopher Carl Fr. Zepelin, Major ved sjæll.

Skarpskytterkorps, 39. Benoni dAubert, Major i Ingeniørkorpset, 40. Chr. Høegh Guldberg, Major og Eskadronschef i jydske Regiment lette Dragoner, 41. Thomas Fasting, Kapt. i Søetaten, 42. * Ludv. Fr. Brock-), Overadjutant, 43. * Joh. Christopher Hoppe, 44. * Clir. Peter Flensborg, Kapitajner i Søetaten, 45. Fr. Chr. Otto Hegermann, Major i trondhjemske Inf. Reg., 46. Emilius Markus Georgius Løbner, Major og Kommandant på Færøerne, 47. Stephen Tetens, Dr. pliil., Stiftsprovst og Sognepræst til St. Knuds Menighed i Odense, 48. Chr. Joh. Lodberg Krarup, Amtsprovst og Sognepræst for Borris og Faster Menighed i Ribe Stift, 49. Sigioli, Agent i Genua, 50. M. Hermann Sorgenfrey, Gen. Konsul i Libau, 51.

Fr. Chr. Foltmar, Kammerraad, Foged for Ide og Marker Fogderi i Smaalenenes Amt, 52. Peder Klow, Kapt., Vejmester i Stavanger Amt, 53. M. Samuel Vilh. Manthey, *) Senere adjungeret Kommandant og Slotsforvalter på Rosenborg. 2) Personalhist. Tidsskr. III. S. 386—388.

[Original side 404]

76 Kapt., Sorenskriver i Rakkestad Sorenskriveri, 54. Antonius Krieger, Kaptlieutn. i Søetaten, 55. Ernst David Recke, Ritmester i jydske Regiment lette Dragoner, 56. Joh. Martin Bruun, Kapt. i jydske Skarpskytterkorps, 57. Gabriel Grubbe Dietrichson, Kaptlieutn. i Søetaten, 58. * Søren Hansen Lykke, Kaptlieutn. i Søetaten og Undertøj mester, 59. * Erik Eskildsen, Havnekapitajn og Lodsoldermand, 60. Peter Valentin Rosenkilde, Borgerkapitajn i Stavanger, 61. Ferdinand Rørbye,

Overkrigskommissær og Magasinforvalter i Drammen, 62. Joh. Jakob Paul Moldenhawer, Prof. extraord. ved Univ. i Kiel, 63. * Gottfred Becker, Prof. extraord. og Hofapotheker, 64. M. Joh. Fr. Øst, Prof., Overlærer ved Seminariet på Brahetrolleborg, 65.

I. G. Wollstein, Prof. og Doktor i Altona, 66. Klaus Pavels, Slotspræst i Christiania, 67. Bendt Bendtsen, Prof., Rektor ved Frederiksborg lærde Skole. 68. * Lorents Lorch, 69. Peter Nikolaj Skibsted, 70. Emanuel Blom, Prlieutenanter i Søetaten, 71. Louis le Normand de Bretteville, Stabskapt. i 3. jydske Inf. Reg., 72. With, Regimentskirurg i Østerrisør, 73. Homann, Dr. med. i Kragerø, 74. Hermann Schiørring, Prlieutn. i Artill. Korpset, 75. Chr. Tuxen Falbe, 76. Henrik Bendt Thomsen1), 77^ Hartvig Kaspar Christie, 78. * Malthe Konrad Myhlenstedt, 79. Peder Chr. Pedersen, 80. Hans Carl Bodenholf, 81. Gabriel Hesselberg, 82. Chr. Christopher Zahrtmann, Seklieutenanter i Søetaten, 83. Aug. Schmidt, Premier- og Tøjhuslieutn., 84.

* Erik Eriksen Meland, Sekond- og Tøjhuslieutn., 85. Anders Olaus Falck, Maanedslieutn., D. M. 1812, 86. Fr. Arentz Krog, Provst og Sognepræst til Karmøen, Chef for 3. Division Kystværn i Stavanger Distrikt, 87. Jakob van der Lippe Parelms, Provst og Sognepræst for Meldalens Præstegjeld i Trondhjems Stift, 88. Frants Philip Hopstoch, Provst og Sognepræst for Totens Præstegjeld i Aggershus Stift, 89. Simon Kildal, Provst og Sognepræst for Trondenæs Præstegjeld i Finmarken, 90. Gerhardt Henrik Reiner, Provst og Sognepræst for Hellelands Præstegjeld i Christiansands Stift, 91. Fr. Schmidt, Provst og Sognepræst for Egers Præstegjeld i Aggershus Stift, 92. Joh. Georg Schmidt, Magister philosophiae, Sognepræst til Schønberg i Provstiet Hagen, 93.

Søren Georg Abel, Sognel) Født 10/8 1790, død u/9 1865, Broder til Oldgranskeren, Konferentsraad Chr. Jiirgensen Thomsen. Gravmindet på Assistentskirkegård.

77 præst for Gjerrestad og Vegårdshejen i Cliristiansands Stift, 94. Jens Paludan-Muller, Sognepræst for Kjerteminde og Drigstrup Menigheder i Fy en, 95. Børge Henrik Knap, Sognepræst for Brahetrolleborg og Krarup Menigheder i Fyen, 96. M. Peter Evensen, Kjøbmand, Kystværns Divisionschef i Christiansands Stift, 97. Alexander Michler, Forvalter ved Fossum Blaafarveværk, 98. Jakob Lerche, Forvalter ved Yallø Salt værk, 99. H. I. Fasmer, fhv. Konsul i Bergen, 100. * Jens Jørgen Pihl, Konstruktør ved Søetaten, 101. Frants Bull, Kjøbmand i Tønsberg, 102. Just Wright, 103. Simon "Wright, Kjøbmænd i Langesuncl, 104. Jens Lind, Grosserer i Kjøbh., 105. H. P. Kinch, Koffardikapt. i Kjøbh., 106. Chr. Gotfred Yoelker1), Inspektør på Kjøngs Fabrik.

Med Danebrogsmændenes Hæderstegn benaadedes -) : 1. Fleischer, 2. Hans Jakob Wittenberg, 3. Konrad Parnemann, 4. Gustav Grimer, 5. Chr. Mortensen, 6. Polykarpus Andreas Henrik Feddersen, 7. Hans Søborg, 8. Bøye Malthe Hansen, Maanedslieutenanter i Søetaten, 9. * Hans Thaysen, fhv. Maanedslieutn. i Søetaten, 10. Henrik Petersen, Maanedslieutn. i Søetaten, 11. Butje, Landfuldmægtig i Meldorff, 12. Peter Brodersen, Kystmilitsbefalingsmand på Amrum, 13. * Sparrevogn, Uhrmager i Kjøbh., 14. Hans Mortensen, Borger og Kjøbmand i Eckernførde, 15. Michelsen, Overbrandmester i Christiania, 16. H. F. Weichler, Skibssekretær på Fregatten »Najaden«3), 17. * Lars Olsen, Brygger i Kjøbh., 18. * Michael Olsen Gerner, Holmens Klejnsmedemester, 19.

* Henrik Bolmer, Fabrikmester ved Tugthuset i Kjøbh., 20. * Erik Andersen, Underskibsbygmester ved Holmen. 21. Iver Christensen Nedre Lisnæs, Lensmand af Ringebo Præstegjeld i Gulbrandsdalen , 22. Bernt Einersen, Batterikommandør på Borøen under Christiansands Stift, 23. Andreas Lysgård, Proprietær til Svennes i Biri Præstegjeld under Toten, 24. Grinder Christophersen, Batterikommandør på Borøen under ChristianJ) Død 1819 i sit 73. År. Statstid. 1819 Nr. 86. 2)

Statskal. 1883 findes af disse endnu anført: Nr. 41, 92 (?), 99, 100.. 101, 107, 110, 114 og139. 3) Uagtet hans udviste sjældne Mod og udmærkede Iver for den kgl. Tjeneste blev lian dog strax. efter udslettet på Grund af, at det blev oplyst, at der 1811 var blevet afsagt en Politiretsdom over ham.

Statstid. 1813 Nr. 12.

[Original side 406]

78 sands Stift, 25. Peter Larsen, Gårdmand i Gjested By, Jernved Sogn, Ribe Stift, 26. Aug. Priiss, Tømmermester og Patrouillebaadfører ved Frederiksorts Fæstning, 27. Peder Christensen, Ejer af Nymølle i Lemb Sogn ved Ringkjøbing, 28. Ole Bronns, Bøssemager ved det nordenfjeldsko Inf. Reg., 29. Fr. Samuel Ebbert, Drejlsvæver i Ribe, 30. Joachim Hansen, Fører af en Kaperbaad fra Kjøbh., 31. Laurits Smith, Ejer af Rødding Gård, Rødding Sogn, Ribe Stift, 32. Niels Larsen, Møller på Helholm ved Aggersø. 33. Iver Melsen, Sognefoged af Øster Snede Sogn under Vejle Amt, 34. Niels Lynge, Underbefalingsmand ved Kystmilitsen i Stevns, 35. Skafte, Degn og Skolelærer i Kongsted i Sjællands Stift, 36. Ole Nielsen, Underbefalingsmand ved Kystmilitsen i Stevns, 37.

A. Jørgensen, Skolelærer i Kullerup i Fy ens Stift, 38. Fr. Winding, Stabs valdhornist af jydske Skarpskytterkorps, 39. H. C. Nielsen, Skolelærer i Kjerteminde, 40. Peder Pedersen Heden, Underoff. af 3. jydske Inf. Reg., 41. Hans Larsen, Skipper af Trondhjem, 42. Peder Jensen Broust, Jæger af 3. jydske Inf. Reg., 43. Erik Larsen, Regimentssmed i Bergen, 44. Christen Christensen Binderup, Kommandersergent af 2. jydske Inf. Reg., 45. Niels Larsen, Smed i Bergen, 46. Anders Nielsen Kragelund, Yaabenmester af 2. jydske Inf. Reg.. 47. Mikkel Halsteensen, Husmand af Kintzervig Præstegjeld i Søndre Bergenhus Amt, 48. Jakob Thomsen Romsing, Jæger af 2. jydske Inf. Reg., 49. Aad Knudsen, Bondemand af Gården Gjelle i Yosse Præstegjeld og Fogderi, 50.

Jens Christensen Hougård, Jæger af 2. jydske Inf. Reg., 51. Thomassen, Kirkesanger og Skolelærer på Toten, 52. Søren Sørensen Grove, Jæger af 2. jydske Inf. Reg., 53. Strøm, Kirkesanger og Skolelærer på Eger i Kongsberg Provsti, 54. Hans Peter Jensen Brakker, Kommandersergent af jydske Skarpskytterkorps, 55. Halvorsen, Kirkesanger og Skolelærer i Yangs Præstegjeld på Hedemarken, 56. Poul Sørensen Haxholdt, Kommandersergent af jydske Skarpskytterkorps, 57. Ole Jensen Yang, Bondemand af Totens Præstegjeld og Fogderi, 58. Niels Jørgen Frøllund, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 59. Knud Trosdahl, Lensmand i Yaage Præstegjeld, Gulbrandsdalens Fogderi, 60. Mathias Jørgensen Yærmark, Underoff.

af jydske Skarpskytterkorps, 61. Jeppe Pedersen Smed, Fæstebonde af Hostrup By, Øsse Sogn, Ribe Amt, 62. Christen Salomonsen Pugård, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 63. Carstens, Marschhanptmancl i Wilstermarsch, Steinburg Amt, 64. Søren Petersen

[Original side 407]

79 Eskelund, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 65. Hans Nielsen, Gårdmancl i Kvislemark, Sorø Amt, 66. Mads Melsen Ørvad, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 67. Ole Qvam, Handelsmand og Kirkeværge på Baklandet ved Trondhjem, 68. Andreas Jørgensen Yærmark, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 69. Ingebrith Brurok, Klokker i Selbo, Trondhjems Stift, 70. Hans Hansen Gram, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 71. Poul Forseth, Lensmand i Klæbo, Trondhjems Stift, 72. Søren Hansen Gamst, Underoff. af jydske Skarpskytterkorps, 73. Jochim Stuhr, Bondefoged i Brodersdorff i Provstiet Hagen, 74. Peder Jensen Hjarup, Skarpskytte af jydske Skarpskytterkorps, 75. Thomas Hansen, Skolelærer i Tønder, 76.

Christopher Olsen, Gårdmand af Bondebyen Lund, Stevns Herred, Præstø Amt, 77. Jens Bøysen, forhen Skipper på Sylt, 78. Peder Jensen, Gårdmand af ovennævnte Bondeby Lund, 79. Dohse, Hufner i Schønhorst, Bordesholms Amt, 80. Lars Jeppesen, Gårdmand. af Bondebyen Lund, 81.

Bærentsen, Organist i Schønberg i Provstiet Hagen, 82. Anders Pedersen, Gårdmand af Bondebyen Lund, 83. Mkolaj Petersen, Selvejergårdmand i "Vejrum, Kanders Amt, 84. Martin Martinius, Matros, 85. Søren Wang, Bagermester i Christiania, 86. Johan Jørgen Jøns, Underjæger af slesvigske Jægerkorps, 87. Peder Nielsen, Gårdmand af Starre By, Præstø Amt, 88. Fr. Sommerfeldt, Underkanonérsmath af 3. Division, 89. Joh. Christian, Underkanonérsmath af 2.

Division, 90. Hans Krøyer, Baadsmand og Regnskabsfører af 4. Division, 91. Poul Anthoni Møller, Styrmand af Sjællands Distrikt, 92. Clrr. Thomsen, Kvartermester af Christian sand s Distrikt, 93. Peder Christensen, Matros af Bragnæs Distrikt, 94. Kornelius Chartoug, Baadsmandsmath af Sjællands Distrikt, 95. Jens Truelsen, Underkanonérsmath af 4. Division, 96. Johan Larsen, Underkanonérsmath af 3. Division, 97. Peter Jørgensen, 98. Niels Pedersen Wildberg, Matroser af sjællandske Distrikt, 99. Tønnes Torkildsen, Matros af Bergens Distrikt, 100. Sivert Jørgensen, Matros af Stavanger Distrikt, 101. Elias Pedersen Kolderup, Matros af Trondhjems Distrikt, 102. Søren Pedersen, Overtømmermand af 2. Klasse, 103.

Jakob Nielsen, Skibsmand af Sjællands Distrikt, 104. Christen Schytte, Overstyrmand af Sjællands Distrikt, 105. Chr. Pedersen Bruun, Baadsmandsmath af 1. Division, 106. Chr. Hansen, Artill. Regnskabsfører af 2. Division, 107. Sivert Tønnesen, Matros af Christiansands Distrikt, Stavanger By, 108. Klaus

[Original side 408]

80 Hansen, Underoff. og Artill. Eegnskabsfører af slesvigske Distrikt, 109. Jens Eriksen, Overtømmermand af 2. Klasse, 110. Rasmus. Halvorsen, Baaclsmand af Bragnæs Distrikt, 111. Peder Mørk, Kvartermester af Fyens Distrikt, 112. Karsten Simonsen Dahl, Baaclsmand af Frederikshalds Distrikt, 113. Hans Peder Lund, Underkanonérsmath af Øster Jyllands Distrikt, 114. Magnus Nielsen Holm, Baadsmand af Bragnæs Distrikt, 115. Peder Wittrup, Underoff. af 3. jydske Inf. Reg., 116. Anders Sørensen Haastrup, Korporal af jydske Skarpskytterkorps, 117. Poul Pedersen Fritzø, 118. Ole Pedersen Tidslund, 119. Lorents Resener, samtlige Skarpskytter af jydske Skarpskytterkorps, 120. Daniel Aye, Vicekorporal af Livregimentet Ryttere, 121.

Otto Pedersen, Bombardér, 122. Marx Bøye, 123. Christen Jensen, 124. Mels Christensen, Konstabler. 125. Erik Carstensen, Feltkudsk, 126. Peder Sullestad, 127. Peder Schiøllersen, Sergenter af norske Artill. Brigade, 128. Peder Melsen Knudstrup, Gårdmand af Lerbæk By under Grevskabet Frijsenborg, 129. Johan Fr. Bøller, 130. Reiner Meggers, 131. Peter Rathmann, Jægre af slesv. Jægerkorps, 132. Ole Olsen Næsset, 133. Jørgen Kielsen Lexaag, 134. Mels Nielsen Waterhus, Soldater af 1. trondhjemske Inf. Reg., 135. Ole Iversen Wigen, Soldat af 2. trondhjemske Inf. Reg., 136. * Joh. Krebs, Halvmaaneblæser af Livgarden til Fods, 137. * Joh. Gottlieb Becker, 138. * Gotfred Hensemann, Korporaler ved Kjøbh.

Inf. Reg., 139. * Fr. Kiister, Musketer af samme Reg. Talen1), der ved dette Ordenskapitul holdtes af den berømte Læge, Konferentsraad, Dr. med. Heinrich Callisen, lyder således: Stormægtigste, Allernaadigste Arveherre og Konge! Når en Olding, nær ved Enden af sin Bane, nedbøiet af Alder, Arbeide og svækket Helbred, fremstaaer for sin Konge, omgivet af Statens ypperste og meest udmærkede Mænd af alle Stænder, for offentlig, i Ordenens høitidelige *) Tale, holden i Ordens-Kapitulet den 28de Januari 1813. Af Heinrich Callisen, Konferentsraad og Commandeur af Dannebrogen m. v. For nogle af hans Venner. Werlauff S. 38.

[Original side 409]

81 Forsamling, at tolke de almindelige Følelser af underdanig Hengivenhed for Kongen, som brænde høit i hver Barm, af den varmeste Fædrelands-Kiærlighed, som opfylder hvert Bryst; af de ivrigste

Forsæt hos enhver nærværende at bidrage, hver i den Stand og i den Stilling hvori Forsynets og Kongens Yillie have sat ham, til Fædrelandets Gavn og almindelig Nytte — når slige vigtige Emner skal fremføres af en Mand, hvis hele Levetid, hvis lange Bane, alene har været opoffret til Lægevidenskabens byrdefulde Sysler, til at formindske de Elendigheder, hvorunder Menneskeslægten sukker i Sygdoms Tilfælde, og som så ofte hos den ømtfølende Læge efterlader den bittreste Kummer, når hans ivrigste Bestræbelser ikke altid blive, eller kunne blive kronede med Hæld — så er det alene Deres Majestæts Befaling, som kan give ham Mod til, at fremstaae for Deres Majestæts Trone, med Tillid til Deres Overbærelse, om Oldingens svækkede Evner ikke maatte ligne hans gode Vilrie og hans varme Følelser for Konge og Fædreland.

Det er D. M. allernaadigste Yillie og Befaling, at på den Dag, da Forsynet skiænkede Staten sin elskede Frederik, skulde i Ordenens høitidelige Forsamling tolkes den Hæder og den Nytte, som ved Dannebrog-Ordenen er freinvirket i de danske Stater. Disse vigtige Gienstande, som frembyde så megen Stof til gavnrige Betragtninger, kunde efter deres Natur kun begynde med Dannebrog-Ordenens store Stifter Waldemar, som i Året 1219 stiftede — med femte Christian, som i Året 1671 fornyede — og med siette Frederik, som i Året 1808 udvidede denne hæderlige Orden. Adskillige Gange gienlød allerede på dette ærværdige Sted Oldtidens store Waldemars Minde, som ikke alene stor i Krig udvidede Rigets Grændser og giorde det danske Navn frygtet af Danmarks Fiender ; men ogsaa ligesaa stor under Fredens Sysler, ved vise og velgiørende Love fremvirkede Orden og Sikkerhed, fremmede Undersaatternes Lykke og Yelstand og byggede en varig Grund til Fædrelandets Hæld og Ære.

Adskillige Gange gienlød i denne værdige Forsamling femte Christians — denne Dannebrog-Ordenens Fornyeres — taknemmelige Erindring, som stor i Krig end større i Fred haandhævede Retfærdighed i Landet, og hvis Yiisdom anordnede Love, som Europa endnu beundrer og som fra Slægt til Slægt have udbredt Velsignelse endog over Fædrelandets fiæmeste Egne.

82 Følelse for sand Ære er en Naturdrift, som Skaberen har nedlagt hos ethvert godt dannet og oplyst Menneske. Denne Æresfølelse har til alle Tider været en riig Kilde til gode, ædle og store Handlinger, og det var D. M. vise Hensigt at opvække denne velgiørende Følelse hos alle Deres Undersaatter. Det var forbeholdet D. M., at sætte Kronen på Dannebrog-Ordenens, dette Oldtidens ærværdige Mindesmærkes, Indretning. Det var forbeholdt Deres Viisdom at giøre dette Ærestegn så almincleligen velgiørende, som det nu findes; at det ei skulde være Eang, Fødsel, Eigdom og EmbedsstiHing, som alene skulde give Adgang hertil; men at ingen Art af Fortieneste, af udmærket Duelighed, af Borgerværd skulde være udelukket derfra, at den kiække og oplyste Kriger til Lands og til Yands, at den dybsindige Videnskabsmand, den sindrige Kunstner, det fremspirende eller udviklede Gerne, fortrinlige Opfindelser i det hele Omfang af nyttige Kundskaber, at endog de beskedne skiulte Fortienester, selv enkelte store, ædle, gode Handlinger skulde kiendes og belønnes.

D. M. øvede Øie udfinder udmærkede Fortienester hos Deres Undersaatter, endog i Eigets fiærneste Egne, og paaskiønner deres Yærd. Mange af dem ere vecl D. M. Naade belønnede ved at optages i Ordenens Skiød. Disses Daad og almeennyttige Handlinger skulle ei være tabte for Nutiden og Efterslægten. Selv de af vore Ordensbrødres Fortienester for det Offentlige, som Døden bortrev af vores Midte, skulde blive i Ordenens høitidelige Forsamlinger tilbagekaldte i taknemmelig Erindring, og Ordenens Årbøger vil kunde frembyde for Efterslægten historiske Oplysninger, som ellers vilde have været skiulte i evig Forglemmelse. Endog fra denne Synspunkt har D. M. ved Ordenens Udvidelse til alle Arter af Fortienester, i alle Stillinger i Livet, sikkret Dem vores og Efterslægtens

underdanigste Taknemmelighed og inderligste Hengivenhed.

D. M. har derved knyttet et evigt Baand, som endnu fastere forbinder Eegenten med Undersaatterne — Deres troe og hengivne Børn til deres elskede Fader. Fra dette Sted gienlød i de sidst henrundne År for D. M. Trone den store Waldemars vældige Krigsbedrivter, og femte Christians fredelige Sysler, som begge kraftigen bidroge til Danmarks Hæder og Anseelse og til Deres Undersaatters Hæld og Lykke. Hvem af os alle, som nu ere forsamlede for D. M. Trone, paatrænger sig ikke mægtig den Tanke, hvormeget vi skylde Dannebrog-OMenens

[Original side 411]

83 tredie Skaber, Frederik den Siette, hvad lian var for os hidtil, hvad han er os nn, og hvad vi haabe han under Forsynets Bestyrelse vil være os i Fremtiden. Efterslægten vil værdigen omhandle disse Gienstande. Den vil sætte siette Frederik ved Siden af Waldemar og Christian, og Danmarks Årbøger ville da vidne om at de alle kraftigen værnede om deres Staters Sikkerhed og Selvstændighed, at de endog under Krigens uafværgelige Besværligheder anvendte alt for at giøre deres Undersaatter lykkelige. Jeg kiender for vel mine svage Evner til at jeg turde vove at udvikle disse Sandheder, som for enhver Fædrelandets Ven ere ligesaa indlysende som frydende. Jegbeder kun allerunderdanigst om Tilladelse, at maatte tilføie nogle enkelte Anmærkninger, som de indskrænkede Øieblikke.

D. M. vil værdige at skiænke mig Deres Opmærksomhed, ville tillade. De fremkomme af mit Hiertes Fylde, og ingen Smiger skal nærme sig D. M. Trone, og vanære Oldingens Tale. Det var Forsynets Yillie at D. M. skulde modtage Regieringens tunge Byrde i et Tidsrum, da næstea alle Folkeslægter i Europa vare i en rystet Tilstand, og manges politiske Tilværelse var tvivlsom. I et Tidsrum, hvortil Verdens Årbøger neppe kan frembyde et Lignende. Tak være det høieste Væsen! Tak være D. M. Viisdom! Danmark er endnu det mindst ulykkelige Land i Europa, i Sammenligning med andre Stater. Danmarks Sår ville, under D. M. Bestyrelse, hastigen læges, når det maatte behage Forsynet iglen at skiænke os Fredens uskatteerlige Velsignelser.

D. M. anstrængede Arbeidsomhed og uafbrudte Virksomhed giver et lysende Mønster for alle de ædle Mænd, der omgive Deres Trone, som for enhver af Deres Undersaatter. Kongen' arbeider om Dagen under de stærkeste Anstrængelser, nyder kun sparsomt og afbrudt den Roe, som den menneskelige Natur så nødvendigen kræver, for at see med egne Øine, og at virke efter eget Overlæg. Han vaager når Borgeren, efter at have fuldbragt Dagens Arbeide, kan overlade sig til en roelig velgiørencle Hvile, og tillidsfuld kan hver af D. M. Undersaatter overlade sin og Fædrelandets Skiæbne til Regentens faderlige Omsorg. Hvor er den Regent, som i en så lang Række af År dagligen tillader enhver af sine Undersaatter, som maatte have noget at andrage for ham.

Adgang til sin hoie

[Original side 412]

84 Person, undtagen vores Konge. Blid og taalmodigen hører han den Høies som den Kinges Anliggender, når disse endog maatte være ugrundede og ubillige ; Melper hvor og når han kan, opmuntrer hvor han ikke kan hielpe, undersøger det som kunde synes tvivlsomt, og ingen forlader ham uden at være giennemtrængt af den dybeste Ærbødighed, underdanigste Hengivenhed og ømmeste Kiærlighed. Det er en stor, en ædel, en henrivende Gienstand for Menneskevennen, at see en Monark, forsynet med uindskrænket Myndighed, som ikke fornægter Menneskets blide, ædle Følelser, som røres ved andres Ulykker, og som deeltager i deres Lykke. Det var min tunge Lod, allernaadigste Konge, med den inderligste Følelse, at see D.

M. dybe Kummer, når offentlige Ulykker svævede over vore Hoveder, når huuslige Sorger hvilte tungt på Kongens, på Faderens, på Ægtefællens dybt sårede Hierte; når enkeltes uforskyldte Ulykker

fremlokkede Medlidenheds Tårer af Deres Øie! o! en Eegent som ømt føler for og med sine Undersaatter, kan ikke andet end være god, og ædel, og elsket af sit Folk. D. M. øvede Blik har, i cle mange År De allerede som Kronprinds deeltog i Statens Bestyrelse, været henvendt til alle Grene af Statsforfatningen, ikke alene til den Deel som indbefatter Statens Sikkerhed, Forsvar og Selvstændighed, men ogsaa til dem, som endnu mere umiddelbar virke på national Kraft, Styrke, Velstand og Lykke. Når vi overskue Deres Daad finde vi ingen Gienstand som jo har tildraget sig Deres Opmærksomhed.

D. M. vise Anordninger har, med Hensyn til de offentlige Folkeskolers Forbedring sørget, saavel for Ungdommens intellektuelle som physiske og moralske Dannelse. Tidlig skulle religiøse Følelser opvækkes hos den; dens physiske Kræfter styrkes ved at vænnes til det Elements Indvirkning hvori de skulle leve, ved gymnastiske Øvelser og den velgiørende Svømmekunst; tidligen skulde de vænnes til nyttige Arbeiders Velsignelse, og Vanens Herredømme skulde endog fraholde dem fra Lediggang og Ladhed, som så ofte leder til Fattigdom og Forbrydelser. Hvor meget har D. M. ikke virket for Ungdommens lærde Opdragelse, ved den mere hensigtsmæssige Indretning af de lærde Skoler? og for Videnskaberne ved den af Dem anordnede Studieplan? hvor meget til Embedsmændenes Dannelse til duelige Statens Tienere ved nøiagtige Prøvel-

[Original side 413]

85 ser? hvor meget kan endelig Videnskaberne i Fædrelandet vente sig deraf, at D. M. har opfyldt vore norske Brødres så ofte og inderligen yttrede Ønske, og befalet det norske Universitets Oprettelse? Kraftigen har De allernaadigste Konge ogsaa virket til Lægevidenskabens Flor i de danske Stater. De har hævet Chirurgien — denne Medicinens ældre Søster — til den Værdighed og Anseelse, den i så høi en Grad fortiener. Det chirurgiske Academie ærer i Dem sin høie Stifter og Beskytter. De ved Academiet Studerende skylde alene D. M. Naade, deres hele videnskabelige Dannelse, da intet Sted findes i Europa, hvor den hele og nøiagtige Underviisning i de fleste Dele af Lægevidenskaben ikke er forbundet med den mindste Bekostning for dem.

Duelige Læreres Tal er forøget — Prøvelser nøiagtigen ordnede. Læger ere ansatte i Districter og Stæder, endog i Rigets fiærneste Egne. Smitsomme Sygdommes Indførsel fra Søeog Landsiden er ved velgiørende Anordninger forebygget. Vaccinationens faste, stadige og sikkre Gang, giør at den skrækkelige Koppesmitte ikke mere vil være at befrygte, hvorved forhen mange tusinde årligen bleve bortrevne, og at Danmark vil være den første Stat i Verden, hvori Kopperne kunne ventes aldeles udryddede. I). M. faderlige Omsorg har ogsaa viist sig i mange Grene af Lovgivningen, for at værne om Deres Undersaatters Sikkerhed, Eiendom og borgerlige Friehed, iblandt hvilke jeg alene nævner Indretningen af Forligelses- Væsenet overalt i Eigerne, og Anordningen om Rettens hurtige Pleie.

Jordbrugen er upaatvivlelig iblandt alle Stænder den som meest bidrager til Folkeformerelsen, og er en Hovedkilde til national Styrke og Sikkerhed, Velstand og Lykke. Alle andre Stænder maae staae tilbage for Landmanden. Det er ikke Stædernes forøgede Folkemængde, men det ere Landboerne, som udgiøre den virkelig producerende Classe, og som, når Staten sikkrer deres borgerlige Rettigheder, tilbyde Fædrelandet ei alene kiække Forsvarere, men ogsaa den talrigste og stærkeste Afkom. D. M. landsfaderlige Omsorg har givet Bondestanden en nye Tilværelse, frie Borgeres Rettigheder. Lovbuddet om Bondefrieheden og Stavnsbaandets Ophævelse, Jordenes Udskiftning, Bøndernes sikrede Eiendomsret mod vilkårlig Undertrykkelse, Fælledskabets Ophævelse, Fredning af Eiendomme m.

in., ere så mange Æres-Minder, som sikkre D. M., Nutidens

[Original side 414]

86 og Efterslægtens Taknemmelighed. Disse vise Anordninger have allerede, uagtet Tidernes nærværende ublide Gang, bidraget meget til forøget Velstand og Lykke, til forbedret Cultur, til Ægteskabernes Formerelse og Folkemængdens betydelige Forøgelse. Hvor store ere ikke de Opoffrelser som D. M. yder til vore norske Brødre for at afværge Hungersnød, som Misvæxt og Krig har paaført dem? hvor ivrige Deres Bestræbelser at afhielpe Mangel af Livets Nødvendigheder for dem af Deres Undersaatter, for hvilke de nærværende høie Priser maatte være uoverkommelige? Meget mere kunde jeg nævne når jeg ikke frygtede at overskride Tidens mig tilladte snævre Grændser. Ja allernaadigste Konge ! Deres hele Liv er opoffret til Deres tunge og byrdefulde Eegentpligter ! Deres vidt omskuende Aancl opdager mange Gienstande, som Statens Sikkerhed, Selvstændighed og Hæder kræver, og som ere skiulte for os.

Selv da, når Fædrelandets Yel fordrer, at D. M., skiøndt vist ugiærne, maae fordre betydelige Offere af Deres Undersaatter, see vi i Dem vores elskede Konge — vores ømme Fader. På denne høitidelige Dag, cla Forsynet skiænkede Dem Livet og os vores elskede siette Frederik ! på denne høitidelige Dag, da Ordenens Medlemmer ere forsamlede om sin høie Ordensherres Trone ! ville D. M. på nye modtage vore Hierters Hylciing og Fornyelsen af vore høitidelige Løvter. Gud og Fædrelandet er D. M. Symbol, og Gud og Kongen ere de betydningsfulde Ord som indeholde Summen af alle vore Pligter, og som vi bære på Brystet, nær ved vore Hierter. Om nogen iblandt os nogensinde skulde blive lunken i Opfyldelsen af de Pligter, som Keligionen, denne blide Ledsagerinde i Livets glade og kummerfulde Dage, byder, — så ville vi see på det Tegn som D.

M. Naade har skiænket os — og det vil minde os om vore Forpligtelser! — Når nogen iblandt os nogensinde skulde fristes til at finde de Pligter, som hans Kald og Embedsstilling kræver, trættende, besværlige og byrdefulde — så ville vi skue på det lysende Exempel, som Kongen frembyder os, og dette vil give os Kraft og Mod til, med Iver og Anstrængelse at anvende vore Evner til Kongens og Fædrelandets Tieneste, det vil opflamme os til gode og ædle Handlinger, og til sand Fædrelandskærlighed! Og når da eengang efter Naturens evige og uforanderlige Love, den Tidspunkt kommer, at vi alle uden Undtagelse skulle forlade Yerden, og samles til vore For-

[Original side 415]

87 fædre, maatte da den glade Bevidsthed følge enhver af os i Evigheden, følge os for Skaberens Trone — vi have været troe mod Gud, troe mod Kongen og Fædrelandet ! ! ! Efter Ordensfesten afholdtes det sædvanlige Middagstaffel på Amalienborg; i Kongens Taffel, der var på 40 Couverts, deltoge Elefantridderne og Storkorsene af Danebrog, medens Kommandørerne og Ridderne af Danebrog spiste ved fire Galataffeler på 350 Couverts. Om Aftenen var der Cour og Apartement og derefter det kongelige Bunteradstaffel på 52 Couverts og Marskalstaffel på 90 Couverts.1) Friess' Tid vedblev man at benytte Rosenborg til Afholdelsen af Højesterets årlige Aabningshøj tidelighed2) den første Torsdag i Marts indtil 1829, hvorefter denne Ceremoni fra 1830 af foregik på Christiansborg) og i Året 1824 blev Slottet desuden benyttet ved Rettens almindelige Møder, medens dens Lokale i Prindsens Palais blev underkastet en Reparation 3).

Trækningen af Obligationer foregik endnu i Året 1814 i Rosen4), men synes derefter at være ophørt, hvorimod Klasselotteriets Trækninger fortsattes der endnu i adskillige År. Ved Trækningen af det 64. Lotte ries 1. Afdelings 5. Klasse i September 1817 blev et Bedrageri, som en af Lotteriets Embedsmænd, Fuldmægtig, Krigsraad Fr. Chr. Gleiss havde udøvet lige fra 1813 af, afsløret, idet 1) Statstid. 1813 Nr. 12. 2) Klæstrups Samling- af Billeder fra det forsvundne København 2. Række findes en Fremstilling af Heroldernes Proklamation om Højesterets Aabning (XI) , af Kongens Kjørsel til Højesteret (XVI) og af selve Højtideligheden på Rosenborg (YIII). 3) II. S. 123—124. 4) Statstid. 1814 Nr. 9.

[Original side 416]

88 en norsk Skipper pludselig- raabte: »Holdt! han har Gevinsten i Kjoleærmet.« Gleiss blev nu arresteret, Trækningen standset og en Omtrækning beordret. Yed Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom af 13. Maj 1818 blev Gleiss fradømt Embedet og straffet med fem Års Fæstningsarbejde samt idømt en Erstatning til Lotterikassen af 127,490 Rdlr. Navneværdi med 5 °/o Renter fra den 28. Februar 1818, indtil Betaling skete, hvorhos de af ham ulovlig tilvendte Beløb 178,902 Rdlr. 73 Sk. Navneværdi og 168,558 Rdlr. Sølvmønt konfiskeredes til Fordel for Københavns Fattigvæsens Hovedkasse1). — Ved Trækningen af det 67. Lotteries *) Statstid. 1817 Nr. 95, 96, Davidsen, Fra det gamle Kongens København, II.

S. 208—212. I Nyeste Skild. af Kjøbh. 1818 Nr. 51 hedder det: Den 13. Maj d. A. blev ved den kgl. Landsoverret samt Hofog Stadsret i København afsagt Dom i Sagen Prokurator Sporon som Aktor kontra Arrestanten Krigsraad F. C. Gleiss etc. Af de liere under denne Sag Tiltalte aktioneredes Gleiss fornemligen for at have misbrugt sin Stilling som Fuldmægtig ved Klasselotteriets Inspektionskontor til under de ham i Anledning af bemeldte Lotteries Trækninger overdragne Forretninger at tilvende sig Gevinster af et meget betydeligt Beløb. Hvad dette delictum angaaer, da maa det i Følge hans under Sagen afgivne Forklaring antages, at de med sammes Udførelse forbundne Omstændigheder have været følgende.

Allerede længere tilbage i Tiden havde det været overladt til Gleiss forinden Klasselotteriets Trækninger at besørge de til Lodsedlerne svarende, med Nuinere betegnede Sedler til Lotteriets Numermaskiner sammenlagte og indpakkede som og under selve Trækningerne, ved hvilke det i den ham meddelte Instruktion paalagdes ham i fornødent Fald at assistere og føre Hovedbøgerne, istedetfor denne sidste Forretning, der var overdragen en af de tilstedeværende Kollektører, at iværksætte den saakaldte Udragning i Gevinstog Numermaskinerne, hvilken, efter hvad under Sagen er oplyst, har bestaaet deri, at man fra Tid til anden har med et dertil indrettet Jernredskab fremraget nogle af de i Maskinerne værende

[Original side 417]

89 4. Klasse i September 1820 indtraf det Tilfælde, at Nr. 80 blev udtrukket baade første og anden Dag, idet det ved en Fejltagelse var blevet lagt i Lykkehjulet igjen, Sedler henimod den Luge, hvorigjennem Udtrækningen var bestemt at skulle ske, for på denne Maade at forebygge, at ikke Opfostringshusets Drenge, der, efter den ved Lotteriet brugelige Indretning, udtrække Sedlerne af begge Maskiner, skulde ved at føre Armen ind i Maskinerne kunne udrive en eller flere Sedler. Under Udførelsen af den ham overdragne Indpakning af de til Numermaskinerne henhørende Sedler har han tilbageholdt flere af disse, og derpaa hos forskellige Kollektører anskaffet sig Lotterisedler, lydende på samme Numere som de tilbageholdte Sedler, hvorefter han under Lotteriets Trækninger, når han ved Udragningen i Gevinstmaskinen bemærkede, at der iblandt de fremragede Sedler var nogen eller nogle, som lød på Gevinster, hvilke i Almindelighed skulle have været til at adskille fra Friloddерne saavel ved Papirets mere end almindelige Form, som og ved de stærkere Træk, hvormed Tallene på samme vare skrevne, der forårsagede, at Skriften slog igjennem, dels ogsaa, hvad i Særdeleshed Sedler lydende på de største Gevinster angik, ofte vare kjendelige fra de øvrige ved en på samme af Gleiss selv, under deres Nedlægning i Gevinstmaskinen, der jevnlig foranstaltedes af ham, anbragt Bøjning, har, medens han med den højre Haand iværksatte Udragningen i Numermaskinen.

med den venstre Haand henkastet et Antal af de forud tilbageholdte Sedler iblanlt de fremragede og således, så ofte den af ham bemærkede Gevinstseddel ved Udtrækningen udkom af < Gevinstmaskinen, og derhos på samme Tid en af de henkastede Numersedler uddroges af

Numermaskinen, kom i Besiddelse af den Sum, hvorpaa Gevinstsedlen lød. Den ovennævnte Fremgangsmaade har Gleiss, efter sin Forklaring, først begyndt at øve ved det 60. Lotteries Trækning i Året 1813 og derefter uafbrudt vedblevet, indtil han under Begyndelsen af det -64. Lotteries 1. Afdelings 5. Klasse, efter at have bragt i Erfaring, at man havde fattet Mistanke til ham, den 5. September f. A. indkastede samtlige til den nysnævnte Afdeling hørende af ham hidtil tilbageholdte Sedler i Numermaskinen og faa Dage derefter blev stillet for Forhør, hvorunder han, efter adskillige foregaaende Benægtelser, omsider tilstod Faktum at være forøvet som foranført.

— Afdøde Slotsforvalter, Kammerraad Læssøe ejede et på Porcelæn malet satirisk Billede med Hentydning til Gleiss' Sag.

[Original side 418]

90 efter at være blevet udtrukket; skjøndt nogle af de Tilstedeværende protesterede mod Trækningens Fortsættelse, blev den dog ikke afbrudt, men der blev nedsat en Kommission, bestaaende af Etatsraad, Deputeret i det danske Kancelli Ørsted og Etatsraad, Borgermester Schæffer for at undersøge Sagen1). I Slutningen af Eriess' Tid lykkedes det at faa Lotteriet fortrængt fra Rosenborg, hvor det sidste Gang blev trukket i November 1833 2). x) Statstid. 1820 Nr. 79, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1820 Nr. 80, 82. 2) IT. S. 122. Endnu i Året 1836 blev Rosen afbenyttet til Afholdelse af Auktioner over ubrugelige Inventariegjenstande. Marskali. Korresp. Prot. 1836—1837 S. 433—434, 501—502. En medvirkende Årsag til Lotteriets Fjernelse fra Rosenborg kan maaske søges i en af autoriseret Institutlærer I.

Schjern i Året 1833 udgiven Pjece: »Min Mening om det 86de Kongelige Kjøbenhavnske Classe-Lottorie, således fremsat som enhver fri Mand i Dannerstaten frit tør udtale sig«, hvor det S. 7—8 hedder : Localet burde være rummeligere. I Sandhed for et Institut hvis Interessentere ere deelagtige i en så betydelig Capital som over 6 Tønder Guld, dem Lykkens Gudinde efter sine Luner igjen skal udveie, synes Localet alt for indskrænket. Jeg for min, Deel, maae tilstaae, at førend jeg personlig kom tilstede og læste: »Trækningen af det Kongelige Classe-Lottorie foretages offentlig på Rosenborg Slot« forestillede jeg mig Localet som en overordentlig stor og rummelig Sal, hvor der var gjort den Foranstaltning at i det mindste et Par Tusinde Tilskuere alle tydelig kunne see hvorledes Trækningen blev foretaget.

Jeg forestillede mig Tilskuerpladsens Indretning omtrentlig som et Parterre, eller ogsaa at de som trak Nummere maatte staae på en saadan Forhøining at Enhver kunde see dem. — Forsalen hvor det 86de Kongelige Classe-Lottorie sidst blev trukket, kan, hvad Tilskuerpladsen angaaer, neppe rumme nogle faae Hundrede, og det er kun de to første Rækker, som staae nærmest Skranken, der kunne see hvorledes Trækningen foregaaer. Disse ere nu gjerne unge Mennesker, småle og smidige Personer, som ere istand til at trænge sig frem; Alle de andre staae som i Blinde og som

[Original side 419]

91 Efter at have set, hvad der i denne Periode foregik på selve Slottet, ville vi nu kaste et Blik på Haven og Exercerpladsen. Konditor Firmenich, der, som ovenfor berørt, allerede i Året 1810 havde faaet Tilladelse til at sælge Forfriskninger i Herkulespavillonen, fik endvidere i Året 1815 Tilladelse til at opføre en »elegant« Koncert i Rosenborg Slotshave samt til at illuminere Gangene, Herkuleløgen og et Portal ved Exercerhuset ; han maatte tage en passende Betaling herfor af Publikum, men maatte selv drage Omsorg for at erholde den fornødne Yagt af Militær udenfor og Politi inde i Haven for at forebygge Uorden1). Festen fandt Sted Torsdagen den 21. September; Hovedindgangsalleen lige til Rosenborg Slotsbro og hele Kavalergangen var oplyst med smaa Lamper, Hovedindgangen i Kronprindsessegade og Herkulestemplet vare smagfuldt oplyste med kulørte Glaslamper.

Yed Enden af Kavalergangen var der anbragt et Slags Transparent og ved Rosenborg Slotsbro en stærk Belysning med kulørte Glaslamper; de øvrige i et Svedebad. Mange som ikke kunne udholde denne gyselige Tarme, styrte nu ud i den kolde Luft, og paadrage sig derved en Sygdom. Såre mange som have indfundet sig for at see Trækningen, komme ikke engang Lid — Trængslen vilde ellers meget snart blive alt for skrækkelig. — Således saae man under sidste 5te Gasses Trækning hele Flokke velklædte Personer staae i Gården. Havde man havt et rummeligt og ophoiet Locale, den Gang da G. for nogle År siden begik sine Snyderier, hvem kan da vide, om ikke meget før en skarpsindig Mand havde opdaget disse, og at således Mange havde været hjulpne, som nu maa finde sig i deres Uheld.

Politivennen for 11. Januar 1834 Nr. 941 tiltræder SchjernMening og anbefaler som Trækningssted Hoftheatret, hvilket, som ovenfor bemærket, ogsaa blev anvendt dertil. Marskall. Korresp. Prot. 1815 S. 163-164.

[Original side 420]

92 Gange i Haven vare svagere belyste. På to for skj ellige Steder opførtes Musik af blæsende Instrumenter; midt i Haven var der anbragt et Telt, hvor der beværtedes med Forfriskninger ligesom i Herkulestemplet. De Besøgendes Antal var anseligt, men der klagedes over, at der hverken var Dands, Sang eller andet sligt, som kunde give et Vauxhall Liv1). Foretagendet synes desuagtet at være faldet i Publikums Smag; thi næste År fik Firmenich Tilladelse til to Gange maanedlig om Sommeren at afholde Yauxhall i Haven; Politidirektøren Justitsraad Hvidberg og Overhofmarskal Hauch fastsatte Adgangsprisen til 2 Rdlr. for hver Person, hvorhos Firmenich hver Gang skulde betale en Afgift af 100 Rdlr. til Politikassen og 100 Rdlr.

til Københavns Fattigvæsen. Festerne, der ikke maatte finde Sted om Søndagen, skulde fastsættes til en bestemt Ugedag; Haven maatte på disse Dage ikke lukkes førend om Middagen Kl. 12, og Firmenich maatte selv drage Omsorg for Overholdelse af Orden ved Militær og Politi2). Det første Yauxhall fandt Sted Torsdagen den 13. Juni fra Kl. 9 til 3 og begunstigedes af et meget smukt Vejr; omtrent 3000 Mennesker vare tilstede. Der var denne Gang blevet indrettet en Dandseestrade, men der klagedes over, at der ikke herskede Orden ved Dandsen; på tre forskellige Steder blev der opført Musik3). Efter Bestemmelsen skulde der afholdes Vauxhall hver anden og fjerde Torsdag i Maaneden, medmindre Regnvejr medførte Udsættelse til en anden *) A.

St. S. 214-215, Nyeste Skild. af Kjebh. 1815 Nr. 76. 2) Marskall. Korresp. Prot. 1816 S. 255-256, 440—442. 3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1816 Nr. 47, 48.

[Original side 421]

93 Dag1). Ogsaa i Året 1817 fik Firmenich Tilladelse til at afholde Vauxhall i Haven ligesom det foregaaende År; Antallet af disse Fester blev dog begrændset til tre, og det blev nægtet ham at holde Bal en masque der-). De følgende År synes Firmenich at have indskrænket sig til Tirsdag og Fredag Aften i Sommermaanederne at lade opføre Musik bagved Herkulespavillonen, hvor der var indrettet en Orkesterestrade og anbragt Borde og Bænke for Gjæsterne; Belysningen omtales som ret vakker 3). Undertiden optraadte fremmede Musikere ved disse Koncerter; således fik Firmenich i Året 1831 Tilladelse til at lade nogle Tyrolere synge i Herkulespavillonen og senere samme År at lade den italienske Sanger Valentino Peressinotti, kaldet Scapiglione, optræde der, og i Året 1837 havde han engageret nogle svenske militære Musikere til under Musikdirektør C.

Kichters Anførsel at give Koncerter bag Herkulespavillonen4). Firmenich, over hvis Yarers Slethed og høje Priser der ofte klages, ligesom over hans Mangel på Hensynsfuldhed ligeoverfor Publikum5), havde i Året 1829 nær faaet en Konkurrent i Traktør Nikolaj Jørgen Berg, som ansøgte om Tilladelse

til at anbringe et Telt i Haven for at falholde Forfriskninger, samt at opføre en Retirade til Bekvemmelighed for de Spadserende; x) Marskali. Korresp. Prot. 1816 S. 466. 2) A. St. 1817 S. 96-97, jvfr. 117. 3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1824 Nr. 71, jvfr. Nr. 78, Allernyeste Skild. af Kjøbh. 1831 Nr. 30, Marskall. Korresp. Prot. fl. St. 4) Marskall. Korresp. Prot. 1830—1831 S. 452, 461, 1837—1838 S. 202—203, Adresseavisen 1837 N?.

202, 203, 204, Politivennen 1837 Nr. 1131. 5) Politivennen 1824 Nr. 448, 1825 Nr. 494, 504, jvfr. 1826 Nr. 540.

[Original side 422]

94 men da man mente, at Firmenichs tvende Butiker, i Herkulespavillonen og i Pavillonen ved Kronprindsessegade, vare tilstrækkelige til Publikums Forsyning, blev Andragendet afslaaet1). Foruden Firmenichs Koncerter blev der endvidere, som tidligere omtalt, om Sommeren hver Søndag Eftermiddag fra KL 5 til 7 gratis opfort Musik af Kegimenternes Hoboister i Haven-), og i Året 2) Marskali. Korresp. Prot. 1828—1829 S. 443, 457. Ideen om at faa et Øludsalg etableret i Haven fremsættes allerede i Politivennen 1825 Nr. 494 og 1828 Nr. G45; Ønsket om,, at der maa blive indrettet en Retirade i Haven, findes, foraden i sidstnævnte Nr., tillige iNr. 1117 (1837); der klages nemlig stadig over Urenlighed i Haven, navnlig ved den tillukkede Port på Hjørnet af Gothersgade (Politivennen 1824 Nr.

437, 1837 Nr. 1121, jvfr. 1842 Nr. 1381); denne Port havde en kort Tid staaet aaben, men fra 1809 af synes den at have været lukket (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1812 Nr. 43, Politivennen 1809 Nr. 575, 1811 Nr. 681, 1816 Nr. 16, 1824 Nr. 437, 441, 1826 Nr. 548, 1828 Nr. 645, 1830 Nr. 755, 1831 Nr. 806, 815, 818, — de tvende sidstnævnte Nr. meddelte af Hr. Expedient i Krigsministeriet Cand. polit. Holger Lund - 1834 Nr. 942, 1835 Nr. 1025, 1837 Nr. 1121, 1842 Nr. 1377); man ønskede derfor, at der i Gothersgade maatte blive aabnet en Indgang til Haven (Politivennen 1831 Nr. 815, 1832 Nr. 866, 1836 Nr. 1062, 1082), ligesom man tidligere fra den saakaldte Sorte Christians Krog, en Kro, der før Kronprindsessegades Anlæg laa lige for Dronningens Tværgade i den Del af Adelgade, der vendte ud mod Kongens Have (meddelt af Hr.

Arkivar Dr. O. Nielsen) havde kunnet lukke sig ind i Haven (Politivennen 1831 Nr. 815). 2) Jtarskall. Korresp. Prot. fl. St, Politivennen 1838 Nr. 1176, Petersen, Gamle Minder fra Frederiksberg og Vesterbro S. 129. Hoboisterne stode iøvrigt på et uheldigt Sted i Haven; der var nemlig ikke anbragt nogen Forhøjning for dem, men de maatte staa på en lavtliggende, fugtig Plads mellem Træerne; de vare derfor let udsatte for Forkjølelse, og da de altid vare omgivne af en Skare Barnepiger med Børn samt Landsoldater, og der ingen llesonants var, kunde man i 30 Skridts Afstand kun høre afbrudte Toner og den store Trommes Dundren. Politivennen 1830 Nr. 761, 1836 Nr. 1075. Disse Koncerter ophørte ved Hærens Omorganisation 1842.

Politivennen 1842 Nr. 1388.

[Original side 423]

95 1835 fik P. Kosloff Tilladelse til med sit Selskab af russiske Hornblæsere nogle Gange at opføre Hornmusik i Haven. Adgangen til de sidstnævnte Koncerter betaltes med 2 Mark for Yoxne og 1 Mark for Børn1). Haven var endnu i Begyndelsen af denne Periode lukket om Yinteren fra Slutningen af Oktober og blev først aabnet for Publikum den første Konfirmations søndag om Foråret2); men da Vejret i Begyndelsen af November 1818 var smukt, blev det tilladt, at den maatte staa aaben endnu nogle Dage. og i Januar 1819 blev det bestemt, at den i bemeldte Yinter skulde aabnes, så ofte Yejret tillod det3); fra den Tid af blev Haven således tilgængelig hele Året rundt. Kongen saaes ofte spadsere her med sin ældste Datter Prindsesse Caroline, saalænge Hoffet opholdt sig i Hovedx)

MarskalL Korresp.

Prot. 1835—1836 S. 78, Adresseavisen 1835 Nr. 98-101. 2) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1817 Nr. 34, Hist. Tidsskr. 4. K. 4. B. S. 367. Endnu langt ned i Tiden var det Skik ogBrug-, at de Konfirmerede på selve Konfirmationsdagen eller den følgende Dag indfandt sig i Konditoriet i Haven, hvor de nøde allehaande Forfriskninger, ja endog berusede sig (Politi vennen 1830 Nr. 745); de tumlede sig da skrigende omkring i Gangene, Drengene reve Shawlerne af Pigerne, joge efter dem og omfavnede dem; de klagede over, at det var noget Pøite af Chokolade, man fik i Pavillonen, men roste Pommerantssnapsen som prægtig (Politivennen 1842 Nr. 1374). 3) Marskall. Korresp. Prot. 1818—1819 S. 44, 149, jvfr. Nyeste Skild.

af Kjøbh. 1819 Nr. 17. Denne Bestemmelse blev tagen, efter at et Ønske derom kort iforvejen havde været fremsat i Politivennen for 26. December 1818 Nr. 156. løvrigt var man stadig misfornøjet over, at Haven blev aabnet for sent om Morgenen og lukket for tidlig om Aftenen, jvfr. Politivennen 1809 Nr. 595, 1811 Nr. 678, 687, 1816 Nr. 35, 1825 Nr. 493, 505. 1826 Nr. 540, 550, 567, 1828 Nr. 645, 1830 Nr. 750, 755, 1831 Nr. 803, 806, 1834 Nr. 942, 955, 982.

[Original side 424]

96 staden1). I 1817 blev der, efter 31. Års Forløb, foretaget en Hovedreparation ved Springvandet*), og i 1837 afløste den nuværende Broncegruppe , der er modelleret af Freund og støbt af Dahlhof. den derværende snart lOOårige Sandstensgruppe af le Clerc3). Herkulespa vilionen blev istandsat i Året 1818, og der blev ved denne Lejlighed anbragt det så længe savnede Jernrækværk til Beskyttelse for Statuen; denne var i Tidens Løb bleven en sand Pasqvinostøtte og var desuden bleven mishandlet ved Kaadhed af Drenge, som brugte Løven til at ride paa4). Den allerede tidligere paabegyndte delvise Omlægning af Haven i engelsk Stil fortsattes og blev i det Væsentlige fuldført i Årene 1823 til 18273); til Jordarbejderne benyttedes Slaver6), hvilke ogsaa anvendtes ved en i Året 1813 foretagen Oprensning af Graven omkring Slottet7) og ved KenM Nyeste Skild.' af Kjøbli.

1817 Nr. 34. 2j Nyeste Skild. af Kjøbli. 1817 Nr. 80, 1818 Nr. 36. Ønsket om Anbringelse af* et Kækværk om Springvandet udtales ofte i Politivennen, jvfr. 1816 Nr. 41, 1826 Nr. 550, 1828 Nr. 645, 1836 Nr. 1062 (en afskediget Officer Rosenberg havde reddet et Barn, som var faldet i Bassinet), 1810 Nr. 1276 (to Børn vare faldne i Bassinet), 1842 Nr. 1377. — I Politivennen 1827 Nr. 588, 589 og 590 debatteres Spørgsmaalet om Anbringelse af Fisk i Bassinet. *) IT. S. 5, Friis S. 133. 4j Politivennen 1816 Nr. 19, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1817 Nr. 46, 1818 Nr. 36, 1819 Nr. 17, 1821 Nr. 41, 77. 5) Marskall. Afl. til Geh. Ark., Nyeste Skild. af Kjøbh. 1S23 Nr. 30, 41 (med et Digt til en nylig fældet Lind i Rosenborg Have), 76, 1824 Nr.

34, Politivennen 1808 Nr. 524, 1811 Nr. 678, 1824 Nr. 434, 1825 Nr. 481, 1826 Nr. 526. 6) Marskali. Afl. til Geh. Ark. 7) Marskali. Korresp. Prot. 1812—1813 S. 319, 1813 S. 70, 98, 225 (jvfr. IT. S. 143), 270— 271,1813— 1815 S. 126, Statstid. 1813 Nr.72.

[Original side 425]

97 g] øreisen af Slotsgården og det til Slottet hørende Terræn1). Ved Havens Omlægning borttoges de 20 store Marmorkugler, der oprindelig havde været anbragte på den nuværende Exercerplads og senere vare blevne henflyttede til Gangen ved Rosenborg Slot2); endvidere forsvandt de to store Støtter af Granit med Kobberkuglerne ovenpaa, hvilke fra gammel Tid af havde staaet for Enden af Kavalergangen3), og tre endnu tilbageværende Stenbilleder: Saturn, Diana og Flora4). Gruppen, der fremstiller Løvens Kamp med Hesten, vandt ved Havens Omdannelse, idet den kom til at staa friere5) ; i Året 1824 modellerede Billedhugger I. Heldt et Bagben til Hesten og Halen til Løven, hvilke manglede; Arbejdet udførtes af Gjørtlermester Løchte6).

I Kavalergangen blev der istedetfor endel gamle, for1) Marskall. Korresp. Prot. 1827 S. 11—12, 33—34, 39—40. 2) II. S. 3, 4, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1823 Nr. 30, 76, Marskall. Korresp. Prot. 1824— 1825 S. 197. — Kuglerne bleve henflyttede til Civiletatens Materialgård, men da det mange År efter paatænktes at afhænde denne, bleve de atter bragte tilbage til Rosenborg Have; på Finanslovforslaget for 1869 — 1870 var der foreslaaet bevilget 1083 Rdlr. til deres Opstilling på Fodstykker i en af Alleerne, men Beløbet blev nægtet. Eigsdagstid. 1868 — 1869 Till. A. S. 346, Till. B. S. 66. Disse kostbare Kugler, der nu kun ere 17 i Tallet, have hver et Gjennemsnit af 1 Alen 7 Tommer; de henligge endnu i Haven.

3) II. S. 3, 5, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1823 Nr. 35, Marskall. Korresp. Prot. a. St. — Støtterne bleve ligeledes henflyttede til Materialgården , men det lykkedes den følgende Kommandant i Året 1842 at faa dem opstillede paany på deres nuværende Plads ved den grønne Bro. Politivennen 1842 Nr. 1375. 4) Disse tre Billeder bleve ogsaa henflyttede til Materialgården. Marskall. Korresp. Prot. a. St. ») Nyeste Skild. af Kjøbh. 1823 Nr. 76. «) Marskall. Afl. til Geh. Ark. 7

[Original side 426]

98 faldne Bænke i Året 1821 anbragt nye, forsynede med Rygstød1). Skjøndt der om Dagen, når Haven var aaben, blev posteret Skildvagter fra Slotsvagten ved Indgangene fra Kronprindsessegade og fra Yolden og etableret Opsyn i Haven2), lyder der dog i Frederik den Sjettes Tid Nyeste Skild. af Kjøbh. 1821 Nr. 41. Bænkene i Haven omtales i Politivennen 1816 Nr. 16 (der er kun faa gode Bænke, de fleste ere skrøbelige), 1821 Nr. 295 (der klages over, at de saakaldte Mønstringsbænke ved Indgangen fra Kronprindsessegade, der burde være til Nytte for gamle Folk, ere optagne af de saakaldte Støvere, Lapser, Wienerherrer, Springfyre og Comptoirdrenge imellem 14 og 20 År, med en tynd Spanskrørsstok, Briller på Næsen, oppurret Hår, ja, hvad mener Læseren ? med forlorne Bryster og virkeligt Snørliv, midt i Hundedagene), 1824 Nr.

434 (de nye Bænke omtales, et Par lukkede Bænke, hvor man kunde sidde i Ly for Træk, således som tilforn, ønskes), 1826 Nr. 550 (der ønskes to BænlTe til ved Indgangen fra Kronprindsessegade), 1834 Nr. 960 (en fattig Skræder beder om, at Opsynsmanden i Haven vil lade nogle skarpe Sømspidser eller Sømhoveder i Bænkene blive siddende, da han har god Fortjeneste ved at reparere Benklæder, som ere blevne iturevne af disse), 1842 Nr. 1377 (der klages over, at der kun er 8 Bænke i Damegangen, medens der er 37 å 38 i Kavalergangen). — Året 1824 foreslog Hofbygmester Hornbech at anbringe et i den botaniske Have nedtaget Portal af 8 doriske Søjler for Enden af Kavalergangen i Rosenborg Have, enten som en aaben Salon, tjenlig til offentlige Forlystelser, en Buffet eller deslige, eller som en Dekoration, der kunde skjule Exercerhuset og tillige afgive en behagelig Hvileplads for de Spadserende, men da Foretagendet vilde blive for bekosteligt, blev det ikke udført.

Marskali. Afl. til Geh. Ark. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1812 Nr. 43. Tidligere havde Indgangen været belemret med Sælgekoner, men disse bleve dog senere fjernede. Politivennen 1816 Nr. 19. — Der fremsættes stadig i Politivennen Ønske om, at begge Jernportene ved Indgangen fra Kronprindsessegade maatte blive aabnede, især Søndag Eftermiddag, når der på Grund af Musiken var stærk Trængsel (1816 Nr. 19, 1826 Nr. 548, 1835 Nr. 1025).

[Original side 427]

99 stadig Klager over Uordener i Haven1), hvor der færdedes en Mængde lurvede og simple Personer, Lommetyve, Tiggere med deres Børn, Haandværksdrenge, Gadedrenge, Tambour- og Soldaterdrenge samt Ammer og Barnepiger-); Gadedrenge og Børn uden Opsigt morede sig med at balancere på Stakitterne og brækkede disse, og når Opsigtsbetjenten løb efter dem, smuttede de

gjennem Konditor Firmenichs Butik ud på Gaden (hvorfor man truede ham med at lukke Butiken ind til Haven3); Drenge krøbe over Stakittet ved Kronprindsessegade ind i Haven4), Plankeværker bleve revne om, og Bassinet og Afløbsrenden fyldtes med Stene5), sletklædte Personer pillede Utøj af sig i Haven0), Bænkene og Statuen ved Herkulespavillonen bleve besmurte med uanstændige og utilbørlige Skriverier7); der klagedes ogsaa over, at der blev tørret gammelt Linned og vaskede Klude i Haven8), at Barnepiger og Ammer J) Nyeste Skild.

af Kjøbh. 1815 Nr. 38, 1817 Nr. 46, jvfr. de følgende Anm. 2) Politivennen 1816 Nr. 16, 35, 1824 Nr. 441, 1825 Nr. 498, 502, 1832 Nr. 866, 1834 Nr. 982, 1835 Nr. 1014, 1025, 1837 Nr. 1121. — Adresseavisen for 24. Maj 1827 Nr. 120 minder Gartner Lindegård Ammerne om at afholde Børn fra at afrive Kviste og Blomster af Træerne, men i Politivennen 1827 Nr. 597 antages det, at det snarere er de Voxne", som gjøre dette. 3) Marskall. Korresp. Prot. 1827—1828 S. 342, 343, 344. 4) Politivennen 1831 Nr. 802. 6) Marskall. Korresp. Prot. 1821 S. 132, 1821—1822 S. 256. 6) A. St. 1837—1838 S. 83—84, Politivennen 1816 Nr. 16, 1822 Nr. 345. 7) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1817 Nr. 58, 1821 Nr. 77, 1822 Nr. 53, Politivennen 1824 Nr.

434. 8) Statsvennen 1822 Nr. 17, Marskall. Korresp. Prot. 1821—1822 S. 231—232.

[Original side 428]

100 tørrede og blegede Bleer der1), at der blev solet og banket Gulvtæpper på Jerngitteret2), at der blev røget Tobak i Haven3), at Børn spillede Bold der4), og at man ikke passede på at holde Hunde ude; der blev derfor givet Ordre til at skyde disse, når de bleve antrufne i Haven5). I Året 1833 blev det forbudt at kjøre med Børnevogne i Haven6). Af og til forefaldt der ligefrem Optøjer; således overfaldt engang nogle Matroser Folk i Kavalergangen, pryglede og mishandlede den Mand og Lærlingen, som havde Yagt i Haven, og stjal Mandens Hat7); en anden Gang maatte Vagten hentes for at »adsprede« Publikum, der ved den ovenfor omtalte af Konditor Firmenich på Pladsen bagved Herkulespavillonen foranstaltede Musik af nogle svenske militære Musikere var kommet i et lystigt Lune og ikke *) Politivennen 1824 Nr.

441. 2) Politivennen 1827 Nr. 596, 1831 Nr. 802. 3) At Lapserne nu ogsaa begynde i Kongens Have, at udføre denne Pøbel-Gemeenhed, tilligemed meer andet charlottenlundsk Uvæsen, forekommer Anmelderen virkeligen altfor janhagelmæssigt; og han troer derfor, i Tide at burde gjore opmærksom på, at Vedkommende sørge for, at man i denne Københavns Herlighed, der nu smykkes og forskjønnes, maa kunne udaande sin skjonsomme Erkjendelse af Kongens Naade og de agtværdige Bestræbelser til at udføre Samme — ; uden at blive tilrøget; eftersom det rimeligste er: en reen Luft og ikke Tobaksrøg, der skal søges på dette Sted. Politivennen 1824 Nr. 445. 4) Politivennen 1817 Nr. 71. 5) Marskali. Korresp. Prot. 1823—1824 S.

349—350, Adresseavisen 1824 Nr. 99. Tidligere havde man ogsaa skudt Hunde i Haven. Politivennen 1808 Nr. 523, 525. 6) Marskali. Korresp. Prot. 1832—1833 S. 399—400. I Rigsdagssamlingen 1882—1883 blev det vedtaget, at Afgiften af Børnevogne skulde ophæves. Rigsdagstid. 1882—1883 Till. B. Nr. 15 S. 227—228 Nr. 54. 7) Marskali. Korresp. Prot. 1831—1832 S. 449—450.

[Original side 429]

101 vilde forlade Haven, uagtet der var ringet ud1). Yagten maatte ogsaa en Gang tilkaldes for at beskytte et enligt, tarveligt, men anstændigt klædt Fruentimmer, som var blevet overfaldet af to meget simple Kvinder og deres korttrøj ede Ledsagere; det fornærmede Fruentimmer, der var ganske. ude af sig selv, blev under Graad og Hulken i et skrækkeligt Optog af to Mand og en Gefrejder ført ud af Haven-). Under Jødefejden i 1819 ventede man ogsaa Optøjer i Haven, hvor

Jøderne plejede at spadsere Lørdag Aften, men heraf blev der dog ikke Noget3). Først i den næste Kommandants Tid lykkedes det nogenlunde at faa Bugt med disse Uordener4). x) A. St. 1837—1838 S. 202-203, Politivennen 1837 Nr. 1131, jvfr.

Adresseavisen 1837 Nr. 202—204. 2) Politivennen 1825 Nr. 502. 3) Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B. S. 351, Davidsen, Fra det gamle Kongens Kjøbh., II. S. 258, 259, 261. 4) Marskall. Korresp. Prot. 1837—1838 S. 536-537. — Politivennen træffes i denne Periode stadig Anker over forskellige Mangler ved Haven; således 1824 Nr. 437 (der er endnu i Maj Maaned Halm om Vandpompen ved Kronprindsessegade), 1824 Nr. 423 (en Sneplov ønskes om Vinteren til at rydde Gangene), 1835 Nr. 1002, 1014 (der ønskes lagt Strandgrus i de fugtige Gange), 1810 Nr. 643, 1822 Nr. 320, 1824 Nr. 437 (der klages over det stygge Plankeværk om Frugthaven), 1822 Nr. 320, 1824 Nr. 437 (Kanalen ved Frugthaven ønskes opmudret), 1835 Nr.

1014 (Rækværket i Gangene og Bænkene ere raadne), 1835 Nr. 1002 (Stenpillerne og Jerngitteret ønskes vaskede), 1835 Nr. 1015 (Klage over en Pompe), 1819 Nr. 188 {Klage over en Afløbsrende), 1825 Nr. 502 (Klage over et for Børn farligt Sted ved Parken), 1826 Nr. 550 (der ønskes et Skur eller Telt til Afbenyttelse under Regnvejr), 1835 Nr. 1025, 1836 Nr. 1045, 1843 Nr. 1442 (Klager over Fortovet i Sølvgade), 1836 Nr. 1089, 1843 Nr. 1442 (Klager over Fortovet i Kronprindsessegade), 1836 Nr. 1089, 1837 Nr. 1116 (Klage over, at Drenge spille Top og Klink på Fortovet langs med Haven), 1821 Nr. 285 (Blomsterhaven ønskes tilgængelig), 1835 Nr. 1025 (Rendestenen ved Kronprind-

[Original side 430]

102 Rosenborg Have, der i Christian den Syvendes Tid havde mistet så betydelige Stykker af sit Territorium, maatte i Frederik den Sjettes Tid, i Henhold til Resolution af 14. August 1832, yderligere afstaa et Stykke til Anlæg af en Brøndanstalt '). Bestyrelsen for Ry sensten Søbadeanstalt havde nemlig faaet Privilegium på Driften af en saadan, der oprindelig tænktes sat i Forbindelse med Søbadeanstalten, men da dette viste sig uhensigtsmæssigt, blev Privilegiet overdraget et nyt Selskab, Rosenborg Brøndanstalt, der med samme Bestyrelse som Ry sensten Søbadeanstalt i Tidsrummet fra Februar til Juli 1833 opførte de fornødne Bygninger på den Selskabet overladte Grund i Rosenborg Have, hvorefter Udsalget af Mineralvande begyndte i Oktober samme År2).

Brøndgjæsterne, der i de tre Sommermaaneder, i hvilke Yandene benyttes, fik Adgang til Haven i de tidlige Morgentimer, indfandt sig her første Gang den 15. Maj 18343). sessegade ønskes forsynet med Overgangsbrædter), 1840 Nr. 1285, 1288 (Porten til Exercerpladsen nærmest Kasernen piber). — Politivennen 1834 Nr. 980 fremsættes Ønske om, at Exercerhuset maa blive aabnet om Vinteren fra Kl. 5 til 10 om Aftenen for mod Betaling at benyttes som Spadserested; det maatte da forsynes med 20 å 30 Lygter. J) Marskall. Kes. Prot. 1831—1834 S. 197—198. 2) Medd. af Inspektøren ved Rosenborg Brøndanstalt, Hr. Lieutn. Nørgård: Nationaltid. 24. Marts 1881 Nr. 1757, ifølge hvilken Anstalten Dagen iforvejen fejrede 50-Årsdagen for sin Bestaaen dels i selve Brøndanstalten, dels ved et Festmaaltid i Larsens Lokale på St.

Annaplads. 3) Adresseavisen 1834 Nr. 111, 114, Dagen 1834 Nr. 113, Statstid. 1834Nr. 108, 109, jvfr. 1833 Nr. 198. Middeltallet af Brøndgjæsterne var i de 7 første År 77, i de 3 følgende 101. Jvfr. O. Bang, Om Brugen af de ved Rosenborg Sundliedsbrønde tilberedte Mineralvande, 1844 S. 5. — Sommeren 1882 fik nogle fritænkerske

[Original side 431]

103 Som ovenfor bemærket blev Exercerpladsen endnu i Årene 1812 og 1813 benyttet til aérostatiske Forsøg af Danebrogsmand Colding. Det førstnævnte År var Yejret imidlertid længe

ugunstigt; thi Opstigningen var oprindelig fastsat til den 20. Juli1), men endnu den 27. var han ikke kommen videre end til at bekjendtgjøre, at han vilde foretage sin bebudede Lnftrej se, den første Dag østlig Yind, uden Blæst, og klart Yejr indtraf, på hvilken der da om Formiddagen, når Yejret tegnede til at blive gunstigt, vilde blive opslaaet Plakater, og når Yejrliget vedblev således, at Luftrejsen kunde foretages, vilde der Kl. 2 på Kundetårn blive hejst Flag, som skulde vaje til Kl. 6, da Luftrejsen så skulde gaa for sig.

Priserne vare henholdsvis 4, 2 og 1 Rdlr. ; for at underholde Tilskuerne vilde han fra Kl. 51/a lade smaa Balloner opstige2). Endnu i tre Uger ventedes der forgjæves på gunstigt Yejr, men endelig tog han den Beslutning at foretage denne sin tredie og sidste Ascension den 18. August uden Hensyn til Yindens Retning3); den Dag var Yejret blevet blikstille, og Kl. 7 om Aftenen opsteg han mider Tilskuernes BravoBrøndgjæster, som forargedes over, at JÆusiken, der udføres i Haven om Morgenen, medens Brønddrikningen varer, efter en gammel, smuk Skik indledes med en Koral. Orkesterdirigenten til at udelade denne et Par Dage; da de øvrige Gjæster imidlertid bestemt protesterede herimod, blev Koralen paany udført, men modtoges første Gang med Hyssen af Fritænkerne, hvilket havde til Følge, at den af de andre Brøndgjæster forlangtes udført paany.

Dagens Nyheder 29. Juni 1882 Nr. 170, smlgn. Oldfux, humoristisk Kalender for 1883 S. 18 II. 4. x) Statstid. 1812 Nr. 56. 2) Statstid. 1812 Nr. 60. 3) Dagen 1812 Nr. 198.

[Original side 432]

104 raab med sin Montgolfiére ; han dalede på Nørrebro i Nærheden af Ejendommen Solitude, og da han var stegen ud, hævede Ballonen sig atter og faldt ned på en Kornmark ved Falkonervejen. Utallige ikkebetalende Tilskuere saaes udenfor Exercerpladsen på Tage, Møller, Rundetårn og Farimagsvejen1). Mindre heldig synes Colding at have været det følgende År med et af ham til den 22. Juni Kl. 9 Aften bebudet brillant aerostatisk Divertissement på Exercerpladsen-), i Anledning af hvilket endog Passagen på Tolden mellem Nørre- og Østerport blev spærret fra Kl. 5 om Eftermiddagen3); thi kort efter opkastedes der i Bladet Dagen det ondskabsfulde Spørgsmaal, når »det averterede brillante aérostatiske Divertissement« skulde gaa for sig4), og da han tav hertil, besvaredes det i et senere Numer af Bladet derhen, at man så vel maatte nødes til at tro, at det var det Divertissement, som den 22.

blev givet på Exercerpladsen til liden eller ingen Fornøjelse for Tilskuerne, som maatte punge ud5) for at se ingen Ting eller i det Mindste Noget, man havde set hundrede Gange før for langt ringere Betaling. Det hedder, at Folk den Aften fra Kl. 9 til 121/* længtes efter at se de aérostatiske kolorerede og illuminerede Maskiner, som skulde holdes svævende over Pladsen, medens det vedhæftede Fyrværk afbrændte, men at der x) Dagen 1812 Nr. 199. 2 1 Statstid. 1813 Nr. 49, Adresseavisen 1813 Nr. 141. 3) Dagen 1813 Nr. 146, Adresseavisen 1813 Nr. 141. 4) Dagen 1813 Nr. 148. 5) Billetterne kostede 4 Mark, når de iforvejen toges i forskj ellige Konditorier, men 5 Mark ved Indgangen. Adresseavisen 1813 Nr.

[Original side 433]

105 hverken var det Ene eller det Andet af sligt at se, og at der ikke var nogen Orden eller Indhegning ved Anskuelsen af det splinternyt opfundne Ildapparat, idet kun nogle Faa i en såre indskrænket Kreds kom til at se det, hvilket var Skade, da man af den hjertelige Latter af de nærmest Staaende maatte formode, at det var meget smukt. Artiklen ender med Ønsket om, at Forestillingen maa blive nedskyllet i Forglemmelsesfloden Lethe, og med Haabet om, at de, som i Fremtiden ville give offentlige Forestillinger, ikke ville skryde og bramme i Aviserne med Kunster, Syner og Herligheder, som loves at blive at se, og dog ikke ses, og som kun gjøres på Skrømt for at lokke Pengene fra Folk

og for i al Stilhed at le dem ud for deres Godtroenhed1).

Dagen 1813 Nr, 150. — Colding- foretog i Året 1814 sin fjerde Luftrejse fra Flensborg, men da Ballonen havde lidt endel ved slet Behandling under Transporten fra København dertil, steg han ikke synderlig højt og dalede snart. Flensburgsches Wochenblat 1814 Nr. 43, 44, 45, 47, 48 (i sidstnævnte Nr. et Digt med Overskrift: Etwas ttber Herrn Coldings Luftreise). I lang Tid optraadte han nu ikke som Agrostatiker, men da han i 1828 af Pengetrang satte en Subskription i Gang for at blive istand til at lade tre Luftballoner opstige, og det trak i Langdrag med Forestillingen, for hrilken han iforvejen havde oppebåret Honoraret af Subskribenterne, 2 Mark Personen, blev han angreben i Politivennen for at have holdt Folk for Nar, og der udspandt sig en Fejde herom i Bladet; Ascensionen fandt da endelig Sted den 22.

Oktober 1828, men de faa Tilskuere, der mødte., bleve endel skuffede, idet Ballonerne vare så smaa, at de saae ud som Svineblærer; den ene vilde slet ikke stige, og de to andre, som det lykkedes at bringe tilvejrs, vare kun særdeles slapt fyldte, så at man snarere skulde have troet, at de vare forfærdigede af Børn end af Landets eneste Agrostatiker, af hvem man havde ventet lidt mere. Politivennen 1828 Nr. 663 — 666, 669. — Året 1842 fremtræder han for sidste Gang offentlig som Agrostatiker på Exercerpladsen, jvfr. senere.

[Original side 434]

106 På Exercerpladsen, soin, idetmindste fra 1809 af, ofte blev afbenyttet til Opbrænding af Papirspenge1), blev der i Året 1814 opført en Ovn med en ganske anden Bestemmelse, nemlig til Brug for en mærkelig Ildkunstner, en Spanier ved Navn Gely Latour, som efter at have givet Forestillinger i Hamborg i Slutningen af 1813 var kommen til Danmark, hvor han først optraadte i Odense og senere i København i Casadabans Sal på Kongens Nytorv Nr. 5. Begyndelsen synes hans Kunststykker, der navnlig bestode i at bære og træde på glødende Jern, at sætte en Ske med brændende Olie på Tungen, at sætte Fødder og Hænder i smeltet Bly og at helde smeltet Bly i Munden, at have været af den almindelige Slags, hvorfor han ved de senere Forestillinger maatte nedsætte Adgangsprisen fra 2 til 1 Kdlr., og da han havde bebudet, at han vilde gaa ind i en gloende Ovn uden at tage Skade deraf, spottede Baggesen, med Henblik til den dengang herskende strænge Yinter, over ham i følgende Yers: du, som i din Ovn dig så kan trendemænde 2), At ingen Hede kan forbrænde dig, O! gjør mig, store Mand, blot uforbrændelig Den sidste Favn af Magistratens Brænde! Gely Latour fik imidlertid sin Ovn opført på Exercerpladsen, og den 25.

Maj 1814 om Eftermiddagen Kl. 7l/2 udførte han sit Experiment til Alles Forbauselse. Han ') Statstid. 1809 Nr. 96, 97 og senere ofte. — I Exercerhuset og på Exercerpladsen exekveredes Spidsrodsstraffen, jvfr. II. S. 116, Klæstrup, Det forsvundne København, 3. R. Billede VIII, Davidsen, Fra det gamle Kongens København, II. S. 388. 2) Hentydning til Fortællingen om de tre Mænd i Ildovnen. Baggesen, Søndagen 6. Februar 1814 Nr. 1.

[Original side 435]

107 havde indbudt Medlemmerne af Videnskabernes Selskab til at overvære Forsøget, og af disse indfandt sig Admiral Winterfeldt, Overhofmarskal Hauch. Gehejmekonferentsraad O. Malling, Konferentsraad Schlegel, Etatsraad Thorkelin, Professorerne Kali, Herholdt, Wad, Mynster, Ørsted, R. og I. Møller foruden endel andre Viden skabsmænd. Hauch lod sit Thermometer under Tilsyn af to af de Tilstedeværende holde i Ovnen; det steg til 130 Grader og befandtes ved nærmere Eftersyn at være sprunget og det derpaa værende Papir svedet. En anden af de Tilstedeværende holdt sit Thermometer i Ovnen, og det steg til 145 Grader. Kunstneren begav sig derpaa ind i Ovnen; adskillige af de Tilstedeværende fulgte efter ham, men kunde ikke udholde at blive der i et Minut.

Gely Latour havde taget en Flaske Vin og noget Mad med sig ind i Ovnen, og fortærede sit Maaltid ganske muntert, idet han forsikkrede Tilskuerne, at han befandt sig meget vel, og at han kunde blive der en hel Dag. Han tørrede dog idelig Sveden af sig, og da han efter en lille halv Times Forløb kom ud af Ovnen, slog hans Puls 160 Slag. Den 14. Juni gjentog han Experimentet, og Ovnen var denne Gang opvarmet til mindst 18 > Grader Reaumur, hvilken Varmegrad Barometermager Lerra i Forening med en Hr. Cetti undersøgte ; tre Personer forsøgte at opholde sig i Ovnen, de to maatte imidlertid forlade den efter nogle Sekunders Forløb, hvorimod den tredie holdt ud i nogle Minuter1). a) Nyeste Skild. af Kjøbh.

1814 Xr. 2, 9, 12, 14, 15, 43, Statstid. 1814 Nr. 41, 46, 52, jvfr. 1820 Nr. 82.

[Original side 436]

108 Et notabelt Besøg havde Eiercerpladsen den 27. Maj 1822 , idet Kronprindsen af Sverig (senere Kong Oskar den Første), der rejste under Navn af Greve af Skaane, beærede Vagtparaden med sin Nærværelse1). En Begivenhed, som endnu erindres af den ældre Slægt, er Ekvilibristen Christian Roats Ascension fra Exercerpladsen til Rosenborgs Tårn og hans ulykkelige Fald fra Linen-). Roat, der var født i Middelburg i Holland 1788, havde allerede tidlig uddannet sig som Linedandser, og på sine Rejser i forskellige Lande havde han vundet meget Bifald på Grund af sin Dristighed og Behændighed; han forlod imidlertid senere Kunstnerbanen, på hvilken baade hans Fader og Broder havde tilsat Livet, giftede sig i Danmark med en Datter af Sognepræst, senere Konsistorialraad Hans Mossin Schjøtt i Yerninge på Fy en og bosatte sig i Odense som Gjæstgiver; men J) Statstid.

1822 Nr. 43, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1822 Nr. 43. På selve Slottet synes Prindsen ikke at have været; dette besøgles i denne Periode kun sjældent af fyrstelige Personer; afMarskall. Korresp. Prot. 1810 S. 316, 1818—1819 S. 469 og 1837-1838 S. 717 — 718 ses det, at Dronningen var her den 27. Septbr. 1810, Prindsesse Caroline den 30. Juni 1819 og Enkehertuginden af Glilcksborg den 25. Maj 1838. — Svenske og russiske Officerer og Kadetter fra Orlogsskibe besaae Samlingen 1832 og 1833. A. S. 1831—1832 S. 456, 1832—1833 S. 491—492. 2) Beretninger om Roats Fald af J. Wildt og H. G. Sommer, Carl Hermann, Gamle Minder S. 18—27, Statstid. 1827 Nr. 48, 49, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1827 Nr. 48, Politivennen 1827 Nr.

601, 605, Randers Amtsavis 1827 Nr. 86, Århus Stiftstid. 1827 Nr. 81, Marskall. Korresp. Prot. 1827 S. 232— 233, et Træsnit, fremstillende Katastrofen (tilhører Hr. Boghandler Lynge), Medd. af Roats i København endnu levende Datter Frøken Johanne Margrethe Roat (født i Lindorf i Schweiz 1823), der ejer et Pastelportræt af Faderen, efter hvilket Billedet i Texten er udført; Roat bar tidligere Overskjæg, men maatte på Frederik den Sjettes Befaling aftage dette.

[Original side 437]

109 Lysten til den tidligere Virksomhed vaagnede paany, og den 2. Juni 1827 fik han Tilladelse til at afbenytte Exercerpladsen til sine ekvilibristiske Kunster og til at trække en Line til Rosenborgs Tårn. Ascensionen foregik den 6. Juni i Overværelse af Kongen, Prindsesserne Caroline og Vilhelmine samt Prindsen af Hessen-Philipsthal; 5 til 6000 Mennesker vare tilstede på Exercerpladsen, hvortil Adgangen betaltes med henholdsvis 4 CHRISTIAN ROAT. og 2 Mk. for første og anden Plads, og på Farimagsvejen og G-laciet vrimlede det af Tilskuere, idet Rosenborg Have var lukket, og Volden fra Nørreport til Nedgangen ved Rosenborg var spærret. Roat udførte sit Kunststykke med sædvanlig Dristighed og Sikkerhed, og skjøndt Linen, der havde en Længde af 450 Fod og var befæstet ved Tårnet i en Højde af 110 Fod, ikke

[Original side 438]

110 var tilstrækkelig strammet , så at det til Slutningen kostede ham megen Anstrængelse at bevæge sig på den, lykkedes det ham dog at naa Tårnet, hvorfra han udbragte et Leve for Kongen, Kongehuset og det danske Folk. Nedstigningen foregik uden Uheld, hvorefter han atter gik baglænds i Vejret næsten helt op og tilbage igjen, hilst begge Gange af Publikum med stormende Bifald. Tilskyndet af sit Held berammede Roat en ny Opstigning til den 12. Juni1), men mørke Anelser varslede denne Gang den ellers modige Mand om det sørgelige Udfald. Med tilbundne Øjne og med en Sæk over Hovedet naaede han dog lykkelig det øverste Yindue i Tårnet ; efter at have nydt et Glas Yin og klædt sig om. traadte han frem i en glimrende Dragt, som straalede herligt i Aftensolens Glands.

Da han naaede det Sted, som på Grund af Linens Slaphed havde været det farligste, blev han staaende i nogle Sekunder, kun hvilende på den ene Eod, hvorefter han med usædvanlig Hurtighed og korte Skridt ilede nedad, indtil han var kommen noget over Halvvejen, da han standsede og tilraabte de 36 Karle, som holdt Linen spændt, at de skulde stramme den noget mere; da brast pludselig Linen øverst ved Tårnet med en saadan Kraft, at det [) Politivennen 1827 Nr. 598 klages der over, at der i Kommandanten, Oberst Friess' Have ved denne Lejlighed befandt sig omtrent 100 Personer, der endog vare krøbne op i Frugttræerne for at se Ascensionen. medens Rosenborg Have iøvrigt var afspærret; i de tilstødende Gader havde man aftaget Tagstenene, og på Skorstene og Vindmøller, ja selv på Rundetårn, saaes der Tilskuere; nogle velklædte Personer, der havde skaffet sig Adgang til den afspærrede Vold, bleve tilbageviste af Garnisonsadjutanten, Kapitajn Cathala.

[Original side 439]

111 hele i Jorden nedgravede Bjælkestillads, ved hvilket den var bunden fast, blev oprevet, og Roat styrtede ned fra en Højde af omtrent 25 Alen. En almindelig Rædsel betog de Tilstedeværende, Alle strømmede til, og kun med Møje og ved tilkaldt Hjælp af Politi og Soldater lykkedes det at bringe ham ind i Kasernen, hvor Etatsraad Fenger og flere andre Læger undersøgte ham. Hans venstre Arm var brækket på tre Steder, Rygraden aldeles forslaaet, og Blodet strømmede ud af hans Øren. Da han var kommen til sig selv, raabte han flere Gange: »Ich sterbe, ich sterbe!« han beklagede sine Børn og sin utrøstelige Hustru, der med Magt maatte føres ud af Værelset, hvor han laa. Efter at være bleven åreladt og forbunden, blev han ført ud til Frederiks Hospital, hvor han døde ved Midnatstid.

Lørdagen den 16. Juni Kl. 11 blev han jordfæstet fra Hospitalet, fulgt af sine tidligere Kunstfæller fra Morskabstheatret til Graven på den katholske Kirkegård, hvor Præsten ved det østerrigske Gesandtskab og ved den katholske Menighed i Kj ©benhavn Aloys Zimmermann efter Jordpaakastelsen holdt følgende Tale over ham1): Og således sænkes da i Jordens Skjød, hvad Jorden har af Mennesket at fordre — de forkrænkelige Levninger af vor Broder, der af en sælsom, hidtil fast uhørt Tilskikkelse blev slængt i Dødens kolde Arme. Født i en Ende af Europa, maatte i en anden, i hans fulde Manddomskraft, hans Øie briste, hans Støv hensmuldre udi sorten Muld! — »Hertil og ikke længere« — således havde Herren det besluttet, ligesom han foreskrevet har en Grændse for *) Århus Stiftstid.

1827 Nr. 89, jvfr. Nr. 81, Politivennen 1827 Nr. 603.

[Original side 440]

112 det vilde Hav. Heldig hidtil i sin Konst, en Legemsfærdighed som vidnede om Aandsnærværelse og Mod, som Faa af vores Slægt vil kunne naae, maatte han her ligge for vore Øine — efterat han på ny, og det på den meest glimrende Maade, havde aflagt Prøver på sin farlige Konst, og nu med almeen Bifald, alt synes lykkelig at have naaet Maalet — maatte han her lige for vore Øine see sin Konst ledsaget af det ulyksaligste, næsten ikke forud beregnelige Tilfælde! — Ak! således gaaer det

os arme, svage Mennesker i vore Foretagender! Alt visse af Seiren, styrtes vi dog ofte mod Jorden ved et uventet pludseligt Stød, vi overvindes, vi tilintetgjøres. — Du Broder i Christo! som har givet Verden et Beviis på, hvormeget Mennesket formaaer ved sin Aands og Legemskraft, hvormeget han formaaer ved Anstrengelse og Øvelse, Du vil forblive i vor og de kommende Slægters levende Minde, og efter Århundreder vil Du vedblive at være en værdig Gjenstand for Beundring og Forbauselse! Og vi her i Christo Forsamlede, gjennemtrængte af Medlidenhed, vi sørge over Din ulykkelige Skjebne, og af re en Christenkjeiiighed anraabe vi Alfaderen i det Høie, vi anraabe Ham som gjengjelder enhver af vore redelige Bestræbelser, Han optage Din i Himlens Regioner stegne Aand i sit faderlige Skjød, og smykke den med den uforgjængelige Seierskrone! — Ja, Fader i Himlen ! Modtag ham i Dit Rige, og lad ham være en freidig Deeltager i Din Herlighed! Amen! Den følgende Dag valfartede en stor Mængde Mennesker ud til Graven, i hvilken den den 14.

September 1851 forulykkede Luftskipper Tardini1) senere blev jordet2). Til Fordel for Roats Enke (hans anden Hustru, Johanne Antoinette Soehlken fra Hannover), der siden 1) Fædrelandet 15. Septbr. 1851 Nr. 214. 2) Medd. af Graveren Ted Assistentskirkegård Hr. Hallager

[Original side 441]

113 ernærede sig ogsex Børn (tre Stedbørn og tre af hendes eget Ægteskab, af hvilke den yngste var født efter Faderens Død) ved ekvilibiistiske Kunster i Dyrehaven, blev der den 25. Juni givet en Forestilling på det kongelige Theater, ved hvilken Lejlighed der opførtes : »Det var mig!« og »De Uadskillelige«1), og Madam Wexschall fremsagde en af J. L. Heiberg i denne Anledning forfattet Epilog; Forestillingen indbragte 500 Edlr. De Rygter, som efter Roats Fald udbredte sig om, at ondskabsfulde Mennesker skulde have sonderskåret Tovet eller heldt Skedevand derpaa, bleve ved en Bekjendtgj øreise af 16. Juni 1827 fra Yicepolitidirektør Bræstrup erklærede for at savne enhver Grund, idet det oplystes, at Tovet var sprunget ved den stærke Stramning og ved Gnidningen mod Stenkarmen i Tårnvinduet.

Om Roats ulykkelige Fald udkom der naturligvis adskillige Beretninger ogYiser; af de sidstnævnte kjendes endnu to, som lyde således: En ny Yise om den store Luftdandser Christian Roat, der Tirsdagen den 12te Juni for at vise sin Færdighed i at gaae på en spændt Linie, tilvendte sig Alles Bifald, men da Touget brast, fandt ved sin Kunst en smertefuld Død. Forfattet af Mathias Lau, Skrædersvend. København, 1827. Faaes hos Triblers Enke, Holmensgade 114. Trykt hos S. A. Nissen-). Mel. Vil du være stærk ogfri. Skrækkeligt, hvad mener Du, Her i Hovedstaden Høres Jammer Nød og Grue Overalt på Gaden. ') Overskou, Den danske Skueplads 4. S. 807. -/i Hjorts Saml. 8 i det kgi. Bibi. Medd. aflir. Underbibliotekar Yahl, 8

[Original side 442]

114 Hver man hører, hver man seer Taler kuns om Dandsen, Og om Roat som faldt ned, Skjønt han holdt Balancen. Mærk det vel at Touget brast, Han blev stædt i Nøden, Ja på Jorden i en Hast Fandt den Arme Døden. Skjønt man saae med Livet han Bragt til Hospitalet, Ei han Døden undgaae kan. Alt for høit var Faldet. Han den første vistnok er, Der har sligt proberet; Sikkert han den sidste blier. Som. der bliver givet Lov at dandse i Luften meer For at balancere, Hver som blot det engang seer Kommer der ei mere. Ei hans Mage kj endte vi Da han Linien rørte, Modig, munter, stolt og fri Han sin Kunst udførte. Stolt han stod ved Tårnets Spiir, Hører Mængden qvæde, Ei han ante at det blier Hans den sidste Glæde.

Lad os takke Godheds Gud. Hver med sunde Lemmer. Lad os prise høit hans Bud, Han os aldrig glemmer.

[Original side 443]

115 Når ved Arbeid' og ved Flid Yi os kan ernære, Ei vi spilde vil vor Tid, For sligt Fjas at lære. En ny Vise om den store Liniedandser Christian Roat, der Tirsdagen den 12te Juni da han viste sin Kunst på Linien, hvor mange Mennesker maatte være Vidner til det skrækkelige Syn, at Touget brast, hvorved han maatte ende sit Liv med de gyseligste Smerter. Forfattet af J. Jørgensen. København, 1827. Faaes hos Triblers Enke, Holmen sgade 114. Trykt hos S. A. Nissen1). Mel. Omspændt af Tvivl ete. hvilken Ynk! jeg maa berette Lyt til min Sang, mærk Læser vel. Den tabte Sjæl, som vilde mætte Her ved sin Kunst Børn, Hustrue, selv. Ak skrækkeligt han maatte segne Fra sine Børn sin ømme Viv, som saae hans Kind med Marter blegne.

Styrk Skaber! hendes unge Liv. Tak Himlen, o Christne Grode, mangt et Øie brast i Graad! Da som en Helt, han kjæk sig troede, Laae han i Støvet blodig vaad. Skræk, Jammerklage, Mængdens Tårer Med Hjertets Suk lød, hvilket Syn. Men tak o Gud! den hårdt Du sårer, Hans Smerter endtes som et Lyn. Vel for sin Kunst han maatte segne, Men ei hans Feil var Skyld deri. ') Itedd. af Hr. I)r. phil. V. Beruse.

[Original side 444]

116 Ulykkelig han maatte blegne, Knuust af det Uheld, som ei frie Fra Dødens Baand han kunde frelses, Thi ak! det Fald jo blev hans Grav. Ei ahned han, da glad han hilste, At da det sidste Smiil han gav. Gud! Du, som sender Fryd og Kummer, Skue til cle arme Børn ned. Fred med den Sjæl, som rolig slumrer, Døden endt er, hvad han leed. Men skrækkeligt, o hvilken Jammer! Da fro og glad man Eoat saae Knuust som af Lynen, Dødens Flammer På sorten Bår' den Arme laae. Nu ved hans Grav, hans Hustrue græder, Her klagende om Liget staae; Og ynkelig til Himlen hæver, Nu Suk til Gud, de ømme Smaae. Fader! styrk det unge Hjerte, Som for sin Koats bratte Stav. De ømme Glutter, som med Smerte, Her sukker ved den Tabtes Grav.

En mindre farlig Forestilling blev given det følgende År på Exercerpladsen, idet det blev tilladt Hurtigløberen Berg at vise sin Færdighed i sin Kunst ved i 32 Minuter at tilbagelægge Pladsens Omkreds 12 (jange, hvilken Strækning udgjorde en Mil. Adgangen betaltes med 32 Sk.') En større Revue over samtlige i København garnisonerende Tropper og over de øvrige militære Korpser Nyeste Skikl. af Kjøbh. 1828 Nr. 28.

[Original side 445]

117 fandt Sted på Exercerpladsen den 5. August 1833 i Anledning af Kongens Tilbagekomst til Hovedstaden efter en lykkelig overstaaet farlig Sygdom1). Det er tidligere omtalt, at Fuldmægtig Giessing i sine senere År var temmelig svagelig, og at Major Wilsters yngste Søn Harald Yaldemar Wil s ter derfor i Året 1811 var bleven ansat som Interimsfu ldmægtig under hans Sygdom. Da Giessing var død den 9. September 1813, ansøgte den unge Wilster om at faa hans Embede. Overhofmarskal Hauch bemærker i Forestillingen til Kongen om Embedets Besættelse, at Wilster, som allerede ansat In terimsf uldmægtig, kunde synes at være nærmest til at blive udnævnt til virkeligFuldmægtig fremfor de sex øvrige Ansøgere: kongelig Lakaj Iver Rasmussen Stouenberg, Skriver i Sølvkammeret Christian Kiær, Fyrboder i Rosen Peter Jensen, Student og Furer ved Kongens Livkorps Frederik Schønberg, Institutbestyrer og Underofficer ved Kongens Livkorps Schlichtkrul og Parykmagermester og Borger Jens Andersen; men han skulde dog bemærke, at Wilster kun var bleven ansat på Faderens Begjæring for at gaa denne tilhaande i hans sidste Levetid og især for at berolige den gamle Mand ved Tanken om Slottets Inventariers Aflevering efter hans Død, og at Major Wilster endog udtrykkelig i sin Ansøgning derom havde anført, at han kan af den Grund udbad sig denne Naade for Sønnen, men ingenlunde for derved at forskaffe denne Tjenesten i Fremtiden.

Wilster var desuden et ganske ungt Menneske, som kunde og burde]) Statstid. 1833 Nr. 185.

[Original side 446]

118 anvende sine Kræfter og sin Tid til noget gavnligere end til et Embede, der egentlig var en Underbetjening og derfor burde anses for en Retræte for en Mand nogenledes til Års, der efter at have anvendt sine kraftfulde År i Virksomhed, havde gjort sig fortjent til et stille og mere roligt Embede; hertil kom endnu, at Wilster saavel af sin Fader som ved eget Valg var bestemt til at studere, og at han, hvis Kongen af Hensyn til Faderens lange Tjeneste vilde forunde ham i et eller to År en årlig Hjælp til hans Studeringer, med større Taknemlighed maatte modtage denne Naade, end om han blev udnævnt til Fuldmægtig på Rosenborg, allerhelst da han, ligesom hidindtil, saalænge han studerede, kunde beholde Logis og Brændsel på Slottet af det, som var tillagt Fuldmægtigen.

Derimod anbefalede Hauch Lakaj Stouenberg til at faa Embedet, idet denne havde udmærket sig ved en lang, ordentlig og redelig Tjeneste og ved andre foregaaende Bestillinger, således som Rangeringen og Istandsættelsen af Hørsholm Slots Inventarium, allerede havde vist sig istand til at forestaa et Embede af den Natur. Under 16. Oktober 1813 resolverede Frederik den Sjette, at Besættelsen af Fuldmægtigpladsen, af Hensyn til de oplyste Omstændigheder, maatte staa hen indtil Udgangen af 1814, og at Wilster i den Tid fremdeles maatte konstitueres med et årligt Honorar af 200 Rdlr., som skulde udredes af den vakante Gage, samt med Embedets øvrige Emolumenter, for at han således kunde fortsætte sine Studeringer, men at Overhofmarskallen ved Udløbet af den fastsatte Tidsfrist skulde indkomme med en nærmere Forestilling om Embedets Be-

[Original side 447]

119 sættelse1). Under 23. December 1813 meddelte Hauch i Anledning af en Skrivelse fra Rentekammeret om) hvorledes Honoraret skulde beregnes, at efter hans Skjøn burde de 100 Rdlr. udredes af Finantskassen og Resten af Kommandantens Gage, således som det havde været Tilfældet med afdøde Fuldmægtig Giessings Løn2). På Grund af Kongens Fraværelse ved Kongressen i Wien blev Embedet ikke besat ved Udløbet af den i Resolutionen af 16. Oktober 1813 bestemte Frist; men da Kongen var vendt tilbage, blev Overhofmarskallens Indstilling om Besættelsen forelagt denne. Vi træffe da de samme Ansøgere som i 1813 (undtagen Sølvkammerskriver Christian Kiær) og endvidere forhenværende Pal aisforvalter Treuhorn fra Rendsborg, Kommandersergent Hansen ved Københavns Infanteriregiment, forrige Kammertjener hos Hertug Vilhelm af Wiirtemberg I.

C. Møller og forhenværende Hushovmester hos Grev Bernstorff H. Bewers. Hauch bemærkede, at Wilster'i Mellemtiden havde taget den fuldstændige juridiske Examen (i Januar Kvartal 1815 med haud. illaud. til den theoretiske og laud. til den praktiske Prøve3) og derfor, som et dueligt ungt Menneske, uagtet de fordelagtige Vidnesbyrd i Henseende til Opfyldelsen af sine Pligter som konstitueret Fuldmægtig på Rosenborg, som han havde fremlagt og fuldkomment fortjent, ved Kongens Naade på anden Maade kunde være mere brugbar, saameget mere som han efter sin afdøde Faders 3) Marskali. Res. Prot. 1812—1813 S. 324—326, Korresp. Prot. 1813—1815 S. 41. *) Marskali. Korresp. Prot. a. St. S. 45. ") Lehmann, Jur.

Stat S. 20. Rkhter, Jur. Stat 1881 S. 356.

[Original side 448]

120 Ønske blot blev ansat ad interim for at berolige den Afdødes Frygt for Inventariernes rigtige Aflevering efter hans Død, men ingenlunde for at han skulde attraa at blive i denne subalterne Tjeneste. Derimod blev Lakaj Stouenberg, der, saavidt vides, havde ledsaget Kongen på Rejsen til Wien, paany anbefalet til at faa Embedet, hvilket han ogsaa opnaaede ved Resolution af 15. Juli

1815 fra 1. Oktober at regne; Yilkårene vare de samme som Giessings1). For de tre Kvartaler af 1815 blev der i Henhold til Resolution af 9. September udbetalt Wilster 150 Rdlr., som hidtil ikke havde kunnet anvises, da Resolutionen af 16. Oktober 1813 kun havde meddelt ham Konstitution indtil Udgangen af 18142). Wilster ønskede imidlertid at erholde en formelig Afsked i Naade som Interimsf uldmægtig, hvilket blev bevilget under 3.

Oktober 18153). og den 6. November tilskrev Hauch ham derfor saaledes4): Da det har behaget Hans Majestæt Kongen under 15. Juli d. A. allernaadigst at ansætte Iver Rasmussen Stouenberg til Fuldmægtig ved Rosenborg Slot med den for denne Tjeneste bestemte Gage fra den 1. f. M. og derved fra sidstnævnte Dato at fritage Hr. Harald Valdemar v. "Wilster for de Forretninger, der hidindtil har været Dem henlagte som Interims-Fuldmægtig, og De i den Tid, De har forestaaet denne Tjeneste, stedse har udvist den muligste Orden og Nøjagtighed, samt derved erhvervet J) Marskall. Res. Prot. 1814—1816 S. 143—147, Rentekammerets Kel. og Ees. Prot. 1815 B. 225. 2) Marskall. Res. Prot. 1814—1816 S. 175-178. 3) A.

St. S. 184. 4) Marskall. Korresp. Prot. 1815 S. 356—357.

[Original side 449]

121 Dem Deres Foresattes fuldkomne Tilfredshed, De ogsaa efter Kommandanten Oberstlieutenant v. Friesses Indberetning har aflagt fuldkommen Kigtighed for alt det, som har været anbetroet til Deres Opsigt, så bliver De efter Deres indsendte Ansøgning af 19. September og Hans Majestæts mig derpaa under 3. f. M. tillagte allerhøjeste Resolution herved formelig entlediget fra denne Deres hidtil havte Tjeneste som Interims-Fi del mægtig ved bemeldte Slot. Hvilket efter allerhøjeste Befaling således herved tilkjendegives, og lader jeg tillige det mig tilstillede Brev af 26. Januar 18111) følge herhos tilbage. Hauch. Kongens Palais den 6. November 1815. Til Candidatus juris H. V. v. Wilster. Til Erstatning for den Skuffelse, Wilster havde lidt, fik han, som tidligere bemærket, 1816 Titel af Sekretær; 1817 blev han Kopist i Statsgældskontoret, 1820 Fuldmægtig; 1826 blev han entlediget, men samme År ansat som Bogholder og Kasserer ved det kjøbenhavnske Brandassurancekompagni for Varer og Effekter og udnævnt til Kammerassessor.

Som saadan døde han i København den 16. Marts 1840-). Lakaj Iver Rasmussen Stouenberg, der, som ovenfor anført, blev Fuldmægtig fra 1. Oktober 1815, var født 1759: hans Hustru Kirstine Finsteen, med hvem han var bleven gift 1791, var død den 12. Juni 1808 i en Alder af 45 År3). Det var i en meget uheldig Periode, han havde faaet Embedet ved Rosen- *) Medd. om Ansætt. som Interimsfuldmæg-tig". Marskali. Korresp Prof. 1811 S. 53, 54. a) IT. S. 92—93. 3) Erslews Porf. Lex. 3. S. 256. Suppl ?>. S. 29$.

[Original side 450]

122 borg; thi Besøgene på Slottet, af hvilke han tildels skulde leve, aftoge på Grund af de dårlige Tider mere og mere og ophørte næsten helt. Da hans faste Løn kun var 200 Rdlr., faldt det ham, uagtet al Orden og Sparsommelighed, derfor vanskeligt at underholde sig og sine tre Børn, hvorfor Kongen senere årlig tilstod ham et Gratiale på 100 Rdlr. af Hof kassen1). Ligesom Stouenberg allerede tidligere i Året 1812 havde været benyttet ved Rangeringen af Hørsholm Slots Inventarium, således blev der nøgle Gange efter hans Ansættelse på Rosenborg overdraget ham lignende Hverv, idet han 1819 fik Ordre til at tage til Hørsholm for at opgjøre den gamle Slotsforvalter Hintzpeters Inventarieregnskab og senere samme År at overvære den der stedfindende Auktion-) og det følgende År at begive sig til Fredensborg for i Forening med Krigsraad, Hoffurer Ibsen at modtage af afgangne Slotsforvalter Mansas Arvinger alle de til Fredensborg Slot og sammes Nebenbygninger henhørende Møbler og Inventariesager og igjen aflevere disse til den nye Slotsforvalter Engel3).

Året 1826 indgav Stouenberg på Grund af sin tiltagende Svagelighed Ansøgning om at maatte blive entlediget med Pension, hvilket blev bevilget under 5. August; hans Pension blev fastsat til 2/3 af hans faste Gage, 133 Rdlr. 32 Sk.4), hvorhos han til Hjælp for sin egen og sine to Døttres Underholdning på Grund af sine 36 Års Tjeneste årlig fik bevilget en Gratifikation]) Marskali. Res. Prot. 1824—1827 S. 284—285. a) Marskali. Korresp. Prot. 1818—1819 S. 198-199, 1819—1820 S. 67-68. :ij A. St. 1820—1821 S. 67—68. 4) Marskall. Res,. Prot. 1824—1827 S. 324—327.

[Original side 451]

123 af Hofkassen på 100 Rdlr.J) Han døde den 30. November 18342). Ved den ovennævnte Resolution af 5. August 1826 var det endvidere bifaldet, at Stouenbergs Son Exani. juris Frederik Stouenberg, der fra 1816 af havde været Kopist i Statsgjældskontoret, og som havde gode Anbefalinger fra Direktionen for Statsgj ælden, fra Oberst Eriess og Flere saavel for udmærket Flid, Orden og Duelighed i Forretninger, som for god moralsk Opførsel og Karakter, i Henhold til Faderens derom udtalte Ønske maatte ansættes som Fuldmægtig ved Rosenborg fra 1. Oktober 1826 med den til denne Tjeneste reglementerede Gage af 200 Rdlr. årlig, og blev hans Bestalling derefter udfærdiget under 17. Oktober *). Frederik Stouenberg, der var født 17974), havde deltaget i Krigen 1813 — 1814; under denne var han ifølge nogle af ham efterladte Dagbogsoptegnelser3), tilligemed endel Andre den 8.

December 1813 henimod Aften ved Herregården Hanerau i Holsten (hvis Ejer Johan W. Manhardt ved Ordenshøjtideligheden på Rosenborg den 28. Januar 1810 var bleven udnævnt til Ridder af Dane-]) A. St. 1831—1834 S. 84-85. 0 Dagen 18. Decbr. 1834 Nr. 301. — Sønnen fik af Hofkassen 150 Kdlr. til Faderens Begravelse. Marskali. Korresp. Prot. 1834—1835 S. 408. Originalen i Enkefru Louise Stouenbergs Besiddelse. — Fr. Stouenberg havde som Fuldmægtig ved Rosenborg i en længere Årrække en Friplads i det kgl. Theater (i Parterret, om Fredagen). Medd. af Hr. Theaterfuldmægtig Hauch. *) Erslews Forf. Lex. 3. S. 256, Suppl. 3. S. 296. 6) Enkefru Louise Stouenbergs Besiddelse; jvfr. hans Autobiografi i hans Ansøgning om Forvalterposten ved Rosenborg af 27.

Marts 1851 i den kronologiske Samlings Bestyrelses Arkiv i Min. for Kirke- og LTndervisningsvæsenet. ; . •

[Original side 452]

124 brog1). bleven overfalden og plyndret af 500 russiske Kosakker, der Dagen efter førte Fangerne til Nordtorff, hvorefter de den 10. December af de svenske Mørnerske Husarer bleve bragte gjennem Neumiinster til Segeberg og indsatte i Byens Kirke ; senere bleve de indkvarterede hos forskellige Borgere; men den 22. Januar 1814 fik Stouenberg et Pas, hvorefter han kunde vende tilbage til Rendsborg. Allerede for han var bleven ansat ved Bosenborg, havde han i Thårups Beskrivelse over Københavns Mærkværdigheder leveret nogle Efterretninger om Slottet, hvilke i det Yæsentlige danne Grundlaget for de af ham senere som Fuldmægtig udgivne danske, tydske og franske Kataloger over Samlingen. Oberst Friess var i sine sidste Leveår meget lidende, hvorfor det blev nødvendigt at skaffe ham Hjælp til hans militære Forretninger.

Under 23. Maj 1832 blev derfor pensioneret Oberst Eilert Peter v. Tscherning konstitueret til at forestaa Kommandantforretningerne på Rosenborg, og der skulde som Følge heraf anvises ham et passende Lokale til Beboelse i Kommandantboligen samt, efter Oberst Friess1 nærmere Bestemmelse, en af de smaa Haver til Afbenyttelse2); den 27. Maj næstefter blev Tscherning endvidere adjungeret som Kommandant og Slotsforvalter på Bosenborg for ved Oberst Friess' Afgang at indtræde i denne Post, imod at den ham tillagte Pension da skulde bortfalde3). Tscherning,

der var født 1767, var bleven Student 1783 og havde taget den philosophiske Examen det følgende ') Statstid. 28. Januar 1810 Nr. 9. J) Marskall.

Res. Frot. 1831— 18P>4 S. 173—174. 5) A. St. S. 186.

[Original side 453]

125 År. Han maatte imidlertid på Grund af Fattigdom tage en Huslærerplads , men vedblev dog det paabegyndte theologiske Studium, til hvilket han var bleven bestemt af sine Forældre. Han følte imidlertid intet Kald til Theologien, hvorfor han efter sin Moders Død 1786 gav sig til at studere Jura og modtog en Ansættelse som Kancellist i (xeneralkommissariatskollegiets Revisionskontor. Ogsaa dette Studium forlod han lige før Examen 1788, idet Krigen med Sverig da var udbrudt, og hans Barndomslyst til den militære Stand derved var vaagnet. Han kom med det ridende Artilleri til Norge og gjorde Adjutanttjeneste i Frederiksstad, hvorefter han blev udnævnt til Sekondlieutenant. 1790 kom han tilbage til København, vendte 1791 tilbage til Frederiksstad, hvor han holdt Forelæsninger over Mathematik for Officererne af det sondenfjeldske Regiment, kom i Efteråret 1792 atter til København og giftede sig med sin Forlovede Marie Liitzow, Datter af Søkatpitajn, senere Admiral Liitzow; hun var født 1768 og døde 1830.

I August 1794 blev han sendt som Prøvekommissær til Frederiksværk, hvor han i September blev Inspektør; her indlagde han sig megen Fortjeneste af Fabriken. Under Urolighederne 1801 og 1807 var han Kommandant for det militære Korps, som blev dannet på Frederiksværk for at dække Kysten, og kommanderede senere Kystmilitsen i Frederiksborg og Jægerspris Distrikter. Ved den sidste Orden shøj tidelighed på Rosenborg den 28. Januar 1813 modtog han, der da var Oberstlieutenant, personlig Danebrogsordenens Ridderkors1). Medens han var ansat på Frederiks-) Statstid. 1813 Nr. 9.

[Original side 454]

126 værk, blev han benyttet i Sendelser af forsk jellig Art; 1798 var han i Sverig, 1811 i Sverig og Norge, nærmest for at sondere Stemningen der, 1813 — 1814 kommanderede han på Als og i Sundeved mod de allierede Tropper, og efter Fredsslutningen blev han sendt først til Holsten og senere til Nordtydskland, hvor han skulde holde Øje med de svenske Troppebevægelser. 1823 rejste han på Bornholm og i Tydskland. Han opholdt sig på Frederiksværk indtil 1830, da han tog sin Afsked, hvorefter han, som bemærket, i 1832 blev adjungeret Kommandant og Slotsforvalter på Rosenborg. Han døde imidlertid allerede den 26. Juli samme År *), og to Dage efter fik hans Søn Artillerikaptajn Anthon Frederik Tscherning Ordre til indtil videre daglig at indfinde sig på Rosenborg for at modtage Meldinger og Rapporter fra Vagten, give de Ordrer til samme, som maatte anses fornødne, samt udgive de daglige Paroler og Feltraab, og skulde der, saalænge han forrettede denne Tjeneste, anvises ham et Aftrædelsesværelse i Kommandantboligen2).

I Henhold til sit derom udtalte Ønske afgik Kapitajn Tscherning imidlertid ifølge Reskript af 19. August 1832 fra denne Tjeneste, der derpaa midlertidig blev overdragen Kapitajn -Vagtmester Laurits Svitzer Schou, Ridder af Danebrog3). På Grund af Oberst Friess' vedvarende Svagelighed maatte imidlertid en Officer paany adjungeres ham, og under 18. Marts 1833 tilskrev Overhofmarskal Hauch Oberstlieutenant Christopher Henrik v. Som- *)'■ Af Anthon Frederik Tsehernings' efterladte Papirer, I. S. 62) Marskall. Res. Prot. 1831—1834 S. 193. ■') A. St. S. 198—199.

[Original side 455]

127 mer, at han næste Dag agtede at indgive allerunderdanigst Forestilling desangaaende, og udbad sig, da han derom havde modtaget en Mængde Ansøgninger, at Sommer endnu samme Dag, saasnart som muligt, vilde tilsende ham sin Ansøgning, for at den tilligemed de andre kunde blive

Kongen forelagt1). I Henhold til Reskript af 9. April 1833 blev Oberstlieutenant Sommer da konstitueret som Kommandant på Rosenborg og adjungeret Oberst Friess til i dennes fremrykkende Alder og Svagelighed at bestyre Kommandantskabs- og Slotsforvalterforretningerne sammesteds for ved Oberstens Afgang at indtræde i hans Post som Kommandant og Slotsforvalter på Rosenborg, imod at den ham hidtil tillagte Pension fra den Tid ophørte.

Der skulde som Følge heraf anvises Sommer et passende Lokale i Kommandantboligen til Beboelse, og efter Oberst Friess' nærmere Bestemmelse overlades ham en af de smaa Haver til Afbenyttelse-). Sommer blev, kort efter sin Ansættelse, Medlem af en Kommission, der i Henhold til Resolution af 4. Maj 1833 blev nedsat for under Overhofmarskal Hauchs Forsæde og under Medvirkning af Justitsraad, Inspektør Spengler og Kancelliraad, Inspektør Thomsen at foretage en kronologisk Ordning og Opstilling af Sagerne på Rosenborg3). ') Marskali. korresp. Prot. 1832—1833 S. 276—277. '-') A. St. S. 306—307. I Statskalenderen for. 1834 findes Qber3tlieutenant Sommer anfort som adjungeret Kommandant og" Slotsforvalter på Rosenborg efter Oberst Friess.

3) Marskali. Res. Prot. 1831—1834 S, 320— 323; Kom ^>. Prot. 1832—1833 S. 364. Under 5. September 1836 takkede Hauch Sommer for hans Iver og Interesse for Samlingen, hvis krono-

[Original side 456]

128 Efter mange Års tunge og smertefulde Lidelser døde Oberst Priess den 4. Maj 18341), hvorefter Oberstlieutenant Sommer tiltraadte Embedet som Kommandant og Slotsforvalter på Rosenborg. Christopher Henrik v. Sommer2), Søn af Christian Frederik Ernst. Sommer (født den 1. December 1743. død som Major den 13. Juni 1803) og dennes Halvbroders Datter Anna Sophie Sommer (født den 26. April 1749, død den 19. April 1821), var født den 3. Februar 1783 i Kibe, hvor Faderen dengang laa i Garnison som Premierlieutenant ved det daværende slesvigske, det senere Eiberske og andet jydske Kegiment. Han var omtrent fire År gammel, da Faderen med Regimentet blev forflyttet til Rendsborg, hvor han da tilbragte Resten af sin Barndom, indtil han kom til København for ligesom Faderen og Bedstefaderen (Premierlieutenant Gustav Casimir Sommer, død den 29.

September 1753) at gaa den militære Løbebane og blive Kadet. Yed Officer sexam en 1799 fik han som Nr. 1 Æressabel, hvorfor hans Anciennetet blev regnet fra 7. December 1790-, en af hans Lærere var den bekj endte Kapitajn Werner Abrahamson. i Anledning af hvis Død 1812 Sommer har skrevet et Digt til Danmarks Skjalde. Den unge Officer skulde imidlertid snart ombytte Pagetjenesten logiske Ordning han for en stor Del tilregnede hans Sagkundskab og Flid. Marskali. Korresp. Prot. 1836—1837 S. 294. J) Adresseavisen 9. Maj 1834 Nr. 112, Statstid. 10. Maj 1834 Nr. 111. a) Oplysningerne om Sommer skyldes væsentlig Meddelelser af hans Søn; forhenværende Distriktslæge Chr. Sommer, jvfr. Erslews Forf. Lex.

3. S. 198—199. Suppl. 3. S. 210 og Biografien i Auktionskatalogen over Sommers Samlinger, Kjobh. 1852.

[Original side 457]

129 \ ed Hoffet med alvorligere Beskæftigelser; i Året 1801 blev han nemlig ansat som Sekondlieutenant ved Arveprinds Frederiks (senere Prinds Christian Frederiks og Kongens) Regiment og deltog som saadan på Batteriet Trekroner i Slaget på Rheden den 2. April; i den Anledning blev han dekoreret med den til Minde om Slaget prægede Guldmedaille, som endnu er i hans Søns Besiddelse1). Året efter blev han Student; hans akademiske Borgerbrev er underskrevet af hans senere mangeårige Yen Frederik Munter som daværende Rector magnificus. Den 29. Marts 1803 tog han juridisk Forberedelsesexamen-), men gik ikke videre på den akademiske Bane, idet han den 15. Juni 1804 blev ansat som Kadetofricer og Lærer ved det militære Akademi i Christiania og

blev, som det hed, forsat som Premierlieutenant å la suite til det første aggershusiske Infanteriregiment.

Da han under Urolighederne 1807 var herhjemme med Orlov, meldte han sig selv til Tjeneste ved Marineregimentet, ved hvilket han stod fra 16. August til Slutningen af September; Chefen, Generalmajor Lemming, tilkjendegav ham under 1. Oktober 1807 skriftlig sin Tak for hans Tjeneste og bevidnede, at han ved alle Lejligheder havde vist sig som en kjæk og tapper Officer. Under Fjendtlighederne med Sverig 1808 tilbød lian sin Tjeneste ved den aktive Armé i Norge, hvorfor Prinds Christian August den 1. Maj 1808 fra Hovedkvarteret ved Blakier tilkjendegav ham Kongens aller- ') Den 22. Maj 1840 blev Somme:' Ridder af Dauebrog;, den 18. September 1845 Ridder af den preussiske rode Ørns 3. Klasse Og den 16.

April 1847 Ridder af den svenske Sværdorden. 8) Univ. Fundats 7. Maj 1788 Kap. IV £ 10. 9

[Original side 458]

130 naadigste Tilfredshed med denne lians Patriotisme, men han kom dog ikke til at gjore Tjeneste ved Armeen. En Kammerat af ham ved Akademiet, Premierlieutenant Blix, der havde faaet sit Ønske om at komme med opfyldt, faldt ved Vinger; i et Brev af 9. April 1808 skriver Blix til Sommer, at der herskede stor Mangel på Levnetsmidler, så at Soldaterne ikke kunde faa Madvarer at kjobe, når det Leverede ikke slog til; han slutter med Ønsket om, at de snart maa ses for at følges ad til Grændsen. Efter i fem År at have været ansat ved Kadetakademiet i Norge var Sommer indtil 1822 Magasinkommissær ved det militære Varedepot. Han var imidlertid bleven Kapitajn den 26. August 1809 og Major den 19. November 1817.

I Året 1822 blev han sat på Ventepenge, 800 Rdlr. årlig, og den 28. Februar 1833 blev han Oberstlieutenant. Da Kommandantgagen ved Rosenborg kun var 700 Rdlr., fik han, for at beholde de 800 Rdlr., han hidtil havde havt i Ventepenge, det Manglende som et personligt Tillæg1); en enkelt Gang fik han et extraordinært Gratiale af Hof kassen2). Som adjungeret Slotsforvalter og Kommandant var der tilstaaet ham årlig 6 Favne Brænde, medens han som virkelig Slotsforvalter og Kommandant i Lighed" med sine Formænd fik, hvad der blev tilovers af de til Rosenborg Slots Uddampning fra gammel Tid af årlig tilstaaede 24 Favne Brænde3), af hvilke dog 6 tilkom Fuldmægtigen.]) .Tvfr. Marskali. Korresp. Prot.

1835—1336 S. 302-303, 417413. -) A.-. St. S. 69, 9.1. . •') A. St. 1833—1834 S. 115— 11«.

[Original side 459]

131 Ligesom flere af sine Formænd var Sommer Enkemand, da han tiltraadte Embedet på Rosenborg, idet hans Hustru Sophie Kathrine Marie Prosilius, der var født den 20. Oktober 1786, og med hvem han var bleven gift den 27. December 1809, allerede var død den 2. Januar 1820. Af deres Børn var Henriette Sommer (født den 24. Marts 1815, død den 5. April 1844) gift med Justitsraad, nu pensioneret Distriktslæge Jørgen Kjeldahl, født den 3. August 1805 : ilive ere endnu Christian Sommer, forhenværende Distriktslæge, født den 30. Januar 1817. gift med Louise Hassier, død den 15. December 1861, og Sophie Sommer, født den 26. Juli 1818, gift med Oberst Fr. Olufsen, født den 8. November 1815. Der existerer desværre ikke noget Portræt af Sommer, men kun en Silhouet; han var lille og spinkel af Legemsbygning og havde et intelligent Ansigt.

I den Rapport, der er afgiven over Udfaldet af Officersexamenen 1799, findes ikke alene anført Bedømmelse af Kundskaberne i de forskellige Fag, men der er ogsaa en Rubrik for de unge Menneskers »Exterieur« og en anden for deres Højde. Denne er for hans Vedkommende — han var dengang 16n/4 År gammel — angiven til 60 sjællandske Tommer, og under »Exterieur« er anført »god«. Hans elskværdige Karakter, hans Hjælpsomhed, Tjenstvillighed og Forekommenhed ligesom

ogsaa hans beskedne og fordringsløse Fremtræden skaffede ham mange Yenner. At han i den unge Alder som Lærei havde forstaaet at knytte Ungdommen til sig, derom vidner den Hengivenhed og Yeneration, som hans forrige Elever vedbleve at nære for ham; to af disse kj endes af enhver Dansk, Generalerne Rye og Schleppegrell.

Et Bevis på, at det Samme var Tilfældet i hans ældre

[Original side 460]

132 År, var den Kreds af begavede og dygtige unge Mænd, der jevnlig samledes om ham, altid visse på at finde en venlig Modtagelse hos den gamle Yen, der med varm Interesse fulgte dem alle i deres Premadstræben ; blandt disse vare Herbst, Krohn, Sorterup, Strunk, Westergård og Worsaae. Skjøndt Sommer var Militær med Liv og Sjæl, var det dog naturligt, at han med sin levende Sands for Videnskab og Kunst ikke kunde føle sig tilfredsstillet ved Garnisonstjenesten og dens Øvelser, hvis Nødvendighed han dog selvfølgelig ubetinget anerkjendte. Derfor blev han Student, og derfor hengik hele hans Liv med videnskabelig Syslen i forskjellig Eetning. Allerede tidlig var han bleven paavirket i så Henseende i Huset hos den berømte Konkyliolog Chemnitz, — dengang Sognepræst ved den tydske Garnisonsmenighed — der havde konfirmeret ham, og hvis Hustru, en lærd Dame, endogsaa læste Latin med ham.

Hans Ophold i Norge og Besøg i Bjergværkerne på Kongsberg gave på en naturlig Maade Anledning til, at han lagde sig efter Mineralogi, og samtidig vaktes hans Interesse for Oldsager. En betydelig Samling, hvoraf han selv havde fundet en stor Del, skjænkede han til det oldnordiske Museum, da det endnu i sin Barndom var tilhuse på Rundetårn. På sine Udflugter i disse forskellige Retninger var han da ofte ledsaget af en eller anden af sine Elever. Oldsager og ethnografiske Gjenstande beskjæftigede ham siden gjennem hele hans Liv, og han følte sig navnlig tiltrukken af Alt, hvad der vedkom Orienten. Da Kunstkammeret i Tyverne gjennemgik sin Metamorfose, blev han Medlem af den Kommission, der ordnede Kunstmuseet i Dronningens Tværgade Nr.

274, og han forfattede Portegn elsen over Glas-

[Original side 461]

133 pasterne og vistnok ogsaa over Gemmerne. Den preussiske Regering havde skjænket en Samling af Gipspaster til Kunstmuseet; man ønskede til Gjengjæld at sende en lignende Samling herfra til Berlin, og det blev ved allerhøjeste Befaling overdraget ham at skaffe denne tilveje: man kunde heller ikke have overdraget dette Hverv til nogen Bedre, baade på Grund af hans Kjendskab til Gemmer og hans manuelle Fau-dighed i så Henseende. Samlingen kom da til at bestaa af Afstøbninger af Gemmer saavel i Museet, som af hvad han selv og Andre her ejede af den Art. Med ligesaa stor Iver, som han gik på Spor efter Gemmer, der egnede sig til at indlemmes i Samlingen, med ligesaa megen Forekommenhed kom man ham imøde overalt, hvor han henvendte sig.

Som Bevis på hans manuelle Færdighed skal anføres, at han. da Biskop Miinters Samlinger skulde sælges, maatte gjøre opmærksom på Adskilligt, der var hans Arbejde, og som ellers vilde være blevet solgt som ægte Antiker. Det Samme var Tilfældet, når Talen var om at restaurere beskadigede Kunst- eller Oldsager, og det var en utrolig Taalmodighed, han kunde anvende derpaa; men Resultatet blev da ogsaa, at det var vanskeligt og ofte umuligt at opdage, hvad han havde tilføjet. Derom vidnede flere Stykker, foruden i Museet, baade i hans egen og Andres Samlinger, f. Ex. Miinters og Christian den Ottendes. Denne sidste var ikke den, der mindst benyttede sig af hans Færdighed i den Retning. Alle disse Arbejder angrebe imidlertid hans Syn, der i de sidste År af hans Liv var meget svækket.

Af skriftlige Arbejder har han kun efterladt sig meget lidt; det er kun mindre Afhandlinger, spredte omkring i Tidsskrifter, samt

[Original side 462]

134 *Aglaia< eller Kundskab om Smykkestene, som han kaldte en Haandbog for Damer, hvem den ogsaa er tilegnet; den udkom 1830 og blev i sin Tid benyttet meget som Haandbog af Juvelererne. Sommer var selvfølgelig Medlem af det nordiske Oldskriftselskab ; desuden var han Medlem af det topografiske Selskab for Norge og korresponderende Medlem af Yerein flir meklenburgische Geschichte und Alterthumskunde. Hans Tid var ikke nogen heldig Periode til at faa Noget udrettet til Bedste for Slottet eller Samlingerne: han havde mange Kampe at bestaa og maatte ofte føle sig skuffet i sine Bestræbelser i så Henseende. Hvor han med Grund skulde vente at finde Støtte, mødte han Lunkenhed og stundom ligefrem Modstand.

Slottet var så forfaldent, at Gavlene endogsaa vare nær ved at falde ned. Han indgik derfor med en Forestilling om dets Istandsættelse, der ogsaa omsider kom i Gang1). Murene afførtes den hæslige, graa Kjole, som man i hin smagløse Periode havde iført dem, og flere Partier af dem bleve udhuggede og erstattede med dertil bestilte Sten; men da det Arbejde, der vilde have været forbundet med at lade dem staa med deres naturlige Farve, ansaaes for at være altfor vidtløftigt og bekosteligt, maatte de finde sig i at faa et rødt Overtræk; Sand sten sarbejderne bleve eftersete og fornyede, hvor det fandtes fornødent, Tårnflojene vare nede og forgyldtes og så fremdeles. De smukke Søjler, der staa ved Indgangen fra Haven til den grønne Bro, laa henslængte *) Anledning- af Slottets Istandsættelse i Sommeren 1835 bier Vagten forstærket med 3 Mand daglig, for at endnu en Skildvagt kunde posteres ved Slottet.

A. St. 1835—1836 S. 173—174.

[Original side 465]

135 på Materialgården ; . dem fik han 1842 anbragte på deres nuværende Plads1), og fra Arsenalet fik han udleveret endel Hellebarder, der som Stakit mellem Ringmuren og Slottet kom til at erstatte et derværende Plankeværk. Det var ham en kjær Tanke, som han ofte kom tilbage til, at se Slottets Omgivelser saavidt muligt restituerede i deres gamle Skikkelse, at faa det Tilkastede af Slotsgrayen udgravet paany og Exercerpladsen atter forvandlet til Haveanlæg. Det maatte derfor være ham dobbelt pinligt istedetfor at se en Del af disse Omgivelser benyttet til Tørreplads for Gardens A^asketøj, ja at man endog paatænkte at udvide denne med en Strækning på 15 Alen langs med Slotsmuren-). lasselotter iet blev, som tidligere bemærket, trukket i Rosen, og Møntkabinettet havde ogsaa laant Hus på Rosenborg; disse Lokaler maatte således undværes ved Ordningen af Samlingen.

Det lykkedes dog at fortrænge Lotteriet fra Slottet, hvor det sidste Gang blev trukket i November 1833. men Møntkabinettet vedblev at have Lokale der indtil 1867. At dette fandtes der, gav desuden Anledning til Bekymring i en anden Henseende; da man nemlig forlangte dets Værelser opvarmede om Vinteren, protesterede Sommer derimod af alle Kræfter, men ogsaa her maatte han trække clet korteste Straa, og han levede bestandig i Frygt for at se Slottet gaa op i Flammer. Som tidligere bemærket afgik Gartner Peter Lindegård ved Døden i Året 1832 a); han efterfulgtes af sin s. 97. s) Marskal). Kurresy. Prot. 1835—1836 S. 275— 276. 293-294. () Ifølge Adresseavisen 1832 Ni\ 256 døde han den 26. Oktober,

[Original side 466]

136 Svigersøn Jens Peter Petersen, der var født den 29. Juli 1804. Petersen havde tilbragt sin Barndom dels i ikke som i 2. Hofte S. (>S anført den 2. — Af nogle af Lindet g-ård efterladte

velskrevne autobiografiske Notitser, med hvilke jeg først er bleven bekjendt efter Trykningen af 2. Hefte, erfares det, at han er født i Egense i Fyen 1758; lians Forældre, der vare fattige, havde 9 Børn, af hvilke de to ældste død« tidlig. I sit 8. År kom han i Skole hos Degnen Sandal, hvem han berømmer som en meget sanddru og skikkelig Mand, og s*>m han formener maa have studeret, da han ofte prædikede f.i Præsten Hr. Monrad. Undervisningen var temmelig god. men led undertiden af Afbrydelser om Sommeren, idet Lindegård da maatte vogte Forældrenes Smaakreaturer.

Da han var 14 År gammel, satte Faderen, der selv havde en god lille Fruinhave, ham i Lære på Hvidkilde hos Gartner Posern, der var en Tydsker og temmelig streng: her lærte han ved Omgangen med de mange Tydskere på Gården temmelig godt at tale og forstaa Tydsk, ligesom ogsaa Francaisen, som en Dag på en Spadseretour med Frøknerne traf ham siddende i Haven på en Bænk læsende i en fransk Grammatik, tilbød ham Undervisning i Fransk: hun gav ham skriftlige Lektier for med Tilføjelse af Udtalen og hørte ham, når hun kom i Haven: han drev det så vidt i dette Sprog, at han, da han forlod Hvidkilde, til Nød kunde forstaa og tale med en Franskmand. Foruden med Havevæsenet og sproglige Studier beskjæftigede Lindegård sig med Landmaaling.

idet Bøndergodset netop dengang blev udskiftet. 1 Året 1779 kom lian i Lære hos Gartner Dørschel på Rosenborg, hvor han maatte betale 100 Pdlr. i Lærepenge: da Dørschels Familie, Svendene og nogle af Drengene vare tydske. kom det ham her til Nytte, at han på Hvidkilde havde lært Tydsk : det Franske vedligeholdt han ved af og til at gaa i fransk-reformert Kirke: da Rosenborg imidlertid hørte til Trinitatis Sogn (jvfr. TI. S. 11, 43), maatte han, for at kunne gaa til Alters her, producere sin Daabsattest, som Præsten Monrad sendte ham , men som Sognepræsten ved Trinitatis Kirke Hr. Schønheyder til hans store Forbauselse ikke vilde antage som gyldig, hvorfor han efter Samraad med Dørschel sluttede sig til den tydske Menighed.

Om Vinteren besøgte Lindegård Kunstakademiet, hvoT han drev det temmelig vidt i Arkitekturen. Da han havde været 3 År i Lære på Rosenborg, blev han Svend 1782 og vedblev i denne Stilling hos Dørschels Efterfølger

137 Lyngby, hvor hans Forældre ved lians Fødsel vare i Arveprinds Frederiks Tjeneste, dels i København. hvor Døllncr indtil Foråret 1783. Han rejste derpaa til Fyon lur at besøge sin Moder ogsine Søskende (Faderen var død 1774) og" tiltraadte derefter med Dørscliels Søn, der ogsaa var Gartner, ■ •li Kejse til Holland: på Grund af Modvind maatte Skibet søge en norsk Havn, hvor de forbleve nogle Page. og i Nordsoen bleve de overfaldne af en voldsom Storm, men de naaede dog lykkelig Holland, hvor de af Gartner Døllner vare anbefalede Til Rlumisten Neukirk, som stod i Handelsforbindelse med ham: efter et 8 Ugers Ophold hos Neukirk traf Lindegård en Landsmand, som skallede ham en Plads på Waterland hos Hr.

Hope. hos hvem han arbejdede i to År. og hvor lian var meget tilfreds med sit Ophold. I Foråret 1785 skulde Lindegård have været rejst til England med Hope og hans Hustru for at udsøge Planter til Haven og Blomsterhuset, men da han samtidig modtog et Tilbud fra Gartner Dollner på Rosenborg om at overtage Pladsen som Mestersvend hos ham, besluttede han at vende tilbage til Danmark. Hermed ende hans autobiografiske Optegnelser. — Af en i Rosenborg Gartnerbolig nylig funden Kopibog, som Lindegård har fort i Årene 1793—1800, ses det, at han oprindelig havde en årlig Gage af 400 Rdlr.. hvoraf han dog skulde udrede 50 Rdlr. i Pension til Formandens Enke, Madam Døllner, og at han selv skulde anskaffe og vedligeholde så mange og nyttige Frugttræer, som behøvedes, uden derfor at nyde nogen Godtgjorelse; det var imidlertid lovet ham, at han skulde rykke op på Formandens Gage 600 Rdlr., når Gartneren v<>d Charlottenlund blev befordret, og da denne døde, ansøgte Lindegård i 1794 om.

at Løftet maatte blive opfyldt, men al' • mi i bemeldte Kopibog liggende Opskrift erfares det, at han i 1709 dog kun havde 550 Rdlr. i årlig Gage, hvoraf han skulde udrede i Pension til Enkemadam Døllner 50 Rdlr. (Lindegård var en så god Husholder, at han, uagtet hans Gage kun var lille, dog efterlod sig en efter den Tids Forhold anselig Formue). — Gjentagne Gange klager Lindegård over, at Tambour- og Piberdrengene ved Regimenterne forårsage Uordener i Haven og forulempe de Spadserende og hans Folk, hvem de tilbyde Prygl, og lian ønsker derfor, at der maa formenes den Klasse Militære Adgang til Haven, især om Søndagen og om Aftenen efter Kl. 7, når Haven er mest befærdet. — 11794 ses det, at man vilde benytte en Del ?»f Frugthaven til Bebyggelse.

— 1 1795 blev andel af den til-

[Original side 468]

138 han ved Prinds Christians Hjælp fik Undervisning i de bedste Skoler. I 1819 blev han konfirmeret i Odense bageværende Grav mellem Slottet og Blomsterhaven tilkastet (jvl'r. II. S. 90, 91, 104, 105, 106—107). — Samme År blev Fodstykket til Gruppen Hestens Kamp med Løven istandsat og endel af de tiloversværende Børnebilleder bestemte til at sælges ved Auktion: derimod blev det besluttet paany at opstille 8 romerske Kejseres Brystbilleder af Bly på de Fodstykker, hvorfra overgivne Mennesker stadig havde nedkastet dem. — 1797 klager Lindegård over Jordkrebsenes Ødelæggelser i Haven, og samme År ønsker han, at der maa blive indrettet en Retirade bag Herkulespavillonen, hvor der var megen Urenlighed (smlgn.

ovenfor S. 93, 94). — en Skrivelse af 11. September 1799 klager Lindegård over den Uro, der forårsages ved, at Enkemadam Døllner, der havde faaet Tilladelse til at bo i Gartnerboligen, hvor hele den mellemste Etage var overladt hende, vedblivende havde sin Datter, der Året iforvejen var bleven gift med Krigsassessor Moldrup. Stamherre til Vestervig Kloster, i Huset hos sig; Lindegård havde vel tilladt, at de Nygifte maatte blive boende der en kort Tid, indtil de fik deres Gods solgt, men skiondt dette allerede var sket om Foråret, gjorde de dog ikke Mine til at flytte bort, men Familien forulempede ham ved Støjen ovenpaa og ved at komme sent hjem om Natten og ringe på Portklokken, hvorved han og hans Kone og Born bleve foruroligede, ja endog ofte forskrækkede, da Sovekammeret var ved Siden af Porten: Krigsassessorens Domestiker og Folk gjorde desuden Lindegårds Kone megen Ulejlighed ved deres idelige Gjennemgang gjennem Kjokkenet, hvor hendes Nærværelse ved Madlavning og Tilsyn var nødvendig: han havde hidtil »taut« stille, saameget mere som hans Helsen ikke taalte nogen Trætte eller dispute, men da man hverken skriftlig eller mundlig havde svaret ham på et Brev, han havde tilskrevet Madam Døllner om, at Svigersønnen nu maatte flytte bort, og han endog havde hørt, at Madam Døllner havde bedet Overhofmarskallen om Tilladelse til at beholde Svigersønnen og Datteren hos sig, henvendte han sig nu til Overhofmarskallen med Anmodning om, at denne vilde befale Madam Døllner, at Svigersønnen senest næste Flyttedag skulde være ude af Huset, og om at det maatte tillades Lindegård at lukke Porten for Gården og Haven til rette Tid, da han ellers ikke i sit allernaadigst anbetroede Embede kunde staa til Ansvar for Stedet og dets Inventarium; en medvirkende

[Original side 469]

139 af Pastor Steenbuch, som vilde have ham tiJ at studere, men Omstændighederne førte det med sig, at han ved Prindsesse Caroline Amalies Hjælp kom i Gartnerlære hos Handelsgartner Yothmann i Sønderborg; tre År efter kom han i Lære hos Lindegård, hos hvem. han forblev i to År. I 1823 underkastede han sig Gartnere* amen med bedste Karakter, og i September 1824 rejste han ved Caroline Amalies Hjælp til England, hvor han fortsatte sin Uddannelse i tre År; efter at være vendt tilbage til Danmark i 1827 blev han det følgende År efter Lindegårds Forslag ansat som Undergartner ved Rosenborg med en Lønning af 300 Kdlr. årlig af Einantskassen, idet Lindegård da gav Afkald på

det tilsvarende Beiøb, som han havde havt til at holde en (rartnersvend f or.

I 1829 giftede han sig med Louise Lindegård, og i 1831 foretog han atter med kongelig Understøttelse en Kunstrejse gjennem England, Skotland, Holland og en Del afTydskland. Efter sin Svigerfaders Død fik han dennes Embede som Slotsgartner ved Rosenborg. I 1837 besøgte han tredie Gang med kongelig Understøttelse England, Frankrig, Bhinegnene, Tydskland og Preussen. Han blev Medlem af flere Grund til denne Skrivelse var ogsaa, at Lindegård frygtede for, at det Rygte kunde opstaa blandt Publikum, at han havde indrømmet en uvedkommende Familie Lejlighed i Kongens Hus for deraf at drage Fordel, hvilket Rygte han kun i de offentlige Hlade kunde fralægge sig. Lindegård har bl. A. udgivet et Skrift om Vinstokkens Dyrkning (jvfr.

om hans Forfattervirksomhed Erslews Lexikon) og i Manuskript efterladt sig flere Arbejder om Have væsenet. — Han var korresponderende Medlem af the Horticultural society i London. Det vedføjede Poitræt af Lindegård er bekostet af hans Sønnesøn Hr. Fabrikant Lindegård.

[Original side 470]

140 udenlandske Haveselskaber (the Caledonian i Skotland, det kongelige preussiske i Berlin, det stockholmske, det hamborgske o. fl.) og var Medredaktør af Havetidende, udgiven af Selskabet for Havekulturens Fremme I. — III. Bind, København 1835-18371). Lindegård, der iøvrigt var en for sin Tid fortrinlig (jartner, havde i mange År ikke været i Udlandet og blev derfor staaende ved, hvad han i sin Tid havde lært i Holland; men da Petersen blev Undergartner og Svigersøn af Lindegård, blev det ham muligt at indføre de Forbedringer, som han havde lært i England. Medens man i Slutningen af forrige Århundrede for største Delen havde opvarmet Drivkasserne for Ferskentræerne og Yinstokkene ved murede Røgkanaler, havde Lindegård, da Luften ved denne Methode let' blev for tør, senere indført Opvarmning ved gjærende Stoffer; dette var imidlertid forsaavidt uheldigt, som Drivningen blev afhængig af Vejrforholdene, og nogle Arter ikke kunde drives herved, hvortil kom, at Drivhusenes smukke Udseende maatte opgives.

Petersen indførte derimod den engelske Methode, efter hvilken Opvarmningen foregaaer ved ophedet Yand i Jernrør, ovenpaa hvilke der tillige er anbragt aabne Beholdere med Yand til Fordampning ; de fornødne Apparater hertil bleve udførte af Jern støber Meldal. Petersen forandrede først Ananasdriveriet ; der blev bygget et Hus for de frugtbærende Planter og to grundmurede Kasser til de yngre Planter, efter engelsk Mønster med Jernvarmeapparat. Han ombyggede tildels Driveriet for Yinstokke og Ferskentræer og gjorde Driv- ') Den 28. Juni 1842 blev Petersen Ridder af Danebrog-, og' i 1846 blev han Ridder af den svenske Vasaorden.

[Original side 471]

141 husene nettere. Drivningen af Jordbær udvikledes til stor Fuldkommenhed og i så stort et Omfang, at der i enkelte År næsten hver Uge kunde plukkes pundvis af modne Jordbær. Særskilt Driveri af Figentræer og Champignons gjenindførtes af ham og udvikledes meget, ligesom han ordnede og udviklede Melon- og Urtedriveriet og indrettede et Blomsterdriveri. Petersen var ikke Theoretiker, men han havde en levende Interesse for sit Fag og et stort Talent som Gartner; han har beriget det danske Gartneri med fortræffelige Frugtog Urtearter, hvorom de udmærkede Samlinger i Rosenborg Have ere Vidnesbyrd ; men som den souveraine Konges første Gartner henfaldt lian til en vis Hemmeligholdelse af sine Erfaringer, for at Statens Overhoved, hvis Taffel han forsynede, skulde være den Eneste, der havde den eller den Frugt, den eller den Blomst at opvise.

Dette Princip virkede skadeligt for det Almindelige og berøvede Petersen mange af hans Fagfællers Tillid. Han udviste Strenghed mod sine Undergivne, men mange af de Gartnere, som i hans Embedstid udgik fra Bosenborg Have, bleve netop herved dygtige Mænd i deres Fag. Skjondt

Petersen havde megen Skjønhedssands, var Lysthaveanlæg ikke hans Fag ; det var, som bemærket, navnlig med Hensyn til Driveriet, at han havde Betydning for det danske Gartneri'). l) Solurers Nekrologiske Saml. I. S. 213—221, medd. af Hr. Slotsgartner Tyge Rothe, Marskall. Korresp. Prot. 1827—1828 S. 521, 522. I Petersens Tid afholdt Selskabet til Havedyrkningens Fremme i Året 1836 en Georginendstilling i Herkulespavillonen.

Marskali. Korresp. Prot. 1836—1837 S. 300—301, Berl. Tid. 1882 Nr. 191, Dansk Havetidende 1882 S. 127. — l 1837 udlaantes endel Planter fra Rosenborg til Studenterforeningens Pal på Skydebanen den 2. Marts. Marskall. Korresj). Prot. 183(1 — 1837 S. 634—635.

[Original side 472]

Christian den Ottendes Tid. 1839-1848. 1 de første År af Christian den Ottendes Kegering blev der, foruden den sædvanlige offentlige Musik Søndag Eftermiddag1), tillige oftere mod Betaling afholdt Koncerter i Rosenborg Have af forskellige Kegimenters Hoboister, navnlig til Fordel for disses Pensions-, Enke- ogBørneforsørgelseskasse2). 11840 musiceredes der således her den 13. Juni, 8. og 21. Juli, 8. 18. og 28. August, 2. 11, og 18.3) September samt 6. Oktober4) dels af Kongens og Kronens Kegimenters, dels af Fodgardens Musikkorpser. Adgangsprisen var 2 Mark Personen, men for 4 Personer kun 1 Kdlr. og for 6 Personer 8 Mark. Publikums Interesse for disse a) Den 14. Juni 1840 forefaldt der nogle Optøjer mellem nogle Drenge og Musikpersonalet, hvorfor det blev befalet, at Haven skulde lukkes tidligere end sædvanligt.

Adresseavisen 1840 Nr. 140. Hl, Fædrelandet 1840 Nr. 193.. Politivennen 1840 Nr. 1278, 1841 Nr. 1325. 2) Fædrelandet, Adresseavisen. 3) Til Indtægt for Dronning Caroline Amalies og Frederik den Sjettes Asyler. Adresseavisen 1840 Nr. 217. 4I Anledning af Kronprindsens Fødselsdag.

[Original side 473]

143 Koncerter var temmelig stor, da København dengang saagodtsom ikke havde andre Sommerfornøjelser end Sommerskuespillene og Forestillingerne på Vesterbroes Theatre1), og de gjen toges derfor i Året 1841 -), af de samme Musikkorpser samt af Lumbyes Orkester, den 15. og 26. Maj, 3. 17") og 25.4) Juni, 2. og 27. Juli. 13. 20. 26. og 31. August, 4. 11. og 15. September.— Der gaves endvidere i bemeldte År nogle Koncerter i Rosenborg Have af Sopran-, Tenor- og Bassangerinden Madame Josephine Schenck fra Wien og Violinisten Johannes Meyer, Elev af Spohr; de afholdtes den 1. 21. 24. og 3 1.5) Juli, 7. og 27. August, men Sangerinden gjorde ingen Lykke6). — Endelig foranstaltede Udgiveren af Bladet Figaro, Georg Carstensen, i Året 1841 tvende større Fester i Rosenborg Have.

Den første fandt Sted i Anledning af Kronprinds Frederiks og Prindsesse Marianes Formæling og afholdtes Torsdagen den 15. Juli for Bladets Abonnenter, der dog ogsaa kunde erholde Billetter til deres Pårørende mod en Betaling af 1 Rdlr. for en Herre og 4 Mk. for en Dame; for at forebygge Misbrug lød ethvert Adgangskort på Navn. Festen bestod dels af Vauxhall, idet der var ophængt henved 2000 orientalske Lamper i Festons og Guirlander mellem Træerne, dels af Koncert af tvende Orkestre, det ene for Harmonimusik af 70 Musikere, det J) Fædrelandet 1841 Nr. 516. 2) Fædrelandet, Adresseavisen, Carstensens Figaro. 3) Oprindelig bestemt til den 15., men udsat på Grund af Vejret. *) Oprindelig fastsat til Kronprindsens og Kronprindsessens Indtogs - dag den 22.

Juni. r'l Oprindelig bestemt til den 29., men udsat på Grund af Vejret. ■) Figaro.

[Original side 474]

144 andet for Straussisk Musik af Lumbyes Selskab. Mellem Koncertens tvende Afdelinger udførtes der Tyrolersang-e. Festen gjentoges i større Maalestok Onsdagen den 22. September, idet hele

Partiet omkring Springvandet, Kavaler- og Damegangen, Hovedindgangen, den med Sølvgade parallele Gang fra Dame- til Kavalergangen og de fire fra Runddelen ved Springvandet udgaaende Gange vare illuminerede med 4 til 5000 orientalske Lamper og Lygter, der vare anbragte i Festons, Guirlander, Kroner og Pyramider mellem Træerne. Der opførtes Musik af tre Orkestre, nemlig Harmonimusik af (35 Musikere ved Herkulespavillonen, Musik å la Strauss af Lumbyes Orkester ved Springvandet og Harmoni - musik af 65 Musikere mellem Damegangen og Runddelen.

I Damegangen udfortes Tyrolersange og i Kavalergangen Taskenspiller- og Jonglorkunster af Brødrene Bils. Endelig blev der på forskellige Steder i Haven afbrændt Fyrværkeri, bestaaende af røde og blaa Flammer, Stjerner og Kanonskud. Med Forfriskninger beværtedes af Mini, Gianelli, Pedrin og Finnen ich. Indgangen blev aabnet Kl. 7, og Musiken vedvarede fra Kl. 8 til 12: der afsluttedes med en Festmarche komponeret af Rudolf Wilmers i Anledning af Kongens Fødselsdag (den 18. September); denne blev udført af Orkestret ved Herkulespavillonen, og derefter spilledes af samtlige Orkestre xKong Christian stod ved højen Mast« under Kanonsalut. Adgangsprisen var denne Gang sat til 4 Mk. for Voxne og 2 Mk.

for Børn under 12 År.1) — Ogsaa i Året 1842 opførtes der Koncerter i Rosenborg Have af de militære Orkestre og Lumbyes ') Adresseavisen, Figaro.

[Original side 475]

145 Selskab1), nemlig den 1. Juni, 10. og 23. Juli, 10.*) og 20. August, 10. 13. 18. og 28. September; da nogl«* af disse Koncerter i den fremrykkede Årstid holdtes sent om Eftermiddagen, var Haven ved disse Lejligheder på enkelte Steder oplyst med argantiske Lamper3). — En gammel Bekjendt optraadte i bemeldte År igjen på Arenaen på Exereerpladsen, nemlig Luftskipper Colding, som den 18. August, Trediveårsdagen efter hans tredie Luftsejlads derfra, gav en stor aérostatisk Korestilling, ved hvilken han lod opstige nogle Luftballoner, baade Charliérer og Montgolfiérer. fra hvilke nedlodes Faldskjærme, og under Salut fra en Ballon med Kanonskud lod han det danske Flag hejse, Under Forestillingen udførtes der Instrumentalmusik af 24 Musikere af Lumbyes Selskab.

Adgangsprisen var for 4 Personer på første Plads 10 Mark og for 1 Person 3 Mark, medens anden Plads betaltes med 2 Mark4). Et Par Dage senere, den 21. August, gav Colding Kl. 9^2 om Aftenen på Exereerpladsen en Forestilling med 6 illuminerede Luftballoner samt Fyrværkeri; der opfortes ogsaa Harmonimusik ved denne Lejlighed5). — Endelig afholdt Carstensen tre lignende Fester som det foregaaende År ; ved den første, Lørdagen den 11. Juni, til hvilken Adgangen betaltes med 3 Mark, var hele Haven, med Undtagelse af Gangen ved Kronprindsessegade og Blomsterpartierne, illumineret med 15 til 20,000 orientalske Lamper anbragte i Festons og Guirlander samt i l) Fædrelandet, Adresseavisen. -) Oprindelig fastsat til den 7..

men udsat på Grund at' Vejre! '■'/ Adresseavisen 1842 Nr. 227. *) Adresseavisen 1842 Nr. 190, 101, 192. 3) Adresseavisen 1842 Nr. 194.

[Original side 476]

146 100 Kroner og Pyramider mellem Træerne. Der udførtes Instrumentalmusik af fire Orkestre og Vokalmusik på iire Estrader i forskellige Dele af Haven og akrobatiske Kunster på en større Estrade i Nærheden af Dame- og Kavalergangen. De smukkeste Partier i Haven bleve oplyste af 2 til 300 karmoisinrøde, højrøde, orange, lysegrønne, mørkegrønne, lyseblaa, mørkeblaa, guldgule og citrongule Flammer ; det var ogsaa bestemt, at Rosenborg Slot skulde belyses med bengalske Flammer, men hermed var man ikke heldig, idet Slottet, istedettor at vise sine smukke Former i et straalende Feskjær, aldeles blev skjult af hvide Røgskyer. I Anledning af Yauxhallet, til hvilket Indgangen på Grund af Årstiden først aabnedes Kl.

91/?, hvorefter Musiken tog sin Begyndelse Kl. 10 og vedvarede til Midnat, afgik Dampskibene »Hamlet« og »Malmø« samme Dag fra Helsingborg. Helsingør og Malmø til Kjøbentøavn og returnerede Søndag Morgen; mange Svenske benyttede sig heraf for at deltage i Festen, der var besøgt af henimod 10,000 Mennesker. — Ved Festen Onsdagen den 3. August var der ligeledes Illumination med 15 til 20,000 orientalske og argantiske Lamper ved Springvandet, Runddelen, i Kavaler- og Damegangen og alle de nærmest tilstødende Gange: Orkestrenes Antal var forøget til fem, og der udførtes Vokalmusik af Tyrolerne Kalla og Graefler samt af de italienske Mandolin- og Guitarspillere Sella og Comorelli. Der var endvidere italienske »Schattenspie]< -Pantomimer af Brødrene Bils på et Theater ved Kavalergangen, Linedands og beduinske Grupper ved Liphardt, Klown- og Herkuleskunster ved Damegangen, samt på forskellige Steder i Haven Fyrværkeri, leveret fra Overkrigskommissær og Postmester Høegh-

[Original side 477]

147 (ruldbergs Etablissement i Vordingborg, bestaaende af Flammer i alle Farver og i Form af Stjerner, Glorier m. m. samt Kanonsalver på forskellige Steder i Haven. Tobaksrygning var forbudt i Dame- og Kavalergangen. Indgangen til Vauxhallet aabnedes Kl. 9, hvorefter Musiken tog sin Begyndelse Kl. 91/?. og vedvarede til Midnat. — En lignende Fest afholdtes Fredagen den 16. September med Illumination, levende Tableauer, Instrumentalmusik samt Vokalmusik af Tyrolerne Kalla og Hauser. Fyrværkeriet, som ogsaa denne Gang var leveret af Høegh-Guldberg, blev afbrændt på en Estrade og bestod af Sole, Stjerner, Glorier, Fontæner, Kaskader, et Malteserkors og et Tempel; der blev endvidere afbrændt bengalske Flammer i alle Farver og givet Kanonsalver på forskellige Steder i Haven.

På Grund af den fremrykkede Årstid kunde Indgangen til Vauxhallet allerede aabnes Kl. 7, hvorefter Musiken tog sin Begyndelse Kl. 8 og vedvarede som tidligere til Midnat. Adgangsprisen var de tvende sidste Gange 3 Mark for Voxne og 24 Sk. for Børn under 12 År1). Hermed ophørte disse Fester, For derefter fra 1843 af af fortsættes på Tivoli, og, som tidligere omtalt, ophørte ligeledes efter Hærens Omorganisation i 1842 Begimentsmusiken Søndag Eftermiddag i Haven-). Ved Studenterkorpsets Øvelser i Exercerhuset i November 1842 blev en i en Niche anbragt bronceret Gibsbuste af Frederik den Sjette som Kronprinds mole- *) Petersen, Gamle Minder fra Frederiksberg ogVesterbro S. 7, Figaro. Fædrelandet 1342 Xr.

905. I Politivennen 1842 Nr. 1388 opfordres Carstensen til ved disse Fester at lade. opføre smaa Vaudeviller i Kavalergangen. *) Se ovenfor S. 94 Anni. •>.

[Original side 478]

148 steret således, at Hovedet faldt af den1). Under det optagne Forhør paastode de Fleste, at de ikke vidste, hvem Busten forestillede; nogle mente, at det var en anden Frederik end Frederik den Sjette, enten Frederik den Tredie eller Frederik den Femte, som de an toge havde bygget Exercerhuset (uagtet dette bærer Årstallet 1787), andre troede, at det var en Buste af en fortjent gammel Militær. På Forehold, om de da ikke havde læst Indskriften, svarede de, at Busten var så sparsomt belyst, at de ikke kunde læse, hvad der stod, tilmed da de Fleste foregave, at de vare nærsynede; de erklærede desuden, at Indskriften, af hvilken de kun havde lagt Mærke til Ordene: Frederik, Kongens Søn, ikke var tilstrækkelig vejledende.

Gjerningsmændene bleve imidlertid snart udfundne: det var to unge Studenter, som under Bajonetfægtning af Kaadhed havde gjort omkring og stukket Bajonetterne op i Busten: de undskyldte sig ligesom deres Kammerater med deres Uvidenhed om, hvem Busten forestillede, og mente, at de, der vare fra Provindserne, ikke så let som Kjøbenhavnerne kunde gjenkjende Ansigtstrækkene. Den

vedkommende Rektor, fra hvis Skole de vare udgaaede, gav Synderne det Vidnesbyrd, at de altid havde været loyale af Tænkemaade og ikke havde yttret Utilfredshed med det Bestaaende, og de slap derfor henholdsvis med 8 og 6 Ugers Arrest; Grunden til, at Straffen bestemtes forskjellig for de to, var, at den ene var eet Års Student og således burde have været mere fornuftig end den anden, der nylig var kommen ud af Skolen.

En tredie Student blev ved samme Lejlighed x) Aktstykkerne i Krigsministeriets Arkiv.

[Original side 479]

149 idømt 4 Ugers Arrest; han havde vel ikke været med til at rive Busten ned, men han havde tidligere med sin Bajonet pirret ved Busten for at se, af hvilket Materiale den var; ved disse Undersøgelser havde han på flere Steder løsnet Broncefarven fra Busten, så at det hvide Gibs stak frem. Denne mindeværdige Begivenhed er foreviget i folgende bekjendte Studentorvise1): Mol. Peder Skjøt i Barndomsalder. Hvor Soldaterne forlyste Sig på tapper Krigsnianer, Stod engang en gammel Bøste, — Nu den staaer der inte mer; Ak! thi 3 Studenter kom — , Som jeg nu vil synge om. Og så sagde da den Fø'ste: <Ej jeg siger, hvad han hed)-) »Lad os slaa til denne Bøste, Saadan at den falder ned«. Og, skjøndt det var ikke Ret, (-rav de den på Hovedet.

Edgar Collin. Illustreret Folke- Visebog 8. 18— 19, meddelt afHr. 'ndcrbibliothekar Yalil. På det der anbragte Billede ses Irr Studenter i Uniform uden Gevær loftendc Hænderne mod Busten., hvilket efter det i Téxtén Anførte saalcdes ikke er ganske korrekt. 'i Den Paagjældende har beredvillig meddelt mig Tilladelse til al anføre hans Navn: det samme er Tilfældet med den af de tre. der sad i Arrest på Rosenborg, og fra hvem Oplysningerne om Oachotten der og Billedet af denne hidrører, men da den til 6 Ugers Arrest Dømte ikke gjerne vil have sit Navn anført, har jeg, skjøndt Sagen jo nu kun kan betragtes som et Udslag af ungdommelig Kaadhed, der heller ikke har skadet de Paagjældende senere [de absolverede alle tre en Emhedsexamen), dog anset det for rettesi slet ikke at nævne Nogen af dem ved Navn.

[Original side 480]

150 Stedse sanker Syndens Børen På sit Ho'de gloendes Kul; Og så sagde Guvernøren: »De skal puttes i et Hul, Og om De bliver nok så vre". Skal De sættes alle tre«. Yngling! agt på denne Lære! Vogt Dig vel for Syndens Eus! Dyden elsk! — og hold i Ære Kongens Exercerehus ! Derfor vogt Dig vel for Sligt På Prinds Wilhellems Distrikt. De omtalte tre Domfældte, af hvilke de to tørstnævnte skulde afsone Straffen i Citadellet, medens den tredie skulde sidde i Arrest i Studentercachotten på Rosenborg, samledes på Regentsen for at gaa deres Skjæbne imøde. Iførte Studenteruniform gik de, ledsagede af en Underofficer af Korpset, ved høj lys Dag igjennem Gaderne til deres Bestemmelsessteder, medens Gadedrengene raabte efter dem: Der trække de med Stude!« Opholdet i Citadellet synes ikke at have været videre behageligt for de Paagj ælden de1), hvilket fremgaaer af følgende i Corsaren i Anledning af deres LøsJadeise indrykkede Stykke: Vi takke fis.

Majestæt på de unge Studenters Vegne — nu da de ere komne ud — fordi de bleve satte ind. }) 27. Januar 1843 Nr. 123. I Corsaren 9. Decbr. 1842 Nr. 116 lindes en spydig Tak til Christian den Ottende for hans store Mildhed mod de tre Studenter. Medd. af Hr. Museumsassistent Oand. juris Thiele.

[Original side 481]

151 Det er nemlig aabenbart, at, vare de ikke blevne satte ind, kunde de ikke have havt den G-læde at komme ud. Og under Forudsætning af. at det er tilladt at takke Andre end Hs. Maj. Kongen, takke vi Alle dem, der have havt Noget at sige, befale, eller foranstalte ved deres Fængsel og navnlig ved det ene i Castellet, for den Omhyggelighed, hvormed der er blevet sørget for at gjøre dem deres

Udgang endnu mere behagelig, dobbelt behagelig, ubeskrivelig behagelig. Hvilken Lykke føler nu ikke det unge Menneske, der sad i det nævnte Fængsel! Hvor mange Lykkens Goder opdager han ikke nu, på hvilke han aldrig før har sat Priis! Han gaaer hjemme og glæder sig over sin Dør, han beseer sin Dør, han klapper den, han kysser den maaskee ; thi lian opdager Fortrin ved den , som han aldrig før har troet at være Fortrin ved en Dør: den er aldeles heel og holder Yinden ude.

»Hvad jeg dog har for en herlig Dør«, siger han til sig selv, »det er dog en Fornøielse at have saadan en Dør. Mou alle Mennesker have saadanne Døre? Han seer til sit Vindue. »Min Gud, det Vindue er et Vindue, der kommer Lys derigjennem! Det er dog deiligt at have saadant et Vindue! Hvad har jeg dog for et rart Værelse«. »Og jeg, Menneskebarn, lægger slet ikke Mærke til, at jeg kan gaae op og ned i dette Værelse, gjøre mig en heel Spadseregang! Nei, det er dog mærkeligt, hvor jeghar været blind«. »Og så har Værelset, ved Gud! den Indretning, at man kan gaae ud deraf, når man lyster, og komme igjen. hår man har Lyst«. Gud være Lov, at jeg kom til at beskadige Fredrik den fites Buste; ellers var jeg da aldrig bleven så lykkelig !« Den tredie Delinkvent blev ved sin Ankomst på Rosenborg pi æsen teret for Kommandanten sammesteds,

[Original side 482]

152 Oberstlieutenant Sommer, og senere indfandt Korpsets Chef Oberstlieutenant Malling* sig i Cachotten for at høre. om Arrestanten havde Noget at leve af, da han i modsat Fald vilde forsyne ham med Mad ; Studenten var imidlertid situeret således, at han ikke trængte til at benytte sig at dette venlige Tilbud. Fængslet var det hvælvede Rum i Portbygningens Stueetage nærmest Slottet, som nu benyttes af et af den kronologiske Samlings Bude; på Døren havde tidligere Fanger anbragt følgende Indskrifter: Har jeg en Daler, en Snaps og lidt Mad, Vil jeg med Chefen ej bytte. Lad ham kun sidde ved bugnende Fad, Tomme sin Vin til den saftige Brad — Fædrelandet til Nytte! Bedre dog lier i Kong Christians Hal Tømmer Studenten sin fulde Pokal, Smiler: Ak, Verden er gal!1) Af Rosenborg Porten en Student traadte ind, Hans Miner cle vare ej blide; Han næsten gik ud af sit gode Skind Af Sorrig og vaandefuld Kvide.

Han havde jo hørt det strænge Forbud Tmod Visiter og Gilder, Da en før ham drak Vagten fuld Og opførte sig alt for ilter. Men snart tog hans Tanker en anden Gang, Han sørged sig ej til Døde: 5) Under dette Vers stod en endnu levende bekjéndt Videnskabsmands Navn.

[Original side 483]

153 Tolv Timer gik hen med Drik og Sang, Tolv andre med Drømme så søde! Første Gang jeg skuer dette Fængsel. Første Gang jeg skuer denne Mur, Første Gang* jeg er i denne Trængsel, Første Gang jeg er i dette Bur. Første Gang jeg lier nu gjør Spektakler, Første Gang jeg her har frit Logis, Første Gang på Dydens Yej jeg vakler, Første Gang mig Kongen maa staa bi. Første Gang som fangen Helt jeg sværmer, Første Gang jeg drikker Vagten fuld, Første Gang til Dyden jeg mig nærmer Gjennem dette lille mørke Hul. JNon ebur neqve aureum mea renidet in domo laeunar. Sed: Rebus angustis animosus atqve fortis appare! Nam: Lætus in præsens, animus qvod ultra est oderit curare, et amara lento temperet risu! nihil est ab orani parte beatum.

Elegiæ, consolationes, sententir*' : Her imellem disse kolde Mure, Her på dette væmmelige Sted, Her hvor Ondskab på sit Offer hrrer Aldrig, Sidse! jeg forglemmer Dig.

[Original side 484]

154 Til ne cede malis. sed (jonira audentior ito! Durum est, .sed levius fit patientia, qvicqviil eorrigere est nefas. Integritas magnum est solatium inprimis in earcere. . * Over Døren var skrevet: Porta laciymarum. Arrestanten tik naturligvis Tilladelse til at spadsere i det Frie hver Dag under Opsyn af en Soldat; en af disse var så tjenstivrig, at han trak sin Sabel for bedre at kunne passe på ham ; men

Yagtkommandøren mente dog, at en så skarp Forholdsregel var unødvendig. Af en af de ovenfor anførte Indskrifter frenigaaer det, at det tidligere stedfindende muntre Samliv i Cachotten med Kammerater var blevet forbudt på Grund af Misbrug; derimod kom Yagtkommandøren undertiden over til Fangen og drak et Glas med ham, således som det ses på Billedet, og i selve Vagtkommandørens Værelse holdtes der undertiden Gilder, til hvilke Arrestanten og de i Nabocachotten siddende Livjægre bleve indbadne; der var således engang et muntert Lag, hvori nogle fra Middelhavet med et Orlogsskib hjemvendte Matroser og Marineunderofficerer deltoge tilligemed Underofficerer af Landetaten; Søfolkene trakterede med græsk Vin , medens Fangen gav Smørrebrød og Brændevin.

En enkelt meget human Vagtkommandør tilbod endog Arrestanten, at han maatte gaa hjem om Natten, mod at give sit Æresord på, at han vilde indfinde sig igjen om Morgenen, men Fangen

[Original side 485]

03 00 CC CC o ca CO o er: co or cc *3 CC CC

[Original side 487]

155 vilde dog ikke benytte sig' af* dette fristende Tilbud. Efter udstå aet Straf præsenterede Studenten sig igjen for Kommandanten, Oberstlieutenant Sommer, som sagde ham nogle venlige Ord til Afsked. Opholdet i det kolde, fugtige Fængsel ved Yintertid paaførte imidlertid Studenten en temmelig alvorlig Sygdom, hvoraf han dog efter nogen Tids Forløb kom sig. Hvad de øvrige Bygninger på Rosenborgs Grund angaaer, skal det blot bemærkes, at Gartnerne P. W. Hintze, O. Ohlsen og I. P. Hansen i September 1840 afholdt en Georgineudstilling i Brøndsalen1), og at Speths Yoxkabinet og Panorama blev forevist sammesteds i Tidsrummet fra Januar til Marts 1844 2), samt at Gardens Kaserne i Henhold til kgl.

Reskript af 17. November 1844 blev ombygget i Årene 1845 — 1846 8). Under sit Besøg i København bivaanecle Kong Frederik Vilhelm den Fjerde af Preussen tilligemed Kong Christian den Ottende den 19. Juni 1845 Vagtparaden på Exercerpladsen. Alle Garnisonens og Borgervæbningens Officerer vare tilstede, og efter at Tropperne vare defilerede forbi Kongen af Preussen, udførtes nogle militære gymnastiske Øvelser mellem Kavalleri og Infanteri, over hvilke den kongelige Gjæst skal have yttret sin høje Tilfredshed. Derpaa begave begge Majestæterne sig til Rosenborg Slot for at bese den derværende Samling4). I Anledning af den preussiske Konges Besøg skrev Oehlenschlager5): ') Fædrelandet 1840 Nr. £90, Adresseavisen 1840 Nr.

224. 3) Politivennen 1844 Nr. 1462, 1468, 1472. 8) Medcl. af Hr. Kammerherre, Oberstlieutenant Kirchhoff. 4) Berl. Tid. 1845 Nr. 145. &) Berl. Tid. 1845 Nr. 146. — Oehlenschlager, der 1844 havde faaet

[Original side 488]

156 Die Konige stehen am Dånenstrand Als liebende Briider, Haucl in Hånd, Ein schones Beispiel fur Alle. Christian zeigt Friedrich Burg undWaJd. Des edelen Gastes Willkomm schallt Posaunengeton aus der Halle. Den 25. September 1847 om Morgenen Kl. 9 stod Garden til Fods opstillet i revuemæssig Paaklædning på Exercerpladsen for af Kong Christian den Ottende at modtage nye Faner. Med den ham egne Veltalenhed mindede Kongen ved denne Lejlighed i faa, men fyndige Ord Korpset om Betydningen af disse Ærestegn og udtalte sin Overbevisning om, at de saavel i Fredens Dage som i Farens Stund vilde blive bevarede uplettede, hvilken Tale blev besvaret med et enthusiastisk »Længe leve Kongen!« og gjentagne Hurraraab.

Efter Ceremoniens Afslutning aflagde Kongen et Besøg i Kasernen l). den preussiske Orden pour le mérite (jvi'r. lians af Gertoer malede Portræt på Rosenborg-), siger til Slutningen i dette Digt: Wer aber stelit dort in der Eck' und srhlagt Die nordische Harfe, tiefbevvegt, Und wtlnscht Dir: Gliickliches Leben! Beseelt von der Dankbarkeit schoner LustV Kennst Du das Zeichen an seiner Brust? Du hast es selbst ihm gegcben! ') Løvenskjold, Eft. om den kgl. Livgarde til Fods, S. 233, 234 Berl. Tid. 1847 Nr. 225.

[Original side 489]

Frederik den Syvendes Tid, 1848—1863. JViui lidet anede man ved den ny snævnte Overie verelse af nye Faner til Garden på Bxercerpladsen, at der faa Maaneder efter sammesteds skulde staa en Skare Soldater beredte til at drage til blodig Dyst. Oprøret i Hertugdømmerne var imidlertid udbrudt kort efter Kong Christian den Ottendes Død, og den 27. Marts 1848 om Eftermiddagen Kl. 6 vare de Tropper, som næste Morgen skulde afgaa fra Kjobenhavn, nemlig 1. og 5. Liniebataillon samt 2. Husareskadron, opstillede på Exereerpladseu. hvor de i Overværelse af Prinds Ferdinand og de øvrige Prindser modtoge følgende Proklamation : Soldater ! Hele det Danske Folks Øie er henvendt på Eder! Et skjønt Hverv er Eder overdraget: at kjæmpe for den retfærdige Sag.

Eders Konge er overbeviist om, at denne Følelse besjæler Eder .llle.

[Original side 490]

158 Så antager da Eders Konges Løsen: Med Gud! for Konge og Fødeland! og Kongens og Folkets Velsignelse -følger Eder! Christiansborg Slot, den 27de Marts 1848. Frederik ft. Derefter indfandt Kong Frederik den Syvende sig. ledsaget af sine Adj utanter, og modtoges med umaadelig Jubel saavel af Soldaterne som af den store forsamlede Folkemængde. Kongen talte opmuntrende til Tropperne og endte med de betydningsfulde Ord: »Lev vel, vi ses snart!« Den stormende Jubel ledsagede ham, da han forlod Pladsen og gjennem Gaderne, hvor man fra Vinduerne tilviftede ham med Tørklæderne1). Til Fordel for de på Grund af Krigen nødlidende Jyder blev der den 16. 17. og 18. August 1849 afholdt et Marked i Rosenborg Have-).

Komiteen bestod af Kunsthandler Bing. Cand. phil. Borgård, Balletmester Bournonville. Theatermaler Christensen og Literat Magnus. Der blev ved denne Lejlighed udfort Musik af Lumbyes Orkester og af Borgervæbningens og Livjægrenes Musikkorpser. Kammermusik i Brønd salen og Sange af forskellige Sangforeninger: der var endvidere arrangeret Skovbal, gymnastiske Lege, Dandse og Tableauer. I Brøndsalen var der Udstilling og Udsalg af Malerier, Kobberstik. ') Berl. Tid. 1848 Nr. 74 og Till.. Vort Forsvar Nr. 45. 2) Berl. Tid. 1849 Nr. 191, 193, 194 og- 195 med Tillæg-, 196, Flyveposten Nr. 191. 192, Eduard Meyer, Markeds-Tidende Nr. 1 — 3. der bl. A. indeholder Vejviser for Markedsgjæsterne, Program, Digte af Udgiveren ogCarit Etlar og Vignetterne til de ved Auktionen solgte Gjenstande.

Disse Vignetter antages, ifolg-e Medd. fra Hr. Dr. phil. V. Bergsøe, der ejer Særtryk af en Mængde af dem. at være forfattede af f laudins Rosenhoff, på h vi« Auktion de ere kjøbte.

[Original side 491]

159 Litnographier og andre Kun stgjen stande og Møbler; i Damegangen var der ved den ene Ende af Alleen opstillet Emblemer for Landmilitæretaten, deriblandt de dengang så meget omtalte Espingoler, og ved den anden Ende Emblemer for Søetaten; på den nordlige Side var der et Udsalg for Børnesager, en Yisebutik '), to Beværtningstelte, en Tobaks- og Cigarbutik, endvidere en Skibsmast til Flagning og en Orkesterbalustrade, i Hovedgangen til Springvandet et Beværtningstelt, Blomster-, Kunst- og Antikvitetsudsalg , Sadel- og Bundtmagerbutiker , ved Springvandet Galanteributik og Broderiudsalg, inde i Lunden de vagthavende Borgeres Telt, i Lergangen (tilhøjre

for Springvandet, regnet fra Kronprindsessegade) Guldsmedbutik, Brødudsalg, Skiveskydning med Pile og Urtekramudsalg, i Filosofgangen ') Ifølge jVCe<Ulelel.<e fra Hr.

Museumsassistent Cand. juris Thiele solgtes ved dette Marked bl. A. følgende Viser: En ny Vise om Mord-Attentatet på Preussens elskede Konge (om Borgermester Tscheck). — En fornøielig Vise om de tydske og danske Pølser, forfattet i Pølsctiden 1848, af Jens Pind. — En ganske ny Vise, hvori Danskeren tager en røvende Afsked fra sin forhenværende artige oir lærde Ven: den tydske Mikkel! ogsaa kaldet: Hanns Wurst. Skrevet af en Frivillig til den bekjendte og meget yndede Melodie: »Peter Sehiøtt i Barndoms Alder«, i Året 1849. — Følgende Visér ére forfattede i Anledning af Markedet: En lystig ny Vise om Markedet i Bosenborg Have. — SplinternyVise om Hosenborg Marked. Af — h — e (i> : Adolph Keeke).

Trykt i dette År (begge niedd. af Hr. Pr. pliil. V. Bergsøe). — Vid Marknaden i Rosenborgs Traduard. den 16-, 17. och 18. aag. 1849, af Orvar Odd (medd. af Hr. Arkivassistent Bricka). — Sang i Anledning af Markedet som til Hjælp for vore trofaste Jyders Tab og af vor høihjertede Konge! Personlig beskyttes. Udgivet af George Brown, afskediget. Corporal, og Elev af den høiere Rideskole (medd. af Hr. Boghandler Lynge). Om Grunden til, at de sidstnævnte Viser og de tidligere omtalte. Vignetter ikke. vom oprindelig paatænkt, gjenirive« her. se Side 161 — 16.r>.

[Original side 492]

160 (tilvenstre for Springvandet) Udsalgaf Papog Metalarbejder samt Hørkrambutik, i Officergangen (nordvestlig for Springvandet) Herreekviperings- og Broderiudsaig samt Bogog Papirhandel, i Gangen Nordost for Springvandet Dameekviperings-, Handske- og Fodtøjs-, Glasog Porcelænsudsalg. I Herkulespavillonen blev der fra KL 1 til 3 afholdt Auktion over større og mindre Gjenstande; om Aftenen blev der sammesteds fremstillet Tableauer (Holger Danske beskyttende en kronet Kvinde, Dannekvinderne løskjøbe Svend Tveskjæg af Fangenskab, Danmark velsigner sine Børn). I den modsatte Ende af Kavalergangen var der Agerdyrknings- og Landhusholdningsemblemer samt Frugt- og Blomsterbutiker;, i Nærheden deraf en Sangerestrade, i Midten af Gangen Cloettas.' Minis, Gianellis og Grandjeans Konditorier; i Lunden Syd for var der Gynger og i Lunden ved Springvandet Skovbal.

I den nordligste Gang tilvenstre for Blomsterkvartererne var der et Markedstræ med Tombola, for Børn; Lodderne, på hvilke der altid faldt Gevinst, kostede 16 Sk.; sammesteds var der Tærningspil om Gevinster til 16 Sk. Kastet. På forskellige Træer var der ophængt Mindetavler for de faldne Officerer: General Ryes var i Nærheden af Rosenborggangen, Søofficerernes under Tårepilen i samme Gang, Lægernes i Officergangen. Markedet, der var aabent fra Kl. 11 til 8, blev navnlig de tvende første Dage, da Vejret var smukt, meget stærkt besøgt; Kongen indfandt sig den anden Dag mellem Kl. 12 og 1 og blev modtagen med megen Jubel; han gjorde med sit Følge en Tour i Haven og yttrede stor Tilfredshed med det hele Arrangement; hans Nær værelse blev fejret at Orkestrene og Sangforeningerne med Udførelsen af patrio-

[Original side 493]

161 tiske Sange ; den sidste Dag var Yejret uheldigt, hvorfor Besøget ogsaa var endel mindre end de foregaaende Dage; Festen afsluttedes med Afsyngrring af en af Siesbye forfattet Sang1). Antallet af solgte Billetter, saavel til Voxne som til Børn under 12 År (henholdsvis å 2 Mk. og 1 Mk.), var 70,000, og Indtægten af Markedet beløb sig til henimod 50,000 Bdlr. Året 1850 blev der i Rosenborg Have den 30. og 31. August samt 1. September afholdt en Høstfest til Fordel for de i Krigen Faldnes Efterladte2). Skjøndt Arrangementet ikke var ganske som ved Markedet i 1849, vare dog de samme Hovedpunkter i Haven benyttede. Ligefor Indgangen var der oprejst en kolossal Høsttrofæ, i Basaren

*(Brøndsalen) og omkring Springvandet var der smukke Butiker, som forestodes af Konferentsraadinde Bang, Bispinde Mynster, Generalinde de Meza, Kammerherreinde Irminger, Fruerne I.

Munter, Melchior, Kiellerup, Frøknerne Euchel, Nielsen, Deichmann, Hornbeck, Clausen og Riise, og tre Blomsterudsalg, som forestodes af Fruerne Green, Petersen og Suell. På en Dandsetribune ved Springvandet afholdtes Skovbal for 1 Mk. Parret; på forskellige Steder i Haven var der foranstaltet Lykkespil (Boldspil, HonningkageJ) Denne Sang har end ikke Forfatteren set sigistand til at meddele mig. 2) Berl. Tid. 1850 Nr. 203 og Till., 204 og Till., 206, H. P. Holst, Album til Erindring om Festen, E. Meyer, Festtidende (med Program, Deviser til Markedsbutikerne og et Digt af Siesbye), Plan og Vejviser ved Festen, Billedlige Fremstillinger for Ungdommen til Erindring om Høstfesten (med et Titelbillede og 11 kolorerede Afbildninger samt Vers), Blade fundne i Rosenborg Have efter Høstfesten (Vers), lithograferet Oversigt over Indtægterne ved Festen.

[Original side 494]

162 spil, Kaste- ogKlippespil, Pebernøddespil, Tårnspil, Vin spil, Bouge et Noir), som indbragte betydelige Summer ; i Nærheden af Herkulespavillonen holdtes der Auktion over forskellige Gjenstande; der forefandtes endvidere to Skydebaner, en Yisebod i Officergangen, hvor Udsælgeren — saavidt vides Lieutenant Borre — foredrog Viserne (især den bekjendte Vise om Pjaltenborgs Brand1), et Kalejdoskop, tre Perspektivkasser med Billeder af Sonne, Const. Hansen og Juel, hvilke forevistes af smaa Hornblæsere; i Officergangen var der en Bod for Løgne i Billeder, nemlig Sidestykker til de tydske Krigsefterretninger, der omstændelig forklaredes, og som vakte megen Morskab; Forevisningen var gratis, men hos Løgneren kunde der faaes Lodsedler til et Børnetheater, der tilligemed det tilhørende Personale blev bortspillet i et Lotteri.

Der foranstaltedes Væddeløb af Drenge, der som Pris fik et Danebrogsflag , og i Officergangen var der oprejst en Klattrestang for Drenge, der i fem Minuter skulde naa Maalet; Prisen var et Sølvuhr. Der blev opsendt aérostatiske Figurer, og på tre Theatre gaves der Forestillinger; på Vaudevilletheatret i Damegangen ved Brøndsalen blev der af Skuespillerne Schmidt og Bornemann udført »To Naboer«, Vaudevillespøg af Erik Bøgh, og på Pantomimetheatret i Damegangen op imod Sølvgade udførtes der Beduinergrupperinger, athletiske Kunstproduktioner, Bjælkespil og »den svævende Fregat« i brillant Fyrværkeri; endelig gaves der på sidstnævnte Theater af det Volker- *) Klæstrups Det forsvundne København, 1.

Kække, findes på Billede XI en Fremstilling af Pjaltenborg med Rosenborg- i Baggrunden.

[Original side 495]

163 senske Selskab »Harlequin mekanisk Statue eller Kassander indbildt syg«; i Herkulespavillonen var der et Marionettheater og i den modsatte Ende af Kavalergangen et Tableau. Endel Bosser vare anbragte rundt omkring i Haven til Modtagelse af Gaver til de Faldnes Efterladte. På forskellige Steder i Haven var der Konditorier og Beværtningstelte ; Seltzervandsudsalg forestodes af Fruerne Christensen, Ferslew og Simonsen. Teltene var der Sang og Musik af danske og fremmede Musikere, og ved Springvandet spillede Livjægrenes Musikkorps. Tivolis Bestyrelse havde overladt Komiteen til Atbenyttelse alle de Gjenstande og Inventariesager (deriblandt omtrent 10,000 Lamper og 80 Trælampekroner), som Etablissementet kunde undvære, og tilladt, at Tivolis samtlige Kunstnere (Fyrværkeren, Theaterpersonalet osv.), der alle vare engagerede således, at de ikke uden Bestyrelsens Samtykke kunde give Præstationer udenfor Etablissementet, assisterede ved Høstfesten hele Lørdagen den 31.

August og delvis de to andre Festdage; derimod havde man af Hensyn til Lejerne og Andre ikke kunnet gaa ind på en Anmodning om helt at lukke Tivoli alle tre Festdage. Det Væsentlige ved denne Fest var imidlertid en Forening af en lystigere og en alvorligere Del, der var så vellykket, at Overgangen fra den ene til den anden Del af Arrangementet uvilkårlig medførte en Overgang i Stemning. Den på alle fire Sider af Fakler omgivne Exercerplads, hvorpaa man først ved Mørkets Frembrud traadte ud fra den brogede og glimrende Have, og som ved en af oplyste Obelisker i Midten afstukken Oval, der havde sine Endepunkter i to oplyste Templer, var forvandlet til en uhyre Sal eller Hal, hvor Stjernehimlen

[Original side 496]

164 dannede det naturlige Tag, gjorde et imponerende Indtryk, der end mere forhøjedes ved den herlige, højtidelige Musik, som opførtes af et stort Sangerkor og Orkester, der vare placerede på en Estrade foran Kasernen, og ved de af Balletmester Bournonville arrangerede indholdsrige Tableauer, som efter de enkelte Musikstykkers Opførelse viste sig fra Erindringstemplet. På de 32 Obelisker, der vare 8 Alen høje og prydede med Danebrogsflag samt forsynede med Blus, var anbragt i Transparent skinnende Indskrifter, der som i en Krands slyngede sig om alt det Mindeværdige fra Krigen ligesom ogsaa om Kongens og de ypperste Faldnes Navne, medens de tillige i Korthed fremstillede Begivenhedernes Gang fra Oprørets Udbrud indtil Datiden.

De smukke Indskrifter, der tilligemed Sangtexterne vare forfattede af H. P. Holst, udmærkede sig ved heldigt trufne Pointer, ligesom Sangtexterne med lyrisk Skjønhed gjengave Tidens forskellige Stemninger1). Yed Siden af l) Da Forfatteren af de nævnte Indskrifter ogSange Hr. Etatsraad II. P. Holst har nægtet mig Tilladelse til i dette kun i et ringe Antal Exemplarer trykte Arbejde, der. som Titlen viser, væsentlig blot er at anse som en Samling af Materialier og Aktstykker vedrørende Rosenborgs Historie, at benytte det af ham i sin Tid udgivne lille Minde-Album om Festen til at fuldstændiggjøre den i Texten givne Fremstilling, maa jeg således indskrænke mig til en Henvisning til en Kilde, der fortiden, da bemeldte Album er udsolgt, kun er lidet tilgængelig.

Det havde været min Hensigt at gjengive saavidt muligt alle de Sange, Yiser o. desl., som ere forfattede i Anledning af de til Rosenborg knyttede Begivenheder, og som ofte tillige have en ikke ringe historisk Interesse, og have selvfølgelig alle de øvrige Forfattere, til hvilke jeg hidtil havde henvendt mig om Tilladelse • til at optage saadanne Digte, med største Redebonhed imødekommet mit Ønske i så Henseende, ja endog betragtet den skete Henvendelse des-

[Original side 497]

165 Erindringstemplet, der laa ved Muren mod Gothersgade, var anbragt to Pyramider, 18 Alen høje, med Navnene Fredericia og Idsted; det ligeoverfor liggende mindre Tempel, ved Muren omkring Rosenborg Slot, var smykket som en Sejrstrofæ, i Midten af hvilken Kongens Navnechiffer lyste i et Transparent. Oven over den for Musiken oprejste Tribune var Kasernebygningens Facade smykket med Festons og Guirlander, der samlede sig om et øverst anbragt stort dansk Vaaben og Flag. Efter at »Danmark dejligst Yang og Vænge« var spillet, udførtes en af Gade komponeret Yexelsang, hvorpaa der fra Erindringstemplet viste sig et Tableau fremstillende »Fredstid« (Engle svæve over en landlig Gruppe). Derefter udførtes en krigerisk Marche, komponeret af Løvenskjold, hvorpaa der viste sig et Tableau »Krigstid- (Hejmdal blæser i Gjallarhornet, Valkyrien svinger sit Spyd, og Folket iler til Kamp).

Efter Udførelsen af en Hymne, komponeret af Rung, viste sig et Tableau, fremstillende »Sejren« (Danebrog vajer i det Høje blandt jublende Genier, Folket modtager de hjemvendende Krigere, der medbringe erobret Skyts, Soldaten udøver Men neskekj ærlighed mod sårede Fjender). Efter

Udførelsen af en af Hartmann komponeret Mindesang (»Slumrer sødt i Slesvigs Jord«) viste sig tilsidst et Tableau, augaaende som en ufornøden Hensynsfuldlied fra min Side; men da det ovennævnte Forbud fra Medaktoren af »For Romantik og Historie« medfører, at der bliver en Lakune i den temmelig fuldstændige Samling af disse allerede nu for største Delen vanskeligt tilgængelige Smaastykker, som det ved Forskjelliges Yelvillie og Interesse for Sagen er lykkedes mig at skaffe tilveje, har jeg således maattet opgive denne Tanke og skal derfor indskrænke mig til at tilbyde dem, som maatte interessere sig herfor, Afskrifter heraf.

[Original side 498]

166 fremstillende »Mindet« (Danmark sidder i Skyen, omgivet af Saga og Erindringens Valkyrier, danske Folk have lejret sig ved Bautastene), hvorefter Koret og de Tilstedeværende istemte »Danmark dejligst Yang og Vænge«. Efter Udførelsen af Musiknumerne afbrændtes et Fyrværkeri. de tre Dage, i hvilke Festen varede, besøgtes Haven af omtrent 42,000 Voxne og 10,000 Børn; Adgangspriserne vare henholdsvis 3 Mk. og 24 Sk. Kongen, der, ledsaget af Arveprinds Ferdinand og Adj utanter, Lørdag Eftermiddag tog Festarrangementet i Øjesyn, opholdt sig ved de forskellige Theatre, besaae Butikerne, kjøbte i flere af dem, deltog i nogle af Spillene og betænkte på disse forskellige Steder gavmildt Festens veldædige Øjemed.

De nærmest efter Festen følgende Dage (2. til 4. September) var Basaren i Brøndsalen aaben mod en Adgangspris af 8 Sk.; Salget i Butikerne fortsattes, og ved de forskellige Spil indkom der endnu ret anselige Beløb ; i de samme Dage kunde endvidere Exercerpladsen med Dekorationerne tages i Øjesyn mod Erlæggelse af 8 Sk. Det samlede Udbytte af Festen var omtrent 50,000 Kdlr. Statsforfatningsfo randringen i 1849 berørte naturligvis ogsaa Rosenborg Slot og Have. Ved kongelig Kundgjørelse angaaende Civillisten af 30. Maj 1849 § 1 blev Slottet erklæret for Statsejendom, som skulde vedligeholdes for Statskassens Regning, og ifølge § 4 blev Rosenborg Slots Vaskerhus bestemt til Bortleje eller Afhændelse efter derom tagen nærmere kongelig Beslutning.

Med Hensyn til den kronologiske Samling på Rosenborg forbeholdt Kongen sig ifølge § 6 nær-

[Original side 499]

167 mere at bestemme, hvorvidt denne skulde indlemmes mellem Statens Samlinger eller betragtes som det kongelige Huses uaf hændelige Ejendom, arvelig fra Konge til Konge. Ved Bekjendtgj oreise af 27. Juni 1849 g 1 henlagdes Slottet under Indenrigsministeriets Bestyrelse. Kommandanten, Oberstlieutenant Sommer døde den 12. Marts 1851 efter 14 Dages Sygeleje. Hans Død omtales i den Berlingske Tidende1) således: Yi beklage atter-) at maatte meddele vore Læsere et sørgeligt Tab for Videnskaberne, nemlig Archæologen, Oberstlieutenant Sommers igår indtrufne Dødsfald. Den Afdøde, der med Hæder kæmpede blandt Danmarks Helte den 2den April 1801, hengav sig, efter senere at være udtraadt af den active Tjeneste, med usædvanlig Interesse til Mineralogiens, navnligen Ædelstenenes, og tillige til Oldtidens Studium.

Med utrættelig Iver og Udholdenhed arbeidede han for Udbredelse af Kundskaber i Oldtidens, navnlig Nordens og Østerlandenes Historie, og ved sin udbredte Correspondance med Mænd i fjerne Lande og ved stadig Opmærksomhed på Afbenyttelsen af enhver Leilighecl til at øse Kundskaber af paalidelige Kilder, lykkedes det ham at samle rigt Udbytte for Videnskaben. Hans varme Bestræbelser og mangehaande ledende Forarbeider have væsentligen bidraget til Grundlæggelsen af det ethnographiske Museum, og vigtige Oplysninger om Indiens Folkeslag og Gulrus ere Frugterne af hans mangeårige Forskninger. Sommer besad ved Siden af en sand ridderlig Characteer den høieste Grad af Uegennyttighed og Fordringsløshed ; de yngre Dyrkere af Videnskaben have altid i ham fundet en villig Yeileder i deres Studium.

Sine senere Års Virksomhed helligede han, som Coma) 13. Marts 1851 Nr. 61. 2) H. C. Ørsted var død den 9. Marts.

[Original side 500]

168 mandant på Rosenborg, dette historisk mærkværdige Slots Vedligeholdelse og dets Kunstsagers Ordning; med sjelden Dygtighed har han særligen ordnet den chronologiske Samling dersteds. Vi tør haabe, at hans efterladte Samlinger, der skulle være betydelige og værdifulde, ikke ville blive adsplittede, men conserverede i deres Heelhed. Dette skete dog ikke, idet de bleve bortsolgte ved Auktion, efter at Kong Frederik den Syvende og Grevinde Danner den 12. Maj 1852 havde taget dem i Øjesyn på Eosenborg1). Da Kommandantposten nemlig ikke strax blev besat efter Sommers Død, havde Indenrigsministeriet under 7. Oktober 1851 tilladt, at de efter Flyttedagen indtil videre maatte opbevares i nogle af Værelserne i Kommandantboligen, idet det ikke havde været muligt at faa dem fuldstændig ordnede forinden2).

Sommers Forretninger som Slotsforvalter og Kommandant bleve efter hans Død fordelte således, at Fuldmægtig Stouenberg foreløbig blev konstitueret som Slotsforvalter, medens de militære Forretninger indtil videre overdroges Sommers Svigersøn Kapitajn Fr. Olufsen som Kapitajnvagtmester i Københavns Fæstning. Olufsen, der med sin Familie havde boet hos sin Svigerfader, vedblev som Følge heraf en Tid at bebo nogle af Værelserne i Kommandantboligen. Skjøndt Kommandantposten på Rosenborg kort efter blev ophævet, idet Gagen, der da ses at have udgjort 850 Edlr. årlig, blev inddragen ved Behandlingen af Finantsloven for J) Berl. Tid. 1852 Ni. 110. -) Slottets Arkiv.

[Original side 501]

169 1852 — 1853 ') , blev dog afskediget Oberstlieutenant Vilhelm Ferdinand v. Wiirtzen under 24. Juli 1852 udnævnt til Kommandant sammesteds, men uden Gage som saadan og uden at staa i noget Embedsforhold til Kunstsamlingerne, ligesom han heller ikke fik det tidligere til Embedet henlagte Brændselsdeputat. VILHELM FERDINAND v. WURTZEN. Wiirtzen, der var fodt den 19. April 1796 og døbt den 20. Maj samme År i Garnisonskirke, var en Søn af den senere Oberst Carl Gotfred Wiirtzen, der tidligere stod ved Artilleriet, men døde som Kommandant i Citadellet Frederikshavn 1817; hans Moder hed Valborg Lindam. I Marts 1809 blev han Kostgjænger på Landl) Rigsdagstid. 1851 Anhang B. Sp. 176, 281—282, Folkethingets Forhandl.

Sp. 2046, 2061, 2077, 2088, 2093—2094.

[Original side 502]

170 kadetakademiet, den 1. Januar 1810 virkelig Kadet, den 24. December 1813 Sekondlieutenant; han blev da ansat ved jydske Regiments lette Dragoner, som dengang laa i Holsten; på Grund af Fredsunderhandlingerne kom han imidlertid ikke til Regimentet, men maatte ifølge Armébefaling af 14. Januar 1814 forrette Tjeneste ved Prinds Ferdinands Dragonregiment, der den Yinter laa i Fyen, til sidst i Februar 1814 og derpaa ved de jydske Dragoner i Randers, hvor han tjente som Lieutenant i næsten 29 År. 1819 fik han Medaillen for ædel Daad, idet han i Randers Fjord havde frelst en Matros, der var falden overbord. Den 28. August 1824 fik han Premierlieutenants Karakter, den 10. Januar 1830 blev han virkelig Premierlieutenant, den 13* Juni 1834 reserveredes der ham Ritmesters Anciennetet, den 12.

December 1840 fik han Karakter af Ritmester. Først den 1. Juli 1842 blev han Eskadronschef, hvorefter han den 15. September samme År blev gift med Laura Christiane Lund, født den 21. Januar 1804. I Felttoget 1848 udmærkede han sig i Slaget ved Slesvig den 23. April, idet han ved et rask Indhug på preussisk Infanteri frelste to Kanoner fra at blive tagne af Fjenden. Den 4. Juni blev han

ved Bedsted angreben af tre hannoveranske Dragoneskadroner og et Kompagni brunsvigske Skarpskytter og maatte forfulgt trække sig tilbage; for imidlertid at frelse så mange som muligt fra Fangenskab gjorde han omkring med omtrent 20 Mand for at standse Fjenden, men hans Hest styrtede, og han faldt i Fangenskab, hvorfra han kom tilbage efter tre Maaneders Forløb.

Den 13. September 1848 blev han af Kong Frederik den Syvende dekoreret med Danebrogsordenens Ridderkors, og den 18. December samme År

[Original side 503]

t^/Tc? C^Z/?/ &Qf£ j£- ^

[Original side 505]

171 reserveredes der ham Majors Anciennetet; den 21. Februar 1849 blev han Major, den 20. Marts 1851 fik han Oberstlieutenants Karakter, men den 2. Maj 1852 blev han afskediget og derefter udnævnt til Kommandant på Eosenborg1). Den 6. Oktober 1856 blev der tildelt ham Danebrogsmændenes Hæderstegn. Fuldmægtig Frederik Stouenberg, der, som tidligere omtalt, efter Sommers Død var bleven konstitueret som Slotsforvalter, blev den 9. Februar 1854 ansat som virkelig Slotsforvalter med en årlig Lønning af 300 Rdlr. samt det forhen nævnte Deputat af 6 Favne Brænde, fri Bolig og Emolumenterne ved Forevisningen af Slottet ; Fuldmægtigposten, med hvilken der i den senere Tid havde været forbundet en årlig Løn af 250 Rdlr., blev derfor ophævet-).

Kort efter toges den i Kundgjorelse af 30. Maj 1849 § 6 bebudede nærmere Bestemmelse angaaende Rosenborgsamlingens Stilling, idet det ved kongelig Resolution af 14. Juni 1854 blev fastsat, at følgende på Rosenborg Slot værende Samlinger og Gjenstande, nemlig: Kronings-Insignierne med Kronjuvelerne og Diamanterne samt de øvrige Gjenstande, der opbevaredes i de saakaldte Regalieskabe, den egentlige kronologiske Samling, adskillige til Afbenyttelse ved højtidelige Lejligheder bestemte Apparater, saavelsom andre forskellige Sager, saasom Flora -danica- Stellet, Glassamlingen, med mere deslige, samt det egentlige Slotsbygnings-Inventarium skulde udgjøre een Samling under Navn af »den kronologiske Samling«, og at denne SamJ) Medd.

af Hr. Arkivar, Kapitaju Feilberg, jvfr. Flamand, Slagene ved Fredericia og Idsted S. 144—145. 2) Eigsdagstid. 4. Session 1852 Anhang B. Sp. 99.

[Original side 506]

172 ling skulde betragtes som det kongelige Huses uaf hændelige Ejendom, arvelig fra Konge til Konge1). Stouenberg beklædte ikke længe Slotsforvalterposten, idet han allerede den 21. Juni 1856 efter Ansøgning blev afskediget i Naade og med Pension fra 1. Juli at regne, men, da der ikke strax blev truffet nogen endelig Bestemmelse angaaende Embedet, vedblev han endnu at fungere et Års Tid; i August 1857 bevilgedes der ham imidlertid Rejsetilladelse, hvorfor hans Forretninger midlertidig overdroges hans Medhjælper Kammerassessor Læssoe. Stouenberg, der, som tidligere omtalt, havde deltaget i Krigen 1813—1814, fik i Året.1858 af Kejser Napoleon den Tredie St. Helenamedaillen ; i Diplomet kaldes han secrétaire des ambulances; den 12.

Juli 1858 blev han endvidere udnævnt til Ridder af Danebrog. Han giftede sig først, da han var 68 År gammel, den 22. December 1865, med Louise Madsen, født den 2. Juni 1833, og døde den 23. August 1874 -). Hvad Rosenborg Slots Have3) angaaer, forbeholdt Kongen sig ved den tidligere nævnte Kundgjørelse af 30. Maj 1849 § 1 at tage nærmere Bestemmelse herom ; Bestyrelsen af Haven samt af Driverierne henlagdes ved Bekjendtgjørelsen af 27. Juni 1849 under Indenrigsministeriet, men Forholdet blev faktisk i længere Tid uforandret, idet den tidligere Chef Overhofmarskal Levetzau den 5. August 1849 blev udnævnt til Over- *) Ussings Reskriptsamling

1858 S. 224. 2) Enkefru Louise Stouenberg har afholdt en Del af Omkostningerne ved Udforeisen og Trykningen af det vedhæftede Portræt.

3) Endel af Oplysningerne om Haven ere meddelte af Hr. Slotsgartner Tyge Rothe.

[Original side 507]

173 direktør for de under bemeldte Ministerium hørende kongelige Haver1) og fungerede som saadan til sin Død den 7. November 1859 2); herefter blev Overdirektoratet ophævet ved Eesolution af 10. December og sammes Forretninger henlagte under Indenrigsministeriets 2. Departement.3) Ved Finantsloven for 1851—1852 blev der til Rosenborg Haves Driveri og Blumisteri bevilget 7000 Rdlr. for bemeldte År, imod at Haven overtoges af Civillisten. På Indenrigsministeriets derefter i Henhold til den af samme med Overhofmarskallatet stedfundne Brevvexling nedlagte Forestilling bifaldt Kongen under 29 Juli 1851, at Civillisten, fra 1. April samme År at regne, skulde overtage Rosenborg Haves Driveri og* Blumisteri på følgende Yilkår4) : a) At de ved Haven den 1.

April 1851 ifølge Bestalling eller Konstitution fast ansatte Embedsmænd og Betjente, med de dem på den Tid tillagte Gager og Indtægter, overgik til Civillisten og imidlertid udgik af Statstj enesten, hvorimod deres eventuelle Pensioner skulde være Civillisten uvedkommende og udredes af Statskassen; b) At Civillisten overtog samtlige til Haven hørende Driverihuse, Kasser og Plankeværker, saavelsom den Del af de i Haven værende Samlinger af Frugt- og Blomsterplantninger m. m., som tilhørte Staten, i den Stand, i hvilken de ved Modtagelsen befandtes, og afleverede dem igjen i sin Tid, således som de da maatte befindes, uden Ansvar for Civillisten, samt at denne ikke var forpligtet til at konservere de B3^gmnger, i hvilke den maatte finde *) Rigsdagstid.

3. Session 1851 Anhang Sp. 637. 2) Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B. S. 411. 3) Departementstidende 1859 S. 910. 4) Rigsdagstid. 3. Session 1851 Anhang Sp. 645— 647, jvfr. Sp. 638— 639. 642 og 2. Session 1850 Anhang B. Sp. 245—246.

[Original side 508]

174 Anledning til at nedlægge eller ophæve Driften, hvilket dog kim antoges at ville blive Tilfældet med 2 eller 3 Bygninger. Til Vedligeholdelse af de i Haven værende Bygninger, Drivhuse, Kasser og Plankeværker skulde der aaiiigen af Civillisten, under Tilsyn af en af Ministeriet dertil udnævnt sagkyndig Mand, anvendes en Sum af indtil 2800 Edlr.; c) At den Forpligtelse, der hidtil havde paahvilet Rosenborg Driverihave til tillige at være en Undervisningsanstalt, fremdeles bibeholdtes, således at et vist Antal Elever sammesteds skulde antages til Oplæring uden Udgift for dem, samt at Forandringer i det ved Haverne ansatte Personale ikke skulde kunne ske, uden at fornødent Hensyn efter Overenskomst med Indenrigsministeriet derved toges til Undervisningens Tarv.

Hvorledes det først anførte Punkt, betræffende Undervisningen i Haven, iøvrigt i det Specielle skulde ordnes, derom skulde det Fornødne nærmere forhandles og afgjøres mellem Indenrigsministeriet og Overhofmarskallatet ; d) At de til Spadserehaven stødende Dele af Driverihaven skulde vedligeholdes med Sirplanter på samme Maade som hidtil; e) At Haven skulde overtages af Civillisten på 3 År fra 1ste April 1851 at regne, imod at der for hvert År udbetaltes samme 7000 Edlr. af Statskassen. Yed Loven om Statshaverne af 12. Marts 1852 blev det bestemt, at Bosenborg Slotshave fremdeles skulde vedligeholdes som Statsejendom, og at Kongen skulde udnævne en Gartner ved de offentlige Lysthaver, navnlig Bosenborg, Frederiksberg og Fredensborg, og en Gartner ved Bosenborg Driverihave, hvilke Gartnere skulde være forpligtede til uden særligt Vederlag at modtage Gartnerelever til Vejledning og Undervisning ogsaa i de Enhvers specielle Fag vedrørende theoretiske Dele af Gartnerkunsten, samt at deltage i Prøvelse af

[Original side 509]

175 Gartnere, Alt efter Indenrigsministeriets nærmere Bestemmelse; ved hver af Lysthaverne skulde der endvidere antages en Opsynsmand1). Med Hensyn til Rosenborg Driverihave, der, som ovenfor nævnt, fra 1. April 1851 var bleven overtagen af Civillisten på 3 År, bestemtes det i bemeldte Lov, at der af Statskassen, saalænge dette Forhold vedvarede, skulde udredes dertil et årligt Tilskud af 7000 Edlr., imod at Civillisten afholdt den derved ansatte Gartners Gage samt Udgifterne ved de for 4 Gartnerelever oprettede Fripladser. Foruden i Finantsloven for 1851 — 1852 findes derfor bemeldte Beløb optaget i Finantsloven for 1852 — 1853 samt 1853 — 1854; fra 1. April 1854 overtoges Driverihaven paany for 3 År af Civillisten, og Beløbet gjenfindes derfor atter i Finantsloven for 1854 — 1855, 1855—1856 samt 1856—1857; ved den sidstnævnte bemyndigedes Regeringen til at foranstalte det Fornødne til denne Udgifts Overforelse til Monarkiets fælles Budget2).

Slotsgartner Jens Peter Petersen døde den 7. September 1848, efterladende sig Enke og fem Børn3); efter hans Død varetog Undergartner Julius Hermann Beck midlertidig Forretningerne indtil den 1. Januar 1850, da Petersens Broder Carl Ludvig Petersen blev ansat som Gartner ved Rosenborg Driverihave med en årlig Løn af 1100 Edlr. foruden fri Bolig4). Petersen, der var født i Lyngby den 21. September 1816, havde i sit J) Dødslisten i Dagens Nyheder 5. Mai 1881 Nr. 120 nævnes Opsynsmand ved Rosenborg Have Hans Pedersen. 2) Statskal., Finantslovene. •) Selmers Nekrologiske Saml. I. S. 213, 214, 260. 4) Rigsdagstiu. 1851 Anhang Sp. 642.

[Original side 510]

176 20. År taget den daværende Gartnerexamens lavere Grad og fungerede derefter i to År som Medhjælper ved Fredensborg Slotshave. Efter et treårigt Ophold i England, fra Foråret 1838, blev han ansat som Medhjælper ved Rosenborg Slotshave, hvilken Plads han beklædte til Foråret 1845 ; han underkastede sig imidlertid i Efteråret 1842 den daværende Gartnerexamens højere Grad eller Kunstgartnerexamen. Efter en ny Udenlandsrejse, på hvilken han besøgte Skotland, England, Frankrig og Tydskland, blev han den 28. Januar 1847 udnævnt til Slotsgartner ved Bernstorff Slotshave, hvorfra han, som ovenfor bemærket, den 1. Januar 1850 forflyttedes til Rosenborg Driverihave. I 1853 blev han udnævnt til Ridder af Danebrog.

Den Indflydelse, som Rosenborg Have i en lang Række af År havde udøvet på Gartneriets Udvikling her i Landet ved at være den vigtigste Skole for unge Gartnere og ved at være en Mønsterhave i den Retning af Gartneriet, der kaldes Driveri, tabte sig vel noget under Petersens Bestyrelse, men de Forhold, hvorunder han maatte virke, vare ogsaa langt mindre gunstige end tidligere, idet Haven, fra at være en Enevoldsherskers Yndlingshave, hvorpaa der ikke sparedes, blev Statsejendom. Det lykkedes dog Petersen at holde Haven omtrent på det samme Standpunkt, som den tidligere havde indtaget1). Den ovennævnte kongelig ansatte Undergartner Julius Hermann Beck, der var en Elev af en af Danmarks bedste Kjøkkengartnere, Døllner på Valløe, *) Dybdahl, Tidsskr.

for Havevæsen 1. Årgang Nr. 6 S. 94, Statskal.

[Original side 511]

17 forestod navnlig Frugtdriveriet i Rosenborg Have; han døde i Året 1858 efter nogle og tyve Års nidkjær Tjeneste1) og efterfulgtes af Paul Lapuchoff2), der imidlertid ikke fik kongelig Udnævnelse. Bestyrelsen af Rosenborg Lysthave blev i Året 1849 henlagt under en anden Gartner end Driverihavens, idet der for Frederiksberg, Fredensborg og Rosenborg Lysthaver blev konstitueret en særegen Landskabsgartner, nemlig Slotsgartner på Fredensborg Rudolf Rothe med en årlig Lou af 1700 Rdlr. foruden 300 Rdlr. årlig i Diæter og Befordringsgodtgj øreise samt fri Bolig i Frederiksberg Gartnerbolig3); efter Emanationen af Loven af 12. Marts 1852 blev han fast ansat som Gartner ved

bemeldte tre Haver. Disse vedbleve dog at henhøre under Overhofmarskal Levetzau som Overdirektør, men kom efter hans Død ved Overdirektoratets Ophævelse til at sortere direkte under Indenrigsministeriet.

Rothe, der var født i København den 12. Oktober 1802. var i en Alder af 16 År kommen i Gartnerlære hos Slotsgartner Petersen på Frederiksberg og blev senere uddannet af Gartner Lindegård på Rosenborg. Efter at han i 1821 havde taget den daværende Gartnerexamen med første Karakter, blev han Medhjælper i den botaniske Have under Gartner Holbøll som botanisk Gartner og Professor Hornemann som Direktør for Haven, og to År efter tog han den daværende bo1) Bentzien, Dansk Haugetidende 10. Årg/ang, 23. Aug. 1S5S Nr. 34 S. 136. — Hans Gage var 760 Kdlr. Kigsdag-stid. 1851 Anhang Sp. 642. a) Død 3. Novbr. 1832. Berl. Tid. 1882 Nr. 259 Till. Pladsen bekjendtg-jort ledig i Berl. Tid. 1832 Xr. 275 Till.

3) Eigsdag-stid. 1851 Anhang- Sp. 642. 12

[Original side 512]

178 taniske Gartnerexamen, ligeledes med første Karakter. Efter en Udenlandsrejse i Årene 1824 — 1827, på hvilken han især lagde sig efter Landskabsgartneriet, var han fra 1828 til 1833 Privatsekretær hos Grev A. Y. Moltke til Bregentved og blev derpaa den 14. Oktober 1833 udnævnt til Slotsgartner på Fredensborg, hvis Slotspark han forvandlede fra et Yirvar af fransk Anlæg og Skovvildtnis til den skjønne Lystskov, som nu er Slottets bedste Smykke. I 1842 blev han Kidder af Danebrog, og, som ovenfor bemærket, blev han i 1849 konstitueret som Landskabsgartner for de under Indenrigsministeriet hørende Haver, i hvilken Stilling han 1852 hk fast Ansættelse; samme År udnævntes han til Forstraad1).

den Periode, som vi i det Foregaaen de have havt for Øje, blev der under den fjerde danske Landmandsforsamling, der blev afholdt i København fra den 5. til den 9. Oktober 1852, Fredagen den 8. Oktober foranstaltet et Dyrskue på Exercerplaclsen, hvor der langsmed de tre Sider var udstillet 450 Dyr: 139 Heste, 173 Stkr. Hornkvæg, 91 Får og 47 Svin; på den fjerde mod Rosenborg Slot vendende Side var der oprejst Telte. I Præmieuddelingen, til hvilken Kongen havde skjænket 2000 Rdlr., kunde kun de Dyr deltage, der vare tillagte i det danske Monarki og tilhørte Indvaanere af dette; Bedømmelsen af Dyrene havde fundet Sted Dagen iforvejen ved liere Komiteer på forskellige Steder i Byen. Dyrskuet, der stod aabent for Medlemmerne af Landmandsforsamlingen mod Forevisning af 1) Rudolf Rothe ved I.

A. Dybdahl, Særtryk af Tidsskr. for Havevæsen, 12. Årgang-, 1877, Dagens Nyheder 3. Februar 1877.

[Original side 513]

179 deres Medlemskort og for Andre mod Erlæggelse af 1 Mark, var meget talrigt besøgt. Da Fordelingen af Præmierne skulde finde Sted, opfordrede Landmandsforsamlingens Formand, Kammerherre Sehestedt-Juel til Ravnholt, de Tilstedeværende til at istemme et Leve for Kongen, der havde vist en så levende og virksom Deltagelse for Forsamlingen og upaatvivleligt vilde have været tilstede, dersom han ikke ved Upasselighed var bleven forhindret deri, hvilken Opfordring blev efterkommen med et ni Gange gjentaget Hurra1). Under Koleraepidemien i Sommeren 1853 indrømmede Kong Frederik den Syvende Livgardens Kaserne til Bolig for husvilde Familier, ligesom ogsaa Brøndanstaltens Bestyrelse overlod Lægeforeningen Brøndsalen til samme Brug.

Garden skulde midlertidigt indkvarteres på Frederiksberg Slot, hvilket ved Overhofmarskal Levetzaus Energi blev rømmet i den korte Tid af to Dage og fra den 12. Juli stod til Raadighed for Garden; denne var imidlertid under Major Lassons Kommando temmelig langsom til at forlade Kasernen og

naaede først den 18. Juli Frederiksberg. Da Kasernen var rømmet, blev den tilligemed Brøndsalen så hurtigt som muligt indrettet til Familieasyl, idet Marineministeriet laante Lægeforeningen 8600 Alen Sejldug til dermed at afdele de større Lokaler. Der blev i dette Asyl, som forestodes af Kancellist Winther, indkvarteret 218 Familier, bestaaende af 382 Yoxne og 406 Børn; hver Familie fik sit Værelse, men da der kun fandtes faa *) C.

F. Linde, Beretn. om den fjerde danske Landmands-Forsamling: S. 345 tf., jvfr. S. 106—107 (meddelt af Hr. Etatsraad Eckardt lil Ørumgård), Fædrelandet 1852 Nr. 171, 1S9, Flyveposten Nr. 313.

[Original side 514]

180 Kjøkkener i Bygningen, fik Beboerne Tilladelse til to Gange daglig frit at afhente kogt Vand hos Marketenderen; i Brøndsalen leveredes dette Beboerne ligeledes gratis ved Inspektør Nørgårds Yelvillie. For at forhindre Beboerne fra at nyde skadeligt 01 blev der fra Kongens Bryghus solgt bittert Skibsøl til dem for Indkjøbsprisen 2 Sk. Potten, og man sørgede for, at de saavidt muligt kunde faa deres daglige Fornødenheder i selve Bygningen ; til de fattigste blev der uddelt Spisekort og Klædningsstykker. Sundhedstilstanden var hele Tiden fortræffelig, idet der kun indtraf 3 Koleratilfælde indtil den 3. August og intet senere. Asylet i Kasernen blev hævet ved Oktober Flyttedag1). Et Forslag om i Rosenborg Have at opføre midlertidige Huse til Vinterbrug for de Familier, som vare blevne udflyttede fra deres tidligere, usunde Boliger, blev ikke taget til Følge-).

Til Fordel for de Børn, der ved Koleraepidemien havde mistet deres Forældre, blev der om Efteråret i Rosenborg Have foranstaltet flere Koncerter. Således blev der Søndagen den 28. August om Eftermiddagen fra Kl. 4!/2 til 7 udført Harmonimusik af et Antal Musikere assisterede af en Sangforening, som afsang en til Øjemedet forfattet Sang, til hvilken Texten solgtes ved Indgangen. Vejret var temmelig godt, og en stor Del Besøgende vare tilstede. I den store Gang ligefor Indgangen var Kongens Buste anbragt, hvorover det danske Vaaben og ovenover dette igjen følgende Linier: *) Magnus, Nogle Billeder af Kjøbh. under Koleraepidemien, 2. Opl. S. 50, 52—53, 54, 55, 56, 62, Berl. Tid. 1853 Nr. 177, 191, 236.

2) Berl. Tid. 1853 Nr. 188, 189, 201.

[Original side 515]

181 Du Landets Fader! — Fader for os Alle, Dit Navn skal lyde fra den Spædes Mund, Dit lysende Exempel vi paakalde; Thi Du var først og sidst i Nødens Stund. Yed Salget af Tiser og i cle opstillede Bøsser indkom 542 Kdlr.1) — Livjægrenes Musikkorps opførte i samme Øjemed fire Koncerter, den 29. August samt 1. 5. og 8. September; den sidste var navnlig meget talrigt besøgt, da Korpsets Kapitajner Clausen og West samt Lieutenant Fiedler havde truffet et højst hensigtsmæssigt og smukt Arrangement. Ejeren af Yoxkabinettet, Møller, havde udlaant et Par smukke Yoxfigurer i dette Øjemed, og Kongens Buste var opstillet ligesom ved Koncerten den 28. August og med samme Inskription. Gibser Antonetti havde skjænket tre Gibsfigurer, som bortspilledes ved en Tombola og indbragte 88 Edlr.; som et smukt Træk fremhæves, at ved Slutningen af Tombolaen en tilstedeværende Herre tog sin Uhrkjæde af og bad Komiteen om at bortlodde den.

Nettoudbyttet af de nævnte fire Koncerter var 900 Edlr.2) — Foruden af Livjægrenes Musikkorps foranstaltedes der af Borgervæbningens og af 7. Liniebataillons Musikkorpser henholdsvis den 4. og 14. September Koncerter i Haven til Fordel for de Børn, som ved Koleraepidemien i Skovshoved havde mistet deres Forældre3), og J) Berl. Tid. 1853 Nr. 196 Till., 197 Till., 199. 2) Berl. Tid. 1853 Nr. 195, 201 Till., 204 Till, 206 Till., 207 og Till, 210, Flyveposten 1853 Nr. 221. — Tvende i Anledning- af disse Koncerter af C. J. M. forfattede Sange ere meddelte migaf Hr. Arkivassistent Bricka ogHr. Dr. pliil. V. Bergsøe. 3) Berl. Tid. 1853 Nr. 203 Till, 212 Till. — En i Anledning- af Koncerten den 4.

September af Harald Jensen forfattet Sanger meddelt migaf Hr.

Dr. pliil. Y. Berg-søe.

[Original side 516]

182 den 18. September opforte 5. (holstenske) Jægerkorps sammesteds en Koncert til Fordel for cle Forældreløse1). — Endelig blev der den 6. og 7. Oktober i samme Øjemed afholdt en større Fest i Rosenborg Have;-) der blev ved denne Lejlighed udfort Hornmusik af et stort Orkester og fædrelandske Sange af forskellige Sangforeninger; der fandtes endvidere en Dandsetribune, hvortil Adgangen for en Herre betaltes med 1 Mark, en Tombola, hvor Loddet kostede 8 Sk., en Skydebane, Kastegynger og en Lykkestjerne; i de forskellige Beværtningstelte underholdtes Gjæsterne med Musik og Sang, og i en Yisebutik blev der solgt en til Dagens Betydning affattet Sang3). På et Theater udførtes af et svensk og norsk Selskab under Anførsel af Direktør Johannesen Dandse (af Jfr.

Johanne og Carl Marvig, Jfr. Adelheid samt Herrerne Deulin og Luin), Tableauer (de dengang så yndede beduinske Grupperinger, af Herrerne Johannesen, Nymami og 1) Berl. Tid. 1853 Nr. 216. — Anledning af bemeldte Koncert forfattede H. P. Holst en Sang-, som findes i Berl. Tid. 1853 Nr. 236. Den migaf Forfatteren meddelte venlige Tilladelse til at gjengive denne ham selv af Minde gaaede Sang har jeg, efter hvad der tidligere er anført, selvfølgelig ikke villet benytte. 2) Berl. Tid. 1853 Nr. 228, 229, 230, 231, 232. Da Redaktøren af Folkets Nisse S. Chr. Sørensen (død d. 3. Decbr. 1880, mecld. af Hr. Cand. juris L. Fog, jvfr. Dødslisten i Dagens Nyheder 7. Decbr. 1880 Nr. 332) var Formand for Festkomiteen, blev Overdirektoratet for de kgl.

Haver angreben i Flyveposten, fordi det var blevet denne tilladt at benytte Rosenborg Have til Festen, medens man tidligere under Paaberaabelse af, at det ikke kunde gaa an at spærre Haven for Publikum i Aftentimerne, havde nægtet den agtede Syngelærer Hillebrandt, der med sine Sangforeninger i Sommerens Løb havde givet Koncerter på Frederiksberg til Fordel for de Kolerabetrængte, at opføre Koncert i Rosenborg Have i det nævnte Øjemed. Flyveposten 1853 Nr. 229—232. 3) Itedd. af Hr. Dr. phil. V. Bergsøe.

[Original side 517]

183 Brodrene Jean Heinrich og Carl Marvig) og akrobatiske Kunster (chinesisk Leg på Flasker af C. Marvig) ; på samme Theater blev der opført en Pantomime (»Harlequin mekanisk Statue eller Kassander indbildt syg,« med Jfr. PetoJetti som Kolumbine og Herrerne Deulin, Busholm, Luin og Molino henholdsvis som Kassander, Pjerrot, Harlequin og Billedhuggeren), og på et andet Theater blev der opført et Skuespil i een Akt (»Landstedet ved Kongevejen eller en Time for sent«) og udført magiske Produktioner af A. Bohle; denne foretog ogsaa en Ascension over Springvandet. Adgangsprisen til Festen var 1 Mk. for Yoxne og 8 Sk. for Børn. Efter Slotsforvalter Stouenbergs Afgang blev det bestemt, at Forvalterposten skulde ophæves, og at Forretningerne skulde overdrages Kommandanten, dog med Undtagelse af Samlingens Forevisning.1) Under 11.

Marts 1858 blev der fra 1. April samme År at regne oprettet en særskilt Bestyrelse for den kronologiske Samling, bestaaende af Ministeren for Monarkiets fælles indre Anliggender og den tidligere Chef Overhofmarskallen.-) Da Ministeriet for Monarkiets fælles indre Anliggender blev ophævet fra 1. August samme År at regne, og dets Førretninger henlagdes under Finantsministeriet, *) indtraadte i Henhold til kongelig Resolution af 29. Juli Finantsministeren istedetfor i Bestyrelsen.4) *) Medd. af Hr. Etatsraad Schwartzkopf. 2) Departementstidende 1858 S. 609. 3) A. St. S. 697. 4) A. St. S. 721, Ussing-s Reskriptsamling 1858 S. 224.

[Original side 518]

184 Efter Overhofmarskal Levetzaus Død den 7. November 1859 blev Overskjænk Grev Christian Conrad Sophus Danneskjold-Samsoe under 29. Januar 1860 beskikket til Medlem af Bestyrelsen.1) Yed kongelig Resolution af 28. December 1858 blev det bifaldet, at Samlingen fremtidig skulde benævnes de danske Kongers kronologiske Samling på Rosenborg Slot.2) Efter at Samlingen var bleven underlagt den nye Bestyrelse, blev under 15. Maj 1858 Inspektør for de antikvariske Mindesmærkers Bevaring, Professor Jens Jacob Asmussen Worsaae, Ridder af Danebrog og Danebrogsmand, (født den 14. Marts 1821) allernaadigst udnævnt til Inspektør ved Samlingen, hvorhos Bestyrelsen under samme Dato blev bemyndiget til at ansætte Kopist ved Mønt- og Meclaillekabinettet, Kammerassessor Ludvig August Læssøe som Assistent ved Samlingen.*'3) Læssøe,4) der var en Søn af Havnekontrollør i København Niels Frederik Læssøe og Margrethe Juliane Signe Læssøe5) (Datter af Artillerikapitajn og Lærer ved Landkadetakademiet Verner Hans Frederik Abrahamson), var født i København den 22.

Oktober 1808; han var Broder til vor berømte ved Isted faldne Oberst Læssøe. Den 21. September 1826 blev han ansat som Volontær i clet danske Sekretariat under General-Toldkammer- og Kommerce-Kollegiet, hvor han forblev dels som Kammerskriver, dels som Kopist v) Departementstidende 1860 S. 136. 2) A. St. 1859 S. 134, Ussings lleskriptsamHng 1858 S. 414. 3) Departementstidende 1858 S. 609. 4) Oplysningerne om Læssøe hidrøre tildels fra hans til Ordenskapitulet indsendte Autobiografi. '■') Nikolaj Bøgh, Signe Læssøe født Abrahamson. Kjøbh. 1877.

[Original side 519]

185 indtil den 6. April 1841, da han, efter med kongelig Understøttelse at have opholdt sig fra November 1839 til Maj 1840 i London og Paris for at lære Afstøbning af Mønter, blev ansat som Kopist ved det kongelige Mont- og Medaillekabinet, hvilken Stilling han beklædte til sin Død;1) fra den 19. Juli 1843 havde han derhos assisteret Fuldmægtig Stouenberg ved Forevisningen af Rosenborg. Den 21. Oktober 1847 blev han udnævnt til Kammerassessor. Den 30. December 1843 giftede han sig med Augusta Trutzschler-Hanck, født den 25. Januar 1811, død på hans Fødselsdag 1848. dette Ægteskab havde han tre Børn : Knud TrutzschlerHanck Læssøe, født den 6. November 1844, Bankassistent i Slagelse, Signe Antoinette Henriette Læssøe, født den 17.

April 1846, gift den 6. Marts 1874 med Godsforvalter på Lystrup og Jomfruensegede, Exam. juris Valdemar Georg Gustav Høeg-), født den 22. September 1831 (6 Børn), og Helga Læssøe, død den 24. September 1848, 9 Uger gammel3) Den 30. Maj 1850 blev Læssøe gift med sin afdøde Husfrues Søster Louise Charlotte Camilla Trutzschler-Hanck, født den 17. Januar 1814. Af Børnene af dette Ægteskab, Augusta Charlotte Dorothea Læssøe, født den 30. December 1851, Blomstermalerinde, Thora Læssøe, født den 31. August 1853, 1) Om Læssøe som Numismatiker jvfr. Rhodes Saml. til Loll. Falsters Hist., 2. Udg. I. S. 40. (medd. af Hr. Arkivassisteut Bricka). — Læssøe foretog senere en Hejse til Berg-en for at ordne og beskrive afdøde Konsul Mohrs efterladte Møntsamling; i 1862 besøgte han Industriudstillingen i London, og i 1865 var han med sin Familie i Norge.

~) Angaaende Sporgsmaalet om, hvorvidt Høeg er af gammel dansk Adel, jvfr. Personalhist. Tidsskr. 3. B. S. 275—278. 3) Selmers Nekrologiske Samlinger I. S. 261.

[Original side 520]

186 gift den 16. Marts 1880 med Erik Christian Nissen Barfoed, Sognepræst til Hørsholm, født den 6. December 1847 (2 Børn), og Gnnild Læssøe, født den 4. Marts 1855, døde den yngste den 19. September 1861. — Den 1. August 1858 indflyttede Læssøe i Forvalterboligen ved Rosenborg, og da Kommandanten, Oberstlieutenant Wiirtzen døde den 28. Oktober samme År '), blev han den 16.

November næstefter konstitueret som Slotsforvalter. Efter Wiirtzens Død indflyttede Samlingens Inspektør, Professor Worsaae i Kommandantboligen. Ligesom der allerede tidligere etter Ildebrandene 1689 og 1794 på Amalienborg og Christiansborg var blevet flyttet endel af de frelste Gjenstande til Rosenborg, således bevirkede ogsaa Frederiksborg Slots Brand Natten mellem den 16.

og 17. December 1859, at der i den kronologiske Samling blev indlemmet endel Portræter, Møbler o. desl., som dels vare reddede fra Branden, dels hidtil havde været opbevarede andetsteds. Under 20. December reskriberede Kongen Finantsministeren herom således:2) Da Vi med Yort kjære og troe Folk dybt beklage *) Fædrelandet 29. Oktober 1858 Nr. 252, 15. Februar 1859 Nr. 38, Berl. Tid. 29. Oktober 1858 Nr. 252. — Wiirtzen blev- begraven fra Garnisonskirke den 4. November. Før ogefter Talen, der holdtes af hans Broder Pastor Wiirtzen i Hårlev, og af hvilken hans Enke ejer en Afskrift, blev der afsunget Sange (af O. I. og C. 0.), der vise, at den Afdode var Frimurer. Et meget talrigt Følge af Militære og Civile ledsagede Kisten til Garnisons Kirkegård, hvor Pastor Bruun talte ved Graven.

En Bataillon Infanteri gjorde den brugelige militære Honnør ved Højtideligheden. Berl. Tid. 2. og 3. Novbr. 1858 Nr. 255 og 256 Till., 4. Novbr. 1858 Nr. 257. 2) Departementstidende 1859 S. 873—874.

[Original side 521]

187 Tabet af Frederiksborg Slot og af herlige Minder om Christian den Fjerde og fremfarne Konger og berømte Mænd, ansee Yi det for Yor Kongelige Pligt mod Vort Folk og dets Historie, ligesom det er Os en Trøst i Vor Sorg, at vaage over, at de ikke faa tilbageblevne Minder om Christian den Fjerde og hans Slægt, saavidt muligt, blive bevarede for kommende Tider på en værdig og betryggende Maade. Thi er det Vor Allerhøieste Yillie, at de vigtigste, deels fra Branden på Frederiksborg reddede, deels på andre af Vore Slotte og i Vore Samlinger opbevarede Portraiter og Meubler m. M., der erindre om Christian den Fjerde og Vort Kongelige Huns, nu blive at opbevare i de danske Kongers chronologiske Samling på Rosenborg, og har Du i den Anledning at paalægge Inspecteuren for denne Vor Samling, Professor Worsaae, at foretage de i så Henseende fornødne Undersøgelser og at fremkomme med de til Opnaaelsen af Vort Øiemed sigtende allerunderdanigste Forslag.

Ligesom Yi allerede tidligere under 17. Februar dette År have reskriberet Vor Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet at drage Omsorg for, at Møntcabinettet, der hidtil har afbenyttet flere Værelser på Rosenborg, det snareste skee kan, bortflyttes, baade for at erhverve den høist fornødne Plads til Vor chronologiske Samlings Forøgelse og tillige for aldeles at forhindre Brugen af Ild og Lys på Slottet, således ville Vi, at Du, for Slottets yderligere Sikkerheds Skyld, i Forening med Vor Krigsminister træffer Foranstaltninger, at det kan komme til at ligge så frit som muligt, navnlig ud ad mod Gardens Caserne, hvor flere mindre Bygninger og Plankeværker, tildeels af Træ, i Tilfælde af Hdsvaade kunne afstedkomme Fare for Slottet.

Og ville Vi derhos, at Du, efter foregaaende Correspondance med Vor Krigsminister, fremkommer med nærmere allerunderdanigst Forestilling om, hvorledes den nuværende Exerceerplads , som oprindelig udgjorde Hovedpartiet af

[Original side 522]

188 Rosenborg Have, atter til Rosenborgs og Vor Hovedstads Forskjonnelse kunde blive inddraget i samme. Befalende Dig Gud! Givet på Christiansborg den 20de December 1859. Frederik R. Under det nordiske Studentermøde 1862 blev Hovedfesten afholdt Fredagen den 13. Juni i Rosenborg Have. De hyppige og stærke Regnbyger i Løbet af Dagen spaaede intet Godt for Festen, og endnu Kl. 7 om Aftenen regnede det. Til Troels herfor holdt der i Gothersgade en lang Vognrække ligefra

Borgergade og op til Hovedindgangen på Hjørnet af Gothersgade og Kronprindsessegade. Snart fyldtes Havens Gange med festligklædte Damer, omtrent 800 i Tallet, gamle og unge Studenter med deres Værter og endel særskilt Indbudne, ialt omtrent 2600 Personer.

Det varede heldigvis ikke ret længe, før Paraplyerne kunde slaaes ned igjen. Arrangementet i Haven var smukt og smagfuldt. Omkring Stammen af et mægtigt Kastanietræ og omhvælvet af dettes Krone var der i Nærheden af Springvandet indrettet en Talerstol; på den ene Side stod Frederik den Syvendes og på den anden Carl den Femtendes Brystbilleder på en Baggrund med de nordiske Vaabenskjolde og Flag, og på Fodstykkerne læstes Kongernes Valgsprog: Folkets Kjærlighed min Styrke og Med lag shall land byggas. Ligeoverfor Talerstolen var der oprejst en Estrade for Orkestret. Omkring Springvandet var der på Fodstykker opstillet 1 2 Brystbilleder af beromte Mænd fra Danmark, Norge og Sverig. nemlig af Oehlenschlager, Tegner, Dahl, Holberg, Sergei, Thorvaldsen, Evald, Bellman, Ørsted, Wergeland, Hansteen, Linné.

På andre Steder var Haven pyntet

[Original side 523]

CD 00 '— i •rH f-q g < 1-3 m CO »-j < ri > uq o» f-H > EH Eh hn CO lU s ^ o i-i <D 02 S3 K •-3 •i— i Ci3 a> CO c3 !zi i rt CD i— i cd CL, CO fl c3

[Original side 525]

189 med Flag, Vimpler osv. Ved den vestlige Ende af Kavalergangen var der anbragt et af Constantin Hansen og Dalsgård udført Transparentmaleri, fremstillende Iduns Gjenkomst til Valhal og Tjasses Død i Luerne, med følgende Indskrift af Grundtvig: Folke-Frihed har, i Lys og Skygge, Altid hos os Iduns Kår og Lykke. Damegangen var der i hele dens Længde anrettet et udsøgt Maaltid på to Rækker Borde, til hvilket en Fanfare af Orkestret hidkaldte de Spadserende, og hvor Champagnen flød i Strømme. Da Mørkningen indtraadte, blev Haven oplyst af orientalske Lamper, men Belysningen var ikke synderlig rigelig. Omtrent Kl. 9 gav Musiken Tegn til at samles om Talerstolen, men Forholdene her vare noget uheldige, idet kim de Færreste kunde høre Talerne, hvorfor den største Del af Festens Deltagere søgte Adspredelse på anden Maade, vecl Bordet, ved Sang og ved Dands, så at højrøstet Munterhed og Hurraraab ideligt blandede sig forstyrrende ind i Talerne, og da man ikke ved Orkestertribunen kunde hore, om der taltes fra Talerstolen, faldt Musiken gjentagne Gange ind midt i en Tale, hvad enten dette nu skete, fordi man troede Tiden kommen til at spille op, eller fordi Orkestret opfordredes dertil af cle dandselystne Deltagere.

Dirigenten C. Ploug gav først Ordet til Cand. theol. A. Ingerslev, som bød Gjæsterne Velkommen, talte om den Glæde, hvormed de vare imødesete, og henpegede på den Jubel, hvormed de vare blevne modtagne. Skjondt der havde været mange Regnbyger i de Dage, havde de danske Studenter dog aldrig havt en skjønnere

[Original side 526]

190 Skjærsommer, og Danmarks Kvinder mente det Samme, de troede, at overalt, hvor Nordens Ungdom samledes, dér var der Sommer (ved disse Ord hørtes igjennem Forsamlingen et Ja fra Damernes Læber). Over Festens Glæde maatte man imidlertid dog ikke glemme Festens Alvor; ved nordiske Mænds Moder var det altid Skik at udvexle alvorlige Tanker ; dog vare Studentermøderne forskellige fra andre skandinaviske Sammenkomster, idet her nemlig ikke fandtes nogen gammel Student ; de Gamle foryngedes, og de Unge, som første Gang vare med, fik først derved ret Syn på Sagen. Studentermøderne vare et Vidne om Folkeaandens Sejr over Fordomme og Indbildninger, Studenterne samlede sig i Kongens Have, der var prydet med Brystbilleder af Danske, Svenske og Norske, som Nordens Mænd.

Leve de svenske og norske Gjæster! Derpaa besteg Biskop Grundtvig, hilst af livlige Bifaldsraab, Talerstolen. Han glædede sig over endnu engang at kunne hilse Højnordens Ungdom, over dette Møde med Hyperboræer, det 'er Højnordboer. Han stod tilbage som den Sidste af den gamle Skjaldekreds, der havde gjenvakt Valhals Guder og lært hele Europa, at der her i Norden levede et Asamaal, et Bjarkemaal, fælles og egent for hele Norden, hvori Kæmpeaanden havde et bedre Eftermæle end Kunestenenes, så selv de store Folk i Syd og Vest skulde have ondt ved at følge med i det Stykke. Det var dette Aandesyn, som endnu fandt Kum i hans Skjaldemund, men ret længe kunde det ikke rummes der. I sin Ungdom havde han givet det Løfte, at han skulde holde på dette Aandeliv og dette Aandekrav, og med dette Maal for Øje havde han, den nordiske Bogorm, opflammet af Oehlenschlager,

[Original side 527]

191 virket, og han opfordrede Nordens Ungdom til at virke for det Samme og bringe det boj nordiske Eftermæle tilbage på Folketungen, ikke som Skjalde, thi det kunde kun den, der var født til Skjald, men som Fremtidens Tunger; thi det var Ungdommen. For Nordens Aands Gjenfodelse ! Talen modtoges med umaadelig Jubel og efterfulgtes af et Leve for gamle Grundtvig. Efter Afsyngning af en Sang af P. Faber »Til Nordens Konger« udbragte Konferentsraad Madvig et Leve for disse, vis på, at det vilde blive forenet, som burde forenes, Troskab mod Konge og Stat med Troskab mod Norden. Efter at en Sang af C. Hauch »For Upsala« var årsungen, talte Inspektør C. Brix for Upsala Universitet. Derpaa fulgte en Sang af Grundtvig »For Christiania« og en Tale af Professor Schiern for Christiania Universitet, en Sang af H.

P. Holst »For Lund« og en af stærkt Bifald ledsaget Tale af Lektor Goos for Lunds Universitet. Upsalensernes Tak frembåres, efter at en Sang af C. K. Nyblom »Helsning till Danmark af Upsala Studenter« var afsungen, af Docent O dhn er, Nordmændenes, efter en Sang, en Omarbejdelse af »Danmark, dejligst Yang og Vænge«, af Professor Welhaven, der ofte blev afbrudt af stormende Bifald og efter Talen hilst med et jublende Leve, og Lundensernes, efter en Sang »Till Kopenhamns studenter från broderne i Lund«, af Professor Ljunggren. Der blev nu afsunget en Sang af Hostrup »For Norden«, hvorefter C. Ploug, hørt med spændt Opmærksomhed og hilst med livligt Bifald, talte for Norden. Da han bad de Tilstedeværende om at give det Løfte,

[Original side 528]

192 uforsagte at bevare Troen på den nordiske Enhedstanke, lød et kraftigt Ja som Svar på hans Opfordring, og Talerens Slutningsord »Fremad for Norden« efterfulgtes af langvarige Hurraraab. Den sidste Skaal, for Kvinden og Modersmaalet, udbragtes, efter at en Sang af Ploug »For Nordens Kvinde« var afsungen1), af Professor M. Hammerich, hvorefter Dirigenten gav Ordet til »Musiken og Benene«. Dandsen var imidlertid allerede længe iforvejen begyndt og fortsattes nu med Liv og Lyst til henimod Kl. 1, da en heftig Kegnbyge afbrød Festen og nødte Deltagerne til at begive sig hjem2). 1) Foruden de allerede nævnte Sang-e blev der omdelt en Sangaf C. J. Snoilsky »Till den Danska Qvinnan af Upsala Studenter« og en Sangaf o.

»Den 13. Juni 1862«. — Løbet af Aftenen indløb der Telegrammer fra Studenter i Lund og fra Skandinaver i Kom og Wien. 2) Studentmotet i Lund ocli Kopenhamn 1862, Upsala 1863, Berl. Tid. 1862 Nr. 136 og Till., 111. Tid. Nr. 144, bindeblade om det femte nordiske Studentermøde i Lund og København Juni 1862, Sange ved det nordiske Studentermøde i Juni 1862, I. F. Schrøder, Ny Yise om de svenske og norske Studenter i Kjobli. (medd. af Hr. Justitsraad F. S. Bang). — Under Studentermødet var den kronologiske Samling, ligesom de øvrige Museer, selvfølgelig tilgængelig for Deltagerne.

[Original side 533]

Christian den Niendes Tid. Fra 1863. denne Periode har Rosenborg Have liere Gange været benyttet til Afholdelse af forskellige Fester, navnlig i veldædigt Øjemed. Da der således den 11. og 12. Juli 1866 havde raset en stor Ildebrand i Drammen, ved hvilken 300 Huse, til en Værdi af en Million Species, vare blevne lagte i Aske, og 6000 Mennesker vare blevne husvilde, afholdt de herværende Norske den 26. og 27. August samme År en Basar i Rosenborg Have til Fordel for de Brandlidte. Den første Dag omtrent Kl. 21/2 indfandt Kong Christian den Niende sig, ledsaget af Kronprindsen og Prindsesserne Dagmar og Thyra; Dronning Louise var derimod på Grund af en Øjensvaghed forhindret i at være tilstede.

Kongefamilien modtoges ved en indenfor Indgangen udtil Kronprindsessegade oprejst Æreport af Basarkomiteen, hvis Medlem Cand. juris Luno i en kort Tale bød de kongelige Herskaber Velkommen og udtalte en Tak, fordi de beærede Basaren med deres Nærværelse. Han sluttede med at udbringe et Leve for Kongen, der tak13

[Original side 534]

194 kede herfor, hvorpaa de kjobenhavnske Sangforeninger under Anførsel af Kapelmusikus A. W. Lanzky afsang en af H. P. Holst forfattet Sang. Kandidat Lun o udbragte nu atter et af kraftige Hurraraab besvaret Leve for Kongen, hvorpaa der af Sangforeningerne udbragtes et ligeledes af ni Gange gjentagne Hurraraab ledsaget Leve for Dronningen. Efter at Kongen havde takket, begav Kongefamilien sig videre for at tage Arrangementet ved Basaren nærmere i Øjesyn. Yed Ankomsten til Springvandet modtoges de af det Lumbyeske Orkester med Kong Christian den Niendes Honnørmarche. Ved Bortkjørselen fra Basaren hilsedes Kongefamilien ligesom ved Ankomsten med Hurraraab. For Publikum aabnedes Basaren Kl. 4 med en af Kandidat Luno forfattet versificeret Prolog, som fremsagdes fra et i den østre Ende af Damegangen anbragt lille Theater.

Arrangementet i Haven, til hvilken Adgangen betaltes med 24 Sk. for Voxne og 12 Sk. for Børn, var i det Hele taget smagfuldt. På en Plæne ligeoverfor Æreporten ved Indgangen var der oprejst en Trofæ med Høstemblemer, der på en heldig Maade skjulte nogle stygge Stilladser, hvormed Rosenborg Slot just var blevet beklædt i Anledning af en forestaaende Istandsættelse1). I Damegangen var der i den vestre Ende oprejst en meget stor og smuk Blomstertrappe, besat med en overordentlig stor Mængde blomstrende Potteplanter, og, som ovenfor bemærket, var der i den l) Om de til denne Istandsættelse af Slottet bevilgede betydelige Beløb jvfr. Rigsraadstidende 1866 Till. A. Sp. 143, Rigsdagstid. 1866—1867 Till.

A. Sp. 355, Till. B. Sp. 334, 1867—1868 Till. A. Sp. 319, 1868—1869 Till. A. Sp. 335, 1869—1870 Till. A. Sp. 447. Reparationen blev fuldført i Året 1869, jvfr. senere.

[Original side 535]

195 modsatte Ende af samme Gang anbragt et lille Theater til Brug for de medvirkende Kunstnere : Kammersanger Chr. Hansen, Operasangerne Steenberg, Døcker og Christophersen, assisterede af Pianisten Lembcke, Skuespiller A. Nielsen, den norske Dandserinde Frøken Hilda Nielsen samt den norske Kvartet »Luren« og et Orkester. Over Springvandet var der ved Hjælp af Guirlander af Grønt og Blomster anbragt en smagfuld saakaldet Blomsterkurv. Hele Damegangen var smykket med en Mængde udenlandske Mag, og i denne Gang fandtes der endel Beværtningstelte og deslige. De egentlige Butiker, Tombola og sligt fandtes derimod i Kavalergangen, i hvis ene Ende der var oprejst en meget smuk Flagtrofæ med Kongerne Frederik den Syvendes, Christian den Niendes og Carl den Femtendes Brystbilleder omgivne af Flag og Vaabenskjolde.

Herkulespavillonen var smykket med en Mængde Blomster og Grønt samt med Kongefamiliernes NavnechifYre. Ved Springvandet var der oprejst en stor Tribune for det Lumbyeske Orkester og de kjøbenhavnske Sangforeninger, der talte omtrent 320 Sangere. Imellem Træerne saaes forskellige Arrangementer af Buster og Statuetter og et Telt med Indskrift: »Her forevises den forfærdelige Ildebrand i Drammen«. Den ovenfor omtalte Æreport var på den ene Side forsynet med Indskriften »Velkommen« og på den anden med »Tak«. Om Aftenen blev Haven oplyst med Gas. Ved Arrangementet var Komiteen bleven assisteret af Direktør M. V. Brun1). J) Berl. Tid. 1866 Nr. 209 og Till., 210 Till., Dagbladet 1866 Nr, 161, 162, 198, 199, Programmerne for begge Festdagene.

De sidstnævnte tilligemed følgende Sange ere meddelte mig dels af

[Original side 536]

196 På Kong Christian den Niendes og Dronning Louises Sølvbryllupsdag den 26. Maj 1867 blev der om Eftermiddagen afholdt en Bornefest i Rosenborg Have, i hvilken 5076 Børn af Byens offentlige Skoler deltoge. Lunden omkring Springvandet var der ned imod Bassinet anbragt 20 lange Borde, forsynede med en Overflødighed af Smørrebrød, Kager, 01 osv. Om disse Borde samledes den glade Ungdom, efter at først ethvert af de mange Børn havde faaet mindst een Gevinst (enten Legetøj, Sukkergodt eller Klædningsstykker) i to ivrigt belejrede Tombolaer, den ene for Drenge, den anden for Piger. Inspektør I. E. Larsen, som væsentlig havde Del i det smukke Arrangement, og senere Pastor Helms talte til Børnene om Højtidsdagen, men kunde kun høres af de Nærmeste, da det unge Auditorium var altfor lystigt til at lytte til Taler.

Ved Bordet blev der afsunget en i Dagens Anledning forfattet Sang. Der manglede iovrigt ikke Adspredelser for Børnene; foruden et Mester Jakels Theater med Overskriften: »Bare til Grin« fandtes der to Klattremaster med Prisbelønninger, der fremkaldte en lang Række frugtesløse Hr. Justitsraad F. S. Bang, dels af Pir. Dr. phil. V. Bergsøe: Yed Deres Majestæters Ankomst i Rosenborg- Have, den 26. August 1866, af H. P. Holst, Prolog ved Nordmændenes Basar i Kongens Have den 26. August 1866, af Yilh. Luno, Ved Basaren i Kongens Have, den 26. August 1866, af V. Herdahl, Hilsen- til Nordmændene i Anledning af Basaren i Kongens Have den 26. August 1866, af V. Herdahl, Program ved Bazaren i Rosenborghave, til Indtægt for de Brandlidte i Drammen (et Aftryk betegnet \V.

Rantzau, et andet W. R.), Ny Bazar-Vise til Oplysning for Folk, som besøge Bazaren i Rosenborg Have, af C, Branden i Drammen den 11. og 12. Juli 1866, et poetisk Billede af C. Hauch, samt Texten til Sangene (af C. Ploug, Oehlenschlager og Chr. Richardt), hvilke udfortes begge Dagene.

[Original side 537]

197 Forsøg og vare til uendelig Moro for det unge Publikum, som uafbrudt ledsagede disse Præstationer med Sang; dernæst fandt der et Sækkevæddeløb Sted, som dog havde Vanskeliglied ved at faa tilstrækkelig Plads, og endelig var der ved liver Ende af den. med Flag smykkede Damegang en Dandseplads, hvor Børnene tumlede sig i en lystig Svingom. Den hele Fest gik for sig uden ringeste Uheld; thi at en og anden af de smaa Deltagere i Trængselen blev skilt fra en større Broder eller Søster og fældede et Par Tårer derover, var naturligvis uundgaaeligt, men Børnene fandt et så hjerteligt og utrætteligt Tilsyn fra de mange tilstedeværende Yoxnes Side, at en og anden lille Sorg hurtig blev glemt i den almindelige Glæde.

At Festen kom til at omfatte et større Antal Børn end oprindelig paatænkt, skyldtes den Kunclhaandethed, hvormed Gaver strømmede ind fra alle Sider. Endnu under selve Festen indtraf der således som Gave 4000 Boller, som bleve kastede i Grams til Børnene. Fremfor Alt var det dog Kongehusets Bidrag, der satte Komiteen istand til at give Festen et større Omfang, idet Kongen og

Dronningen skjænkede 300 Rdlr., Storfyrstinde Maria Feodorowna 200 Rdlr., Kronprindsen 100 Rdlr. og Prindsesse Caroline 50 Rdlr. til dette Øjemed. Fra Komiteen blev der sendt Prindsessen af Wales følgende Telegram : »Over 5000 Børn, som i Anledning af Dagens Højtidelighed ere samlede til en Børnefest i Rosenborg Have, sende med barnlig Hengivenhed og Kjærlighed de varmeste Ønsker for Deres kongelige Højheds snarlige Helbredelse.

Gud velsigne og bevare Deres høje GemaJ, Dem selv og Deres Børn.« Herpaa svarede Prindsessen af Wales ved følgende til Kongen stilede Telegram:

[Original side 538]

198 »Vil Du i mit Navn takke Komiteen for Børnefesten i Rosenborg Have for dens venlige Tanke og Erindring om mig. dette Øjeblik modtog jeg dens Telegram, som har rørt mig meget. Jeg kan desværre ej takke den selv. da jeg ej veed til hvem. Alexandra.« Kongen lod dette Telegram bringe til Komiteens Kundskab og lod derhos tilkjendegive samme, hvormeget ogsaa han og Dronningen havde sat Pris på den Opmærksomhed, der var vist Prindsessen, hvem Sygdom hindrede fra at overvære Festen1). Til Fordel for trængende Slesvigere, som havde maattet flygte fra deres Hjemstavn, fordi de ikke vilde aflægge Ed til Kongen af Preussen, foranstaltede Direktør M. Y. Brun i Året 1867 fra Søndagen den 16. til Fredagen den 21.

Juni, begge Dage indbefattede, en Fest i Rosenborg Have'2). Ligefor Indgangen fra Kronprindsessegade var der rejst en smukt dekoreret Æreport, som bar følgende Indskrift (af Brun) : Saalænge Broderaand og Brodersind ej slukkes, Yil aldrig Broclerhaand og Broderhjerte lukkes. På den forreste Plæne var Frederik den Syvendes laurbærkronede Buste opstillet på Toppen af en prægtig Blomsterterrasse midt imellem Frihedens og Danmarks Statuer. Under Kongens Billede læstes følgende Linier (af Brun) : Aldrig forgjette vi Frihedens Vinding,]) Bcrl. Tiel. 1867 Nr. 121 og Tillæg- samt Festprogrammet med Sangen (i Univ. Bibi.). 8) Berl. Tiel. 18G7 Nr. 13G Till. og følgende Numere, 111. Tid. Nr. 404.

[Original side 541]

199 Trofaste flette vi Krancis om Din Tinding, Eidse i Eunesten Navnet, det kjære, Medens i Hjerterne Mindet vi bære. Frihedens Statue bar følgende Indskrift (af E. Povelsen) : Freder Fornuften Frihedens Frugter, Fremspirer Folkenes Frelsende Fred. Under Danmarks Statue læstes følgende Vers af samme Forfatter: Dejlige Danmark! Dristig Du drømme! Dorskhedens Dæmon Dræber Du derved! Kavaler- og Damegangen var der anbragt 28 ni Alen høje Buer, rigt dekorerede med Grønt, Flag, Skjolde og Figurer. Foran Herkulespavillonen var på en mørkegrøn Baggrund, besaaet med Guldkroner og omgiven af røde Draperier og med en rig Dekoration af Guirlander, Flag og levende Blomster, anbragt Buster af hele den kongelige Familie; over Midten af Pavillonen var det danske Vaaben anbragt i en Yifte af Danebrogsflag ; under Kongeparrets Buster læstes følgende Yers af Brun til Kongen: Yær for Dit Folk, hvad Du er i Dit Hjem! Som Dine Børn her sig slutte om Thronen, Slutte vi Kredsen om Dig og dem, Række erkjendtlig Dig Egeløvskronen.

[Original side 542]

200 den modsatte Ende af Kavalergangen stod Modellen til Bissens kolossale Løve, der i 1862 var bleven oprejst som Monument på Krigergraven på Flensborg Kirkegård, men som under Krigen 1864 var bleven fjernet af Tydskerne. Fodstykket, der på en heldig Maade efterlignede Granit, var fortil prydet med Slesvigs Yaaben, de to Lover, i et Skjold samt Navnene H. A. Kryger, Bevtoft, og N. Ahlmann, Sønderborg, og følgende Indskrift af Plong: Tvivl har spurgt, om de var Danske, Dengang deres Land var blevet Halvt af Fjendevold udrevet. Da det tabtes helt og ganske, Yiste de, i Nød og Smerte, At i dem slaaer Danmarks Hjerte. På Siderne saaes på mindre Vaabenskjolde alle de Navne

på slesvigske Patrioter, som ere indhuggede i den gjenrejste Støtte på Skamlingsbanken : C.

Jespersen, Angel, død 1847, C. Paulsen, Flensborg, død 1854, C. Wimpfen, Angel, død 1839, Hans Nissen, Hammelev, død 1857, Tli. Hoier-Jensen, Bov, dod 1820, Hans I. Staal, Tårning, død 1862, P. Hjort Lorentzen, Haderslev, død 1845, P. Chr. Koch, Haderslev, Manicus, Flensborg, Nis Lorentzen, Lilholt, død 1860, Laurids Skau, Sommersted, død 1864, Fr. Fischer, Aabenraa; på Bagsiden: G.H.Overbeck, Flensborg, død 1779, E.Pontoppidan, Als, død 1753, A. Gr. Fabricius, Humtrup, død 1780, V. Abrahamson, Slesvig, dod 1790. Løven var omgiven af Grantræer og Flagstænger, som bare slesvigske Byers Vaaben, samt af to allegoriske Figurer, fremstillende Troen og Haabet. Midt i Kavalergangen var der rejst et stort Telt for Tombolaen, og Plænen

[Original side 545]

201 ligeoverfor dette var dekoreret med en Gruppe nydelige Løvhytter af Blomsterfletning. I den ene Ende af Damegangen var der opført en Orkesterestrade, hvor der udførtes Hornmusik under Balduin Dahls Anførsel, i den anden Ende var der et lille Theater. Springvandet var overhvælvet med Guirlander, som bare en Gibsfigur, Psyche ; her opfortes Koncert af et stort Orkester under Musikdirektør Ramsøes Ledelse1), og i Sidegangene var der rejst Restaurationstelte. Om Aftenen blev Haven og dens Dekorationer glimrende oplyst med Gas, i hvilken Anledning der var indlagt en Ledning, og Festblus bleve afbrændte mellem Træerne; Brun havde ogsaa andraget om, at selve Slottet maatte blive illumineret, hvilket vilde have frembudt et glimrende Skue; men efter de bestaaende Forskrifter kunde det ikke tillades at bringe Lys og Ild ind på Slottet, selv om der blev etableret en Brandvagt.

Som ovenfor bemærket blev der ved Festen udfort Musik af to Orkestre i Haven; endvidere medvirkede de kjobenhavnske Sangforeninger og en Del af Folke- *) Berl. Tid, 5. April 1883 Nr. 78 omtales i en Korrespondance fra St. Petersborg-, at der ved lu validekoncerten den 31. Marts. hvilken overværedes af den kejserlige Familie, blev spillet en af Ramsoe, der nu er kejserlig- Hofmusiker ved den italienske Opera i St. Petersborg-, komponeret Tappenstreg, der gjorde så megen Lykke , at den maatte gjentages tre Gange. Det hedder i bemeldte Korrespondance, at dette Musikstykke, der nu kaldes den danske Tappenstreg, men nok egentlig har været benævnt den slesvigske, er blevet komponeret ved Festen i Kongens Have til Ære for Slesvigerne 1865, og at det er tilegnet Kryger og Ahlmann; da der imidlertid ved Slesvigernes Besøg 1865 ikke blev afholdt nogen Fest for disse i Rosenborg Have, hidrører bemeldte Musikstykke formentlig fra Festen i 1867, hvorpaa ogsaa Dedikationen til Kryger og Ahlmann tyder.

[Original side 546]

202 theatrets og Forlystelsesetablissementet Alhambras Personale ved samme. På Theatret opførtes således af det førstnævnte Theaterpersonale »Yerdens Herkules« og af Alhambras Kunstnere, der med Direktør Hornemans Tilladelse på Pestens fire sidste Dage assisterede uden nogetsomhelst Vederlag, udførtes der Jongiørproduktioner, Pesten i Peking og en Pantomime (»Harlequin Statue«); endvidere improviserede den norske Improvisator Erik Petersen over tre af Publikum opgivne Themaer af historisk Indhold , og Madam Krabatzsky foreviste to dresserede Løver »Sulla« og »Nero« samt to noget uopdragne Løvinder »Sara« og »Klara«. Tombolaen, til hvilken der var skjænket mange tildels meget værdifulde Gaver af Guld og Sølv tilligemed andre Gjenstande, samlede i Reglen en stor Skare foran sig, og Afsætningen af Lodder gik livligt fra Haanden.

Foruden de almindelige Tombolalodder til 1 Mk. Stykket solgtes ogsaa Lodder å 1 Rdlr. til et smukt Sølvdrikkehorn, som den slesvigske Understøttelseskomité havde kjøbt hos Ciselor Dragsted for 1500 Rdlr.; sammesteds solgtes for 4 Mk. den af Sølvvarefabrikant Christesen i Anledning af

Kongeparrets Sølvbryllup den 26. Maj 1867 prægede Medaille, af hvilken han havde skjænket Komiteen 300 Exemplarer. Festen, der ikke altid begunstigedes af godt Yejr, var den første Dag kun besøgt af 5 til 6000 Mennesker, hvorfor Entreen, 2 Mk. for Voxne, 1 Mk. for Børn, de følgende to Dage nedsattes til henholdsvis 24 og 12 Sk. ; men da Besøget på hver af disse to Dage dog ikke oversteg 6 til 7000, blev Adgangsprisen de tre sidste Dage yderligere nedsat til henholdsvis 16 og 8 Sk.; Besøget var på disse Dage henholdsvis c.

7000, 2749

[Original side 547]

203 og 4009. Efter at Sangforeningerne den 21. Juni havde sunget den sidste Sang, blev der udbragt et Leve for dem og deres Dirigent Lanzky, hvorpaa der ogsaa blev udbragt et Leve for Brun. Om Lørdagen afholdtes der fra KJ. 12 til 2 Auktion over de ved Tombolaen tiloversblevne Gjenstande; Haven stod i disse Timer aaben uden Betaling, og der blev musiceret af et Musikkorps. Søndagen den 30. Juni samme År blev der i Rosenborg Have afholdt Koncert af Malmø Borgersangforening og et stort Orkester under Anførsel af Musikdirektør C. C. Møller til Fordel for den af Arbejderforeningen af 1860 samlede Byggefond; Adgangen til denne Koncert betaltes med 1 Mk.1). Til Fordel for Fonden for et Monument over de udenfor Østerport jordede faldne Krigere afholdt endel jydske Sangforeninger med omtrent 450 Deltagere i Forbindelse med 11 kjøbenhavnske Sangforeninger med omtrent 600 Deltagere Søndagen den 2.

og Mandagen den 3. August 1868 en stor Sangfest i Rosenborg Have. Den første Dag samledes alle Sangerne omtrent Kl. 3 72 ved Charlottenborg og droge med deres 22 Faner og et Musikkorps i Spidsen gjennem Gothersgade, langs med Volden, derfra igjennem Slottet ind i Rosenborg Have. Midt i Kavalergangen var der oprejst en meget stor, aaben Tribune, prydet med det danske Vaaben, Foreningernes Faner, utallige Danebrogsflag og Blomsterguirlander. Kl. 5 begyndte Koncerten, hvortil Adgangen betaltes med 16 Sk., og som overværedes af henved 20000 Tilhørere. Sammensangen var efter Omstændighederne J) Berl. Tid. 1867 Nr. 145 Till. o. 11. Sr.

[Original side 548]

204 god, og Programmet, der væsentlig bestod af nationale Kompositioner, meget heldigt sammensat; dog var det maaske noget for langt, hvortil den på sine Steder vel store Sangtext bidrog endel. Fra det rent musikalske Standpunkt kunde man nok have ønsket et i akustisk Henseende bedre Koncertlokale, men under de daværende Temperaturforhold (Sommeren 1868 var den varmeste, som vi have havt i mange År1) vilde man neppe have kunnet faa noget heldigere. Sangerne, der vexelvis lededes af Kapelmusikus Lanzky (for Kjobenhavnernes Vedkommende) og Organist Larsen (for Jydernes Vedkommende), ledsagedes af Balduin Dahls Orkester. Af Programmets Nyheder modtoges især I. P. E. Hartmanns melodiose, stemningsfulde Komposition Danmarks Kæmpehøje, Gades karakteristiske og nationale Sangcyklus Holger Danskes Sange og P.

Heises originale og geniale Volmerslag, med Text af Chr. Richardt, med overordentligt Bifald. Efter Koncertens Slutning omtrent Kl. 71/« droge Sangerne i Procession til Christiansborg Slots Ridehus, hvor cler blev afholdt en Banket, ved hvilken der blev afsungen en af Rosenborgsamlingens Inspektør Carl Andersen forfattet Sang »Kor Danmark«. Koncerten gjentoges den følgende Dag, men Tilstrømningen af Besøgende var ikke så stor som om Søndagen. Kongen, Dronningen, Kronprindsen og de øvrige kongelige Børn overværede første Afdeling og bleve saavel ved deres Komme som ved deres Bortgang hilsede med stor Jubel af Sangerne og Publikum. Tallet af de Syngende syntes at være blevet noget reduceret, men Udførelsen af flere *) Omtalt i en hos Behrends Enke, Gothersgade 81, trykt Yise: Ved Sangerfesten i Kjobenhavn , August 1868,

Velkomsthilsen til de kjære Jyder.

Hedd. af Hr. Dr. phil. V. Bergsøe.

[Original side 551]

205 af Koncertnumerne stod, hvad Sammensangen angik, over den, som blev dem til Del om Søndagen, om man end hist og her kunde spore, at Stemmerne vare blevne lidt medtagne. Koncerten fulgtes af Tilhørerne med samme Interesse som tidligere. Til Slutning udbragte Sangerne et Leve for deres Dirigenter og begave sig derpaa i Procession gjennem Byen til Tivoli, hvor der blev afholdt en Fest til Ære for dem. Efter sit Besøg i Rosenborg Have tilstillede Kongen Komiteen for Sangfesten et Beløb af 200 Bdlr.1). Under den ellevte danske Landmandsforsamling, der blev afholdt i København fra den 6. til den 10. Juli 1869 samtidig med Landhusholdningsselskabets Hundredårsfest , benyttedes Exercerpladsen , Exercerhuset og Rosenborg Have til de forskellige Udstillinger.

Dyrskuet fandt Sted den 7. 8. og 9. Juli fra Kl. 8 Morgen til Kl. 8 Aften. På Exercerpladsen var der til Hestene opført tre Længer, hver 170 Alen lang; af disse var den ene, i hvilken de svenske Heste vare opstillede, dobbelt; det danske og slesvigske Kvæg var udstillet sammesteds i 14 Længer, hver 68 Alen lang; disse Bygninger vare dækkede med Tagpapper på Bræddebeklædning. På Pladsen var der indrettet en aaben Ridebane, 100 Alen i Diameter. Det svenske Kvægstod i Sidegangene i den østlige Ende af Damegangen i to Længer, hver 210 Alen lang; af Hensyn til Træerne I) Fædrelandet. 1868 Nr. 176—179 (Programmet findes i Nr. 176, Texten til Volmerslaget i Nr. 177), Koncertprogram ved Sangfesten i Kjobh.

i Aug. 1868 (medd. af Hr. Dr. phil. Y. Bergsøe). — Rosenborg var tilgængelig for Sangerne den 3. August, jvfr. Progr. — Ifølge Dagbladet 11. April 1883 Nr. 83 paatænkes der i indeværende År afholdt en lignende Sangfest i Rosenborg eller Frederiksberg Have.

[Original side 552]

206 var der i disse Længer, der iøvrigt vare indrettede som de førstnævnte, anbragt Trægulve og Urinbeholdere. Omkring Springvandet eller i Nærheden deraf vare Svinene og Fårene anbragte i større eller mindre Folde, hvis Indhegning bestod af let Tremmeværk; Svinenes havde Trægulv og Tag over, Uldfårenes havde ligeledes Tag, men de øvrige Folde vare uden Dækning. Øst for disse Folde stode Fjerkreaturerne i 12 Bure. Til Dyrenes Vanding var der indlagt Tand på Exercerpladsen og i Haven og anbragt Opstandere på forskellige Steder. Fodermagasiner fandtes på Pladsen og i Haven, og fra et eget Magasin på Pladsen udsolgtes Kraftfoder. Der var ialt udstillet 822 Dyr: 100 Heste, 425 Stkr. Hornkvæg, 221 Får, 58 Svin og 18 Stkr.

Fjerkreaturer. Forinden Præmieuddelingen, der fandt Sted den 8. Juli KL 12 fra en på Exercerpladsen oprejst Tribune, opfordrede Præsidenten Lehnsgreve Holstein-Holsteinborg Forsamlingen til på sædvanlig Maade at istemme et Leve Kongen, hvilket besvaredes med et ni Gange gjentaget levende Hurra. Maskiner og Redskaber vare udstillede i Exercerhuset, på Exercerpladsen og i Haven; Aabningen af denne og de øvrige Udstillinger, undtagen Dyrskuet, fandt Sted den 6. Juli Kl. 12 i Exercerhuset, hvor Præsidenten fra en der oprejst Tribune uddelte Præmierne for Maskiner og Redskaber samt for Produkter; disse sidste vare udstillede i Exercerhuset og i Haven, Smørret i et eget Lokale i Driverihaven. Den til Havebrugsudstillingen benyttede Plads omfattede omtrent 22000 Kvadratfod og strakte sig over den nordvestre Del af Driverihaven med Orangerihuset; foran dette og i umiddelbar Forbindelse hermed var der

[Original side 553]

207 opført en glasdækket Tilbygning* af omtrent 90 Fods Længde, 22 Fods Brede og 12 Fods største Højde og to Telte af tilsammen omtrent 1000 Kvadratfods Fladeindhold. I disse Bygninger anbragtes alle exotiske Planter, en stor Del andre Haveprodukter og alle de Gjenstande, der krævede et beskyttet Sted, medens saadanne Sager, som kunde taale at staa under aaben Himmel, bleve lien stillede eller nedgravne langs Gangene og på forskellige større Pladser og Rabatter i Driverihaven samt i den dertil stødende saakaldte Husallé i Lysthaven. At Forstraad Rothe på Frederiksberg og Slotsgartner Tyge Rothe ved Rosenborg vare Medlemmer af Subkomiteen for Ordningen og Udstillingen af Havesagerne, er en Selvfølge; Gartnermedhjælper i Rosenborg Have Paul Hansen deltog i Opstillingsarbejderne og førte det umiddelbare Tilsyn med Planternes gartneri ske Pleje.

Præmierne uddeltes den 8. Juli efter Uddelingen af Præmierne for Dyrene. Kongen og Kronprindsen besøgte den 7. Juli om Formiddagen Udstillingerne i Haven, Exercerhuset og på Exercerpladsen, hvor de førtes om af de forskellige Dommerkomiteer, og den følgende Dag aflagde Kongen atter et Besøg på Exercerpladsen ; Dronningen var derimod på denne Tid i Udlandet.1). Anledning af Kronprinds Frederiks og Kronprindsesse Lovisas Formæling foranstaltede Staden Kjobenhavn den 11. August 1869 i Rosenborg Have en Fest-), Dessau, Den ellevte danske Landmandsforsamling S. 358 — 423, med et Kort over Udstillingerne i Rosenborg Have og på Exercerpladsen (meddelt af Hr. Etatsraad Eckardt til Ørumgård), 111. Tid.

Nr. 512, Berl. Tid. 1869 Nr. 155, 156, 157. 2) Berl. Tid. 11. og 12. Aug. 1869 Xr. 185, 186. Samtidig af-

[Original side 554]

208 der mere vidnede om den gode Villie, den Smag og Dygtighed, der af de forskellige Ledere var lagt for Dagen, og den varme Deltagelse, som Festen fandt hos hele Befolkningen, end den i sin Helhed kunde kaldes vellykket, hvilket dog nærmest, om ikke aldeles udelukkende, maatte tilskrives det uheldige Vejr, idet hele Arrangementet var beregnet på en mild, smuk Sommeraften, men man i dens Sted fik et koldt og uhyggeligt Efterårsvejr, under hvilket den ene Eegnbyge afløste den anden. Dekorationen af Haven havde fundet Sted under Ledelse af Etatsraad Meldahl1), Hof balletmester Bournonville og Arkitekt Dahlerup og var i det Hele samdeles vellykket. Hovedindgangen fra Kronprindsessegade udmærkede sig ved en pragtfuld Gasbelysning, hvis Glands forhøjedes ved Illuminationen af de Heste Gårde i Kronprindsessegade , blandt hvilke især bemærkedes den svensk-norske Gesandts Bolig ligeoverfor Indgangen med det danske og svensk-norske Yaaben i straalende Transparenter.

Ligefor denne Hovedindgang aabnede sig et Perspektiv af Gasflammer, i hvis Baggrund der på den lille Gitterport foran den grønne Bro var anbragt et mægtigt F og i røde og hvide samt blaa og gule Gaslamper med en Krone over. Over dette hævede sig Slottets mørke Masse, der hele Aftenen vilde have taget sig ypperligt ud, hvis Himlen havde været klar, men nu frembragte en næsten magisk Yirkholdtes der Fest på Nørrefælled med Dands og Fyrværkeri, men Regnen ødelagde næsten Alt, Laade Belysning og Fyrværkeri. *) Etatsraad Meldahl havde ydet sin Medvirkning ved Bustegaleriet, Fyrværkeriarrangementet og Kongeteltet. Berl. Tid. 14. Aug. Nr. 188.

[Original side 555]

209 ning mod den mørke Himmel, så ofte det belystes af Blus i vexlende Farver1). Midtpunktet for Arrangementet, hvor den højtidelige Modtagelse skulde finde Sted, var Partiet om Springvandet. Dette var dækket af en Art Pagode, over hvis Tag der hævede sig en Krone, hvis hvide Snoninger vare omvundne af Blomsterkrandse, og som i sin Helhed var holdt i rode og hvide Farver. På den rigt belyste Forhøjning havde Lumbyes Orkester sit Sæde, og udenom samme var hele Runddelen

beklædt med Brædder, fra hvilke smukke Gaskan delabrer hævede sig. På de tre Sider var dette Parti omgivet af cirkelformede Bænkerækker, og på den fjerde Side var der foran en lukket Baggrund stillet Stole for den kongelige Familie.

De to lange Alleer vare i deres hele Længde oplyste af Gasopstandere, ligesom ogsaa Gasblus, Gassole og deslige vare anbragte i forskellige af Havens Partier, dog desværre ikke overalt, For den østlige Ende af Damegangen hævede sig en storartet Gasdekoration i røde og hvide, blaa og gule Farver, der kronedes af en høj Blomsterkurv, fra hvilken der til begge Sider løb Terrasser ned, forsynede med levende Blomster. For den modsatte Ende af samme Gang var der anbragt et mindre Orkester under en Gruppe af Gassole. Et Stykke herfra saaes for den vestlige Ende af Kavalergangen det danske Yaaben, med stor Kunst sammensat af levende Blomster: Georginer, Asters, Levkøjer, HeliRestaurationen af Slottets Ydre var netop bleven fuldfort og de sidste Stilladser, som endnu ses på Billedet, der fremstiller Exercerpladsen ved Landmandsforsamlingen i Juli, borttagne nogle Dage før Festen.

Berl. Tid. 9. Aug. Nr. 183. 14

[Original side 556]

210 otroper m. fl.1) Tegningen af Vaabnets enkelte Dele: Dyr, Kroner, Kytter etc, var så skarp og fin, at man med Fornøjelse kunde betragte det, selv om man gik lige hen dertil. Fra denne Dekoration strakte sig gjenn em hele Kavalergangen en dobbelt Kække af Buster: Brødrene Ørsted, Schouw og Eckersberg, Heiberg og Weyse, Thorvaldsen og Oehlenschlåger, Yessel og Evald, Holberg og Ryge, Griffenfeldt og Bernstorff, Mels Juel og Tordenskjold, Tyge Brahe og Ole Kørner, Christian VIII og Frederik YI, Christian IY og Frederik VIL Denne dobbelte Række af historiske Navne afsluttedes ved en storartet Dekoration, hvortil Herkulespavillonen var benyttet. Foran dennes to Siclenicher stode Kongens og Dronningens Buster med høje Blomsterterrasser til Fodstykker, og imellem Søjlerne, hvor den store Statue var dækket med et rødt Forhæng, stod på et højt Fodstykke en af Hasselriis udført Gruppe af tre Løver, den midterste siddende med knejsende Hoved, de to andre i hvilende Stillinger.

Foran samme var der anbragt et bredt Bælte af Potteplanter, opstillede i en Halvkreds. Hele denne Dekoration var fra alle Sider rigt og pragtfuldt belyst og gjorde en glimrende Virkning, hvortil den heldige Benyttelse af Pavillonens smukke arkitektoniske Forhold særligt bidrog. Alleen, som strækker sig langs med Blomsterhaven, var indrettet til Spisetelt for den kongelige Familie med Følge samt de 400 indbudne Gjæster; den var overspændt med hvidt Lærred og forsynet med mindre Udbygninger til begge Sider, *) Gartner Fløystrup på Nørrebro havde arrangeret det danske Vaaben af Blomster ogde øvrige Blomsterdekorationer ved Festen. Berl. Tid. 14. Aug. Nr. 188.

[Original side 557]

211 således at Blomsterhaven med Slottet i Bag-grunden Jaa frit ligeoverfor Teltets Midte, hvor de Kongelige skulde sidde tilbords. Teltet var simpelt, men smagfuldt dekoreret og belyst med matte Gaskupler. En særegen Afdeling af Festpladsen dannede Exercerpladsen, som var sat i Forbindelse med Haven ved en bred Gjennembrydning af Plankeværket. I Baggrunden mod Gothersgade rejste sig en af Vilh. Bissen og Prior udført kolossal 20 Alen høj Danmarksstatue i et folderigt Draperi med en Murkrone på Hovedet ogstøttende sig med den hævede højre Haand til en Landse, medens den sænkede venstre Haand holdt et på Jorden hvilende Skjold. Benne Statue oplystes ved viftende Gasflammer fra to høje Trefødder, og ved dens Fod var anbragt et stort Orkester, hvis Musik lød over de to på begge Sider anbragte Dandseplaclser, cler vare omgivne af Gasblus.

løvrigt hvilede Pladsen tildels i Mørke, så at man desto mere lagde Mærke til Fodgardens Kaserne, der dannede en smuk Baggrund for Pladsen ved sin smagfulde og ensartede Illumination, som var tilvejebragt ved Sammenskud af Mandskabet, og som på Midten afbrødes ved en Gassol foran det højere Parti, hvor Chefen har sin Bolig. Ligeoverfor Danmarksstatuen stod på Slotsvolden det blaa med Guldstjerner besaaede Telt, hvorfra den kongelige Familie skulde se Fyrværkeriet, og henimod Pladsens nordøstlige Hjørne var den store Sangertribune anbragt. Desuden fandtes på forskellige Steder af Exercerpladsen større og mindre Beværtningstelte, fra hvilke der udstrømmede et livligt Lys på de Kredse, som uafbrudt flokkedes om dem.

Tillige var Exercerhuset, som stod aabent baade mod Haven og mod Exercerpladsen, be-

[Original side 558]

212 nyttet til Restaurationer og Konditorier, i hvilke der stadig blev større og større Trængsel ; navnlig udviklede der sig i den øverste Ende af Exercerhuset , hvor Frederik den Sjettes Buste staaer, et stort Liv i forskellige større og mindre Grupper, fra hvilke der til Glassenes Klang lod Taler, Sange og hyppige Hurraraab. Allerede fra KL 6 strømmede de Lykkelige, der havde faaet Billetter, ind igjennem de forskellige Indgange og spredte sig omkring i Haven for at tage Dekorationerne i Øjesyn, men flokkede sig selvfølgelig tættest på begge Sider af den Yej, den kongelige Familie skulde følge, samt omkring Springvandspartiet, hvilket Mængden efterhaanden omringede, hundrede Rækker høj, taalmodigt ventende under Paraplyerne på, at Modtagelsesceremonierne skulde finde Sted.

Medlemmerne af Kommunalbestyrelsen med deres Damer forsamlede sig Kl. 7x/2 på Estraden ved Springvandet og toge Plads tilhøjre for de for den kongelige Familie bestemte Stole, medens Pladsen tilvenstre var forbeholdt det kongelige Følge, Konseilspræsidenten Grev Frij s-Frijsenborg og Corps diplomatique. Kl. 8 begav Festudvalget sig, ledsaget af 8 Ordensmarskaller, til Hovedindgangen for at tage imod de Kongelige, som ved deres Ankomst hilsedes af et Musikkorps med >Kong Christian stod ved højen Mast«. Overpræsidenten, Gehejmeraad Bræstrup overrakte Dronningen og Borgerrepræsentationens Formand, Tømmermester Kayser Kronprindsessen en smuk Buket, hver især anbragt i pragtfulde Buketholdere af Sølv, forfærdigede af Sølvvarefabrikant Christesen efter Modeller af Billedhugger Olrik og med Indskrifter af H.

P. Holst. Man begav sig nu, idet Rosenborg Slot oplystes

[Original side 559]

213 med Rødt, med en Afdeling Politi, to Ordensmarskaller, Borgermester, Etatsraad Gammeltoft og Borgerrepræsentant, Professor Brix i Spidsen under Tonerne af »Kong Christian« til Estraden ved Springvandet; på venstre Side af Kongen gik Gehejmeraad Bræstrup, på venstre Side af Kronprindsen Tømmermester Kayser, på højre Side af Dronningen Borgerrepræsentant, Generalkonsul Clausen, på højre Side af Kronprindsessen Borgerrepræsentant, Etatsraad Meldahl, på venstre Side af Toget Borgerrepræsentant, Grosserer Adler og på højre Side Raadmand, Justitsraad Petersen, samt på hver af Siderne endvidere to Marskaller ; Toget sluttedes af to Marskaller og en Afdeling Politi. Et andet Musikkorps spillede »Kung Carl den unga hjelte«, og da Toget var isigte fra Estraden, spillede det derværende Orkester Bryllupsmarchen af »Sommernatsdrømmen«.

Gehejmeraad Bræstrup og Tømmermester Kayser ledsagede de kongelige Gjæster til de for dem bestemte Pladser, der imidlertid ikke havde kunnet holdes aldeles tørre under Regnen, idet man havde forsømt at anbringe et Tag derover; Følget anvistes der Plads af Marskallerne, og Eestudvalget, der havde stillet sig på begge Sider af Indgangen, idet Toget passerede forbi, indtog derpaa sin Plads på venstre Side af Kommunalbestyrelsen, medens Marskallerne opstillede sig

indenfor Indgangen og Politiafdelingen udenfor. Eiterat Gehejmeraad Bræstrup havde udbragt et Leve for Kong Christian den Niende og Dronning Louise, blev der af et Kor af Chevé-Sangere og Sangerinder, med Orkesterakkompagnement under Anførsel af Musikdirektør Lumbye, afsunget en Sang af C.

Ploug til Melodi af I. P. E. Hartmann, hvorefter Tømmermester Kayser

[Original side 560]

214 fremtraadte for på Kommunalbestyrelsens og Kjobenhavns Borgeres Yegne at byde det kongelige Brudepar Velkommen. Hans Tale blev efterfulgt af jublende Hurraraab7 under hvilke Kronprindsen viste sig og udtalte sin Tak for den festlige Modtagelse, Staden København havde beredet ham og hans Hustru. Derefter foretog den kongelige Familie, ligesom tidligere ledsaget af Festudvalget, Ministrene, Corps diplomatique og en stor Del af de andre Indbudne, en Promenade i Haven nedad Damegangen, hvor et Musikkorps spillede : »Der er et yndigt Land«, forbi Herkulespavillonen, hvor »Riberhusmarehen« blev udfort, gjennem hele Kavalergangen, ved Enden af hvilken »Vift stolt på Kodans Bolge« blev spillet, ad den vestre Gangog derfra gjennem den brede ny Indgang ind paaExereerpladsen ad Gasalleen til Danmarks Statue.

Da Toget ankom på Exercerpladsen , blev Statuen oplyst med Rødt, og det på Pladsen anbragte Orkester vedblev at musicere, indtil de kongelige Gjæster havde taget Plads. Chevé-Koret afsang nu. tildels understøttet af det kongelige Theaters Korpersonale, under Anførsel af Kantor Hillebrandt, tvende Sange: af Konferentsraad Hauch, til Melodien Vart land, og af Prof. Fr. PaludanMuller, til Musik af Gade, og umiddelbart derpaa istemte de forenede kjobenhavnske Sangforeninger, under Anførsel af Kapelmusikus Lanzky, en »Hilsen til Kronprindsesse Lovisa« af H. P. Holst til Musik af I. Glæser. Medens Koncerten derefter fortsattes, og idet Slottet oplystes med Blaat og Rødt, begav den kongelige Familie og de Gjæster, der havde sluttet sig til Toget, til Spiseteltet, hvor de øvrige Indbudne allerede havde taget

[Original side 561]

215 Plads, og hvor Kong Christian den Niendes Honnørmarche blev spillet ved Togets Ankomst. Bordet for de Kongelige var dækket i Midten af Teltet med aaben Udsigt til Rosenborg Slot, der under hele Souperen afvexlende belystes i forskellige Farver. En af Opsatserne på Bordet var en i Sukker udfort Gjengivelse af Lystslottet Haga, hvor det nyformælede Par havde sit Ophold i de første Dage efter Formælingen. Et udenfor Teltet placeret Musikkorps udførte afvexlende danske, svenske og norske Melodier. Borgermester, Etatsraad Grammeltoft udbragte Skaalen for Kongen og Dronningen og det kongelige Hus, Borgerrepræsentant, Professor Brix for Kronprindsen og Kronprindsessen og Borgerrepræsentant, Grosserer D.

B. Adler for det svenske Kongehus, for hvilken sidste Skaal Kong Christian den Niende takkede på sin Broder og Yen Kong Carl den Femtendes Vegne. Endelig udbragte Borgerrepræsentant, Generalkonsul Clausen Skaalen for Danmark. Fra Spiseteltet begav den kongelige Familie sig under Musik Øst om Slottet til Terrassen Syd for samme til det ovennævnte blaa Telt for at tage Fyrværkeriet i Øjesyn. Ted Ankomsten modtoges Toget, hvori ogsaa de ovrige Indbudne befandt sig, med: »Der er et Land«, udført af det større Orkester fra Exercerpladsen , der imidlertid havde begivet sig fra Dandsetribunerne. Da Kongefamilien havde taget Sæde, blev hele Pladsen oplyst med Blus, og da disse vare slukkede, antændtes Fyrværkeriet, under hvilket der musiceredes.

Fyrværkeriet, som var foranstaltet af Gaétano Amici, udmærkede sig i Storartethed og Pragt fremfor Alt, hvad det i den Henseende forvænte kjøbenhavnske Publikum

[Original side 562]

216 i denne Retning havde set. Den store Danmarksstatue dannede Midtpunktet for hvert af Fyrværkeriets Numere, hvad enten disse bestode af en Række af 8—10 forskj elligt farvede Ildhjul eller af umaadelige Kaskader af Blus, afbrudte ved Bomber, Raketgirandoler, Sværmere eller Komethaler, der uafladeligt krydsede hverandre. Slutningsnumeret bestod af to høje Fontæner, en på hver Side af Danmarksstatuen , den ene omfattende et L, den anden et L, begge med Kroner over, og herfra udstrømmede et saadant Hav af Lys, at hele Himmelen farvedes rød, og Slottet viste sig i den fuldeste Klarhed. En umaadelig Girandol sluttede dette Numer, der fremkaldte et stormende Bifald. Umiddelbart herefter begave de kongelige Herskaber sig til Slotsporten ved Nørrevold, hvor deres Ekvipager ventede.

Da det. efter at Kongen og Dronningen vare kjørte bort, varede lidt, inden de andre Vogne kom tilstede, gjorde Kronprindsen og Kronprindsessen endnu en kort Spadseretour i det smukke Haveparti på Slotsøen, hvorefter de under Eskorte af Husarer kjørte til Charlottenlund. Mængden, af hvilke de fleste vare endel udmattede på Grund af Føret og den Regn, som var falden tidligere på Aftenen, begav sig kort efter bort, så at Haven omtrent var tom til den for Festens Ophør fastsatte Tid Kl. 1. Det er tidligere anført, at Finantsministeren fra 1. August 1858 var indtraadt i Bestyrelsen for den kronologiske Samling istedetfor Ministeren for Monarkiets fælles indre Anliggender. Heri skete der en Forandring i Året 1865, idet Indenrigsministeren i Hen-

[Original side 565]

217 hold til Bekjendtgjørelse af 27. Marts afløste Finansministeren som Medlem af Samlingens Bestyrelse, ligesom Slottet med tilhorende Bygninger ved samme Lejlighed henlagdes fra Finantsministeriet til Indenrigsministeriets 3. Departement1); fra 29. Oktober 1866 af har Ministeren for Kirke- og Undervisningsvæsenet derefter afløst Indenrigsministeren som Medlem af Bestyrelsen-). Grev Danneskjold -Samsøe har fremdeles havt Sæde i denne siden den 29. Januar 1860. Samlingens Inspektør, Professor Worsaae, der den 4. November 1864 var bleven udnævnt til Etatsraad og den 29. Januar 1866 var bleven Direktør for Museet for de nordiske Oldsager og for det ethnografiske Museum, blev under 26. Februar 1866 tillige udnævnt til Direktør for Rosenborgsamlingen.

Den 4. Oktober 1869 blev han dekoreret med Kommandørkorset af Danebrog af 2. Grad og den 28. Oktober 1871 med Kommandørkorset af 1. Grad. Fra 14. Juli 1874 til 11. Juni 1875 var han Minister for Kirke- og Undervisningsvæsenet, hvorefter han paany overtog sine forrige Embeder og blev udnævnt til Kammerherre. Ved Upsala Universitets 400 Års Fest i 1877 hædredes han med den philosophiske Doktorgrad, og den 8. April 1882 blev han udnævnt til Storkors af Danebrog. Han er desuden dekoreret med otte fremmede Ordener3). J) Departementstidende 1865 S. 243, 244, 254. 2) Departementstidende 1866 S. 1000. 3) Departementstidende 1864 S. 895, 1866 S. 11.2, 224, 1869 S. 903, Ministerialtidende B. 1S71 S. 651, 1874 S.

405, 1875 S. 259, 297, 1882 S. 254, Statskal., Erslews Forf. Lexikon 3. S. 616—620, Suppl. 3. S. 680—686, Swalin, Det danske Statsraad 1800—1881 S. 89-90. - Han udgav i 1860 Kong Christian

[Original side 566]

218 Hvad Kammerherre Worsaae i sin 25årige Embedstid har udrettet for Rosenborg og den kronologiske Samling, er tilstrækkelig bekjendt. Yi skulle derfor her blot minde om, at han strax efter sin Embedstiltrædelse udvirkede, at Slottets Omgivelser bieve forskjonnede, idet nogle Bygninger, deriblandt den tæt ved Slottet liggende Kjøkkenbygning, samt nogle Stakitter og Plankeværker x), som betoge Udsigten, bleve fjernede, og at Pladsen omkring Slottet blev befriet for en stor Vandbeholder, blev planeret og omdannet til Haveanlæg, ligesom ogsaa, at Indgangsporten ved

Kommandantboligen blev istandsat. På den i Slotsgraven udskydende Odde, på hvilken Kjøkkenbygningen havde ligget, blev der i Vinteren 1863 — 1864 opstillet den af Thorvaldsen modellerede Statue af Christian den Fjerde i Bronce, hvilken oprindelig havde været anbragt i Kongens Kapel i Roskilde Domkirke-).

I Henhold til det tidligere nævnte Reskript af 20. December 1859 bleve i Året 1860 tvende Arealer, nemlig Jordstykket mellem Slottet og Gardekasernen samt en Strækning langs med Slotsmuren mod Exercerpladsen indlemmede i Kosenborgs Territorium3). I Året 1866 paabegyndtes efter den Femtes Testamenter, der vare blevne forefundne i Regalieskabene på Rosenborg- , oghar endvidere efter de sammesteds opbevarede Aktstykker i Hist. Tidsskr. 3. R. 5. B. S. 456—476 meddelt nogle Bidrag- til Dronningerne Sophie Magdalenes og Caroline Mathildes Historie. *) Stakitterne bleve anbragte i Alleen langs med Blomsterhaven istedetfor det derværende Plankeværk. 2) Steen Friis, Beskrivelse af Roskilde Domkirke efter Restaurationen S.

87. ;;) Friis. Saml. S. 134. I Rigsdagstidende 1867—1868 Till. B. Sp. 175 — 176 lindes en Opgjorelse af Størrelsen af de til Rosenborg horende Arealer, hvilke tilsammen udgjøre 428,449

[Original side 567]

219 Worsaaes Forslag en gjennemgribende Istandsættelse af Slottets Ydre, ved hvilken Christian den Fjerdes herlige Værk atter er fremtraadt i sin hele Skjønhed. Nyere Tiders stygge Overmalinger bleve fjernede, det smukke Murværk blev renset og Sandstensornamenterne allevegne eftersete. Yinduerne, som i Tidens Lob vare blevne moderniserede med tykke Træsprosser og altfor store Ruder, og som ovenikjobet til stor Skade for Slottets Udseende vare blevne anbragte udvendig i Flade med Ydermurene istedetfor indenfor Stenkarmene, bleve efter forefundne Monstre fra Christian den Fjerdes Tid forsynede med smaa i Bly indfattede Ruder og igjen indsatte indvendig, hvorved de oprindelige, dybe Sandstenskarme traadte frem, og hvorved Slottets lette, poetiske Stil atter er kommen til sin Ret.

Dette Arbejde, der først lededes en kort Tid af Etatsraad, Bygningsinspektor Kornerup og senere af hans Efterfølger i Embedet Etatsraad Meldahl, blev fuldført i Året Kvadratalen eller 308449/14000 Tdr. Land. — Bigsdagstidende 1869—1870 Till. B. Sp. 167—168 opgives de kommunale Skatter af Rosenborg Slot til 1472 Rdlr. 44 Sk. Der har iovrigt i den nyere Tid gjentagne Gange været gjort Forsøg på at berøve Haven Dele af dens Territorium ; således indgav i Begyndelsen af 1863 Tommermester Møller et Andragende om, at der af Rosenborg Have maatte overlades ham et Stykke Jord på omtrent 648 Kvadratalen for derpaa at opføre en Badeanstalt for russiske og varme Bade , men Andragendet blev afslaaet (medd.

af Hr. Kammerherre Worsaae, Indenrigsmin.l. Der var ogsaa engang Tale om, at Musikdirektør Lumbye skulde have en Pavillon i Haven til deri at give Koncerter om Vinteren, og det var oprindelig paatænkt at opføre St. Paulskirken i Frugthaven (medd. af Hr. Slotsgartner Tyge Rothe og Hr. Justitsraad F. S. Bang). Endelig har man i den allernyeste Tid fremsat et Forslag om at opføre en Jernbanegård i Rosenborg Have. Bigsdagstid. 1882 - 1883 Folkethingets Forhandl. Sp. 1277—1278.

[Original side 568]

220 1869 f). Endvidere er Muren omkring Slottet bleven istandsat, og ved Lynafledere og Vandledninger er Slottet blevet betrygget mod Ildsvaade. Ogsaa Slottets Indre er i Worsaaes Tid blevet restaureret, idet flere Yærelser, der i Tidens Lob vare blevne omdannede eller vare blevne berøvede deres oprindelige Prydelser, enten ere blevne forte tilbage til deres oprindelige Skikkelse og forsynede med Marmor- eller Parketgulve, Loftsmalerier, Tapeter og deslige, eller ere blevne dekorerede i en Stil, der passer til de Gjenstande, som opbevares i dem-). Det sidste er navnlig

Tilfældet med de Yærelser, som ved Møntkabinettets Bortflytning til Prindsens Palais i Året 1867 8) indvandtes til Afbenyttelse for den kronologiske Samling.

Denne har i Worsaaes Tid modtaget meget betydelige Forøgelser. Efter at det ved det oftnævnte Reskript af 20. December 1859 var blevet bestemt, at der i bemeldte Samling skulde indlemmes de vigtigste af de ved Frederiksborg Slots Brand reddede og af de andetsteds opbevarede Portræter, Møbler og deslige, som erindre om Christian den Fjerde og Kongehuset, er der endvidere i Henhold til Resolution af 7. December 1866 og 17. September 1870 tilkommet en anselig Mængde Kongehusets Historie vedrørende Gjenstande fra det opløste Museum for Skulptur og Kunstflid saavelsom endel danske historiske Portræter, især fra den forrige frederiksborgske Portrætsamling4). Endvidere er den kronologiske Sam1) Berl.

Tid. 9. August 1869 Nr. 183. 2) Friis Saml. S. 368, Dag-bladet 1. Februar 1878 Nr. 27. 3) Kigsdagstidende 1867—1868 Till. B. Sp. 209—214. 4) Statskal.

[Original side 569]

221 ling bleven forøget med endel Gjenstande , som have tilhørt forskellige i de senere Tider afdøde kongelige Personer1); særlig skulle vi fremhæve de tvende kostbare Taffelopsatser af forgyldt Bronce, som have tilhort Arveprindsesse Caroline og Enkedronning Caroline Amalie, og som det ved Bryggeriejer C. Jacobsen juniors-) Gavmildhed er lykkedes at erhverve for Samlingen. Endelig er der ved Køb og Gaver fra Forskj ellige tilkommet endel interessante historiske Gjenstande 8), ligesom man ogsaa har anlagt en Samling af Miniaturportræter, dels af kongelige Personer, dels af berømte danske Mænd og Kvinder4). .Rosenborgsamlingen er herved i Årenes Løb voxet op til et nationalhistorisk og kulturhistorisk Museum af første Rang og har tiltrukket sig en vel fortjent Opmærksomhed i Udlandet5); det studeres i stadigt voxende Mængde af Kunstnere og Andre, som her hente Forbilleder og Icleer til deres ') Berl.

Tid. 1864 Nr. 236, 1876 Nr. 169, 1881 Nr. 146, jvfr. Tillægsbevillingslov for 1881—1882 § 8, Rigsdagstid. 1882— 1883 Till. A. Sp. 613—614, Till. E. Sp. 323—324, Folketliingets Forhandlinger Sp. 1445 — 1446. -) Berl. Tid. 1881 Nr. 151, 1882 Nr. 29, Dagbladet 1882 Nr. 32, Nationaltidende 1882 Nr. 2143 Till. R) Berl. Tid. 1875 Nr. 48, 1878 Nr. 217, 1882 Nr. 37, 81, Dagbladet 1882 Nr. 235, Aftenbladet 1881 Nr. 310, Dags telegrafen 1874 Nr. 154. 4) Dagens Nyheder 1878 Nr. 30. 5) Således har Franskmanden Casati i Académie des inscriptions et belles-lettres i tre af dettes Møder i 1878 holdt Foredrag om den kronologiske Samling (Berl. Tid. 1878 Nr. 100); hans Afhandling er, ledsaget af Afbildninger, udkommen 1879 under Titel: Notice sur le musée du chateau de Rosenborg en Danemark concluant å la création d'un musée historique de France.

Den italienske Lærde Paolo Mantegazza, der i Foråret 1879 foretog en Rejse i Skandinavien, har omtalt Samlingen i sine Rejsebreve i Bladet Fanfulla. Dagens Nyheder 1880 Nr. 19.

[Original side 570]

222 Arbejder1), ligesom talrige Danske og Fremmede aflægge Besøg her for at beundre de rige Kunstskatte, som opbevares her, og glæde sig over de herlige og interessante Minder, som knytte sig til Stedet-). Om disses Benyttelse af Samlingen og- om Adgangen til at bese den, se Rigsdagstidende 1868—1869 Till. Bi Sp. 85—92, jvfr. Berl. Tid. 1878 Nr. 223, Fædrelandet 1879 Nr. 208. — Ved Samlingen er der ansat tvende Betjente (jvfr. Finantslovene) ; en af disse, Anders Christiansen (født den 16. November 1813. død den 26. Maj 1874) blev den 22. September 1865 udnævnt til Danebrogsniand (Statskal.): Hæderstegnet overraktes ham af Inspektoren , Etatsraad Worsaae i Overværelse af Samlingens øvrige Funktionærer den 1.

Oktober næstefter, 25 Årsdagen efter at han var kommen i Tjeneste på Rosenborg. Fyrstelige Personer have i denne Periode ofte besøgt Slottet, således bl. A. den 19. September 1864 den danske Kongefamilie med Prindsen og Prindsessen af Wales (Berl. Tid. Nr. 220, jvfr. Nr. 222), den 28. September 1864 Storfyrst Nikolaus (Berl. Tid. Nr. 228), den 17. Juni 1866 Storfyrsterne af Rusland og Kronprindsen, under et voldsomt Tordenvejr (jvfr. Berl. Tid. Nr. 150 Till.), den 2. August 1867 Storfyrst-Thronfølgeren med Gemalinde, Storfyrstinde Konstantin med Datter Olga (Berl. Tid. Nr. 179), den 28. Oktober 1869 den danske Kongefamilie tilligemed Kong Carl den Femtende og Dronning Louise af Sverig-Norge samt Landgreven og Landgrevinden af Hessen (Berl.

Tid. Nr. 252), den 2. November 1870 Dronning Louise af Sverig-Norge (Berl. Tid. Nr. 267), den 1. August 1873 Prinds Arthur af England (Berl. Tid. Nr. 176), den 19. August 1873 Kronprindsen af Tydskland (Berl. Tid. Nr. 192 Till.), den 26. Maj 1875 Kong Oskar den Anden af Sverig-Norge (Dagbladet Nr. 119), den 18. August 1876 Kejser Peter af Brasilien (Dagbladet 19. August 1876), den 15. September 1876 Dronning Louise, Kong Georg og Dronning Olga af Grækenland samt Prindsesse Thyra, den 5. Juli 1878 Kejser Napoleon den Tredies Søn (Dagens Nyheder Nr. 177), den 27. September 1878 Kong Christian den Niende (Berl. Tid. Nr. 226), den 28. Oktober 1878 den danske Kongefamilie tilligemed Landgreven af Hessen (Berl.

Tid. Nr. 251). i Begyndelsen af August 1879 Hertuginde Vilhelmine af Gltlcksborg, den 26. August 1879 Prindsesse Alexandra af Wales med sine fem Børn, Storfyrstinde Maria Feodorowna af Rusland med to af sine Børn

223 Kammerassessor Læssøe blev den 29. Januar 1866 udnævnt til Kammerraad og den 26. Februar samme År til Inspektør ved den kronologiske Samling; den 18. Maj 1875 benaadecles han med Danebrogsordenens Ridderkors, og det følgende År fik han den svenske Nordstjerneorden1). Han døde den 26. Juli 1878-) efter samt Prinds Hans (jvfr. Berl. Tid. Nr. 19S), den 10. August 1880 Kong Georg af Grækenlands Børn (Dagens Nyheder Nr. 214), den 23. Juni 1881 Hertugen af Edinburgh (Berl. Tid. Nr. 142), den 13. Maj 1882 Dronning Louise, Hertuginden af Cumberland og Prinds Hans (Nationaltidende Nr. 2165), den 11. August 1882 Storhertugen af Sachsen -Weimar med Datter (Dagens Nyheler Nr. 214), den 9. Oktober 1882 Kronprinds Frederik og Kronprindsesse Lovisa samt Prindsesserne Marie og Hilda af Anhalt-Dessau (Dagens Nyheder Nr.

273, Dagbladet Nr. 235), den 10. December 1882 Storhertugen og Storhertuginden af Baden (Berl. Tid. Nr. 289). Det er tidligere omtalt (I. S. 129), at de franske Journalister og Deputerede, der i 1867 gjæstede København, ogsaa besaae Rosenborg Slot. Ted deres Besøg skal der ifølge Robert Watts Figaro Nr. 74, hvor der fortælles flere Anekdoter om urigtig Udtale af Fransk i de Dage, være indtruffet en mærkelig Misforstaaelse. Foreviseren skal nemlig, idet han gjorde opmærksom på den Bøsse, med hvilken Dronning Sophie Magdalene har skudt den Hjort, hvis Takker opbevares i Samlingen, have udtalt Ordet »cerf« som »serf«, og det fortælles da endvidere, at den parisiske Journalist allerede havde optegnet det rystende Faktum i sin Bog, at et af vore kronede Hoveder med egen høje Haand havde aflivet en Slave, men at en tilstedeværende fransktalende Dansk heldigvis fik Fejltagelsen rettet.

Skjøndt bemeldte Foreviser, Forfatteren af dette Arbejde, mange Gange siden har hort Franskmænd tydelig udtale f et i cerf, har han dog naturligvis aldrig senere selv vovet at gjøre dette. Det skal endnu tilføjes, at et Besøg på Slottet af den franske Geograf og Kommunard Elisée Réclus i Maj 1879 og af et Selskab af norske Studenter den 19. Juni 1882 er omtalt i Nationaltidende Nr. 1099 Till. og Nr. 2198. Departementstidende 1866 S. 112, 224, Ministerialtidende B. 1875 S. 249, 1876 S. 347. Berl. Tid. 1878 Nr. 171, jvfr. Fædrelandet 1878 Nr. 194. — Han efterlod sig bl. A. en Samling af

Miniaturportræter. af

[Original side 574]

224 nogle Dages Sygeleje af Lungebetændelse og blev den 1. August, Tyveårsdagen efter at han var indflyttet på Rosenborg, begraven fra Garnisonskirke, hvor Sognepræsten ved St. Stefan skirke Lic. theol. R Yolf holdt Talen over ham; han blev jordet på Garnisonskirkegård. Hans Enke dode af Lungebetændelse den 30. December 18821) og blev den 5. Januar 1883 begraven fra Garnisonskirke, hvor hendes Svigersøn Pastor Barfoed i Hørsholm holdt Talen over hende. Efter Læssøes Død oprykkede Forfatteren Carl Christian Thorvaldus Andersen, Ridder af Danebrog (født den 26. Oktober 1828), der fra den 22. Juli 1858 var bleven antagen til at assistere ved den kronologiske Samling, den 18. Juni 1860 var bleven ansat af dens Bestyrelse som fast Assistent og den 26.

Februar 1866 var bleven udnævnt til anden Inspektor, henholdsvis under 31. Juli og 3. August 1878 som Slotsforvalter og første Inspektør-), hvilke nogle erhvervedes for Rosenborg1, en Samling af Mønter fra Oldtiden, som blev afhændet til Museet i Gøtheborg, en Samling af Mønter fra Middelalderen, som blev solgt ved Auktion i København (Auktionskatalogen affattet på Fransk 1879), og en Bogsamling- væsentlig af historisk og numismatisk Indhold. — 1869 udgav han et autograferet Udtog af Petrus Fischers på Rosenborg opbevarede Galendarium aureum fra 1591. Det vedføjede Portræt af Læssøe er bekostet af hans Børn. l) Berl. Tid. 1883 Nr. 1 og 2 Till. -) Departementsiidende 1866 S. 224, Ministerialtidende 1878 B.

S. 481, 485. Når Andersen sidstnævnte Sted kaldes Kammerassessor, beroer dette på en Fejltagelse, idet han, der under 26. Februar 1866 ved sin Udnævnelse til anden Inspektør tillige havde faaet denne Titel (Dep. Tid. 1866 S. 224), havde frasagt sig den i Maj 1875 (Min. Tid. B. 1875 S. 275). Andersen, der som Tolk ledsagede Kong Christian den Niende til Island i Anledning af Tusindårsfesten 1874 (Dagstelegrafen 1874 Nr. 141), havde på denne Rejse faaet Danebrogsordenens Ridderkors den 2. August 1874 (Min. Tid. B. 1874 S. 495); han havde alle-

[Original side 577]

225 hvorhos Cand. juris, Dr. phil. Peter Michael Johan Brock (født den 9. Februar 1842), der fra den 20. September 1863 på Grund af Andersens Udenlandsrejse for det Anckerske Digterlegat efter dennes Anbefaling var bleven antagen til at assistere ved den kronologiske Samling, og som under 8. December 1874 af dens Bestyrelse var bleven ansat som fast Assistent ved samme, ligeledes under 3. August 1878 oprykkede til anden Inspektør med Forpligtelse til under første Inspektors mulige Forfald at varetage dennes Forretninger1). rede i 1870 faaet den svenske Vasaorden (Dep. Tid. 1870 S. 224), ogi 1875 fik han den svenske Nordstjerneorden (Min. Tid. B. 1875 S. 582). Hans Portræt ogBiografi findes i Illustreret Tidende 29.

Oktober 1882 Nr. 1205. Vedrørende Rosenborghar han, navnlig i 111. Tid., skrevet endel, sædvanlig- af Afbildninger ledsagede Artikler om Samlingen samt udgivet: Rosenborg1 , Mindeblade fra de danske Kongers kronologiske Samling, 1867 (Texten oversat 1868 på Engelsk af Shaw under Titel: Notes on the chronological collection) og 1875, en Haandkatalog over Samlingen 1870, der er udkommen i nye Udgaver 1872, 1875 og 1878 og ledsaget af Afbildninger tillige er udgiven på Tydsk (1872, 1879) og på Engelsk (1878). 1 Wisbechs Almanak for 18S0 har han skrevet: Rosenborg Slot og dets Minder, og i sine poetiske Arbejder har han oftere omtalt Slottet og de dertil knyttede Minder. I Forening med Brock har han affattet et fuldstændigt Inventarium over Samlingen efter dens Omordning.

*) Ministerialtidende B. 1878 S. 485, Autobiografi i Univ. Progr. ved Reformationsfesten 1874 S. 56 — 58. Han har vedrørende Rosenborg skrevet: Den kronologiske Samling på Rosenborg (i Dagbladet 20. Maj 1869 Nr. 113), Minder om Niels Juel på Rosenborg i Anledning af 200 Års Festen for Slaget i Kjogebugt (i Berl. Tid. 1877 Nr. 149), De første aeronautiske Forsøg i København (i Berl. Tid. 1878 Nr. 156), Den oldenborgske Kongeslægt, især under Enevælden, belyst ved den kronologiske Samling på Rosenborg Slot, 1870, som er udkommen på Fransk 1879 under Titel: Musée chronologique des rois de Danemark 15

[Original side 578]

226 Hvad Rosenborg Driveri- og Blomsterhaver angaaer, overtoges disse i Henhold til Lov angaaende Bidrag til Kong Christian den Niendes Civilliste af 17. December 1863 § 2 med alle dertil hørende Bygninger og med de samme Forpligtelser i Henseende til den ved disse Haver kongelig ansatte Gartner, som da paahvilede Statskassen, af Civillisten, som afholder samtlige med Havernes Drift samt Havernes og Bygningernes Vedligeholdelse i det Hele forbundne Omkostninger1). Gartneren ved bemeldte Haver Carl Ludvig Petersen døde den 5. Juni 1866 2) og efterfulgtes af Gartner Tyge Rothe, født den 13. September 1834 8). hans Tid er Driveri- og Blomsterhaven4), fra Året 1872 af, da den nordiske Industri- og Kunstudstilling holdtes i København, i Anledning af hvilken en stor Del Rejsende besøgte Hovedstaden, bleven tilgængelig for Publikum om Hverdagene fra Kl.

2 til 4. Rothe, der blev Medlem af Anlægsudvalget for den nye botaniske Have5), au chateau de Rosenborg, Det. forrige Rustkammer ^za. Rosenborg Slot (Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 367—371), Nogle Oplysninger om de med Rosenborg Slot i ældre Tid foretagne Forandringer (Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 1—13), Historiske Efterretninger om Rosenborg, I — III, 1881 — 1883, samt udgivet de på Rosenborg opbevarede Dagbøger af Christian den Sjette fra 1741 — 1744 med historiske Oplysninger (Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 262 — 323) og den sammesteds beroende Dagbog over Kronprinds Frederiks Rejse til og i Italien 1692 (Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 24—55). Som ovenfor berørt har han i Forening med Andersen affattet det nye Inventarium over Samlingen.

a) Jvfr. Rigsraadstidende 1863 Sp. 1833, 1834. 2) Dybdahl, Tidsskr. for Havevæsen, 1. Årgang Nr. 6 S. 94. . 3) Warming, Den danske botaniske Literatur, [Aftryk af botanisk Tidsskr. 12. B. S. 214. 4) Oplysninger om denne findes hos Grove: Danmark, Illustreret Rejsehaandbog 1870 S. 21-22. 5) Fædrelandet 1874 Nr. 171, I.C.Jacobsen og Tyge Rothe, Beskr.

[Original side 579]

227 der er anlagt på de nedlagte Fæstningsværkers Terræn langs med Gardekasernen1) og blev aabnet for Publikum den 9. Oktober 1874*), blev under 20. Juni 1874 udnævnt til Ridder af Danebrog. Gartneren vecl Rosenborg Lysthave, Forstraad Rudolf Rothe. Fader til Gartneren ved Driverihaven Tyge Rothe, blev i 1867 udnævnt tilDanebrogsmand, i 1869 til Etatsraad og i 1871, i Henhold til Loven af 1. April 1871 § 5, til Inspektør over de kongelige Haver; han døde den 30. Januar 1877*) og efterfulgtes af II. A. Flindt, Ridder af Danebrog. Exercerpladsen er i Året 1878 bleven forsynet med en ny Mur ud mod Gothersgade istedetfor den gamle, faldefærdige. Foruden til Indøvelse af Rekruter og af Københavns Væbning4) samt til Afholdelse af Parade på Kongens Fødselsdag benyttes Pladsen til Boldspilsovelser, ligesom det ogsaa i den seneste Tid er blevet dansk Bicycle Klubs Medlemmer tilladt om af Yæxtliusene i Univ.

botaniske Have i Kjøbh., Festskrift i Anl. af Univ. 400 Års Fest 1879. jvfr. E. Holms Eeretn. om denne S. 14, 176. 1) Ugeskrift for Landmænd 1874 I. S. 174—179, Fædrelandet 1874 Nr. 40, 170.. 171, 173. — På Bastionen udenfor Rosenborg er Universitetets nye astronomiske Observatorium opført; det blev taget i Brug 1861, og den 8. August 1876 afsløredes i Overværelse af Kronprindsen og

Kronprindsessen. efter Afsyngning af en Sang af C. Ploug og en Tale af Professor Thiele, den foran samme anbragte Statue af Tycho Brahe. Dagbladet 9. August 1876. 2) Fædrelandet 1874 Nr. 228. 3) Warming, a. St. S. 173, jvfr. ovenfor S. 178. 4) Ved Loven af 28. Maj 1870 om Ordningen af Københavns Væbning ophævedes Livjægerkorpset, der lige til Slutningen nogle Dage hvert År havde besat Rosenborgvagten: de unge, livsglade Krigeres natlige Munterhed på disse Vagter var ikke sjældent til stor Forstyrrelse for Stedets Beboere.

[Original side 580]

228 Søndagen at kjøre her1). Valg til Rigsdagen foregaa ogsaa på Exercerpladsen, forsaavidt Vejret tillader det; den skriftlige Afstemning foretages derimod enten i Kasernen eller i Exercerhuset. Endvidere har Opbrænding af Papirspenge endnu i den nyere Tid fundet Sted. på Exercerpladsen. Rosenborg Lysthave benyttes i vor Tid langtfra ikke så meget som Spadserested, som den fortjener; om Morgenen i Sommertiden færdes vel endel Brøndgjæster her, men senere hen på Dagen udgjøre Soldater samt Ammer og Børn-) største Delen af de Besøgende; det paastaaes ogsaa, at den ligesom forhen endnu benyttes af Elskende til Stevnemøder B). Medens der, som ovenfor anført, tidligere i en lang Årrække (indtil 1842) blev udført Musik i Haven Søndag Eftermiddag, bliver der, med Undtagelse af Koncerten om Morgenen for Brøndgjæsterne, i vor Tid i Reglen kun musiceret her på Grundlovsdagen.

Et Forslag om at lade de militære Musikkorpser paany spille i Haven *) Berl. Tid. 1883 Nr. 91. 2) 111. Tid. Nr. 945, Fædrelandet 1879 Nr. 113. Som tidligere S. 100 bemærket, er Afgiften af Børnevogne i Rosenborg- Have bleven hævet fra 1. April 1883, jvfr. Rigsdagstid. 1882—1883, Folkethingttts Forhandlinger Sp. 1360—1361, 1373—1374, 1423, Bornholms Avis 1883 Nr. 56 (medd. af Hr. Assistent Tronier). 3) 111. Tid. Nr. 945, Fædrelandet 1879 Nr. 113, Eigsdagstid. 1882 ■—1883, Folkethingets Forhandlinger Sp. 1373—1374, 1423. Ligesom Fortidens Digtere oftere have ladet Stevnemøder foregaa i Rosenborg Have (I. C. Tode, Die drey Charlotten oder Geschichte dreyer Tage, på Dansk under Titel: Kjærligheds Nytte eller tre Dages Tildragelser, medd.

af Hr. Dr. phil. V. Bergsøe, Heiberg, Et Eventyr i Rosenborg Have), således have ogsaa nyere, ubekjendte, mere folkelige Digtere henlagt slige Begivenheder hertil. Hr. Dr. Bergsøes Visesamling findes således tvende Gade-

[Original side 583]

229 ligesom tidligere1) er som bekjendt ikke blevet taget tilfølge, men har givet Anledning til, at der nu for Kommunens Hegning om Sommeren opføres Musik fra det kongelige Theaters Loggia og i det saakaldte østre Anlæg. løvrigt er det ikke alene Instrumentalmusiken, som er forstummet i Haven, ogsaa den livlige Fuglekvidder, der tidligere lød fra alle Kanter af Haven, var, idetmindste for nogle År siden, mere og mere aftagen, idet nogle Katte, der havde installeret sig i Haven og der levede i fuldstændig vild Tilstand, ernærede sig ved at gjøre Jagt på Sangfuglene og fortære deres Unger2). Endnu i vor Tid have enkelte af de Klager betræffende Haven, som vi have omtalt ovenfor under Frederik den Sjettes Tid, gjenlydt; således vil man nu igjen have Porten på Hjørnet af Gothersgade, over hvis Tillukning Politivennen i sin Tid har indeholdt så mange Suk3), aabnet4); man har ogsaa anket over den i Haven stedfindende Kommers mellem Barnepiger og Karle, over at Græsplænerne ikke holdes i god Orden, fordi Græsset er bortforpagtet til en Brændevinsbrænder (Koholder), der kun slaaer det, når han har Brug for det 5), og over at Marmorfigurerne ved Herkulespavillonen ikke viser omhandlende det paagjældende Emne.

— Til selve Slottet er henlagt en Spøgelsehistorie kaldet: Gjenfærdet på Rosenborg (med et Billede af Spøgeriet;. J) Fædrelandet 1878 Nr. 102, Dagbladet 1878 Nr. 106. -) Dagens Nyheder 1879 Nr.

120. 3) Jvfr. S. 94. 4) Nationaltidende 1883 Nr. 2509. Adskillige af de der nævnte Oplysninger om Slottet og Haven ere unøjagtige. 5) Fædrelandet 1879 Nr. 113. Græsset slaaes dog ikke af Koholderens, men af Havens Folk. Medd. af Opsynsmanden i Haven Nicolaisen.

[Original side 584]

230 i lang Tid vare blevne eftersete og vaskede, samt at der ikke var anbragt Blomster indenfor Jerngitteret, men kun Grus *). De sidstnævnte Mangler ere blevne afhjulpne, idet Herkulespavillonen er bleven istandsat og dekoreret i pompejansk Farvestil, Statuerne blevne istandsatte og Pladsen indenfor Jerngitteret bleven planeret og beplantet2). En værdifuld Prydelse har Haven faaet i den nyeste Tid ved, at Digteren Hans Christian Andersens Statue er bleven opstillet her. På hans 70 Års Fødselsdag den 2. April 1875, der blev hans sidste, var der blevet meddelt ham Underretning om, at Indsamlingen af Bidrag til et paatænkt Mindesmærke over ham i det Yæsentlige var fuldendt. I den Konkurrence, til hvilken Komiteen for Indsamlingen indbød, sejrede Billedhugger A.

Y. Saabye, og det besluttedes, efter Forslag af tvende af Kunstakademiets Professorer, at opstille Statuen i Rosenborg Have. Det var først paatænkt at anbringe denne, der fremstiller Andersen siddende i Begreb med at fortælle et Eventyr, ved Springvandet, hvor daglig en Mængde Børn lege og færdes; men dette blev senere opgivet, og Statuen blev oprejst ved den nordøstlige Ende af Damegangen. Afsløringen fandt Sted den 26. Juni 1880 med megen Højtidelighed. På Pladsen foran Statuen var der oprejst en med Flag og Yaabenskjolde dekoreret Tribune for Kongefamilien, på begge Sider af hvilken der fandtes aabne Estrader, tilhøjre for Kunstnere og Videnskabsmænd, tilvenstre for Diplomatiet og den højere Embedsstand.

Af Noa) Dagbladet 1879 Nr. 130. 2) Berl. Tid. 1881 Nr. 165.

[Original side 585]

231 tabiliteter saaes Knltusminister Fischer, den svensknorske Gesandt Baron Beck-Friis, den amerikanske Gesandt Dr. Cramer, den russiske Legationssekretær Fyrst Baratow, den tydske Legationssekretær Grev Goltz, Overpræsident, Kammerherre Rosenørn, Museumsdirektør, Kammerherre Worsaae, Landsthingets Formand, Højesteretsadvokat Liebe, Borgerrepræsentationens Formand, Højesteretsadvokat Henrichsen, Borgermestrene og Medlemmer af Borgerrepræsentationen. På Tribunen tilvenstre havde Studentersangforeningen og Balduin Dahls Orkester Plads. Omtrent Kl. 1 ankom Kongen, Dronningen, Kronprinclsen , Kronprindsessen , Hertuginde Thyra, Prinds Valdemar, Prindsesse Elisabeth af Hessen og Prinds Hans samt Kronprindsens ældste Sønner og to smaa græske Prindsesser.

De kongelige Herskaber, der bleve modtagne af Komiteen for Indsamlingen til Statuen, hilsedes med Honnørmarchen og indtoge derefter de for dem bestemte Pladser. Efter Afsyngning af følgende Sang af Vilhelm Bergsøe1): Der leged en Smaadreng ved Odense Aa Med Blomster og flagrende Libeller. Hans Hjem var en Hytte, hans Leie var Straa, Således han selv os fortæller. Dog eied han meer end den mægtigste Drot; Thi mellem de gyngende Snerler Var Solblink hans Krone, Guldskyerne hans Slot, Dugdraaber hans Digterscepters Perler. *) Da Sangene og Talen referere sig til noget Blivende i Haven, har jeg her anset det for rigtigt at benytte mig af den mig af Forfatterne meddelte venlige Tilladelse til at gjengive dem.

[Original side 586]

232 Og hvor lian Sceptret strakte, der myldred frem et Liv, Skjult for de Store, de Kloge. Det pusled under Skræppen, det sang mellem Siv, Det hvisled fra Mosekonens Snoge. Og Storken kom flyvende med Østerlandets Skat. De Store — nei, de anede næppe, At Drengen skrev Danmarks »Tusind og een Nat« På Bladet af den lysgrønne Skræppe. De Kloge saae fornemt; thi, ak, System og Norm Blev

for den Smaadreng en Gaade; Men Digtergaaden selv, i Eventyrets Form, Den kunde hans Barnesind raade. Det Mindste drog Aande, det Ringeste fik Liv; Tinsoldaten brød sig sin Bane. Den grimme Ælling voxed bag Aaens blanke Siv Til Danmarks vidt flyvende Svane. Og Svanen fløi langt over Land, over Sø — Flugten gik så vidt som ei Manges — Nu kj ender man dens Sang på de sorte Svaners 0 Og mellem Lotusblomsterne på Ganges.

besteg Folkethingsmand C. St, A. Bille Talerstolen og talte således: Det Mindesmærke, vi idag skulle indvie, er helliget en Digter, som mere end nogen anden dansk Digter har omgivet sit Navn med universel Berømmelse og derved kastet Glands tilbage på sit Fædreland — en Digter, der er kjendt og elsket over hele Jordklodens vide Kreds, selv hos Folkestammer, som vi, den moderne Civilisations Børn, tro at kunne se tilbage på som Barbarer. Når den Fremmede i en samlet Sum skal nævne, hvad han veed

[Original side 587]

233 om Danmark, når han i enkelte Navne skal udtrykke, hvad lian betragter som vort Lands Bidrag til Videnskab og Kunst, så lyder det fra lians Læbe: Tycho Brahe, Bertel Thorvaldsen, Hans Christian Ørsted og Hans Christian Andersen. For os staaer denne Sidste ikke som en saadan ensomt fremragende Kolos, men ogsaa vi Danske skylde ham Tak og Ære. Nationernes Bidrag til Kunst og Videnskab have en vis Periodicitet. Efter høje Bølger følge dybe Dale. Efter en rigt blomstrende Sommer og en frugtbar Høst lægge ofte lange Vintre sig over Folkeslagene. En Tid frembringer og skaber med overstrømmende Fylde, en anden prøver og vejer. En Tidsalder pranger med en bugnende Yppighed af digteriske Aander, en efterfølgende er nærmest henvist til at mindes de Bortgangne, lutre og klare deres Værk og derved berede Jorden for de Kommende.

Danmark udsender dette Århundredes Begyndelse et stolt Argonautertog, der drager ud for at erobre Skjønhedens og Romantikens g3rldne Skind: Oehlenschlager, Ingemann, Grundtvig, Hertz, Heiberg, Chr. "Winther, H. C. Andersen, og om disse flokke sig mange kjære Digternavne. Nu ere de Alle borte. Det er stille i den danske Digterskov, som før gjenlød af Sang og Kvidren. En ny Tid gjærer med al den Uklarhed og Lidenskab, som er ejendommelig for gjennembrydende Kræfter. Den yngre Slægt er altid tilbøjelig til at overse, hvad den skylder Fortiden, ivrigere for at overskjære Traditionens Baand end for at fæstne dem. Og dog staaer ogsaa vore Dages Poesi på Skuldrene af hin Danmarks æsthetiske Guldalder.

Kun ved at sænke sine Rødder i den fædrene Jordbund vil den kunne vente selv at skyde Blomst og sætte Frugt. Hans Christian Andersen hører med til hin DigterPiejade, men falder dog i det Hele udenfor de æsthetiske Regler og Love. Han hører ikke til nogen Skole og har ikke skabt nogen Skole. Frit er han voxet op efter sin egen GeniaHtets Lov,- han har kæmpet sig frem efter sin

[Original side 588]

234 egen ejendommelige Naturs uimoclstaaelige Bud, lian er en vild Rose, en Markens Blomst, frisk og duftende, uberørt af Systemernes Drivhus. Hvad han var, og hvad han blev, har han selv med uovertrufne Farver skildret for os i »Mit Livs Eventyr«, der på een dang er det fyldigste Billede af hans sælsomme Forfatter-Personlighed og hans mærkeligste Digt. Den underlige Dreng med den overstrømmende, sygelige Fantasi, som hele Livet igjennem behersker og gjennemtrænger alle hans andre aandelige Evner. Den besynderlige Blanding af fuldstændigt Ubekjendtskab med den virkelige Verden og en til det Yderste skærpet Iagttagelsesevne. Han drages uimodstaaelig hen af alt Idealt, af Kunsten, Poesien, fremfor Alt af Theatret.

Han omtumles af højtflyvende Tanker, der staa i den grelleste Modsætning til hans ydre Livs mere end tarvelige Kår. Så vandrer han, en Digtekunstens Richard AVhittington, fattig på jordisk Gods,

men med Tro på Gud og Overtro på sig selv, bort fra sin Fødeby, allerede drømmende om den Hæder, den engang skal vise ham. En Septemberaften — vi fejrede for et Decennium siden denne store Mærkedag i hans Liv — staaer han så på Frederiksberg Bakke og seer udbredt for sin Fod den store og for ham så vildsomme Stad, hvor hans Livs Digt skulde udfolde sig. Han banker på mange Døre, finder ogsaa aabne Hjerter og Hænder, men han er dog maaske mere Gjenstand for Medlidenhed end for Interesse, indtil han i Jonas Collin, denne praktiske Mand med den humane Aand, finder sin Støtte og Vejleder for hele Livet, sin virkelige Fader.

Så følger den forpinte Skolegang, den kun halvt lykkelige Studentertid, de umodne Forsøg på digterisk Frembringelse, snart i geniale Lyn og snart i afmægtige Blink, Produktionens Exstase vexlende med Kritikens dybe Lidelser, den højeste Begejstring skiftende med den mørkeste Fortvivlelse. Gjennemslaget kommer først, efterat han er reven ud af de smaalige hjemlige Forhold, og under Italiens lykkelige Himmel undfanger han lunt glødende Billede af Sydens Skjønhed og Folkeliv,

[Original side 589]

235 som i »Improvisatoren« først gav Landsmænd Troen på lians Digterkald og først bragte hans Ry nd over Danmarks Grændser. Et indholdsrigt og stærkt bevæget Ungdomsliv er dette, men ikke noget lykkeligt Liv. Han er et Poesiens Søndagsbarn; Nisser og Alfer aabenbare sig for hans Øje, medens de ere skjulte for Mængden, men han forfølges ogsaa af uhyggelige Gjenfærcl og ræddes for os ukj endte Spøgelser. Med en altid sprudlende Fantasi er parret en Sensibilitet, som indtil det Groteske forstørrer og forstærker enhver lille Modgang. Hvad en almindelig Menneskenatur ryster af sig under det næste Indtryk eller vil glemme under Morgendagens Arbejde, det voxer op for ham til dybe Krænkelser, som efterlade deres bitre Braad lige til den syge Oldings sidste Dage.

Men til Gjengjæld fylder ogsaa enhver Sejr, enhver Anerkj endelse og Hæder ham med jublende og barnlig Glæde. Skiftende imellem Nederlag og Triumfer skrider han frem gjennem Ringeagt og Haan til Paaskjønnelse og Beundring. Udlandets Dom forener sig med den vaagnende Anerkj endelse i hans eget Fædreland. Han opdager det vidunderlige Eventyrets Land, hvorfra han skal bringe sit Folk, alle Folk, den hele Verden, så uforgængelige Skatte, og hvor han snart ubestridt skal bære Kronen. Tornene på hans trange Sti skyde omsider Roser, og laurbærkrandset stiger han fra nu af op til Berømmelsens Tinde, hilset af alle Nationer, hyldet ogsaa af den, der var ham den kjæreste af alle, skjøndt han havde vaandet sig under dens Miskj endelse.

En Årrække igjennem, fra den modne Manddom indtil de sidste Sygdommens og Afkræftelsens Dage, følte han sig ombølget af den Beundringens Virak, som var ham så inderlig kjær, og vidste sig selv en Gjenstand for Alles Blikke. Hvor han færdedes i Syd og Nord, var hans Navn og hans Ry gaaet forud for ham. Fyrsternes Naacle og Folkenes Beundring blev ham i lige rigeligt Maal tildel. Vort Kongehus gav ham talrige og højt paaskjønnede Vidnesbyrd om sin Gunst, og vi, hans Venner, ville mindes mangt et lille Træk af denne hjertelige Naade, som havde

[Original side 590]

236 præget sig dybt i hans Sind. Men vi mindes ogsaa, hvor varmt han var greben af sine Landsmænds Anerkj endelse, med hvor dyb Følelse han modtog den Hyldest, som bragtes ham af en Moders Blik eller et stirrende Barneøje. mange År af sit Liv nød han denne Lykke. Og til den Beundring, som omgav Digteren, føjedes Hengivenhed for Mennesket. Kjærlige, trofaste Venner omgav indtil de sidste Sygdommens mørke Dage, indtil det sidste Aandedræt, den midt i al sin Berømmelse ensomme, hjemløse Digter. Tiden er endnu ikke kommen til at holde Dom over den digteriske Livsgjerning, som nu er afsluttet. Ogsaa i Menneskenes Stemninger er der stærke

Omskiftelser. Der indtræder let efter en maaske for vidt dreven Beundring et Tilbageslag, der gaaer til den modsatte Yderlighed.

H. C. Andersens Digterpersonlighed er desuden altfor ejendommelig og altfor uensartet, til at den ikke skulde vedblive at have sine Modstandere, navnlig blandt dem, der mangle Sympathiens Giddnøgie til det magiske Land. Men vi, der tro at forstaa Digteren og vide, at vi elske ham, have elsket ham som Børn og elske ham endnu højere som Yoxne, vi kunne med Fortrøstning se Eftertidens Dom imøde. Han er en af de Faa, som har beriget Samtid og Eftertid gjennem alle Nationer med Tanker, Forestillinger og Skikkelser, som ere blevne fælles Eje og fælles Mønt, fordi de ere typiske og i korte, slaaende Træk male almenmenneskelige Skikkelser. Gaa hele Rækken igjennem fra Æsop til Charles Dickens, og prøv engang, hvor mange Forfattere dette kan siges om! Og søg hvorsomhelst i hans Yærker: intetsteds stikker en lav eller uædel Tanke sit Hoved frem iblandt Blomster, intetsteds kalder noget Uskjønt Rødmen i KiDderne.

Yil end meget af det, som han fødte i begejstret Smerte, henvejres af Tidens mægtige Aande — Noget er der, som vil leve igjennem Slægterne og bevare Mindet om Eventyrdigteren, om den grimme Ælling, som efter Lidelser og Trængsler

[Original side 593]

237 omsider fra den stilnede Sø saae sit Billed gjenspejlet som den skjønne Svane. Den Billedstøtte, som vi nn skulle afsløre, vil gj ennem lange Tider modtage Hilsen og Tak fra Tusinder. Digterens Landsmænd, hvem han har skjænket Andet og Mere, end de Fremmede kunne tilegne sig, ville vedblive at elske Digteren og her med Stolthed mindes, at han var Danmarks Søn og spredte (Hånds over sit Fædrelands Navn. Fra fjerne Lande vil der blive valfartet til dette Sted med Taknemmelighed og Beundring. Tanken om dette Mindesmærkes Eejsning kom frem, medens Digteren endnu levede, og det blev den sidste, den største Hæ lersbevisning, som han modtog af sit Folk; ogsaa den voldte ham, som Alt af den Natur, på een Gang Glæde og Lidelse.

Nu er det ikke til den Levendes Hæder, men til kjærligt Minde om den Døde, at vi indvie den Billedstøtte, fra hvilken nu Sløret falde! Idet Sløret faldt, rejste Kongefamilien og Tilskuerne sig, medens Musiken spillede en Koral ; Taleren fortsatte derpaa således: På denne skjønne Plet, til hvilken Erindringer om den største og højst elskede af Danmarks henfarne Konger knytte sig, under Skyggen af disse hundredårige Linde, hvorhen vor travle Stads Beboere ty for at drage Aancle — her har dette Mindesmærke sin rette Plads. På dette fredlyste Sted, hvorhen Livets og Døgnets Larm kun naaer som et fjernt Havs Brusen, vil Hans Christian Andersens Billedstøtte trygt kunne afvente Tidernes Dom og de kommende Slægters Vidnesbyrd.

Med os ville de vedkjende sig Taknemmelighedens Gjæld imod den navnkundige Digter og ved Skuet af hans Træk mindes de uforgængelige Gaver, som hans Genius har skjænket Menneskeslægten, dens Barndom og dens modne Alder, over hele den vide Verden!

[Original side 594]

238 Derefter blev følgende Sang af Vilhelm Bergsøe afsnngen : Fattig Mands Søn, som gav Dit Land i Eie Alt, hvad Dn saae ! Ei skal Dn throne der, hvor Døgnets Veie Støvlagte gaae. ISTei, hvor de gamle, brede Linde skygge Over en Ungdom, jublende og fro, Der skal Du bygge, Der skal Du boe. Fattig Mands Barn, som træt af trange Gyder Tumler Dig her! Husk, at Din Moder, Danmark, altid yder Villigt Enhver Lønnen for blot et enkelt Blad at øge Til den store Saga om det lille Land. Kampen Du søge, Seire som han! Etatsraad Meldahl udtalte som Forretningsudvalgets Formand en Tak til Alle, som havde støttet Komiteen, og særlig til Pressen. Han takkede Billedhuggeren Saabye for den smukke Maade, på hvilken han havde udtrykt Bidragydernes Tanke; den skjønne Statue vidnede om,

at vi ikke stode tilbage for det øvrige Europa i kunstnerisk Henseende.

Han overdrog nu Statuen til Københavns Kommune1) i den Forvisning, at denne i kommende Tider vilde frede om Mindesmærket i den samme Aand, som Bidragyderne havde været besjælede af.]) Borgerrepræsentationens Møde den 29. April 1878 var det

[Original side 595]

239 Overpræsidenten. Kammerherre Kosenørn modtog på Kommunens Yegne Statuen og gav det af Meldahl forlangte Lofte, hvorefter han udbragte et Leve for Kong Christian den Niende og det kongelige Hus. der modtoges med levende Hurraraab. Kongefamilien begav sig nu ned fra Tribunen og underholdt sig med Forskjellige, deriblandt med Billedhuggeren Saabye. Kort efter droge de høje Herskaber bort, Festdeltagerne gik ud af Haven, og der blev nu givet almindelig Adgang for Publikum, der ogsaa benyttede Lejligheden til at strømme ind for at bese Statuen; fra Kl. 2 til 4 blev der i Dagens Anledning musiceret i Haven1). ■ Statuen, der er støbt af Broncestøber Holm og har samme Legering som Rytterstatuen på Amalienborg, er omtrent 6 Fod 10 Tommer høj og hviler på en rødbrun, poleret og tilhuggen Granitblok af omtrent 5!/2 Fods Hojde; dette Fodstykke staaer atter på en lav Sokkel af upoleret Granit.

På Forsiden af Piedestalen læses : H. C. ANDERSEN og derunder i en Laurbærkrands: * D. 2. APRIL 1805 f 4. AUGUST 1875; på Fodstykkets ene Side findes et Basrelief med Motiv fra »Storkene«: en flyvende Stork kommer med det ufødte Barn, og derover staaer: MINDE OM EVENTYR-DIGTEREN, på den anden et Relief med Motiv fra »Den grimme Ælling« : de ældre Svaner hilse og hylde den nye, og derover læses: REIST AF DET blevet vedtaget, at Kommunen skulde overtage Vedligeholdelsen af Statuen. Dagbladet 1878 Nr. 99. x) Ude og Hjemme 28/10 1877 Nr. 4 og 111. Tid. 4/7 1880 Nr. 1084 (begge med Afbildninger af Statuen), Dagens Nyheder ,7/e 1880

[Original side 596]

240 DANSKE FOLK 1880. Statuen har kostet over 27000 Kr. Den er senere bleven omgiven af et Jerngitter. de tre sidste År har Rosenborg Have været benyttet flere Gange til nogle mindre Udstillinger. Således afholdtes i Dagene fra den 18. til den 21. September 1880 den danske Biavlerforenings 11. almindelige Udstilling i Brøndanstalten og Haven1); fra den 29. Juli til den 1. August 1881 afholdt Foreningen til Fjerkræavlens, særlig Honseavlens og Æggehandelens Fremme, sammesteds en righoldig Udstilling, som den 1. August besøgtes af Kronprindsen og Kronprindsessen2); i Anledning af Udstillingen havde Musikdirektør Carl Lumbye komponeret en Hønsemarche med Hanegal og Hønsekaglen, hvilken gjorde megen Lykke; nogle af de mærkeligste af de udstillede Dyr bleve afbildede i Illustreret Tidende3).

Endelig afholdtes der sammesteds i Dagene fra den 19. til den 24. Juli 1882 en Fjerkræudstilling, som den første Dag besøgtes af Kongen, Dronningen, Kronprindsessen, Prindsesse Marie af AnhaltDessau, Prindsesse Hilda, Kronprindsens tre ældste Børn samt de græske Prindser og Prindsesser; ved Kongefamiliens Ankomst udførtes en af Orkesterdirigenten K F. Høyer i Dagens Anledning komponeret Marche »I Hønsegården« med Tenor- og Bas-Hanegal4). Yed begge de her nævnte Fjerkræudstillinger var den Nr. 169, Adgangskortet til Festen, Nær og Fjern 4/7 1880 Nr. 418 (med Billes Tale). J) Fædrelandet 1880 Nr. 201, 218. 2) Berl. Tid. 1881 Nr. 165, 173, 174, 176, Dagens Nyheder 1881 Nr. 202. 3) 111. Tid. Nr.

1141. 4) Berl. Tid. 1882 Nr. 165.

[Original side 597]

241 Del af Haven, som afbenyttedes hertil, smukt dekoreret med Flag, Vimpler, Vaser, Buster og Grønt. Vi have nu fulgt Rosenborg gjennem et Tidsrum af næsten tre Århunclreder, fra Grundlæggelsen i Christian den Fjerdes Tid indtil vore Dage, og set, hvorledes Danmarks Historie på mange Punkter gjenspejles i Slottets og Havens. Rosenborg har imidlertid endnu indenfor sine Mure Plads til at optage Minder fra et ligesaa langt Tidsrum som det henrundne. Maatte Slottet endnu ved Udløbet af dette uskadt strække sine slanke Spir mod Himlen, og maatte den, der da vi] fortsætte dette Arbejde og fremdrage Minderne fra den dunkle Fortid, der endnu for os er indhyllet i Fremtids Mørke, kun have at berette om lykkelige Tider for Danmarks Kongeslægt og det danske Folk!

[Original side 598]

242 Slotsforvaltere i det 19de Århundrede. Major Cæsar August von Wilster, Kommandant . Oberstlieutenant Yilhelm Albrecht Ludvig Herman von Friess, Kommandant, Oberst 1814 • . Oberst Eilert Peter von Tscherning , adjungeret Kommandant og Slotsforvalter Oberstlieutenant Christopher Henrik von Sommer, adjungeret 1833 — 1834, virkelig Kommandant og Slotsforvalter • • • 1781 Fuldmægtige. Jonas Giessing, 1812.) 1799—1813. /Harald Yaldemar Wil- ' ster, Interims-Fuldmægtig 1811—1815. Iver Rasmussen 1812 — 1834. Stouenberg, 1815— 1826, død 1834. 1832. 1834—1851. Frederik Stouenberg, 1826—1851, derefter Slotsforvalter. Slotsforvalter: Frederik Stouenberg , konstitueret 1851, virkelig Slotsforvalter 1854—1856, fungerede til 1857, død 1874.

Kommandant: von Wiirtzen, Oberstlieutenant 1852—1858. Vilhelm Ferdinand Direktør: Professor Jens Jacob Asmussen Worsaae, Inspektør 1858, Etatsraad 1864, Direktør 1866, Minister 1874—1875, Kammerherre 1875, Dr. phil. 1877. Inspektører: Ludvig August Læssoe, Medhjælper 1843, Kammerassessor 1847, fast Assistent og Slotsforvalter 1858, Kammerraad og første Inspektør 1866, død 1878. Carl Christian Thorvaldus Andersen, Medhjælper 1858, fast Assistent 1860, anden Inspektør 1866, Kammerassessor 1866—1875, Slotsforvalter og første Inspektør 1878. Peter Michael Johan Brock, Medhjælper 1863, Dr. phil. og fast Assistent 1874, anden Inspektør 1878.

[Original side 603]

PLEASE DO NOT REMOVE CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY DL Brock, Peter Michael Johan 276 Historiske efterretninger .8 om Rosenborg R6B7